



ऋग्वेद-संहिता

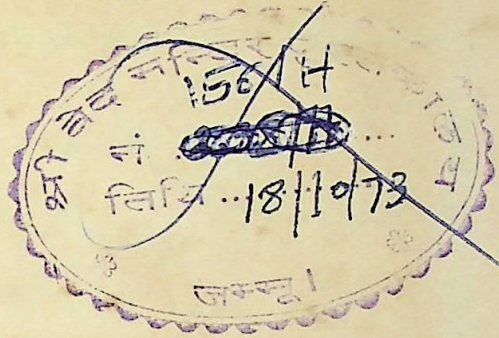
: सम्पादक :

पद्मभूषण पं. श्रीपाद दामोदर सातवलेकर
साहित्यवाचस्पति, गीताकृष्णार



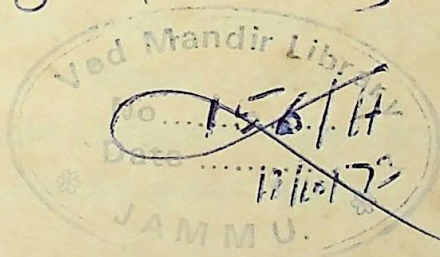
प्रांती (जि. बटसद)

10/- 2/4



141/H

18.10.73



1861
1861

1861

ॐ

लिपि

238/11
18/10/73

जन्म।

ऋग्वेद-संहिता

न० १०८२

अनेकवैदिकानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तक-
पाठानुसारेण च संशोध्य
भट्टाचार्येण श्रीपादशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना
सातवलेकरकुलजेन संपादिता ।

स्वाध्याय-मण्डल, पारदी

जि. बलसाह

प्रकाशक :

वसंत श्रीपाद सातवळेकर, बी. ए.,

स्वाध्याय-मंडळ,

पोस्ट- ' स्वाध्याय-मंडळ (पारडी) '

पारडी [जि. बलसाड]

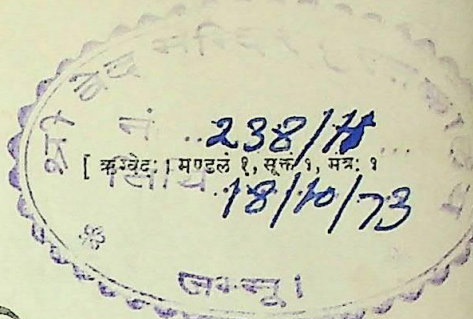
★

मुद्रक :

वासुदेव मगनलाल परीक्ष

प्रीमियर ऑफसेट वर्क्स,

२ टाटारोड, गिरगांव, मुंबई ४



ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळि पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् १
अग्निः पूर्वैर्मिकर्षिभि रीडयो नूतनैरुत । स देवाँ एह वक्षति २
अग्निना रयिभ्रश्चवत् पोषमेव द्विवेदिवे । यशसं वीरवत्तमम् ३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इह देवेषु गच्छति ४
अग्निर्होता कविकर्तुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवेभिरा गमत् ५ [१]

यदुङ्ग वाशुषे त्व-मग्ने भृङ्गं करिष्यसि । तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः ६
उषं त्वाग्ने द्विवेदिवे दोषावस्तर्षिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ७
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानं स्वे दमे ८
स नः पितेर्व सुनवे ऽग्ने सृपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ९ [२] (१)

(२)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः, ४-६ इन्द्र-वायुः

७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायवा याहि दशति मे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि भुधी हवम् १
वायं उक्थेर्मिर्जरन्ते त्वामच्छां जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः २
वायो तव प्रपृञ्चती धेनां जिगाति वाशुषे । उरूची सोमपीतये ३
इन्द्रवायू इमे सुता उष प्रयोभिरा गतम् । इन्द्रो वायुशान्ति हि ४
वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवत्सु । तावा यातमुपं ब्रवत् ५ [३]
वायविन्द्रश्च सुन्वत आ यातमुपं निष्कृतम् । मक्षिवि॑त्था धिया नरा ६ (१५)

मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् ।	धियं घृताचीं सार्धन्ता ७
कृतेन मित्रावरुणा वृतावुधावृतस्पृशा ।	कर्तुं बृहन्तमाशाथे ८
कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षयां ।	दक्षं दधाते अपसम् ९ [४] (१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरिषो द्रवत्पाणी शुभस्पती ।	पुरुभुजा चनस्यतम् १
अश्विना पुरुदंससा नरा शवीरयां धिया ।	धिष्ण्या वनतं गिरः २
दसा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः ।	आ यातं रुद्रवर्तनी ३
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः ।	अण्वीभिस्तनां पूतासः ४
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः ।	उप ब्रह्माणि वाघतः ५
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः ।	सुते दधिष्व नश्चनः ६ [५]
ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत ।	वाश्वांसो दाशुषः सुतम् ७
विश्वे देवासो अप्तुरः सुतमा गन्त तूण्यः ।	उसा इव स्वसराणि ८
विश्वे देवासो अस्मिध एहिमायासो अद्रुहः ।	मेधं जुषन्त बह्वयः ९
पावका नः सरस्वती वाजैर्भिर्वाजिनीवती ।	यज्ञं वटु धियावसुः १०
चोदयित्री सूनतानां चेतन्ती सुमतीनाम् ।	यज्ञं दधे सरस्वती ११
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना ।	धियो विश्वा वि राजति १२ [६] (३०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरूपकृतुमृतये सुदुधामिव गोदुहे ।	जुहुमसि द्यविद्यावि १
उप नः सवना गंहि सोमस्य सोमपाः पिव ।	गोदा इद रेवतो मदः २
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् ।	मा नो अति स्यु आ गंहि ३
परेहि विगुमस्तृत मिन्द्रं पृच्छा विपश्चितम् ।	यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
उत भुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत ।	दधाना इन्द्र इद दुवः ५ [७]
उत नः सुभगाँ अरि वीचैयुदसम् कृष्टयः ।	स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ६
एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् ।	पतयन् मन्दुयत्सखम् ७
अस्य प्रीत्वा शतक्रतां यूनो वृत्राणामभवः ।	प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८

(३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयांशः शतक्रतो । धनानामिन्द्र सातये ९
यो रायेऽवर्णिर्महान् सुषारः सुव्रतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि षीदुते—न्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
पुरुतमं पुरुणा—मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सखा सुते २
स खा नो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गम्भ्राजैर्मिरा स नः ३
यस्व संस्थे न वृण्वते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमांसो दध्यांशिरः ५ [९]
त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
आ त्वां विशन्त्याश्रयः सोमांस इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
त्वां स्तोमा अवीदृधन् त्वामुक्था शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सद्यःशिराम् । यस्मिन् विश्वानि पौस्यां ९
मा नो मर्ता अभि ब्रुहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति नृधर्मरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि १
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा २
केतुं कुण्वज्ञकृतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषन्दिनजायथाः ३
आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेतिरे । दधाना नाम यज्ञियम् ४
वीळु चिदाकजत्नुभि—गुहां चिदिन्द्र वह्निभिः । अर्विन्द उमिया अनु ५ [११]
देवयन्तो यथा मति—मच्छा विवद्वसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्दू संमानवर्चसा ७
अनवद्यौरभिद्युभि—मखः सहस्ववर्चति । गणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
अतः परिज्मन्ना गहि विवो वा रोचनादधि । समस्मिन्नुजते गिरः ९
इतो वा सातिमीमहे विवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिद्राधिना बृह—	इन्द्रमर्केभिरर्किणः ।	इन्द्रं वाणीरनुषत	१
इन्द्र इन्द्रयोः सत्वा	संमिश्र आ वचोयुजा ।	इन्द्रो वृज्जी हिरण्ययः	२
इन्द्रो वीर्याय चक्षस	आ सूर्य रोहयद् विवि ।	वि गोभिरदिभिरयत्	३
इन्द्र वाजेषु नोऽव	सहस्रप्रधनेषु च ।	जुग्र जुग्रामिभूतिभिः	४
इन्द्र वयं महाधन	इन्द्रमर्भे हवामहे ।	युजं वृजेषु वज्रिणम्	५ [१३]
स नो वृषन्नमुं वरुं	सत्रादावन्नया वृधि ।	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः	६
तुञ्जेतुञ्जे य उचरे	स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।	न विन्दे अस्य पुष्टुतिम्	७
वृषा युधेद् वंसागः	कृष्टीरियत्योजसा ।	ईशानो अप्रतिष्कृतः	८
य एकश्चर्षणीनां	वसूनामिरुज्यति ।	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम्	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि	हवामहे जनेभ्यः ।	अस्माकमस्तु केवलः	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्रं सानुसिं रयिं	सजित्वानं सदासहम् ।	वर्षिष्ठमृतये भर	१
नि येन मुष्टिहत्यया	नि वृत्रा रुणधामहे ।	त्वोतासो न्यर्वता	२
इन्द्र त्वोतास आ वयं	वज्रं धना ददीमहि ।	जयेन्न सं युधि स्पृधः	३
वयं शूरेभिरस्तुभि—	रिन्द्र त्वया युजा वयम् ।	सासह्यार्म पुतन्यतः	४
महौ इन्द्रः परश्च नु	महित्वमस्तु वज्रिणे ।	द्यौर्न प्रथिना शवः	५ [१५]
समोहे वा य आशत	नरस्तोकस्य सनिती ।	विप्रांसो वा धियायवः	६
यः कुक्षिः सोमपातमः	समुद्र इव पिन्वते ।	उर्वीरापो न काकुदः	७
एवा ह्यस्य सुनुता	विरुप्ती गोमती मही ।	एका शाखा न दाशुषे	८
एवा हि ते विमृतय	ऊतय इन्द्र मावते ।	सद्यश्चित् सन्ति दाशुषे	९
एवा ह्यस्य काम्या	स्तोम उक्थं च शंस्या ।	इन्द्राय सोमपीतये	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्यसो	विश्वेभिः सोमपर्वभिः ।	महौ अमिष्टिरोजसा	१
एमेनं सृजता सुते	मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।	चक्रिं विश्वानि चक्रये	२ (८२)

अस्त्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैर्भिविष्वचर्षणे । सचेषु सबन्धेषु ३
 अर्तुमभिन्नु ते गिरः प्रति त्वामुदहासत । अजोषा वृषभं पतिम् ४
 सं बोदय चित्रयवाग् राध इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राधे रभस्वतः । तुर्विद्युस्त्वं यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजव वृस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्विहाक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता रुथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गुणन्तं क्रमियम् । होम गन्तारभूतये ९
 सुते सुते न्योक्तसे बृहद् बृहत् एकुरिः । इन्द्राय शूषमर्चति १० [१८] (९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

भार्यन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद् वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्यैह कर्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति द्युयेन वृष्णिरेजति २
 युक्ष्वा हि केहिना हरी वृषणा कक्ष्यमा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमो अभि स्वरा अभि गृणीह्य क्व । ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुतिष्विधे । शक्रो यथा सुतेषु णो शरणात् सख्येषु च ५
 तमित् सखित्व ईमहे तं राधे तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र-दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविश्रुतं सुनिरज-मिन्द्र त्वादातमिद्यज्ञः । गत्रामपं व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उमे क्रधायमाणमिन्वतः । जेषुः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
 आशुत्कार्ण श्रुधी हवं नू चिह्वधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिश्रं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
 विद्या हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य हूमह उतिं सहस्रसातमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक मन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सूतिर कृधी सहस्रसामृषिम् ११
 परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]
 (१०२)

(११)

८ जेता मधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
 सख्ये त इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णौनुमो जेतारुमपराजितम् २
 र्षीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्पन्त्युतयः । यदी वाजस्य गोभतः स्तोतृभ्यो मंहते मघम् ३
 (१०५)

पुरां भिन्दुर्युवां कवि-रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धृता वृज्री पुंरुदुतः ४
 त्वं वलस्य गोमतो ऽपावरद्विवो विलम्ब । त्वां देवा अविभ्युषस तुज्यमानास आविषुः ५
 तवाहं शूर गतिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिरिन्द्र मायिनं त्वं शुष्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेघिरास तेषां अवांस्तुतिर ७
 इन्द्रमीशानमोजसा-भि स्तोमा अनूषत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मथ्याहवनीयौ] अग्नी । गायत्री ।

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् १
 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्वपतिम् । हव्यथाहं पुरुषियम् २
 अग्ने देवा इहा वह जज्ञानो वृक्तवर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 तां उज्ञतो वि बोधय यदग्ने यासि दूत्यम् । देवैरा सन्ति बर्हिषि ४
 घृताहवन दीदिवः प्रति प्य रिषतो वह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिधये कविर्गृहपतिर्युवां । हव्यवाङ् जुहोस्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवमग्नीव चार्तनम् ७
 यस्वामग्ने हविषपति-दूतं देव सपर्यति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्मां आविवांसति । तस्यै पावक मुळय ९
 स नः पावक दीदिवो अग्ने देवा इहा वह । उप यज्ञं हविश्व नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिधम् ११
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिर्द्वेवहृतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (आग्नीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इधमः समिधोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः,
 ४ इळः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्हाराः, ७ उपासानका, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो
 देव्यः सरस्वतीष्ठाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिन्द्रो न आ वह देवां अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 यधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह प्रिय-मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवां ईळित आ वह । असि होता मनुहितः ४
 स्तूणीत बर्हिरानुषग् घृतपृष्ठं मनीषिणः । यज्ञामृतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो	द्वारो देवीरसश्वतः	।	अद्या नूनं च यष्टव	६ [२४]
नक्तोपासां सुपेशां	ऽस्मिन् यज्ञ उर्प ह्वये	।	इदं नो बहिरासदं	७
ता सुजिह्वा उर्प ह्वये	होता दैत्यां कृवी	।	यज्ञं नो यक्षतामिमम्	८
इष्टा सरस्वती मही	तिस्रो देवीर्मयोभुवः	।	बहिः सीदन्त्वस्मिधः	९
इह त्वष्टारमग्रियं	विश्वरूपमुप ह्वये	।	अस्माकमस्तु केवलः	१०
अव सृजा वनस्पते	देवं देवभ्यो हविः	।	प्र दातुंस्तु चेतनम्	११
स्वाहा यज्ञं कृणोतने	न्द्राय यज्वनो गृहे	।	तत्र देवां उर्प ह्वये	१२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वेर्देवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
मिषूषभगादित्यमरुतयोः, १० विश्वदेवादीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

ऐभिस्सने दुवो गिरो	विश्वेभिः सोमपीतये	।	देवेर्मियाहि यक्षि च	१
आ त्वा कण्वा अहूपत	गृणन्ति विप्र ते धियः	।	देवेभिर्गन् आ गंहि	२
इन्द्रवायु बृहस्पति	मित्राग्निं पुषणं भगम्	।	आदित्यान् मरुतं गृणम्	३
प्र वो भ्रियन्त इन्द्रो	मत्सरा मादयिष्णवः	।	दृप्ता मध्वश्चमृषदः	४
ईळते त्वामवस्यवः	कण्वांसो वृक्तवर्हिषः	।	हविष्मन्तो अंकृतः	५
घृतपृष्ठा यनोयुजो	ये त्वा वहन्ति वह्नयः	।	आ देवान्तोसोमपीतये	६ [२६]
तान् यजत्रौ कतावृधो	ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	।	मध्वः सुजिह्व पायय	७
ये यजत्रा य ईड्यास्	ते ते पिबन्तु जिह्वया	।	मधोरग्ने वर्षदृति	८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद्	विश्वान्देवां उषवृधः	।	विप्रो होतेह वक्षति	९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व	ऽग्ने इन्द्रेण वायुना	।	पिबा मित्रस्य धामभिः	१०
त्वं होता मनुहिती	ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	।	समं नो अध्वरं यज	११
युक्ष्वा हरुषी रथे	हरितो देव रोहितः	।	ताभिर्देवां इहा वह	१२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं क्रतुसहितम् =] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,

५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिबं क्रतुना	ऽऽ त्वां विशन्तिवन्दवः	।	मत्सरासस्तदाकसः	१
मरुतः पिबन्त क्रतुना	पोत्राद् यज्ञं पुनीतन	।	ययं हि षा सुदानवः	२
अभि यज्ञं गृणीहि नो	ग्नावो नेष्टुः पिबं क्रतुना	।	त्वं हि रत्नधा असि	३
अग्ने देवां इहा वह	सादया योनिषु त्रिषु	।	परि भूष पिबं क्रतुना	४ (१५०)

बाह्मणादिन्द्र राधसः पित्रा सोममृत्तूरनु	। तवेन्द्रि सस्यमस्तृतम्	५
युवं दक्षं धृतवत मित्रावरुण दृळभम्	। ऋतुना यज्ञमाशाथे	६ [२८]
द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्विरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्रविणोदाः पिपीपति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नेष्ट्राहृतुभिरिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमृतुभिर्द्रविणोदो यजामहे	। अर्घं स्मा नो वृदिर्भव	१०
अश्विना पिबन्त मधु दीद्यग्नी शुचिबता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरसि	। देवान् देवयुते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना घृतस्नुवो हरी इहोप वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथं	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा ग ह्युपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]
इमे सोमांस इन्द्रवः सुतासो अधि बर्हिषि	। ताँ इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्रियो हविस्पृगस्तु शतंभः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्यः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिवृत् (५ हसीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सम्राजोरव आ वृणे	। ता नो मृळात ईदृशे	१
गन्तारा हि स्थोऽर्वसे हवं विप्रस्य मावतः	। धर्तारा चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वा नैदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकुं सुमतीनाम्	। भूयाम वाजदात्राम्	४
इन्द्रः सहस्रदात्रां वरुणः शस्यानाम्	। ऋतुर्भवत्युक्थ्यः	५ [३२]
तयोरिदंसा वयं सनेम नि च धीमहि	। स्वावुत प्ररेचनम्	६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे	। अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिर्वासन्तीषु धीष्वा	। अस्मभ्यं शर्म यच्छतम् ८
प्र वामश्रोतु सुष्टुति-इन्द्रावरुण यां हुवे	। यामृधाथे सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

९ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते	। कक्षीवन्तं य औशिजः १
यो रेवान् यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः	। स नः सिपकु यस्तुरः २
या नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य	। रक्षां णो ब्रह्मणस्पते ३
स वा वीरो न रिष्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः	। सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम्	। दक्षिणा पात्वंहसः ५ [३४]
सदसस्पतिमजुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्	। सनि मेधामयासिपम् ६
यस्माहुते न सिध्यति यज्ञो विपश्चितश्च न	। स धीनां योगसिन्वति ७
आहभोति हविष्कृतिं प्राञ्च कृणोत्यध्वरम्	। होत्रां देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुधृष्टम् मर्त्यं सप्रथस्तमम्	। दिवो न सन्नमस्वसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

९ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे	। मरुद्भिरग्न आ गंहि १
नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः	। मरुद्भिरग्न आ गंहि २
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुहः	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ३
य उया अर्कमानुचु रनाधृष्टास ओजसा	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ४
ये शुभ्रा घोर्वपसः सुक्षत्रासो रिशादसः	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ५ [३६]
ये नाकस्याधि रोचने द्विवि देवास आसते	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ६
य ईङ्घयन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमण्विम	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ७
आ ये तन्वन्ति रश्मिमिस् तिरः समुद्रमोजसा	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ८
अभि त्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु	। मरुद्भिरग्न आ गंहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रैर्भिरासया	।	अकारि रत्नधातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	तत्क्षुर्मनसा हरी	।	शर्माभिर्यज्ञमांशत	२
तक्षन् नासत्याभ्यां	परिज्यान् सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं सर्वदुर्धाम	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमन्त्रा ऋजूयवः	।	ऋभवो विष्टयक्रत	४
स वो मदांसो अग्नते	न्द्रेण च मरुत्वता	।	आदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्यं चमसं नवं	त्वष्टुर्वेवस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा सातानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधारयन्त वह्नयो	ऽभजन्त सुकृत्या	।	भागं देवेषु यज्ञिर्यम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित् स्तोममुश्मसि	।	ता सोमं सोमपातम्वा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसते	न्द्राग्नी शुम्भता नरः	।	ता गायत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशस्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतये	३
उग्रा सन्ता हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता सदस्पती	इन्द्राग्नी रक्षं उज्जतम्	।	अप्रजाः सन्वत्रिणः	५
तेन सत्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः; ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-वरुणान्यग्नाद्यः; १३-१४ यावापृथिव्यौ; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा; १७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमत्य	श्विना सूनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिमूतये	सवितारमुप ह्वये	।	स चेत्ता देवता पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युश्मसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधंसः ।	सवितारं नृचक्षसम्	७
सखाय आ नि धीदत सविता स्तोम्यो नु नः ।	दाता राधांसि शुभमति	८
अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप ।	त्वष्टारं सोमपीतये	९
आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् ।	वरुणीं धियणां वह	१० [५]
अभि नो देवीर्यसा सहः शर्मणा नृपतीः ।	अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम्	११
इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये ।	अग्नायीं सोमपीतये	१२
अही द्यौः पृथिवी च न इमं युजं मिमिक्षताम् ।	पिपृतां नो भरीमभिः	१३
तयोरिदं धृतवत् पयो विषां रिहन्ति धीतिभिः ।	गन्धर्वस्य ध्रुवे पदे	१४
स्योना पृथिवि भवा—नृक्षरा निवेदानी ।	यच्छां नः शर्म सप्रथः	१५ [६]
अतो देवा अवन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ।	पृथिव्याः सप्त धामभिः	१६
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् ।	समूहस्य पांसुरे	१७
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः ।	अतो धर्माणि धारयन्	१८
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे ।	इन्द्रस्य युज्यः सखा	१९
तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।	विर्विच चक्षुराततम्	२०
तद् विषांसो विपश्यन्तो जागृवांसः समिन्धते ।	विष्णोर्यत् परमं पदम्	२१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः; २-३ इन्द्रवायुः; ४-६ मित्रावरुणौ; ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्;
 १०-१२ विश्वे देवाः; १३-१५ पूषा; १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः; २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।
 १-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक्, २१ प्रतिष्ठा; २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीन्नाः सोमांस आ गच्छा—शीर्वन्तः सुता इमे ।	वायो तान् प्रस्थितान् पिव	१
उभा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायू हवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	२
इन्द्रवायू मलोजुवा विषां हवन्त ऊतये ।	सहस्राक्षा धियस्पती	३
मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये ।	जज्ञाना पूतदक्षसा	४
कृतेन यावृतावृधा—वृतस्य ज्योतिषस्पती ।	ता मित्रावरुणा हुवे	५ [८]
वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरुतिभिः ।	करतां नः सुरार्धसः	६
मरुत्वन्तं हवामहे इन्द्रमा सोमपीतये ।	सज्जुग्णेन तृप्पतु	७
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवांसः पूषरातयः ।	विश्वे मम श्रुता हवाम	८
हत वृत्रं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा ।	मा नो दुःशंस ईशत	९
विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये ।	उग्रा हि पृश्निमातरः	१० [९] (२३९)

जयतामिव तन्यतु मरुतामेति धृष्णुया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युतस्पर्शः स्तोत्रं जाता अवन्तु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
आ पूषश्चित्रवर्हिष माघृणे धरुणं द्विवः । आजा नष्टं यथा पशुम् १३
पूषा राजानमाघृणि रपगृहं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रवर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः षड् युक्तो अनुसेषिधत् । गोभिर्यत् न चर्कृषत् १५[१०]

अम्बयो यन्त्यध्वमि जमियो अध्वरीयताम् । पृश्नतीर्मधुना पयः १६
अमुर्या उप सूर्ये यामिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् १७
अपो देवीरुप ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुर्यः कर्त्तुं हविः १८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजं स्यामुत प्रज्ञस्तये । देवा भवत वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अब्रवी वृन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशोभुव मापश्च विश्वभेषजीः २०[११]

आपः पूणीत भेषजं वरुथं तन्वेइ मम । ज्योक् च सूर्यं दृशे २१
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि । यद् बाहमभिदुद्रोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा २३
सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा । विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह ऋषिभिः २४[१२]

(२४)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ धाजीगर्तिः धुनःशेषः स कृतिसो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १, २, ६-१५ त्रिष्टुप्, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं केतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अर्दितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अर्दितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च २
अभि त्वा देव सवित रीशानं वार्याणाम् । सदावन् भागमीमहे ३
यश्चिद्धि तं इत्था भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोर्वधे ४
भगभक्तस्य ते वयं मुदशेम तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ५[१३]

नहि ते क्षत्रं न सहो न मय्यु वयश्चुनामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती न ये वातस्य प्रमिनन्त्यध्वम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्यो ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।
नीचीनाः स्थरुपरि बुध्न एषा मरुमे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७

(२६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्योय पन्थामन्वेतवा उ ।
 अपदे पादा प्रतिधातवेऽक—रुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ८
 ज्ञातं ते राजन् भिषजः सहस्रं भुवी गभीरा सुमतिर्दे अस्तु ।
 बाधस्व दूरे निर्कृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुग्ध्यस्मत् ९
 अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददंश्चि कुहं चिद् दिवेयुः ।
 अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विव्वाकशच्चन्द्रमा नक्तमेति १० [१४]

तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानसु तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहेलमानो वरुणेह बोध्यु—रुशंस मा न आयुः प्र मोषीः ११
 तदिन्नक्तं तद् दिवा मह्यमाहुस् तव्यं केतो हृद् आ वि चटे ।
 शुनःशेषो यमहृद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु १२
 शुनःशेषो ह्यहृद् गृभीतस् त्रिज्वाकित्यं हृपदेषु बद्धः ।
 अर्वेन राजा वरुणः ससृज्याद् विद्वाँ अदब्धो वि मुमोक्तु पाशान् १३
 अव ते हेळो वरुण नमोमि—रव यज्ञेभिरामहे हविर्भिः ।
 क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनांसि शिश्रथः कृतानि १४
 उदुत्तमं वरुण पाशमस्म दवाधुमं वि मध्यमं अथाय ।
 अथा वयमादित्य व्रते तवा नागसो अर्दितये स्याम १५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिद्धि ते विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् । मिनीमसि द्यविद्यवि १
 मा नो वधाय हृत्तवे जिहीष्णानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवे २
 वि मृळीकार्यं ते मनो रथीरश्वं न संदितम् । गीभिर्वरुण सीमहि ३
 परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये । वयो न वसतीरुप ४
 कदा क्षत्रभियं नर—मा वरुणं करामहे । मृळीकार्योरुचक्षसम् ५ [१६]
 तदित् संमानमांशाते वेनन्ता न प्र युच्छतः । धृतव्रताय व्राशुषे ६
 वेदा यो वीनां पद—मन्तरिक्षेण पतताम् । वेदं नावः समुद्रियः ७
 वेदं मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते ८
 वेदु वारस्य वर्तनि—मुरोर्ऋष्यस्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते ९
 नि षसाद् धृतव्रतो वरुणः प्रस्त्याइस्वा । साम्राज्याय सुकतुः १० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता चिकित्वाँ अभि पश्यति ।	कुतानि या च कर्त्वा ११
स नो विश्वाहा सुकृतु—राहित्यः सुपथा करत् ।	प्र ण आरूषि तारिषत् १२
विभ्रद् द्रापिं हिरण्यं वरुणो वस्त निर्णिजम् ।	परि स्पशो नि वेदिरे १३
न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न हुहाणो जनानाम् ।	न देवमभिमातयः १४
उत यो मानुषेष्वा यशश्चके असाध्या ।	अस्माकं बुदरेष्वा १५ [१८]
परा मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरु ।	इच्छन्तीरु चक्षसम् १६
सं नु वोचावहै पुन—र्यतो मे मध्वाभृतम् ।	होतैव क्षदसे प्रियम् १७
दर्शं नु विश्वदर्शतं दर्शं रथमधि क्षमि ।	एता जुषत मे गिरः १८
इमं मे वरुण शुधी हवमद्या च वृळय ।	त्वामवसुरा चके १९
त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि ।	स यामनि प्रति शुधि २०
उदुत्तमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चूत ।	अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेपः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, । गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जा पते ।	सेमं नो अध्वरं यज १
नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः ।	अग्ने दिवित्मता वचः २
आ हि ध्मा सूनवे पिता पिर्यजत्यापये ।	सखा सख्ये वरेण्यः ३
आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा ।	सीदन्तु मनुषो यथा ४
पूर्व्यं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च ।	इमा उ बु शुधी गिरः ५ [२०]
यच्चिद्धि शश्वता तना देवदेवं यजामहे ।	त्वे इद्धयते हविः ६
प्रियो नो अस्तु विशपति—होता मन्द्रो वरेण्यः ।	प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
स्वग्नयो हि वार्य देवासो दधिरे च नः ।	स्वग्नयो मनामहे ८
अथा न उभयेषा—ममृत मर्त्यानाम् ।	मिथः संन्तु प्रशस्तयः ९
विश्वेभिरग्ने अग्निभि—रिमं यजमिदं वचः ।	चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेपः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः ।	सम्राजन्तमध्वराणाम् १
स पां नः सुनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः ।	मीढाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दुराच्चासाच्च नि मर्त्यादवायोः । पाहि सवृमिद् विश्वायुः ३
 हुमसू षु त्वमस्माकं सनि गांयत्रं नव्यांसम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वरुणो अन्तमस्य ५ [२२]

विशक्तासि चित्रभानो सिन्धोरुर्मा उपाक आ । सद्यो द्वाशुषे क्षरसि ६
 यस्मिन्ने पुत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिवः ७
 नकिरस्य सहन्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति भ्रवाप्यः ८
 स वाजं विश्वचर्षणि रवीन्द्रिस्तु तरुता । विधेमिरस्तु सनिता ९
 जराबोधु तद् विविद्धि विशेर्विशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]

स नो महौ अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवो हव विशपतिर्देव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्वहद्भानुः १२

नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आग्निभ्यः ।

यजाम देवान् यदि शक्रवांस मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुखले,
 ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुष्टुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र प्रावा पृथुर्धूम ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविं जघनाधिषवण्या कृता । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्थपच्यव सुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्थी विवधते रश्मीन् यमित्वा इव । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तं वद् जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]

उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोमं मुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युवा विजर्भतः । हरी इवान्धांसि बसता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्वावृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत सुनम् ८
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि संत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वश्वेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ १

(३२२)

शिर्षिन् वाजानां पते	शचीं वस्तव वंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ २
नि ध्वापया मिथुहशा	सस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ३
ससन्तु त्या अरातयो	बोधन्तु शूर रातयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ४
समिन्द्र गर्दभं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ५
पताति कुण्डूणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदाश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहस्रेषु तुवीमघ ७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादनिचृद्गायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं किर्वि यथा	वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	मंहिषं सिञ्च इन्दुभिः १
शतं वा यः शुचीनां	सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निञ्च न रीयते २
सं यन्मदाय शुष्मिणं	एना ह्यस्योदरे ।	समुद्रो न व्यचो कृधे ३
अयमुं ते समतसि	कपोत इव गर्भधिम् ।	वचस्तब्धिं ओहसे ४
स्तोत्रं राधानां पते	गिर्वीहो वीर यस्य ते ।	विभ्रतिरस्तु सनुता ५ [२८]
ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये	ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहै ६
योगेयोगे तवस्तरं	वाजेवाजे हवामहे ।	सखाय इन्द्रमृतये ७
आ घां गमद्यादि श्रवत्	सहस्रिणीं भिरूतिभिः ।	वाजेभिरुप नो हवम् ८
अनुं प्रत्नस्योकेसो	द्वे तु विप्रति नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता द्वे ९
तं त्वा वयं विश्ववारा	ऽऽ शास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः १० [२९]

अस्माकं शिर्षिणीनां	सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्तस्खीनाम् ११
तथा तदस्तु सोमपाः	सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उरमसीद्वे १२
रेवतीर्नः सधमावु	इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो याभिर्मेदम १३

आ घृ त्वावान् त्मनातः स्तोतृभ्यो धृष्णावियानः । ऋगोरक्षं न चन्द्रयोः १४
आ यद् दुर्वः शतक्रतु—वा कामं जरितृणाम् । ऋगोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोषुथन्निर्जिगाय नानदन्निः शाश्वसन्निर्धनानि ।
स नो हिरण्यरथं वृंसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
आश्विनावश्वोवत्ये—षा यातुं शर्वीरया । गोमद् दत्ता हिरण्यवत् १७
समानयोजनो हि वां रथो दत्तावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेर्यते १८
न्युध्न्यस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
कस्तं उपः कधमिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरी २०
वयं हि ते अमन्मह्याऽऽन्तादा पराकात् । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
त्वं त्येभिरा गहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगती; ८, १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषि—र्वेवो देवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कुवयो विद्वानापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्वेवानां परि भूषसि व्रतम् ।
विधुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवे २
त्वमग्ने प्रथमो मातरिर्ध्वन आविर्भव सुकतूया विवस्वते ।
अरेजितां रोदसी होतृवूर्ये ऽसंघोभ्राजमर्यजो महो वसो ३
त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुरवसे सुकृते सुकृतरः ।
श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
त्वमग्ने वृषभः पुष्टिवर्धन उद्यतसुचे भवसि भ्रवाय्यः ।
य आद्वृत्तिं परि वेदा वषट्कृति—मेकापुरग्रे विश आविवांसि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तति नरं सवर्मन् पिपारि विदथे विचर्षणे ।
यः शूरसाता परितक्म्ये धने वृध्रेभिश्चित् समृता हंसि भूर्यसः ६
त्वं तमग्ने अमृतत्व उक्तमे मर्तं दधासि श्रवसे विवेदिवे ।
यस्तातृषाण उभयाय जन्मन्ते मयः कृणोषि प्रय आ च सुरये ७

(३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
 क्रध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यावापृथिवी प्रार्थते नः ८
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेष्वनवद्य जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोषिषे ९
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नम् त्वं वयस्कृत् तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः शतितं सं सहस्रिणः सुवीरं यन्ति वतपामदाभ्य १० [३३]

त्वामग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विश्पतिम् ।
 इलामकृण्वन् मनुषस्य शशसीं पितुर्यत् पुत्रो ममकस्य जायते ११
 त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते १२
 त्वमग्ने यज्यवे पायुरन्तरोऽनिषङ्गाय चतुरक्ष ईध्यसे ।
 यो रातर्हव्योऽब्रुवाय धार्यसे कीरिश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम् १३
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेक्णः परमं वनोषि तत् ।
 आध्रस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र पाकं शास्सि प्र दिशो विदुधरः १४
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वमेव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षद्वा यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा द्विवः १५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम् १६
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदेने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छ याह्या वहा दैव्यं जनमा सादय बर्हिषि यक्षि च म्रियम् १७
 एतेनाग्ने बह्वणा वावृधस्व शक्ती वा यत् ते चकूमा विदा वा ।
 उत प्र णेष्यभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या १८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र वोचं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
 अह्नहिमन्वपस्ततर्ध्वं प्र वक्षणा अभिनत् पर्वतानाम् १

(३६९)

- अहन्नहिं पथेते शिथियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष ।
 वाथा इव धेनवः स्यन्दमाना अश्वः समुद्रमव जग्मुरापः २
- वृषायमाणोऽवृणीत सोमं त्रिकं द्रुकेष्वपिवत् सुतस्य ।
 आ सार्यकं मघवांस्त वज्रमहन्नेन प्रथमजामहीनाम् ३
- यदिन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्सायिनामर्मिनाः प्रोत मायाः ।
 आत् स्वयं जनयन् द्यामुषासं तादीत्वा शत्रुं न किला विवित्से ४
- अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यस्तमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन ।
 स्कन्धांसीव कुलिशेना विवृक्ताऽहिः शयत उपपृक् पृथिव्याः ५ [३६]
- अयोद्धेव दुर्गद् आहि जुह्वे महावीरं तुविनाधमृजीवम् ।
 नातारीदस्य समृतिं वधानां सं रुजानां पिपिष हन्मशत्रुः ६
- अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जघान ।
 वृष्णो वधिः प्रतिमानं वुश्वेषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः ७
- नदं न भिन्नममुषा शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः ।
 याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तास्त्रामहिः पत्सुतः शीर्वभूव ८
- नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वधर्जभार ।
 उत्तरा सुरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः ९
- अतिष्ठन्तीनामनिवेशानानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् ।
 वृत्रस्य निष्यं वि चरन्त्यापो दीर्घं तम् आशयदिन्द्रशत्रुः १० [३७]
- वासपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पणिनेव गावः ।
 अपां विलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघुन्वा अप तद् ववार ११
- अश्यो वारो अभवत्सदिन्द्र सूके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः ।
 अजयो गा अजयः ह्यर सोममवासृजः सर्तवे सप्त सिन्धून् १२
- नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिंधेष्वा न यां मिहमकिरद् धातुनि च ।
 हन्मश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीम्यो मघवा वि जिग्ये १३
- अहेयतारं कर्मपश्य हन्द्र हृदि यत् ते जघ्मषो भीरुच्छत ।
 नव च यन् नवति च सर्वन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि १४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शुक्लिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मरान न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आहिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एतायामोषं गव्यन्त इन्द्र मस्माकं सु प्रमतिं वावृधाति ।

अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमावर्जते नः १

उपेदहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।

इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन् २

नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्यो गा अजति यस्य वार्षि ।

चोष्क्यमाण इन्द्र भूरि वामं मा पणिधूरस्मदधि प्रवृद्ध ३

वधीर्हि दस्युं धनिर्न घनेन एकश्चरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।

धनोरधि विषुणक् ते व्याय त्रयज्वानः सनकाः प्रेतिमीयुः ४

परा चिच्छीषा ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।

प्र यद् दिवो हरिबः स्थातरुय निरव्रतां अधमो रोदस्योः ५ [१]

अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवग्वाः ।

वृषायुधो न वध्रयो निरष्टाः प्रवज्जिरिन्द्रा च्छितयन्त आयन् ६

त्वमेतान रुदतो जक्षतश्चा योधयो रजस इन्द्र प्ररे ।

अवाद्दहो दिव आ दस्युमुञ्चा प्र सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः ७

चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः ।

न हिन्वानासस्तिरुस्त इन्द्रं परि स्पशो अदधात् सूर्येण ८

परि यदिन्द्र रोदसी उभे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम् ।

अमन्यमानां अभि मन्यमानैर्निर्भिह्यभिरधमो दस्युमिन्द्र ९

न ये दिवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।

युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत् १० [२]

अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत मध्य आ नाव्यानाम् ।

सधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हन्मनाहन्मभि द्यून् ११

(३९४)

न्याविध्यदिलीविशस्य दृह्णा वि शृङ्गिणमभिनच्छृष्णमिन्द्रः ।
 यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम् १२
 अमि सिन्धो अजिगादस्य शत्रून् वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽभेत ।
 सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिर्मतिरच्छाशदानः १३
 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिश्चाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
 शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्या-मुच्चैर्धेनो नृषाह्याय तस्यौ १४
 आवः शर्म वृषभं तुग्यासु क्षेत्रजेषे मघवन्निष्ठं गाम् ।
 ज्योक् चिदन्नं तस्थिवांसो अक्र-श्चछन्नयतामघरा वेदनाकः १५ [३] (३९८)

(३४)

१२ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

त्रिभिन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।
 युवोर्हि यन्त्रं हिम्येव वासंसो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः १
 त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इदं विदुः ।
 त्रयः स्कम्भासः स्कभितास आरभे त्रिनक्तं याथस्त्रिर्वश्विना दिवा २
 समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।
 त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसश्च पिन्वतम् ३
 त्रिर्वतिर्यीतं त्रिरनुवते जने त्रिः सुप्रान्वे त्रेधेव शिक्षतम् ।
 त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम् ४
 त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवतातां त्रिरुतावंतं धियः ।
 त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरै दुहिता रुहद् रथम् ५
 त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमन्यः ।
 ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती ६ [४]
 त्रिर्नो अश्विना यजता दिवेदिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।
 तिस्रो नासत्या रथ्या परावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम् ७
 त्रिरश्विना सिन्धुभिः सममातुमिस् त्रयं आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।
 तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा दिवो नाकं रक्षेथे द्युमिरक्तुमिहितम् ८ (४०६)

- क१ त्री चका त्रिवृतो रथस्य क१ त्रयो वन्धुरो ये सनीलाः ।
 कदा योगो वाजिनो रासमस्य येन यज्ञं नासत्योपयाथः ९
 आ नासत्या गच्छतं हूयते हविर्भध्वः पिवतं मधुपेभिरासभिः ।
 पुबोर्हि पूर्वं सवितोपसो रथं—मृताय चित्रं घृतवन्तमिष्यति १०
 आ नासत्या त्रिभिरैकावुशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।
 प्रायुस्तारिष्टिं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा ११
 आ नो अश्विना त्रिवृता रथेना—ऽर्वाश्च रथि बहतं सुवीरम् ।
 शुण्वन्ता वामवसे जोहवीमि वृधे च नो भवतं वाजसातौ १२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आग्निरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
 २-११ सविता । त्रिष्टुप्, १, ९ जगती, ।

- हवाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये हवामि मित्रावरुणाविहावसे ।
 हवामि रात्रीं जगतो निवेशिनीं हवामि देवं सवितारमुतये १
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं अर्थं च ।
 हिरण्ययेन सविता रथेना—ऽऽ देवो याति भुवनानि पश्यन् २
 याति देवः प्रवता यात्युद्रता याति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्याम् ।
 आ देवो याति सविता परावतो ऽपु विश्वा दुरिता बाधमानः ३
 अभीवृतं कृशनिर्विश्वरूपं हिरण्यशभ्यं यजतो बृहन्तम् ।
 आस्थाद् रथं सविता चित्रभानुः कृष्णा रजांसि तर्विषीं दधानः ४
 वि जनाञ्छयावाः शितिपादो अख्यन् रथं हिरण्यप्रउगं वहन्तः ।
 शश्वद् विशः सवितुर्देवस्यो—पस्थे विश्वा भुवनानि तस्थुः ५
 तिम्रो द्यावः सवितुर्द्वा उपस्थां एका यमस्य भुवने विशापाद् ।
 आग्निं न रथयममृताधि तस्थु—रिह ब्रवीतु य उ तच्चिकेतत् ६ [६]
 वि सुपर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यद् गभीरवेणा असुरः सुनीथः ।
 कुर्वदानीं सूर्यः कश्चिकेत कतमां द्यां रश्मिरस्या ततान ७
 अष्टौ व्यख्यत कुकुम्भः पृथिव्यास् त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्याक्षः सविता देव आगाद् दधद्रता दाशुषे वार्याणि ८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुमे द्यावापृथिवी अन्तरिक्षे ।	
अपामीवां बाधते वेति सूर्य—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति	९
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्वर्वा यात्वर्वाद् ।	
अपसेधन् रक्षसो यातुधाना नस्याद् देवः प्रतिदोषं गुणानः	१०
ये ते पन्थाः सवितः पूर्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।	
तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव	११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घोरः । अग्निः, १३-१४ यूषो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः,

समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्टाद्बृहती । दे० भा० २।२ चरणच्छेदः)

प्र वो यं हं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।	
अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिदुन्य ईळते	१
जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविष्मन्तो विधेम ते ।	
स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य	२
प्र त्वा द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्वेवेदसम् ।	
ग्रहस्ते सतो वि चरन्त्यर्वयो दिवि स्पृशन्ति भानवः	३
देवासंस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं द्रुतं प्रत्नमिन्धते ।	
विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते द्वादश मर्त्यः	४
मन्द्रो होता गृहपति रग्ने द्रुतो विशामसि ।	
त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत	५ [८]
त्वे इदग्ने सुभगे यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।	
स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षि देवान्सुवीर्यां	६
तं घेस्मिथा नमस्विन उप स्वराजमासते ।	
होत्राभिरग्निं मनुषः समिन्धते तितिर्वासो अति सिधः	७
ग्रन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।	
मुवत् कण्वे वृषा द्युमन्याहुतः क्रन्दुदश्वो गर्विष्ठिषु	८
स सीदस्व महौ असि शोचस्व देववीतमः ।	
वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम्	९
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन ।	
यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तुतः	१० [९] (४३१)

- यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध कृतादधि ।
 तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा ऋचस् तमग्निं वर्धयामसि ११
 रायस्पृधिं स्वभावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।
 त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महाँ असि १२
 ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठ देवो न संविता ।
 ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुज्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे १३
 ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ।
 कृधी न ऊर्ध्वोश्चरथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुवः १४
 पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराण्यः ।
 पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय १५ [१०]
 घनेव विष्वग्वि जह्यराण्यस् तर्पुर्जम्भ यो अस्मधुक् ।
 यो मर्त्यः शिशीति अत्यकुम्भि मां नः स रिपुरीशत १६
 अग्निर्वैत्रे सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।
 अग्निः पार्वन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम् १७
 अग्निनां तुर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।
 अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीतिं दस्यवे सहः १८
 नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।
 वृदिथ कण्व कृतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कूटयः १९
 त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।
 रक्षस्विनः सवमिद् यातुमावन्तो विश्वं समन्त्रिणं दह २० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

- क्रीळं वः शर्षो मारुत मनवर्णं रथेशुभम् । कण्वा अग्नि प्र गायत १
 ये पृषतीभिर्क्रुष्टिभिः साकं वाशीभिरुज्जिभिः । अजोयन्त स्वमानवः २
 इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामश्चित्रमृजते ३
 प्र वः शर्षाय घृष्वये त्वेषद्युम्नाय शुष्मिणे । देवत्तं ब्रह्म गायत ४
 प्र शंसा गोष्वाग्र्यं क्रीळं यच्छर्षो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे ५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो	दिवश्च गमश्च धृतयः ।	यत् सीमन्तं न धूनुथ	६
नि वो याज्ञाय मानुषो	दृध उग्राय मन्यवे ।	जिहीतुं पर्वतो गिरिः	७
येषामज्मेषु पृथिवी	जुजुवाँ इव विस्पतिः ।	मिया यामेषु रेजते	८
स्थिरं हि जानमेषां	वयो मातुर्निरंतवे ।	यत् सीमनु द्विता शवः	९
उदु ते सूनवो गिरः	काष्ठा अज्मेष्वन्नत ।	वाभा अभिजु यातवे	१० [१३]
त्यं चिद् घा दीर्घं पृथुं	मिहो नपातममृध्रम् ।	प्र च्यावयन्ति यामभिः	११
मरुतो यद्ध वो बलं	जनाँ अचुच्यवीतन ।	गिरीरंचुच्यवीतन	१२
यद्ध यान्ति मरुतः	सं हं बुवतेऽध्वन्ना ।	शृणोति कश्चिदेषाम्	१३
प्र यातु शीर्षमाशुभिः	सन्ति कण्वेषु वो दुवः ।	तत्रो पु मांदयाध्वै	१४
अस्ति हि ष्मा मदाय वः	स्मसिं ष्मा वयमेषाम् ।	विश्वं चिदायुर्जीवसे	१५ [१४] (

(३८)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः	पिता पुत्रं न हस्तयोः ।	वृधिव्धे वृक्तवर्हिषः	१
क्व नूनं कद् वो अर्थ	गन्तां दिवो न पृथिव्याः ।	क्व वो गावो न रणयन्ति	२
क्व वः सुभ्रा नव्यांसि	मरुतः क्व सुविता ।	क्वोऽं विश्वानि सौमगा	३
यद् यूयं पृश्निमातरो	मर्तांसः स्यातन ।	स्तोता वो अमृतः स्यात्	४
मा वो मृगो न यवसे	जस्ता भूदजोष्यः ।	पथा यमस्य गादुप	५ [१५]
मो पु णः परापरा	निक्रतिर्दुर्हणा वधीत् ।	पदीष्ट तृष्ण्या सह	६
सत्यं त्वेषा अमवन्तो	धन्वाश्चिदा रुद्रियांसः ।	मिहं कृण्वन्त्यवाताम्	७
वाश्वेवं विद्युन्मिमाति	वत्सं न माता सिषक्ति ।	यदेषां वृष्टिरसर्जि	८
दिवा चित् तमः कृण्वन्ति	पर्जन्येनोदवाहेन ।	यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति	९
अधं स्वनान्मरुतां	विद्वमा सद्य पार्थिवम् ।	अरेजन्त प्र मानुषाः	१० [१६]
मरुतो वीळुपाणिभिश्च	चित्रा रोधस्वतीरनु ।	यातेमसिंदयामभिः	११
स्थिरा वः सन्तु नेमयो	रथा अश्वांस एषाम् ।	सुसंस्कृता अभीशवः	१२
अच्छा वद्वा तना गिरा	जरायै ब्रह्मणस्पतिम् ।	अग्निं मित्रं न दर्शतम्	१३
मिमीहि श्लोकमस्यै	पर्जन्य इव ततनः ।	गायं गायत्रमुक्थ्यम्	१४
वन्दस्व मरुतं गणं	त्वेषं पनस्युमर्किणम् ।	अस्मे वृद्धा असन्निह	१५ [

(३९)

८ कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्स्यः, सभाः सतीबृहत्स्यः ।

प्र यद्विस्था परावतः शोचिर्न मानुषस्यथ ।

कस्य कत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ धृतयः १

परा वः सन्त्वायुधा पराणुदे- कच्छ उत प्रतिष्कमे

युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २

परा ह्यथ स्थिरं हृथ नरो वर्तयथा गुरु ।

वि याथन वृद्धिः मृथिव्या व्याज्ञाः पर्वतानाम् ३

नहि वः शत्रुर्विदिदे अधि द्यवि न भूम्नो रिशादसः ।

युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिक्वाधृषे ४

प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्वन्ति वनस्पतीन् ।

प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वथा विशा ५ [१८]

उपो रथेषु पृथ्वीरयुग्ध्वं प्रतिर्वहति रोहितः ।

आ वो यामाय पृथिवी चिदभ्रो-दधीभयन्त मानुषाः ६

आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।

गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरे-त्था कण्वाय निभ्युषे ७

युष्मेधितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।

वि तं युयोत शर्वसा व्योजसा वि युष्माकाभिरुतिभिः ८

असामि हि प्रयज्यवः कण्वं वृद प्रचेतसः ।

असामिभिर्मरुत आ न ऊतिभि-गन्ता वृष्टि न विद्युतः ९

असाम्योजो विभृथा सुदानवो ऽसामि धृतयः शर्वः ।

ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्स्यः, सभाः सतीबृहत्स्यः ।

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।

उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रं प्राशुर्मवा सचा १

त्वामिद्धि संहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।

सुवीर्यं मरुत आ स्वश्च्यं दधीतु यो व आचके २ (४८३)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येनु सुनुता ।

अच्छा वीरं नर्यं पुङ्गिराधसं देवा यज्ञं नयन् ।
यो वाघते ददाति सुनरं वसु स धत्ते अक्षिति ध्रुवः ।

तस्मा इळां सुवीरमा यजामहे सुप्रवृत्तिमदेव ।

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिं—मन्त्रं वदत्युदथ्यम् ।

यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओङ्गासि चक्रिरे

तयिद् वोचेमा विदथेनु हांभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।

दुमां च वाचं प्रतिहर्षथा नरो विश्वेद् वामा वो अश्ववत्

को देवयन्तमश्वज्ज जन्तं को वृक्तबर्हिषम् ।

प्रप्र द्वाश्वान् पुस्त्याभिरस्थिता—ऽन्तर्वावत् क्षयं दधे

उप क्षत्रं पृथ्वीत हन्ति राजभि—र्भये चित् सुक्षितिं दधे ।

नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्भे अस्ति वज्रिणः

८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घौरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । न चित् स दभ्यते जनः १

यं बाहुतेषु पिप्रेति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते २

वि दुर्गा वि द्विषः पुरो घ्नन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुहिता तिरः ३

सुगः पन्था अनुक्षर आदित्यास क्रतुं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४

यं यज्ञं नयथा नर आदित्या क्रजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]

स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं लोकयुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तुतः ६

कथा राधाम सखायः स्तोभं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७

मा वो घ्नन्तं मा शपन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुहौरिद् व आ विवासे ८

चतुररिचिद् ददमानाद् बिभीयादा निधातोः । न दुरुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घौरः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुः १

यो नः पूषन्नधो वृको दुःशेव आदिदेशति । अपं स्म तं पथो जहि २

(५००)

अप त्वं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरश्चितम् । दूरमधि सुतेरज ३
 त्वं तस्य द्याविनो ऽघशंसस्य कस्य चित् । पदाभि तिष्ठ तपुषिम् ४
 आ तत् ते दक्ष मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे । येन पितृनचोदयः ५ [२४]

अधा नो विश्वसौमग हिरण्यवाशीमत्तम । धनानि सुषणां कृधि ६
 अति नः सुश्रुतो नय सुगा नः सुपथां कृणु । पूषन्निह क्रतुं विदः ७
 अभि सूर्यवसं नय न नवज्वारो अध्वने । पूषन्निह क्रतुं विदः ८
 शग्धि पूधि प्र यंसि च शिशिहि प्रास्युदरम् । पूषन्निह क्रतुं विदः ९
 न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि । वसूनि दुस्ममीमहे १० [२५] (५०८)

(४३)

९ कण्वो घोरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
 गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद रुद्राय प्रचेतसे मीळुहमाय तव्यसे । वोचेम शतमं हृदे १
 यथा नो अदितिः करत् पश्वे नृभ्यो यथा गवे । यथा तोकाय रुद्रियम् २
 यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति । यथा विश्वे सजोषसः ३
 गाथपति मेघपति रुद्रं जलापमेषजम् । तच्छृणोः सुन्नमीमहे ४
 यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते । श्रेष्ठो देवानां वसुः ५ [२६]

शं नः कर्त्यर्वते सुगं मेषाय मेघ्ये । नृभ्यो नारिभ्यो गवे ६
 अस्मे सोम श्रियमधि नि वैहि शतस्य नृणाम् । महि श्रवस्तुविनुष्णम् ७
 मा नः सोमपरिबाधो मारातयो जुहुन्त । आ न इन्दो वाजे भज ८
 यास्ते प्रजा अमृतस्य परस्मिन् धामन्वृतस्य ।
 मूर्धा नाभां सोम वेन आभूपन्तीः सोम वेदः ९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अभिन्नौ, उषाश्च ।
 प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

अग्ने विवस्वदुषसंश् चित्रं राधो अमर्त्य ।
 आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वमद्या देवा उषुर्बुधः १

(५१८)

जुष्टो हि द्रुतो अस्मि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।

सजूरश्विभ्यामुषसा सुवीर्यं मस्ये धेहि श्रवो बृहत्

२

अद्या द्रुतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।

धूमकेतुं भाक्रजीकं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्

३

श्रेष्ठं यविष्ठमर्तिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।

देवाँ अच्छा यातवे जातवेदसं मग्निमीळे व्युष्टिषु

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।

अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुरांसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।

प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जिवसे नमस्या दैव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विशं दुन्धते ।

स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत्

७

सवितारमुषसमश्विना भगं मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।

कण्वांसस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

८

पतिर्ह्यध्वराणां मग्ने द्रुतो विशामसि ।

उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दशः

९

अग्ने पूर्वा अनूषसो विभावसो वीदेथ विश्वदर्शतः ।

असि ग्रामेष्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधनं मग्ने होतारमृत्विजम् ।

मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं द्रुतममर्त्यम्

११

यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि द्रुत्यम् ।

सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेर्भोजन्ते अर्चयः

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।

आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्

१३

गृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा क्रतावृधः ।

पिबन्तु सोमं वरुणो धृतव्रतो ऽश्विभ्यामपसा सजूः

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतमुषम् १
 भृष्टीवानो हि दाशुषे देवा अग्ने विचैतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणस् त्रयस्त्रिंशतया वह २
 प्रियमेधवदन्निवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिमत प्रस्कण्वस्य भुधी हवम् ३
 महिकेरव उतथे प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुकेण शोचिषा ४
 घृताहवन सन्त्येमा उ षु भुधी गिरः । याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५

[३१]

त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रिया—ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
 नि त्वा होतारमृत्विजं दधिरे वसुवित्तमम् । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं विष्वा अग्ने दिविष्टिषु ७
 आ त्वा विष्वा अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् मा विभ्रतो हवि—रग्ने मर्ताय दाशुषे ८
 प्रातर्याग्नः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाय दैव्यं जनं बहिरा सादया वसो ९
 अवाञ्चं दैव्यं जनमग्ने यक्ष्व सङ्घतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात तिरोअह्वयम् १०

[३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया दिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
 या दुस्मा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वसुविदा २
 वच्यन्ते वां ककुहासो जूर्णायामधि विष्टिषि । यद् वां रथो विभिष्यतात् ३
 हविषा जारो अपां पिपिर्ति पपुरिर्नरा । पिता कुटंस्य चर्षणिः ४
 आदुरो वां मतीनां नासत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
 आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युआथामश्विना रथम् ७
 अरित्रं वां दिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुज्ज इन्दवः ८
 दिवस्कण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वविं कुहं धित्सथः ९
 अमृदु मा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यख्यज्जिह्वासांसितः १० [३४]

अमृदु पारमेतवे पन्था क्रतस्य साधुया । अदर्शि वि सुतिर्दिवः ११
 तत्तदिदश्विनोरवो जरिता प्रति मूषति । मदे सोमस्य पिपतोः १२

(५५३)

वावसाना विवस्वति	सोमस्य पीत्या गिरा । अनुष्वच्छंशू आ गतम्	१३
युवोरुषा अनु श्रियं	परिज्मनोरुपाचरत् । क्रता वनथो अकुर्मिः	१४
तुमा पिबतमश्विनो	मा नः शर्म यच्छतम् । अविश्रियाभिरुतिभिः	१५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः कण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा वृहत्यः, सभाः सतोवृहत्यः ।

अयं वां मधुमत्तमः	सुतः सोमं क्रतावृधा ।	
तमश्विना पिबतं तिरोऽह्नयं	धत्तं रत्नानि व्राशुषे	१
निवन्धुरेण निवृता सुपेक्षासा	रथेना यातमश्विना ।	
कण्वांसो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे	तेषां सु वृणुतं हवम्	२
अश्विना मधुमत्तमं	पातं सोममृतावृधा ।	
अथाद्य दंष्ट्रा वसु विभ्रता रथे	व्राश्वांसमुप गच्छतम्	३
निषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा	मध्वा युज्ञं भिमिक्षतम् ।	
कण्वांसो वां सुतसोमा अभिद्यवो	युवां हवन्ते अश्विना	४
यामिः कण्वमभिरितिः	प्रावतं युवमश्विना ।	
तामिः च्वा॑स्मौ अवतं शुभस्पती	पातं सोममृतावृधा	५ [१]
सुवासे वसा वसु विभ्रता रथे	पृक्षो वहतमश्विना ।	
रयिं संयुद्वाद्भुत वा विवस्पर्यस्मे	धत्तं पुरुस्पृहम्	६
यज्ञासत्या पशवति	यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।	
अतो रथेन सुवृता न आ गतं	साकं सूर्यस्य रुदिमभिः	७
अर्वाश्वा वां सप्तयोऽध्वरभिषो	वहन्तु सवनेनुषं ।	
इषं पृश्नन्ता सुकृते सुदानव	आ बर्हिः सीदतं नरा	८
तेन नासत्या गतं	रथेन सूर्यत्वचा ।	
येन शश्वद्ब्रह्मर्षिर्वाशुषे वसु	मध्वः सोमस्य पीतये	९
उक्थेमिर्वागवसे पुरुवसू	अर्कैश्च नि ह्वयामहे ।	
शश्वत् कण्वानां सवसि श्रिये हि कं	सोमं उपथुरश्विना	१० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । प्रगाथः = विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।

सह द्युम्नेन बृहता विभावरि राया देवि दास्वती १

अश्वीवतीर्गोमतीर्विश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे । २

उदीरयु प्रति मा सूनता उषश चोदु राधो मघोनाम् ३

उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।

ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे, न श्रवस्यवः ४

उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सूरयः ।

अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ५

आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।

जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत् उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]

वि या सृजति समनं व्युधिः पदं न वेत्योदती ।

वयो नर्किष्टे पत्तिवांस आसते व्युष्टौ वाजिनीवति ६

एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।

शतं रथेभिः सुभगोषा ह्ययं वि यात्यभि मानुषान् ७

विश्वमस्या नानाम् चक्षसे जगज् ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।

अप द्वेषो मघोनीं दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः ८

उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।

आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौभगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ९

विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसिं सूनरि ।

सा नो रथेन बृहता विभावरि भुधि चित्रामघे हवम् १० [४]

उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।

तेना वह सुकृतो अध्वरो उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११

विश्वान् देवां आ वह सोमपीतये ऽन्तरिक्षादुषस्त्वम् ।

सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्थ्यमुषो वाजं सुवीर्यम् १२

यस्या रुशन्तो अर्चयः प्रति भद्रा अहक्षत ।

सा नो रयिं विश्ववारं सुपेशं मुषा ददातु सुगम्यम् १३

(५७९)

ये चिद्धि त्वामृचयः पूर्वं ऊतये जुहुरेऽवसे महि ।
 सा नः स्तोमो अभि गृणीहि राधसो - चः शुक्रेण शोचिषा
 उषो यदृद्य मानुना वि द्वारावृणवो दिवः ।
 प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छर्दिः प्र देवि गोमतीरिषः
 सं नो राया वृहता विश्वेपेशसा मिमिक्षवा समिळाभिरा ।
 सं द्युमेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति

१४

१५

१६ [५] (५८२)

(४९)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उपाः । अनुष्टुप् ।

उषो मदेभिरा गहि दिवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरुणत्सव उग्रं त्वा सोमिनो गृहम् ?
 सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उपस्त्वम् । तेना सुश्रवसं जनं प्रावाद्य दुहितर्दिनः २
 वयश्चित् ते पतत्रिणो द्विपञ्चतुष्पदगुनि । उषः प्रारभतूरनु दिवो अन्तेभ्यस्परि ३
 व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वसाभासि रोचनम् । तां त्वामृषवसुयवो गोभिः कण्वा अहूषत ४ [६]
 (५८६)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगघ्न्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विषद्ग्रन्थः) ।
 गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १
 अप ते तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यकुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २
 अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जना अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ३
 त्रणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा मासि रोचनम् ४
 प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्कुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वहृशे ५ [७]
 येना पावक चक्षसा मुरण्यन्तं जना अनु । त्वं वरुण पर्यसि ६
 वि द्यामेषि रजस्पृध्व-हा मिमानो अकुभिः । पर्यञ्जमानि सूर्य ७
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८
 अयुक्त सप्त गुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नृपयः । तारिष्यति स्वयुक्तिभिः ९

उद् वयं तमसस्पति ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्य-मगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०
 उद्यच्छद्य मित्रमह आरोहन्नुत्तरां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकेषु मे हरिमाणं रोपुणाकासु दध्मसि । अथो हारिद्वेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगाव्यमावित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अमि त्वं मेघं पुरुहूतमुग्मिय-मिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अर्णवम् ।
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषा भुजे ग्रहिष्ठमभि विप्रमर्चत १
अमीमवन्वन्त्स्वमिष्टिमृतयोऽन्तरिक्षप्रां तर्विषीमिरावृतम् ।
इन्द्रं दक्षांस क्रभवो मवच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनतारुहत् २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो-तात्रये शतदुरेषु गातुवित् ।
ससेनं चिद् विमदायावहो वस्वा-जावर्द्धि वावसानस्य नर्तयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपा-ऽधारयः पर्वते दानुमद् वसु ।
वृत्रं यदिन्द्र शवसावधीरहि-मादित् सूर्यं विव्यारोहयो हृशे ४
त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत ।
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र क्रजिश्वांनं दस्युहत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णाहत्येष्वाविथा-ऽरन्धयोऽतिथिग्वाय शम्बरम् ।
महान्तं चिद्वृद्धं नि क्रमीः पवा सनाक्वेव दस्युहत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तर्विषी सध्याग्धिता तव राधः सोमणीधाय हर्षते ।
तव वज्रश्रिकिते बाहोर्हितो वृश्वा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ७
वि जानीद्यायान् ये च दस्यवो बर्हिष्मते रन्धया शासद्वतान् ।
शाकी मव यजमानस्य चोषिता विश्वेत् ता ते सधमावेषु चाकन ८
अनुव्रताय रन्धयन्नपवता-नाभूमिरिन्द्रः श्रथयन्ननामुवः ।
वृद्धस्य चिद् वर्धते द्यामिर्नक्षतः स्तवानो वज्रो वि जघान संदिहः ९
तक्षद् यत् तं उशाना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शवः ।
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नमि श्रवः १० [१०]

मन्दिह युशने काव्ये सचा इन्द्रो वक्रु वक्रुतराधि तिष्ठति ।
उग्रो ययि निरपः स्रोतंसासृजद् वि शुष्णांस्य दंष्टिता ऐरयत् पुरः ११

(११०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसोमेषु चाकनोऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे विवि	१२
अदंदा अर्भो महते वचस्यवे कक्षीर्वते वृचयामिन्द्र सुन्वते ।	
मेनामवो वृषणश्चस्य सुकृतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अथापि सुधयो निरेके पजेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।	
अश्वयुर्गन्धु रथयुर्वसूयु रिन्द्र इद्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इदं नमो वृषभार्य स्वराजं सत्यशुष्माय तवसेऽवाचि ।	
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सूरिमिस्तव शर्मन्स्याम	१५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सत्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्वं सु मेवं महया स्वर्दिदं शतं यस्य सुभ्वः साकमीरते ।	
अत्पं न वाजं हवनस्यवं रथ-मेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः	१
स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नवीवृतं-मृजन्नर्णोसि जहृषाणो अन्धसा	२
स हि ह्यरो द्वरिषु वव ऊधानि चन्द्रबुधो मद्वृद्धो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमहे स्वपस्यया धिया महिष्ठारातिं स हि पप्रिगन्धसः	३
आ यं पूणन्ति विवि सर्वावर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।	
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरुतयः गुप्सा इन्द्रमवाता अहुतप्सवः	४
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रध्वीरिव प्रवणे संसुक्रुतयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री धुषमाणो अन्धसा मिनद् बलस्य परिधीरिव त्रितः	५ [१२]

परी घृणा चरति तित्विषे शवोऽपो वृत्वी रजसो बुधमाशयत् ।	
वृत्रस्य यत् प्रवणे वुर्गुमिष्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्युतुम्	६
हृदं न हि त्वा न्युषन्त्युर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृधे शव-स्ततक्ष वज्रमभिभूत्योजसम्	७
जघन्वाँ उ हरिभिः संमृतकत-विन्द्रं वृत्रं मनुषे गातुयज्ञपः ।	
अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायस-मधारयो विव्या सूर्यं हृशे	८ (६२२)

- बृहत स्वर्ध्वेन्द्रममवद यदुक्थ्य^१—मकुण्वत भियसा रोहणं दिवः ।
 यन्मानुषप्रधना इन्द्रसूतयः स्वर्नृषाचो मरुतोऽमदृन्ननु ९
- द्यौश्चिदुस्यामवाँ अहैः स्वना—दयोयवीद् भियसा वज्रं इन्द्र ते ।
 वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिन्च्छिरः १० [१३]
- यदिन्विन्द्र पृथिवी दशभुजि—रहानि विश्वा ततनन्त कृष्टयः ।
 अत्राह ते मघवन् विश्रुतं सहो द्यामनु शवसा बृहणा भुवत् ११
- त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभूत्योजा अवसे धृषन्मनः ।
 चकृषे भूमिं प्रतिमानमोजसो ऽपः स्वः परिभूरेष्या दिवम् १२
- त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहतः पतिर्भूः ।
 विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमन्द्रा नकिरन्यस्त्वावान् १३
- न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।
 नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यन्त एको अन्यच्चकृषे विश्वमानुषक् १४
- आर्चन्नत्र मरुतः सरिमन्त्राजो विश्वे देवासो अमदृन्ननु त्वा ।
 वृत्रस्य यद् भृष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्थ १५ [१४] (६२९)
- (५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

- न्यूः पु वाचं प्र महे भंगमहे गिर इन्द्राय सदेन विवस्वतः ।
 नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदु—न्न दुष्टतिर्द्विषणोवेषु शस्यते १
- दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इनस्पतिः ।
 शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि २
- शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमत्तम् तवेदिदमभितश्चेकिते वसु ।
 अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ३
- एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभि—निरुन्धानो अमर्ति गोभिरश्विना ।
 इन्द्रेण दस्युं वरयन्त इन्दुभि—युतद्वेषसः समिषा रभेमहि ४
- समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वार्जेभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।
 सं देव्या प्रमेत्या वीरशुभ्रया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि ५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते सोमासो वृत्रहृत्येषु सत्यते ।

यत् कारवे दशं वृत्राण्यप्रति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ६

युधा युधमुष वेदेषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।

नम्या यदिन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ७

त्वं करञ्जमुत पूर्णयं वधी स्तेजिठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।

त्वं गता वज्रदस्याभिन्नत पुरोऽनानुदः परिपूता कृजिर्वना ८

त्वमेताअनराजो द्विर्दशाऽबन्धुना सुश्वसोपजग्मुवः ।

षष्टिं सहस्रां नवतिं नवं श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ९

त्वमाविथ सुश्वसं तवोतिमि स्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।

त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राज्ञे युने अरन्धनायः १०

य उहर्षीन्द्र वेवगोपाः सखायस्ते शिवर्तमा असौम ।

त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्वार्घीय आयुः प्रतरं दधानाः ११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ त्रिष्टुप् ।

मा नो अस्मिन् मंचवन् पृत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शर्वसः परीणशं ।

अक्रन्दयो नद्योऽं रोरुवद् वना कथा न क्षोणीर्मियसा समारत १

अर्चां शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयज्ञमि ष्टुहि ।

यो धृष्णुना शर्वसा रोदसी उमे वृषां वृषत्वा वृषभो न्युञ्जते २

अर्चां विवे वृहते शृण्वं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।

वृहच्छ्रवा असुरो बर्हणां कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि वः ३

त्वं दिवो वृहतः सानु कोपयोऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।

यन्त्रायिनो मन्दिनां मन्दिनां धूषच्छितां गभस्तिमशानि पृतन्यसि ४

नि यद् वृणक्षिं श्वसनस्य मूर्धनि शृण्वस्य चिद् मन्दिनो रोरुवद् वना ।

प्राचीनेन मनसा बर्हणावता यद्द्या चित् कृणवः कस्त्वा परि ५ [१७]

त्वमाविथ नयं तूर्वज्ञं यदुं त्वं तूर्वीतिं व्ययं शतक्रतो ।

त्वं रथमेतंज्ञं कृत्वये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ६ (६४६)

स घा राजा सत्यतिः शूशुवज्जनो रातहंव्यः प्रति यः शासमिन्द्विति ।

उक्था वा यो अभिगृणाति राधंसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते द्विवः ७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेत्रे ।

ये त इन्द्र वृषो वर्धयन्ति महिं क्षत्रं स्थविरं वृष्ण्यं च ८

तुम्येवेते बहुला अद्रिदुग्धा—श्चमृषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।

व्यश्रुहि तर्पया काममेषा—मथा मनो वसुदेयाय कृष्व ९

अपामतिष्ठन्नरुणह्वरं तमोऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वत्रिणा हिता विश्वा अनुठाः प्रवणेषु जिघ्रते १०

स शेवृधमधि धा द्युन्नमस्मे महिं क्षत्रं जनाषाळिन्द्रं तव्यम् ।

रक्षां च नो मघोनः प्राहि सूरिन् राये च नः स्वप्त्या इषे धाः ११ [१८] (६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

द्विवश्विदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मृहा पृथिवी च न प्रति ।

भीमस्तुर्विष्माञ्चर्षणिभ्य आतपः शिशीति वज्रं तेजसे न वंसगः १

सो अणवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विश्रिता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात् स युध्म ओजसा पनस्यते २

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणामिरज्यसि ।

प्र वीर्येण देवतार्ति चेकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ३

स इद् वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रब्रुवाण इन्द्रियम् ।

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनां मघवा यदिवति ४

स इन्द्रमहानि समिथानि मुज्मना कृणोति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अधा च न भद दधति त्विषामत इन्द्राय वज्रं निषानिघ्नते वधम् ५ [१९]

स हि श्वस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे स्व सुक्रतुः सतवा अपः सृजत ६

वानास्य मनः सोमपावन्नस्तु ते स्वाञ्चा हरीं वन्दनश्रुदा कृधि ।

यमिठासः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्नुवन्ति भूर्णयः ७ (६५८)

अप्रक्षितं वलुं बिभर्षि हस्तयो—रवाहं सहस्तन्वि श्रुतो वधे ।
आवृतासोऽवतासो न कर्तृभिस्तनूषु ते क्रतव इन्द्र शूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्विरिव तस्य चञ्चिषो ऽत्यो न योषामुदयस्त भुवर्णिः ।
दक्षं महे पाययते हिरण्यं रथमावृत्या हरियोगमुभ्वसम्
तं गतयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सनिष्यवः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य न सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा
स तुवर्णिर्महो अरेणु पौंस्ये गिरेर्भूष्टिर्न भ्राजते तुजा शर्वः ।
येन शुष्णं मायिनमायसो मदं दुध आभूषु रामयन्नि दामनि
देवी यद्वि तर्विषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिपंस्त्युषसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुता शर्वसा बाधते तम् इयति रेणुं बृहदहंरिष्वणिः
वि यत् तिरो धरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिपो विव आतांसु बर्हणा ।
स्वर्भङ्गि यन्मदं इन्द्र हर्ष्याहन् वृत्रं निरपामौजो अर्णवम्
त्वं विवो धरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदेनेषु माहिनः ।
त्वं सुतस्य मदं अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाष्यारुजः

१

२

३

४

५

६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र महिषाय बृहते बृहद्वये सत्यशुष्माय तवसे मतिं मरे ।
अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शर्वसे अपावृतम्
अधं ते विश्वमनु हासविष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविष्मतः ।
यत् पर्वते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः
अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ मेरा पनीयसे ।
यस्य धाम शर्वसे नाभेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नार्यसे
ब्रूमे तं इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
नहि त्वद्वन्द्वो निर्वणो गिरः सघत क्षोणीरिव पतिं नो हर्य तद् वधः

१

२

३

४

(६६९)

मूरिं त इन्द्र वीर्यं । तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मघवन् काममा पृण ।

अनु ते द्यौर्वृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नैम ओजसे ५

त्वं तमिन् पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्र्वकतिथ ।

अवांसृजो निवृताः सर्तवा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

९ नोषा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चिंत सद्योजा अमृतो नि तुन्वते होता यद् दृतो अभवद् चिवस्वतः ।

वि साधिष्ठेभिः पृथिभी रजो मम आ वृवताता हविषा विवासति १

आ स्वमघं युषमानो अजर—स्तृष्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।

अत्यो न पृष्ठं मुषितस्य रोचते द्विवो न सानु स्तनयन्नचिकदत् २

क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निषत्तो रयिषाळमर्त्यः ।

रथो न विद्वृअसान आयुषु व्यानुषगवार्या वृव कण्वति ३

वि वार्तजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूमिः सृण्या तुविष्वणिः ।

तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशद्रुमे अजर ४

तपुर्जम्भो वन आ वार्तचोदितो यूथे न साह्वौ अव वाति वंसंगः ।

अभिभजन्नाक्षितं पाजसा रजः स्थातुश्चरथं भयते पतत्रिणः ५ [२३]

वृधुद्वा मृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।

होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं विव्याय जन्मने ६

होतारं सप्त जुहोइ यजिष्ठं यं वाधतो वृणते अध्वरेषु ।

अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम् ७

अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्मं यच्छ ।

अग्ने गृणन्तमंहस उरुष्यो—जो नपात् पुर्मिरायसीमिः ८

मवा वरूथं गृणते विभावो भवा मधवन् मधवस्यः शर्म ।

उरुष्याग्ने अहंसो गृणन्तं प्रातमस्रु धियावसुर्जगम्यात् ९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदं अग्रयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमृता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जनां उपशिद् वयः	१
मूर्धा विवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।	
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदारीय	२
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्रा वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेव्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽन दक्षः ।	
स्वर्गते सत्यशुष्माय पूर्वा वैश्वानराय नृतमाय युहीः	४
विवश्चित् ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथ	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निर्जघन्वा अधूनोत काष्ठा अव शम्बरं मेत्	६
वैश्वानरो महिष्ठा विश्वकृष्टि-मरद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये ज्ञातिर्नाभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान्	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वहिं यशसं विदथस्य केतुं सुप्राव्य द्रुतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिभिर्व प्रशस्तं रातिं भरद् भृगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुर्भयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।	
विवश्चित् पूर्वो न्यसावि होता ऽऽपृच्छ्यो विश्वपतिर्विक्षु वेधाः	२
तं नव्यसी हृद् आ जायमान-मस्मत् सुकीर्तिर्मधुजिह्वमश्याः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीजनन्त	३
उशिक् पावको वसुमानुषेषु वरेण्यो होताधायि विक्षु ।	
दधूना गृहपतिर्दम आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र ईसासो मतिभिर्गोतमासः ।

आशुं न वाजंभुरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।

ऋचीषमायाधिगव ओह—मिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा

१

अस्मा इदु प्रय इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृक्ति ।

इन्द्राय हृदा मनसा मनीषा प्रत्नाय पत्ये धियो मर्जयन्त

२

अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गुषमाख्येन ।

महिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः क्षुरिं वावृधध्वै

३

अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्तिनाय ।

गिरिश्च गिर्वीहसे सुवृक्ती—न्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय

४

अस्मा इदु सतिमिव श्रवस्ये—न्द्रायार्कं जुह्वा ई समञ्जे ।

वीरं वानाकसं वन्दध्वै पुरां गूर्तश्रवसं कुर्माणम्

५ [२७]

अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय ।

वृत्रस्य चिद विदद् येन भर्म तुजन्नीशानस्तुजता क्रियेधाः

६

अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितुं पंषिवाश्चावन्ना ।

मुषायद विष्णुः पचतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरौ अद्रिमस्ता

७

अस्मा इदु ग्राहिचिद वेवर्पत्नी—रिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊतुः ।

परि द्यावापृथिवी जभ उर्वी नास्य ते महिमानं परि दः

८

अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।

स्वरालिन्द्रो दम् आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय

९

अस्येदेव शवसा शुषन्तं वि वृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।

गा न व्राणा अवनीरमुश्च—वृभि श्रवां वावने सचेताः

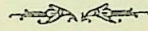
१० [२८]

अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।

ईशानकृद् वाशुषे दशस्यन् ० तुर्वीतये गाधं तुर्वणिः क्रः

११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।	
गोर्न पर्व वि रंदा तिरश्चे-व्यन्नणीस्यपां चरधै	१२
अस्येदु प्र बृहि पूव्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उरधैः ।	
युधे यदिष्णान आयुधा-न्यूद्यायमाणो निरिणाति शन्नून्	१३
अस्येदु भिया गिर्यश्च हृहा द्यावा च भूमां जनुषस्तुजेते ।	
उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद् दीर्याय नोधाः	१४
अस्मा इदु त्यदनु दाम्येषा-मेको यद् वत्रे भूरीशानः ।	
भैतंशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्विभावदिन्द्रः	१५
एवा ते हारियोजना सुवृक्ती-न्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अकन् ।	
एषु विद्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगध्यात्	१६ [२९] (७०८)



पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । विष्णुः ।

प्र भनमहे शवसानाय शुष-माङ्गुषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।	
सुवृक्किभिः स्तुवत ऋग्विषाया-र्चांशकं नरे विश्रुताय	१
प्र वो महे महि नमो भरध्व-माङ्गुष्यं शवसानाय साम ।	
येना नः पूर्वे पितरः पदुज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन्	२
इन्द्रस्याङ्गिरसां चेष्टो विदत् सरमा तर्नयाय धासिम् ।	
बृहस्पतिर्मिनद्वि विदद् गाः समुस्रियाभिर्वावशन्त नरः	३
स सुवृभा स स्तुभा सम विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्योई नवगवैः ।	
सरण्युभिः फल्गिमिन्द्र शक्र वलं रवेण दरयो दशगवैः	४
गृणानो अङ्गिरोभिर्वस्य वि व-रुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।	
वि भूष्या अपथय इन्द्र सानु दिवो रज उपरमस्तभायः	५ [१]

तद् प्रयक्षतमस्य कर्म वृष्यस्य चारुतमसि दंसः ।

उपह्वरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः

छिता वि वंशे सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिरकैः ।

मगो न मेने परमे व्योम-न्नधारयद् रोदसी सुदंसाः

(७१५)

सनाद् दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरेवैः ।	
कृष्णेभिरक्तोषा रुशद्भिर्वर्षुभिर्वा चरतो अन्यान्या	८
सैनमि सूर्यं स्वपस्यमानः सूनुर्दाधार शर्वसा सुदंसाः ।	
आमासु चिद् दधिषे पक्कमन्तः पर्यः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु	९
सनात् सनीळा अवनीरवाता वता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।	
पुरु सहस्रा जनयो न पत्नीर्दुवस्यन्ति स्वसारो अह्राणाम्	१० [२]
सनायुवो नमसा नव्यो अर्कैर्वसूयवो मतर्यो दस्म ददुः ।	
पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तं स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः	११
सनादेव तव रायो गर्भस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।	
द्युमाँ असि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षां शचीवस्तवं नः शचीभिः	१२
सनायते गौतम इन्द्र नव्युर्मतक्षद् ब्रह्म हरियोजनाय ।	
सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्	१३ [३] (७२१)

(६३)

१ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं महां इन्द्र यो ह शुष्मैर्द्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।	
यद्ध ते विश्वा गिरयश्चिदध्वा भिया हृह्वासः किरणा नैजन्	१
आ यद्धरी इन्द्र विवता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धात् ।	
येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान् पुरं हृष्णासिं पुरुहूत पूर्वीः	२
त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरेतान् त्वमृभुक्षा नयस्स्व पाट् ।	
त्वं शुष्मं वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सबाहन्	३
त्वं ह त्यदिन्द्र चौवीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मन्नुभ्नाः ।	
यद्ध शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्युर्योनावकृतो वृथाषाट्	४
त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् हृह्वास्यं चिन्मतां नामजुष्टौ ।	
व्यस्मिन्का काष्ठा अर्धते वधुनेव वज्रिउद्धथिह्यमित्रान्	५ [४]
त्वां ह त्यदिन्द्राणीसातौ स्वर्मह्नि नरं आज्ञा हवन्ते ।	
तवं स्वधाव इयमा संमर्य कृतिर्वाजेष्वतसाय्या भूत्	६
त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय ददः ।	
बर्हिर्न यत् सुडासे वृथा वगहो राजन् वरिवः पूर्वैः कः	७ (७२८)

त्वं त्वां न इन्द्र देव चित्रा-मिषमापो न पीपयः परिजम्न ।
 यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वनमूर्जं न विश्वध क्षरं धै
 अकारि त इन्द्र गौतमेभिर्-ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।
 सुपेशंसं वाजमा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

१ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा मरुद्भयः ।
 अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समस्ते विदथेष्वाभुवः
 ते जज्ञिरे विव क्रुध्वासं उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्पसः
 युवानो रुद्रा अजरा अमोघघनो ववक्षुरग्निगावः पर्वता इव ।
 दृष्ट्वा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति विव्यानि मज्जमा
 चित्रैरग्निमिवपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मां अधि येतिरे शुभे ।
 असेष्वेषां नि मिषुक्षुर्कृष्टयः साकं जज्ञिरे स्वधया विवो नरः
 ईशानकृतो धुनयो रिशादस्ते वातान् विद्युतस्तविषीभिरकृत ।
 बृहन्न्यूषर्विव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिजयः

१

२

३

४

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पर्यो घृतवद् विदथेष्वाभुवः ।
 अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिन-भुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्
 महिषासो मायिनश्चित्रभानवो गिरयो न स्वतवसो रघुष्यदः ।
 मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्ध्वम्
 सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
 क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्क्रुष्टिभिः समित् सबाधः शवसाहिमन्यवः
 रोदसी आ वदता गणश्रियो नृषांचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
 आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः
 विश्ववेदसो श्रियिभिः समोकसः संमिश्लासस्तविषीभिर्विराजिनः ।
 अस्तार इषुं दधिरे गर्भस्त्यो-रनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः

६

७

८

९

१० [७] (७३०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽ न पर्वतान् ।

मखा अयासः स्वमृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजदृष्टयः ११

घृषु पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसा गृणीमसि ।

रजस्तुरं तवसं मारुतं गण—मृजीषिणं वृषणं सश्वत श्रिये १२

प्र नू स मर्तः शवसा जनां अतिं तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।

अवीन्द्रिवाजं भरते धना नृभि—रापृच्छयं क्रतुमा क्षेति पुष्यति १३

चकृत्यं मरुतः पृत्सु दुष्टरं द्युमन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।

धनस्पृतमुक्थ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः १४

नू विरं मरुतो वीरवन्त—मृतीषाहं रयिमस्मासु धत्त ।

सहस्रिणं शतिनं शूशुवासं प्रातर्मक्षू धियावसुजगम्यात् १५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तापुं, गुहा चतनन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम् १

सजोषा धीराः, पदैरनु गम—नुप त्वा सीदन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥ २

ऋतस्य वेवा, अनु वृता गु—भुवत् परिद्विद्यौर्न भूम ३

वर्धन्तीमापः, पुन्वा सुशिश्वि—मृतस्य योना, गर्भे सुजातम् ॥२॥ ४

पुष्टिर्न रण्वा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुजम्, क्षोद्रो न शंभु ५

अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोद्रः, क ई वराते ॥३॥ ६

जामिः सिन्धूनां, भ्रातेव स्वस्त्रा—मिभ्यान्न राजा, वनान्यति ७

यद् वातंजतो, वना व्यस्था—कुमिर्हं दाति, रोमां पृथिव्याः ॥४॥ ८

श्वसित्यप्सु, हंसो न सीदन् कत्वा चेतिष्ठो, विशामुषभुत् ९

सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेमाः ॥५॥ १० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूर्यो न संद—गायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः १

तक्त्वा न भूणिर्वना सिषक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥ २

वृषाधर क्षेममोको न रण्वो यवो न पको, जेता जनानाम् ३ (७५८)

कषिर्न स्तुभ्वा, विक्षु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, कर्तुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्येतो न विक्षु रथो न रुक्मी, त्वेषः समत्सु ॥३॥	६
सेनेव सृष्टाय दधात्य-स्तुर्न विद्युत्, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनित्वं जारः कनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
तं वंश्चरार्था, वयं वंसत्या-स्तं न गावो, नक्षन्त हृद्भम्	९
सिन्धुर्न क्षेवः, प्र नीचरिणो-न्नवन्त गावः, स्वर्हशीके ॥५॥	१०[१०](७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराद ।

वनेषु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुर्मम	१
क्षेमो न साधुः, कर्तुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, हर्ता हव्यवान् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृष्णा विश्वा-न्यमे देवान् धाद, गुहा निषीदन्	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा हृदा यत् तृष्टान्, मन्त्रा अशीसन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, वाधारं पृथिवीं तस्तश्म द्यां, मन्त्रेभिः सत्यैः	५
प्रिया पदानि, पश्वो नि पाहि विश्वार्युर्मम, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ई चिकेत, गुहा भवन्त-मा यः ससावु, धाराभूतस्य	७
वि ये चूतन्त्युता सर्पन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वो-त प्रजा, उत प्रसूष्यन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सन्नेव धीराः, संमार्य चक्रुः ॥५॥	१०[११](७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराद ।

श्रीणन्नुप स्थाद, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमकून् व्यूणोत्	१
परि यदेवामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदित ते विश्वे, कर्तुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम कृतं सर्पन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
कृतस्य प्रेषा, कृतस्य धीति-विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये	स चित्रवासां, पतीं रयीणाम्	७
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु	सं जानत स्वैर्दक्षैर्मूराः	८
पितुर्न पुत्राः, कर्तुं जुषन्त	श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि राय और्णोद, दुरः पुरुक्षुः	पिपेश नाकं, स्तृभिर्दमूनाः	१० [१२] (७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

शुक्रः शुशुक्रौ, उषो न जारः	पुत्रा संमीची, विवो न ज्योतिः	१
परि प्रजातः, कृत्वा बभूथ	भुवो देवानां, पिता पुत्रः सन्	२
वेधा अहसो, अग्निर्विजान	ब्रध्नं गोनां, स्वाद्यां पितृनाम्	३
जने न शेव, आहूयः सन्	मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे	४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे	वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत	५
विशो यदहे, नृभिः सनीळा	अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः	६
नकिंष्ट एता, व्रता भिनन्ति	नृभ्यो यदेभ्यः, श्रुष्टिं चक्रथ	७
तत् तु ते दंसो, यदहन्तस्माने	नृभिर्यद् युक्तो, विवे रपांसि	८
उषो न जारो, विभावोसः	संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै	९
त्मना वहन्तो, वुरो व्यृण्वन्	नवन्त विश्वे, स्वर्हृशीके	१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेम पूर्वीर्यो मनीषा	अग्निः सुशोक्रो, विश्वान्यश्याः	१
आ देव्यानि, व्रता चिकित्वा	ना मानुषस्य, जनस्य जन्म	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां	गर्भश्च स्थातां, गर्भश्च रथाम्	३
अद्वौ चिदस्मा, अन्तदुरोणे	विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः	४
स हि क्षपावौ, अग्नी रयीणां	दाशद् यो अस्मा, अरं सूक्तैः	५
एता चिकित्वा, भूमा नि पाहि	देवानां जन्म, मर्ताश्च विद्वान्	६
वर्धन्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः	स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्	७
अराधि होता, स्वर्निर्पतः	कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या	८
गोषु प्रशस्तिं, वनेषु धिषे	भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्गः	९

(८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपर्यन् पितुर्न जित्रेवि वेदो भरन्त ॥ ५ ॥ १०
 साधुर्न गृध्नुरस्तेव शूरो यातव भीमस्त्वेषः समत्सु ॥ ६ ॥ ११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाकन्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नृशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयुः सनीलाः ।
 स्वसारः श्यात्रीमरुषीमजुष्यन् चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः ?
 वीळु चिदं दृक्का पितरो न उक्थै रद्रिं रुजन्नाङ्गिरसो रयेण ।
 चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वविविदुः केतुमुखाः २
 दधन्त धनयन्त्रस्य धीति मादिदुर्यो दिधिष्वोऽ विभृत्राः ।
 अतृष्यन्तीरुपसो यन्त्यच्छा देवाअन्म प्रयसा वर्धयन्तीः ३
 मथीरु यदीं विभृता मातृगिवा गृहेगृहे श्येतो जेन्यो भून् ।
 आदीं राजे न सहीयसे सचा सत्रा दूत्यं मृगवाणो विवाय ४
 महे यन् पित्र ईं रसं दिवे क रवं त्सरन् पृशन् यश्चिक्त्वान् ।
 सृजदस्ता धृषता दिद्युमस्मे स्वायां देवो दुहितरि न्विषि धान् ५ [१५]
 स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दागादुशतो अनु द्यून् ।
 वर्धो अग्रे वयो अस्य द्विवर्हा यासद् राया सरथं यं जुनासि ६
 अग्नि विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः सम युहीः ।
 न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान् ७
 आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद् दृचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीकै ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयन् सूदयच्च ८
 मनो न योऽध्वनः सद्य एत्ये कः सत्रा सूरौ वस्व ईशे ।
 राजाना मित्रावरुणा सृपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ९
 मा नो अग्रे सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिहा अभि विदुष्कविः सन् ।
 नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि १० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाकन्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्कृ हस्ते दधानो नर्या पुरुणि ।
 अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणां सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा १ (८१७)

अस्मे वृत्सं परि षन्तं न विन्दन्निच्छन्तो विश्वे अमृता अमृताः ।

श्रमयुवः पदव्यो धियं धा—स्तस्थुः पदे परमे चार्वमेः

२

तिस्रो यदग्ने शरदुस्त्वामिच्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।

नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्यसूदयन्त तन्वः । सुजाताः

३

आ रोदसी बृहती वेविदानाः प्र रुद्रियां जाधरे यज्ञियांसः ।

विदन्मतो नेमधिता चिकित्वा नग्निं पदे परमे तस्थिवांसम्

४

संजानाना उपं सीदन्नभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिरिक्तांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युनिमिषि रक्षमाणाः

५

[१७]

त्रिः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविवृद्धिर्हिता यज्ञियांसः ।

तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूश्च स्थातृश्चरथं च पाहि

६

विद्वाँ अग्ने वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् दुरुधो जीवसे धाः ।

अन्तर्विद्वाँ अध्वनो देवयानान्तन्द्रो दृतो अमवो हविर्वाद्

७

स्वाध्यां विव आ सप्त ग्रही रायो दुरो व्युत्तज्ञा अजानन् ।

विदद् गव्यं सरमा हृह्वमूर्ध्व येना नु कं मानुषी भोजते विद्

८

आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः

९

अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् द्विवो यदक्षी अमृता अकृण्वन् ।

अध क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन्

१०

[१८] (८२६)

(७३)

१० पराशरः शाकल्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रयिर्न यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्योनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतेव सद्यं विधृतो वि तारीत्

१

वेवो न यः संविता सत्यमन्त्रा कत्वा निपातिं वृजनांनि विश्वा ।

पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेषो दिधिषायो भूत्

२

वेवो न यः पृथिवीं विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या पतिजुष्टेव नारी

३

(८२७)

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिन्द्र-मग्ने सचन्त क्षितिषु भुवासु ।
 अधि द्युमं नि दधुर्भूर्यस्मिन् मवा विश्वायुर्धरुणो रयीणाम् ४
 वि पृक्षां अग्ने मघवानो अद्यु-र्वि सूरयो ददता विश्वमायुः ।
 सुनेम वाजं समिश्रेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ५ [१९]

ऋतस्य हि धेनवो वावशाः स्मद्वृक्षीः पीपयन्त द्युभक्ताः ।
 परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समया ससुरदिम् ६
 त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा द्विवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ।
 नक्ता च चक्रुरुषसा विरुपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः ७
 यान् राये मर्तान्तुपुदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च ।
 छायेषु विश्वं भुवनं सिसक्या-पप्रिवान् रोदसी अन्तर्गश्म ८
 अर्वन्धिरग्ने अर्वतो नृभिर्नृन् वीरैर्वीरान् वनुयाम त्वोताः ।
 ईशानासः पितृवित्तस्य राये वि सूरयः शतहिमा नो अद्युः ९
 एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च ।
 शक्रेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवां देवभक्तं दधानाः १० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

९. गीतमो गृह्यगणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये । आरे अस्मे च गृण्वते १
 यः स्नीहितीषु पूर्यः सजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद द्वागुषे गयम् २
 उत जुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहार्जनि । धत्तेजयो रणोरणे ३
 यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । वृश्मत् कृणोष्यध्वरम् ४
 तमित सुहव्यमाङ्गिरः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुवर्हिषम् ५ [२१]
 आ च वहासि तां इह देवां उप प्रशस्तये । हव्या सुश्वन् वीतये ६
 न योरुपव्दिश्यः गृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दूयम् ७
 त्वोतो वाज्यह्वयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र द्वाश्वौ अग्ने अस्थात् ८
 उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवभ्यो देव द्वागुषे ९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि	१
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म सानसि	२
कस्ते जामिर्जनाना मग्ने को दाश्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः	३
त्वं जामिर्जनाना मग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य इड्यः	४
यजा नो मित्रावरुणा यजा तुवाँ ऋतं बृहत । अग्ने यक्षि स्वं दमस	५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनीषा ।	
को वा यज्ञैः परि दक्षं त आप केन वा त मनसा दाशेम	१
एह्यम इह होता नि षीदा दंध्यः सु पुंगुता भवा नः ।	
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनुसाय देवान	२
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्ष्यग्नं भवा यजानामभिगन्तिपावा ।	
अथा बह सोमपतिं हरिभ्या मातिथ्यमस्मै चक्रुमा मुदात्रे	३
प्रजावता वचसा वह्निगसा ऽऽ च हुवं नि च सन्मीह देवैः ।	
वेषि होत्रमुत पात्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनिर्तर्वसूनाम्	४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर् देवाँ अर्यजः कविभिः कविः सन् ।	
पुवा होतः सत्यतर त्वमुद्याग्ने मन्द्रया जुहा यजस्व	५ [२४] (८५१)

(७७)

५ गोतमो राहूगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशमाग्रये कार्स्मै देव जुष्टोच्यते भामिने गीः ।	
यो मर्येष्वामृतं कृतावा होता यजिष्ठ इत कृणोति देवान्	१
यो अंध्वरेषु शंतम कृतावा होता तम नमोभिग कृणुध्वम् ।	
अग्निर्यद् वेर्मतीय देवा न्स चा बोधाति मनसा यजाति	२
स हि कतुः स मर्येः स साधु मित्रो न भूदद्भुतस्य रुधीः ।	
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विंश उप ब्रुवते दुस्ममारीः	३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निगिरीऽवसा वेतु धीतिम् ।

तनां च ये मधवानः शर्विष्ठा वाजप्रमृता दुष्यन्त मन्त्रं

४

एवाग्निर्गोतमेभिर्कृतावा विप्रैरभिरस्ताष्ट जातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयत् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान्

५ [२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राहृगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभि गोनुमः १

तद्यु त्वा गोतमो गिरा गयस्क्रामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि गोनुमः २

तद्यु त्वा वाजसातम मङ्गिरस्वद्ध्वामहं । द्युम्नैरभि गोनुमः ३

तद्यु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्युं गवधूनुषे । द्युम्नैरभि गोनुमः ४

अवोचाम राहृगणा अग्रयं मधुमद् वचः । द्युम्नैरभि गोनुमः ५ [२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राहृगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्;

४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेतो रजसो विसारे ऽहिर्धुनिवांत इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसो नवेकु यशस्वतीरपस्पृवो न सत्याः १

आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यदुदम् ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरागात् पतन्ति मिहः स्तनयन्त्यभ्रा २

यदीमृतस्य पर्यसा पियानो नयन्नृतस्य पथिभी रजिष्ठैः ।

अर्यमा मित्रो बरुणः परिज्मा त्वचं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमते ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स ईधानो वसुष्कवि-रग्निरिष्टेन्यो गिरा । रवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो राजन्नुत त्वनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिम्रजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवां नो अग्न ऊतिभिर्-गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ७

आ नो अग्ने रयिं भर सत्रासाहं वरंण्यम् । विश्वासु पृत्सु दुष्टरम् ८

आ नो अग्ने सुचेतुनां रयिं विश्वायुं पोषसम् । माईकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशौचिषे वाचां गोतमाग्र्यं । भरस्व सुम्नयुर्गिरः १०
यो नो अग्रेऽभिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे धेव ११
सहस्राक्षो विचर्षणि रघ्री रक्षांसि सधति । होता गृणीत उक्थयः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राहूगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथवा, मनुः दध्यङ् च) । पंक्तिः ।

इत्था हि सोम इन्मदं नृणां चकार वर्धनम् ।
शर्विष्ठ वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहि-मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
म त्वामदुद् वृषा मदुः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येनां वृत्रं निरुद्धयो जघन्थ वज्रिन्नोजसा — चर्चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि यंसते ।
इन्द्रो नृभ्यां हि ते शत्रो हनो वृत्रं जया अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्र भूम्या अधि वृत्रं जघन्थ निर्विवः ।
सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्यो इमा अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानु वज्रेण हीळितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः समीय चोदय — चर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानो नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छ — त्वर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्र तुभ्यमिदं द्विवो ऽनुत्तं वज्रिन् वीर्यम् ।
यद्व त्वं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधी — रर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर — न्रवति नान्याऽनु ।
महत् त इन्द्र वीर्यं ब्रह्मोस्ते बलं हित — मर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
महसं माकर्मचत परि द्योमत विंशतिः ।
शतेनमन्वन्नानवु — रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत — मर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तविषीं निरहन्त्सहसा सहः ।
महत् तदस्य पौर्यं वृत्रं जघन्वा अमृज — दर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यव वेपंत भियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिन्नोजसा वृत्रं मरुवाँ अवधी — रर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तन्यते—न्द्रं वृत्रो वि वीमयत ।	
अभ्येनं बज्रं आयसः सहस्रभृष्टिरायता—र्वन्ननु स्वराज्यम्	१२
यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।	
अहिमिन्द्र जिघांसतो विवि ते बद्धधे शवो ऽर्वन्ननु स्वराज्यम्	१३
अभिद्वेते ते अद्विवो यत स्था जगच्च रजते ।	
त्वष्टां चित तव मन्यव इन्द्रं वेद्विज्यते मिया—र्वन्ननु स्वराज्यम्	१४
नहि नु यादधीमसी—न्द्रं को वीर्यो परः ।	
तस्मिन्नुष्णसुत क्रतुं वेवा ओजांसि सं दधुर—र्वन्ननु स्वराज्यम्	१५
यामथर्वी मनुष्पिता वृष्यद् धियमहते ।	
तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वधे—न्द्रं उक्था समग्मता—र्वन्ननु स्वराज्यम्	१६ [३१] (८९३)

— ५५६ —

(८१)

षष्ठाऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

९ गीतमो राहुगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शवसे वृत्रहा नृभिः ।	
तामिन्महत्स्वाजिषु—तेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत्	१
असि हि वीर सेन्यो ऽसि भूरि परावृदिः ।	
असि दध्रस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षासि सुन्वते भूरि ते वसु	२
यदुदीरत आजयो धृष्णावे धीयते धना ।	
युक्ष्वा मनुच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो ऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः	३
क्रत्वा महां अनुष्वधं भीम आ वावृधे शवः ।	
अथि ऋष्व उपाकयो नि शिप्री हरिवान् दधे हस्तयोर्वज्रमायसम्	४
आ पप्रौ पार्थिवं रजो बद्धधे रोचना विवि ।	
न त्वावाँ इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववक्षिथ	५ [१]
यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति वृशुषे ।	
इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि भजा भूरि ते वसु मक्षीय तव गर्धसः	६
मदेमदे हि नो वृदि—यूथा गवांमनुक्रतुः ।	
सं गृभाय पुरु शतो—भयाहृस्त्या वसु शिगीहि राय आ मर	७ (००))

मादयस्व सुते सत्रा शर्वसे शूर राधसे ।
विद्या हि त्वा पुरुषसु मुप कामान्ससृजमहे ५था नोऽविता भव ८
एते त इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।
अन्तर्हि ख्यो जनाना मर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आ भर ९ [२] (१०२)

(८२)

६ गोतमो राहगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ६ जगती ।

उपो षु शृणुही गिरो मघवन् मातथा इव ।
यदा नः सूनृतावतः कर आदुर्धयास इद योजा न्विन्द्र ते हरी १
अक्षन्नमीमदन्त ह्य व प्रिया अधूषत ।
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी २
सुसंहशं त्वा वयं मघवन वन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णबन्धुरः स्तुतो याहि वशो अनु योजा न्विन्द्र ते हरी ३
स घा तं वृषणं स्थ मधि तिष्ठति गोविदम्
यः पात्रं हरियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरी ४
युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
तेन जायामुष प्रियां मन्वानो याह्यन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरी ५
युनज्मि ते बह्वणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिषे गभस्नयोः ।
उत त्वा सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान वञ्जिन्समु पत्न्यामदः ६ [३] (१०८)

(८३)

६ गोतमो राहगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
तमित पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमापो यथाभितो विर्वेतमः १
आपो न देवीरुपं यन्ति होत्रियं मवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
शचैर्वैवासः प्र णयन्ति देवयुं बह्वप्रियं जोषयन्ते वरा इव २
अधि द्वयोर्दधा उक्थयं वचो यत्सुचा मिथुना या संपर्यतः ।
असंयतो वृते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ३ (१११)

आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्भ्या ये सुकृत्यया ।
 सर्वं पुषेः समविन्दन्त भोजनं मश्वावन्तं गोमन्तमा पशुं नरः
 यज्ञैरथर्था प्रथमः पथस्तन्ते ततः सूर्यो वतपा वेन आर्जनि ।
 आ गा आजगृशना काव्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे
 बहिर्षा यत् स्वपुत्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघोषते द्विवि ।
 ग्रावा यन्न वदति कारुरुक्थ्यः स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रणयति

४

५

६ [४] (११४)

(८४)

२० सोतयो राहगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;
 १३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्; (प्रगायः=) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

असावि सोमं इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णावा गृहि ।
 आ त्वां पृणक्तित्वन्द्ध्यं रजः सूर्यो न रश्मिभिः
 इन्द्रमिन्द्रां वहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् ।
 ऋषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम्
 आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हर्षि ।
 अवाचीनं सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नना
 इममिन्द्र सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।
 शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन् धारां क्रतस्य सादनं
 इन्द्राय नूनमर्चतो कथानि च ब्रवीतन ।
 सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः

१

२

३

४

५ [५]

नकिष्ट्वद रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छंसे ।

नकिष्ट्वानु मज्जना नकिः स्वश्व आनशे

६

य एक इदं विदयते वसु मर्तीयं द्वागुषे ।

ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्गः

७

कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पामिव स्फुरत ।

कदा नः शुभ्रवद गिर इन्द्रो अङ्गः

८

(१२२)

यश्चिच्छि त्वा बहुस्य आ सुतावाँ आविदासति ।	
उग्रं तत पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग	९
स्वादोस्तिथा विषूवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।	
या इन्द्रेण स्यावरी—वृष्णा मदन्ति शोभले वस्वीरनु स्वराज्यम्	१० [६]
ता अस्य प्रशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।	
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सार्यकं वस्वीरनु स्वराज्यम्	११
ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।	
व्रतान्यस्य सश्चिरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम्	१२
इन्द्रो दधीचो अस्थमि—वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव	१३
इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद् विदच्छर्युणावति	१४
अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो गृहे	१५ [७]
को अद्य युङ्क् धुरि गा कृतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायुन ।	
आसन्निभून् हृत्स्वसो मयोभून् य एषां भृत्यामृणधत् स जीवात्	१६
क ईषते तुज्यते को विभाय को मंसते सन्तमिन्द्र को अन्ति ।	
कस्तोकाय क इभायोत राये ऽधि ब्रवत तन्वेद् को जनाय	१७
को अग्निमीडे हविषा घृतेन सुचा यजाता क्रतुभिर्धुवेभिः ।	
कस्मै देवा आ वहानागु होम को मंसते कीतिहोत्रः सुवृवः	१८
त्वमङ्ग प्र शंसिषो देवः शविष्ठ मर्यम् ।	
न त्वद्वन्यो मघवन्नस्ति मर्जितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः	१९
मा ते राधांसि मा त ऊतयो वसो ऽस्मान् कदा चना दधन् ।	
विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्यणिभ्य आ	२० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥१४॥ सू० ८५-९३]

१२ गीतमो राहगणः । मरुतः । जगतीः ५, १२ शिष्टम् ।

प्र ये शुभ्रभन्ते जर्नयो न सप्तयो यामन् रुद्रस्य सुनवः सुदंससः ।	
रादसी हि मरुतश्चक्रिरे बृधे मदन्ति वीरा विदधेषु वृष्वयः	१
त उक्षितासो महिमानमाशत द्विवि रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ।	
अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रिय—मधि धियो दधिरे पृश्निमातरः	२

(९३६)

गोमातरो यच्छुभयन्ते अग्निभिः स्तनूषु क्षुभ्रा दधिरे विरुक्मतः ।	
वाधन्ते विश्वमभिसातिनमपु कर्मान्येषामनु रीयते घृतम्	३
वि ये भ्राजन्ते सुमन्वासः क्रुद्धिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता चिदोजसा ।	
मनोजुषो यन्मरुतो रथेष्वा वृषमातासः पृषतीर्युग्धम्	४
प्र यद् रथेषु पृषतीर्युग्धं वाजे अग्निं मरुतो रथयन्तः ।	
उतारुषस्य वि व्यन्ति धारा श्रमेनोदभिर्युन्दन्ति भूमं	५
आ वो बहन्तु सप्तयो रघुयदो रघुपत्नानः प्र जिगात बहूभिः ।	
सीदता बर्हिषुरु वः सदर्शकृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः	६ [९]
तेऽवधन्तु स्वतवसो महित्वना नार्कं तस्थुरुक चक्रिरे सदर्शः ।	
विष्णुर्यद्वावद् वृषणं मवच्युतं वयो न सीदन्नाधि बर्हिषि मित्रे	७
क्षरा हवेद् युयुधयो न जग्मयः भवस्यदो न घृतनासु येतिरे ।	
भयन्ते विश्वा भुषना मरुजयो राजान इव त्वेषसंहरो नरः	८
त्वष्टा यद् वज्रं सुकृतं हिरण्यं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।	
धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे ऽहन् वृत्रं निरपासौजदर्णवम्	९
ऊर्ध्वं नुनुद्रेऽवतं त ओजसा दाहहाणं चिद् शिभिर्दुर्वि पर्वतम् ।	
धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रणयानि चक्रिरे	१०
जिह्वं नुनुद्रेऽवतं तया विश्वा सिञ्चन्तुत्सं गोतमाय तृणजै ।	
आ गच्छन्तीमवसा चित्रभानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः	११
या वः शर्मं शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि वृत्रेषु यच्छताधि ।	
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयि नो धत्त वृषणः सुवीरम्	१२ [१०] (२४६)

(८६)

१० गोतमो राह्वणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा द्विवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः	१
यज्ञैवा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवम्	२
उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमर्तक्षत । स गन्ता गोमति वृजे	३
अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मर्दश्च शस्यते	४
अस्य श्रोष्ठन्वा भुवो विश्वा यश्र्षणीरामि । सूरं चित ससुषीरिषः	५ [११] (२५१)

पूर्वाभिर्हि ददाशिम	शरद्भिर्मरुतो वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम्	६
सुभगः स प्रयज्यतो	मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयासि पर्वथ	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः । त्रिदां कामस्य वेनतः	८
यूयं तत् सत्यशवस	आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः	९
गूहता गुह्यं तमो	वि यात विश्वमन्त्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुमसि	१० [१२] (९५६)

(८७)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरिञ्चिनो	ऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।	
जुष्टमासो नृतमासो अजिभि	व्यानमे के चिदुसा इव स्तुभिः	१
उपहरेषु यवचिध्वं ययिं	वयं इव मरुतः केन चित पथा ।	
श्रोतान्ति कोशा उप वो रथेष्व	धृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	२
प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते	भूमिर्यामेषु यद्भु युञ्जते श्रुमे ।	
ते क्रीळणो धुनयो भ्राजहृदयः	स्वयं महित्वं पनयन्त धृतयः	३
स हि स्वसृत् पृषदश्चो युवां गणोऽ	ऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।	
असिं सत्य ऋणयावानेष्टो	ऽस्या धियः प्रादिताथा वृषां गणः	४
पितुः प्रवस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	
यद्वीमिन्द्रं शम्यृकाण आशता	दिङ्मामानि यज्जियानि दधिरे	५
भ्रियसे कं भानुभिः सं भिमिक्षिरे	ते रश्मिभिस्त ऋकाभिः सुखादयः ।	
ते वार्शमिन्त इष्मिणो अर्भीरवो	विद्रे प्रियस्य मरुतस्य धाम्नः	६ [१३] (९६२)

(८८)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । त्रिष्टुप् । १, ६ मस्तरपंक्तिः, ५ विराड् रूपा ।

आ विशुन्मन्दिर्मरुतः स्वर्के	रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिरश्वपणैः ।	
आ वर्षिष्ठया न हुपा	वयो न पतता सुमायाः	१
तेऽरुणेभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतूर्भिरश्वैः ।	
रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्	पृथ्वा रथस्य जङ्घनन्त भूम	२ (९६४)

- श्रिये कं वो आध तन्नृष वाशीं—मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।
 युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता—स्तुविद्युन्नासो धनयन्ते अद्रिम् ३
 अहानि गृध्राः पर्या व आगु—रिमां धियं वार्क्या च देवीम् ।
 गृध्रा कृणवन्तो गोतमासो अर्के—रूर्ध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्वै ४
 एतत् त्यक्त्वा योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।
 पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहान् ५
 एषा स्या वो मरुतोऽनुमर्जां प्रति षोभति वायतो न वाणीं
 अस्तोमयद् वृथासा—मनुं स्वधां गर्भस्त्योः ६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राहूगणः । विश्वेदेवाः (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगती;
 ६ विराट्-स्थानाः ८-१० त्रिष्टुप् ।

- आ नो भद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतो ऽर्द्धमासो अपरीतास उज्जिदः ।
 देवा नो यथा सवमिद् वृधे अस—न्नम्रायुवो रक्षितारो विवेदिवे १
 देवानां भद्रा सुप्रतिर्ज्जुयतां देवानां रातिरभि नो नि वर्तताम् ।
 देवानां सस्वमुप सेदिमा वयं देवा न आयुः प्र तिरन्तु जीवसे २
 तान् पूर्वया निविदां हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमसिधम् ।
 अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ३
 तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत् पिता द्यौः ।
 तद् आवाणः सोमसुतो मयोभुव—स्तदश्विना गृणुतं धिष्ण्या युवम् ४
 तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
 पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरद्वेधः स्वस्तये ५ [१५]

- स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
 स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ६
 पृषदश्वा मरुतः पृथिमातरः शुभ्रयावानो विदथेषु जग्मयः ।
 अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ७
 भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभि—र्व्यशेम देवहितं यदायुः ८ (९७६)

शतमिन्नु शंरुको अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।

पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ।

अदितिर्द्यौरदितिर्न्तरिक्षं मदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।

विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ।

९

१० [१६] (९७८)

(९०)

९ गोतमो राह्वगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अयमा देवैः सजोषाः १

ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । वता रक्षन्ते विश्वाहा २

ते अस्मभ्यं शर्म यंसं नमृता मर्त्येभ्यः । नार्धमाना अप द्विषः ३

वि नः पथः सुविताय चियन्त्विन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ४

उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णुवेवयावः । कर्ता नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वाता क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ६

मधु नक्तमुतोषसो मधुमन् पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७

मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमा अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावा भवन्तु नः ८

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्कमा ।

शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्कमः ।

९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राह्वगणः । सोमः । षिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम म चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।

तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ।

त्वं सोम क्रतुभिः सुक्रतुर्भूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्वेदेवाः ।

त्वं वृषा वृषत्वेमिमं हित्वा युग्मेमिद्युमन्यभवो नृचक्षाः ।

राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गभीरं तव सोम धाम ।

शुचिद्वमसि प्रियो न मित्रो वृक्षार्यो अर्यमेवांसि सोम ।

या ते धामानि क्विषि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेळन् राजन्तोसम प्रति हव्या गृभाय ।

१

२

३

४

(९९१)

त्वं सोमासि सत्यति—स्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
 त्वं सोम ग्रहे भगं त्वं यूने कृतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः । न रिप्येत त्वावतः सर्वा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति द्वागुषं । ताभिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपारहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीभिर्द्वा वयं वर्धयामो वचोविदः । समृद्धीको न आ विश ११
 गयस्फानो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
 सोम रात्रिं नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मयं इव स्व ओक्ये १३
 यः सोम सख्ये तव रात्रां देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते क्रुविः १४
 उरुण्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाहांसः । सर्वा सुशेव एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृण्यम् । भवा वाजस्य संग्रहे १६
 आप्यायस्व मदन्तम सोम विश्वेभिर्गुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सर्वा वृधे १७
 सं ते पयांसि सप्तु यन्तु वाजाः सं वृण्यान्यभिमोतिबाहः ।
 आप्यायमानो अमृताय सोम विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम्
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरहा प्र चरा सोम दुर्यान् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमागुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सावुन्यं विदुष्यं सभेयं पितृभवंणं यो ददाशदस्मै २० [२२]

अर्वाहं युत्सु पृतनासु परि स्वर्षामिप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
 भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवंसं जयन्तं त्वामनु मदम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वा—स्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वत्वा तंतन्योर्वान्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २२
 देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नाभि युध्य ।
 मा त्वा तनूदीशिषि वीर्यस्यो—भयेभ्यः प्र चिकित्सा गविष्ठौ २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोतमो राहूगणः । उषाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगतीः;
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उष्णिक् ।

एता उ त्या उषसः केतुमकत पूर्वे अर्धे रजसो भानुमश्नते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः १
उदपसन्नरूणा मानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अकंक्षुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिथ्युः २
अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इषं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ३
अधि पेशींसि वपते नूतुरिवा-पोर्णुते वक्ष उस्नेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ४
प्रत्यर्ची रुशद्स्या अदर्शि वि तिष्ठते वार्धते कृष्णमश्वम् ।
स्वर्क न पेशो विदथेऽश्वञ्च चित्रं द्विवो दुहिता भानुमश्वेन ५ [२४]

अतारिष्म तमसस्पांरमन्यो-षा उच्छन्ती वयुना कृणोति ।
श्रिये छन्वो न स्मर्यते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ६
भास्वती नेत्री सनृतानां द्विवः स्तवे दुहिता गोर्तमेभिः ।
प्रजावतो नूवतो अश्वबुध्या-नुषो गोअर्गा उप मासि वाजान् ७
उषस्तमस्यां यशसं सूवीर् द्वासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुदंसा श्रवसा या विभासि राजप्रसूता सुभग बृहन्तम् ८
विश्वानि देवी भुवनामिचक्ष्यां प्रतीची चक्षुर्विषा वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसे बोधयन्ती विश्वस्य वार्चमविदमन्यायोः ९
पुनःपुनर्जयमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुभ्रमाना ।
श्वघ्नीव कृत्नुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः १० [२५]

व्यूष्वती द्विवो अन्ता अबो-ध्यप स्वसारं सनुतयुंयोति ।
प्रमिन्नती मनुष्या युगानि योषां जारस्य चक्षसा वि भाति ११
पशून् चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुन क्षोद उर्विया व्यश्नैत् ।
अमिन्नती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रश्मिभिर्दृष्टाना १२

उपस्तच्चित्रसा भरा-स्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे १३
 उपो अछेह गोम-त्यश्वावति विभावरी । रेवदुस्मे व्युच्छ सूनृतावति १४
 युद्धा हि वाजिनीव-त्यश्वा अद्यारुणो उपः । अथा नो विश्वा सोमगान्या वह १५[२६]

अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद् दत्ता हिरण्यवत । अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
 यावित्था श्लोकमाक्षिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जी वहतमश्विना युवम् १७
 एह देवा मयोमुवा दत्ता हिरण्यवर्तनी । उपर्मुधो वहन्तु सोमपीतये १८[२७](१०२८)

(९३)

१२ गेतमो राहुगणः । अग्नीबोमौ । १-३ अनुष्टुप्; ४ ७, १२ त्रिष्टुप्; ८ जगती त्रिष्टुप्वा;

९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे गृणुतं वृषणा हवम् ।

प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं वृषुषे मयः १

अग्नीषोमा यो अद्या वा-मिदं वचः सपर्यति ।

तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्वर्यम् २

अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशा-द्विष्कृतिम् ।

स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्वत ३

अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुंणीतमवसं पुणिं गाः ।

अवातिरतं वृत्तयस्य शेषो एविन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४

युवमेतानि द्विवि रौचना-न्यग्निश्च सोम सकृत् अधत्तम् ।

युवं सिन्धूरभिर्वास्तेरवद्या-दग्नीषोमावमुश्रुतं गृणीतान् ५

आन्यं द्विवो मातरिश्वा जमारा-मश्नावुन्यं परि श्येनो अद्रेः ।

अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो-रं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६[२८]

अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाय ।

सुशर्माणा स्ववसा हि भूत-मथा धत्तं यजमानाय शं योः ७

यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद् देवद्रीक्षा मनसा यो घृतेन ।

तस्य द्रुतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाप महि शर्म यच्छतम् ८

अग्नीषोमा सवेदसा सद्रूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९

अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत १० (१०३८)

अग्नीषोमाग्निमानि नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यातमुप नः सचा ११
अग्नीषोमा पिपृतमर्वतो न आ प्यायन्तामुस्त्रिया हव्यसृदः ।
अस्मे बलानि मधवत्सु धत्तं कृणुत नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥ १५ ॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,
मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीयावो वा । जगती, १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
मदा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १
यस्मे त्वमायजसे स साधत्यनर्वा क्षेति दधते सुवीर्यम् ।
स तूताव नैनमश्रोत्यंहति रग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव २
शुकेर्म त्वा समिधं साधया धियस्त्वे देवा हविरदुन्याहुतम् ।
त्वमादित्याँ आ वह तान ह्युदमस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ३
मगमेधमं कृणवांमा हवीषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम् ।
जीवातवे प्रतरं साधया धियो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ४
विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पद्वक्तुभिः ।
चित्रः प्रकेत उषसो महौ अ स्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूर्यः प्रशाम्ना पोतां जुनुषा पुरोहितः ।
विश्वा विद्वाँ आर्तिव्या धीर पुष्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ६
यो विश्वतः सुप्रतीकः सृष्टुमि दूरे चित् सन्तळिदिवानि रोचसे ।
गत्र्यात्रिचदन्धो अर्ति देव पश्यस्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ७
पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथो ऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः ।
तदा जानीतोत पुष्पता वचो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ८
वधैर्दुःशमाँ अप दूढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिदुत्रिणः ।
अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव ९
यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वातजूता वृषभस्येव ते रवः ।
आदिन्वमि वनिनो धूमकेतुना ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१] (१०५०)

अर्धं स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसावो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धार्यसे ऽवयातां मरुतां हेळो अद्भुतः ।	
यूळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
वेवो वेवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।	
शर्मन्स्याम तव सप्रथस्तये ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते भद्रं यत् समिन्द्रः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळ्यतमः ।	
दधासि रत्नं द्रविणं च वाशुवे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्विणो ददाशो ऽनागारुत्वमदिते सुर्वताता ।	
यं भद्रेण शर्वसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौमगत्वस्य विद्वा नस्माकमायुः प्र तिरेह देव ।	
तज्ञो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६ [३२] (१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

हे बिरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ् जुक्तो अन्यस्यां ददशे सुवर्चाः	१
दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भे मर्तन्द्रासो युवतयो विमृत्रम् ।	
तिग्मानीकं स्वयंशसं जनेषु विरोचमानं परि षी नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं द्विव्येकं सप्तु	
पूर्वामनु प्र विशं पार्थिवाना भूतून् प्रशासद् वि दधावनुष्टु	३
क इमं वो निण्यसा चिकेत वत्सो मातृर्जनयत स्वधार्भिः ।	
वह्नीनां गर्भो अपसांमुपस्था न्महान् कविर्निश्चरति स्वधावाञ्	४
आविष्टो वर्धते चारुरासु जिह्वानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते	५ [१]
उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाशा उप तस्थुरेवैः ।	
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०१२)

उद् यंयमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ धतते भीम ऊजम् ।
 उच्छुक्कमत्कमजते सिमस्मा - त्रवा मातृभ्यो वसना जहाति ७
 त्वेष रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपुत्रानः सदनं गोभिरग्निः ।
 कविर्बुध्नं परि मर्ष्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव ८
 उरु ते जयः पर्येति बुध्नं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
 विश्वेभिरग्रे स्वयंशोभिरिन्द्रो ऽदग्धेभिः पायुभिः पाहास्मान् ९
 धन्वन्तोतः कृणुते मातृभूमिं शुक्रैरुर्मिभिरग्निं नक्षति क्षाम् ।
 विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्नवासु चरति प्रसृपुं १०
 एवा नो अग्रे समिधा वृधानो रेवत पावक श्रवसे वि माहि ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत ह्यौः ११[२] (१०६७)

(९६)

९ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

स प्रतथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बलधत् विश्वा ।
 आपश्च मित्रं धिपणां च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् १
 स पूर्वया निविदा कव्यतायो - रिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।
 विवस्वतश्चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् २
 तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमृजसानम् ।
 ऊर्जः पुत्रं भरतं सृप्रदानुं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ३
 स मातरिश्वा पुरुवारपुष्टि - विदद् गातुं तनयाय स्ववित् ।
 विशां गोपा जनिता रोदस्यो - देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ४
 नक्तोषासा वणंमामेभ्यानि धापयेत्ति शिशुमेकं समीची ।
 द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् । ५ [३]

रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।
 अमृतत्वं रक्षमाणस एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ६
 नू च पुरा च सदनं रयीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।
 सतश्च गोपां भवतश्च मूरे - देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ७
 द्रविणोदा द्रविणसस्तुगस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत ।
 द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते वीर्यमायुः ८ (१०७५)

एषा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आक्षिरसः । अग्निः, शुचिर्गन्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचवृधम्—मग्ने शोशुघ्या रयिम् । अप नः शोशुचवृधम् १
सुखेत्रिया सुगातुया वसुया च यजामहे । अप नः शोशुचवृधम् २
प्र यद् भन्विष्ठ एषां भारमाकासश्च सूरयः । अप नः शोशुचवृधम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् । अप नः शोशुचवृधम् ४
प्र यवग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोशुचवृधम् ५
त्वं हि विश्वतोमुस विश्वतः परिभूरसि । अप नः शोशुचवृधम् ६
द्विषो नो विश्वतोमुसा—ति नावेव पारय । अप नः शोशुचवृधम् ७
स नः सिन्धुमिव नावया—ति एषा स्वस्तये । अप नः शोशुचवृधम् ८ [५] (१०८४)

(९८)

३ कुत्स आक्षिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुप्रतो स्याम राजा हि कं भुवनानामग्निः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो विवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स त्रिवः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यम्—स्त्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोम—मरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्षवति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं कुरितात्यग्निः १ [७] (१०८८)

(१००)

१९. वार्षागिराः ऋज्ज्वाश्वाऽम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधत्तः । इन्द्रः । जिष्णुः ।

- स यो वृषा वृण्येभिः समोका महो विवः पृथिव्याश्च सद्भाद् ।
सतीनसत्त्वा हव्यो मरेशु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती १
- यस्यानान्तः सूर्यस्येव यामो भरंभरे वृत्रहा शुष्मो अस्ति ।
वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवै-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती २
- विवो न यस्य रेतसो दुर्धानाः पन्थासो यन्ति शत्रुसापरीताः ।
तरङ्गेषाः सासहिः पौंस्येभि-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ३
- सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।
ऋग्भिर्मिर्ऋग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ४
- स सुनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्वा नृषाह्यं सासह्यं अमित्रान् ।
सनीळेभिः श्रवस्यानि तूर्वन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ५ [८]
- स मनुयुग्मीः समर्दनस्य कर्ता ऽस्माकैभिर्नृभिः सूर्यं सनत् ।
अस्मिन्नहन्तसत्पतिः पुरुहुतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ६
- तमृतयो रणयञ्छ्वरसातौ तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वन् त्राम् ।
स विश्वस्य कुरुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ७
- तमप्सन्त शर्वस उत्सवेषु नरो नरमवसे तं धनाय ।
सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ८
- स सुव्येन यमति वाघतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।
स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ९
- स ग्रामेभिः सनिता स रथेभि-र्विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्नृद्य ।
स पौंस्येभिरमिभूरशस्ती-मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती १० [९]

- स जामिभिर्यत् समजाति मीढे ऽजामिभिर्वा पुरुहुत एवैः ।
अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती ११
- स वज्रभूद् वस्त्रुहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीध कम्बा ।
चञ्च्रीषो न शर्वसा पाश्र्वज्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्रं ऊती १२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्षा विवो न त्वेषो र्वथः शिमीवान् ।
 तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
 यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं परिसृजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
 स पारिपुत्रं कर्तुमिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
 न यस्य देवा देवता न मता आपरश्चन शर्वसो अन्तमापुः ।
 स प्ररिक्त्वा त्वक्षसा क्ष्यो द्विवश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमर्दंशुर्ललामी द्युक्षा राय ऋज्जाश्वस्य ।
 वृषण्वन्तं बिभ्रन्ती धूर्धु रथं मन्द्रा चिकेत नाहुषीषु विश्व १६
 एतत् त्यत् त इन्द्र वृष्ण उक्थं वर्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
 ऋज्जाश्वः प्रतिभिरश्वरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः १७
 दस्युच्छिष्यैश्च पुरुहूत एवै हृत्वा पृथिव्यां शवा नि बर्हीत् ।
 सन्नत् क्षेप्तं सखिभिः श्वित्त्वेभिः सन्नत् सूर्यं सनद्रूपः सुवज्रः १८
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आहिरसः । इन्द्रः (१ गर्भसाविण्युपनिषद्) । जगतीः ८-११ शिष्टम् ।

प्र मन्दिने पितुमर्दं चता वचो यः कृष्णगर्भा निरहं ब्रूजिष्वना ।
 अवस्यवो वृषणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १
 यो व्यसं जाह्नवाणेन मनुना यः शम्बरं यो अहन् पिप्रुमव्रतम् ।
 इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणङ् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २
 यस्य द्यावापृथिवी पौर्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
 यस्येन्द्रस्य सिन्धवः सधति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणिकर्मणि स्थिरः ।
 वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४
 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
 इन्द्रो यो दस्युरधरो अवातिरन् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५ (१११२)

यः शूरेभिर्हृत्यो यश्च भीरुभि—र्यो धावन्निर्हृत्यते यश्च जिग्युभिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि सँदधु—मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामेति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषा तनुते पृथु त्रयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे

७

यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद् वा दमे वृजने मादयांसि ।

अत आ याह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चक्रमा सत्यराधः

८

त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चक्रमा ब्रह्मवाहः ।

अधा नियुत्वः सगणो मरुद्भि—रस्मिन् यज्ञे बर्हिषि मादयस्व

९

मादयस्व हरिभिर्ये त इन्द्र विर्यस्व शिप्रे वि सृजस्व धेने ।

आ त्वा सुशिप्र हांयो वहन्तू—शान् हव्यानि प्रति नो जुषस्व

१०

मरुत्स्तोत्रस्य वृजनेस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ११ शिष्टपृ० ।

इमां ते धियं प्र भरे महो मही—मस्य स्तोत्रे धिषणा यत् त आनजे ।

तमुत्सवे च प्रसवे च सासहि—मिन्द्रं देवासः शर्वसामवृज्जनु

१

अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।

अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे—भन्द्रे कर्मिन्द्र चरतो वितर्तुस्म

२

त स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदांम संगमे ।

आजा स इन्द्र मनसा पुरुद्वत् त्वायद्भ्यो मघवच्छर्म यच्छ नः

३

वयं जयेम त्वया युजा वृत्—मस्माक्रमंशमुदवा भरेभरे ।

अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं क्रूधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज

४

नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तृवसा विपन्यवः ।

अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्र निर्भृतं मनस्तव

५ [१४]

गोजिता बाहू अमितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मच्छतमूर्तिः खजंकुरः ।

अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि हवन्ते सिषासवः

६

(११२४)

उत ते ज्ञानान्मघदक्षुच्च भूयस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु भवः ।

अलात्रं त्वां धिषणां तित्विषे म—ह्यर्धा वृत्राणि जिघ्रसे पुरंदर

त्रिविदिधातुं प्रतिमानमोर्जस—स्तिस्रो भूमिर्नृपते त्रीणि रोचना ।

अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा—हान्नुरिन्द्र जनुषां सनादसि

त्वां वृषेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्दिबु—मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः

त्वं जिगेथ न धनां करोधिथा—मेषांजा मघवन महत्सु च ।

त्वामुग्रमवसे सं शिंशीम—स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोष्य

विशवाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अ—स्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मवितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

(१०३)

८ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जिष्टुः ।

तत् तं इन्द्रियं परमं पराचै—रधारयन्त कवयः पुरेदम् ।

क्षमेदमन्यद् विव्यन्त्यदस्य समीं पृच्यते समनेव केतुः

स धारयत् पृथिवीं प्रप्रथञ्च वज्रेण इत्वा निरपः संसर्ज ।

अहन्नहिमभिनवौहिणं व्यहन् व्यसं मयवा शचीभिः

स जातूर्ममा अहधान ओजः पुरो विमिन्द्रन्नचरद् वि दासीः ।

विद्वान् वज्रिन् दस्यवे हेतिस्रग्ना—ऽऽर्यं सहो वर्धया धुममिन्द्र

तद्वृचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तन्यं मघवा नाम विश्रत ।

उपप्रयन् दस्युहत्याय वज्री यन्द्रं सूनुः अर्धसे नाम वृधे

तदस्येवं पश्यता भूरि पुष्टं अविन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।

स गा अविन्द्वत् सो अविन्द्वदश्चान् तस ओषधीः सो अपः स वनानि

भूतिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशुष्माय सुनवाम सोमम् ।

य आहत्यां परिपन्थीषू शूरो ऽयं ज्वनो विभज्जनेति वेदः

तद्विन् प्रेवं वीर्यं चकथ यत् ससन्तं वज्रेणावोधयोऽहिम् ।

अनुं त्वा पत्नीहृषितं वयश्च विश्वे वेवासो अमवन्ननुं त्वा

शुष्णं पिपुं कुर्यावं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मवितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

७

८

९

१०

११[१५](११२२)

१

२

३

४

५

६

७

८[१७](११३७)

यदिन्द्राग्नी विवि हो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतेष्वोर्ध्वीष्वप्यु ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ११

यदिन्द्राग्नी उर्विता सूर्यस्य मध्ये विवः स्वधया मावयेथे ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १२

एवेन्द्राग्नी पपिवासां सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुल भांगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यरूपं मनसा वस्य इच्छ—मिन्द्राग्नी ज्ञास उत वां सजातान् ।

नान्या युवत प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजपन्तीमतक्षम् १

अश्वं हि मूर्खावत्तरा वां विजामातुरुत वां घा स्यालात् ।

अथा सोमस्य प्रयती युवभ्या—मिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नवयम् २

मा च्छेद्य रश्मीरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीर्ननुयच्छमानाः ।

इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यद्वीं धिषर्णाया उपस्थे ३

युवाभ्यां देवी धिषणा मवाये—न्द्राग्नी सोममृजती सुनोति ।

तावत्शिवा भद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पूकृमप्यु ४

युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहन्त्ये ।

तावासद्या बर्हिषि यज्ञे अस्मिन् प्र चर्षणी मावयेथां सुतस्य ५ [२८]

प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाये विवश्च ।

प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा मेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्पुन्या ६

आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मां इन्द्राग्नी अवतं शर्षाभिः ।

इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरौ न आसन् ७

पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता—स्मां इन्द्राग्नी अवतं मरेषु ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [२९] (११९६)

(११०)

१ कुत्स आक्षिरसः । ऋभवः । जगती; ५७ १, त्रिष्टुप् ।

ततं मे अपस्तुतुं तायते पुनः स्वादिष्टा धीतिरुचथाय शन्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेव्युः स्वाहाकृतस्य समुं तृष्णुत ऋभवः १
 आश्रोगयं प्र यविच्छन्त एतना—पांकाः प्राश्चो मम के चिदापर्यः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भुमना—गच्छत सवितुर्वाशुषो गृहम् २
 तव संधिता वोऽसृतत्वमासुव—वृगोहं यच्छृवयन्त एतन ।
 त्वं चिच्छमलमसुरस्य भक्षण—मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विह्वी शमीं तरणित्वेन बाधता मर्तांसः सन्तो अकृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
 क्षेत्रमिव वि मसुस्तेजनेन एतं पात्रमृभयो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपयं नाधमाना अमर्त्येषु भव इच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नुभ्यः सुचेवं घृतं जुहवाम विद्वान् ।
 तृणित्वा ये पितुरस्य सदित्तर ऋभवो वाजमरुहन् विवो रजः ६
 क्रमुर्न इन्द्रः शवसा नवीया—नृभुवर्जमिर्वसुमिर्वसुर्विदिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिये इ ऽभि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गामपिशत सं वत्सेनासुजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपृस्पया नरो जिह्वी युवाना पितराकृणोतन ८
 वाजमिर्नो वाजसातावविह्वृ—भुमौ इन्द्र चित्रगा वर्षि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो आमहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स आक्षिरसः । ऋभवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृत्तं विष्णुनापस—स्तक्षन् हरीं इन्द्रवाहा वृषण्वस ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद् वय—स्तक्षन् वत्साय मातरं सत्वायुर्वम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्वयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिर्वम् ।
 यथा क्षायाम् सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्वन्त्रियम् २ (१२०७)

त्रितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।

तच्छुश्राव बृहस्पतिः कृण्वन्नष्टरणादुरु विसं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मां सकृद् वृकः पथा यन्तं वृदर्श हि ।

उज्जिहीते निचाप्या तद्वै पृष्ट्यामयी विसं मे अस्य रोदसी १८

एनाद्भुषेण वयमिन्द्रवन्तो ऽभि प्याम वृजने सर्वधीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥ १६ ॥ सू० १०६-११५]

७ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगती, ७ निष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये मारुतं शर्धो अदितिं हवामहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन १

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतुर्येषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन २

अवन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे कृतावृषा ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ३

नराशंसं वाजिनं वाजरथिह क्षयद्भीरं पूषणं सुघ्नैरीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ४

बृहस्पते सवमिक्षाः सुगं कृधि शं योर्यत् ते मनुहितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निवाह्य ऋषिरह्मदूतये ।

रथं न दुर्गाद् वसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपतन ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुञ्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । निष्टुप् ।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुह मादित्यासो भवता मृल्यन्तः ।

आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्त्या वृंहोश्चिद्या वरिवोवितरासत

१ (११७८)

उप नो देवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तुयमानाः ।
 इन्द्रं हन्विष्यैर्मरुतो मरुद्भिर्वावृत्यैर्नो अर्दिन्तिः शर्मं संसत् २
 तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तदग्निस्तदर्पमा तत् सञ्जिता चनो धाव ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता अर्दिन्तिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । विश्वेषु ।

य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा मुभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।
 तेवा यातं सरथं तस्मिन्वासां तथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १
 यावद्विदं भुवनं विश्वम् स्पर्धुष्यचा वरिमतां गभीरम् ।
 तावौ अयं पातवे सोमो अस्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम् २
 चक्राथे हि सध्याङ्गामं भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।
 तावदिन्द्राग्नी सध्याङ्गा निषद्या वृष्यः सोमस्य वृषणा वृषेद्याम् ३
 समिद्धेष्वग्निष्वानजाना यतस्तुचा बृहिरं तिस्तिराणा ।
 तीव्रैः सोमैः परिषिक्तेभिरवा गेन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ४
 यानीन्द्राग्नी चक्रधुर्वीर्षाणि यानि रूपायुत वृष्यानि ।
 या वां प्रत्नानि सख्या शिवाणि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य ५ [२६]

यदब्रवं प्रथमं वां वृणानीडे ऽयं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।
 तां सत्यां अन्धामभ्या हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ६
 यदिन्द्राग्नी भदथः स्वे दुरोणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ७
 यदिन्द्राग्नी यदेषु तुर्वशेषु यद् ब्रह्मज्वनुषु पुरुषु स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ८
 यदिन्द्राग्नी अदमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ९
 यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यामवमस्यामुत स्थः ।
 अतः परि वृषणावा हि यातमथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १० (११८५)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । विष्टुप ।

येनिष्ट इन्द्र निषेदे अकारि तमा नि षीद स्वानो नार्वा ।

विमुच्या वयोऽवसायाश्वां वेषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे १

ओ त्ये न इन्द्रमृतये गु-नू चित् तान् त्वद्यो अध्वनो जगम्यात् ।

वेवासां मन्थु दासस्य श्रमन् ते न आ वक्षन् त्वुविताय वर्णम् २

अव त्मना भरते केतवेव्वा अव त्मना भरते फेनमुदन् ।

क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः ३

युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राहि शूरः ।

अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पर्यो हिव्वाना उदमिर्भरन्ते ४

प्रति यत् स्या नीधादंशि दस्यो-रोको नाच्छा सदनं जानती गां ।

अध स्मा नो मघवञ्चकृतादि-न्मा नो मघेव निष्पी परा दाः ५[१८]

स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अपस्व-नागस्त्व आ मंज जीवंशसे ।

जान्तरां भुजमा रीरिषो नः श्रद्धितं ते महत इन्द्रियार्थ ६

अधा मन्ये श्रु तं अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धनाय ।

वा नो अकृते पुरुहूत योना-विन्दु क्षुध्यन्त्यो वयं आसुति दाः ७

वा नो वधीरिन्द्र मा परा व्वा मा नः मिया भोजनानि प्र मोषीः ।

आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्मे-न्मा नः पात्रा भेत सहजानुषाणि ८

अवीडेहि सोमकामं त्वाहु-रयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।

उरुव्यचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि ह्यमानः ९[१९](११४९)

(१०५)

१९ त्रित आप्त्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः ।

८ यवमया महावृहती १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अपस्व-न्तार. सुपणो धावते विवि ।

न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो विसं मे अस्य रोदसी १

अर्थमिद् वा उ अर्थिन आ जाया पुषते पतिम् ।

बुआते वृष्यं पर्यः परिदाय रसं कुहे विसं मे अस्य रोदसी २

(११४८)

मो पु वेवा अदः स्व१-रव पावि विवस्परि ।
 मा सोम्यस्य शंभुवः शूनें भूम कर्षा चन विंत्तं मे अस्य रोदसी ३
 यत्तं पृच्छान्यवमं स तद् द्रुतो वि वौचति ।
 कं क्रतं पृथं गतं कस्तद् विभर्ति नृतेनो विंत्तं मे अस्य रोदसी ४
 अभी ये वेवाः स्थनं त्रिष्व रोचने दिवः ।
 कद् वं क्रतं कवनृतं कं प्रत्ना व आहुति-विंत्तं मे अस्य रोदसी ५[२०]

कद् वं क्रतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।
 कर्द्व्यप्पो महस्पथा-तिं कामेय वृद्ध्यां विंत्तं मे अस्य रोदसी ६
 अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।
 तं मा व्यन्त्याध्पोह वृको न तृष्णजं मृगं विंत्तं मे अस्य रोदसी ७
 तं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।

मूषो न शिक्षा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो विंत्तं मे अस्य रोदसी ८
 अभी ये सप्त रश्मय-स्तत्रा मे नाभिरातता ।
 जितस्तद् वेवाप्यः स जाभित्वाय रेमति विंत्तं मे अस्य रोदसी ९
 अभी ये पञ्चोक्षणा मध्ये तस्थुर्ग्रेहो दिवः ।
 वृषत्रा नु प्रवाच्यं समीचीना नि वावृतु-विंत्तं मे अस्य रोदसी १०[२१]

सुपर्णा एत आसते मध्य आरोधने दिवः ।
 ते संधन्ति पथो वृकं तरन्तं युहतीरपो विंत्तं मे अस्य रोदसी ११
 नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवासः सुप्रवाचनम् ।
 क्रतमर्चन्ति सिन्धवः सत्यं तातात सूर्यो विंत्तं मे अस्य रोदसी १२
 अग्रे तव त्यदुक्थ्यं वेवेष्वाप्यम् ।

स नः सक्तो मनुष्वदा वेवान् यक्षि विवुहरो विंत्तं मे अस्य रोदसी १३
 सक्तो होता मनुष्वदा वेवां अच्छा विवुहरो ।
 अग्निर्हव्या सुप्रवति वेवो वेवेषु मेधितो विंत्तं मे अस्य रोदसी १४
 ग्रहां कुजोति वरुणो गात्रुविषुं तमीमहे ।
 व्यूणोति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं विंत्तं मे अस्य रोदसी १५[२२]

असौ यः पन्था आश्रित्यो विषि प्रवाच्यं कृतः ।
 न स वेवा अतिक्रमे तं मतांसा न पश्यथ विंत्तं मे अस्य रोदसी १६ (११६२)

आ तक्षत सातिमस्मम्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्धते नरः ।
 सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहां जामिमजांमि पृतनासु सक्षणिम् ३
 ऋभुक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतयं ऋभून् वाजान् भरतः सोमपीतये ।
 उभा मित्रावरुणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिबे ४
 ऋभुभराय सं शिशातु सातिं समर्थजिह्वाजो अस्माँ अविदु ।
 तन्नो मित्रो वरुणो भामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२] (१११०)

(११२)

२५ कुत्स आदिगरसः । १ (आरापावस्य) यावापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपावस्य) अग्निः,
 १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगती; २४-२५ त्रिष्टुप् ।

इल्ले यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामग्निदये ।
 यामिमेरं कारमंशाय जिन्वथ स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् १
 युवोवृनार्यं सुभरा असश्चतो रथमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
 यामिर्धियोऽवथः कर्मभिदये तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् २
 युवं तासां विज्यस्यं प्रशासने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्जना ।
 यामिर्धेनुमस्वँ पिन्वथो नरा तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ३
 याभिः परिज्मा तनयस्य मज्जना द्विमाता तूर्धु तरणिर्विभूषति ।
 यामिस्त्रिमन्तुरभवद् विचक्षण स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ४
 यामी रेभं निवृतं सितमद्भ्य उद् वन्त्यनमैरयतं स्वहृशे ।
 याभिः कण्वं प्र सिधासन्तभावंतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ५ [३३]

यामिरन्तं कुं जसमानभारणे मुज्यं याभेरस्यधिभिर्जिजिन्वथुः ।
 याभिः कर्कन्धुं वप्यं च जिन्वथ स्तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ६
 याभिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
 याभिः पृथिगुं पुरुकुत्समावंतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ७
 याभिः शचीभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षस एतवे कृथः ।
 यामिर्वर्तिकां घसितामयुञ्जतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ८
 याभिः सिन्धुं मधुमन्तमसश्चतं वसिष्ठं याभिरजरावजिन्वतम् ।
 याभिः कुत्सं श्रुतयं नयमावंतं तामिरू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ९

(१२१९)

याभिर्विषपलां धनसामथर्व्यं सहस्रमिह आजावजिन्वतम् ।
याभिर्विश्वंश्च प्रणिमावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानू औशिजाय वणिजे दीर्घश्वसे मधु कोशो अक्षरन् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् ११

याभीं रुसां क्षोदंसोदः पिपिन्वथु—रुश्वं याभी रथमावतं जिषे ।
याभिस्त्रिशोकं उस्त्रियां उदाजतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १२

याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धानारं क्षैत्रपत्येष्वावतम् ।
याभिर्विमं प्र भरद्वाजमावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १३

याभिर्महासन्तिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरुहत्य आवतम् ।
याभिः पूभिद्ये त्रसदस्युमावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १४

याभिर्वन्नं विपिपानमुपस्तुतं कालिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्व्यश्वमुत पृथिमावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १५ [३५]

याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषधुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमररम्यं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १६

याभिः पठवां जठरस्य मज्जना—ग्रिनीदीदृष्टित इन्द्रो अज्मन्ना ।
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १७

याभिरङ्गिरो मनसा निरुण्यथो ऽग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
याभिर्भन्तुं शूरमिषा समावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १८

याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथु—रा घं वा याभिरूणीरशिक्षतम् ।
याभिः सुदासं ऊहथुः सुदुव्यं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् १९

याभिः शतांती भवथो ददागुपे भुज्युं याभिरवथो याभिरिध्रिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभराभृतस्तुभं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् २० [३६]

याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्पूनो अर्वन्तमावतम् ।
मधुं प्रियं भरथो यत सरङ्भ्य—स्ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् २१

याभिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्यं क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथां अवथो याभिरवत—स्ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् २२

याभिः कुत्संमार्जुनेयं शतक्रतुं प्र तुर्वीतिं प्र चं दृभीतिमावतम् ।
याभिर्ध्वसन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिर्लु पु ऊतिभिर्गन्धिना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।
अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ
द्युभिरकुभिः परि पातमस्मान् नरिष्टेभिरश्विना सौम्रगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२४

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-२६]

(१११)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च; २-२० उषाः । विद्युश्च ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागां चित्रः प्रकृतो अजनिष्ट विश्वा ।

यथा प्रसूता सवितुः सवायं एवा रात्र्युषसे योनिमरिक् १

रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा दारैर्गु कृष्णा सदनान्यस्याः ।

समानबन्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने २

समानो अध्वा स्वप्नोरनन्त स्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।

न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे ३

भास्वती नेत्री सूनृताना मचेति चित्रा वि दुरो न आवः ।

प्राप्या जगद्ध्यु नो रायो अरुह्य दुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ४

जिह्मस्येदे चरितवे मधो न्याभोगयं दृष्टये राय उ त्वम् ।

वृश्चं पश्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया दृष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्ये ।

विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा ६

एषा विवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।

विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ ७

परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।

व्युच्छन्ती जीवमुदीरयन्त्युषा मृतं कं चन बोधयन्ती ८

उषो यदृग्निं समिधे चकर्थ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।

यन्मानुषान् यक्ष्यमाणो अजीग स्तद देवेषु चकृषे भद्रमप्रः ९

क्रियात्या यत् समया मवाति या व्युष्याश्च नूनं व्युच्छान् ।

अनु पूर्वाः कृपते वावशाना मदीध्याना जोषमन्याभिरेति १० [२] (१२४५)

ईयुष्टे ये पूर्वतरामपरयन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः ।	
अस्माभिस्तु नु प्रतिचक्ष्याभू-दो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान्	११
यावयद् द्वेषा कृत्वा कृतेजाः सुम्नावरीं सुनुतां ईरयन्ती ।	
सुमङ्गलीर्विश्रंती देववीति - मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ	१२
शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्य - थो अद्येदं व्यावो मघोनी ।	
अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यू - नजराभृतां चरति स्वधामिः	१३
व्युश्चिभिर्विव आतास्वद्यौ - दपं कृष्णां निर्णिजं देव्यावः ।	
मघोधयन्त्यरुणेभिरश्वै - रोषा याति सुयुजा रथेन	१४
आवहन्ती पोथ्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना ।	
ईयुषीणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्युश्चैत्	१५ [३]

उदीर्ध्वं जीषो असुनं आगा - दप प्रागात् तम् आ ज्योतिरेति ।	
आरैक पन्थां यातवे सूर्याया - गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः	१६
स्वयंना वाच उदीयति वह्निः स्तवानो रेभ उषसो विभातीः ।	
अद्या तदुच्छ गृणते मघो - न्यस्मे आयुर्नि दिदीहि प्रजावत्	१७
या गोमतरुषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति वाशुषे मर्त्याय ।	
वायोर्विव सुनुतानामुदुर्के ता अश्वदा अश्ववत् सोमसुत्वा	१८
माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्वृहती वि भाहि ।	
प्रशस्तिर्कृद् बह्मणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे	१९
यच्चित्रमग्न उषसो वहन्ती - जानाय शशमानाय मद्रम् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता - मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	२० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगतीः १०-११ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः ।	
यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्	१
मृळा नो रुद्रोत नो मयस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते ।	
यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदश्याम् तव रुद्र प्रणीतिषु	२ (१२५७)

- अस्यामं ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र भीहः ।
 सुम्नायन्निदं विशो अस्माकमा चरा रिष्टवीरा जुह्वाम ते हविः ३
- त्वेषं वयं रुद्रं यज्ञसाधं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।
 आरे अस्मद् देव्यं हेळो अस्यतु सुमतिमिदं वयमस्या वृणीमहे ४
- दिवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।
 हस्ते बिभ्रद् भेषजा वार्याणि शर्म वर्मच्छद्विरस्मभ्यं यंसत् ५ [५]
- इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।
 रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्वमे तोकाय तनयाय मृळ ६
- मा नो भ्रह्मन्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
 मा नो वधीः पितरं भोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ७
- मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
 वीरान् मा नो रुद्र भामितो वधी हविष्मन्तः सवृमित त्वा हवामहे ८
- उप ते स्तोमान् पशुपा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुक्ष्मस्मे ।
 भद्रा हि ते सुमतिमृळयत्तमा था वयमव इत ते वृणीमहे ९
- आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुक्ष्मस्मे ते अस्तु ।
 मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवा धा च नः शर्म यच्छ द्विर्वाहाः १०
- अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवं रुद्रो मरुत्वान् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्वितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११ [६] (१२६६)

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

- चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च १
- सूर्यो देवीमुपसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।
 यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम् २
- भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वा अनुमाद्यासः ।
 नमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः ३ (१२६७)

- तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्माहित्वं मध्या कर्तोर्विततं सं जभार ।
 येदेवयुक्त हरितः सुधस्था दादानी वासस्तनुते सिमस्मै ४
- तन्मित्रस्य वरुणस्यामित्रक्षेत्रे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद् रुद्रादस्य पार्जः कृष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति ५
- अद्या देवा उर्विता सूर्यस्य निरहंसः पिपृता निरवध्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मविंतिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ६ [७] (१२७२)
- (११६) [समवशोऽनुवाकः ॥१७॥ सू० ११६-१२०]

२५ कश्चावान् देवतमस ओशिजः । अभिनौ । विन्दुप ।

- नासत्याभ्यां बर्हिर्विष प्र वृञ्जे स्तोमो इयर्भ्यभिर्यव वातः ।
 यावर्भगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्युहतु रथेन १
- धीदुषत्माभिराशुहेमभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।
 तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा यमस्य प्रधने जिगाय २
- तुष्टो ह भुज्युमश्विनोदमेघे रयिं न कश्चिन्ममूवा अवाहाः ।
 तमहधुर्नोभिरात्मन्वर्तीभि रन्तरिक्षमुद्गिरपोदकाभिः ३
- तिस्रः क्षपस्त्रिरहातिमजंद्भिर्नासत्या भुज्युमहधुः पतङ्गैः ।
 समुद्रस्य धन्वन्नाद्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः षड्ध्वैः ४
- अनारम्भणे तदवीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे समुद्रे ।
 यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवांसम् ५ [८]
- यमश्विना वृद्धुः श्वेतमश्वं मघाश्वाय शश्वदित स्वस्ति ।
 तद् वां वृत्रं महि कीर्तेन्यं भूत पैद्वो वाजी सवृमिन्द्रव्यो अयः ६
- युवं नरा स्तुवते पञ्चियायं कक्षीवते अरदतं पुरंधिम ।
 कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णः शतं कुम्भौ असिञ्चतं मुरायाः ७
- हिमेनाग्निं प्रंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।
 ऋबीसे अत्रिमश्विनावनीत मुनिन्यथुः सर्वगणं स्वस्ति ८
- परावतं नासत्यानुदेथा मुञ्चावुधं चक्रथुर्जिह्मवारम् ।
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तृप्येते गोतमस्य ९ (१२८१)

- जुजुरुषो नासत्योत वविं प्रामुञ्चतं द्वापिमिव च्यवानात् ।
 प्रातिरतं जहितस्यायुर्वृक्षा - दित् पतिमकृणुतं कनीनाम् १० [९]
- तद् वां नरा शंस्यं राध्वं चा - भिटिमन्नासत्या वरुधम् ।
 यद् विद्वांसां निधिमिवापगूह्य - मुद् दृशतादुपधुर्वन्दनाय ११
- तद् वां नरा सनये दंसं उग्र - माविष्कुणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् ।
 वृध्यद् ह यन्मध्वाध्वर्णो वा - मश्वस्य शीष्णां प्र यदीमुदाच १२
- अजोहवीन्नासत्या कुरा वां ग्रहे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः ।
 धुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम् १३
- आस्यो वृकस्य वर्तिकामभीकं युवं नरा नासत्यामुमुक्तम् ।
 उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे १४
- चरित्रं हि बेरिवाच्छेदि पूर्ण - माजा खेलस्य परितक्म्यायाम् ।
 सद्यो जह्नामार्सीं विस्पलायै धने हिते सतवे प्रत्यधत्तम् १५ [१०]
- शतं मेवान् वृकये चक्षवान् - मृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।
 तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दक्षा भिषजावनर्वन् १६
- आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्णेवातिष्ठद्वता जयन्ती ।
 विश्वे वेवा अन्वमन्यन्त वृद्धिः समु श्रिया नासत्या सचेथे १७
- यदयातं दिवोदासाय वर्ति - मरद्वाजायाश्विना हर्यन्ता ।
 रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता १८
- रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमारुः सुवीर्यं नासत्या बहन्ता ।
 आ जह्वावीं सभ्रनसोप वाजै - स्त्रिरहो भागं दधतीमयान्म १९
- परिविटं जाहुषं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
 विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतां अजरयू अयातम् २० [११]
- एकस्या वस्तोरावतं रणाथ वशमश्विना सनये सहसा ।
 निरहतं दुच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः २१
- शरस्य चिदार्चत्कस्यावतादा नीचादुच्चा चक्रयुः पातवे वाः ।
 श्रयवे चित्रासत्या शचीभि - र्जसुरये स्तयै पिप्यथुर्गाम् २२
- अवस्यते स्तुवते कृष्णिनाय क्रजूयते नासत्या शचीभिः ।
 पृष्ठं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णाप्य ददथुर्विश्वकाय २३ (१२९५)

दश राज्ञिरश्विना नव द्यू-नवनहं शयितमप्युन्तः ।

विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृत्त-मुन्नित्यथुः सोममिव सुवेणं

२४

य वां दंसांस्यश्विनाववोच-मस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पर्यन्तश्रुवन् दूर्धमायु-रस्तमिवेज्जग्मिणां जगम्याम्

२५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीवात् दैर्घ्यतमस्य औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रलो होता विवासते वाम् ।

बहिष्मती रातिविभ्रिता गी-रिषा यातं नासत्योप वाजैः

१

यो वामश्विना मनसो जवीयान् रथः स्वश्वो विश आजिगाति ।

येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातम्

२

ऋषिं नरावहंसः पाश्र्वजन्य-मृषीसावजिं मुञ्चथो गुणेन ।

मिनन्ता दस्योरश्विबस्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता

३

अश्वं न गृह्णामश्विना दुरेवे-ऋषिं नरा वृषणा रेभमुपसु ।

सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसांमि-नं वां जूर्यन्ति पुर्व्या कृतानि

४

सुषुप्यांसं न निज्जितेरुपस्थे सूर्यं न दंसा तमसि क्षियन्तम् ।

शुभे रुक्मं न दंशतं निखात-मुद्वृपथुरश्विना वन्दनाय

५ [१६]

तद् वां नरा शंस्यं पञ्चियेणं कक्षीवता नासत्या परिजम् ।

शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भां असिञ्चतं मधूनाम्

६

युवं नरा स्तुवते कृष्णिपायं विष्णाप्वं वदथुर्विश्वकाय ।

वोषायै चित् पितृषवे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम्

७

युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रधाव्यं तद् वृषणा कृतं वां यज्ञार्धदाय श्रवो अध्ययन्तम्

८

पुरु वपांस्यश्विना वर्धना नि पेद्वं ऊहथुरानुमश्वम् ।

सहस्रसां वाजिनमश्वतीत-महिहन् श्रवस्यं तरेत्रम्

९

एतानि वां श्रवस्यां सुवान् ब्रह्माङ्ग्यं सर्वज्ञं रोदस्योः ।

यद् वां प्रजासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजम्

१० [१४] (१३०७)

सू नोर्मर्निनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
 अग्रस्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विश्पत्नीं नासत्यारिणीतम् ११
 कुह यान्तां सुदृतिं काव्यस्य दिवो नपाता वृषणा शयुन्ना ।
 हिरण्यस्येव कलशं निखातं—मुदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् १२
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
 युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
 युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः पुनर्मन्यावभवत युवाना ।
 युवं भुज्युमर्णीतो निः समुद्राद् विमिरुहथुर्कृजेभिरश्वैः १४
 अजोहवीदश्विना तौद्यो वां प्रोह्लः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
 निष्टमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा—मास्नो यत् सीयमुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जयुषां ययथुः सान्वद्रे—जातं विष्वाचो अहतं विषेण १६
 शतं मेषान् वृक्ये मामहानं तमः प्रणीतमश्विने पित्रा ।
 आक्षी ऋज्राश्वे अश्विनावधत् ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे १७
 शुनमन्धाय भरमह्वयन् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जारः कनीन इव चक्षवान् ऋज्राश्वः शतमेकं च मेषान् १८
 मही वामूतिरश्विना मयोभू—रुत स्याम धिष्ण्या सं रिणीथः ।
 अथा युवामिदह्वयत् पुरंधि—रागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
 अर्धेनुं दस्रा स्तर्यं विषक्ता—मपिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
 युवं शचीमिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृकेणाश्विना वपन्ते—वं दुहन्ता मनुषाय दस्रा ।
 अभि दस्युं बकुरेणा घर्मन्तो—रु ज्योतिश्चक्रथुरार्याय २१
 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रत्यैरयतम् ।
 स वां मधु प्र वोचदतायन् त्वाष्ट्रं यद् दस्रावपिकृष्यं वाम् २२
 सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रावतं मे ।
 अस्मे रयिं नासत्या बृहन्तं—मपत्यसाचं श्रुत्यै रराथाम् २३
 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
 त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्त—मुज्जीवस एरयतं सुवान् २४ (१३११)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पून्याण्यायवोऽवोचन ।
मर्या कृण्वन्तो वृषणा युवश्व्या सुवीरांसो विवथुमा वंदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कशीवान् दैवतमस औशिजः । अभिनौ । मिष्टुष ।

आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृच्छीकः स्ववौ यात्वर्वाङ् ।

यो मर्त्यस्य मनसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वारतरहाः

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमर्वाङ् ।

पिन्वतं गा जिन्वतमर्धतो नो वर्धयतमश्विना वीरमस्मे

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दत्ताविमं गृणुतं श्लोकमन्त्रेः ।

किमन्न वां प्रत्यवर्ति गमिष्ठा—हुविर्मांसो अश्विना पुराजाः

३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तासं आशवं पतङ्गान् ।

ये अप्पुरो विव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदन्न जुङ्घी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामश्वा वपुषः पतङ्गान् वयो वहन्त्वरुपा अभीके

५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं वृंसनामि—रुद्रेभं दत्ता वृषणा शचीभिः ।

निष्टौश्यं पारयथः ससुन्नात् पुनश्च्यवानं चक्रथुयुवानम्

६

युवमन्त्रयेऽवनीताय तप्त—मूर्जलोमानमश्विनावधत्तम् ।

युवं कण्वायापिरिताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुदृतिं जुनुषाणा

७

युवं धेनुं शयवे नाधिताया—पिन्वतमश्विना पून्याय ।

असृञ्चतं वर्तिकामहंसो निः प्रति जङ्घां विरपलाया अधत्तम्

८

युवं हवेतं पेदव हन्त्रजुत—महिहनमश्विनादत्तमर्धम् ।

जोहूत्रमयो अभिमूर्तिमुग्रं सहस्रसां वृषणं वीङ्गङ्गम्

९

ता वां नरा स्ववसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातम्

१०

आ श्येनस्य जवसा नूतनेना—स्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहृग्यः शश्वत्तमाया उषसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

आ वां रथं पुरुषाय मनोजुवं जीराश्वं युजियं जीवसें हुवे ।

सहस्रकेतुं वनिनं ज्ञातव्रसुं भृष्टीवानं वरिवोधामभि प्रयः १

ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयासं न्यधासि शस्मन्तसमयन्त आ दिशः ।

स्वदासि घर्मं प्रति यन्त्यतस्य आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत २

सं यन्मिथः पस्पृधानासो अग्रतः शुभे मन्त्रा अभिता जायन्ते रणे ।

युवोरहं प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरम् ३

युवं भुज्युं भुरमाणां विभिर्गतिं स्वयुक्तिमिनिवहन्ता पितृभ्य आ ।

यासिष्टं वर्तिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ४

युवोरश्विना वपुषे युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शार्धम्य ।

आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योवावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]

युवं रेभं परिषूतेरुष्यधे हिमेन घर्मं परितप्तमत्रये ।

युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि म कीर्णेण वन्दनस्तार्यायुषा ६

युवं वन्दनं निर्रितं जरणयया रथं न दसा करणा समिन्वथः ।

क्षेत्रादा विप्रं जनथो विपुन्यया म वामत्रं विधत्ते वंसनां सुवत् ७

अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निदाधितम् ।

स्वर्वतीरित ऊतीपुवोरहं चित्रा अश्रीके अमवब्रूमिष्टयः ८

उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारप नम्वे सोमस्यौशिजो हुबन्याति ।

युवं दधीचो मन आ विवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्च्यं वक्त ९

युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।

शरिरभिद्युं पृतनासु दुष्टरं चकृत्यभिन्द्रमिव चर्षणीसहम् १० [२१] (१३४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्) । १ गायत्री,

२ ककुप, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विष्टार-बृहती,

८ रुतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का राघुन्दोत्राश्विना वां को वां जोषं उभयोः । कृथा विधात्यप्रचेताः १

(१३४४)

विद्वांसो विदुः पृच्छे -- दर्विद्वानित्थार्थो अचेताः । नू चिबु मर्ते अक्रौ २
 ता विद्वांसो हवामहे वा ता नो विद्वांसो मन्म बोचेतमद्य । मार्चद् द्यमानो युवाकुः ३
 वि पृच्छामि शक्या ३ न देवान् वर्षद्भुतस्याद्भुतस्य दत्ता । पातं च सहासो युवं च रभ्यसो नः ४
 म या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्जियो वास । प्रैषयुर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गायेजं तर्कवानस्या -- हं चिद्धि त्रिरेमाश्विना वाम । आक्षी शुभस्पती दन् ६
 युवं ह्यास्तं मृते रन् युवं वा यन्निरतंतसतम् । ता नो वमृ सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादघायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रा नो गृहेभ्यो घेनवो गुः । स्तनाभुजो अशिश्वीः ८
 दृहीयन् मित्रधितये युवाकु राये च नो मिमीतं वाजवत्यै । इवे च नो मिमीतं धेनुमन्यै ९
 अश्विनोरसत्वं रथ -- मन्म वाजिनीयतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह या तनू -- हाते जगौ अनु । सोमपेयं सुखो रथः ११
 अध स्वप्नस्य निर्विदेः शुभ्रस्तश्च रेवतः । उभा ता बन्धि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कर्षावान् दैवतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

कथित्वा नूः पात्रं देवयतां श्रवद् गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
 प्र यदानङ्गिश आ हृष्यस्यो -- रु क्रंसते अध्वरे यजत्रः १
 स्तभ्मीन्द्र थां स धरुणं पुषाय -- हृभुर्वाजाय द्रविणं नरो गोः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत वा येनामश्वस्य परि मातरं गोः २
 नक्षन्द्रवमरुणीः पूर्व राट् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
 तक्षद् वज्रं निपुतं तस्तम्भद् थां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ३
 अस्य मदे स्वयं दा कृताया -- पीवृतमुसियाणाभनीकम् ।
 यद्ध प्रसर्गे त्रिककुम्भिनवर्त -- दप दुहो मानुषस्य तुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत् पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरण्यू ।
 कुचि यत् ते रेकण आर्यजन्त सबर्दुवायाः पर्य उभियायाः ५ [२४]

अध प्र जज्ञे तरणिर्ममतु प्र रोच्यस्या उषसो न सूरः ।
 इन्दुर्यमिराष्ट स्वेदुहव्यैः सुदेणं सिञ्चश्चरणाभि धाम ६
 स्विध्मा यद् वनधितिरपस्यात् सूरौ अध्वरे परि रोधन्ता गोः ।
 यद्ध प्रभासि कृत्वा अनु द्यू -- ननर्विशे पश्विषे तुराय ७ (१३६२)

अथा महो विव आवो हरीं इह द्युम्नासाहमभि योधान उत्सम् ।

हरिं यत् ते मन्दिनं दुक्षन् वृधे गोरभसमद्रिभिर्वाताप्यम्

त्वमायुसं प्रति वर्तयो गो-विवो अश्मानमुपनीतमृध्वा ।

कुत्साय यत्र पुरुहूत वृन्व-च्छुष्णामननैः परियासि वृधेः

पुरा यत् सूरस्तमसो अपीति-स्तमद्विवः फलिगं हेतिमस्य ।

शुष्णास्य चित्र परिहितं यदोजो विवस्परि सुग्रथितं तदादः

अनु त्वा मही पार्जसी अचुके द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।

त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिध्वपो वराहुम्

त्वमिन्द्र नर्यो यौ अवो नृन् तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।

यं ते काव्य उशाना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पार्थ ततश्च वज्रम्

त्वं सूर्यो हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतज्ञो नायमिन्द्र ।

प्रास्यं पारं नवति नाव्याना-मपि कर्तमवर्तयोऽयं ज्यून

त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुष्टिताकुभीके ।

प्र नो वाजान् रथ्योऽ अश्ववुध्या-निषे यन्धि श्रवसे सूनुतायै

मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि दसद् वाजप्रमहः समिषो वरन्त ।

आ नो भज मघवन् गोध्वर्यो मंहिष्ठास्ते सधमादः स्याम

१५ [२६] (१३७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

~*~*~*~

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् दैवतमस औशिजः । विध्वे वेवाः । जिष्टुपः, ५-६ विराड्भूपा ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्धो यज्ञं रुद्राय मील्लिषे भरध्वम् ।

द्विवो अस्तोष्यसुरस्य वीरै-रिषुध्वेव मरुतो रोदस्योः

पत्नीव पूर्वहृति वावृध्या उपासानक्ता पुरुधा विदानी ।

स्तरीनात्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुहृशी हिरण्यैः

ममचु नः परिज्मा वसर्हा ममचु वातो अपां वृषण्वान् ।

शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न-स्तन्नो विद्वे वरिवस्यन्तु वेवाः

उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यन्ता पान्तोऽग्निजो हवध्वै ।

प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्मिन्स्यायोः

४

(१३७४)

आ वो रुक्मयुमौशिजो हवच्यै घोषेव शंसमनुनस्य नशे ।
प्र वः पूष्णे वृवन आ अच्छा वोचेय वसुतातिमघेः

५ [१]

श्रुतं ये मित्रावरुणा हवेमो-त श्रुतं सर्वेने विश्वतः सीम ।
श्रोतु नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुरग्निः
स्तुपे सा वा वरुण मित्र राति-र्गवां शता पृक्षयामेषु पत्रे ।
श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरुन्धानासो अगमन्
अस्य स्तुपे महिमघस्य राधः सचां सनेम नहुषः सुवीराः ।
जनो यः पञ्चेभ्यो वाजिनीवा-नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः
जनो यो मित्रावरुणावभिधु-गणे न वां सुनोत्यक्ष्णयाधुक ।
स्वयं स यक्ष्मं हवये नि धत्त आप यवीं होत्राभिर्कृतावां
स बाधतो नहुषो दंष्ट्रतः शर्धस्तरो नरां गृतश्रवाः ।
विसृष्टरातिर्याति बाह्वसृत्वा विश्वासु पुत्सु सवमिच्छूरः

६

७

८

९

१० [२]

अधु रमन्ता नहुषो हवं सूरः श्रोतां राजानो असुतस्य मन्द्राः ।
नभोजुवो यज्ञिरवस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते
एतं शर्धं धाम यस्य सूर-स्त्ववोचन् दशतयस्य नशे ।
द्युज्जानि येषु वसुताती रागन् विश्वे सन्वन्तु प्रभूथेषु वाजम्
मन्दांमहे दशतयस्य धासे-द्विधत् पञ्च विभ्रतो यन्त्यन्ता ।
किमिष्टाश्व इष्टरश्मिरेत ईशानासुस्तरुष ऋजते नृन्
हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमर्णं-स्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु वेवाः ।
अर्यो गिरः सद्य आ जग्मुषीरो-स्राश्वाकन्तुभयेष्वस्मे
चत्वारो मा मशशरिस्य शिश्र-जयो राज्ञ आर्यवसस्य जिष्णोः ।
रथो वां मित्रावरुणा दीर्घाप्साः स्यूमगभस्तिः सूरौ नाद्यौत

११

१२

१३

१४

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् वैधतमल औशिजः । उवाः । त्रिषुप् ।

पृथू रथो दक्षिणाया अयेज्यै-नं वेवासो असुतासो अस्युः ।
कृष्णाद्युदस्थावृष्या ई विहाया-श्चिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं ब्रह्मती सनुञ्जी ।

उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्धू-रोषा अंगन् प्रथमा पूर्वहृतौ

यवद्य भागं विभजोसि नृभ्य उर्वो देवि मर्त्यज्ञा सुजाते ।

देवो नो अत्र सविता दसूना अनागसो वोचति सूर्याय

गृहंगृहमहना यात्यच्छा विवेदिते अशि नामा दधाना ।

शिषासन्ती द्योतना शश्वदागा-दग्मग्रभिद् भजते वसूनाम्

भगस्य स्वसा वरुणस्य जाभि-रुषः सूनृते प्रथमा जरम्ब ।

पश्चा स दद्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिणया रथेन

उदीरतां सूनृता उत्त पुरन्धी-रुदुग्रयः गुह्युचानासो अस्थुः ।

स्पर्हा वसूनि तमसापगूह्या-विष्कृण्वन्पुषसो विभ्रातीः

अपान्यदेत्यभ्यन्यदेति विष्कृण्वे अहन्ती सं चरेते ।

पतिक्षितोस्तमो अन्या गुहाक-रद्यौदुषाः शोशुचता रथेन

सहशीरुद्य सहशीरिदु श्वो दीर्घं संचन्ते वरुणस्य धाम ।

अनवद्याल्लिगतं योजना-न्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः

जानत्यह्नः प्रथमस्य नाम गुहा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।

क्रतस्य योषा न मिनाति धामा-हरहनिष्कृतमाचरन्ती

कन्येव तन्वाइ शार्शानो एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।

संस्मर्यमाना युवतिः पुरस्ता-द्वाविर्वक्षांसि कृणुषे विभ्राती

सुसंकाशा मातृमृष्टेय योषा-विस्तन्वं कृणुषे हशे कम ।

भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत् ते अन्या उषसो नशन्त

अश्ववतीर्गोमतीर्विश्ववांग यत्तमाना रश्मिभिः सूर्यस्य ।

परा च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उषासः

क्रतस्य रश्मिमनुयच्छमाना भद्रं भद्रं क्रतुमस्मासु धेहि ।

उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा-स्मासु रायां मघवत्सु च स्युः

(१२४)

१३ कश्चीवान् दैर्घ्यतमस औशिजः । उषाः । त्रिषु ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अग्रा उद्यन्तसूर्य उर्विया ज्योतिरभेत् ।

देवो नो अत्र सविता न्वर्थं प्रासावीद द्विपत् प्र चतुष्पदित्वे

१ (१३९९)

अमिनती दैव्यानि वृत्तानि प्रमिनती मनुष्या युगानि ।
 इत्युर्षाणामुपमा शश्वतीना मायतीना प्रथमोषा व्यद्यौत् २
 एषा द्विवो दुहिता प्रत्यदग्नि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 कृतस्य पन्थामन्वेति लाघु प्रजान्तीषु न विशो भिनाति ३
 उपो अदग्निं शुन्ध्युषो न वक्षो नोधा इवाविरक्त प्रियाणि ।
 अक्षसप्त संस्तो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनर्युर्षाणाम् ४
 पूर्वे अर्धे रजसो अपत्यस्य गवां जनित्र्यकृत म केतुम् ।
 व्युं प्रथते बितुर वरीय ओभा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेनेषा पुरतमा हशे कं नाजामि न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसा तन्वा इ शशादाला नार्थादीयते न महो विभाती ६
 अक्षतेव पुंस एति मतीची गतांरुगिव सनये धनानाम् ।
 जायेव पर्य उशती सुवासा उषा हस्तेषु नि रिणीति अप्सः ७
 स्वसा स्वस्ते ज्यार्यस्यै योनिमरै गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्येव ।
 व्युच्छन्ती हरिमिः सूर्यस्या ऊर्जङ्गे समनगा इव माः ८
 आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा अपरा पूर्वाभ्येति पश्चात् ।
 ताः प्रतुष्टन्नयसीनुनमुस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
 म बोधयोषः पुणतो मघो न्यबुध्यमानाः पुणयः ससन्तु ।
 रेवदुच्छ मयवज्ज्यो मघोनि रेवत् स्तोत्रे सृजते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वेद् युवातिः पुरस्ताद् युङ्क्ते गवामरुणानामनीकम् ।
 वि नूनमुच्छ्रावसति प्र केतु गृहं गृहमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वयाश्चिद् वसतेरेपपन्त नरदस्य ये पितुभाजो व्युद्यौ ।
 अमा सते बहसि भूरि वाम मुषो देवि व्राह्मणे मर्त्याय १२
 अस्तोहं स्तोम्या मह्यणा मे ऽवीवृध्वमुशतीरुषासः ।
 युष्माकं देवीरवसा सनेम सहस्रिणं च शतितं च वाजम् १३ [९] (१४११)

(१२५)

७ कक्षीवान् वैर्धतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातरित्वा दधाति तं विकित्वान् प्रतिगृह्य नि धत्ते ।
 तेन प्रजां बध्दयमान आचू रायस्योषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

- सुगुरसत् सुहिरण्यः स्वश्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।
 यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरित्वो मुक्षीजयेव पदिमुत्तिनाति २
- आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ त्रिष्टेः पुत्रं वसुमता रथेन ।
 अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सुनृताभिः ३
- उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च यक्षयसां च धेनवः ।
 पूणन्तं च पपुंरि च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विष्वतः ४
- नाकस्य पुष्टे अधि तिष्ठति श्रितो यः पूणाति स हं देवेषु गच्छति ।
 तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धव स्तस्मा इयं दक्षिणा पिबन्ते सदा ५
- दक्षिणावतामिदृमानि चित्रा दक्षिणावतां द्विवि सूर्यासः ।
 दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्त आयुः ६
- मा पूणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः ।
 अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चिदप्युणन्तग्रामि सं यन्तु शोकाः ७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयन्त्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयन्त्याः,
 ६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयन्त्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

- अमन्वान् त्तोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धावधि क्षियतो भाव्यस्य ।
 यो मे सहस्रमभिमीत सवा नतूतो राजा श्रवं इच्छमानः १
- ज्ञातं राज्ञो नार्धमानस्य निष्कात्र छतमश्वान् प्रयतान् त्सद्य आदम ।
 ज्ञातं कक्षीवा असुरस्य गोनां द्विवि श्रवोऽजरमा ततान २
- उप मा श्यावाः स्वनयेन वृत्ता वधूमन्तो दश रथांसो अस्थुः ।
 षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनन् कक्षीवा अभिपित्वे अह्नाम् ३
- चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।
 मव्युच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीवन्त उदमृक्षन्त पञ्जाः ४
- पूर्वामनु प्रयतिमा देदे वल्लीन् युक्तां अटव्रिधांसो गाः ।
 सुबन्धवो ये विश्या हव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पञ्जाः ५
- आगंधिता परिगंधिता या कंशीकेव जङ्गहे ।
 ददाति मह्यं यादुरी याश्नतां भोज्यां जता ६ (१४२४)

उपोष मे परां मृगा मा मे दूध्राणि मन्यथाः ।

सर्वाहमस्मि रोमुशा गन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥ १९॥ सू० १२७-१३३]

११ परुच्छेपो देवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः, ६ अतिधृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्नं वसुं सुनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

धृतस्य विभ्राहिमनु वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्रं मन्मभिर्विप्रैभिः शुक्रं मन्मभिः ।

परिजमानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिषा विशः प्रावन्तु जूतये विशः २

स हि पुरु चिदोजसा विरुक्मता दीद्यानो भवन्ति बृहन्तरः परशुर्न बृहन्तरः ।

वीळु विद् यस्य समृतौ श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्बर्हमाणो यमते नार्यते धन्वासाहा नार्यते ३

हृत्वा चिदस्मा अनु दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिररणिभिर्द्रीष्ट्यवसे ऽग्रये द्राष्ट्यवसे ।

प्र यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदज्ञा नि रिणात्योजसा नि स्थिराणि चिदोजसा ४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा दप्रायुषे दिवातरात् ।

आदुस्यायुर्ग्रमणवद् वीळु शर्म न सूनवे ।

भक्तमभक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्रयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्धो न मारुतं तुविष्वणि रसस्वतीषूर्वरास्विष्टनिरार्तनास्विष्टनिः ।

आदद्व्यान्यादुदि र्यज्ञस्य केतुरर्हणा ।

अधं स्मास्य हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थाम् ६

हिता यदीं कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मभन्तो द्राशा भृगवः ।

अग्निरीशे वसुनां शुरियौ धूर्णिरेषाम् ।

मियां अपिधीर्वनिषीष्ट मेधिर आ वनिषीष्ट मेधिरः

७ (१४३२)

विश्वासां त्वा विशां पतिं हवामहे सर्वासां समानं दुंपतिं भुजे सत्यगिर्वाहसं भुजे ।

अतिथिं मानुषाणां पितुर्न यस्यास्रया ।

अमी च विश्वे अमृतांस आ वयो हव्या देवेष्वा वयः

त्वमग्ने सहसा सहन्तमः शुष्मिन्तमो जायसे देवतातये इथिर्न देवतातये ।

शुष्मिन्तमो हि ते मदो द्युम्निन्तम उत क्रतुः ।

अर्धं स्मा ते परिं चरन्त्यजर श्रुष्टीवान्नो नाजर

प्र वो महे सहसा सहस्वत उषर्बुधे पशुषे नाम्नये स्तोमो बभूत्वमये ।

पति यदीं हविष्मान् विश्वासु क्षासु जोगुवि ।

अग्रे रेभो न जरत ऋषूणां जूणिर्होत ऋषूणाम्

स नो नेदिष्ठं ददृशान आ भ्रात्रे देवेभिः सचनः सुचेतुना महो रायः सुचेतुना ।

महिं शविष्ठ नस्कृधि संचक्षे भुजे अस्यै ।

महिं स्तोतृभ्यो मघवन् त्सुवीर्य मथीरुग्रो न हवसा

(१२८)

८ परुच्छेपो देवोदासिः । अग्निः । अत्यष्टिः ।

अयं जायत मनुषो धीमणि होता यजिष्ठ उशिजामनु व्रत माग्निः स्वमनु व्रतम् ।

विश्वश्रुष्टिः सखीयते रयिरिव श्रवस्यते ।

अदब्धो होता नि पदद्विळस्पदे परिवीत इळस्पदे

तं यज्ञसाधमपि वातयाम स्पृतस्य पथा नमसा हविष्मता देवताता हविष्मता ।

स न ऊर्जामुपाभृत्य कृपा न जूयति ।

यं मातरिश्वा मनवे परावतो देवं भाः परावतः

एवेन सद्यः पर्येति पार्थिवं मुहुर्गी रेतो वृषभः कर्निकवद् वधद् रेतः कर्निकवद् ।

शतं चक्षाणो अक्षभिर्बुधो वनेषु तुर्वणिः ।

सदो दर्धान उपरेषु सानुष्वग्निः परेषु सानुषु ।

स सुक्रतुः पुरोहितो दमेदमे ऽग्निर्यज्ञस्याध्वरस्य चेतति कत्वा यज्ञस्य चेतति ।

क्रत्वा वेधा इष्यते विश्वा जातानि पस्पशे ।

यतो घृतश्रीरतिथिरजायत वह्निर्वेधा अजायत

(१४४०)

कृत्वा यदस्य तविषीषु पृथ्वते ऽग्नेरवेण मरुतां न भोज्ये विराय न भोज्या ।

स हि ष्या दान्मिन्वति वसूनां च मज्जना ।

स नञ्जासते दुरितादभिदुतः शंसादुघादभिदुतः

५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिशथ च्छवस्यया न शिशथ ।

विश्वस्या इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।

विश्वस्या इत् सुकृते वारसृण्वत्यमिह्वारा व्यृण्वति

६

स मानुषे वृजने शंतमो हितोऽऽग्निर्यज्ञेषु जैन्यो न विशपतिः प्रियो यज्ञेषु विशपतिः ।

स हव्या मानुषाणा मिळा कृतानि पत्यते ।

स नञ्जासते वरुणस्य धूर्ते मंहो देवस्य धूर्तेः

७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरतिं न्येरिरे हव्यवाहं न्येरिरे ।

विश्वार्युं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।

देवातो रण्वमवसे वसूयवो गीर्भी रण्वं वसूयवः

८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः, इन्द्रुः । अत्यष्टिः, ८-९ अतिशक्यो; ११ अष्टिः ।

यं त्वं रयमिन्द्र मेधसातये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयसि भानवश्च नयसि ।

सद्यश्चिन्नमिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसा मिमां वाचं न वेधसाम्

१

स भुषि यः स्या पृतनासु कासु चिद् दृक्षार्य इन्द्र भरहृतये नृभि रसि प्रतृतये नृभिः ।

यः शूरैः स्वाः सनिता यो विप्रैर्वाजं तरता ।

तमीशानास इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम्

२

वृस्रो हि ष्या वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मर्त्यं परिवृणाक्षि मर्त्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद् द्विषे तद् रुद्राय स्वयंशसे ।

भिन्नार्यं वोचं वरुणाय सप्रथः समृद्धीकाय सप्रथः

३

अस्माकं व इन्द्रमुद्रमसीष्टये सखायं विश्वार्युं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं बह्वोतये ऽवा पृतसुषु कासु चित् ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरति स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम्

४

नि पू नृभार्तिमतिं कयस्य चित् तेजिष्ठाभिररणिभिर्नोतिभि रूग्राभिरुग्रोतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पूरोरप पषि वह्नि रासा वह्निर्नो अच्छे

५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वोच्यं भव्यायेन्द्वे हव्यो न य इषवान् मन्त्रं रेजति रक्षोहा मन्त्रं रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरजेत दुर्मतिम् ।

अव सवेदुषशंसोऽवतर मव क्षुद्रमिव सवेत् ६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयिं रयिवः सुवीर्यं रणं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्तुभि रेमिषा पृचीमहि ।

आ सत्याभिरिन्द्रं द्युमहूतिभि र्यजत्रं द्युमहूतिभिः ७

प्रपा वो अस्मे स्वयंशोभिरुती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिष्यध्वै या न उपेषे अत्रैः ।

हतेमसन्न वक्षति क्षिता जूर्णिन वक्षति ८

त्वं न इन्द्र गुया परीणसा ग्रहि पृथौ अनेहसा पुरो याह्यरक्षसा ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूरावारादुभिर्दिभिः सदा पाह्यभिर्दिभिः ९

त्वं न इन्द्र गुया तरूषसो ग्रं चित् त्वा महिमा संक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातरविता रथं कं चिदमर्त्य ।

अन्यमस्मद् रिषिः कं चिदद्वियो रिरिक्षन्तं चिदद्विवः १०

पाहि न इन्द्र सुष्ठु सिधौ ऽवयाता सवृमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसं स्त्राता विप्रस्य मार्वतः ।

अथा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो ११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः । १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्रं याह्युप नः परावतो नायमच्छा विदथानीव सत्यति रस्तं राजेव सत्यतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मेहिष्ठं वाजसातये १

पिबा सोममिन्द्र सुवानमद्रिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसगं स्तातृषाणो न वंसगः ।

मदाय हर्यताय ते तुविष्टमाय धायसे ।

आ त्वा यच्छन्तु हरितो न सूर्यं मद्वा विश्वेव सूर्यम् २ (१४५७)

अर्विन्दद् द्विवो निहितं गुहा निधिं वेनं गर्भं परिवीतमश्मन्त्यनन्ते अन्तरश्मनि ।

वृजं वज्री गवामिव सिषासन्नङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदेषु इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

वृहद्गुहाणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षद्येव तिग्ममसनाय सं शयं दहिहत्याय सं शयत् ।

संविन्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्जना ।

तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नद्यं इन्द्र सतवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथा इव वाजयतो रथा इव ।

इत ऊतीरयुञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनूरिव मनवे विश्वदोहसो जनाय विश्वदोहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपा अतक्षिषुः सुज्ञाय त्वामतक्षिषुः ।

शुभ्रमन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शवसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

भिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूवे दिवोदासाय महि वृशुषे नृतो वज्रेण वृशुषे नृतो ।

अतिथिग्वाय शम्बरं गिरुग्रो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतभूतिराजिषु स्वर्मीह्विष्वाजिषु ।

मनवे शासद्वतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

दक्षन्न विश्वं तनुषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र वृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती शान आ मुषायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगन्नृतये कवे ।

सुज्ञानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्येभिवृषकर्मन्वृषैः पुरां दतः प्रायुभिः पाहि शग्मैः ।

द्विवोदोसेभिरिन्द्र स्तवानो वावृथीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुरो अनमन्ते न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि द्युम्नसाता वरीमभिः ।

इन्द्रं विश्वे सजोषसो देवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १

(१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुञ्जेते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सलिन्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयवः स्तोभेभिरिन्द्रमायवः

२

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो वृजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्करिक्कद वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवम्

३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यदिन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यं मय्यज्युं शवसस्पते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः

४

आदिते ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन् मर्देषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चकर्थं कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत

५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यर्कस्य वोधि हविषो हवीमभिः स्वर्वाता हवीमभिः ।

यदिन्द्र हन्तवे मृधो वृषां वज्रिञ्चिकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्मं श्रुधि नवीयसः

६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयु रमित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।

जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिटं न यामन्नप भूतु दुर्मतिर्विश्वाप भूतु दुर्मतिः

७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः; ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतो । अत्यष्टिः ।

त्वया वयं मघवन पूर्वे धनु इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।
नेदिष्टे अस्मिन्नहं न्यधि वोचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम्

१

स्वर्जेष भरे आपस्य वक्त्रं न्युषवृधः स्वस्मिन्नञ्जसि क्राणस्य स्वस्मिन्नञ्जसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीष्णाशीष्णोपवाच्यः ।

अस्मन्ना ते सुधयक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः

२

(१४७४)

तत् तु प्रयः प्रलथा ते शुशुक्वन् यस्मिन् यजे वारमकृण्वत् क्षय—मृतस्य वारसि क्षयम् ।

चि तद् वोचिरधं द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रश्मिभिः ।

स धा विव्रे अन्विन्द्रो गवेषणो बन्धुक्षिन्द्रो गवेषणः ३

नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप ब्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप ब्रजम् ।

ऐभ्यः समान्या दिशा ऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।

सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिद्व्रतं हृणायन्तं चिद्व्रतम् ४

सं यजनान् कर्तुमिः शूर ईक्षय—द्धने हिते तरुणन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद् बाधे अर्चन्त्योर्जसा ।

इन्द्र ओक्थं दिधिपन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिन्द्रतं वज्रेण तंतमिन्द्रतम् ।

दूरे चत्तार्यं च्छन्तस्द् गहनं यदिनक्षत ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्पाटि विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी ऋतेन द्रुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।

अभिक्लग्नं यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि तृह्णा अशेरन् १

अभिक्लग्नां चिदद्विवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।

छिन्धि बहुरिणां पदा महावदूरिणा पदा २

अवासां मघवस्त्रहि शार्धो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महवैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभिक्लङ्गैरुपावपः ।

तत् सु ते मनायति तक्त् सु ते मनायति ४

पिशाङ्गभृदिभ्रम्भुणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्मह इन्द्र दाहहि भुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्रिवो घृणान्न भीषाँ अद्रिवः ।

शुष्मिन्तमो हि शुष्मिभि—र्वधैरुश्रेभिर्यसे ।

अपूरुषमो अपतीत शूर सत्वमि—स्त्रिसत्तैः शूर सत्वमिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वान् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।
सुन्वान इत् सिंषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।
सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवम्

७ [२२] (१४८५)

(१३४) [विंशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परुच्छेपो दैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो बहन्विह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।
ऊर्ध्वा ते अनु सूनृता मनस्तिष्ठतु जानती ।
नियुत्वता रथेना याहि द्वावने वायो मुखस्य द्वावने
मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायुविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।
यद्धं क्राणा इरध्वे दक्षं सचन्त ऊतयः ।

१

सधीचीना नियुतो द्वावने धिय उषं ब्रुवत ई धियः
वायुर्युक्ते रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।
प्र बोधया पुरंधिं जार आ संसतीमिव ।

२

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः
तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।
तुभ्यं धेनुः संवर्द्धया विश्वा वसूनि दोहते ।

३

अजनयो मरुतो वक्षणाभ्यो दिव आ वक्षणाभ्यः
तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मदेषुग्रा ईषणन्त भुवण्य-पामिषन्त भुवणि ।
त्वां त्सारी दसमानो भगमीद्वे तक्नुवीये ।

४

त्वं विश्वस्माद् भुवनात् पासि धर्मणा ऽसुरीत् पासि धर्मणा
त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।
उतो विहुर्मतीनां विशां ववर्जुषीणाम् ।

५

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहन्त आशिरम्

६ [२३] (१४९१)

(१३५)

९ परुच्छेपो दैवोदासिः । १-३, ९ वायुः; ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः; ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बहिरूपं नो याहि वीतये सहस्रेण नियुता नियुत्वते शतिनीभिर्नियुत्वते ।
तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।
प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय कत्वे अस्थिरन् ।

१

(१४९२)

तुभ्यायं सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पर्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।

तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हूयते ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयु—जुषाणो याह्यस्मयुः

२

आ नो नियुद्भिः श्रुतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

तवायं भाग ऋत्वियः सरश्मिः सूर्ये सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत

३

आ वां रथो नियुत्वान् वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

पिवतं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायुवा चन्द्रेण राधसा गत—मिन्द्रश्च राधसा गतम्

४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरं उपे—ममिन्दुं मर्मृजन्त वाजिनं—माशुमत्यं न वाजिनम् ।

तेषां पिवतमस्मयु आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायू सुतानामद्रिभिर्युवं मदाय वाजदा युवम्

५ [२४]

इमे वां सोमा अप्स्वा सुता इहा—ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ।

एते वासभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमांसो अत्यव्यया

६

अति वायो ससृतो याहि शश्वतो यत्र गावा वर्दति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सूनृता ददृशे रीर्यते घृत—मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर—मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद् वहेथे मध्व आहुतिं यमश्वत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते संन्तु जायवः ।

साकं गावः सुवते पच्यते यवो न ते वाय उप दस्यन्ति धेनवो नाप दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वेजसो ऽन्तर्नदी ते पतयन्त्युक्षणो महि बाधन्त उक्षणः ।

धन्वाञ्चिद् ये अनाशवो जीराश्चिदगिरौकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुर्नियन्तवो हस्तयोर्दुर्नियन्तवः

९ [२५] (१५००)

(१३६)

७ पृच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्यष्टिः, ७ विष्टुप ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळयद्भ्यां स्वादिष्टं मृळयद्भ्याम् ।

ता सुभ्राजा घृतासुती यज्ञेयज्ञ उपस्तुता ।

अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनधृषे देवत्वं न चिदाधृषे

१ (१५०१)

अदशिं गातुरुवे वरीयसी पन्थां क्रतस्य समयंस्त रश्मिभिः—श्वक्षुर्मगस्य रश्मिभिः ।
द्युक्षं मित्रस्य सादनं—मर्यम्णो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वयं उपस्तुत्यं बृहद् वयः २

ज्योतिष्मतीमदिति धारयत्क्षितिं स्वर्वतीमा संचेते त्रिवेदिवे जागृवांसां त्रिवेदिवे ।
ज्योतिष्मत् क्षत्रमांशाते आदित्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तयोर्वरुणो यातयज्जनो ऽर्यमा यातयज्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय ज्ञातंभः सोमो भूत्ववृषानेष्वाभंगो वेवो देवेष्वाभंगः ।
तं देवासां जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना करथो यदीमहे क्रतावाना यदीमहे ४

यो मित्राय वरुणाय विधुज्जनो ऽनर्वाणं तं परि पातो अहंसो वाश्वांसं मर्तमहंसः ।
तमर्यमाभि रक्ष—तृणुयन्तमनु व्रतम् ।

उक्थैर्य एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५

नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृळीकाय मीळुषे ।
इन्द्रमग्निमुपं स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजयां सचेमहि सोमस्योती सचेमहि ६

ऊती देवानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वयंशसो मरुद्भिः ।

अग्निमित्रो वरुणः शर्म यंसन् तदश्याम मघवानो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परुच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशकरी ।

सुपुमा यातमद्रिभिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमांसो मत्सरा इमे ।

आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मन्ना गन्तुमुपं नः ।

इमे वा मित्रावरुणा गवांशिरः सोमाः शुका गवांशिरः १

इम आ यातमिन्द्रवः सोमांसो दध्यांशिरः सुतांसो दध्यांशिरः ।

उत वामुपसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुर्ऋताय पीतये २

तां वा धेनुं न वांसरी मंशुं दुहन्त्यद्रिभिः सोमं दुहन्त्यद्रिभिः ।

अस्मन्ना गन्तुमुपं नो ऽर्वाञ्चा सोमपीतये ।

अयं वा मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः

३ [१] (१५१०)

(१३८)

७ परच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

मम पूषास्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।

अर्चामि सुमनस्रह-मन्त्युति मयोभुवम् ।

विश्वस्य यो मन आयुषुवे ससो देव आयुषुवे ससः १

य हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमैभिः कृण्वन्नणवो यथा मृध उष्ट्रो न पीपरो मृधः ।

ह्रुवे यत् त्वा मयोभुवं देवं सख्याय मर्त्यः ।

अस्माकमाद्भुवान् द्युमिनस्कृधि वाजेषु द्युमिनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् तस्ये विपन्यवः कत्वा चित् सन्तोऽवंसा बुभुजिर इति कत्वा बुभुजिरे ।

तामनुं त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुशंस सरी भव वाजेवाजे सरी भव ३

अस्या ऊ पु ण उपं सातये भुवो ऽहेळमानो रविं अजाश्व श्रवस्यतामजाश्व ।

ओ पु त्वां बवृतीमहि स्तोमैभिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते मुख्यमपह्वे ४ [२] (१५१४)

(१३९)

११ परच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, ५ गृहती, ११ त्रिष्टुप् ।

अस्तु श्रौषद् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छर्धो द्विन्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।

यद्ध क्वाणा विवस्वति नाभां सुदायि नव्यसी ।

अध प्र सू न उपं यन्तु धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः १

यद्ध त्यन्मित्रावरुणावृताद-ध्यावृदाथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना ।

युवोरित्थाधि सन्न-स्पर्शयाम हिरण्ययम् ।

धीमिश्रचन मनसा स्वैभिरक्षभिः सोमस्य स्वैभिरक्षभिः २

युवां स्तोमैभिर्देव्यन्तो अश्विना ऽऽश्वावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।

युवोर्विश्वा अधि श्रियः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।

पृषायन्ते वां प्रवयो हिरण्यये रथे दत्ता हिरण्यये ३ (१५१७)

अर्चेति दक्षा व्युत्तनाकमृषवथो युञ्जते वां रथयुजो दिविष्टि—वध्वस्मानो दिविष्टिषु ।
अधि वां स्थाम वन्धुरे रथे दक्षा हिरण्यये ।

पथेव यन्तावनुशासता रजो ऽऽज्ञसा शासता रजः

४

शचीभिर्नः शचीवसु दिवा नक्तं दशस्यतम् ।

मा वां रातिरुप दसत् कदा चना—स्मद् रातिः कदा चन

५ [३]

वृषान्निन्द्र वृषपाणासु इन्द्रं इमे सुता अद्रिषुतास उद्भिदु—स्तुभ्यं सुतास उद्भिदः ।
ते त्वा मन्दन्तु दावने महे चित्राय राधसे ।

गीर्भिर्गीर्वाहः स्तवंमान आ गहि समृच्छीको न आ गहि

६

ओ षू णो अग्रे शृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवसि यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः ।
यद्ध त्यामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।

वि तां दुहे अर्यमा कर्तरी सचा एष तां वेद मे सचा

७

मो षु वो अस्मद्भि तानि पौस्या सना भूवन् द्युन्नानि मोत जारिषु—रस्मत् पुरोत जारिषु ।
यद् वरिचित्रं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।

अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं दिधृता यच्च दुष्टरम्

८

दुध्यद् ह मे जनुषं पूर्वं अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अत्रिमनुर्विदु—स्ते मे पूर्वं मनुर्विदुः ।
तेषां देवेष्वायति—रस्माकं तेषु नाभयः ।

तेषां पदेन मह्या नमे गिरे—न्द्राग्नी आ नमे गिरा

९

होता यक्षद् वनिनो वन्त वार्यं बृहस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारोभिरुक्षभिः ।
जगृभ्मा दूरआदिशं श्लोकमद्वेध त्सना ।

अधारयदरिन्दानि सुकतुः पुरु सद्मानि सुकतुः

१०

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः॥२१॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वेद्विषदे प्रियघामाय सुद्युते धासिमिव प्र भरा योनिमग्नये ।

वस्त्रेणैव वासया मन्मना शुचिं ज्योतीरथं शुक्वर्णं तमोहनम्

१

(१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृदन्नमृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यन्येन वनिनो मृष्ट वारुणः २
 कृष्णपुनो वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरेते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तृषुच्युतमा साच्यं कुर्यां वर्धनं पितुः ३
 सुमुक्षोः मनवे मानवस्यते रघुद्रुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असमना अजिरासो रघुप्यदो वार्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृधेरते कृष्णमभ्यं महि वर्षः करिकतः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्षेश दमिध्वसन् त्स्तनयन्नेति नानदत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभूषु नम्रते वृधेव पतीरभ्येति रोहवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुभ्रते भीमो न शृङ्गा दविधाव दुर्गभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिः सं गृभायति जानन्नेव जानतीमित्य आ श्ये ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति देव्यं मन्यद् वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमगुवः केशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मृषीः प्रायवे पुनः ।
 तासां जरां प्रमुञ्चन्तेति नानदत्—दसु परं जनयञ्जीवमस्तुतम् ८
 अधीवासं परं मातू रिहन्नहं तुविष्टेभिः सत्वाभिर्यति वि ज्रयः ।
 वयो दधत् पद्धते रेरेह्व सदा—ऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्ने मघवत्सु दीद्वि—ह्यध श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीरदीदे—र्वर्धेव युत्सु परिजर्भुराणः १० [६]

इदमग्ने सुधितं दुर्धितादधि प्रियादु चिन्मन्मनः प्रयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्रं तन्वोऽ रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नावसुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्धतीं रास्यग्ने ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनौश्च या पारयाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्न उक्थमिज्जुगुर्या द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गताः ।
 गव्यं यव्यं यन्तो दीर्घाहे—षं वरमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बल्लित्था तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहस्रो यतो जनि ।
 यदीमुप ह्वरते साधते मति—कृतस्य धेना अनयन्त समुतः १ (१५३९)

पृक्षो वपुः पितुमान् नित्य आ शये द्वितीयमा सप्तशिंवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य वृहसे दशप्रमतिं जनयन्त योषणः २

निर्यदीं बुधान्महिषस्य वर्षस ईशानासः शर्वसा क्रन्तं सुरयः ।
यद्वीमनु प्रदिवो मध्व आधवे गुहा सन्तं मातरिश्वा मथायति ३

प्र यत् पितुः परमास्त्रीयते प -- यां पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यद्विन्त आदिद् यविष्ठो अभवद् घृणा शुचिः ४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि -- रहस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीष्ववरासु धावते ५ [८]

आदिन्द्रोतारं वृणते दिविष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋञ्जते ।
वेवान् यत् कृत्वा मज्मना पुरुदुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धार्यसे ६

वि यदस्थाद् यजतो वार्तचोदितो ह्यारो न वक्त्रा जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्नम् दृक्षुषः कृष्णजंहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७

रथो न यातः शिकभिः कृतो द्यामङ्गैर्भिररुषेभिरीयते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सुरयः शूरस्येव त्वेषथादीवते वयः ८

त्वया ह्यग्ने वरुणो धृतवतो मित्रः शाश्वदे अयमा सुदानवः ।
यत् सीमन् क्रतुना विश्वथा विभु ररात्र नेमिः पतिभूरजायथाः ९

त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो युवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमाहि १०

अस्मे रयि न स्वर्थं दमूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णसिम् ।
इमीरिव यो यमति जन्मनी उभे वेवानां शंसमृत आ चं सुक्रतुः ११

उत नः सुद्योत्मा जीराश्वो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतमेरमूरो ऽग्निर्वामं सुवितं वस्यो अच्छ १२

अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिरुक्तेः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मघवानो वयं च मिहं न सूर्यो अति निष्टतन्युः १३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । (आग्निस्कं) = १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इच्छः, ५ बर्हिः, ६ देवीः द्वाराः, ७ उवासानका ८ देव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळा-भारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अद्युष्टुप ।

समिद्धो अद्य आ बर्ह देवाँ अद्य यतस्तुचे । तन्तुं तनुष्व पूर्य सुतसोमाय द्वागुषे १
वृतरन्तमुषं मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्य द्वागुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसश्चिरा विवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
इच्छितो अद्य आ बर्हे न्यं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वा मतिर्ममाच्छां सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतस्तुचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृष्टे देवव्यचस्तममिन्द्राय शर्म सप्रथः ५
वि श्रयन्तामृतावृषः प्रथे देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृही द्वारो देवीरसश्चतः ६ [१०]

आ मन्वमाने उपाके नक्तोपासां सुपेशसा । यही ऋतस्य मातरा सीदतां बर्हिषा सुमत ७
मन्त्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा देव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ८
शुचिर्वेवेष्वर्षिता होत्रा मरुत्सु भारती । इच्छा सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तत्तस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्वना । त्वष्टा पोषाय विष्यन्तु राये नाभां नो अस्मयुः १०
अवसृजस्रुष त्वना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हन्त्या सुषुदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषणवते मरुत्वते विश्वेदेवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या ग ह्युषं हव्यानि कीतये । इन्द्रा गहि ध्रुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]

(१५६४)

(१४३)

८ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्नये वाचो मतिं सहसः सूनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीदहृत्वियः १
स जायमानः परमे व्योम न्याविशग्निर्भवन्मातुरिष्वने ।
अस्य कृत्वा समिधानस्य मज्मना प्र द्यावा गोविः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य भानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
मात्वक्षसो अत्यकुर्न सिन्धवो ऽग्ने रजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमेरिरे भृगवो विश्ववेदसं नाभा पृथिव्या भुवनस्य मज्जना ।	
अग्निं तं गीर्भिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति	४
न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सृष्टा दिव्या यथाशनिः ।	
अग्निर्जम्भैस्तिगितैरिति भवेति योधो न शत्रून् त्स वना न्यृञ्जते	५
कुविन्नो अग्निरुच्यस्य वीरसद् वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् ।	
चोदः कुवित तुतुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे	६
घृतप्रतीकं व ऋतस्य धूर्षद्—मग्निं मित्रं न संमिधान ऋञ्जते ।	
इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यच्छ्रुक्वर्णामुदु नो यंसते धियम्	७
अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छन्निग्ने शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शुग्मैः ।	
अदब्धेभिरदपितेभिरिष्टे ऽनिमिषद्भिः परि पाहि नो जाः	८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती ।

एति प्र होता व्रतमस्य माययो—ध्वं दर्धानः शुचिपेशसं धियम् ।	
अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृतो या अस्य धामं प्रथमं ह निंसते	१
अभीमृतस्य द्रोहना अनूषत योनौ देवस्य सद्ने परीवृताः ।	
अपामुपस्थे विभृतो यदावस—दध स्वधा अधयद् याभिरीयते	२
युयूषतः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरिञ्जता मिथः ।	
आदीं भगो न हव्यः समस्मदा वोह्नुर्न रुग्मीन् त्समयस्त सारथिः	३
यमीं द्वा सर्वयसा सपर्यतः समाने योना मिथुना समोकसा ।	
दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा	४
तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मतींस ऊतये हवामहे ।	
धनोरधि प्रवत् आ स ऋणव—त्यमिबजन्निर्वयुना नवाधित	५
त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।	
एमी त एते बृहती अभिभ्रिया हिरण्ययी वक्त्री बर्हिशाशाते	६
अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्द्र स्वधाव ऋतजात् सुकतो ।	
यो विश्वतः प्रत्यङ्मुसि दर्शतो रणवः संहृष्टौ पितुमां इव क्षयः	७ [१३] (१५७९)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- तं पृच्छता स जगामा स वेदु स चिकित्वा ईयते सा न्वीयते ।
 तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तस्मिन्निष्टयः स वाजस्य शर्वसः शुष्मिणस्पतिः १
 तमिद् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत् ।
 न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य कृत्वा सचते अप्रदृषितः २
 तमिद् गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वती—विश्वान्येकः शृणुद् वचांसि मे ।
 पुरुषैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः ३
 उपस्थाय चरति यत् समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः ।
 अभि श्वान्तं मृशते नान्द्ये सुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिष्ठितम् ४
 स ई भृगो अप्यो वनर्गु—रुप त्वच्युपमस्यां नि धायि ।
 व्यब्रवीद् वयुना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्वो ऋतचिद्धि सत्यः ५ [१४] (१५८४)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- त्रिमूर्धानं सतरश्मिं गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे ।
 लिषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रौचुनापप्रिवांसम् १
 उक्षा महां अभि ववक्ष एने अजरस्तस्थावितऊतिर्ऋष्वः ।
 उर्व्याः पदो नि दधाति सानौ रिहन्त्यूधो अरुषासो अस्य २
 समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके ।
 अनपवृज्यां अध्वनो मिमाने विश्वान् केतां अधि महो दधाने ३
 धीरांसः पदं कवयो नयन्ति नाना हृदा रक्षमाणा अजुयम् ।
 सिषांसन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धुं—माविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नृन् ४
 दिदृक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईलेन्यो महो अभीय जीवसे ।
 पुरुत्रा यदभवत् सूरह्येभ्यो गर्भेभ्यो मघवां विश्वदर्शतः ५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- कथा ते अग्रे शुचयन्त आयो—र्ददाशुर्वाजैभिराशुषाणाः ।
 उभे यत् तोके तनये दधाना कृतस्य सामन् उणयन्त देवाः १ (१५९०)
 १५

बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।
 पीयति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने २
 ये पायवो मामतेयं तं अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
 ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेद्या दिप्सन्त इद रिपवो नाह देभुः ३
 यो नो अग्ने अररिवो अघायु-ररातीवा मर्चयति ह्येन ।
 मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः ४
 उत वा यः सहस्य प्रविद्वान् मतो मर्त मर्चयति ह्येन ।
 अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त-मग्ने माकिनो दुरिताय धायीः ५ [१६] (१५९४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

मथीद् यदी विष्टो मातरिष्वा होतारं विश्वाप्सुं विश्वदेव्यम् ।
 नि यं दधुर्मनुष्यासु विश्व स्वर्णं चित्रं वपुषे विभार्वम् १
 वृदानमिन्न ददभन्त मन्मा-मिर्वरुथं मम तस्य चाकन् ।
 जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मो-पस्तुतिं भरमाणस्य कारोः २
 नित्ये चिन्तु यं सदेने जगृध्रे प्रशस्तिभिर्दधिरे यज्ञियांसः ।
 प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टा-वश्वांसो न रथ्यो रारहाणाः ३
 पुरुषि वृस्मो नि रिणाति जम्भे-राद् रोचते वन आ विभावा ।
 आर्दस्य वातो अनु वाति शोचि-रस्तुर्न शर्यामसनामनु द्यून् ४
 न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्त रेषणा रेपयन्ति ।
 अन्धा अपश्या न दभन्नमिख्या नित्यास ई प्रेतातो अरक्षन् ५ [१७] (१५९५)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । विराट् ।

महः स राय एषते पतिर्द-न्निन इनस्य वसुनः पद आ ।
 उप धर्जन्तमर्द्रयो विधन्ति १
 स यो वृषा नरा न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।
 प्र यः संस्राणः शिश्रीत योनौ २ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीदृ-दत्यः कविर्नभन्योऽर्वा नावा ।

सुरो न रुरुकाञ्छतात्मा ।

३

अभि द्विजन्मा त्री रौचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात ।

होता यजिष्ठो अपां सुधस्थे

४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा दधे वार्याणि अवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सुतुको ददाश

५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वा द्वाश्वान् वीचे ऽरिंश्चे तव स्विदा । तोदस्येव शरण आ महस्य

१

व्यन्निनस्य धुनिनः प्रहोषे चिदरुपः । कदा च न प्रजिगतो अदेवयोः

२

स चन्द्रो विप्र मर्त्यो महो द्राधन्तसो द्विवि । प्रप्रेत् ते अग्ने वनुषः स्याम

३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिष्या गोषु गन्धवः स्वाध्या विदथे अप्सु जीजनन् ।

अरेजेतां रोदसी पाजसा गिरा प्रति मियं यजतं जनुषामवः

१

यद्ध त्यद् वा पुरुमीळहस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं चिदतं गातुमर्चत उत श्रुतं वृषणा पस्त्यावतः

२

आ वा भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसे महे ।

यदीमृताय भरथो यदवति प्र होत्रया शिष्या वीथो अध्वरम्

३

प्र सा क्षितिर्सुर या महि मिय कतावानावृतमा वीषथो बृहत् ।

युवं दिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युषं युञ्जाथे अपः

४

मही अत्र महिना वारमृण्वथो ऽरेणवस्तुज आ सन्नन् धेनवः ।

स्वरन्ति ता उपरताति सूर्यमा निभुच उषसस्तकवीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनूषत् मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मना सृजतं पिन्वतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वा यज्ञैः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसाधनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ (१६१४)

युवां युजैः प्रथमा गोभिरेञ्जत क्रतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽहंप्यता मनसा रेवदाशाथे
रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरेतञ्जति माहिन्म ।
न वां द्यावोऽहभिर्नोति सिन्धवो न देवत्वं पणयो नानशुर्मघम्

१[२१](१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्वा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनुतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे
एतच्चन त्वो वि चिकेतदेषां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋधावान् ।
त्रिरश्विं हन्ति चतुरशिरुग्रो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन्
अपादेति प्रथमा पद्धतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपत्यनुतं नि तारीत
प्रयन्तमित परिं जारं कनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
अनवपृग्णा वितता वसानं मियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनमीशुरवा कनिक्कदत् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गृणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती - ब्रह्मप्रियं पीपयन् तस्मिन्नुधन् ।
पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वा - नासाविवांसन्नदिति मुरुष्येत
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवावर्वासा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सद्या अस्माकं वृष्टिर्दिव्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७[२२](१६२३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषां हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्घृतस्तू अथ यद् वामस्मे अघ्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्ति - रयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुम्नं वां सुरिवृषणाविरक्षन्

१

२

(१६२५)

पीषाय धेनुरदितिर्ऋताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।

हिनोति यद् वां विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुषो न होता ३

उत वां विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।

उतो नो अस्य पूर्यः पतिर्दन् वीतं पातं पर्यस उमियायाः ४ [२३] (१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।

यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमणच्छेधोरुगायः १

प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण भृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे-ष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा २

प्र विष्णवे नृपमेतु मन्म गिरिक्षितं उरुगायाय वृष्णे ।

य इदं वीर्यं प्रयतं सधस्थ-मेको विममे त्रिभिरित् पदेभिः ३

यस्य त्री पूर्णा मधुना पदा-न्यक्षीयमाणा स्वधया मदन्ति ।

य उ त्रिधातुं पृथिवीमुत द्या-मेको द्वाधार भुवनानि विश्वा ४

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।

उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः ५

ता वां वास्तून्पुंससि गर्मध्वे यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अत्राह तदुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि ६ [२४] (१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णू । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चाचंत ।

या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुर्वतेव साधुनां १

त्वेषमित्था समरणं शिरीषतो-रिन्द्राविष्णू सुतपा वाभुरुष्यति ।

या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित कृशानोरस्तुस्तनाभुरुष्यथः २

ता ई वर्धन्ति मह्यस्य पौंस्यं नि मातरां नयति रेतसे भुजे ।

दधाति पुत्रोऽवरं परं पितु-नाम तृतीयमधि रोचने विवः ३ (१६३६)

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी नस्य त्रातुरवृकस्य मीळहुषः ।

यः पार्थिवानि त्रिभिरिदं विगामाभि रुरु कर्मिष्टोरुगायाय जीवसे

४

द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्हशो ऽभिरुयाय मर्त्यो भुग्नयति ।

तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतयन्तः पतन्निगः

५

चतुर्भिः साकं नवति च नामभि रचक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।

बृहच्छरीरो विमिमानं क्रकभि र्युवाकुमारः प्रत्येत्याहवम्

६ [२५] (१६३९)

(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शेव्यो घृतासुति विभूतद्युम्न एवया उं सुप्रथाः ।

अधा ते विष्णो विदुषा चिदध्यः स्तोमो यज्ञश्च राधयो हविष्मता

१

यः पूव्यार्य वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददांशति ।

यो जातमस्य महतो महि बवत् सेदु श्रवोभिर्युज्यं चिदभ्यस्त

२

तमुं स्तोतारः पूव्यं यथा विद क्रतस्य गर्भं जनुषा पिपर्तन ।

आस्यं जानन्तो नामं चिद विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भंजामहे

३

तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना क्रतुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।

दाधार दक्षमुत्तममहर्विदं त्रजं च विष्णुः सखिवा अपोर्णुते

४

आ यो विवायं सूचथाय दैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृत्तरः ।

वेधा अजिन्वत् त्रिषधुस्थ आर्य मृतस्य भागे यजमानमाभजत्

५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । जगता, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्रिर्जम उदेति सूर्यो व्युषाश्चन्द्रा मह्यावो अर्चिषा ।

आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीद देवः संविता जगत् पृथक्

१

यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं घृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।

अस्माकं ब्रह्म पृतनासु जिन्वत वयं धना शूरसाता भजेमहि

२

(१६४६)

अर्वाक् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुदुतः ।	
जिघत्सुरो मधवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे	३
आ न ऊर्जं बहूतमश्विना युवं मधुमत्या नः कशंया मिमिक्षतम् ।	
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचाभुवा	४
युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।	
युवमग्निं च वृषणानुपश्च वनस्पतीरश्विनावैरयेथाम्	५
युवं ह स्थो मिषजां भेषजेमि-रथो ह स्थो रथ्या इ रथ्येमिः ।	
अथो ह क्षत्रमग्निं धत्थ उग्रा यो वां हविष्मान् मनसा वृक्षां	६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वधूँ रुद्रा पुंरुमन्तू वृधन्ता दशस्यतं नो वृषणावभिष्टौ ।	
दक्षः ह यद् रेक्ष्ण औचध्यो वां प्र यत् सस्राथे अकवामिरूती	१
को वां दाशत् सुमतर्यं चिदस्यै वसु यद् धेये नमसा एदे गोः ।	
जिघृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामपेणोव मनसा चरन्ता	२
युक्तो ह यद् वां तौदयाय परु-वि मध्ये अर्णसो धार्यि पुज्जः ।	
उपं वामवः शरणं गमेयं शूरो नाजम् पतर्यद्विरेवैः	३
उपस्तुतिरौच्यमुंरुष्ये-न्मा मामिमे पंतत्रिणी वि दुग्धाम् ।	
मा माभेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यद् वां बुद्धस्मनि स्वादंति क्षाम्	४
न मां गरन् लघो मातृत्मा वृक्षा यक्तां सुसंमुग्धमवाधुः ।	
शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत् स्वयं वृक्ष उरो अंसावपि गध	५
दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।	
अपामर्थं युतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ।	६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

प्र द्यावा यज्ञेः पृथिवी कृतावृधा मही स्तुषि विदथेऽपु प्रचेतसा ।	
कुवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससे-त्या धिया वार्याणि प्रभूषतः	१ (१६५७)

- उत म॒न्ये पि॒त॒रु॒द्ग॒हो म॒नो॑ मा॒तु॒र्म॒हि स्व॒त॒व॒स्त॒द्भ॒वी॒म॒भिः ।
 सु॒रे॒त॒सा पि॒तरा॑ भू॒मं च॒क्रतु॑रु॒रु प्र॒जाया॑ अ॒मृतं॑ व॒री॒म॒भिः २
 ते सु॒न॒वः स्व॒र्षसः॑ सु॒दं॒स॒सो म॒ही ज॑जु॒र्मा॒तरा॑ पूर्॒व॒चि॒त्तये ।
 स्था॒तुश्च॑ स॒त्यं ज॒ग॒तश्च॑ ध॒र्म॒णि पु॒त्रस्य॑ पा॒थः प॒दम॑द्व॒यावि॒नः ३
 ते मा॒यि॒नो॑ म॒मिरे॑ सु॒प्र॒चै॒त॒सो जा॒मी स॒यो॒नी मि॒थु॒ना स॒मो॒क॒सा ।
 न॒व्य॑न॒व्यं त॒न्तु॒मा त॑न्वते दि॒वि सं॒मु॒द्रे अ॒न्तः क॒वयः॑ सु॒दी॒तयः ४
 तद् रा॒धो अ॒द्य स॒वि॒तुर्व॑रेण्यं व॒यं दे॒वस्य॑ प्र॒सवे॑ म॒नाम॑हे ।
 अ॒स्मभ्यं॑ द्या॒वापृ॒थि॒वी सु॒चे॒तुना॑ र॒यिं ध॑त्तं वसु॒म॒न्तं श॒त॒ग्वि॒नं॑ ५ [२] (१६६१)
 (१६०)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

- ते हि द्या॒वापृ॒थि॒वी वि॒श्व॒शं॑भुव॒ ऋ॒ताव॑री रज॒सो धा॒र्य॒त्क॒वी ।
 सु॒ज॒न्म॑नी धि॒षणे॑ अ॒न्त॒री॒यते॑ दे॒वो दे॒वी ध॑र्म॒णा सूर्यः॑ शु॒चिः १
 उ॒रु॒व्य॒च॒सा म॒हिनी॑ अ॒सृ॒श्च॒ता पि॒ता मा॒ता च॑ भु॒र्वना॑नि र॒क्षतः॑ ।
 सु॒धृ॒ष्ट॒मे व॒पु॒ष्ये॒र्दे न॑ रो॒द॒सी पि॒ता यत् सी॒म॒भि रू॒पैर॑वा॒सय॑त् २
 स व॒ह्निः पु॒त्रः पि॒त्रोः प॒वि॒त्र॒वान् पु॒नाति॑ धी॒रो भु॒र्वना॑नि मा॒यया॑ ।
 धे॒नुं च॑ पृ॒श्नि वृ॒षभं॑ सु॒रे॒त॒सं वि॒श्वाहा॑ शु॒क्रं प॑यो॒ अस्य॑ दु॒क्षत ३
 अ॒यं दे॒वाना॑म॒प॒सा॒म॒प॒स्त॒मो यो ज॑जान॒ रो॒द॒सी वि॒श्व॒शं॑भुवा ।
 वि॒ यो म॑मे रज॒सी सु॒क॒त॒यया॑ ऽज॒रै॒भिः स्क॒म्भ॒ने॒भिः स॒मानृ॑चे ४
 ते नो॑ गृ॒णाने॑ म॒हिनी॑ म॒हि श्र॑वः क्ष॒त्रं द्या॒वापृ॒थि॒वी धा॑स॒थो बृ॒हत् ।
 येना॒भि कृ॒टी॒स्त॒तना॑म वि॒श्वहा॑ प॒नाप्य॑मो॒जो अ॒स्मे स॒मि॒न्वत॑म् ५ [३] (१६६६)
 (१६१)

१४ दीर्घतमा औचथ्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- किमु॑ श्रेष्ठः किं य॒वि॒ष्ठो न॒ आ॒ज॒गन् कि॒मी॒यते॑ दू॒त्यं॑ कद् यदू॒चि॒म ।
 न नि॒न्दि॒म च॒म॒सं यो म॑हाकु॒लो ऽग्रे॑ भ्रात॒र्दृ॒ण इ॒दं भू॒ति॒मू॒दि॒म १
 ए॒कं च॒म॒सं च॒तुरः॑ कृ॒णो॒त॒न तद् वो॑ दे॒वा अ॒बु॒वन् तद् व॒ आ॒ग॒मम् ।
 सौ॒ध॒न्व॒ना यद्ये॒वा क॑रिष्य॒थ सा॒कं दे॒वैर्य॑ज्ञि॒या॒सो भ॒विष्य॑थ २ (१६६८)

अग्निं द्रुतं प्रति यदब्रवीतना - श्वः कर्त्वा रथं उतेह कर्त्वः ।
 धेनुः कर्त्वा युवशा कर्त्वा द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्येयमसि ३
 चकृवांसं ऋभवस्तदपृच्छत केदभूद् यः स्य द्रुतो न आजगन् ।
 यदावार्यश्चमसाश्चतुरः कृता - नादित् त्वष्टा ग्रास्वन्तन्यान्जे ४
 हनामैनां इति त्वष्टा यदब्रवी - चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।
 अन्या नामानि कृण्वते सुते सत्वां अन्यैरेनान् कन्याः नामभिः स्परत् । ५ [४]

हृक्को हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामुर्पाजत ।
 ऋभुर्विश्वा वाजो देवा अगच्छत स्वर्पसो यजियं भागमैनन ६
 निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभि - र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।
 सौधन्वना अश्वादश्चमसतक्षत युक्त्वा रथमुप देवा अयातन ७
 इदमुद्रकं पिबतेत्यब्रवीतने - दं वा घा पिबता मुञ्चनेर्जनम् ।
 सौधन्वना यजि तन्नेव हर्यथ तृतीयं घा सर्वने मादयाध्वै ८
 आपो भूयिष्ठा इत्येको अबवी - दृग्निर्भूयिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत् ।
 बध्नर्यन्ती बहुभ्यः प्रैको अबवी - हुता वदन्तश्चमसां अपिशत ९

श्रोणामेकं उद्रकं गामवाजति मांसमेकः पिशति सूनयामृतम् ।
 आ निष्ठुचः शकृदेको अपाभरत् किं स्वित् पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्रस्त्वस्मा अकृणोतना तृणं निवत्स्वपः स्वप्स्यया नरः ।
 अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तवृद्येदमृभवो नानु गच्छथ ११

संमील्य यद् भुवना पर्यसर्पत कं स्वित् तात्या पितरा व आसतुः ।
 अशपत यः कुरसं व आदूदे यः प्राब्रवीत् प्रो तस्मा अब्रवीतन १२

सुषुप्वांसं ऋभवस्तदपृच्छता - गोह्य क इदं नो अबूबुधत् ।
 श्वानं ब्रुतो बोधयितारमब्रवीत् संवत्सर इदमद्या व्यख्यत १३

द्विधा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि - र्यं वातो अन्तरिक्षेण याति ।

अद्विर्याति वरुणः समुद्रे - युष्मां इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचध्यः । अक्षः । त्रिष्टुप् ; ३, ६ जगती ।

- मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—रिन्द्रं ऋमुक्षा मरुतः परि रक्षन् ।
यद् वाजिनो देवजातस्य सतेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि १
- यक्षिर्णिजा रेकणसा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुप्राङ्जो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पाथः २
- एष च्छागः पुरां अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अमिप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्रवसायं जिन्वति ३
- यद्भ्रविष्यमृतशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ४
- होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो गावन्नाभ उत शंस्ता सुविभः ।
तेन यजेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वम् ५ [७]
- यूपवस्का उत ये यूपवाहा—श्चषालं ये अश्वयुपाय तक्षन्ति ।
ये चार्वन्ते पचनं संभरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ६
- उप प्रागात सुमन्मैऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रमा सुबन्धुम् ७
- यद् वाजिनो दामं संदानमर्वतो या शीर्षिण्या रक्षाना रज्जुरस्य ।
यद् वा घास्य प्रमृतमास्येदे तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ८
- यदश्वस्य कविषो यक्षिकाश यद् वा स्वरौ स्वर्धितौ रितमस्ति ।
यद्भ्रस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ९
- यदूर्ध्वयमुदरस्यापवाति य आमस्य कविषो गन्धो अस्ति ।
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु—त मेघं शृतपाकं पचन्तु १० [८]
- यत् ते गात्रावभिनां पच्यमाना—वृभि शूलं निहतस्यावधावन्ति ।
मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ११
- ये वाजिनं परिपश्यन्ति एक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निष्ठेति ।
ये चार्वन्तो मांसमिक्षामुपासन्त उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु १२ (१६२)

यन्नीक्षं ज्ञांस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

ऊष्मण्यापिधानां चरुणा - मङ्गाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३

निष्कर्षणं निषर्दनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशिवर्तः ।

यच्च एषी यच्च शासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु १४

मा त्वाग्निर्ध्वनयाद् धूमगन्धि - मोखा आजन्त्यभि विंक्त जग्निः ।

इष्टं वीतमभिगूतं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृण्यन्त्यश्वम् १५ [९]

यदश्वाय वासं उपस्तृण - न्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

संदानमर्बन्तं पङ्क्तिं प्रिया देवेष्वा यांयन्ति । १६

यत् ते सादे महसा शूकृतस्य पाण्यी वा कशया वा तुतोद ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सृदयामि १७

चतुर्ध्रिशाद् वाजिनो देवबन्धो - वङ्गीरश्वस्य स्वर्धितिः समेति ।

अच्छिन्ना गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरुनुयुष्या वि शस्त १८

एकस्त्वदुरश्वस्या विशस्ता द्वा युन्तारा भवतस्तथ ऋतुः ।

या ते गात्राणामृतुथा कृणोति ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नौ १९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वर्धितिस्तन्व आ तिष्ठिपत् ते ।

मा ते गृध्नुरविशस्तातिहाय छिन्ना गात्राण्यसिना मिथू कः २०

न वा उ एतन्त्रियसे न रिण्यसि देवा इदेषि प्रथिभिः सुगेभिः ।

हरी ते युञ्जा पृषती अभूता - मुपास्थाद् वाजी धुरि रासभस्य २१

सुगव्यं नो वाजी स्वश्व्यं पुंसः पुत्रो उत विश्वापुषं रयिम् ।

अनागास्त्वं नो अर्धितिः कृणोत क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् २२ [१०] (१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचदयः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यद्वक्तुः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रावुत वा पुरीषात् ।

इयेनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् १ (१७०३)

यमेन' वृत्तं त्रित एनमायुन-गिन्द्र' एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ।
 गन्धर्वो अस्य रज्ञानामगृभ्णात् सूरामृश्वं वसवो निरतष्ट २
 असिं यमो अस्यादित्यो अर्व-असिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
 असि सोमेन समया विपुक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि ३
 त्रीणि त आहुर्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेव मे वरुणश्छन्त्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ४
 इमा ते वाजिन्नवमार्जनानी-मा शफानां सनितुर्निधानां ।
 अत्रा ते भद्रा रज्ञाना अपश्य-मृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ५ [११]

आत्मानं ते मनसारादजाना-मवो विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
 शिरो अपश्यं पृथिभिः सुगेभि-रेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ६
 अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पुदे गोः ।
 यदा ते मर्तो अनु भोगमान-ळादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ७
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्व-अनु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
 अनु वातांसस्तव सख्यमीपु-रनु देवा ममिरे वीर्यं ते ८
 हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर् इन्द्र आसीत् ।
 देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ९
 ईमन्तांसः सिलिकमध्यमासः सं शूरणासो त्रिव्यासो अत्याः ।
 हंसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिपुर्विव्यमज्ममश्वाः १० [१२]

तव शरीरं पतयिष्यवर्बन् तव चित्तं वात इव धर्जीमान् ।
 तव शृङ्गाणि विष्ठिता पुरुत्रा-रण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ११
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।
 अजः पुरो नीयते नाभिरस्या-नु पश्चात् कवयो यन्ति रेभाः १२
 उप प्रागात् परमं यत् सधस्थ-मवाँ अच्छां पितरं मातरं च ।
 अद्या देवाश्चुष्टमो हि गम्या अथा शास्ते द्वागृषे वार्याणि १३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचध्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३
आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च;) ४५
वाक्; ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती; ५० साध्याः;
५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । त्रिष्टुप्; १२,
१५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपङ्क्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्वः ।
तृतीयो भ्राता घृतपुष्टो अस्यात्रापश्यं विशपतिं सप्तपुत्रम् १
सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।
त्रिनाभिं चक्रमजरधनवीं यज्ञेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यशवाः ।
सप्त स्वसारो अभि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३
को वृद्धं प्रथमं जायमानमस्थन्वन्तं यद्वनस्था बिभर्ति ।
भूम्या असुरसृगात्मा कं स्थित को विद्वांसमुप गात्र प्रदुमेतत् ४
पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानामिना निहिता पवर्णि ।
वत्से वृष्कयेऽधि सप्त तन्तून् वि तन्निरे कवय ओतवा उ ५ [१४]
अचिकित्वाश्चिकितुषश्चिक्वन् कवीन् पृच्छामि विश्वे न विद्वान् ।
वि यस्तस्तम्भ वल्लिमा रजोस्यजस्य रूपे किमपि स्थिदेकम् ६
इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।
शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वसिं वसाना उदुकं पदापुः ७
माता पितरभूत आ बभ्राज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।
सा बीभत्सुर्गर्भरसा निविद्धा नमस्वन्त इवुपवाकमीषुः ८
युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्णन्तः ।
अमीमेद् वत्सो अनु गामपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९
तिस्रो मातृस्त्रीन् पितृन् विश्वदेकं ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।
मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्यं पृष्ठे विश्वविद् वाचमविश्वमिन्वाम् १० [१५]
द्वादशारं नहि तज्जराय ववर्ति चक्रं परि द्यामृतस्य ।
आ पुत्रा अग्रे मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विंशतिश्च तस्थुः ११ (१७२६)

- पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं विव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।
 अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षट्तर आहुरर्पितम् १२
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि दिश्वः ।
 तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः १३
 सनेभि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दशं युक्ता वहन्ति ।
 सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं तस्मिन्नापिता भुवनानि दिश्वः १४
 साकंजानां सप्तथमाहुरेकजं षळिद् यमा ऋषयो देवजा इति ।
 तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः १५ [१६]

- स्त्रियः सुतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणां वि चेतद्वन्धः ।
 कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात् स पितृष्णितास्त १६
 अवः परेण पर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।
 सा कदीची कं स्विदर्थं पराशात् कं स्वित् सूते नहि यूथे अन्तः १७
 अवः परेण पितरं यो अस्या नुवेदं पर एनावरेण ।
 कवीयमानः क इह प बोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम् १८
 ये अवाञ्चस्तां उ पराच आहु-र्ये पराञ्चस्तां उ अवाच आहुः ।
 इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति १९
 द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्यजाते ।
 तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्व-त्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति २० [१७]

- यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भाग-मनिमेषं विदधाभिस्वरन्ति ।
 इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकमत्रा विवेश २१
 यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवन्ते चाधि विश्वे ।
 तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वये तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद २२
 यद् गांयत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुमाद् वा त्रैष्टुमं निरतक्षत ।
 यद् वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः २३
 गांयत्रेण प्रति मिमीते अर्क-मर्केण साम त्रैष्टुमेन वाकम् ।
 वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सप्त वाणीः २४
 जगता सिन्धुं दिव्यस्तमायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपश्यत् ।
 गांयत्रस्य समिधस्त्रिष आहु-स्ततो मृदा प्र रिरिचे महित्वा २५ [१८] (१७४०)

- उषं हव्ये सुदुर्घां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहवेनाम् ।
 शेषं स्रवं सविता साविषहो ऽभीन्द्रो धर्मस्तदु पु प्र वोचम् २६
- हिङ्कृण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।
 बुधामश्विन्यां पर्यो अच्येयं सा वर्धतां महते सौमगाय २७
- गौरमीसेदुं वत्सं मिषन्तं गृध्रानं हिङ्कृणोन्मातवा उ ।
 सृक्राणं धर्ममभि वावजाना मिमाति मायुं पर्यते पर्योभिः २८
- अयं स शिङ्गे येन गौरमीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि क्षिता ।
 सा चित्तिमिनि हि चकार मर्त्यं विष्टुद् भवन्ती प्रतिं वविमीहत २९
- अनच्छये तुरगातु जीव-मेजद् ध्रुवं मध्य आ पस्त्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधामि-र्मर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ३० [१९]
- अपश्यं गोपामनिपद्यमान-मा च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सप्रचीः स विपूचीर्वसान आ वरिवर्ति भुवनेऽन्तः ३१
- य ई चकार न सो अस्य वैव य ई वृक्षा हिरगिर्दु-त्स्मात् ।
 स मातुर्योना परिवीतो अन्त-बहुमजा निर्रतिमा विवेश ३२
- द्यौर्म पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्म माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चस्वोर्द्योनिरन्त-रत्रा पिता दुहितुर्ग-माधात् ३३
- पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
 पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ३४
- इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं युजो भुवनस्य नाभिः ।
 अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ३५ [२०]
- सप्तार्धगर्भं भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रविश्या विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ३६
- न वि जानामि यद्विवेकमस्मि निष्यः संनन्दो मनसा चरामि ।
 यदा मार्गान् प्रथमजा क्रतुस्या-दिद् वाचो अश्रुवे भागमस्याः ३७
- अप्राद् प्राडैति स्वधया गृभीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शम्बन्ता विपुचीना वियन्ता न्यूनं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ३८
- अचो अक्षरं परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
 यस्तत्र वेदु किमुचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्त इमे समासते ३९ (१७५४)

सूयवसाद् भगवती हि भूया अथो वयं भगवन्तः स्याम ।

अद्वि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिबं शुद्धमुक्कमाचरन्ती ४० [२१]

गौरीर्मिमाय सलिलानि तक्ष-त्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।

अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी सहस्राक्षरा परमे व्योमन् ४१

तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।

ततः क्षरत्यक्षरं तद् विश्वमुप जीवति ४२

शक्रमयं धूममारादपश्यं विषुवता पर एनावरेण ।

उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ४३

त्रयः केशिनं ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत् एकं एषाम् ।

विश्वमेको अभि चष्टे शचीमि-ध्राजिरेकस्य दृष्टो न रूपम् ४४

चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।

गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाक्-मनुष्या वदन्ति ४५

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु-रथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।

एकं सद विप्रा बहुधा वद-न्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः ४६ [२२]

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।

त आववृत्रन् त्सदनादृतस्या-दिद् घृतेन पृथिवी व्युद्यते ४७

द्वादश प्रधर्यश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तर्जिकेत ।

तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शङ्कवो ऽर्पिताः षष्टिर्न चलाचलासः ४८

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभू-र्येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि ।

यो रत्नधा वंसुविद् यः सुदत्रः सरस्वति तमिह धातवे कः ४९

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवा-स्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः ५०

समानमेतदुक्क-मुच्चैत्यव चाहमिः ।

भूमिं पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्रयः ५१

दिव्यं सुपर्णं वायसं बृहन्त-मपां गर्भं दर्शतमोषधीनाम् ।

अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि ५२ [२३] (१७६७)

(१६५)

[त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः । ३, ५, ७, ९, मरुतः । १३-१५ अगस्त्यो
मैत्रावरुणः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- कया शुभा सवयसः सनीळाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।
कया मती कुत एतांस एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १
कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ ववर्त ।
श्येनाँ इव धजतो अन्तरिक्षे केन महा मर्नसा रीरमाम २
कुतस्त्वभिन्द्र आहिन्नः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।
सं घृच्छसे समराणः शुभानि वोचेस्तन्नो हरित्रो यत् ते अस्मे ३
ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्मं इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।
आ शांसते प्रति हर्यन्युक्थे मा हरी वहतस्ता नो अच्छ ४
अतो वयमेन्तमेभिर्युजानाः स्वक्षत्रेभिस्तन्वः शुभमानाः ।
महोभिरेताँ उप युज्महे न्विन्द्रं स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]
- क्व स्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्मामेकं समधत्ताहिहव्यं ।
अहं ह्युग्रस्तविषस्तुर्विष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधस्नेः ६
भूरि चकथ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पौंस्येभिः ।
भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठेन्द्र क्त्वा मरुतो यद् वशाम ७
वधीं वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।
अहमेता मनेव विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्रक् वज्रबाहुः ८
अनुत्तमा ते मघवन्नकिनु न त्वावाँ अस्ति देवता विदानः ।
न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ९
एकस्य चिन्मे विश्वस्त्वोजो या नु दधृण्वान् कृणवै मनीषा ।
अहं ह्युग्रो मरुतो विदानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]
- अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।
इन्द्राय वृष्णे सुमखाय मद्यं सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११
एवेवेते प्रति मा रोचमाना अनेद्यः श्रव एषो दधानाः ।
संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छुदयाथा च नूनम् १२
को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातनु सखीरच्छा सखायः ।
मन्मानि चित्रा अपिवातर्यन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारु-रस्माञ्चके मान्यस्य मेधा ।

ओ षु वर्त्त मरुतो विप्रमच्छे-मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत

१४

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी-मन्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

१५ [२६] (१७८२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मनि पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।

ऐधेव यामेन् मरुतस्तुविष्वणो युधेवं शक्रास्तविषाणि कर्तन

१

नित्यं न सुनुं मधु बिभ्रत उप क्रीळन्ति क्रीळा विदथेषु घृष्वयः ।

नक्षन्ति रुद्रा अवसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम्

२

यस्मा ऊमासो अमृता अरांसत रायस्पोषं च हविषा ददाशुषे ।

उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पुरु रजांसि पर्यसा मयोमुवः

३

आ ये रजांसि तविषीभिरव्यत प्र व एवांसः स्वर्यतासो अधजन ।

भयन्ते विश्वा भुवनानि हर्म्या चित्रो वो यामः प्रयतास्वृष्टिषु

४

यत् त्वेषयामा नदयन्त पर्वतान् द्विवो वा पुष्टं नर्या अचुच्यवुः ।

विश्वो वो अजमेन् मयते वनस्पती रथीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

५ [१]

यूयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।

यत्रा वो विद्युद् रदति क्रिविर्दती रिणाति पृथ्वः सुधितेव बर्हणा

६

प्र स्कम्भदेष्णा अनवभ्रराधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुष्टुताः ।

अर्चन्त्यर्कं मंदिरस्य पीतये विदुर्वारस्य प्रथमानि पौस्या

७

शतभुजिभिस्तममिहुतेरघात् पूर्मी रक्षता मरुतो यमावत ।

जनं यमृगास्तवसो विरप्तिनः पाथना शंसात् तनयस्य पुष्टिषु

८

विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्येव तविषाण्याहिता ।

अंसेष्वा वः प्रपथेषु खादयो ऽक्षो वरचक्रा समया वि वावृते

९

भूरीणि भद्रा नर्येषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अक्षयः ।

अंसेष्वेताः पविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे

१० [२] (१७९२)

महान्तो महा विभ्वोऽ विभूतयो दूरेदृशो ये विव्या इव स्तुर्मिः । मन्द्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः संमिश्रा इन्द्रं मरुतः परिदुमः	११
तद् वोः सुजाता मरुतो महित्वनं वीर्यं वो दानमर्दितेरिव वृतम् । इन्द्रश्चन त्यजसा वि हुंणाति त-ज्जनाय यस्मै सुकृते अराध्वम्	१२
तद् वो जाभित्वं मरुतः परं युगे पुरु यच्छंसममृतासु आवत । अथा धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो वृत्तनैरा चिकित्रिरे	१३
येन वीर्यं मरुतः शूशवाभ युष्माकेन परीणसा तुरासः । आ यत् ततनन् वृजने जनांस एभियुजेभिस्तवभीष्टिमश्याम्	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी-मोन्वार्यस्य मान्यस्य कारोः । एषा यासीष्ट तन्वे वया विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम्	१५[३](१७९.७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः, २-११ मरुतः । त्रिष्टुप्, (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः । सहस्रं रायो मादुयध्वे सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः	१
आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः । अथ यदेवां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे	२
मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिर्णिगुपरा न क्रष्टिः । गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती विदुष्येव सं वाक्	३
परां शूभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः । न रोवृसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सख्याय देवाः	४
जोषुद् यदीमसुर्या सचध्वै विधितस्तुका रोवृसी नृमणाः । आ सूर्येव विधुतो रथं गाव त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या	५[४]
आस्थापयन्त युवातिं युवानः शूभे निर्मिश्रां विदुषेषु पञ्जाम् । अर्की यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन्	६
प्र तं दिवक्मि वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति । सचा यदीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनर्धहते सुमागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववद्या — श्वयंत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।
 उत च्यवन्ते अच्युता ध्रुवाणि वावृध ई मरुतो दार्तिवारः
 नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे आरात्ताच्चिच्छर्वसो अन्तमापुः ।
 ते धृष्णुना शर्वसा शूशुवांसो ऽर्णो न द्वेषो धृषता परि शुः
 वृबमद्येन्द्रस्य प्रेष्टा वयं श्वो वोचिमहि समर्ये ।
 वयं पुरा मर्हि च नो अनु द्यून् तन्नं क्रभुक्षा नरामनु प्यात्
 एष वः स्तोमो मरुत इयं गी — मीन्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्वे वया विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८

९

१०

११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणि — धियं धियं वो देव्या उ दधिध्वे ।
 आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो — महे ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः
 ववासो न ये स्वजाः स्वतवस इषं स्वरभिजायन्त धृतयः ।
 सहस्रियांसो अपां नोर्मय आसा गावो वन्द्यासो नोक्षणः
 सोमांसो न ये सुतास्तृसांशवो हत्सु पीतासो दुवसो नासते ।
 ऐषामसेषु रग्भिणीव रारभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे
 अव स्वयुक्ता दिवं आ वृथा ययु — रमर्त्याः कशया चोदत् त्मना ।
 अरेणवस्तुविजाता अवुच्यवु — ह्रळ्हानि चिन्मरुतो भ्राजहृष्टयः
 को वोऽन्तर्मरुत ऋष्टिविद्युतो र्जंति त्मना हन्वेव जिह्वाय ।
 धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुषैषा अहन्योऽ नैतशः

१

२

३

४

५ [६]

क्रं स्विदस्य रजसो महस्परं कावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।
 यच्छ्यावयथ विथुरेव संहितं व्यद्रिणा पतथ त्वेषमर्णवम्
 सातिर्न वोऽमवती स्वर्वती त्वेषा विपाका मरुतः पिपिष्वती ।
 भद्रा वो रातिः पृणतो न दक्षिणा पृथुजयी असुर्यैव जञ्जती
 प्रति होमन्ति सिन्धवः पविभ्यो यदभियां वाचमुदीरयन्ति ।
 अवं स्मयन्त विद्युतः पृथिन्या यदी घृतं मरुतः पुष्णुवन्ति

६

७

८ (१८१६)

असूत पृथिव्यहते रणाय त्वेषमयासां मरुतामनीकम् ।

ते सप्तरासोऽजनयन्ताश्च—सादित् स्वधामिषिरां पर्यपश्यन्

९

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—मोन्धार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

१० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराद् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत् एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरुता ।

स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुन्ना वनुष्व तव हि प्रेष्ठा

१

अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृदी—विद्वानासो निष्पिधो मर्त्यत्रा ।

मरुतां पृत्सुतिर्हासमाना स्वर्षाळहस्य प्रधनस्य सातौ

२

अभ्यक् सा तं इन्द्र ऋष्टिस्मे सनेम्यभ्वं मरुतो जुनन्ति ।

अग्निश्चिद्धि प्मातुसे शुशुक्ता—नापो न द्वीपं दधति प्रयांसि

३

त्वं तू न इन्द्र तं रयिं द्वा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।

स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः

४

त्वे राय इन्द्र तोशर्त्ताः प्रणेतारः कस्य चिहतायोः ।

ते षु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातृयन्तीव देवाः

५ [८]

प्रति प्र याहीन्द्र मीळुषो नृन् महः पार्थिवे सद्ने यतस्व ।

अध यदैषां पृथुबुधास एतां—स्तीर्थे नार्यः पौर्यानि तस्थुः

६

प्रति घोराणामेतांनामयासां मरुतां शृण्व आयतामुपब्धिः ।

ये मर्त्य पृतनायन्तमूर्धै—ऋणावानं न पतयन्त सर्गैः

७

त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या रदा मरुद्भिः शुरुषो गोअग्राः ।

स्तवानेभिः स्तवसे देव देवै—विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः; ४ अगस्त्यो वाः; २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । १ वृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् देव यदद्भुतम् ।

अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्य—मुताधीतं वि नश्यति

१

(१८२७)

किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरौ मरुतस्तव ।	
तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः	२
किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नतिं मन्यसे ।	
विद्या हि ते यथा मनो ऽरुमभ्यमिन्न दित्ससि	३
अरं कृण्वन्तु वेदिं सममिर्मिन्धतां पुरः ।	
तन्नामृतस्य चेतनं यज्ञं ते तनवावहे	४
त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेनुः ।	
इन्द्र त्वं मरुद्भिः सं वदस्वा - ध प्राशान क्रतुथा हवींषि	५ [१०] (१८३१)
(१७१)	

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः, ३-६ मरुत्वानिन्द्रः । विष्णुः ।

प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।	
रराणतां मरुतो वेद्याभि - नि हेळो धत्त दि मुचध्वमश्वान्	१
एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हृषा तद्यो मनसा धायि देवाः ।	
उपेमा यातु मनसा जुषाणा यूयं हि वा नमस इद वृधासः	२
स्तुतासो नो मरुतो मृळयन्तु - न स्तुतो मघवा शंभविष्ठः ।	
ऊर्ध्वा नः सन्तु कोम्या वना - न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा	३
अस्माकं तं विषादीषमाण इन्द्राद मिया मरुतो रेजमानः ।	
युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन् तान्यारे चंकृमा मृळतां नः	४
येन मानांसश्चितयन्त उघ्रा व्युष्टिषु शर्वसा शश्वतीनाम् ।	
स नो मरुद्भिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उग्रोभिः स्थविरः सहोदाः	५
त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् भवा मरुद्भिरव्यातहेळाः ।	
सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	६ [११] (१८३७)
(१७२)	

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

चित्रो वोऽस्तु याम - श्चित्र ऊती सुदानवः । मरुतो अहिभानवः	१
आरे सा वः सुदानवो मरुत क्रञ्जती शरुः । आरे अश्मा यमस्वथ	२
तृणस्कन्दस्य नु विशः परि वृद्ध सुदानवः । ऊर्ध्वान् नः कर्त जीवसे	३ [१२] (१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । शिष्टुः ४ विरादस्याना, विषमपदा वा ।

- गायत्रं सामं नमन्यते यथा वे-रर्चाम् तद् वावृधानं सर्व्वत ।
 गावो धेनुवो बर्हिष्यद्वन्धा आ यत् सन्धानं दिव्यं विवासान् १
- अर्चद् वृषा वृषभिः स्वेतुहृद्व्यै-सृगो नाश्वो अति यज्जुगुयात् ।
 प्र मन्वयुर्मनां गूतं होता भरते मयो मिथुना यजन्तः २
- नक्षत्रोता परि सद्यं मिता यन् भरद् गर्भसा शरदः पृथिव्याः ।
 क्रन्वुवन्धो नयमानो वृषद् गौ-रुन्तवृत्तो न रोदसी चरद् वाक् ३
- ता कर्माषतरास्तै प्र च्यौतानि देवयन्तो भरन्ते ।
 जुजोषदिन्द्रो वृस्मर्बर्चा नासत्येव सुगन्धो रथेष्टाः ४
- तस्य पुहीन्धं यो ह सत्वा यः शरो मघवा यो रथेष्टाः ।
 प्रतीचश्चिद् योर्धीधानं वृषणवान् वक्त्रुषश्चित्तमसो विहन्ता ५ [१३]
- प्र यद्वित्था मंहिना वृष्यो अ-स्त्यरं रोदसी कक्षयेत् नार्यै ।
 सं विव्य इन्द्रो वृजनं न भूमा भर्ति स्वधावो ओपशमिन् द्याम् ६
- समत्सु त्वा शूर सतामूराणं प्रपथिन्तमं परितंसयधै ।
 स्रजोषस इन्द्रं मर्वे क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः ७
- एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् तं आसु मदन्ति वेदाः ।
 विष्वां ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरिश्चिद् यदि धिवा वेवि जनान् ८
- असाम् यथा सुषसार्य एन स्वमिदयो नरां न शंसैः ।
 असद् यथा न इन्द्रो वन्दनेष्टा-स्तुरो न कर्म नयमान उक्था ९
- विष्पर्धसो नरां न शंसै-रस्माकांसदिन्द्रो वषाहस्तः ।
 मित्रायुवो न पूर्षति सुशिष्टो मध्यायुव उप शिक्षन्ति यज्ञैः १० [१४]
- यज्ञो हि ज्येष्ठं कश्चिद्वृन्ध-स्तुहुराणश्चिन्मनसा परियन् ।
 तीर्थे नाच्छां तातुषाणमोको वीर्यो न सिध्मा कृणोत्यध्वा ११
- यो पू णं इन्द्रात्र पुत्सु वृष्टै-रस्ति हि प्यां ते शुष्मिन्नवयाः ।
 महश्चिद् यस्य मीळ्वृषो युन्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः १२
- एष स्तोमं इन्द्र तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।
 आ नो ववृत्याः सुविताय देव विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम् १३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- त्वं राजेन्द्र ये च वेवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।
 त्वं सत्यतिर्मघवा नस्तरुत्र—स्त्वं सत्यो वसवानः सहोदाः १
- दनो विश इन्द्र मुधवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शारदीर्दत् ।
 ऋणोरपो अनवद्यार्णा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः २
- अजा वृत इन्द्र शूरपत्नी—र्या च येभिः पुरुहूत नूनम् ।
 रक्षो अग्रिमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः ३
- शेषन नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य मृहा ।
 सृजदणांस्यव यद् युधा गा—स्तिष्ठद्धरीं धृषता मृष्ट वाजान् ४
- वह कुत्समिन्द्र यस्मिन्श्चाकन् त्सूमन्यू ऊज्रा वातस्याश्वा ।
 प्र सूरश्चक्रं वृहतावुभीके ऽभि स्पृधो यासिषद् वज्रबाहुः ५ [१६]
- जघन्वाँ इन्द्र मित्रे—श्रोदप्रवृद्धो हरिवो अदाश्रु ।
 प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायो—स्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम् ६
- रपत् कविरिन्द्रार्कसांती क्षां दासायोपवर्हणीं कः ।
 करत् तिस्रो मघवा दानुचित्रा नि दुंयोणे कुर्यवाचं मृधि अंत ७
- सना ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः
 भिनत् पुरो न भिद्रो अदेवी—ननमो वधरदेवस्य पीयोः ८
- त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमति शूर पथि पारया तुवशं यदुं स्वस्ति ९
- त्वमस्मार्कमिन्द्र विश्वध स्या अवृकतमो नरां नृपाता ।
 स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् १० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोग्रीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।

वृषां ते वृष्ण इन्दु—वाजी सहस्रसातमः

१

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मवो वरेण्यः । सहावाँ इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २
 (१८६५)

त्वं हि शूरः सन्तिता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमन्त्रत-मोषः पात्रं न गोचिषां ३
 मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वृधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदे। द्युश्चिन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवोविदां मंसिष्ठा अश्वसातमः ५
 यथा पूर्वभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृष्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [१८] (१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्य इदम् इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश ।

ऋचायमाण इन्वासि शत्रुयन्ति न विन्दसि १

तस्मिन्ना वेश्या गिरो य एकश्चरषणीनाम् ।

अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चक्रेषद् वृषा २

यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।

स्पाशयस्व यो अस्मभु - ग्विद्येवाशानिर्जहि ३

असुन्वन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः ।

अस्मभ्यमस्य वेदनं वृद्धि सूरिश्चिदोहते ४

आवो यस्य द्विवर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत् ।

आजाविन्द्रस्येन्द्रो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५

यथा पूर्वभ्यो जरितृभ्य इन्द्र मयं इवापो न तृष्यते बभूथ ।

तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चरषणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।

स्तुतः श्वस्यन्नवसोप मद्भि - ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यवाङ् १

ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र मत्तयुजो वृषरथासो अत्याः ।

ताँ आ तिष्ठ तेभिरा याह्यवाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमे २

आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषां ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।

युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्भिक् ३

(१८७८)

अयं यज्ञो देवया अयं मिषेधं इमा ब्रह्माणस्यमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बहिरो तु शक्रं प्र याहि पिबा निषद्य विमुञ्चा हरीं इह
ओ सुहुत इन्द्र याह्यर्वा ह्यु ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विद्यामेघं वृजनं जीरद्वाङ्मुम्

४

५[२०](१८८)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्वा स्या तं इन्द्र धृष्टिरस्ति यया बभूव जरितुभ्यं ज्ञाती ।
मा नः कार्यं महयन्तमा धृ-विश्वं ते अश्यां पर्याप आधोः
न या राजेन्द्र आ दमन्तो या नु स्वसारा कृणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मै सुतुका अवेषन् गमन्तु इन्द्रः सख्या वयंश्च
जेता नृमिरिन्द्रः पुत्सु शूरः श्रोता हनं नार्धमानस्य कारोः ।
प्रभर्ता रथं वाद्युषं उपाक उद्यन्ता गिरो यदि च त्वना भूत्
एवा नृमिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रत्वादः पूक्षो अभि मित्रिणो भूत् ।
समर्थ इषः स्तवते विवाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः
त्वया वयं मेषवन्ति शत्रू-नमि प्याम महतो मन्यमानान् ।
त्वं ज्ञाता त्वयुं नो वृधे भू-विद्यामेघं वृजनं जीरद्वाङ्मुम्

१

२

३

४

५[२१](१८९)

(१७९)

(६) १-२ लोपामुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप्; ५ वृद्धी ।

पूर्वीरहं शरदः शशम्राणा व्रोषा वस्तोरुषसो जरयन्तीः ।
मिनाति श्रियं जरिमा तनूना-मप्यु नु पत्नीर्वृषणो जगम्युः
ये चिद्धि पूर्वं क्रतुसाप आसन् त्साकं कुवेमिरवदन्नुतानि ।
ते चिद्वांसुर्नद्यन्तमापुः समू नु पत्नीर्वृषभिर्जगम्युः
न मृषां श्रान्तं यदवन्ति देवा विश्वा इत् स्पृधो अभ्यंश्रवाव ।
जयावेदत्र शतनीधमाजि यत् सम्यञ्चा मिथुनावभ्यजाव
नदस्य मा रुधतः काम आग-क्षित आजान्तो अमुतः कुतश्चित् ।
लोपामुद्रा वृषणं नी रिणानि धीरमधीरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८)

इमं नु सोममन्तितो हृत्सु पीतमुपं ब्रुवे ।

यत् सीमार्गश्चकृमा तत् सु मृळतु पुतुकामो हि मर्त्यः

५

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुंषोष सत्या देवेव्वाशिषो जगाम

६ [२२] (१८९१)

(१८०)

[चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयमांसो अश्वा रथो यद् वां पर्यणींसि दीर्यत ।

हिरण्ययां वां पवयः पुषाग्रन् मध्वः पिबन्ता उषसः सचेथे

१

युवमत्सुस्याव नक्षथो यद् विपत्सु नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती मराति वाजायेद्वे मधुपाविषे च

२

युवं पर्य उलियायामधत्तं एकमायायामव पूर्व गोः ।

अन्तर्यद् वनिनो वासुतप्सु ह्वारो न शुचिर्यजते हविष्मान्

३

युवं ह धर्मं मधुमन्तमज्ये ऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेवे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वद्वष्टी रथयेव चक्रा भर्ति यन्ति मध्वः

४

आ वां वानायं दवृतीय दक्षा गोरारहेण तौरयो न जिभिः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूर्णो वायक्षुरहेणो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे निपुतः सुदान् उपं स्वधार्भिः सृजथः पुरंधिम् ।

मेषद् वेषद् वातो न सुरि-रा महे देदे सुव्रतो न वाजम्

६

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपन्यामहे वि पणिहितावान् ।

अधा चिद्धि आश्विनावनिन्या पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम्

७

युवां चिद्धि आश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रसवणस्य सातो ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रज्ञस्तः काराधुनीव चितयत सहस्रैः

८

प्र यद् बहेथे महिना रथस्य प्र स्पन्त्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सुरिभ्य उत वा स्वश्व्यं नासत्या रथिवाचः स्याम

९

त वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताध नव्यम् ।

अरिष्टनेमिं परि द्यामियानं विद्यामेधं वृजनें जीरवानुम्

१० [२४] (१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कदु प्रेठाविषां रंयिणा - मध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।

अयं वां यज्ञो अकृत प्रशस्तिं वसुधित्ती अवितारा जनानाम् ।

आ वामश्वान्सः शुचयः पयस्या वातरंहसो विव्यासो अत्याः ।

मनोजुवो वृषणो वीतपृष्ठा एह स्वराजो अश्विना वहन्तु ।

आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुविताय गम्याः ।

वृष्णाः स्थातारा मनसो जवीया - नहंपूर्वो यजतो धिष्ण्या यः ।

इहेह जाता समवावशीता - मरेपसां तन्वाड नामभिः स्वैः ।

जिष्णुर्वामन्यः सुमंस्वस्य सूरि - दिवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ।

प्र वां निचेरुः कंकुहो वशां अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।

हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजै - मध्रा रजोस्यश्विना वि घोषैः ।

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्पाद् पूर्वोरिषश्चरति मध्वं इष्णन् ।

एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजै - वैपन्तीरुध्वा नद्यो न आगुः ।

असर्जि वां स्थविरा वेधसा गी - बाळहे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।

उपस्तुताववतं नार्धमानं यामन्नयामञ्छृणुतं हव मे ।

उत स्या वां रुशतो वप्ससो गी - खिबर्हिषि सदांसि पिन्वते नृन् ।

वृषां वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ।

युवां पूषेवाश्विना पुरंधि - रग्निमुषां न जरते हविष्मान् ।

हुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् ।

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगती; ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुनमो पु भूषता रथो वृषण्वान् मर्दता मनीषिणः ।

धियंजिन्वा धिष्ण्या विस्पलावसू दिवो नपाता सुकृते शुचिभ्रता ।

इन्द्रतमा हि धिष्ण्या मरुतमा वृक्षा दांसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।

पूर्णं रथं वहथे मध्व आचितं तेन वृश्वान्समुप याथो अश्विना ।

(१९१२)

किमन्नं दद्यात् कृणुथः किमासाथे जनो यः कश्चिदहविर्महीयते ।

अतिं ऋमिष्टं जुरतं एणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवे ३

जम्भयतमभितो रायतः शुनो हतं मृधो विदधुस्तान्यश्विना ।

वाचंवाचं जरितुं रुक्मिणीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ४

युष्मेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौद्रयाय कम् ।

येन देवना मनसा निरुहथुः सुपत्नी पेतथुः क्षोदंसो महः ५ [२७]

अवविद्धं तौद्रयमुप्सवन्तं रनारम्भणे तमसि प्रविद्धम् ।

चतस्रो नावो जठलस्य जुष्टा उदुश्विभ्यामिपिताः पारयन्ति ६

कः स्विद् वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तौद्रयो नाधितः पर्यपस्वजत् ।

एणां मृगस्य पतरोरिवारम् उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम् ७

तद् वां नरा नासत्यावतुं प्याद् यद् वां मानास उचथमवौचन् ।

अस्मादृष्ट सदैसः सोभ्यादा विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्जाथां मनसो यो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा यस्त्रिचक्रः ।

येनोपयाथः सुकृतो दुरोणं त्रिधातुना पतथो विर्न एणैः १

सुवृद् रथो वर्तते यज्ञाभि क्षां यत् तिष्ठथः क्रतुमन्तानुं पृक्षे ।

वपुर्वपुष्या सचतामियं गी-विबो दुहित्रोपसा सचेथे २

आ तिष्ठतं सुवृतं यो रथो वा-मनुं व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।

येन नरा नासत्येषयधै वर्तियाथस्तनयाय त्मने च ३

मा वां वृको मा वृकोरा दधर्षी-न्मा परि वर्त्तमुत मातिं धत्तम् ।

अयं वां भागो निहित इयं गी-र्दसाविमे वां निधयो मधूनाम् ४

युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रि-र्दसा हवतेऽवसे हविष्मान् ।

दिशं न विद्यामृजूयेव यन्ता मे हवं नासत्योप यातम् ५

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधायि ।

एह यातं पथिभिर्देवयानै-र्विद्यामेपं वृजनं जीरदानुम् ६ [२९] (१९२४)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९]

(१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ता वा॑मद्य ताव॑परं हु॒वेमो॑-च्छन्त्या॑मुष॒सि वह्नि॑रु॒क्थैः ।

नास॑त्या कुहं चि॒त् सन्ता॑व॒र्यो दि॒वो नपा॑ता सु॒दास्त॑राय

१

अ॒स्मे ऊ॒ षु वृ॑षणा मादयेथा-मु॒त् पु॒णीर्ह॑तमु॒र्या म॑व॒न्ता ।

श्रु॒तं मे॒ अ॒च्छो॑क्तिभिर्म॒तीना॑-मे॒ष्टा नरा॑ नि॒चे॒तारा॑ च॒ कर्णे॑ः

२

श्रिये॑ पू॒षन्नि॑षु॒कृते॑व दे॒वा ना॑स॒त्या ब॒हतुं॑ सु॒र्याया॑ः ।

व॒च्यन्ते॑ वां ककुहा अ॒प्सु जा॑ता यु॒गा जू॒र्णेव॑ वरु॒णस्य॑ भूरेः

३

अ॒स्मे सा वां॑ मा॒ध्वी रा॒तिर॑स्तु॒ स्तोमो॑ हि॒नोतं॑ मा॒न्यस्य॑ का॒रोः ।

अनु॑ यद् वां भव॒स्या सु॒दानू॑ सु॒वीर्या॑य च॒र्षण॑यो म॒दन्ति॑

४

एष॑ वां स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वका॒रि मा॒नेभिर्म॑घ॒वाना॑ सुवृ॒क्ति ।

या॒तं व॒र्तिस्त॑न॒याय॑ त्मने॑ चा-ग॒स्थे ना॑स॒त्या म॑व॒न्ता

५

अ॒ता॒रिष्म॑ तम्र॑स॒स्पार॑स्य प्र॒ति वां॑ स्तोमो॑ अ॒श्विना॑वधा॒यि ।

ए॒ह या॒तं प॒थिभि॑र्दे॒वय॑नि-वि॒द्यामे॑षं वृ॒जनं॑ जी॒रदा॑नुम्

६

[१] (१९१०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

क॒तरा॑ पूर्वा॑ क॒तरा॑परा॒योः क॒था जा॑ते क॒वयः॑ को वि॒ वेद॑ ।

वि॒श्वं त्मना॑ बिभृ॒तो य॒द्ध नाम॑ वि॒ वर्ते॑ते अ॒हनी॑ च॒क्रिये॑व

१

भूरि॑ द्वे अ॒चर॑न्ती चर॒न्तं प॒द्वन्तं॑ गर्भे॑म॒पदी॑ दधाते ।

नि॒त्यं न॒ सृनुं॑ पि॒त्रोरु॑प॒स्थे द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्

२

अ॒नेहो॑ वा॒त्रम॑दि॒तेर॑न॒र्व हु॒वे स्व॑र्व॒द्वधं॑ नम॑स्वत् ।

तद् रो॑दसी॒ जन॑यतं ज॒रित्रे॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्

३

अ॒त॒प्यमा॑ने अव॒सार॑न्ती॒ अनु॑ प्या॒म रो॑दसी॒ वृ॒वपु॑त्रे ।

उ॒भे दे॒वाना॑मु॒भये॑मि॒रहा॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्

४

सं॒गच्छ॑माने यु॒वती॑ स॒मन्ते॑ स्व॒सारा॑ जा॒मी पि॒त्रोरु॑प॒स्थे ।

अ॒भि॒जिघ्र॑न्ती भु॒व॒नस्य॑ ना॒मि द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात्

५

[२] (१९३५)

उर्वी सञ्जनी बृहती ऋतेन	हुवे देवानामवसा जनित्री ।	
वृधाते ये अमृतं सुमतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बह्वले दूरेअन्ते	उप हुवे नमसा यज्ञे अस्मिन् ।	
वृधाते ये सुमते सुमतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	७
देवान् वा सर्वकृया कश्चिदागः	सखायं वा सवृमिजास्पतिं वा ।	
इयं धीर्भूया अवयानमेवां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अश्वात्	८
उमा शंसा नयां मार्गविष्टा	भुभे मामूती अवसा सचेताम् ।	
मूरिं चिदुर्यः सुदास्ताराये	पा मदन्त इपयेम देवाः	९
ऋतं विवे तद्वचोचं पृथिव्या	अभिश्चावाय मथमं सुमेधाः ।	
पातामवद्याद् दुरितापुमीके	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इवं द्यावापृथिवी सत्पमस्तु	पितृभर्तुर्यद्विहोपबुवे वाम् ।	
सूतं देवानामवमे अवोभि	विद्यामेवं वृजनं जीरदानुम्	११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्सथा नो	विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्का गमन्तु देवा	मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः	करन्तुसुषाहा विथुरं न शवः	२
मेष्ठं वो अतिथिं गृणीषे	ऽग्निं शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद् यथा नो वरुणः सुकीर्ति	रिषश्च पर्यदरिगूतः सूरिः	३
उप व एषे नमसा जिगीषो	पासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।	
समाने अहन् विमिनो अर्क	विषुरूपे पर्यसि सस्मिन्नुधन्	४
उत नोऽहिर्बुध्न्योऽं मयस्कः	शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातसपां जुनाम	मनोजुवो वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न ई त्वष्टा गन्त्वच्छा स्मत् सुरिभिरभिपित्वे सजोषाः ।
 आ वृत्रहेन्द्रश्चरषणिषा स्तुविष्टमो नरां न इह गम्याः

६ (१९४७)

उत न ई मतयोऽश्वयोगाः शिशुं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।
 तस्मीं गिरो जनयो न पतीः सुरभिर्दमं नरां नंसन्त
 उत न ई मरुतो वृद्धसेनाः स्मद् रोदसी समनसः सदन्तु ।
 पृषदश्वासोऽवनयो न रथा रिशादसो मित्रयुजो न देवाः
 प्र नु यदेषां महिना चिकित्रे प्र युञ्जते प्रयुजस्ते संवृक्ति ।
 अध यदेषां सुदिने न शरु-विश्वमेरिणं मुषायन्त सेनाः
 प्रो अश्विनाववसे कृणुध्वं प्र पुषणं स्वतवसो हि सन्ति ।
 अद्वेषो विष्णुवर्ति ऋमुक्षा अच्छां सुम्नायं ववृतीय देवान्
 इयं सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा अपिप्राणी च सदनी च भूयाः ।
 नि या देवेषु यतते वसुयु-विद्यामेधं वृजनं जीरदानम्

७

८

९

१०

११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अक्षः । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; २, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वा;
 १, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तर्विषीम् । यस्य त्रितो व्योर्जसा वृत्रं विपर्वमर्दयत् १
 स्वादो पितो मधो पितो वयं त्वा ववृमहे । अस्माकमविता भव २
 उप नः पितवा चर शिवः शिवाभिरुतिभिः । मयोभुरद्विषेण्यः सर्वा सुशेवो अद्वयाः ३
 तव त्ये पितो रसा रजांस्यनु विधिताः । क्विवि वाता इव श्रिताः ४
 तव त्ये पितो ददत-स्तव स्वादिष्ट ते पितो । प्र स्वाद्यानो रसानां तुविश्रीवा इवेरते ५ [६]
 त्वे पितो महानां देवानां मनो हितम् । अकारि चारुं केतुना तवाहिमवसावधीत् ६
 यद्वदो पितो अजगन् विवस्व पर्वतानाम् । अत्रां चिन्नो मधो पितो ऽरं भूक्षायं गम्याः ७
 यदुपामोषधीनां परिशामांरिशामहे । वातापि पीव इद् भव ८
 यत् ते सोम गवांशिरो यवांशिरो भजामहे । वातापि पीव इद् भव ९
 क्रम्म ओषधे भव पीवो बृक् उदारथिः । वातापि पीव इद् भव १०
 तं त्वा वयं पितो वचोभि-गानो न हव्या सुषुदिम ।
 देवेभ्यस्त्वा सधमाद-मस्मभ्यं त्वा सधमादम्

११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आग्नीसूक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । द्रुतो हव्या कविर्वह १
तनूनपाहृतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहस्रिणीरिषः २
आजुह्वानो न ईड्यो देवा आ वक्षि यज्ञियान् । अग्नें सहस्रसा अंसि ३
आचीनं वर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यत्रादित्या विराजथ ४
विराट् सत्राद्भिः प्रभ्वी वर्हिरिच भूर्यसीरिच याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मे हि सुपेशसा ऽधि धिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवाचसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीळे सरस्वति या वः सर्वा उपद्रुवे । ता नश्चोदयत अग्ने ८
त्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः पृथुन् विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा रज ९
उप तम्या वनस्पते पाथो देवेभ्यः सृज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यः स्मज्जुहुराणमेनो भूरिष्ठां ते नमउक्ति विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
पूषं पृथ्वी बह्वला न उर्वी भवां तोकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यर्मीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृषीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमृतेभिर्यजत्र ३
पाहि नो अग्ने प्रायुभिरजस्रै रूत प्रिये सदन आ शुशुक्रान् ।
मा ते प्रयं जरितारं यविष्ठ नूनं विवृन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽव सृजो अघाया ऽविध्यवे रिषवे वृच्छुनाये ।
मा वृत्वते दशते मादते नो मा रीषते सहस्रावन् परा दाः ५ [१०] (१९७५)

वि घ त्वावाँ ऋतजात यंसद् गृणानो अग्ने तन्वेद् वरुथम् ।

विश्वाद् रिरिक्षोरुत वा निनित्सो रभिद्भुतामसि हि देव विष्पद्

त्वं ताँ अग्न उभयान् वि विद्वान् वेषिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।

अभिपित्वे मनवे शास्यो भू-र्धृजेन्य उशिग्भिर्नाक्रः

अवोचाम निवर्चनान्यस्मिन् मानस्य सुनुः सहसाने अग्नौ ।

वयं सहस्रमृषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

६

७

८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । जिष्णुः ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।

गाथान्यः सुरुचो यस्य केवा आशृण्वन्ति नवमानस्य मर्ताः

तमृत्विष्य उप वाचः सचन्ते सगो न यो देवयतामसंजि ।

बृहस्पतिः स ह्यस्त्रो वरांसि विश्वाभवत् समृते मातरिश्वा

उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यंसत् सवितेव प्र बाहू ।

अस्य क्रत्वाहन्योऽ यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षसस्तुर्विष्मान्

अस्य श्लोको द्विवीर्यते पृथिव्या मृत्यो न यसद् यक्षभृद् विचेताः ।

मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायां अभि द्यून्

ये त्वा देवोस्त्रिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पञ्चाः ।

न दृढयेऽ अनु ददासि वामं बृहस्पते चर्यस इत् पियारुम्

१

२

३

४

५ [१२]

६

७

८ [१३] (१९९०)

सुप्रेतुः सुयवसो न पन्था दुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।

अनर्वाणो अभि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोर्ण्वन्तो अस्थुः

सं यं स्तुभोऽवनयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।

स विद्रा उभयं चष्टे अन्त बृहस्पतिस्तर आपश्च गृध्रः

एवा महस्तुविजातस्तुर्विष्मान् बृहस्पतिर्वृषभो धायि केवः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

(१९१)

१६ अगस्त्यो धेन्वावरुणिः । अपृणसूर्याः (विषमोपनिषद्) । अनुष्टुप् ; १०-१२ महापंक्तिः ; १३ महावृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविति प्लुषी इति न्य॥ दृष्टा अलिप्सत

१

अदृष्टान् हन्त्याय—त्यथो हन्ति परायती ।

अथो अवघ्नती ह—त्यथो पिनष्टि पिपती

२

शरासः कुशरासो दुर्भासः सौर्या उत ।

सोश्वा अदृष्टा बैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत

३

नि गावो गोष्ठे अंसदन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्य॥ दृष्टा अलिप्सत

४

एत उ त्वे प्रत्यहश्नन् प्रबोधं तस्करा इव ।

अदृष्टा विश्वदृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन

५ [१४]

द्यौर्वैः पिता पृथिवी माता सोमो भ्रातादितिः स्वसा ।

अदृष्टा विश्वदृष्टा—स्तिष्ठतेत्यता सु कम्

६

ये अस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अदृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत

७

उत् पुरस्तात् सूर्ये एति विश्वदृष्टो अदृष्टहा ।

अदृष्टान् त्सर्वीश्रभयन् त्सर्वीश्र यातुधान्यः

८

उदपसवसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्वन् ।

आवृत्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्टो अदृष्टहा

९

सूर्ये विषमा संजामि दृतिं सुरावतो गृहे ।

सो चिन्तु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघास ते विषम् ।

सो चिन्तु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विंशुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिन्नु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चंकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्वासामग्रमं नामा-ऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चंकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अश्रुवः ।

तास्ते विषं वि जग्धिर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

इयत्तकः कुषुम्भक-स्तकं भिनदयश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तव्ववीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यारसं विष-मरसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००१)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥



अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

- त्वमग्ने शुभ्रिस्त्वमांशुशुक्षणि - स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
 त्वं वनेष्वस्त्वमोषधीभ्यु - स्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः १
- त्वमग्ने होत्रं तव पोन्नमृत्विष्यं तव नेष्टं त्वमग्निहंतायतः ।
 तव प्रज्ञाच्छं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे २
- त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुगगाथो नमस्यः ।
 त्वं ब्रह्मा रषिभिर् ब्रह्मणस्पते त्वं विधर्तः सचसे पुरन्ध्या ३
- त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रत - स्त्वं मित्रो भवसि वृष्म ईड्यः ।
 त्वमर्यमा सत्यतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विवर्धे देव भाजयुः ४
- त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव भावो मित्रमहः सजात्यम् ।
 त्वमांशुहेमा रषिष्वे स्वश्यं त्वं नरां शर्धो आसि पुरुवसुः ५ [१७]
- त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो विव - स्त्वं शर्धो मारुतं पूक्ष ईशिषे ।
 त्वं वतिररुणैर्यासि शंगय - स्त्वं पूषा विधतः पांसि नु त्वना ६
- त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।
 त्वं भगो नृपते वस्व ईशिषे त्वं प्रायुर्दमे यस्तेऽविधत् ७
- त्वमग्ने दम आ विष्पतिं विश - स्त्वां राजानं सुविद्वन्नमृत्तते ।
 त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि शता दद्या प्रति ८
- त्वमग्ने पितरमिष्टिभिर्नर - स्त्वां भ्रात्राय शम्यां तनुरुचम् ।
 त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत् त्वं सखा सुशेवः पास्याधुवः ९

(९)

त्वमग्नं ऋभुराके नमस्यः ।—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे ।
त्वं वि मास्यनु दक्षि वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातर्निः

१० [१८]

त्वमग्ने अदिदिदेव वाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।
त्वमिळा शतहिमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वसुपते सरस्वती
त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वय—स्तव स्पर्हे वर्णं आ संहसि श्रियः ।

११

त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्वहुलो विश्वतस्पृथुः

१२

त्वमग्न आब्रित्यास आस्यं । त्वां जिह्वां शुचयश्चकिरे कवे ।

त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सश्चिरे त्वे देवा हविरदुन्याहुतम्

१३

त्वे अग्ने विश्वे असुतासो अदुह आसा देवा हविरदुन्याहुतम् ।

त्वया मतींसः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधां जज्ञिषे शुचिः

१४

त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मज्जना ऽग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।

पृक्षो यदन्नं महिना वि ते मुव—दनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे

१५

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशस—मग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माश्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदधे सुवीराः

१६ [१९] (१६)

(२)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदस—मग्निं यजध्वं हविषा तना गिरा ।

समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्

१

अभि त्वा नर्त्तीरुषसो ववाशिरे ऽग्ने वत्सं न स्वसरेषु धेनवः ।

विष इवेदरतिर्मानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः

२

तं देवा बुध्रे रजसः सुदंसं विवस्पृथिव्योररतिं न्येरिरे ।

रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिष—मग्निं मित्रं न क्षितिषु प्रशंस्यम्

३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ वमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्यार आ दधुः ।

पृथ्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथो न पायुं जनसी उभे अनु

४

स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमुं हव्यैर्मनुष कञ्जते गिरा ।

हिरिणिप्रो वृधसानासु जर्भुरद द्यौ—न स्तुर्मिश्रितयद् रोदसी अनु

५ [२०] (२१)

स नो रेवत् समिधानः स्वस्तये संदवस्वान् रयिमस्मासु दीदिहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
वा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपा वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्गं शुक्रमुपसो वि दिद्युतुः	७
स इधान उषसो राभ्या अनु स्वर्गं दीदेदरूपेण भानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामर्तिश्चिरुरायवे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्वं धीष्णीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
बुहाना धेनुर्वृजनेषु कारवे त्वनां शानिं पुरुषमिषणिं	९
वयमग्ने अर्वाता वा सुवीर्यं ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अति ।	
अस्माकं दृष्टमधि पश्वं कृष्टिषु—ञ्चा स्वर्गं शुशुचीत दुष्टम्	१०
स नो वोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन् त्सुजाता इषयन्त सूरयः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्यं तोके दीद्विवांसं स्वे दमे	११
उभयांसो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूयसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतुभ्यो गोअग्रामश्वपेशस—मग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।	
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ युत्समव् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । आप्रीलूकं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा,
२ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यौ होतारौ
प्रचेतसी, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीष्वाभारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । विष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुवनांस्थिताः ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यस्तन् तिस्रो दिवः प्रति मृहा स्वर्चिः ।	
घृतपुषा मर्नसा हव्यमुन्दन् भूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
ईळितो अग्ने मर्नसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वी अह ।	
स आ बृह मरुतां शर्धो अच्युत—मिन्द्रं नरो बर्हिषद् यजध्वम्	३ (३२)

देव बर्हिर्वधमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम् ।
घृतेनाक्तं वंसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियांसः
वि श्रयन्तामुर्विया हूयमाना द्वारो वेदीः सुप्रायणा नमोभिः ।
व्यचस्वतीर्वि प्रथन्तामजुया वर्णं पुनाना यशसं सुवीरम्

४

५ [२२]

साध्वपांसि सनतां न उक्षिते उपासानक्तां व्ययेव रण्विते ।
तन्तुं ततं संवयन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुष्टे पर्यस्वती

६

वेद्या होतारा प्रथमा विदुष्टर ऋजु यक्षतः समृचा वपुष्टरा ।
वेवान् यजन्तावृतुथा समश्नतो नाभां पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु

७

सरस्वती साधयन्ती धियं न हळां वेवी भारती विश्वतूर्तिः ।

८

तिष्ठो वेवीः स्वधया बर्हिरेव-मच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्यं
पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते वेवकांमः ।

९

भृजां त्वष्टा वि ष्यंतु नाभिर्मस्मे अथा वेवानामप्येतु पाथः

१०

वनस्पतिरवसृजन्नुपं स्था-वृग्निर्हविः सृदयाति प्र धीभिः ।

त्रिधा समंक्तं नयतु प्रजानन् वेवेभ्यो दैव्यः शमितोप हव्यम्

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनि-धृते भितो घृतम्बस्य धाम ।

अनुष्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषम वक्षि हव्यम्

११ [२३] (४०)

(४)

१ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सुद्योत्मानं सुवृक्तिं विशामग्निमतिथिं सुप्रयसम् ।

मित्र इव यो दिधिषाप्यो भूद् वेव आदेवे जने जातवेदाः

१

इमं विधन्तो अपां सधस्थे द्वितादधुर्मृगवो विक्ष्वादेयोः ।

एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा वेवानामग्निरतिर्जीराश्वः

२

अग्निं वेवासो मानुषीषु विक्षु मियं धुः क्षेप्यन्तो न मित्रम् ।

स दीदयदुशतीरुम्या आ वृक्षाप्यो यो दास्वते वम आ

३

अस्य रण्वा स्वस्येव पुष्टिः संहृष्टिरस्य हियानस्य दक्षोः ।

वि यो भरिभ्रदोषधीषु जिह्वा-मत्यो न रथ्यो दोधवीति वारान्

४

(४४)

आ यन्मे अर्ध्वं वनद्ः पर्नन्तो-शिरभ्यो नार्मिमीत् वर्णम् ।
स चित्रेण चिकिते रंसु भासा जुजुवी यो मुहुरा युवा भूत

५ [२४]

आ यो वना तातृवाणो न भाति वार्णं पृथा रथ्येव स्वानीत् ।

कृष्णाध्वा तपू रण्वश्विकेत द्यौरिव स्मर्यमानो नभोभिः

६

स यो व्यस्थावृभि दक्षदुर्वी पशुर्नैति स्वयुरगोपाः ।

अग्निः शोचिष्मा अतसान्युष्णन् कृष्णव्यथिरस्वदयुज्ज भूमं

७

नू ते पूर्वस्यावसो अर्धीतो तृतीयं विदथे मग्मं शंसि ।

अस्मे अग्ने संयद्वीरं बृहन्तं क्षुमन्तं वाजं स्वपत्यं रयिं दाः

८

त्वया यथा गुत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरौ अभि प्युः ।

सुवीरासो अभिमातिषाहः स्मत् सुरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः

९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।

प्रयक्षश्चेन्यं वसुं शकेम वाजिनो यमम्

१

आ यस्मिन् त्स रश्मयस्तता यज्ञस्य नेतरि ।

मनुष्वद् दैव्यमष्टमं पोता विश्वं तर्दिन्वति

दुधन्वे वा यदीमनु वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत ।

परि विश्वानि काव्या नेमिश्चकर्मिवाभवत्

३

साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनाजनि ।

विद्वौ अस्य मृता ध्रुवा वया इवानु रोहते

४

ता अस्य वर्णमायुवो नेदुः सचन्त धेनवः ।

कुवित तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं युयुः

५

यदी मातुरुप स्वसा घृतं भरन्त्यस्थित ।

तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते

६

स्वः स्वाय धार्यसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।

स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा रणिमा वयम्

७

यथा विद्वौ अरं करद् विश्वेभ्यो यजतेभ्यः ।

अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चकृमा वयम्

८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्रे समिधं—मियासुपसदं वनेः	। इमा उषु श्रुधी गिरः	१
अया ते अग्रे विधेमो—जो नपादश्वमिष्टे	। एना सूक्तेन सुजात	२
तं त्वां गीर्भिर्गिर्वणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपर्येम सपर्यदः	३
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन्	। युयोध्यस्मद् द्वेषांसि	४
स नो वृष्टिं द्विस्परि स नो वाजमनर्वाणम्	। स नः सहस्रिणीरिषः	५
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा	। यजिष्ठ होतरा गहि	६
अन्तर्ह्यग्र ईयसे विद्वान् जन्मोभयां कवे	। दूतो जन्येव मित्र्यः	७
स विद्वो आ चं पिप्रयो यक्षिं चिकित्व आनुषक् । आ चारिमन् त्सत्सि बर्हिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

६ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारता—ऽग्रे द्युमन्तमा भर्	। वसो पुरुस्पृहं रयिम्	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदुन्या इव	। अतिं गाहेमहि द्विषः	३
शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्रे बृहद् वि रोचसे	। त्वं घृतेभिराहुतः	४
त्वं नो असि भारता—ऽग्रे वशामिरुक्षभिः	। अद्यापदीभिराहुतः	५
द्वन्नः सर्पिरासुतिः प्रलो होता वरेण्यः	। सहसस्पुत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गुत्समद (आह्निरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भागवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्निव नू रथान् योगां अग्रेरुपं स्तुहि	। यशस्तमस्य म्रिळहुषः	१
यः सुनीथो दवाशुषे ऽजुर्यो जरयन्नरिं	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ श्रिया दमेष्वा वृषोषसि प्रशस्यते	। यस्य दूतं न मीयते	३
आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अश्वातो अजरैरभि	४
अत्रिमनु स्वराज्यं—मग्निमुक्थानि वावृधुः	। विश्वा अधि श्रियो दधे	५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामूतिभिर्वयम् । अरिण्यन्तः सचेमह्य—भिष्याम पृतन्यतः	६ [२९] (७७)	

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

(९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता होताषदने विदान-स्वेषो दीद्विवाँ असदत् सुदक्षः ।	
अद्वध्वन्नतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रभरः शुचिजिह्वो अग्निः	१
त्वं दूतस्त्वमु नः परस्पा-स्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।	
अग्ने लोकस्य नस्तने तनूना-मप्रयुच्छन् वीद्यद् बोधि गोपाः	२
विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।	
यस्माद् योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवीर्षि जुहुरे समिद्धे	३
अग्ने यजस्व हविषा यजीया-ऊरुष्टी वृष्णस्रभि गृणीहि राधः ।	
त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोता	४
उभयं ते न क्षीयते वसव्यं विवेदिवे जायमानस्य दस्म ।	
कृधि क्षुमन्तं जरितारमग्ने कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः	५
सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा वेवाँ आयजिष्ठः स्वस्ति ।	
अद्वधो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि	६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोह्वन्नो अग्निः प्रथमः पितेवे-ळस्पदे मनुषा यत् समिद्धः ।	
श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजैन्यः श्रवस्यः स वाजी	१
भूया अग्निश्चित्रभानुर्हव मे विश्वाभिर्गीर्भिरमृतो विचेताः ।	
श्यावा रथं बहतो रोहिता वो-तारुपाहं चक्रे विभ्रतः	२
उत्तानायामजनयन् त्सुपूतं भुवन्मिः पुरुपेशासु गर्भः ।	
शिरिणायां चिदृक्कुना महोभि-रपरीवृतो वसति प्रचेताः	३
जिघर्ष्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।	
पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानं	४
आ विश्वतः प्रत्यञ्जं जिघर्ष्य-रक्षसा मनसा तज्जुषेत ।	
मयं श्रीः स्पृहयद्गर्णो अग्नि-नाभिर्मृशे तन्वा इ जर्भुराणः	५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वाद्रतासो मनुवद् वदेम ।
अन्नमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपृचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (२)

(११)

१२ गृत्समद (आगिरसः शौनहोमः पञ्चाब्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विराट्स्थानाः २१ त्रिष्टुप् ।

शुधी हवामिन्द्र मा रिषण्यः स्याम ते क्वावने वसूनाम् ।
इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति वसूयवः सिन्धवो न क्षरन्तः
सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
अमर्त्यं चिद् क्वासं मन्यमानं - मवाभिनदुक्ष्यैर्वावृधानः

१

२

उक्षथेष्विन्नु शूर येषु चाकन् त्तोमेष्विन्द्र रुद्रियेषु च ।
तुभ्येदेता यासु मन्दसानः प्र वायवे सिंसते न शुभ्राः

३

शुभ्रं नु ते शुभ्रं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाह्वोर्दधानाः ।
शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीर्विशः सूर्येण सहाः
गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्स्व - पीवृतं मायिनं क्षियन्तम्
उतो अपो द्यां तस्तम्बांस - महन्नाहि शूर वीर्येण

४

५ [३]

स्तवा नु ते इन्द्र पूर्वा महा - न्युत स्तवाम नूतना कृतानि ।

स्तवा वज्रं बाह्वोरुशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतु

६

हरी नु ते इन्द्र वाजयन्ता घृतश्चुतं स्वारमस्वार्थाम् ।

वि समना भूमिरप्रथिता - ऽरंस्त पर्वतश्चित् सविष्यन्

७

नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् त्सं मातृभिर्वावृशानो अक्रान् ।

दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रैषितां धमनिं पमथन् नि

८

इन्द्रो महं सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।

अरेजेतां रोदसी भियाने कनिकवतो वृष्णो अस्य वज्रात्

९

अरोरवीद वृष्णो अस्य वज्रो ऽमानुषं यन्मानुषो निजूर्वात् ।

नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत् पणिवान् त्सुतस्य

१० [४]

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।

पृणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्ति - तथा सुतः पौर इन्द्रमाव

११ (१००)

- त्वे इन्द्राप्यमूम विप्रा धियं वनेम क्रतया सर्पन्तः ।
 अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्तं शयो वावने स्याम १२
- स्याम ते तं इन्द्र ये तं ऊती अवस्यव ऊर्जं वर्धयन्तः ।
 शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवा -ऽस्मे रयिं रासि वीरवन्तम् १३
- रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्धं इन्द्र मारुतं नः ।
 सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यघ्रणीतिम् १४
- व्यन्विष्यु येषु मन्वसान -स्तुपत् सोमं पाहि देहादिन्द्र ।
 अस्यान् त्सु पृत्स्वा तरुजा -ऽवर्धयो द्यां बृहद्विरर्कैः १५ [५]
- बृहन्त इत्यु ये ते तरुजो -कथेभिर्वा सुसमाविवासान् ।
 स्तृणानासो बर्हिः पस्त्यावत् त्वाता इदिन्द्र वाजमगमन् १६
- उग्रेष्विष्यु शूर मन्दसान -स्त्रिकंठकेषु पाहि सोममिन्द्र ।
 प्रदोधुवच्छशुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य प्रीतिम् १७
- धिष्वा शर्वः शूर येन वृत्र -मवाभिन्द दानुमौर्णवाभम् ।
 अपावृणोर्ज्योतिरायाय नि संव्यतः सावि दस्युरिन्द्र १८
- सनेम ये तं ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्येण दस्यून् ।
 अस्मभ्यं तत् त्वाहं विश्वरूप -मरन्धयः साख्यस्य जिताय १९
- अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्यबुधं वावृधानो अस्तः ।
 अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं मिनद् वलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान् २०
- नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्तिं धग्भगो नो बृहद वदेम विदथे सुवीराः २१ [६] (११०)

(१२)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ गृत्समद् (आदिगरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।
 यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नृम्णस्य मत्वा स जनासु इन्द्रः १
- यः पृथिवीं व्यथमानामहंहद् यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात् ।
 यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्यात् स जनासु इन्द्रः २ (११२)

- यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उवाजद्वपधा वलस्य ।
 यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३
- येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
 श्वग्नीव यो जिगीवाँ लक्षमाद-व्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ४
- यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोर-मुतेमाहुर्नेपो अस्तीत्येनम् ।
 सो अर्यः पृष्टीर्विज इवा भिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]
- यो रभस्यं चोविता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरिः ।
 युक्तग्राव्णो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६
- यस्याश्वासः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथासः ।
 यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७
- यं क्रन्दसी संयती विह्वयेते परेऽवर उभया अमित्राः ।
 समानं चिद् रथमातस्थिवांसा नाना हवते स जनास इन्द्रः ८
- यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
 यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत् स जनास इन्द्रः ९
- यः शश्वतो महेनो दधाना-नमन्यमानाञ्छर्वा जघान ।
 यः शर्धते नानुददाति शूच्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]
- यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अहिं जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११
- यः सप्तर्शिमवृषभस्तुर्विष्मा-नवासुजत् सतेवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रौहिणमस्फुरद् वज्रबाहु-र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२
- द्यावा चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निचितो वज्रबाहु-र्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३
- यः सुवन्तमवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः १४
- यः सुन्वते पचते दुध आ चिद् वाजं दर्वर्षि स किलासि सत्यः ।
 वयं तं इन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो विदथमा वदेम १५ [९] (१२५)

(१३)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद् भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; १३ त्रिष्टुप् ।

ऋतुर्जनिनी तस्या अपरस्परि मधू जात आविशद यासु वर्धते ।
 तदाहना अभवत् पिप्पुषी पयो — ऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
 समीमा यन्ति परि विभ्रतीः पयो विश्वप्स्याय प्र भरन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यदे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः २
 अन्वेको वदति यद् वदाति तद् रूपा मिनन्तदपा एक ईयते ।
 विश्वा एकस्य विनुदस्तिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते श्विमिव पृष्ठं प्रभवन्तमायते ।
 असिन्वन् दद्रेः पितुराति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ४
 अथाकृणोः पृथिवीं संहशे विवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पथः ।
 तं त्या स्तोमोभिरुदभिर्न वाजिनं देवं देवा अजनन् त्सास्युकथ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वर्धन — भार्वादा शुष्कं मधुमद बुद्धोहित ।
 स शोबधि नि दधिषे विवस्वति विश्वस्यैक ईशिषे सास्युकथ्यः ६
 यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्युवनीरधारयः ।
 यश्चासमा अजनो विद्युतो विव उरुर्वा अभितः सास्युकथ्यः ७
 यो नाभिर सहवसु निहन्तवे पृक्षाय च वासवेनाय चावहः ।
 ऊर्जयन्त्या अपरिविदमास्य — मुतैवाद्य पुरुकृत् सास्युकथ्यः ८
 ज्ञतं वा यस्य दशं साकमाद्य एकस्य श्रुष्टौ यद्धं चोदमार्थिथ ।
 अर्जौ वस्यन् त्समुनवृभीतये सुप्रान्यो अभवः सास्युकथ्यः ९
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं वदुरस्मै दधिर कृत्वा धनम् ।
 षष्ठस्तन्ना विष्टिः पञ्च संहजाः परि परो अभवः सास्युकथ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन कतुना विन्दसे वसु ।
 जातुर्धिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकथं सेन्द्र विश्वास्युकथ्यः ११
 अरमयः सरपसस्तरोय कं तुर्वीतये च वृध्याय च सुतिम् ।
 नीचा सन्तमुदनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युकथ्यः १२

अस्मभ्यं तद् वंसो वानाय राधः समर्थयस्व बहु तै वसव्यम् ।
 इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम-मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यामन्धः ।
 कामी हि वीरः सदमस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदेष वष्टि १
- अध्वर्यवो यो अपो वन्निवासं वृत्रं जघानाशन्येव वृक्षम् ।
 तस्मा एतं भरत तद्वशाय एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य २
- अध्वर्यवो यो दृभीकं जघान यो गा उवाजदण हि वलं वः ।
 तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात-मिन्द्रं सोमैरोर्णुत जूर्न वस्त्रैः ३
- अध्वर्यवो य उरणं जघान नवं चक्ष्वासं नवतिं च बाहून् ।
 यो अर्बुमव नीचा बन्धाधे तमिन्द्रं सोमस्य भूथे हिंनोत ४
- अध्वर्यवो यः स्वश्वं जघान यः शुष्णमशुषं यो व्यंसम् ।
 यः पिपुं नयुचिं यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत ५
- अध्वर्यवो यः शतं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः ।
 यो वर्चिनः शतमिन्द्रः सहस्र-मुपावपद भरता सोममस्मै ६ [१३]
- अध्वर्यवो यः शतमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपजघन्वान् ।
 कुत्सस्यायोरतिथिग्वस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोममस्मै ७
- अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुटी बहन्तो नशथा तदिन्द्रे ।
 गर्भस्तिपूतं भरत श्रुताये-न्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत ८
- अध्वर्यवः कर्तेना श्रुष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् ।
 जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मविरं जुहोत ९
- अध्वर्यवः पयसोध्वर्यथा गोः सोमैर्भिरि पृणता भोजमिन्द्रम् ।
 वेवाहमस्य निभृतं य एतद् दित्सन्तं भूयो यजतश्चिकेत १०
- अध्वर्यवो यो दिव्यस्य वस्त्रो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।
 तमूर्धं न पृणता यवेने-न्द्रं सोमैर्मिस्तदपो वो अस्तु ११
- अस्मभ्यं तद् वंसो वृनाय राघः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।
 इन्द्र यन्त्रिंश्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वंदेम विदये सुवीराः १२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र वा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।
 त्रिकेदुकेष्वपिवत् सुतस्यास्य मवृ अहिमिन्द्रो जघान ?
 अवशो द्यामस्तभायद् बृहन्तमा रोदसी अपृणदन्तरिक्षम् ।
 स धारयत् पृथिवीं प्रप्रथच्च सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार २
 सञ्चैव प्राचो वि मिमाय मानेर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम् ।
 वृथासृजत पृथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ३
 स प्रबोळदृन् परिगत्या दूभीते विश्वमधागायुधमिन्द्रे अग्नौ ।
 सं गोभिरश्वैरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ४
 स ईं महीं धुनिमेतोररम्णात् सो अस्नातृनपारयत् स्वस्ति ।
 त उत्ताराय रथिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ५ [१५]

सोदंष्ट्रं सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान् उषसः सं पिपेभ ।
 अजवसो जविनीभिर्विवृश्नत् सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ६
 स विद्रां अपगोहं कनीनामाविर्भवन्नुदतिष्ठत् परावृक् ।
 प्रति श्रोणः स्थाद् व्यर्नगचष्ट सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ७
 भिनद् बलमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य हंहितान्यैरत् ।
 रिणग्रोर्धांसि कृत्रिमाण्येषां सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ८
 स्वप्नेनाभ्युप्या चुमुर्नि धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र दूभीतिमावः ।
 रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मवृ इन्द्रश्चकार ९
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षां स्तोतृभ्यो माति ध्रुमगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १० [१६] (१६०)

(१६)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; १ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सुतां ज्येष्ठतमाय सुदुतिमग्नाविव समिधाने हविर्भरे ।
 इन्द्रमजुर्यं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसे हवामहे ?
 यस्मादिन्द्राद् बृहतः किं चनेमूते विश्वान्यस्मिन् त्संभृताधि वीर्यं ।
 जठरे सोमं तन्वीद् सन्नो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम् २ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभ्ये त इन्द्रियं न समुद्वैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।

न ते वज्रमन्त्रोति कश्चन यवाशुभिः पतसि योजना पुरु

विश्वे ह्यस्मै यजताय धृष्णवे कर्तुं भरन्ति वृषभाय सश्र्वते ।

वृषा यजस्व हविषा विदुर्हः पिबेन्द्र सोमं वृषभेण भानुना

वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मि वृषभाभ्यां वृषभाय पातवे ।

वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुव्रति

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरीं वृषभाण्यायुधा ।

वृष्णो मदस्य वृषम त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि

प्र ते नावं न समने वचस्पुवं ब्रह्मणा यामि सर्वनेषु दाधृषिः ।

कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे

पुरा सबाधावृभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न यत्सं यवसस्य पिप्युषीं ।

सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि

नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।

शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धर्मगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

(१७)

१. गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगतीः ८-९ त्रिष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वर्धत शुष्मा यवस्य प्रलथोदीरिते ।

विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मध्वे सोमस्य हंहितान्यैरयत्

स मृतु यो ह प्रथमाय धायस ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।

शूरो यो युत्सु तन्वं परिष्यत् शीर्षणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यवस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।

रथेष्टेन हयंश्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिन्नते सध्यः क पृथक्

अथा यो विश्वा भुवनामि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।

आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोत् सीव्यन् तमीसि दुधिता समव्ययत्

स प्राचीनान् पर्वतान् हंहदोर्जसा ऽधराचीनमकृणोवुपामपः ।

अधारयत् पृथिवीं विश्वधायास मस्तभान्मायया द्यामवस्रसः

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पितामहोद् विश्वस्मादा जनुषो वेदस्परि ।	
येना पृथिव्यां नि क्रिविं शयधै वज्रेण हव्यवृणक् तुविष्वणिः	६
अमाजूरिव पित्रोः सचा सती समानादा सवस्त्वाभिरे भगम् ।	
कृधि प्रकृतमुष मास्या भर वृद्धि भागं तन्वोऽ येन मामहः	७
भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम वृद्धिभिन्द्रापांसि वाजान् ।	
अविर्द्धिन्द्र चित्रयां न ऊती कृधि वृषान्निन्द्र वस्यसो नः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२०] (१७८)

(१८)

१ गुत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । मिन्द्रुप् ।

प्राता रथो नवो योजि सस्ति श्वतुर्गुगस्त्रिकशः सतरश्मिः ।	
दशारित्रो मनुज्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंभो भूत्	१
सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं सुतो तृतीयं मनुषः स होता ।	
अन्यस्या गर्भमन्य ऊं जनन्त सो अन्यभिः सचते जेन्यो वृषा	२
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज मायै सूक्तेन वचसा नवेन ।	
मो पु त्वामत्र बहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये	३
आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या ह्या चतुर्भिरा षड्विह्वयमानः ।	
आद्याभिर्वृशभिः सोमपेयं मयं सुतः सुमस्व मा मृधस्कः	४
आ विंशत्या त्रिंशता याद्यर्वा डा चत्वारिंशता हरिभिर्बुजानः ।	
आ पञ्चाशता सुरथैर्भिरिन्द्रा ऽऽ षष्ट्या सप्तत्या सोमपेयम्	५ [२१]
आशीत्या नवत्या याद्यर्वा डा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।	
अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय	६
मम ब्रह्मेन्द्र याद्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।	
पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथा स्मिन्तूरु सवने मादयस्व	७
न म इन्द्रेण सुख्यं वि योष वस्मभ्यमस्य दक्षिणा कुहीत ।	
उप ज्येष्ठे वरुथे गर्भस्तौ प्रायेप्रायि जिगीवांसः स्याम	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२२] (१८७)

(१९)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अपाय्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयसः ।
यस्मिन्निन्द्रः प्रदिवि वावुधान ओको वृधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः १
अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्तो ऽहिमिन्द्रो अर्णोवृतं वि वृश्वात् ।
प्र यद् वयो न स्वसराण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त २
स माहिन इन्द्रो अर्णो अपां प्रैर्यदहिहाच्छा समुद्रम् ।
अजनयत् सूर्यं विदद् गा अक्तुनाह्वां वयुनानि साधत् ३
सो अप्रतीनि मनवे पुरुणीन्द्रो दाशद् वाशुषे हन्ति वृत्रम् ।
सद्यो यो नृभ्यो अतसाप्यो भूत् पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सानौ ४
स सुन्वत इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ वेवो रिण्डमर्त्याय स्तवान् ।
आ यद् रयिं गुहद्वद्यमस्मै भरदंशं नैतशो दशस्यन् ५ [२३]
- स रन्धयत् सविदः सारथये शुष्णमशुषं कुर्यं कुत्साय ।
दिवोदासाय नवति च नवेन्द्रः पुरो वयैरच्छम्बरस्य ६
एवा ते इन्द्रोचथेमहेम श्वस्या न त्मना वाजयन्तः ।
अश्याम तत् सार्त्तमाशुषाणा ननमो वधुरदेवस्य पीयोः ७
एवा ते गृत्समदाः शूर मन्मावस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इषमूर्जं सुक्षितिं सुभ्रमंश्युः ८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहिपदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
शिक्षा स्तोतृभ्यो माति ध्रुमगो नो बृहद् वेगे विदथे सुवीराः ९ [२४] (१९६)

(२०)

१ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; ३ विराड् रुपा ।

- वयं ते वयं इन्द्र विद्धि पु णः प्र भ्रामहे वाजयुर्न रथम् ।
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुभ्रमियक्षन्तस्त्वावर्ततो नृन् १
त्वं न इन्द्र त्वामिरुती त्वायतो अभिष्टिपासि जनान् ।
त्वामिनो वाशुषो वरुते त्वाधीरमि यो नक्षति त्वा २ (१९८)

- स नो युवेन्द्रो जोह्वन्नः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शशमानमृती पचन्तं च स्तुवन्तं च गृणेधत् ३
 तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावृधुः शान्तिमुश्च ।
 स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ४
 सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् बह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।
 मुष्णन्नुषसः सूर्येण स्तवान्—अस्य चिच्छिन्नश्चत पूर्याणि ५ [२५]
 स हं श्रुत इन्द्रो नार्यं वेव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे वृश्मन्तमः ।
 अब म्रियमर्शसानस्य साहा—जिह्वो भरद् वासस्य स्वधावान् ६
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः पुरंदुरो दासीरैर्यद् वि ।
 अर्जनयन् मनवे क्षामपश्च सत्रा शंसं यर्जमानस्य तूतोत् ७
 तस्यै तवस्यमनु दापि सत्रे—न्द्राय वेवेभिरर्णसातौ ।
 प्रति यदस्य वज्रं बाह्वोर्धु—हत्वी दस्यून पुर आयसीर्नि तारीत् ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती । ६ त्रिष्टुप् ।

- विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अजिते भरे—न्द्राय सोमं यजताय हर्षतम् १
 अमिभुवेऽमिभ्रद्गाय वन्वते ऽषाढहाय सहमानाय वेधसे ।
 तुविग्रये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २
 सत्रासाहो जनभक्षो जर्नसह—श्च्यवर्नो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सहृरिर्विश्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३
 अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः
 रधचोदः श्रथनो वीळितस्पृथु—रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ४
 यज्ञेन गातुमपुनरो विविद्रे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अमिस्वर निषू गा अवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।

पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वादानं वाचः सुदिनत्वमहाम्

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।

१ अष्टिः; २-३ अतिशक्री; ४ अष्टिः अतिशक्री वा ।

त्रिकटुकेषु महिषो यवांशिरं तुविशुष्मं स्तुपत सोममपिबुद् विष्णुना सुतं यथावशत् ।

स ईं ममावु महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः १

अध त्विषीमौ अभ्योजसा क्रिविं युधाभवदा रोदंसी अपृणदस्य मज्जना प्र वावृधे ।

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत् सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः २

साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववक्षिथ साकं वृद्धो वीर्यैः सासहिर्मुधो विचर्षणिः ।

दाता राधंः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ३

तव त्यन्नयं नृतोऽप इन्द्र प्रथमं पूर्यं द्विवि प्रवाच्यं कृतम् ।

यद् देवस्य शवसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।

भुवद् विश्वमभ्यादेवमोजसा विदादूर्जं शतक्रतुर्विदादिषम्

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-११]

१९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः; १, ५, ९, ११, १७, १९, ब्रह्मणस्पतिः । जगती, १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गणानां त्वा गणपतिं हवामहे क्विं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिमिः सीवु सार्दनम् १

देवाश्रितं ते असुर्यं प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।

उसा इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि २

आ विबाध्यां पतिरापुस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथमृतस्य तिष्ठसि ।

बृहस्पते भीमममित्रदम्भनं रक्षोहर्णं गोत्रभिदं स्वविदम् ३

सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे जने यस्तुभ्यं दाशान्न तमहो अश्रवत ।

ब्रह्मद्विषस्तपनो मन्युमीरसि बृहस्पते महि तत् ते महित्वनम् ४

न तमहो न दुरितं कुतश्चन नारातयस्तितरुर्न द्वयाविनः ।

विश्वा इदस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते

५ [२९] (२२०)

- त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षणस्तव व्रताय मतिभिर्जरासहे ।
 बृहस्पते यो नो अभि हरो बुधे स्वा तं मर्मतु दुच्छुना हरस्वती ६
 उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।
 बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि ७
 त्रातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पतरधिवक्तारमस्मयुम् ।
 बृहस्पते देवनिदो नि बर्हय मा कुरेवा उत्तरं सुम्रमुन्नशन् ८
 त्वया वयं सुवुधा ब्रह्मणस्पते स्पार्हा वसु मनुष्या ददीमहि ।
 या नो कुरे तळितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अनम्रसः ९
 त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पत्रिणा सन्निना युजा ।
 मा नो दुःशंसा अभिविप्सुरीशत प्र सुशंसा मतिभिस्तारिषीमहि १० [३०]
 अनानुदो वृषभो जग्मिराहवं निष्टप्ता शन्तु पृतनासु सासहिः ।
 असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीर्यहर्षिणः ११
 अद्वेन मनसा यो रिषण्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।
 बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वधो नि कर्म मन्युं दुरेवस्य शधंतः १२
 भरेषु हव्यो नमसोपसद्यो गन्ता वाजेषु सन्ति धनं धनम् ।
 विश्वा हव्यो अभिविप्सोऽमृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथो इव १३
 तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे हृष्टवीर्यम् ।
 आविस्तत कृष्व यदस्त त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिारपो अर्दय १४
 बृहस्पते अति यदुर्यो अहीद् शुमद् विभाति क्रतुमज्जनेषु ।
 यद् वीदयच्छर्वस क्रतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् १५ [३१]
 मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निरामिणो रिपवोऽन्नेषु जागृधुः ।
 आ देवानामोर्हते वि वयो हृदि बृहस्पते न परः साम्नो विदुः १६
 विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्परि त्वद्यार्जनत साम्नः साम्नः कविः ।
 स ऋणचिह्णया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हन्ता मह क्रतस्य धर्तरि १७
 तव श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।
 इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरपामौजो अणवम् १८
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तद् भद्रं यद्वन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १९ [३२] (२३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः १, १० बृहस्पतिः
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविद्धि प्रमृतिं य ईशिषि ऽया विधेम नवया महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् तस्तवते सखा तव बृहस्पते सीर्षधुः सोत नो मतिम् १
यो नन्वान्यनमन्त्रयोजसोता ददर्शन्युना शम्बरानि वि ।
प्राच्यावयद्वच्युता ब्रह्मणस्पति रा चाविशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवतमाय कर्त्तुं मश्रमन् हृच्छात्रदन्त वीळिता ।
उद् गा आजदभिन्द् ब्रह्मणा वल मगूहत् तमो व्यचक्षयत् स्वः ३
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणस्पति मधुधारमभि यमोजसातृणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्देशो बहु साकं सिसिचुरुत्समुद्रिणम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा माद्भिः शरद्भिर्दुरो वरन्त वः ।
अयतन्ता चरतो अन्यदन्यदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अभिनक्षन्तो अभि ये तमानशु निधिं पणीनां परं गुहा हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यानृता पुनर्यत उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
क्रतावानः प्रतिचक्ष्यानृता पुनरात आ तस्थुः कवयो महस्पथः ।
ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नक्रिः यो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ७
कृतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पतिर्यत्र वहि प्र तदर्शोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो यामिरस्यति नृचक्षसो हृशये कर्णयोनयः ८
स संनयः स विनयः पुरोहितः स सुष्टुतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्ष्मो यद् वाजं भरते मती धना ऽऽदित् सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनवतो बृहस्पतेः सुविदत्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽर्वरे वृजने विश्वथा विभु महामु रणवः शर्वसा ववर्क्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पपथे पृथु विश्वेदु ता परिभूब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मघवाना युवोरिदा पश्चन प्र भिनन्ति व्रतं वाम् ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽहं युजेव वाजिना जिगातम् १२ (२४६)

- उताशिष्टा अनु गृण्वन्ति वह्नयः सुभेयो विप्रो भरते मती धना ।
 वीळुद्रेषा अनु वशं ऋणमावृदिः स ह वाजी संमिथे ब्रह्मणस्पतिः १३
- ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।
 यो गा उदाजत् स विवे वि चाभजन् महीव रीतिः शवसासरत् पृथक् १४
- ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽवयस्वतः ।
 वीरेषु वीरां उषं पृष्टि नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेपि मे हवम् १५
- ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं तद् भद्रं यद्वन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १६ [३] (२५०)

(२५)

५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

- इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शशुवद् रातहव्य इत् ।
 जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः १
- वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभीं रयिं पप्रथद् बोधति त्मना ।
 तोकं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः २
- सिन्धुर्न क्षेवुः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वध्रारिभि वृष्टयोजसा ।
 अग्नेरिव प्रसिन्तिनाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ३
- तस्मा अर्षन्ति विव्या असश्चतः स सत्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।
 अनिमृष्टविधिर्हन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ४
- तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धवो ऽच्छिद्वा शर्मं दधिरे पुरूणि ।
 देवानां सुम्ने सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ५ [४] (२५५)

(२६)

४ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

- ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत् ।
 सुप्तावीरिद् वनवत् पुत्सु वुष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम् १
- यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्यै ।
 हविष्कृणुष्व सुभगो यथासंसि ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे २ (२५७)

स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना वृभिः ।
 देवानां यः पितरमाविवांसति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्
 यो अस्मै हव्यैर्धृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।
 उरुष्यतीमंहसो रक्षती रिषोऽहोश्चिदस्मा उरुचक्रिरुद्धतः

३

४ [५] (२५९)

(२७)

१७ क्रमो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिर आदित्येभ्यो वृतस्नूः सुनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अयमा भगो नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः
 इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अयमा वरुणो जुषन्त ।
 आदित्यासः शुचयो धारपूता अवृजिना अनवद्या अरिंहाः
 त आदित्यास उरवो गभीरा अर्दव्धासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।
 अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति
 धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवन्स्य गोपाः ।
 वीधाधिषो रक्षमाणा असुर्यमृतावानश्चर्यमाना क्रणानि
 विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदयमन् भय आ चिन्मयोभु ।
 युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतौ परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्

१

२

३

४

५ [६]

६

७

८

९

१० [७] (२६९)

सुगो हि वो अयमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।
 तेनादित्या अर्धि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म
 पिपर्तु नो अर्दिती राजपुत्रा इति द्वेषांस्ययमा सुगेभिः ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिंहाः
 तिस्रो भूमिर्धारयन् त्रीरुत द्यून् त्रीणि वृता विदथे अन्तरेषाम् ।
 क्रतेनादित्या महि वो महित्वं तदयमन् वरुण मित्र चारु
 त्री रौचुना क्रिया धारयन्त हिरण्ययाः शुचयो धारपूताः ।
 अस्वप्नजो अनिमिषा अर्दव्धा उरुशंसा क्रजवे मर्त्याय
 त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।
 शतं नो रास्व शरदो विचक्षे इश्यामारूषि सुधितानि पूर्वा

न दक्षिणा वि चिकिते न सुव्या न प्राचीनमादित्या नोत पुश्वा ।	
पाक्या चिद् वसवो धीर्यां चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरिण्याम्	११
यो राजभ्य ऋतुभिभ्यो वृक्षाश्च यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।	
स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुधावा विदथेषु प्रज्ञस्तः	१२
शुचिरपः सुयवसा अदब्ध उर्ष क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः ।	
नकिटं घनन्यन्ति तो न कुराद् य आद्रित्यानां भवति प्रणीतो	१३
अदिति मित्र वरुणोत मुल्ल यद् वो वयं चकृमा कच्चिदागः ।	
उर्वदयामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वीर्या अभि नशन्तमिमाः	१४
उभे अस्मै पीपयतः सस्त्रीची द्विवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन् ।	
उभा क्षयावाजयन् याति पुत्सू भावधौ भवतः साधू अस्मै	१५
या वो माया अभिबुहे यजन्ताः पाशा आदित्या रिपवे विवृताः ।	
अश्वीव तां अति येष रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् त्साम	१६
माहं मघो नो वरुण प्रियस्य भूरिदान आ विवुं शूर्नमापेः ।	
मा शयो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदिम विदथे सुवीराः	१७ [८] (२७६)

(२८)

११ कूर्मो गात्समदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वमनाशिनी ।) निष्टुप् ।

इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु मृहा ।	
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरैः	१
तव व्रते सुभगासः स्याम स्वाध्यां वरुण तुष्टुवांसः ।	
उपायन् उवसां गोमतीना मग्नयो न जरमाणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्म चरुशंसस्य वरुण प्रणेतः ।	
यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं गुज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजद् विधृतां कृतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति ।	
न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पप्तू रघुया परिजम्न	४
वि मच्छ्रथाय रशनामिवागं क्रध्याम ते वरुण खामृतस्य ।	
मा तन्तुर्छेदि वयतो धिर्यं मे मा मात्रा शार्यपसः पुर क्रतोः	५ [९] (२८१)

अपो सु म्यक्ष वरुण भियसं मत् सभ्राळृतावोऽनु मा गृभाय ।
 दामैव वत्साद् वि मुमुग्ध्यंहे नहि त्वदुरे निमिषश्चेनेशे
 मा नो वधैर्वरुण ये त इष्टा-वेनः कृण्वन्तमसुर धीणन्ति ।
 मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि षू मृधः शिश्रथो जीवसे नः
 नमः पुरा ते वरुणोत नून सुतापरं तुविजात ब्रवाम ।
 त्वे हि कं पर्वते न श्रिता-न्यप्रच्युतानि दूळभ व्रतानि
 परं ऋणा सविरीध मत्कृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजम् ।
 अव्युष्टा इक्षु भूर्यसीरुपास आ नो जीवान् वरुण तामु शाधि
 यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मह्यमाहं ।
 स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाह्यस्मान्
 माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विवुं शूनमापेः ।
 मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

६

७

८

९

१०

११ [१०] (१८७)

(२९)

७ कूर्मो गार्त्समदो, गुत्समदो वा । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

धृतव्रता आदित्या इषिरा आरे मत् कर्त रहसृरिवागः ।
 शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वाँ अवसे हुवे वः
 यूयं देवाः प्रमतिर्युयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतयुयोत ।
 अमिक्षत्तारो अभि च क्षमध्व-मद्या च नो मृळयतापरं च
 किमू नु वः कृणवामापरेण किं सनेन वसव आप्येन ।
 यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिमिन्द्रामरुतो दधात
 ह्ये देवा यूयमिवापयः स्थ ते मृळत् नाधमानाय मह्यम् ।
 मा वो रथो मध्यमवाळृते भू-न्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिष्म
 प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितवं शशास ।
 आरे पाशा आरे अघानि देवा मा माधि पुत्रे विमिव ग्रमीष्ट
 अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्कि भयमानो व्ययेयम् ।
 त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्तादवपदो यजत्राः
 माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विवुं शूनमापेः ।
 मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१

२

३

४

५

६

७ [११] (१९४)

(३०)

११ मृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ गृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

- कृतं वेवायं कृण्वते सवित्र इन्द्रायाहिध्रे न रमन्त आपः ।
 अहंरह्यात्यक्तुरपां कियान्त्या प्रथमः सर्ग आसाम् १
- यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत् प्र तं जनित्री विदुष उवाच ।
 पथो रदन्तीरनु जोषमस्मै विवेदिवे धुनयो यन्त्यर्थम् २
- ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे ऽधा वृत्राय प्र वधं जभार ।
 मिहं वसान उप हीमदुद्धोत तिम्रायुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः ३
- बृहस्पते तपुषाश्वेव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।
 यथा जघन्थ धृषता पुरा चि वेवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र ४
- अव क्षिप द्विवो अश्मानमुच्चा येन शत्रुं मन्दसानो निजूवीः ।
 तोकस्य सातो तनयस्य भूरे रस्मां अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम् ५ [१२]
- प्र हि कर्तुं बृहथो यं वनुथो रधस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।
 इन्द्रासोमा युवमस्मां अविष्ट मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम् ६
- न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्वन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।
 यो मे पृणाद् यो वृद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरार्यत् ७
- सरस्वति त्वमस्मां अविद्धि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।
 त्यं चिच्छधन्तं तविषीयमाणमिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम् ८
- यो नः सनुत्य उत वा जिघ्रलु रभिरुयाय तं तिगितेन विध्य ।
 बृहस्पत आयुधेजेषि शत्रून् बृहे रीषन्तं परि धेहि राजन् ९
- अस्माकंभिः सत्वाभिः शूर शूरे वीर्या कृधि यानि ते कर्त्तव्यानि ।
 ज्योगमूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वरुनि १०
- तं वः शर्धं मारुतं सुमन्युर्गिरो प बुवे नमसा दैव्यं जनम् ।
 यथा रयिं सर्ववीरं नशांमहा अपत्यसाचं श्रुत्य विवेदिवे ११ [१३] (३०५)

(३१)

७ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

- अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं मावित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।
 प्र यद् वयो न पतन्वस्मन्स्पतिं भवस्यवो हर्षीवन्तो वनर्षदः १
 अर्धस्मा न उद्वता सजोषसो रथं देवासो अभि विश्वु वाजयुम् ।
 यवाशवः पद्यामिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः २
 उत स्य न इन्द्रो विश्ववर्षणिर्विवः शर्धेन मारुतेन सुकतुः ।
 अनु नु स्थात्यवृकामिन्नतिमी रथं महे सनये वाजसातये ३
 उत स्य वेवो भुवनस्य सक्षणिस्त्वष्टा ग्रामिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।
 इळा भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती ४
 उत त्ये देवी सुभगे मिथुदशो वासानक्ता जगतामपीजुवा ।
 स्तुषे यद् वा पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे ५
 उत वः शंसमुशिजामिव इमस्यहिर्बुध्न्योऽज एकपादुत ।
 त्रित क्रमुक्षाः सविता चनो दधेऽपां नपादाशुहेमा धिया शर्मि ६
 एता वो वरम्युद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम् ।
 भवस्यवो वाजं चक्रानाः सप्तिनं रथ्यो अहं धीतिमश्याः ७ [१४] (३११)

(३२)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा, ४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती, ६-८ अनुष्टुप् ।

- अस्य मे द्यावापृथिवी क्रतायतो भूतमवित्री वचसः सिषासतः ।
 ययोरार्युः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुवाँ महो दधे १
 मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दभन् मा न आभ्यो रीरधो वृच्छुनाभ्यः ।
 मा नो वि योः सुख्या विद्धि तस्य नः सुन्नायता मनसा तत् त्वेमहे २
 अहेळता मनसा श्रुष्टिमा वह दुर्हानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् ।
 पद्याभिराशु वचसा च वाजिनं त्वां हिंनोमि पुरुहूत विश्वहा ३
 राकामहं सुहवाँ सुदृती रुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्मना
 सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया वदातु वीर शतदायमुक्थ्यम् ४ (३१६)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्ददासि दाशुषे वसूनि ।
ताभिर्नो अद्य सुमना उपागहि सहस्रपोषं सुभगे रराणा

५

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिङ्मि नः

६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुपूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विश्वत्स्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन

७

या गुङ्गुर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमह ऊतये वरुणानीं स्वस्तये

८ [१५] (३२०)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पद्मचाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । विष्टुप् ।

आ ते पितर्मरुतां सुन्नमेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अर्वति क्षमेत प्र जायेमहि रुद्र प्रजाभिः

१

त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्य॑स्मद् द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्चातयस्वा विषूचीः

२

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।

पथि॑ णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि

३

मा त्वा रुद्र चुक्रुधामा नमोभि॑र्मा दुष्टुती वृषभ मा सहती ।

उन्नो वीरो अर्यय भेषजेभि॑र्भिषक्तं त्वा भिषजां गृणोमि

४

हवीमभिर्हवते॑ यो हविर्भि॑रव स्तोमेभी रुद्रं दिषीय ।

ऋद्वरः सुहवो॑ मा नो अस्यै बभुः सुशिपो रीरधन्मनायै

५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वर्यसा नाधमानम् ।

घृणीव च्छायामरपा अशीयाः—ऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुन्नम्

६

क्र॑ स्य ते रुद्र मृळयाकु—हस्तो यो अस्ति भेषजो जलाषः ।

अपभती रपसो दैव्यस्या—भी नु मा वृषभ चक्षमीथाः

७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचि महो महीं सुष्टुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नमोभि॑र्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम

८

(३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रेभिः पिपिशे हिरण्यैः ।
ईशानावस्य भुवनस्य भूरे—न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम्
अहँन् विभर्षि सार्यकानि धन्वा—हँन् निष्कं यजतं विश्वरूपम् ।
अहँन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओर्जीयो रुद्र त्वदस्ति

९

१० [१७]

स्तुहि श्रुतं गर्तसद्वं युवानं मृगं न भीममुपहृत्नुमुग्रम् ।
मृळा जरित्रे रुद्र स्तवानो ऽन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः
कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं । प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरेर्द्वारं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे

११

१२

या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शंतमा वृषणो या मयोभु ।
यानि मनुर्वृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वरिम
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परि त्वेषस्य दुर्मतिर्मही गात् ।
अव स्थिरा मयवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ
एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवनभुन्नो रुद्रेह बोधि बृहद् वंदेम विदधे सुवीराः

१३

१४

१५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती; १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवो जसो मृगा न भीमास्तर्विषीभिरचिनः ।
अग्रयो न शुशुचाना क्रजीषिणो भूमिं धमन्तो अप गा अवृणवत
द्योवो न स्तृभिश्चितयन्त खादिनो व्य१ध्रिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषार्जनि पृश्न्याः शुक्र ऊर्धनि
उक्षन्ते अश्वौ अत्यौ हवाजिषु नदस्य कर्णैस्तुरयन्त आशुभिः ।
हिरण्यशिप्रा मरुतो दविध्वतः पृक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः
पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सक्वमा जीरवानवः
पृषदश्वसो अनवभ्राधस क्रजिप्यासो न वयुनेषु धूपदः
इन्धन्वमिधेनुमी रण्डादूधमि—रध्वस्मभिः पृथिभिर्भाजहृष्टयः ।
आ हंसासो न स्वसराणि गन्तान मधोर्मदाय मरुतः समन्यवः

१

२

३

४

५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सर्वनानि गन्तन ।

अश्वाभिव पिप्यत धेनुमूर्धलि कर्ता धियं जरित्रे वाजपेशसम् ६

तं नो दात मरुतो वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयद् विवेदिदे ।

हवं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुदरं सहः ७

यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।

धेनुर्न शिष्वे स्वसरेषु पिबन्ते जनार्ण रातहविषे महीमिषम् ८

यो नो मरुतो वृकताति मर्त्यो रिपुर्दधे वंसवो रक्षता रिषः ।

वर्तयत तपुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना वधः ९

चित्रं तद् वो मरुतो यामं चेकिते पृथ्व्या यद्वधुरप्यापयो दुहुः ।

यद् वा निदे नवमानस्य रुद्रिया स्त्रितं जराय जुरतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो म्रहो मरुत एवयात्रो विष्णोरेषस्य प्रभुथे हवामहे ।

हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतर्धुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राध ईमहे ११

ते दशंगवाः प्रथमा यज्ञमूर्धहिर ते नो हिन्द्वन्तूषसो व्युष्टिषु ।

उषा न रासीररुणैरपोर्णुते म्रहो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२

ते क्षोणीभिररुणेभिर्नाश्विर्भी रुद्रा ऋतस्य सवनेषु वावृधुः ।

निमेघमाना अत्येन पाजसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिर सुपेशसम् १३

तां इयानो महि वरूथमृतय उप धेदेना नमसा गृणीमसि ।

त्रितो न यान् पञ्च होतृनमिष्टय आववर्तदवराञ्चक्रियावसे १४

ययां १३ पारयथात्यंहो यया निदो मुञ्चथ वन्वितारम् ।

अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो षु वाभेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गृत्समद (आक्षिरसः शौनहोत्रः पद्माद्) भार्गवः शौनकः । अपानपान् । त्रिष्टुप् ।

उपेयमृक्षि वाजयुर्वेषस्यां चनो वधीत नाद्यो गिरो मे ।

अपां नपादाशुहेमा कुवित स सुपेशसस्करति जोषिषन्धि १

इमं स्वस्मै हृद आ सुतष्टं मन्त्रं वोचेम कुविर्वस्य वेदत् ।

अपां नपाक्सुर्यस्य म्रह्मा विश्वान्युर्यो मुर्वना जजान

२ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्ध्वं नद्यः पृणन्ति ।

तमू शुचिं शुचयो दीक्षिवांसं—मपां नपातं परि तस्थुरापः

३

तमस्मैरा युवतयो युवानं मर्मून्यमानाः परि यन्त्यापः ।

स शुक्रेभिः शिकर्वमी रेवदस्मे वृदायानिध्मो घृतनिणिंशुप्सु

४

अस्मे तिस्रो अयथ्याय नारी—द्वेवाय द्वेदीर्धिषिन्यन्नम् ।

कृता इवोप हि प्रसर्से अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम्

५ [२२]

अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्व—द्वेहो रिपः संपृचः पाहि सूरिन् ।

आमासु पुरुषं पुरो अप्रमृष्यं नारातयो वि नशन्नानृतानि

६

स्व आ दमे सुदुर्वा यस्य धेनुः स्वधां पीपाय सुवन्नमति ।

सो अपां नपादूर्जयन्नस्व—न्तर्वसुदेयाय विधत्ते वि भानि

७

यो अप्स्वा शुचिना दैव्येन कृतावाजस उर्विया विभानि ।

वया इवून्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधश्च प्रजाभिः

८

अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्मानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।

तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती हिरण्यवर्णाः परि यन्ति यहीः

९

हिरण्यरूपः स हिरण्यसंह—गपां नपात सेदु हिरण्यवर्णाः ।

हिरण्ययात परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा दंत्यन्नमस्मै

१० [२३]

तदुस्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नप्तुरपाम् ।

यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य

११

अस्मै बहूनामवुमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविभिः ।

सं सानु माग्भि दिधिषामि बिल्भै—र्दधाम्यन्नेः परि वन्द क्रग्भिः

१२

स ई वृषाजनयत तासु गर्भं स ई शिशुर्धयति तं रिहन्ति ।

सो अपां नपादनीभिल्लातवर्णां अन्यस्येवैह तन्वा विवेष

१३

अस्मिन् पदे परमे तस्थिवांसं—मध्वस्माभिर्विश्वहा दीक्षिवांसम् ।

आपो नपत्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति यहीः

१४

अयांसमग्रे सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवन्नयः सुवृक्तिम् ।

विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद वदेम विदथे सुवीराः

१५ [२४] (३६५)

(३६)

६ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ गा अपो ऽधुक्षन् त्सीमर्विभिराद्रिभिर्नरः ।

पिबेन्नु स्वाहा प्रहृतं वर्षदृतं होत्रावा सोमं प्रथमो य ईक्षिषे ?

यज्ञैः संमिश्राः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्—र्यामन्नुभ्रासो अञ्जिषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्मरुतस्य सूनवः पोत्रावा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तान् नि बर्हिषि सदतना रणिटन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस्—स्त्वष्टर्वृवेभिर्जनिभिः सुमद्गणः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चो—शन् होतारिं ष्वा योनिषु त्रिषु ।

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबार्मीधात् तव भागस्य तृष्णुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृमृणवर्धनः सह ओजः प्रदिविं ब्राह्मोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मध्वन् तुभ्यमाभृत—स्त्वमस्य ब्राह्मणादा तृपत् पिब ५

जुषेथां युजं बोधतं हवस्य मे सक्तो होता निविदः पूर्वा अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रज्ञावादा पिबतं सोम्यं मधुं ६ [२५] (३७)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समव (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः— १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च, ५ अश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रावन्नु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णां वष्टयासिचम् ।

तस्मा एतं भरत तद्वशो वृदि—होत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ?

यस्य पूर्वमर्ध्वे तमिवं हृवे सेषु हव्यो वृदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः २

मेघन्तु ते बह्व्यो येमिरीयसे ऽरिषण्यन् वीळयस्वा वनस्पते ।

आयूया धृष्णो अमिगूया त्वं नेद्रात् सोमं द्रविणोदः पिब ऋतुभिः ३

अपांस्त्रोत्रावन्तु पोत्रावन्तो—त नेद्रावन्नुषत प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममृत्यं द्रविणोदाः पिबन्तु द्राविणोदसः ४ (३७)

अवाञ्छमद्य यय्यं नृवाहणं रथं युआथामिह वां विमोचनम् ।
 पूङ्गं हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबतं वाजिनीवसू
 जोष्ये समिधं जोष्याहुतिं जोषि बह्व जन्यं जोषि सुहुतिम् ।
 विश्वेभिर्विश्वां ऋतुना वसो मह उशन देवां उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद्) मार्गवः शौनकः । सविता । विष्णु ।

उदु व्य देवः सविता सवायं शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथामजद वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवां पृथुपाणिः सिसृति ।
 आपश्चिदस्य व्रत आ निमृष्टा अयं चिद् वातो रभते परिज्मन्
 आशुभिश्चिद्यान् वि मुचाति नूनमरीरमदतमानं चिदेतोः ।
 अह्यधूणां चिन्त्ययां अविष्यामनु व्रतं सवितुर्मोक्यागात्
 पुनः समव्यद विततं वयन्ती मध्या कर्तेन्यधाच्छक्म धीरः ।
 उत सहायास्थाद् व्युत्तूरदधरमतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सुनवे भागमाधादन्वस्य केतमिधितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विष्टितो जिगीषुर्विश्वेषां कामश्चरताममभूत् ।
 शश्वो अपो विहृतं हित्यागादनु व्रतं सवितुर्देवस्य
 त्वया हितमप्यमप्यु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विभ्यो नकिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्राध्यं वरुणो योनिमप्यमनिशितं निमिषि जभुराणः ।
 विश्वो मार्ताण्डो व्रजमा पशुगात् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमयमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारात्यस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पुरंधि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अवाः ।
 आयो वामस्य संगथे रयीणां मिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८७)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया दत्तं काम्यं राघ आ गात् ।
 शं यत् स्तोतुभ्य आपये भवात्पुरुशंसाय सवितर्जित्रे

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद (आश्विनरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आवाणेव तद्विद्वं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तमच्छ ।

ब्रह्माणेव विद्वं उक्थशासा ब्रूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा

१

प्रातर्यावाणा रथेव वीरा ऽजेव यमा वरमा सचेथे ।

मेने इव तन्वाइ शुभ्रमाने दंपतीव क्रतुविवा जनेषु

२

गृध्रेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छुफाविं जर्मुषाणा तरोभिः ।

चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुसा ऽर्वाश्वा यातं रथेव शक्रा

३

नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।

श्वानेव नो अरिषण्या तनूना खृगलेव विससः पातमस्मान्

४

घातेवाजुर्या नद्येव श्रुति-रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।

हस्ताविं तन्वेइ शंभविद्या पादेव नो नयतं वस्यो अच्छ

५ [४]

ओष्ठाविं मध्वास्ते वदन्ता स्तनाविं पिप्यतं जीवसे नः ।

नारसेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविं सुधुता भूतमस्मे

६

हस्तेव शक्तिमभि संवृषी नः क्षामेव नः समजतं रजांसि ।

इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणेव स्वर्धितिं सं शिशीतम्

७

एतानि वागश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अक्रन् ।

तानि नरा जुजुषाणोष यातं बृहद् वदम विद्वं सुवीराः

८ [५] (३९६)

(४०)

६ गृत्समद (आश्विनरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सोमापूर्वणौ,

६ (अन्यार्धवर्षस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूर्वणा जनना रयीणां जनना द्विवो जनना पृथिव्याः ।

जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोषौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नामिम

१

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्ते-मौ तमोसि गृहतामजुष्टा ।

आभ्यामिन्द्रः एकवामास्वन्तः सोमापुषभ्यां जनदुस्त्रियासु

२

(३९८)

सोमपूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्द्रम् ।
 विष्वक्तं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पश्वरश्मिम् ३
 विष्वान्यः सर्वान् चक्र उज्जा पृथिव्यामन्यो अध्युन्तरिक्षे ।
 तावत्सम्यं पुरुवारं पुरुक्षं रायस्योषं विष्यतां नाभिमुत्से ४
 विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।
 सोमपूषणावर्ततं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम ५
 धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्द्रो रयिं सोमो रयिपतिर्वधातु ।
 अर्बुतु वैश्ववितिरनर्वा बृहद् वदेम विवथे सुवीराः ६ [६] (४०९)

(४१)

२१ गृत्समद (आक्षिप्तः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायु, ४-६ मित्रावरुणौ,
 ७ ९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ
 द्विधाने वा । (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गायत्री; १६-१७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

वायो ये तं सहस्रिणो रथासस्तोमिरा गहि ।
 निपुत्वान् त्सोमपीतये १
 निपुत्वान् वायुवा गह्य—यं शुक्रो अयामि ते ।
 गन्तासि सुन्वतो गृहम् २
 शुक्रस्याद्य गवांशिर इन्द्रवायु निपुत्वतः ।
 आ यातं पिबतं नरा ३
 अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमं क्रतावृधा ।
 ममेव्हिह श्रुतं हवम् ४
 राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सदैस्पुत्तमे ।
 सहस्रस्थूण आसाते ५ [७]

ता सभ्राजा घृतासुती आश्रित्या वानुनस्पती ।
 सचेते अनवह्वरम् ६
 गोमद्रू पु नासत्या ऽश्ववद् यातमश्विना ।
 वर्ती रुद्रा नृपाय्यम् ७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आकुर्धर्पद् वृषण्वसू ।

दुःशंसो मर्त्यो रिपुः

८

ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम् ।

धिष्ण्या वरिवोविर्वम्

९

हन्त्रो अङ्ग महद् भयमभी पदपं चुच्यवत् ।

स हि स्थिरो विचर्षणिः

१० [८]

हन्त्रश्च मृळयाति नो न नः पुश्चाकुचं नशत् ।

भद्रं भवाति नः पुरः

११

हन्त्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षणिः

१२

विश्वे देवास आ गतं शृणुता मं इमं हवम् ।

एदं बर्हिर्नि पीदत

१३

तीव्रो वो मधुर्मा अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।

एतं पिबत काम्यम्

१४

हन्त्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूर्षरातयः ।

विश्वे समं श्रुता हवम्

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।

अप्रज्ञस्ता इव स्मसि प्रज्ञास्तिमम्ब नस्कृधि

१६

त्वे विश्वा सरस्वति श्रितायूषि कुव्याम् ।

शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि दिदिङ्मि नः

१७

इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।

या ते मन्त्रं गृत्समदा कृतावरि प्रिया देवेषु जुहति

१८

प्रेतां यज्ञस्य शंभुवां युवामिदा वृणीमहे ।

अग्निं च हव्यवाहनम्

१९

द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य विविस्पृशम् ।

यज्ञं देवेषु यच्छताम्

२०

आ वामुपस्थमब्रुहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।

इहाद्य सोमपीतये

२१ [१०] (४२३)

(४१)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिशलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।
 कर्निकदग्जनुषं प्रबुवाण इयति वाचमरितेव नार्वम् ।
 सुमङ्गलश्च शकुने भवसि मा त्वा का चिदभिभा विख्या विदुत १
 मा त्वा इयेन उद् वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विदुषुमान वीरो अस्ता ।
 पित्र्यामनु प्रविशं कर्निकदत सुमङ्गलो भद्रवादी वदेह २
 अवं कन्द दक्षिणतो गृहाणो सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।
 मा नः स्तेन ईशत माघशंसो बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४१६)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिशलरूपीन्द्रः) ।
 जगती; २ अतिशक्ती अप्रिया ।
 प्रवृक्षिणिवृभि गृणन्ति कारवो वयो वर्दन्त क्रतुथा शकुन्तयः ।
 उमे वाचो वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १
 उद्गातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।
 वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्यां सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद
 विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २
 आववृस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिन्द्रि नः ।
 यदुत्पतन् वर्दसि कर्करियथा बृहद वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४१९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या	२००६
द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या	४१९
सर्वयोगः	२४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवक्तः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । विष्णुश्च ।

- सोमस्य मा तवसे वक्ष्येमे वह्निं चकर्थ विदधे यजध्वै ।
 देवाँ अच्छा दीछाद् युञ्जे अग्निं शमये अग्ने तन्वं जुषस्व १
- प्राञ्चं यज्ञं चकृम वधतां गीः समिन्द्रिणि नमसा दुवस्यन् ।
 द्विवः शंशासुविदथा कवीनां गृत्साय चित् तवसे गातुमीषुः २
- मयो दधे मेधिरः पूतवक्षो द्विवः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः ।
 अविन्वक्षु दर्शतमस्त्वन्तर्द्वेवासो अग्निमपसि स्वसृणाम् ३
- अवर्धयन् त्वुभयं सप्त गृहीः श्वेतं जज्ञानमरुषं महित्वा ।
 शिशुं न जातमभ्यारुश्वान् देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन् ४
- गृह्णेभिरङ्गै रज आततन्वान् कर्तुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।
 गोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः ५ [१३]
- वृमाजा सीमनवतीरदध्या द्विवो यहीरवसाना अनगाः ।
 सन्ना अत्र युवतयः सयोनी रेकं गर्भं दधिरे सप्त वापीः ६
- स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ सुवधे मधूनाम् ।
 अस्थुरन्न धेनवः पिन्वमाना मही कुस्मस्य मातरा समीची ७
- बभ्राणः सूनो सहसो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वपूषि ।
 श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र वावुधे काव्येन ८
- पितुश्चिदूधर्जनुषा विवेव व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः
 गुहा चरन्तं ससिभिः शिविभिर्द्विवो यहीभिर्न गुहा बभूव ९

(९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वरिको अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सर्वन्धू उभे अस्मै मनुष्येई नि पाहि

१० [१४]

उरो महां अनिबाधे ववर्धा—ऽऽपो अग्निं यशसः सं हि पूर्वीः ।
ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निरपासि स्वसृणाम्
अको न बभ्रिः समिथे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भाक्कजीकः ।
उदुमिया जनिता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो यद्वो अग्निः
अपां गर्भं दर्शतमोषधीनां वना जजान सुभगा विरूपम् ।
देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन्
बृहन्त इद् भानवो भाक्कजीक—मग्निं सचन्त विद्युतो न शुकाः ।
गुह्येव वृद्धं सदसि स्वे अन्त—रपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भि—रीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।
देवैरवो मिमीहि सं जतित्रे रक्षां च नो दम्येभिरनीकैः

११

१२

१३

१४

१५ [१५]

उपक्षेतारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।
सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि प्याम पृतनायूरदेवान्
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।
प्रति मतीं अवासयो दमूना अनु देवान् रधिरो यांसि साधन् ।
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विदधानि साधन् ।
वृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौ—वृग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान्
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभि—महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।
अस्मे रयिं बहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं यशसं कृधी नः
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्वर्याय नूतनानि वोचम् ।
महान्ति वृष्णे सर्वना कृतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वामित्रेभिरिभ्यते अजस्रः ।
तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्थांम
इमं यज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकतो रराणः ।
प्र यंसि होतवृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व
इळांमग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

१६

१७

१८

१९

२०

२१

२२

२३ [१६] (११)

(२)

१५ गाथिनो विदवामिभः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानरायं धिषणांमृतावृधे घृतं न पूतमग्नये जनामसि ।
 द्विता होतारं मनुषश्च वाघतो धिया रथं न कुलिशः समृण्वति १
- स रोचयज्जनुषा रोदसी उमे स मात्रोरभवत् पुत्र ईद्वयः ।
 हव्यवाळशिरजरश्नोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
- कृत्वा दक्षस्य तरुषो विधर्माणि वेवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुचचानं भानुना ज्योतिषा महाभत्यं न वाजं सनिष्यन्तुपं नुवे ३
- आ मन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्वयं वाजमग्निर्यम् ।
 रातिं भृगूणामुशिजं कविकंतुमग्निं राजन्तं द्विव्येन शोचिषा ४
- अग्निं सुज्ञाय दधिरे पुरो जना वाजश्रवसमिह वृक्तवर्हिषः ।
 यतवृचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्रं यज्ञानां साधदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
- पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतर्यज्ञेषु वृक्तवर्हिषो नरः ।
 अग्रे तुवं दृच्छमानास आप्यमुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
- आ रोदसी अपृणदा स्वर्सहज्जातं यदेनमपसो आधारयन् ।
 सो अध्वराय परिणीयते कवि-रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
- नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीकृतस्य बृहतो विचर्षणि-रग्निर्वैवानामभवत् पुरोहितः ८
- तिष्ठो यद्वस्य समिधः परिज्मनोऽग्नेरपुनश्चाशिजो अष्टत्यवः ।
 तासाभिकामदधुर्मत्ये भुजामु लोकमु द्वे उपं जामिमीयतुः ९
- विशां कविं विरपतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्ववधितिं न तेजसे ।
 स उद्धतो निवतो याति वेविषत् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजजिवान् वृषां चित्रेषु नानवृक्ष सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दयमानो वि व्राशुषे ११
- वैश्वानरः प्रतथा नाक्रमारुहद् द्विवस्पृष्टं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयश्चन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
- कृतावानं यजियं विप्रमुक्थ्यमा यं बुधे मातरिश्वा विवि क्षयम् ।
 तं चित्रयामं हरिकेशमीमहे सुवीतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३

(३६)

शुचिं न यामिन्निषिरं स्वर्हंशं केतुं द्विवो रोचनस्थामुषुर्वधम् ।
अग्निं मूर्धानं द्विवो अर्घतिष्कुतं तमीमहे नमसा वाजिनं बृहत्
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमूनसमुक्थं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वपुषाय दर्शतं मनुहितं सद्भुभिद् राय ईमहे

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गाधिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजसे विषो रत्ना विधन्त धरुणेषु गार्तवे ।
अग्निहि देवां अमृतो दुवस्य त्यथा धर्माणि सनता न दूदुषत्
अन्तर्दूतो रोदसी वृस्म ईयते होता निर्बन्तो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवेभिरग्निरिषितो धियावसुः
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नाधि संदृधुर्गिरस्तस्मिन्सुद्वानि गजमान आ चक्रे
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चितां विमानमग्निर्वियुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुप्रियो भन्दते धामभिः कविः
चन्द्रमग्निं चन्द्ररथं हरिव्रतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वर्विदम् ।
विगाहं तूर्णिं तविषीभिरावृतं भूर्णिं देवास इह सुश्रियं दधुः

१

२

३

४

५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
रथीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
अग्रे जरस्व स्वपत्य आयुर्न्यूजा पिन्वस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयांसि जिन्व बृहतश्च जागृव उशिग्देवानामसिं सुक्रतुर्विषाम्
विश्वपतिं युहमतिथिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिवृधे
विभावां देवः सुरणः परि क्षिती रग्निर्वैभूव शर्वसा सुमद्रथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषेम दम आ सुवृक्तिभिः
वैश्वानर तव धामान्या चक्रे येभिः स्वर्विदमवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुवनानि रोदसी अग्रे ता विश्वा परिभूरसि त्मना
वैश्वानरस्य वंसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायता शिर्घ्यावापृथिवी भूरिरेतसा

६

७

८

९

१०

११ [२१] (९४)

(४)

११ गाथिनो विद्वामिभः । आप्रीसूक्तं [= १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यो होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीऽङ्गाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । निधुप ।

समिद्धमिदं सुमना बोध्यस्मे गुचागुचा सुमतिं रांसि वस्वः ।
 आ देव केवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्ष्यमे १
 यं केवासन्निरहन्नायजन्ते विवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
 सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी न स्तनूनपाद् घृतघोनिं विधन्तम् २
 प्र दीधितिर्विम्बवारा जिगति होतारमिळः प्रथमं यजध्वे ।
 अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्वे स केवान् यक्षद्विषितो यजीयान् ३
 ऊर्ध्वो वा गातुरध्वरे अकायूर्ध्वो गोचीषि प्रस्थिता रजांसि ।
 विवो वा नाभा न्यसावि होता स्तृणीमहि केवव्यचा वि बर्हिः ४
 सप्त होत्राणि यनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यञ्जतेन ।
 नृपेशसो विदधेषु प्र जाता अग्नीडेभं यज्ञं वि चरन्त पूर्वाः ५ [२२]
 आ भन्दमाने उवसा उपकि उत स्मर्यते तन्वाइ विरूपे ।
 यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष दिन्द्रो मरुत्वा उत वा महोभि ६
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृञ्जे सप्त पृक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 ऋतं शंसन्त ऋतमिदं त आहु रनु व्रतं व्रतपा दीध्यानाः ७
 आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा केवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।
 सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेवं सदनु ८
 तन्नस्तुरीपमधं पोषधित्नु देव त्वष्टावि रराणः स्यंस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुवक्षो युक्तयावा जायते केवकामः ९
 वनस्पतेऽव सृजोषं केवा नग्निर्हविः शमिता सूदयाति ।
 सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा केवानां जनिमानि वेदं १०
 आ याग्ये समिधानो अवाङ्निर्वेण केवैः सरथं तुरेभिः ।
 बर्हिर्न आस्तामर्दितिः सुपुत्रा स्वाहा केवा अघृता मादयन्ताम् ११ [२३] (६०)

(५)

११ गार्थिनो विश्वामित्रः । अग्निः । शिष्टदुष्ट ।

- प्रत्यग्रिषसश्चेकितानो ऽबोधि विप्रः पद्वीः कवीनाम् ।
 पृथुपाजा देवयज्ञिः समिद्धो ऽप द्वारा तमसो वह्निरावः १
- प्रेद्वग्निर्वावृधे स्तोमैभिर्गीर्भिः स्तोतॄणां नमस्य उदथैः ।
 पूर्वीर्कृतस्य संहशश्चकानः सं दूतो अद्यौदुषसो विरोके २
- अधायग्रिर्मानुषीषु विक्ष्वः—पां गर्भो मित्र क्रतेन साधन् ।
 आ हर्षतो यजतः सान्वस्था दभूदु विप्रो हव्यो मतीनाम् ३
- मित्रो अग्निर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः ।
 मित्रो अध्वर्युरिषिरो दमूना मित्रः सिन्धूनामुत पर्वतानाम् ४
- पार्ति प्रियं रिपो अग्रं पदं वेः पार्ति यद्वश्वरं सूर्यस्य ।
 पाति नाभा सप्तशीर्षाणामग्निः पार्ति देवानामुपमादंभृष्वः ५ [२४]

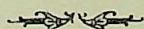
- ऋभुश्चक्र ईडयं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् ।
 सप्तस्य चर्म घृतवत् पदं वे—स्तद्विद्वशी रक्षत्यप्रयुच्छन् ६
- आ योनिमग्निर्घृतवन्तमस्थात् पृथुप्रगाणमुशन्तंमुशानः ।
 दीद्यानः शुचिर्कृष्वः पावकः पुनःपुनमीतरा नव्यसी कः ७
- सद्यो जात ओषधीर्भिव्वक्षे यदी वर्धन्ति प्रस्वो घृतेन ।
 आप इव प्रवता शुम्भमाना उरूप्यदग्निः पित्रोरुपस्थे ८
- उदुष्टुतः समिधा यद्वो अद्यौद वर्ष्मन् दिवो अधि नाभा पृथिव्याः ।
 मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा ऽऽ दूतो वक्षद् यजथाय देवान् ९
- उदस्तम्भीत् समिधा नार्कमृष्वोऽग्निर्भवन्नृत्तमो रौचनानाम् ।
 यदी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे १०
- इळांमग्ने पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- प्र कारवो मनुना वच्यमाना देवद्वीचीं नयत देवयन्तः ।
 वृक्षिणावाद् वाजिनी प्राच्येति हविर्भरन्त्यग्रये घृताचीं ?
 आ रोदसी अपृणा जार्यमान उत प्र रिक्था अधःनु प्रयज्यो ।
 द्विवश्विदग्ने महिना पृथिव्या वच्यन्तां ते वह्नयः सप्तजिह्वाः २
 द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।
 यद्वी विशो मानुषीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळते शुक्रमचिः ३
 महान् त्वधस्थे ध्रुव आ निर्पत्तो ऽन्तर्यावा माहिने हर्यमाणः ।
 आरक्ते सपत्नी अजरे अमृक्ते सबहुर्ध्व उरुगायस्य धेनु ४
 व्रता ते अग्ने महतो महानि तव क्रत्वा रोदसी आ ततन्ध ।
 त्वं दूतो अभवो जार्यमानस्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम् ५ [२६]
 ऋतस्य वा केशिना योग्याभिर्घृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।
 अथा वह देवान् देव विश्वान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः ६
 द्विवश्विददा ते रुचयन्त रोका उपो विभातीरनु भासि पूर्वाः ।
 अपो यदग्र उशध्रवनेषु होतुर्मन्द्रस्य पनयन्त देवाः ७
 उरी वा ये अन्तरिक्षे सदान्ति द्विवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।
 ऊमा वा ये सुहवांसो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्ने अश्वाः ८
 ऐभिरग्ने सरथं याह्यवाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।
 पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवा ननुष्वधमा वह मादयस्व । ९
 स होता यस्य रोदसी चिद्वीं यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।
 प्राचीं अध्वरेव तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये १०
 इळामग्ने पुरुदंसं सन्ति गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिभूत्वस्मे ११ [२७] (८२)

[इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥]



॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य धासे रा मातरां विविशुः सप्त वाणीः ।
 परिक्षितां पितरां सं चरेते प्र सन्नाति व्रीधमायुः प्रयक्षे १ (८३)

दिवक्षसो धेनवो वृष्णो अश्वो देवीरा तस्थौ मधुमद् वहन्तीः ।
 क्रतस्य त्वा सर्दसि क्षेमयन्तं पर्येकां चरति वर्तनिं गोः २
 आ सीमरोहत् सुयमा भवन्तीः पतिश्चिकित्वान् रयिचिद् रयीणाम् ।
 प्र नीलपृष्ठो अतसस्य धासे—स्ता अवासथत् पुरुधप्रतीकः ३
 महिं त्वाट्पूज्यन्तीरजुयं स्तंभूयमानं ब्रह्मो वहन्ति ।
 व्यङ्गेभिर्दिद्युतानः सधस्थ एकांमिव रोदसी आ विवेश ४
 जानन्ति वृष्णो अरुवस्य शेव—भुत ब्रह्मस्य शासने रणान्ति ।
 द्विबोरुचः सुरुचो रोचमाना इळा येषां गण्या माहिना गोः ५ [१]

उतो पितृभ्यां प्रविदानु घोषं महो महद्भ्यामनयन्त शूषम् ।
 उक्षा ह यन्न परि धानमस्तो—रनु स्वं धाम जरितुर्ववक्ष ६
 अध्वर्युभिः पञ्चभिः सप्त विप्राः प्रियं रक्षन्ते निहितं पदं वेः ।
 प्राञ्चो मदन्पुक्ष्णो अजुषा देवा देवानामनु हि वृता गुः ७
 देव्या होतारा प्रथमा न्युक्षे सप्त पुक्षासः स्वधयां मदन्ति ।
 क्रतं शंसन्त क्रतामिन् त आहु—रनु व्रतं व्रतपा दीर्घ्यानाः ८
 वृषायन्ते महे अत्याय पूर्वी—वृष्णो चित्राय रक्षस्यः सुधामाः ।
 देवं होतमन्त्रतरश्चिकित्वान् महो देवान् रोदसी एह वक्षि ९
 पुक्षप्रयजो द्रविणः सुवाचः सुक्रेतव उषसो रेवद्वृषुः ।
 उतो चिदग्रे महिना पृथिव्याः कृतं चिदेनः सं महे दशस्य १०
 इळामग्रे पुरुदंसं सनिं गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।
 स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा अग्रे सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ११ [२] (१३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपः, ६-१० यूपाः, ८ विश्वे देवा वा, ११ मद्यवनः । त्रिष्टुप्, ३, ७ अनुष्टुप् ।

अजान्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वनस्पते मधुना देव्येन ।
 यदूर्ध्वेस्तिष्ठा द्रविणेह धत्ताद् यद् वा क्षयो मातुरस्या उपस्थे १
 समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्ताद् ब्रह्म वन्वानो अजरं सुवीरम् ।
 आरे अस्मदमतिं वार्धमान उच्छ्रयस्व महते सौमगाय - २ (१५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्धन् पृथिव्या अधि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवर्हसे	३
युवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।	
तं धीरांसः कचय उन्नयन्ति स्वाध्याइ मनसा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्नां समय आ विदथे वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देव्या विप्र उदियति वाचम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिष्युर्वनस्पते स्वधितिर्वा ततक्ष ।	
ते देवासः स्वरवस्तस्थिवासः प्रजावदस्मे दिधिषन्तु रत्नम्	६
ये वृक्षणासो अधि क्षमि निमितासो यतश्चुचः ।	
ते नो व्यन्तु वार्य देवज्ञा क्षेप्साधंसः	७
आकृत्या रुद्रा वसंवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।	
सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्	८
हंसा हंव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः	९
गृङ्गाणीवेच्छुङ्गिणां स दहथे चषालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाधदिर्वा विहवे श्रोषमाणा अस्मां अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वनस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गा वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वधितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ विष्णुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे वेवं मर्तास ऊतये ।	
अपां नपातं सुभगं सुदीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वना त्वं यन्मनातृरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रमुषे निवर्तनं यद् दूरे सन्निहाभवः	२
अतिं तृष्टं ववक्षिथाथैव सुमना आसि ।	
प्रपान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये अस्मि श्रितः	३
ईयिवांसमति क्षिप्रः शश्वतीरति सश्वतः ।	
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अद्रुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०८)

ससृवांसमिव त्मना ऽग्निमिथा तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्ता अगृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञाँ अमिपासिं मानुष तव कृत्वा यविष्य

६

तद् भद्रं तव दुंसना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिन्द्रमपिश्वरे

७

आ जुहोता स्वध्वरं गीरं पावकशोचिषम् ।

आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं संपर्यत

८

त्रीणि जाता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।

औक्षन् धृतैरस्तृणन् बर्हिरेस्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सम्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे १

त्वां यज्ञेष्वृत्विजमग्ने होतारमीळते । गोषा क्रतुर्य दीदिहि स्वे द्यौं २

स घा यस्ते ददाशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्वेवेभिरा गमत् । अञ्जानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४

प्र होत्रे पूर्य वचो ऽग्नये भरता बृहत् । विषां ज्योतीषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उक्थयः । महे वाजाय द्रविणाय दक्षतः ६

अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राजस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमवस्मे सुवीर्यम् । भवां स्तोतुभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विषां विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्य सहोवुधम् ९ [८] (११३)

(११)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्षणिः । स वेद यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्य उशिग्वृतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्यः । अर्थं ह्यस्य तरणिं ३

अग्निं सुनुं सनश्रुतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ४

(११६)

अदाभ्यः पुरस्ता विशामग्निमानुषीणाम् । तूर्णी रथः सत्वा नवः ।	५ [९]
साह्वान् विश्वा अभियुजः कर्तुर्वेवानाममृतः । अग्निस्तु विश्वस्तमः ।	६
अभि प्रयांसि वाहसा वृश्वाँ अश्रोति मर्त्यः । क्षयं पावकशोचिषः ।	७
परि विश्वानि सुधिता ऽग्नेरश्याम मन्मभिः । विप्रांसो जातवेदसः ।	८
अग्ने विश्वानि वार्या वाजेषु सनिषामहे । त्वे देवास एरिरे ।	९ [१०] (१३१)

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेपिता ।	१
इन्द्राग्नी, जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः । अया पातमिमं सुतम् ।	२
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे । ता सोमस्येह तृप्पताम् ।	३
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता । इन्द्राग्नी वाजसातमा ।	४
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जरितारः । इन्द्राग्नी इष आ वृणे ।	५ [११]
इन्द्राग्नी नवतिं पुरो व्रासपत्नीरधूनुतम् । साकमेकेन कर्मणा ।	६
इन्द्राग्नी अप्सस्पृष्यं प्र यन्ति धीतर्यः । ऋतस्य पथ्याइ अनु ।	७
इन्द्राग्नी तविषाणि वां सुधस्थानि प्रयांसि च । युवोरप्नूयं हितम् ।	८
इन्द्राग्नी रोचना विवः परि वाजेषु भूषथः । तद् वां चेति प्र वीर्यम् ।	९ [१२] (१४०)

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-१९]

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो देवायामये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।	
गमद् देवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिषा संदत् ।	१
ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।	
हविष्मन्तस्तमीळते तं सनिध्यन्तोऽवसे ।	२
स युन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।	
अग्निं तं वो बुदस्यत दाता यो वर्णिता मघम् ।	३
स नः शर्माणि वीतये ऽग्निर्यच्छतु शंतमा ।	
यतो नः पुष्णवद् वसु विवि क्षितिभ्यो अप्स्वा ।	४ (१४४)

वीद्विवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।
 ऋक्काणो अग्निमिन्धते होतारं विश्वं विश्वाम्
 उत नो ब्रह्मन्निष उक्थेषु देवद्वतमः ।
 शं नः शोचा मरुद्बुधो ऽग्ने सहस्रसातमः
 नू नो रास्व सहस्रवत् लोकवत् पुष्टिमद् वसु ।
 द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

५

६

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विद्वान्यस्थात् सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।
 विद्युद्रथः सहसस्पुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्वेत्
 अयामि ते नमोऽर्कं जुषस्व ऋतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।
 विद्रां आ वक्षि विदुषो नि षत्सि मध्य आ बर्हिर्भूतये यजत्र
 द्रवतां त उषसा वाजयन्ती अग्ने वातस्य पृथ्याभिरच्छ ।
 यत् सीमञ्जन्ति पूर्व्यं हविर्भि—रा बन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो ऽग्ने विश्वे मरुतः सुक्ष्मचक्षुः ।
 यच्छोचिषा सहसस्पुत्र तिषा अभि क्षितीः प्रथयन् त्वय्यो नृन्
 वयं ते अद्य ररिमा हि काम—मुत्तानहस्ता नमसोऽपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवा नक्षत्रेधता मन्मना विभो अग्ने
 त्वद्धि पुत्र सहसो वि पूर्वी देवस्य यन्त्यूतयो वि वाजाः ।
 त्वं देहि सहस्रिणं रयि नो ऽदोषेण वचसा सत्यमग्ने
 तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
 त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

१

२

३

४

५

६

७ [१४] (१४८)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो वार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
 सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्या—मग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतो

१

(१५५)

- त्वं नो अस्या उषसो व्युष्टौ त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व स्तोमं मे अग्रे तन्वा सुजात २
- त्वं वृषक्षा वृषभानु पूर्वीः कृष्णास्वमे अरुषो धि माहि ।
वसो नोर्वि च पर्षि चात्यहः कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ ३
- अषाळहो अग्रे वृषभो दिदीहि पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् ।
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो जतवेदो बृहत् सुप्रणीते ४
- अच्छिद्वा शर्म जरितः पुरुणि वेवाँ अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।
रथो न सन्निरभि वक्षि वाज मग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके ५
- प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजा मग्ने त्वं रोदसी नः सुदोवे ।
वेवेभिर्देव सुरुचा रुचानो मा नो भर्तस्य दुर्मतिः परि ठात् ६
- इळांमग्ने पुरुदंसं सनि गोः शंश्वत्तमं हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा अग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

- अयमग्निः सुवीर्यस्येशे मूहः सौभगस्य ।
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत् ईशे वृत्रहथानाम् १
- इमं नरो मरुतः सश्रुता वृधं यस्मिन् रायः शेषृधासः ।
अभि ये सन्ति पृतनासु दूह्यो विश्वाहा शत्रुमावृष्टः २
- स त्वं नो रायः शिशीहि मीढ्वो अग्रे सुवीर्यस्य ।
तुर्विद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो ऽनमीवस्य गुष्मिणः ३
- चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहि श्रक्विर्वेष्वा दुवः ।
आ वेवेषु यतंत आ सुवीर्य आ शंसं उत नृणाम् ४
- मा नो अग्नेऽमृतये मावीरताये रीरधः ।
मागोताये सहसस्पुत्र मा निदे ऽप द्वेषांस्या कृधि ५
- शान्धि वार्जस्य सुभग प्रजावतो अग्ने बृहतो अंध्वरे ।
सं रावा भूर्यसा सृज मयोमुना तुर्विद्युम्न यशस्वता ६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । शिष्टुप् ।

- समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुर्भिरज्यते विश्ववारः ।
 शोचिकेशो घृतनिर्णिक पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान् १
 यथार्यजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा विवो जातवेदश्चिकित्वान् ।
 एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरेममद्य २
 त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसंस्ते अग्ने ।
 तामिर्देवानामवो यक्षि विद्वा—नथा भव यजमानाय शं योः ३
 अग्निं सुवीतिं सुहृशं गृणन्तो नमस्यामस्त्वेड्यं जातवेदः ।
 त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम् ४
 यस्त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।
 तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं देववीती ५ [१७] (१७९)

(१८)

५ कतो वैश्वामित्रः । अग्निः । शिष्टुप् ।

- भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।
 पुरुबुहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्दहतादरातिः १
 तपो ष्वग्ने अन्तरां अमित्रान् तपा शंसमरंरुषः परस्य ।
 तपो बसो चिकितानो अचिन्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरां अयासः २
 इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तस्मे बलाय ।
 यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ३
 उच्छ्रोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वयः शशमानेषु धेहि ।
 रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं यो मर्मज्ज्मा ते तन्वं १ भूरि कृत्वः ४
 कृधि रत्नं सुसनितुर्धनानां स घेदग्ने भवसि यत् समिद्धः ।
 स्तोतुर्दुरोणे सुभगस्य रेवत् सुप्ता क्रस्ना दधिषे वपूषि ५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । शिष्टुप् ।

- अग्निं होतारं प्र वृणे म्रियेधे गृत्सं कविं विश्वविद्वममूरम् ।
 स नो यक्षद् देवताता यजीयान् राये वाजाय वनते मघानि । १ (१७८)

- प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—र्यच्छा सुद्युद्धां रातिनीं घृताचीम् ।
 प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्रेत् २
 स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।
 अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुहृत्परश्च वस्वः ३
 भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनासः ।
 स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यदृष्ट दिव्यं यजासि ४
 यत् त्वा होतारमनजन् मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।
 स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनूषु ५ [१९] (१८२)

(२०)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः, १, ५ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- अग्निसुषसमश्विना दधिकां व्युष्टिषु हवते वह्निरुक्थैः ।
 सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सजोषसो अध्वरं वावशानाः १
 अग्ने त्री ते वाजिना त्री घुधस्था तिस्रस्ते जिह्वा क्रतुजात पूर्वीः ।
 तिस्र उ ते तन्वो देववातास्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन् २
 अग्ने भूरीणि तवं जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।
 याश्च माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संवधुः पृष्टबन्धो ३
 अग्निर्नेता भगं हव क्षितीनां दैवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।
 स वृत्रहा सनयो विश्ववैवाः पर्षद् विश्वातिं कुरिता गृणन्तम् ४
 वृधिकाश्वग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।
 अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्राँ आकृत्याँ इह हुवे ५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गायत्री कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप् । २-३ अनुष्टुप्, ४ विराट् रूपः, ५ सतोबृहती ।

- इमं नो यज्ञममृतैषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।
 स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशान प्रथमो निषद्य १
 घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेदसः ।
 स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम् २ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो	अग्ने विप्राय सन्त्य ।	
ऋषिः श्रेष्ठः समिध्यसे	यज्ञस्य प्राविता भव	३
तुभ्यं श्रोतन्यग्निगो शचीवः	स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य ।	
कविगस्तो बृहता भानुनागा	हव्या जुषस्व मेधिर	४
ओजिष्ठं ते मध्यतो मेव उज्ज्वलं	प्र ते वयं ददामहे ।	
श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि	प्रति तान् देवशो विहि	५ [२१] (१९९)

(२२)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः, ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः	सुतं वृधे जठरे वावगानः ।	
सहस्रिणं वाजमत्यं न सति	ससुवान् त्सन् त्सूयसे जातवेदः	१
अग्ने यत् ते द्विवि वर्चः पृथिव्यां	यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।	
येनान्तरिक्षमुर्वीततन्ध	त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः	२
अग्ने द्विवो अर्णमच्छा जिगास्य	च्छा क्वा ऊचिषे धिण्या ये ।	
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य	याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः	३
पुरीष्यासो अग्रयः	प्रावणोभिः सजोपसः ।	
जुषन्तां यज्ञमुदुहो	ऽनमीवा इषो महीः	४
इळामग्ने पुरुदंसं सुनि गोः	शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा	अग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	५ [२२] (१९७)

(२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारती । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोवृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सुधस्ये	युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।	
जूर्यत्स्वग्निरजरो वनेष्व	त्रा दधे अमृतं जातवेदाः	१
अमन्थिष्ठां भारता रेवदग्निं	देवश्रवा देववातः सुदक्षम् ।	
अग्ने वि पश्य बृहतामि राये	षां नो नेता भवतादनु द्यून्	२
दश क्षिपः पूर्व्यं सीमजीजनन्	त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।	
अग्निं स्तुहि देववातं देवश्रवो	यो जनानामसद् वशी	३ (२००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदिनत्वे अहाम् ।

इषद्वत्यां आनुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४

इळागग्ने पुरुवसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्ये

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गायिनो विश्वामित्रः। अग्निः। गायत्रीः १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्रं पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरक्षरांती-र्वचो धा यज्ञवाहसे ?

अग्ने इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम्

२

अग्ने द्युक्षेन जागृवे सहस्रः सूनवाहुत । एदं बर्हिः संदो मम

३

अग्ने विश्वेभिर्गिरिभिर्वेवेभिर्महया गिरः । यज्ञेषु य उ चायवः

४

अग्ने दा द्राशुषे रयि वीरवन्तं परीणसध । शिशीहि नः सूनुमतः

५ [२४]

(२०७)

(२५)

५ गायिनो विश्वामित्रः। अग्निः; ४ अग्नीन्द्रो । विराट् ।

अग्ने विवः सुनुरसि प्रचेता-स्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह यज्ञा चिकित्वः

१

अग्निः संनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह बहा पुरुक्षो

२

अग्निर्द्यावापृथिवी विश्वजन्त्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः

३

अथ इन्द्रश्च द्राशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोप यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सुधस्थानि महर्ष्यमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(२६)

१ गायिनो विश्वामित्रः । ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),
१ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाप्या हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वविदम् ।

सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रण्वं कुशिकासो हवामहे १

तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वातमुकथ्यम् ।

बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम् २

अश्वो न क्रन्दुश्चर्निभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्घुगेयुगे ।

स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्यं दधातु रत्नममृतेषु जागृविः ३

प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्रयः शुभे समिश्लाः पृषतीरयुक्षत ।

बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतां अदाभ्याः ४

अग्निभ्रियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् ।

ते स्वानिनो रुद्रियां वर्षनिर्णिजः सिहा न हेषकृतवः सुदानवः ५ [२६]

वातंवातं गुणंगणं सुशस्तिभि रग्नेर्भामं मरुतामोज ईमहे ।

पृषदश्वासो अनवभ्राधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः ६

अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरमृतं म आसन् ।

अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानो ऽजस्रो घर्मो हविरस्मि नाम ७

त्रिभिः पवित्रैरपुषोद्धयर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् ।

वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभि रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत् ८

अतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् ।

मेळिं मर्दन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम् ९ [२७] (२११)

(२७)

१५ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ कृतवो वा । गायत्री ।

प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या । देवाञ्जिगाति सुमन्युः १

ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य साधनम् । श्रुष्टीवानं धितावानम् २

अग्ने शकेम ते वयं यमं देवस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम ३

समिध्यमानो अध्वरे ई अग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केऽस्तमीमहे ४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो धृतनिर्णिक स्वाहुतः । अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद्	५ [२८]
तं सबाधो यतस्युच इत्था धिया यज्ञवन्तः । आ चक्रुरग्निमूतये	६
होता वृषो अमर्त्यः पुरस्तादिति मायया । विदधानि प्रबोदयन्	७
बाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र णीयते । विप्रो यज्ञस्य साधनः	८
धिया चक्रे वरेण्यो भूतानां गर्भमा दधे । दक्षस्य पितरं तना	९
नि त्वा दधे वरेण्यं दक्षस्येळा सहस्कृत । अग्नें सुद्वीतिमुशिर्जम्	१० [२९]
अग्निं यन्तुरमपुत्र-मृतस्य योगे वनुषः । विप्रा वाजैः समिन्धते	११
ऊर्जो नपातमध्वरे दीदिवान्समुप द्यावि । अग्निमीळे कविक्रतुम्	१२
ईळैन्यो नमस्य-स्तिरस्तमांसि दर्शतः । समग्निरिध्यते वृषा	१३
वृषो अग्निः समिध्यते ऽध्वो न देववाहनः । तं हविष्मन्त ईळते	१४
वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधीमहि । अग्ने दीद्यतं बृहत्	१५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गायथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः पुरोळाशं जातवेदः । प्रातःसावे धियावसो	१
पुरोळा अग्ने पचत-स्तुभ्यं वा घा परिष्कृतः । तं जुषस्व यविष्ठ्य	२
अग्ने वीहि पुरोळाश-माहुतं तिरोअह्वयम् । सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः	३
मार्धयदिने सवने जातवेदः पुरोळाशमिह कवे जुषस्व ।	
अग्ने यज्ञस्य तव भागधेयं न प्र मिनन्ति विदथेषु धीराः	४
अग्ने तृतीये सवने हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सूनवाहुतम् ।	
अथा वृषेष्वाध्वरं विपन्यया धा रत्नवन्तममुतेषु जागृविम्	५
अग्ने वृधान आहुतिं पुरोळाशं जातवेदः । जुषस्व तिरोअह्वयम्	६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गायथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्;

१, ४, १०, १२ अनुष्टुप्; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थन-मास्ति प्रजननं कृतम् ।	
एतां विदपत्नीमा भरा-ग्निं मन्थाम पूर्वधा	१
अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भं इव सुधितो गर्भिणीषु ।	
दिवोदेव ईड्यो जागृवद्भि-हविष्मद्भिर्मनुष्योभिरग्निः	२ (२४४)

उत्तानायामव भरा चिकित्वान् तस्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुषस्तूषो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वृषुनेऽजनिष्ठ

इळायास्त्वा पुदे वृषं नाभां पृथिव्या अधि ।

जातवेदो नि धीम—ह्यग्ने हव्याय वोळहवे

मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतससमुत्तं सुप्रतीकम् ।

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्तां वृष्टिं नरो जनयता सुशेवम्

यवी मन्थान्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरूपो वनेष्वा ।

चित्रो न यामन्नाश्विनोरनिद्रुतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहनं

जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।

यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु

सीदं होतः स्व उ लोके चिकित्वान् त्सादयां यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।

देवावीरुवान् हविषां यजा—स्यग्ने बृहद् यजमाने वयो धाः

कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽस्त्रेधन्त इतन वाजमच्छ ।

अयमग्निः पृतनाषाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून्

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नग्ने आ सीदा—थां नो वर्धया गिरः

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।

मातरिश्वा यदमिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि

सुनिर्मथा निर्मथितः सुनिधा निहितः कविः ।

अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज

अजीजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽस्त्रेमाणं तरणिं वीळुजम्भम् ।

दश स्वसारो अयुवः समीचीः पुमांसं जातमग्निं सं रभन्ते

प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदूधनि ।

न नि मिषति सुरणो द्विवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत

अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिदं विदुः ।

द्युन्नवद् ब्रह्म कुशिकास एरि एकपको दमे अग्निं समीधरे

यदुद्य त्वां प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।

ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिष्ठाः प्रजानन् विद्वान् उप याहि सोमम्

३

४

५ [३२]

६

७

८

९

१० [३३]

११

१२

१३

१४

१५

१६ [३४] (१५८)

[द्वितीयोऽध्यायः॥२॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-३८]

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयासि ।

तिर्तिक्षन्ते अभिशांस्तिं जनानां—मिन्द्र त्वदा करचन हि प्रकृतः

१

न ते दूरे परमा चिद् रजां—स्या तु प्र याहि हरिषो हरिभ्याम् ।

स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ

२

इन्द्रः सुशिपो मधवा तरुत्रो महामातस्तुविकूर्मिक्रधावान् ।

यदुग्रो धा नाधितो मर्याषु कर्त्तुं त्या ते वृषभ वीर्याणि

३

त्वं हि ध्यां व्यावयन्नच्युता—न्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।

तव व्यावापृथिवी पर्वतासोऽनु व्रताय निमित्तेव तस्थुः

४

उताभये पुरुहूत श्रवोभिरेको हृळ्मवदो वृत्रहा सन् ।

इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत् संगृभ्णा मघवन् काशिरित् ते

५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमुणन्तेतु शत्रून् ।

जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विटमस्तु

६

यस्मै धायुर्दधा मर्याया भक्तं चिद् भजते गेह्यं सः ।

भद्रा त इन्द्र सुमतिर्वृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः

७

सहदानं पुरुहूत क्षियन्त महस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारुम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु मपादमिन्द्र तवसा जघन्थ

८

नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सर्दने ससत्थ ।

अस्तंभ्याद् द्यां वृषभो अन्तरिक्ष मर्षन्त्वापस्त्वयेह प्रसूताः

९

अलातृणो वल इन्द्र वृजो गोः पुरा हन्तोभयमानो व्यार ।

सुगान् पथो अकृणोन्निरजे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः

१० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पंप्री पृथिवीमुत द्याम् ।

उतान्तरिक्षाद्भि नः समीक इषो रथीः सयुजः शूर वाजान्

११

दिशः सूर्यो न मिनाति प्रदिश विवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।

सं यदानलध्वन आदिदधैर्विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य

१२

दिद्वेक्षन्त उषसो यामन्नक्तोर्विवस्वत्या महि चित्रमनीकम् ।

विश्वे जानन्ति महिना यदागा दिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुषि

१३

(२७१)

महि ज्योतिर्निहितं वक्षणां स्वासा एकं चरति बिभ्रती गौः । विश्वं स्वाद्य सभृतमुस्त्रियायां यत् सीमिन्द्रो अदधाद् भोजनाय इन्द्र दृष्टं यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः । दुर्मयवो दुरेवा मन्यासो निषङ्गिणो रिपवो हन्त्वासः	१४
सं घोषः शृण्वेऽवमैरमित्रैर्जंही न्येभ्रशानि तर्पिषाम् । वृश्चेमधस्ताद् वि रुजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रुन्धयस्व उद् बृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्वा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि । आ कीवतः सललूकं चकर्थ बह्वद्विषे तपुषि हेतिमस्य स्वस्तये वाजिमिश्र प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वीः । रायो वन्तारो बृहतः स्यामाऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते देष्णस्य धीमहि प्रेके । ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम् इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च । स्वर्यवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रन् आ नो गोत्रा ददृहि गोपते गाः समस्मभ्यं सनयो यन्तु वाजाः । द्विवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मो ऽस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृत्तमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१५ [३] १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ [४] (१८०)

(३१)

२२ कुशिक ऐषीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शासद् बद्धिर्दुहितुर्नप्यं गाद् विद्रां ऋतस्य दीधितिं सपर्यन् । पिता यत्र दुहितुः सेकमृञ्चन् तं शग्म्येन मनसा दधन्वे न जामये तान्वां रिक्थमरिक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम् । यदी मातरो जनयन्त बद्धि-मन्यः कर्ता सुकृतोरन्य क्रन्धन् अग्निर्जज्ञे जुह्वा रेजमानो महस्पुत्रां अरुषस्यं प्रयक्षे । महान् गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृद्धयंश्वस्य यज्ञैः	१ २ ३
--	-------------

(१८१)

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निर्जानन् ।
तं जानतीः प्रत्युदायन्नुपासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः
वीर्यौ सतीरभि धीरा अतृन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सप्त विप्राः ।
विश्वामविन्दन् पृथ्यामृतस्य प्रजानन्नित्ता नमसा विवेश

४

५ [५]

विदद् यदीं सरमा रुग्णमद्वे महि पार्थः पूर्य सध्वंरुक्कः ।
अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणां मच्छा रवं प्रथमा जानती गात
अगच्छद्दु विप्रतमः सखीय न्नसृदयत् सुकृते गर्भमाद्रिः ।
ससाज्ज मर्यो युवभिर्मखस्य न्नार्थामवदङ्गिराः सद्यो अर्चन्
सुतःसतः प्रतिमानं पुरोभू विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णाम् ।
प्र णो द्विवः पदुदीर्गव्युरर्चन् तस्मा सखीरमुञ्चन्निरवद्यात्
नि गव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।
इदं चिन्तु सदनं भूर्येषां येन मासौ अर्शिषासन्नृतेन
संपर्यमाना अमदन्नाभि स्वं पर्यः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।
वि रोदसी अतपद् घोष एषां जाते निःशामदधुगोषु वीरान्

६

७

८

९

१० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यै रुदुसिया अमृजदिन्द्रो अकैः ।
उरुच्यस्यै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्य दुदुहे जेन्या गौः
पित्रे चिच्छक्रुः सदनं समस्मै महि त्विषीमत सुकृतो वि हि ख्यन् ।
विष्कभ्रन्तः स्कभन्तेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि भिन्वन्
मही यदि धिषणा शिशथे धातु सद्योवृधं विभ्वं रोदस्योः ।
गिरो यस्मिन्ननवद्याः समीची विश्वा इन्द्राय तविषीरनुत्ताः
मह्या ते सख्यं वरिष्म शक्तीरा वृत्रघ्ने निपुतो यन्ति पूर्वाः ।
महिं स्तोत्रमव आगन्म सुरे रस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः
महि क्षेत्रं पुरु इच्छन् विविद्वा नादितु सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।
इन्द्रो नृभिर्जनद दीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमग्निम्

११

१२

१३

१४

१५ [७]

अपश्चिद्वेष विभ्वो इ दमूनाः प्र सधीचीरमृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रै र्युभिर्हिन्वत्यक्तुभिर्धनुत्रीः
अनु कृष्णे वसुधिते जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
परि यत् ते महिमानं वृजध्वै सखाय इन्द्र काभ्या ऋजिप्याः

१६

१७ (२९७)

पार्तिर्भव वृत्रहन् त्सुनृतानां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः ।
 आ नो गहि सरथेभिः शिवेभिर्महान् महीभिर्भुतिभिः सरण्यन्
 तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।
 दुहो वि याहि बहुला अर्देवीः स्वश्व नो मघवन् त्सातये धाः
 मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वस्ति नः पिपृहि पारमांसाम् ।
 इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रियो मक्ष्मक्ष्म कृणुहि गोजितो नः
 अर्देदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णां अरुपैर्धामाभिर्गति ।
 प्र सूनृतां त्रिशमानं क्रतेन दुर्गन्ध विश्वा अवृणोदप स्वाः
 शुनं हुवेम मघवान्मिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 वृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

१८

१९

२०

२१

२२ [८] (१०२)

(३२)

१७ गाधिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वनं चारु यत् ते ।
 प्रमुश्या शिप्रं मघवन्नृजीषिन् विमुच्या हरीं इह मादयस्व
 गवांशिरं मन्थिनामिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।
 ब्रह्मकृता मारुतेना गणेन सजोषा रुद्रैस्तृपदा वृषस्व
 ये ते शुष्मं ये तविषीमवर्धं चर्चन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः ।
 माध्यंदिने सर्वने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सगणः सुशिप्र
 त इन्वस्व मधुमदं विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।
 येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदां मर्मणो मन्यमानस्य मर्म
 मनुष्वदिन्द्र सर्वनं जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।
 स आ ववृत्स्व हर्यश्व यज्ञैः सरण्युभिर्पो अर्णां सिसर्षि
 त्वमपो यद्ध वृत्रं जघन्वाँ अत्याँ इव प्रासृजः सतवाजौ ।
 शयानमिन्द्र चरता वधेन वनिवांसं परि देवीरर्देवम्
 यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्र बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।
 यस्य प्रिये ममतुर्यज्ञियस्य न रोदसी महिमानं ममाते

१

२

३

४

५ [९]

६

७ (१०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुषि	मृताभि देवा न भिनन्ति विश्वे ।	
व्याधार यः पृथिवीं धामुतेमां	जजान सूर्यमुषसं सुहंसाः	८
अद्वौघ सत्यं तव तन्महित्वं	सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् ।	
न धाव इन्द्र तवसस्तु ओजो	नाहा न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र	मदाय सोमं परमे व्योमन् ।	
यच्छु धावापृथिवी आविवेशी	रथाभवः पूर्यः कारुधायाः	१० [१०]
अहन्नाहिं परिशयानमणीं	ओजायमानं तुविजात तव्यान् ।	
न ते महित्वमनु भूदध द्यौ	र्यवुन्यया स्फिग्याः क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि तं इन्द्र वर्धनो भू	कुत म्रियः सुतसोमो म्रियेधः ।	
यज्ञेन यज्ञमेव यज्ञियः सन्	यज्ञस्ते यज्ञमहित्वं आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वा	गैर् सुह्राय नव्यसे ववृत्याम् ।	
यः स्तोमैर्भिर्वावुधे पूर्यैभि	र्यो मध्यमेभिरुत नूतनेभिः	१३
दिवेष यन्मा धिपणा जजान	स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः ।	
अंहसो यत्र पीपरद् यथा नो	नावेव यान्तमुभयं हवन्ते	१४
आपूर्णे अस्य कलङाः स्वाहा	सेक्तैव कोशं सिसिचे पिबध्वे ।	
सन्नु म्रिया आर्बवृत्रन् मदाय	प्रदक्षिणिदुभि सोमांस इन्द्रम्	१५
न त्वां गभीरः पुरुहूत सिन्धु	नद्रियः परि घन्तो वरन्त ।	
इत्था सखिभ्य इषितो यक्विन्द्रा	ऽऽहृळ्हं चिदरुजो गव्यमूर्धम्	१६
शूनं हुवेम मघवानमिन्द्र	मस्मिन् भरे नृतमं वाजंसातौ ।	
गुणवन्तमुग्रभूतये सुमत्सु	घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (१११)

(३३)

११ गाथिनो विश्वामित्रः, ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः, ४, ८, १० विश्वामित्रः;
६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ११ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुशती उपस्था	दध्वे इव विषिते हासमाने ।	
गावैव शुभ्रे मातरा रिहाणे	विषाद्रुतुद्री पर्यसा जवते	१
इन्द्रेपिते प्रसवं भिक्षमाणे	अच्छां समुद्रं रथ्येव याथः ।	
समाराणे ऊर्मिभिः पिन्द्यमाने	अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे	२ (१११)

अच्छा सिन्धुं मातृतामयासं विपाशमुर्वी सुभगासगन्म ।
 वत्समिव मातरा संरिहाणे समानं योनिमनु संचरन्ती ३
 एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं वेवकृतं चरन्तीः ।
 न वर्तवे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुर्विप्रो नद्यो जोहवीति ४
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय कतावरीरुप मुहूर्तमेवैः ।
 प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरहे कुशिकस्य सूनः ५ [१२]

इन्द्रो अस्माँ अरदद् वज्रवाहु रपाहन वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।
 देवोऽनयत् सविता सुपाणि स्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः ६
 प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं त दिन्द्रस्य कर्म यदहिं विवृश्वत् ।
 वि वज्रेण परिषदो जघाना ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः ७
 एतद् वचो जरितमपि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।
 उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते ८
 ओ षु स्वसारः कारवे शृणोत ययौ वो दूरादनसा रथेन ।
 नि षू नमध्वं भवता सुपारा अंधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः ९
 आ ते कारो शृणवासा वचांसि ययाथ दूरादनसा रथेन ।
 नि ते नंसै पीप्यानेव योषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते १० [१३]

यदुङ्ग त्वा भरताः संतरेयु गव्यन् ग्राम इधित इन्द्रजुतः ।
 अर्षादहं प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञियानाम् ११
 अतारिषुर्मरता गव्यवः सममक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।
 प्र पिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीर्मम् १२
 उद् व ऊर्मिः शम्या हन्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।
 मादुष्कृतौ व्येनसा ऽघ्न्यौ शूनमारताम् १३ [१४] (३३४)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः पूर्भिदातिरद् दासमर्कै विदद् वंसुर्दयमानो वि शत्रून् ।
 ब्रह्मजुतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे १
 मखस्यं ते तविषस्य प्र जूति मिर्यमि वाचममृताय भूषन् ।
 इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां दैवीनामुत पूर्वयावा २ (३३४)

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । प्र मायिनाममिनाद् वर्षणीतिः ।	
अहन् व्यसमुद्राध्वनेन प्लाविधेना अकृणोद् राम्याणाम्	३
इन्द्रः स्वर्णा जनयन्नहानि जिगायोशिग्भिः पृतना अभिटिः ।	
प्रारोचयन्मनवे केतुमहा मर्विन्दुज्ज्योतिर्वृहते रणांय	४
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नर्या पुरुणि ।	
अचैतयद् धिय इमा जरित्रे प्रेभं वर्णमतिरच्छुक्रमासाम्	५ [१५]
महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।	
वृजनेन वृजिनान् त्स पिपेष मायाभिर्दस्यैरभिभूत्योजाः	६
युधेन्द्रो महा वरिवश्चकार देवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।	
विवस्वतः सदाने अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति	७
सज्जासाहं वरेण्यं सहोदां ससवांसं स्वरपश्च देवीः ।	
ससान यः पृथिवीं द्यामुतेमा मिन्द्रं मनुन्त्यनु धीरणासः	८
ससानायाँ उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।	
हिरण्ययमुत भोगं ससान हत्वी दुस्यून् प्रार्य वर्णमावत्	९
इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तारिक्षम् ।	
बिभेद वलं नुनुदे विवाचो ऽथाभवद् दमिताभिकृतूनाम्	१०
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृत्तमं वाजसातौ ।	
गृण्वन्तमुग्रमुतये सप्तसु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । विष्णुः ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।	
पिबात्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते सदाय	१
उपाजिरा पुरुहृताय सप्ती हरी रथस्य धूर्वा युनजिम ।	
ब्रवद् यथा संमृतं विश्वतरिचि बुपेमं यज्ञमा वहात् इन्द्रम्	२
उपो नयस्व वृषणा तपुष्यो तेमव त्वं वृषम स्वधावः ।	
ग्रसेतामश्वा वि मुचेह शोणा विवेदिवे सदशीरद्धि धानाः	३
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनजिम हरी सखाया सधमाद आशू ।	
स्थिरं रथं सुखमिन्द्राघितिष्ठन् प्रजानन् विद्वो उप याहि सोमम्	४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ।

अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः

५ [१७]

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाद् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।

अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र

स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् ।

तदोकसे पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वन्ते तुभ्यं राता हवीर्षि

इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः समिन्द्र गोमिर्मधुमन्तमकन् ।

तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजानन् विद्वान् पथ्याऽ अनु स्वाः

यौ आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धुन्नभवन गुणस्ते ।

तेभिरेतं सजोषा वावशानोऽ ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र

इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या ऽग्नेर्वी पाहि जिह्वया यजत्र ।

अध्वर्योर्वा प्रयतं शक्र हस्ता द्रोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र अस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गायिनो विश्वामित्रः, १० घोर आक्षिरसः । इन्द्रः । विश्विष्टुप् ।

इमाम् पु प्रमृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वदूतिभिर्यादमानः ।

सुतेसुति वावृधे वर्धनेभि र्यः कर्मभिर्महद्भिः सुभ्रुतो भूत

इन्द्राय सोमाः प्रविबो विद्वाना ऋभुर्येभिर्वृषपर्वा विहायाः ।

प्रयम्यमानान् प्रति पू गृभ्रायेन्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णाः

पिबा वर्धस्व तव चा सुतास इन्द्र सोमासः प्रथमा उतेमे ।

यथापिबः पूर्व्यौ इन्द्र सोमौ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्

महाँ अमत्रो वृजने विरप्स्युः—ग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः ।

नाहं विव्याच पृथिवी चनेनं यत् सोमासो हर्यश्वममन्दन्

महाँ उग्रो वावृधे वीर्यीय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।

इन्द्रो भगो वाज्रदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः

५ [१९] (३५९)

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथायज्ञायः समुद्रं रथ्येव जग्मुः ।

अतश्चिदिन्द्रः सदासो वरीयान् यवीं सोमः पूणतिं दुग्धो अंशुः ६

समुद्रेण सिन्धवो यदमाना इन्द्राय सोमं सुपुतं भरन्तः ।

अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः ७

हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः समीं विव्याचु सर्वना पुरुषि ।

अज्ञा यदिन्द्रः प्रथमा व्याशं वृत्रं जघन्वाँ अवृणीत सोमम् ८

आ तू भरे माकिरेतत् परि छाद् विद्या हि त्वा वसुषतिं वसूनाम् ।

इन्द्र यत् ते माहिन्तं दत्तम् स्यस्मभ्यं तन्द्र्यंश्च प्र यन्धि ९

अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषि सिन्द्रं रायो विश्वारस्य भूरेः ।

अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीरान्छरवत् इन्द्र शिप्रिन् १०

शूनं हुवेम मघवानिन्द्रं मस्मिन् भरे नृत्तमं वाजसातौ ।

गृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु प्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

पार्श्वहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि १

अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्रं कृण्वन्तु वाघतः २

नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिषाहे ३

पुरुहुतस्य धामाभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः ४

इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहुतमुपं ब्रुवे । भरेषु वाजसातये ५ [२१]

वाजेषु सालहिर्भेव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तवे ६

द्युक्षेपु पृतनाज्ये पृत्सुतर्षु श्रवःसु च । इन्द्र साक्षामिमातिषु ७

शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युम्निनं पाहि जागृविम् । इन्द्र सोमं शतक्रतो ८

इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्र तानि त आ वृणे ९

अगस्निन्द्र श्रवो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि १०

अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः ।

उ लोको यस्तै अग्निषु इन्वेह तत् आ गंहि

११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विद्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तण्डेव दीधया मनीषा मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।
 अभि प्रियाणि मर्मशत पराणि कवीरिच्छामि संदशे सुमेधाः १
 इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।
 इमा उ ते प्रणयोऽर्धमाना मनोवाता अध नु धर्मेणि रमन् २
 नि धीमिदत्र गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।
 सं मात्राभिर्ममिरे येमुरुवीं अन्तर्मही समृते धार्यसे धुः ३
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष छिद्यो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामाऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ४
 असूत पूर्वो वृषभो ज्याया निमा अस्य गुरुधः सन्ति पूर्वीः ।
 दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे ५ [२३]

त्रीणि राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।
 अपश्यमत्र मनसा जगन्वान् व्रते गन्धर्वा अपि वायुकेशान् ६
 तदिहवस्य वृषभस्य धेनो रा नामभिर्ममिरे सक्म्यं गोः ।
 अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन् ७
 तदिहवस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममतिं यामशिञ्चत् ।
 आ सुहुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि वत्रे ८
 युवं प्रतस्य साधथो महो यद् देवी स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।
 गोपाजिह्वस्य तस्थुणो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि ९
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्दृढ आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमंतष्टा जिगाति ।
 या जागृविर्विदथे शस्यमानेन्द्र यत् ते जार्यते विन्धि तस्य १

(३८७)

द्विर्विचिदा पुन्यां जार्यमाना वि जागृविर्विदथे शस्यमाना ।	
भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे सन्नजा पित्र्या धीः	२
यमा चिदत्र यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थात् ।	
वपूषि जाता मिथुना संचेते तमोहना तपुषो बुध्र एता	३
नकिरेषां निन्दिता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।	
इन्द्र एषां हंहिता माहिनावा नुद् गोत्राणि समृजे कुंसर्नावान्	४
सखा ह यत्र सखिभिर्नवगैरभिश्वा सत्त्वभिर्गा अनुगमन् ।	
सत्यं तदिन्द्रो वृशभिर्दशगैः सूर्यं विवेदु तमसि क्षियन्तम्	५ [२५]
इन्द्रो मधु संभृतमुत्थियायां पद्वद विवेदु शफवन्नमे गोः ।	
गुहा हितं गुह्यं गूळहमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान्	६
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजान शारे स्याम दुरितादुमीकं ।	
इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य कारोः	७
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ज्या दुरे स्याम दुरितस्य भूरः ।	
भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सुपारासो वसवो बर्हणावत्	८
शुनं हुवेम मघवानभिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं धार्जसातो ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु द्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमे हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः	१
इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुषुत । पिबा वृषस्व तार्तुपिम्	२
इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्दुवेभिः । तिर स्तवान विरपते	३
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्यते । क्षयं चन्द्रास इन्द्रवः	४
वृधिष्वा जठरे सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्द्रवः	५ [१]
गिर्वेणः पाहि नः सुतं मधोधाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिदं यशः	६
अभि द्युन्नानि वनिन इन्द्र सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य जावुधे	७
अर्वावतो न आ गाहे परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः	८
यदन्तरा परावतं मर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत् आ गाहि	९ [२] (४०४)

(४९)

१ गाथिनो विष्वाभिजः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मध्यं गधुवानः सोमपीतये	हरिभ्यां याहाद्विवः	१
सुतो होता न ऋत्विग्-स्तिस्तिरे बर्हिःरानुषक्	अयुञ्जन् प्रातरद्वयः	२
इमा महां ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद	वीहि शूर पुरोळाशम्	३
रासन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन्	उक्थेर्विन्द्र गिर्वणः	४
मतर्यः सोमपाशुरं विहन्ति शर्वसरपतिम्	इन्द्रं वत्सं न मातरः	५ [३]
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधंसे तन्दां मुहे	न स्तोतारं निदे करः	६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरागहे	उत त्वमस्मयुर्वसो	७
मारे अरुमद वि मुमुचो हरिभिर्यादाद् याहि	इन्द्रं स्वधावो मत्स्वेह	८
अर्वाश्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिनां	घृतस्नू बर्हिरासदे	९ [४] (४१)

(४२)

१ गाथिनो विष्वाभिजः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम्	हरिभ्यां यस्ते अरुमयुः	१
तमिन्द्र मकुमा गहि बर्हिःठां ग्रावभिः सुतम्	कुवित्र्वर्य तृणवः	२
इन्द्रमित्था गिरो ममा च्छागुरिभिता इतः	आवृते सोमपीतये	३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे	उक्थेभिः कुबिक्रामत	४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिञ्च शतक्रतो	जठरं वाजिनीवसो	५ [५]
विन्ना हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधूषं कथे	अधा ते सुल्लमीमहे	६
इममिन्द्र गवाशिर्ं यवाशिरं च नः पिव	आगत्या वृषभिः सुतम्	७
मुम्येदिन्द्र स्व ओक्येदे सोमं चोदामि पीतये	एष रारन्तु ते हृदि	८
त्वां सुतर्य पीतये प्रजमिन्द्र हवामहे	कुशिकासो अवस्यवः	९ [६] (४२)

(४३)

८ गाथिनो विष्वाभिजः । इन्द्रः । त्रिन्दुः ।

आ याहावार्द्धप वन्धुरेष्टा स्तवेदनु प्रविदः सोमपेयम् ।
मिया सखाया वि मुचोप बर्हि-स्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते

१

(४२)

आ याहि पूर्वीरतिं चर्यणीरं अर्य आशिष उप नो हरिभ्याम् ।

इमा हि त्वा मृतयः स्तोमंतष्टा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः २

आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।

अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रयाः सधमादे यधूनाम् ३

आ च त्वाग्नेता वृषणा वहतो हरी सखाया सुधुरा त्यक्ता ।

धानाददिन्द्रः सर्वनं जुषाणः सखा सख्युः शृणुवद् वन्दनानि ४

कुविन्मा गोपां करसे जनस्य कुविद् राजानं मघवद्वृजीषिन् ।

कुविन्म ऋषिं पपिवांसं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अघृतस्य शिक्षाः ५

आ त्वा ब्रूहन्तो हरयो जुजाना अर्वाग्निन्द्र सधमादो वहन्तु ।

म ये द्विता विन ऋअन्त्याताः सुसंमृष्टासो वृषभस्य मूराः ६

इन्द्र पिब वृषधृतस्य वृष्ण आ यं ते श्येन उज्ञते जम्भारं ।

यस्य भदे न्यावयस्ति प्र कृष्टीर्यस्य मदे अर्षे गोत्रा वृधर्यं ७

शुनं हुधेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृत्तं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समस्तु धनं वृत्राणि संजितं धर्मानाम् ८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अर्यं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।

जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ गृह्या तित्तु हरितं रथम् १

हर्यन्नुपसमर्चयः सूर्यं हर्यन्तरोचयः ।

विद्वार्श्चिकित्वान् हर्यश्च वर्धस इन्द्र विश्वा अभि श्रियः २

द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिवर्षसम् ।

अधारयन्द्ररितोमूरी भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत् ३

जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।

हर्यश्चो हरितं घत्त आयुधमा वज्रं बाहोहरिम ४

इन्द्रो हर्यन्तमर्जुनं वज्रं शुक्रैर्भीवृतम् ।

अपावृणोन्द्ररिमिरक्षिभिः सुत सुव गा हरिभिराजत ५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्—र्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनो ऽति धन्वेव ताँ इहि

१

वृत्रखादो वलंरुजः पुरां दुर्मो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हयोरभिस्वग् इन्द्रो हव्वा चिंदांरुजः

२

गम्भीराँ उदुधीरिव क्रतुं पुष्यसि गा इव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत

३

आ नस्तुजं रयिं भ्रां—शं न प्रतिजानते ।

बृक्षं एकं फलमङ्गीव धूनुहीन्द्र संपारणं वसु

४

स्वयुरिन्द्र स्वराळसि स्मद्दिष्टिः स्वयंशस्तरः ।

स वावृधान ओजसा पुरुष्टुत भवां नः सुश्रवस्तमः

५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य घृष्वेः ।

अजूर्यतो वज्रिणो वीर्याङ्गीन्द्र श्रुतस्य महतो महानि

१

महाँ असि महिष वृष्णयैभिर्धनस्पृदुग्ग्र सहमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान्

२

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र वेवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्जनां दिव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षादृजीषी

३

उरुं गम्भीरं जनुषाभ्युद्यं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमांसः प्रदिर्वि सुतासः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति

४

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गर्भं न माता बिभ्रतस्त्वाया ।

तं ते हिन्वन्ति तमु ते मृजन्त्यध्वर्यवो वृषभ पातवा उ

५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।
 आ सिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम् १
- सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिव वृत्रहा शूर विद्वान् ।
 जहि शत्रूरप मृधो नुवुस्वाऽथाभयं कृणुहि विश्वतो नः २
- उत क्रतुभिर्कतुपाः पाहि सोम मिन्द्र वेवेभिः सखिभिः सुतं नः ।
 याँ आभजो मरुतो ये त्वाऽन्वहेन् वृत्रमदधुस्तुभ्यमोजः ३
- ये त्वाहिहव्ये मघवन्नवर्धन् ये शम्भ्वरे हरिवो ये गविष्टौ ।
 ये त्वा नूनमनुमदन्ति विधाः पिबेन्द्र सोमं सर्गणो मरुद्भिः ४
- मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मर्कवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।
 विश्वासाहमवसे नूतनायोऽग्रं सहोदामिह तं हुवेम ५ [११] (४५०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावदन्धसः सुतस्य ।
 साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य १
- यज्यायथास्तदहरस्य कामेऽशोः प्रीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।
 तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिञ्चदग्रे २
- उपस्थाय मातरमन्नमैष्ट तिग्ममपश्यद्वभि सोममूधः ।
 प्रयावयन्नचरद् गृत्सो अन्यान् महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः ३
- उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
 त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूयाऽऽमुष्या सोममपिबच्चमूषु ४
- शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममर्ष्यन् ।

यं सुकृतुं धिषणे विश्वतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त वेदाः

१

यं नु नक्तिः पृतनासु स्वरजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।

इततमः सत्वभिर्यो ह शूषैः पृथुजया अभिनादायुर्दस्योः

२

सहावा पृतसु तरणिर्वा व्यानशी रोदसी मेहनावान् ।

भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः

३

धर्ता द्विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न दायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।

क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्

४

शूनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्

५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विद्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिवतु यस्य सोम आगत्या तुष्टो वृषभो मरुत्वान् ।

ओरुव्यचाः पूषतामेभिरन्नै रास्य हविस्तन्वः काममृध्याः

१

आ ते सपर्यु जवसे युनजिम ययोरनु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ।

इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वस्य सुपुतस्य चारोः

२

गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः ।

मन्दानः सोमं पपिवां ऋजीधिन् त्समस्मभ्यं पुरुधा गा इषण्य

३

इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा पप्रथश्च ।

स्वयर्वो मतिमिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय वाहः कुशिकासो अक्रान्

४

शूनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं घनानाम्

५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गायित्रो विद्वाभिन्नः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मघवानमुद्वह्य । भिन्नुं गिरो बृहतीरभ्यनूयत ।
 वावुधानं पुरुहूतं सुवृक्षिभि रमर्यं जरमाणं द्विवेदिवे १
 शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।
 वाजसनिं पुर्मिवं तूष्णिमपुनरं धामसाचमभिपाचं स्वर्विदम् २
 आकरे वसोर्जरिता वनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।
 विवस्वतः सदन आ हि पिथिये सत्रासाहमभिमातिहनं स्तुहि ३
 नृणामु त्वा नृतमं गीर्भिरुदधै रभि प्र वीरमर्चता सबाधः ।
 सं सहसे पुरुमायो जिहीति नभो अस्य प्रदिव एक ईशे ४
 पूर्वीरस्य निष्विधो मर्यैषु पुरू वसूनि पृथिवी विभर्ति ।
 इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयि रक्षन्ति जीरयो वनानि ५ [१५]

तुभ्यं ब्रह्माणि गिर इन्द्र तुभ्यं सत्रा दधिरे हरिवो जुषस्व ।
 बोध्याऽपिरवसो नृतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धाः ६
 इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्यति अपिबः सुतस्य ।
 तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ७
 स वावज्ञान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।
 जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे ८
 अप्तुर्ये मरुत आपिरेषो ऽमन्वुञ्जिन्द्रमनु दार्तिवाराः ।
 तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं वाशुषः स्वे सधस्थे ९
 इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वस्य गिर्विणः १०
 यस्ते अनु स्वधामसत् सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममनु सोम्यम् ११
 म ते अश्नोत कुक्ष्योः प्रेन्नु ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे १२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गायित्रो विद्वाभिन्नः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं कर्मभिणं मपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः १
 पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिञ्चते २ (४७९)

पुरोळाशं च नो घसो जोषयासि गिरंश्च नः । वधूयुरिव योषणाम्
पुरोळाशं सनभुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हि ते बृहन्
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
प्र यत् स्तोता जरिता तूर्यर्थे वृषायमाण उप गीर्भिरिह

३

४

५ [१७]

तूतीयं धानाः सर्वने पुरुष्टुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।
ऋभुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः
पूषण्वते ते चक्रमा करम्भं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
अपूपमद्भिः सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिव वृत्रहा शूर विद्वान्
प्रति धाना भरत तूर्यमस्मै पुरोळाशं धीरतमाय नृणाम् ।
दिवेदिवे सदशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो

६

७

८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गायिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः; १ इन्द्रापर्वतौ; १५, १६ वाक्, (सत्सर्परी); १७-२० रथाङ्गाणि;
२१-२४ अभिशापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;
१२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रापर्वता बृहता रथेन वामीरिष आ वहतं सुवीराः ।
वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मर्दन्ता
तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुषुतस्य यक्षि ।
पितुर्न पुत्रः सिचमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीवः
शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुमम् ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम्
जायेदस्तं मघवन् त्सेदु योनि स्तदित् त्वा युक्ता हरयो वहन्तु ।
यदा कदा च सुनवाम सोम मग्निद्वा दूतो धन्वात्यच्छ
परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र धातरुमयत्रा ते अर्थम् ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य

१

२

३

४

५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सूरणं गृहे ते ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत्

६

(४९१)

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।

विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः

७

रूपंरूपं मघवा बोधवीति मायाः कृण्वानस्तन्वं परि स्वाम् ।

त्रिर्यद् विवः परि सुहृत्मागात् स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा कृतावा

८

महौ ऋषिर्देवजा देवजूतो ऽस्तभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।

विश्वामित्रो यदवहत् सुदासमभिषयायत कुशिकेमिरिन्द्रः

९

हंसा इव कृणुध श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।

देवेभिर्विप्रा ऋषयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधुं

१० [२०]

उषु प्रेतं कुशिकारचेतयध्वमश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।

राजा वृत्रं जङ्घनत् प्रागपागुदुगथा यजाते वर आ पृथिव्याः

११

य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।

विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम्

१२

विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वृजिणे । करदिभः सुरार्धसः

१३

किं ते कृण्वन्ति कीर्कटेषु गावो नाशिरं वृद्धे न तपन्ति घर्मम् ।

आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः

१४

ससर्परीरमतिं गार्धमाना बृहन्निमाय जमदग्निदत्ता ।

आ सूर्यस्य दुहिता ततान् श्रवो देवेष्वमृतमजुर्यम्

१५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूर्यमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कूटिषु ।

सा पक्ष्या इ नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमदुग्रयो वृद्धः

१६

स्थिरौ गावौ भवतां वीळुरक्षो मेषा वि वह्निं मा युगं वि शारि ।

इन्द्रः पातत्ये ददतां शरीतिररिष्टनेमे अभि नः सचस्व

१७

बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानलुत्सु नः ।

बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा असिं

१८

अभि व्ययस्व खविरस्य सारमोजो धेहि स्पन्दुने शिशपायाम् ।

अक्षं वीळो वीळित वीळयस्व मा यामावस्मादयं जीहिपो नः

१९

अयमस्मान् वनस्पतिर्मा च हा मा च रीरिषत् ।

स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात्

२० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मघवच्छूर जिव्व । यो नो द्वेष्ट्यधरः सरुपदीष्ट यमुं द्विष्मस्तमुं प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बलं चिद् वि वृश्चति । उखा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति	२२
न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु ग्रन्यमानाः । नार्वाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्दभं पुरो अश्वाङ्गयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् । हिन्यन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परिं णयन्त्याजौ	२४ [२३] (५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६२]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विवृथ्याय शुषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जभुः । शृणोतु नो दम्भेभिरनीकैः शृणोत्वग्निर्दिव्यैरजसः	१
महिं महे विवे अर्चा पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् । ययोर्हं स्तोमं विदथेषु देवाः संपर्यवो मादयन्ते सचायोः	२
युवोक्तं रोदसी सत्यमस्तु महे वु णः सुविताय प्र भूतम् । इवं विवे नमो अग्ने पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पूर्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः । नरश्चिद् वां समिथे शूरसातौ ववन्निरे पृथिवि वेर्विदानाः	४
को अद्वा वेव क इह प्र वोचद् देवो अच्छा पथ्या इ का समेति । दहंश् एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु ब्रूतेषु	५ [२४]
कविर्नुचक्षा अभि पीमचष्ट ऋतस्य योना विवृते मर्वन्ती । नाना चक्राते सदर्नं यथा वेः समानेन क्रतुना संविक्राने	६
समान्या विपुते दूरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागरूकैः । उत स्वसारा युवती मर्वन्ती आदु ब्रुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेदेते जनिमा सं विवित्तो महो देवान् बिभ्रती न व्यथेते । एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतन्नि विपुणं वि जातम्	८ (५१७)

सनां पुराणमध्यग्यारा ग्राहः पितुर्जनिपुत्राणि तदाः ।

देवानो यत्र पनितार एवैरु रौ पथि ज्युते तस्थुरन्तः

३

इमं स्तोमं रोदसी प्र बवी भ्युद्वराः शृण्वन्नभिजिह्वाः ।

मित्रः सञ्जाजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पमथानाः

१० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता रुजिह्व क्षिरा द्विवो द्विव्ये पत्यमानः ।

देवेषु च सवितुः श्लोकजने रावस्मभ्युवा सुव सर्वतातिव

११

सुकव सुपाणिः स्वर्वा कृतावा देवस्वदावसे तानि नो धातु ।

पुत्रवन्त ऋभवो माव्यध्व मूर्ध्वग्रावाणो अध्वरभंतट

१२

विशुद्धथा मरुतं ऋद्धिमन्तो द्विवो मयी कृतजाता अयासः ।

सरस्वती शृणवन् यज्ञियांसो धाता रथि सहवीरं तुरासः

१३

विष्णु स्तोमासः पुरुवस्मन्नर्का यगस्येव कारिणो यामनि गम् ।

उरुक्रमः कंकुहो यस्य पूर्वा न मर्धन्ति युवतयो जग्मिनीः

१४

इन्द्रो विश्वैर्वैद्यैः पत्यमान जुमे आ पत्रो रोदसी महिवा ।

पुत्रवरो वृत्रहा धृष्णुषेणः संगृभ्या न आ मरा भूरि पृथ्वः

१५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपुच्छा सजात्यमृन्विनोश्चाह नाम ।

युवं हि स्थो रथिदौ नो रथिणां दानं रक्षेथे अकवैरदंभा

१६

महत् तद् वः कवयश्चाह नाम यद्ध देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सर्वं ऋभुभिः पुरुहूत मिथेभि रिसां धियं सातये तक्षता नः

१७

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो उदंधानि वरुणस्य व्रतानि ।

युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमां अस्तु गातुः

१८

देवानां द्रुतः पुरुध प्रसूतो जनागान् नो वोचतु सर्वताता ।

शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैर्वृन्तारिक्षम्

१९

शृण्वन्तु नो वृषणः पर्वतासो भुवक्षेमास हळया मवन्तः ।

आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म मद्रथ

२०

सदा सुगः पितुमां अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः सं पिपुक्त ।

भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद रायो अर्या सवर्नं पुरुक्षोः

२१

स्वदंस्व हव्या समिषो दिदी ह्यस्मद्यक् सं मिमीहि भवीसि ।

विश्वो अग्ने पूत्सु ताजैषि शत्रू नहा विश्वा सुमना दीदिही नः

२२ [२७] (५३१)

(५५)

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

उषसा पूर्वा अध यद् व्युषु म॒हद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।

व्रता देवानामुप नु प्रभूषन् म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

१

सो पू णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पवृक्षाः ।

पुराण्योः सद्योः केतुरन्त म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

२

वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छां दीद्ये पून्याणि ।

समिद्धे अभावृतमिद् वदेम म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

३

समानो राजा विभृतः पुरुत्रा शये शयासु प्रयतो वनानु ।

अन्या वत्सं भरति क्षेति माता म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

४

आक्षित् पूर्वास्वपरा अनूकत् सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।

अन्तर्वतीः सुवते अप्रवीता म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

५ [२८]

शयुः परस्तादध नु द्विमाता ऽबन्धनश्चरति वत्स एकः ।

मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

६

द्विमाता होता विदथेषु सत्रा लन्वयं चरति क्षेति बुधः ।

प्र रण्यानि रण्यवाचो भरन्ते म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

७

शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं दृष्टो विश्वमायत ।

अन्तर्मतिश्चरति निषिधं गो म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

८

नि वैवेति पलितो वृत आ स्वन्तर्महांश्चरति रोचनेन ।

वपूषि बिभ्रदुभि नो वि चंटे म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

९

विष्णुर्गोपाः परमं पाति पार्थः प्रिया धामान्यमुता दधानः ।

अग्निद्या विश्वा भुवनानि वेद म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

१० [२९]

नानां चक्राते यम्याइ वपूषि तयोरन्यद् रोचते कृष्णमन्यत् ।

श्यावीं च यदरुणी च स्वसारौ म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

११

माता च यत्र दुहिता च धेनू संबर्धे धापयेते समीची ।

ऋतस्य त सदसीले अन्त म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

१२

अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि वधे धेनुरुधः ।

ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा म॒हद् देवानामसुरत्वमेकम्

१३

(५४४)

पथा वस्ते पुरुषा वपुर्व्यूष्वा तस्थौ त्र्यवि रेरिहाणा ।
 ज्ञतस्य सद्य चि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम् १४
 पदे हव निहिते वृस्मे अन्तस्तयोरन्यद् गुह्यमाविरन्यत् ।
 सधीचीना पथ्याई सा विषूची महद् देवानामसुरत्वमेकम् १५ [३०]

आ धेनवो धुनयन्तामशिंश्वीः सबर्दुर्वाः शत्रया अप्रदुग्धाः ।
 नव्यानव्या युवतयो भवन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम् १६
 यदून्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् यूथे नि दधाति रेतः ।
 स हि क्षपावान् त्स भगः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम् १७
 धीरस्य नु स्वश्व्यं जनासुः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।
 षोष्हा युक्ताः पञ्चपञ्चा वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम् १८
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जंजान ।
 इमा च विश्वा भुवनान्पस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम् १९
 मही समैरुच्यन्ता समीची उभे ते अस्य वसुना न्यूटे ।
 शृण्वे वीरो विन्दमानो वसूनि महद् देवानामसुरत्वमेकम् २०
 इमां च नः पृथिवीं विश्वधाया उप क्षेति हितमित्रो न राजा ।
 पुरःसदः शर्मसदो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम् २१
 निष्विध्वरिस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी विभर्ति ।
 सस्यायस्ते वामभाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम् २२ [३१] (५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ अ० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता भिनन्ति मायिनो न धीरां वृता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।
 न रोदसी अहुहा वेद्यामि न पर्वता निनभे तस्थिवांसः १
 षड् मारो एको अचरन् बिभर्त्युतं वर्षिष्टमुप गाव आगुः ।
 तिम्रो महीरुपरास्तस्थुरत्या गुहा द्वे निहिते दश्येका २ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।
 त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् तस रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्
 अभीकं आसां पदवीरबो ध्यायित्यानामहे चारु नाम ।
 आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् वर्जन्तीः परि पीमदुञ्जन्
 त्री वधस्था सिन्धवस्त्रिः कवीना मुत त्रिमाता विदथेषु स्रग्नाह ।
 ऋतावरीर्योपणास्तिस्रो अप्या खिरा विवो विदथे पत्यमानाः
 त्रिरा विवः सवितर्वार्याणि विवेदिव आ सुव त्रिर्नो अहः ।
 त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भगं त्रातर्धिवणे सातथे धाः
 त्रिरा विवः सविता सौषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।
 आपश्चिदस्य रोदसी चिबुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सवाय
 त्रिरुत्तमा दूणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।
 ऋतावान इषिरा दूळभास खिरा विवो विदथे सन्तु देवाः

३

४

५

६

७

८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्वाँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपायम् ।
 सद्यश्चिद या दुदुहे भूरि धासे रिन्दुस्तदग्निः पनितारो अस्याः
 इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता विवो न प्रीताः शशयं दुदुहे ।
 विश्वे यदस्या रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुहस्रश्याम्
 या जामयो वृष्णा इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।
 अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति विश्रुतं वर्षषि
 अच्छा विवक्मि रोदसी सुमेके प्राव्णो युजानो अध्वरे मनीषा ।
 इमा उ ते मनवे मूरिवारा ऊर्ध्वा मवन्ति दर्शता यजत्राः
 या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यत उरुची ।
 तयेह विश्वो अवसे यजत्रा ना सोदय पायया चा मधूनि
 या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा संश्रन्ती पीपयद् देव चित्रा ।
 तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्त्याम्

१

२

३

४

५

६ [२] (५६७)

(५८)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । शिष्टम् ।

धेनुः प्रलस्य काम्यं दुर्हाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।
 आ द्यौतमिं वहति शुश्रवांशो षसः स्तोमो अश्विनां वजीगः १
 सुयुग्मं वहन्ति प्रति वामूतेनो ध्वा भवन्ति पितरेषु मेधाः ।
 जरेथाम्रस्मद् वि पणेर्मनीषां युवोरवश्चकृमा यातमर्वाक् २
 सुयुग्मिरश्वैः सुवृत्ता रथेन दक्षाविमं शृणुतं श्लोकमर्धेः ।
 कियद्वा वां प्रत्यर्वति गमिद्वा ऽऽष्टुर्विंशसो अश्विना पुराजाः ३
 आ मन्येथाया गतं कच्चिदेवैर्विंशे जनांसो अश्विना हवन्ते ।
 इया हि वां गोमंजीका मधूति प्र मित्रासो न वृदुरुस्रो अग्ने ४
 तिरः पुरु चिदश्विना रजां स्याद्वपो वां मघवाना जनेषु ।
 एह यातं पृथिभिर्विव्यामैर्दक्षाविमै वां निधयो मधूनाम् ५ [३]

पुराणमोक्षः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जह्नाव्याम् ।
 पुनः कृण्वानाः सख्या शिवानि मध्वा मदेम सह नू संगानाः ६
 अश्विना वायुना युवं सुवक्षा नियुद्धिश्च सजोषसा युवाना ।
 नासत्या तिरोऽह्न्यं जुषाणा सोमं पिबतमस्त्रिधा सुदानू ७
 अश्विना परि वामिषः पुरुची रीयुर्गीर्मिर्यतमाना अयृधाः ।
 रथो ह वामृतजा अद्रिजूतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ८
 अश्विना मधुपुच्छमो युवाकुः सोमस्तं पातया गतं दुरोणे ।
 रथो ह वां भूरि वर्षः करिंक्रत् सुतावतो निष्कृतमार्गमिधः ९ [४] (५७६)

(५९)

९ गायिनो विश्वामित्रः । मित्रः । शिष्टम् । ६-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति मुदाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत् द्याम् ।
 मित्रः कुटीरनिमिषामि चष्टे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत १
 प्र स मित्रं मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्तं आदित्य शिक्षति मतेन ।
 न हन्यते न जीयते त्वोतो नैनमहो अश्रोत्यन्तितो न दुरात् २ (५७८)

अनमीवास इळया मयन्तो मितज्ञो वरिष्मन्ना पृथिव्याः ।
 आवृत्यस्य व्रतभुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशोवो राजा सुक्षत्रो अजनिद वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भवे सौमनसे स्याम ४
 महाँ आवृत्यो नमसोपसद्यो यातयज्जनो गृणते सुशोवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टं मग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्वणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युल्लं चित्रश्रवस्तमम् ६
 अमि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अमि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिष्टिशवसे । स देवान् विश्वान् बिभर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तबर्हिषे । इष इष्टव्रता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । अगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उशिजो जग्मुर्गमि तानि वेदसा ।
 याभिर्मायाभिः प्रतिजुतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 यामिः शचीभिश्चमसां अपिशत यया धिया गामरिणीत् चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतक्षत् तेन देवत्वमृभवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमृभवः समानश मनोर्नपातो अपसो वृधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विष्टी शर्माभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्द्रेण याध सरथं सुते सचां अथो वशानां भवथा सह धिया ।
 न वः प्रतिमै सुकृतानि वाचतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं क्रमुमिर्वाजवद्भिः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गमस्त्योः ।
 धियेषितो मघवन् वृशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं क्रधुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वे शच्यां पुरुहुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुष्यश्च धर्मेभिः ६
 इन्द्रं क्रमुमिर्वाजिभिर्वाजयंश्चिह स्तेमं जरितुरुप याहि यज्ञियम् ।
 शतं केतैमिरिधिरमिरायवे सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९२)

(६१)

७ गायिनो विश्वामित्रः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी वैवि युवतिः पुरंधि-रनु व्रतं चरसि विश्ववारे	१
उषो देव्यमर्त्या वि माहि चन्द्ररथा सूनृता ईरयन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये	२
उषः प्रतीची भुवनेनानि विश्वो-र्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चक्रमिव नव्यस्या ववृत्स्व	३
अव स्युमेव चिन्वती मघो न्युषा याति स्वसरस्य पत्नी ।	
स्वर्जनेन्ती सुभगा सुदंसा आन्ताद् द्विवः पप्रथ आ पृथिन्याः	४
अच्छा वो देवीयुषसं विमातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।	
ऊर्ध्वं मधुधा द्विवि पाजो अश्रेत् प्र रोचना रुरुचे रणवसंहक्	५
ऋतावरी द्विवो अकैरबो-ध्या रेवती रोदसी चित्रमस्थात् ।	
आयतीमग्न उषसं विमातीं वाममेषि द्रविणं भिक्षामाणः	६
ऋतस्यं बुध्न उषसांमिषण्यन् वृषां मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेव मानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गायिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमवमित्रा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ वृद्धस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवावति न तुज्यां अभुवन् ।	
कर्त्यद्विन्द्रावरुणा यज्ञो वां येन स्मा सिनं भरथः ससिन्यः	१
अयम् वां पुरुतमो रयीय ऋश्वत्तममवसे जोहवीति ।	
सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्द्विवा पृथिन्या गृणुतं हयं मे	२
अस्मे तद्विन्द्रावरुणा वसु ष्या वृस्मे रयिर्मरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुन्नीः शरणैरेव न्वस्मान् होत्रा भारती दक्षिणाभिः	३ (३०२)

वृहस्पते जुषस्व नो हव्यामि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि वृद्धये	४
शुचिर्द्वैर्वृहस्पतिं मध्वरेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चंदे	५ [९]
वृषमं चर्षणीनां विश्वरूपमर्षाभ्यम्	। वृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषद्वाधृणे सुवृत्तिर्देव नव्यसी	। अस्मादिस्तुर्व्यं शास्वते	७
तां जुषस्व निरं मम वाजयन्तीमिवा धियम्	। वधूपुरिषं योषणां	८
यो विश्वामि द्विपश्यति सुवन्ता तं च पश्यति । स नः पूषाहिता युवत		९
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]
देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भगस्य श्रुतिर्मीमहे	११
देवं नरः सवितारं विभ्रा युज्ञैः सुवृत्तिभिः	। नमस्यन्ति धिचेहिताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम्	। कृतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपवे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा हर्षस्कारत्	१४
अस्माकमायुर्वैर्यं हामिमातीः सहमानः	। सोमः सधस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतू	१६
उरुशांसा नमोवृधा मन्वा वक्षस्य राजधः	। द्वाधिष्ठाभिः शुचिप्रता	१७
गुणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम्	। पातं सोममुतावृधा	१८ [११] (११०)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

—३३९—

मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं २४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[अथर्ववेदः । सं० ४, सू० १-१०]

(१)

२० वागवेदो गौतमः । अग्निः, २-५ अग्नीवरुणौ वा । त्रिष्टुप्, १ अग्निः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां हृदि सवृमित्र संमन्यवो देवातो देवमर्तुं न्येरि हृदि तत्त्वा न्येरि ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्वा देवयदेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् ।

स भ्रातरं वरुणमग्न आ ववृत्सव देवो अच्छा सुमती यज्ञवर्नसं ज्येष्ठं यज्ञवर्नसम् ।

ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वानुं न चक्रं रथेष्व रथ्यास्मभ्यं दस्म रथ्या ।

अग्नें घृष्टीकं वरुणे सचा विदो मरुतुं विश्वमाहुषु ।

तोकार्यं तुजे गुणुचान शं कृष्य स्मभ्यं दस्म शं कृषि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासिरीषाः ।

यजिष्ठो यज्ञितमः शोर्गुचानो विश्वा द्वेषीसि प्र मुमुग्धुस्मत् ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो मवोती नेदिष्ठो अस्या उवलो वृद्धौ ।

अव यक्ष नो वरुणं रराणो वीहि घृष्टीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य धेष्ठां सुमर्गस्य संहय देवस्य चित्रतामा मर्त्येषु ।

शुचिं धृतं न तप्तमज्यायाः स्नाही देवस्य मंहनेव धेनो ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्नाही देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत आगा च्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स वृत्तो विश्वेदुमि वदि सष्टा होता हिरण्यरथो रंजुजिह्वः ।

रोहिर्ध्वो वपुर्वो विमाया सदा रण्वः पितुमर्तीव संसत् ८

स चेत्तयन्मनुषो यज्ञवन्धुः प्र तं मृगा रानया नयन्ति ।

स क्षेत्रस्य बुयीसु सार्धन देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(९)

स तू नो अग्निर्नयतु प्रजान् ब्रह्मा रत्नं देवभक्तं यदस्य ।
धिया यद् विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन्

१० [१३]

स जायत प्रथमः पस्त्यासु महो बुधे रजसो अस्य योनौ ।

अपादशीर्षा गुहमानो अन्ता ऽऽथोयुवानो वृषभस्य नीले

११

प्र शर्ध आर्तं प्रथमं विपुन्यां ऋतस्य योनां वृषभस्य नीले ।

स्पाहो युवा वपुष्यो विभावा सप्त म्रियासोऽजनयन्त वृष्णे

१२

अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र सेदुर्कृतमाशुषाणाः ।

अश्मन्वजाः सुदुषा ववे अन्त रुदुसा आजन्नुषसो हुवानाः

१३

ते मर्मजत दहवांसो अग्निं तदैषामन्ये अभितो वि वोचन् ।

पश्वर्यन्त्रासो अभि कारमर्चन् विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः

१४

ते गव्यता मनसा हृभ्रमुब्धं गा यैमानं परि षन्तमर्द्रिम् ।

हृब्धं नरो वचसा दैव्येन ब्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः

१५ [१४]

ते मन्वत प्रथमं नाम धेनो छिः सप्त मातुः परमाणि विन्दन् ।

तज्जानतीरभ्यनूषत वा आविर्भुवदरुणीर्यज्ञासा गोः

१६

नेशत तमो बुधितं रोचत द्यौरुद देव्या उषसो भानुरर्तं ।

आ सूर्यो बृहतस्तिष्ठदग्रौ ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्

१७

आदित् पश्चा बुबुधाना व्यख्यन्नादिद रत्नं धारयन्त द्युभक्तम् ।

विश्वे विश्वांसु दुर्यासु देवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु

१८

अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठम् ।

शुच्यूधो अतृणन्न गवा मन्धो न पूतं परिपिक्तमंशोः

१९

विश्वेषामर्दितिर्यज्ञियानां विश्वेषामर्तिथिर्मानुषाणाम् ।

अग्निर्दिवानामव आवृणानः सुमृच्छीको भवतु जातवेदाः

२० [१५] (१०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । शिष्टुप् ।

यो मर्त्येष्वमृतं कृतावा देवो देवेष्वरतिनिधायि ।

होता यजिष्ठो महा शुचध्वै हव्यैरग्निर्मनुष ईर्यध्वै

१

(२१)

इह त्वं सूनो सहस्रो नो अद्य जातो जातौ उभयौ अन्तरंगे ।
 कृत ईयसे युयुजान् ऋष्व ऋजुमुष्कान् वृषणः शुक्रांश्च २
 अत्या वृधस्नू रोहिता घृतस्नू ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।
 अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्मांश्च देवान् विशा आ च मर्तान् ३
 अर्यमणं वरुणं मित्रमेषां मिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनोत ।
 स्वश्वो अग्ने सुरथः सुराधा एदु वह सुहविषे जनाय ४
 गोमौ अग्नेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सवमिदममृष्यः ।
 इळावाँ एषो असुर प्रजावान् कीर्यो रयिः पृथुवुध्नः सभावान् ५ [१६]

यस्तं इधमं जभरत सिष्विद्वानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।
 भुवस्तस्य स्वतवाँः पायुरग्ने विश्वस्मात् सीमयायत उरुष्य ६
 यस्ते भरादन्नियते चिदन्नं निशिषन्मन्द्रमतिथिमुदीरत ।
 आ देवयुरिन्धते दुरोणे तस्मिन् रयिध्रुवो अस्तु दास्वान् ७
 यस्त्वा कोषा य उषसि प्रशांसात् प्रियं वा त्वा कृण्वते हविष्मान् ।
 अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान् तमेहंसः पीपरो वाश्वांसम् ८
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् भुवस्त्वे कृण्वते यतर्षुक ।
 न स राया शशमानो वि योष—ज्ञैनमंहः परि धरदद्यायोः ९
 यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुजोषो देवो मर्तस्य सुधितं रराणः ।
 प्रीतेर्दत्तद्धोत्रा सा यविष्ठा—ऽसाम यस्य विधतो वृधासः १० [१७]

विन्तिमविंसिं चिनवद् वि विद्वान् पृष्ठेव वीता वृजिना च मर्तान् ।
 राये च नः स्वपत्यार्यं देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
 कविं शशासुः कवयोऽदध्या निधारयन्तो दुर्यास्वायोः ।
 अतस्त्वं दृश्यौ अग्न एतान् पङ्क्तिः पश्येरद्धतां अर्य एवैः १२
 त्वमग्ने वाघते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधुते यविष्ठ ।
 रत्नं भर शशमानार्यं घृष्टे पृथु इचन्द्रमवसे चरणिप्राः १३
 अधा ह यद् वयमग्ने त्वाया पङ्क्तिर्हस्तेभिश्चक्रमा तनूमिः ।
 रथं न क्रन्तो अपसा मुरिजो—कृतं येमुः सुधय आशुषाणाः १४
 अधा मातुरुषसः सप्त विशा जायेमहि प्रथमा वेधसो नृन् ।
 द्विवस्पुत्रा अङ्गिरसो भवेमा—ऽद्विं रुजेम धनिर्न शुचन्तः १५ [१८] (३५)

अथा यथा नः पितरः परासः प्रतासो अग्न क्रतुमांशुवाजाः ।
 शुचीदयन् दीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणिर्यं जन्
 सुकर्मणिः सुकर्मो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
 शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं मूर्धं गव्यं परिदन्तो अग्नम्
 आ युधेव क्षुमतिं पृथ्वी अरुण्यद् देवानां यज्जनिमान्पुंश्च ।
 मर्तानां चिदुर्वशीरकृमन् वृधे चिदुयं उपरस्यायोः
 अकर्म ते स्वर्पसो अमृम क्रतुमवसन्नृपसो विभातीः ।
 अनूनमग्निं पुरुधा सुश्चन्द्रं देवस्य मर्मुजतश्चारु चक्षुः
 एता तं अग्न उचथानि वेधो ऽवोचाम कवये ता जुषस्व ।
 उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि

१६

१७

१८

१९

२० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गीतमः । अग्निः, १ रुद्रः । मिष्टुष् ।

आ वो राजानमध्वरस्यं रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः ।
 अग्निं पुरा तनयिलोरचिसा द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्
 अयं योनिश्चक्रुमा यं वयं ते जायेव पत्यं उजानी सुवासाः ।
 अर्वाचीनः परिवीतो नि धीवे मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः
 आगृण्वते अहंपिताय मन्म नृचक्षसे सुमृच्छीकार्यं वेधः ।
 देवार्यं शस्तिममृताय शंस प्रावेव सोता मधुपुद् यमीळे
 त्वं चिन्नः शम्या अग्रे अस्या क्रतस्य बोध्यतचित् स्वाधीः ।
 कदा त उक्था संधमाद्यानि कदा भवन्ति सख्या गृहे तं
 कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा विवे गहंसे कन्न आगः ।
 कथा मित्राय मीळ्हुधे पृथिव्ये भवः कर्दर्यग्ने कद् भगाय
 कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभ्रये ।
 परिज्मने नास्त्याय क्षे भवः कर्दग्ने रुद्राय नृग्ने
 कथा महे पुष्टिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमंसाय हविर्वे ।
 कद् धिष्णाय उरुगायाय रेतो भवः कर्दग्ने शरवे बृहत्ये

१

२

३

४

५

६

७

[२०]

(४७)

कथा शार्धाय मरुतामृताय कथा सुरे बृहते पुच्छयमानः ।
 प्रति ब्रवोऽदितये तुराग्र साधा ब्रुवो जातवेदश्चिकित्वान् ८
 कृतेन कृतं निर्यतमीह आ गो रामा सचा मधुमत एकमग्ने ।
 कृष्णा सती रुशता धासिनैवा जामर्येण पर्यसा पीपाय ९
 कृतेन हि ष्णा वृषमश्विकृत्तः पुमाँ अग्निः पर्यसा पूज्येन ।
 अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं हुहुहे पृश्निरूधः १० [२१]

कृतेनमहिं व्यसन् भिद्यन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।
 शुनं नरः परं वदन्नुपास माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ११
 कृतेन वेचीरमुता अमृता अर्णोमिरापो मधुमद्भिरग्ने ।
 वाजी न सर्गेषु प्रस्तुमानः प्र सवमित् सवितवे दधन्तुः १२
 मा कस्य यक्षं सवमिन्द्रो गा मा वेशस्य प्रमिनतो मापेः ।
 मा आतुरग्ने अनुजोर्हणं वे मा सख्युर्दक्षं रिपोर्भुजेम १३
 रक्षा णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमस प्रीणान् ।
 प्रति प्फुर वि रुज वीङ्ग्वे जहि रक्षो महि चिद वावृधानम् १४
 एभिर्धेव सुमना अग्ने अकै रिमान् तर्पुषा मन्मभिः शूर वाजान् ।
 उत ब्रह्माण्यङ्गिनो जुषस्व सं ते हास्तिर्व्ववाता जरेत १५
 एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।
 निवचना कवये काव्या न्यशांसिधं मतिभिर्विप्र उक्थैः १६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहाऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ इमेन ।
 तृष्वीमनु प्रसितिं दूणानो ऽस्तांसि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः १
 तव भ्रमास आश्रया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।
 तर्प्यग्ने जुहा पतङ्गानसंदिता वि सृज विष्वगुल्काः २
 प्रति स्पृशो वि सृज तूर्णितमो भवा प्रायुर्विशो अस्या अवन्धः ।
 यो नो दूरे अघशंसो यो अ न्यग्ने माकिष्टे व्यथिरा वधधीत् ३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्राँ ओषतात् तिग्महेते ।
यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्

४

ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्म द्वाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामि प्र मृणीहि शत्रून्

५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्युर्यो वि दुरो अमि द्यौत्

६

सेदग्ने अस्तु सुमगः सुदानु र्यस्त्वा नित्येन हविषा य उद्वथैः ।
पिप्रीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासविष्टिः

७

अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमा ऽस्मे क्षत्राणि धारयेरन् द्यून्

८

इह त्वा भूर्या चरेदुप त्मन् दोषावस्तर्दीविवांसमन् द्यून् ।
क्रीळन्तस्त्वा सुमनसः सपेमा ऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम्

९

यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन ।
तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुषण जुजोषत्

१० [२४]

महो रजामि बन्धुता वचोभि स्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय ।
त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुकतो दमूनाः

११

अस्वप्रजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽवृका अश्रमिष्ठाः ।
ते पायवः सध्यञ्चो निषद्या ऽग्ने तव नः णन्त्वमूर

१२

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पर्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्वेवैवा दिप्सन्त इद रिपवो नाह देभुः

१३

त्वया वयं सधन्यस्त्वोता स्तव प्रणीत्यस्याम वाजान् ।
उमा शंसा सुदय सत्यताते ऽनुप्नुया कृणुह्यहयाण

१४

अया ते अग्ने सुमिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
वृहाशसो रक्षसः पाह्यस्मान् द्रुहो निदो मित्रमहो अवद्यात्

१५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । अिष्टुप् ।

- वैश्वानरायं मीळहुषे सजोषाः कथा दशेमाग्रये बृहद् भाः ।
 अनूनेन बृहता वक्षथेनो—प स्तभायदुपमिन्न रोधः १
- मा निन्दत य इमां मह्यं रातिं देवो वृदौ मर्त्याय स्वधावान् ।
 पाकाय गुत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यज्ञो अग्निः २
- सामं द्विर्हा महि तिग्मभृष्टिः सहस्ररेता वृषभस्तुविष्मान् ।
 पदं न गोरपगूळहं विविद्धा नृशिर्मह्यं प्रेढु वोचन्मनीषाम् ३
- प्र ताँ अग्निर्वैभसत् तिग्मजम्भ—स्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।
 प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धामं प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ४
- अभ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेवाः ।
 पापासुः सन्तो अनुता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]
- इदं मे अग्रे किर्यते पावका—ऽमिनते गुरुं भारं न मन्म ।
 बृहद् दधाथ धूषता गभीरं यज्ञं पृष्ठं प्रयसा सप्तधातु ६
- तमिह्वेडुव समना समान मभि क्त्वा पुनती धीतिरंशयाः ।
 ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्ने रथे रूप आरुषितं जवारु ७
- प्रवाच्यं वर्चसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग् वदन्ति ।
 यदुस्त्रियाणामप वारिव वन् पाति प्रियं रूपो अग्रं पदं वेः ८
- इदमु त्यन्महिं महामनीकं यदुस्त्रिया सचत पूर्यं गौः ।
 ऋतस्य पदे अधि दीद्यानं गुहा रघुष्यद् रघुयद् विवेद ९
- अध द्युतानः पित्रोः सचासा ऽमनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।
 मातुष्यदे परमे अन्ति पद् गो वृष्णाः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]
- ऋतं वोचि नमसा पृच्छ्यमानं—स्तवाशसा जातवेदो यवीदम् ।
 त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं क्विवि यदु द्रविणं यत पृथिव्याम् ११
- किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।
 गुहाध्वनः परमं यज्ञो अस्य रेकु पदं न निवाना अगन्म १२ (८३)

का मर्यादा वपुना कन्द्वं काम मच्छा गमेव रघवो न वार्जम् ।

कदा नो देवीरमृतस्य पत्नीः सूर्यो वर्णेन ततननुपासः ।

१३

अनिरेण वचसा फल्ग्वेन गतीत्येन कृधुनातुपासः ।

अधा ते अग्ने किमिहा वद न्यनायुधास आसता सचन्ताम् ।

१४

अस्य भिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम आ हरेत् ।

रुद्र वसानः सुदृशीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत् ।

१५ [३] (८)

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होत एवे तिष्ठ देवताता यजीयान् ।

त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्त्रं प्र वेधसंभित् तिरसि मनीषाम् ।

१

अमूरो होता न्यसादि विश्वः । अग्निर्गन्धो विदथेषु प्रवेताः ।

ऊर्ध्व मानुं सवितेवाग्ने न्येतैव धुमं स्तभायवुप धाम् ।

२

यता सुजुषीं गतिनीं घृताचीं प्रदक्षिणिद् देवतातिभुराणः ।

उदु स्वरुर्नवजा नाकः पृश्नो अजक्ति सुधितः सुभेकः ।

३

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुगुषाणो अस्थात् ।

पर्यग्निः पंगुपा न होता त्रिविष्ट्वेति प्रविष्ट उराणः ।

४

परि त्मना मितदुरेति होता अग्निर्गन्धो मधुवचा क्रतावा ।

द्रवन्त्यस्य वाजिनो न शोका मयन्ते विश्वा भुवना यदभ्राद् ।

५ [४]

मद्रा ते अग्ने स्वनीकं सुदृग् घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।

न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीडे रेप आ धुः ।

६

न यस्य सातुर्जनितोरवारि न मातराधितरा नू चिद्विद्वौ ।

अधा मित्रो न सुधितः पावकोडे अग्निर्विदाय मानुषीषु विश्व ।

७

द्विर्य पञ्च जीजनन् त्संवसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विश्व ।

उषर्बुधमथयोडे न दन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम् ।

८

तव त्वे अग्ने हरितो घृतघ्ना रोहितास क्रज्वञ्चः स्वञ्चः ।

अरुषासो वृषण क्रजुमुष्का आ देवतातिमहन्त वृस्माः ।

९

(१५)

ये ह त्वे ते सह्याना अयास स्वेवासो अग्ने अर्चयश्चरन्ति ।

ह्येनासो न कुं वसनासो अर्थं तुविष्णुणसो मारुतं न शर्धः

१०

अकारि बह्वः समिधानं तुभ्यं शंसोत्युक्थं यजति नू धाः ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेवु नमस्वन्तं उशिजः शंसमायोः

११ [५] (९७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । ऋग्वेदः, १ अगती, २-६ मनुष्य ।

अयमिह प्रथमो धांवि धातुमि हीता यजिष्ठो अध्वरेज्वीज्यः ।

यममवानो मृगवो विरुचु वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे

१

अग्ने कदा तं आनुष्य युवद् देवस्य चेतनम् ।

अथा हि त्वां जगृध्रिरे मतीसो विश्वीज्यम्

२

कृतावानं विचेतसं पश्यन्तो ध्यामिष स्तुभिः ।

विश्वेधामध्वराणां हस्कर्तारं दमेदमे

३

आशुं कृतं विवस्वतो विभ्वा यम्वर्षणीरभि ।

आ जम्बुः केतुमायवो भृगवानं विशेविशे

४

तमीं होतारमानुषक् चिकित्वांसं नि षेधिरे ।

रुचं पावकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः

५ [६]

तं शम्भंतीषु मातृषु वन आ वीतमशितम् ।

चित्रं सन्तं गुहां हितं सुषेवं कूचिकृथिनम्

६

ससस्य यद् विरुता सस्त्रिध्वं कृतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।

महौं अग्निर्ममसा रातहृष्यो वेरध्वराय सवमिहृतावां

७

वेरध्वरस्य कृत्यानि विद्वा नुमे अन्ता रोदसी संचिकित्वान् ।

कृत ईयसे प्रदिवं उराजो विदुष्टो विव आरोधनानि

८

कृष्णं त एम रुशतः पुरो मा भ्ररिष्वद् चिर्विषुषामिदेकम् ।

यदमवीता दधते ह गमं सद्यमिज्जातो मवसीधुं कृतः

९

सद्यो जातस्य वृहशानमोजो यदस्य वातो अनुवार्ति शोचिः ।

कृजकिं तिग्मामतसेषु जिह्वां स्थिरा चिकित्वां दधते वि जम्भैः

१०

(१०७)

तृषु यदन्ना तृषुणा वक्षः तृषु वृतं कृणुते यद्वा अग्निः ।
वार्तस्य मेळिं संचते निजूर्ध्वं ज्ञाशुं न वाजयते हिन्वे अवां

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

वृतं वो विश्वेदेवसं हव्यवाहममर्त्यम् । यजिष्ठमुञ्जसे गिरा	१
स हि वेदा वसुधिंतिं मुह्यं आरोधनं विवः । स वेवाँ एह वक्षति	२
स वेद वेव आनमं वेवाँ कृतायते वमे । दातिं प्रियाणि चिद् बहु	३
स होता सेदु वृत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्वं आरोधनं विवः	४
ते स्याम ये अग्नये वृषागुह्यदातिभिः । य ई पुष्यन्त हन्धते	५
ते राया ते सुवीर्यैः ससवांसो वि गृणिवरे । ये अग्ना वधिरे वुवः	६
अस्मे रायो विवेदिवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजांस ईरताम्	७
स विप्रश्चर्षणीनां शर्वसा मानुषाणाम् । अतिं क्षिपेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्ने मूळ मुह्यं अंसि य ईमा देवयुं जनम् । इयेयं बहिरासवम्	१
स मानुषीषु वृळमो विष्णु प्रावीरमर्त्यः । वृतो विश्वेषां भुवत्	२
स सध्र परि णीयते होता मन्त्रो विविष्टिषु । उत पोता नि र्षीदति	३
उत ग्रा अग्निरध्वर उतो गृहपतिर्वमे । उत ब्रह्मा नि र्षीदति	४
वेषि ह्यध्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम्	५
वेषीद्वस्य वृत्यं । यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळ्दवे	६
अस्माकं जोष्यध्वर मुस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं गृणुषी हवम्	७
प्ररिं ते वृळमो रथो उस्मां अंभोतु विश्वतः । येन रक्षंसि वृशुषः	८ [९] (११४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पक्षपङ्क्तिः, ४, ६, ७, उज्जिम्बा, ५ महापक्षपङ्क्तिः, ८ उज्जिम्बा ।

अग्ने तमद्या उश्वं न स्तोमैः कपुं न मयं हविस्पृशम् । ऋध्यामां त ओहिः	१
अद्या हाग्ने कर्तोर्ध्वस्य वक्षस्य साधोः । रथीकृतस्य वृहतो वमूय	२ (११५)

एभिर्नो^१ अर्कैर्भवा^२ नो अर्वाद् स्वर्गं ज्योतिः । अग्रे विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे^३ अद्य गीर्भिर्गुणन्तो अग्रे दाशेम । प्र ते द्विवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वादिष्ठा अग्रे संदृष्टि-रिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कृतं चिद्धि^४ ज्मा सनेमि द्वेषो अग्रं इनोपि मतीत । इत्था यजमानाहतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा अग्रे देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदनैः सस्मिन्नूर्ध्वं ८ [१०] (१३२)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-२१]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भद्रं ते अग्रे सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् दृशो दृशे नक्तया चि^१ दस्वक्षितं दृश आ रूपे अन्नम् १
 वि शाह्यग्रे गुणते मनीषां खं वेपसा तुविजात् स्तवानः ।
 विश्वेभिर्भिर्यद् वावनः शुक्र देवै^२ स्तन्नो रास्व सुमहो भूरि मन्यं २
 त्वदग्रे काव्या त्वन्मनीषा स्त्वदुक्था जायन्ते राध्यानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरेपेशा इत्थाधिपे वाशुपे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिटिकृज्जायते सत्यशुष्मः
 त्वद् शिर्वैवजूतो मयोभु स्त्ववागुर्जुवाँ अग्रे अवी ४
 त्वामग्रे प्रथमं देवयन्तो देवं मतीं अमृत मन्त्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभि^५ र्दमूनसं गृहपतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अहं आरे विश्वां दुर्मतिं यन्निपासि ।
 व्रोषा शिवः सहसः सूनो अग्रे यं देव आ चित सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्रे इनर्धते यतसुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहनं
 स सु द्युक्षैरभ्यस्तु प्रसक्षत् तव कृत्या जातवेदश्चिकित्वा १
 इध्मं यस्ते जभरच्छभमाणो महो अग्रे अनीकुमा संपर्यन् ।
 स इधानः प्रति व्रोषामुषासं पुष्यन् रयिं संचते प्रन्नामित्रान् २ (१४०)

अग्निरीशि बृहतः क्षत्रियस्याऽऽशिर्वाजस्य परमस्य रायः ।

दधाति रत्नं विधत्ते यर्विद्यो व्यानुषङ्गत्ययि स्वधावान् ३

यच्चिद्धि तं पुरुषत्रा यविष्ठाऽर्चिसिभिश्चकृमा कच्चिद्वागः ।

कृधी प्वस्माँ अदितेरनागान् व्येनाँसि शिशथो विष्वगग्ने ४

महश्चिदग्र एनसो अभीक ऊर्वाद देवानामुत मर्त्यानाम् ।

मा ते सखायः सङ्मिद रिषाम यच्छा तोकाय तनयाय शं योः ५

यथा ह त्यद् वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं न आयुः ६ [१२] (१४४)

(१२)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । शिष्टद्वय ।

प्रत्यग्निरुपसामग्रमख्यद् विमातीनां सुमना रत्नधेयम् ।

यातमश्विना सुकृतो दुरोणमुत् सूर्यो ज्योतिषा देव एति १

ऊर्ध्व मानुं सविता देवो अश्वेद् द्वप्सं दर्विध्वद् गविषो न सत्वा ।

अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं विव्यारोहयन्ति २

यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।

तं सूर्यं हरितः सप्त यज्ञीः स्पशं विश्वस्य जगतो वहन्ति ३

वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासि तन्तु मव्यययज्ञसितं देव वस्म ।

दर्विध्वतो रुमयः सूर्यस्य चर्मवावाधुस्तमो अप्स्वव्रन्तः ४

अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।

कया याति स्वधया को ददर्श विवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१३] (१४५)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । शिष्टद्वय ।

प्रत्यग्निरुपसो जातवेदा अख्यद् देवो रोचमाना महोभिः ।

आ नासत्योरुगाया रथेने मं यज्ञमुप नो यातमच्छ १

ऊर्ध्व केतुं सविता देवो अश्वे ज्योतिर्विश्वस्यै मुवनाय कृण्वन् ।

आप्रा यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः २ (१५१)

आवहन्त्यरुणीर्ज्योतिषाणां ग्राही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।

प्रबोधयन्ती सुवितारं देव्यु । आ ईयते सुयुजा रथेन ३

आ वां वहिष्ठा इह ते बहन्तु रथा अश्वास उपसो व्युष्टौ ।

इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा आदयेधाम् ४

अनायतो अनिबद्धः कथाय न्यङ्कुतानोऽव पदाते न ।

कथां याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नार्कम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अश्विनौ । गायत्री ।

अग्निर्हीता नो अध्वरे वाजी सन् परिणीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १

परि त्रिविध्यध्वरं गायत्री रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २

परि वार्जपतिः कवि रग्निर्व्यान्धकभीत । दधत् रत्नानि वाशुषे ३

अयं यः सृष्टये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमाँ अमिन्नदग्ध्नः ४

अस्य वा वीर ईवतोऽग्नेरीक्षितु मर्त्यैः । तिग्मजग्ध्नस्य मीळहुषः ५ [१५]

तमर्धन्तं न साजसि मरुधं न विवः शिशुम् । मर्मज्यन्ते विवेदिवे ६

बोधयन्त्या हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ७

उत त्या यजता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ८

एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । वीर्यायुरस्तु सोमकः ९

तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । वीर्यायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । विश्विष्टुः ।

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।

तस्मा इदन्धः सुषुमा सुदक्ष मिहाभिपित्वं करते गृणानः १

अव स्य गुराध्वनो नान्तेऽस्मिन् नो अद्य सवने मन्दध्वै ।

शंसात्युदथमुशनेव वेधा श्रिक्रितुषे असुर्याय मन्म २

कविर्न निण्यं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिपानो अवीत ।

विव इत्था जीजनत् सप्त कारू नद्वा विचचकुर्वयुता गृणन्तः ३

(१६७)

स्वर्ग्यं वेदिं सुहृशीकमुक्ते मंहि ज्योतीं रुरुचुर्यद्भु वस्तोः ।

अन्धा तमांसि दुर्धिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिद्यौ

ववक्ष इन्द्रो अमितमृजी ण्युभे आ पप्रौ रोदसी महित्वा ।

अतश्चिदस्य महिमा वि रे च्यभि यो विश्वा भुवना बभूव

विश्वानि शक्रो नर्याणि विद्वा नपो रिरेच सखिमिर्निकाभिः ।

अश्मानं चिद् ये बिभ्रिदुर्वचोभि र्वजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः

अपो वृत्रं वव्रिवांसं पराहन् प्रावत् ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।

प्राणांसि समुद्रियाण्यैनोः पतिर्भवञ्छवसा शूर धृष्णो

अपो यदद्रिं पुरुहूत ददं राविर्भुवत् सरमा पूर्वं ते ।

स नो नेता वाजमा दर्षि भूरि गोत्रा रुजन्नङ्गिरोभिर्गृणानः

अच्छां कवि नृमणो गा अभिद्यौ स्वर्षता मघवन्नाधमानम् ।

ऊतिभिस्तमिषणो द्युम्रहृता नि मायावानम्रह्मा दस्युरतं

आ दस्युग्रा मनसा याह्यस्तं भुवत् ते कुत्सः सख्ये निकाभः ।

स्वे योनौ नि पदतं सरुपा वि वां चिकित्सहतचिद् नारी

यासि कुत्सेन सरथमवस्यु स्तोदो वातस्य हयोरीशानः ।

ऋचा वाजं न गध्यं युयूषन् कविर्यदहन् पार्याय भूपात्

कुत्साय शुष्णमशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अहः कुर्यं सहसा ।

सद्यो दस्युन् प्र मृण कुत्स्येन प्र सूरश्चक्रं वृहतादुभीके ।

त्वं पिभुं मृगयं शूशुवासं मृजिष्वने वैदधिनाय रन्धीः ।

पञ्चाशत् कृष्णा नि वपः सहस्रा ऽत्कं न पुरो जरिमा वि ददं

सूर उपाके तन्वं दधानो वि यत् ते चेत्यमृतस्य वर्षः ।

मृगो न हस्ती तर्विषीमुषाणः सिंहो न भीम आयुधानि विश्रत

इन्द्रं कामा वसुयन्तो अगमन् त्वर्मिच्छे न सवने चकानाः ।

श्वस्यवः शशमानास उक्थै रोको न रणवा सुहृशीव पुष्टिः

तमिद् व इन्द्रं सुहृवं हुवेम यस्ता चकार नर्यां पुरुणि ।

यो मावते जरित्रे गध्यं चि न्मक्षु वाजं भरति स्पर्हाधाः

तिग्मा यवन्तरशनिः पताति कस्मिञ्चिच्छूर मुहुके जनानाम् ।

घोरा यदर्यं समृतिर्भवा त्यथ स्मा नस्तन्वो बोधि गोपाः

४

५ [१७]

६

७

८

९

१० [१८]

११

१२

१३

१४

१५ [१९]

१६

१७

(१८१)

सुवोऽविता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वाजसतौ । त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो रुशंसो जरित्रे विश्वं रयाः	१८
एभिर्नृमिरिन्द्र त्वायुमिद्धा मघवांद्भिर्मघवन् विश्वं आजौ । द्यावो न द्युन्नैरमि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वीः	१९
एवेदिन्द्राय वृषमाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् । नू चिद् यथा नः सख्या वियोष दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इयं जरित्रे नद्योऽं न पीपिः । अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सवासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं महौ इन्द्र तुम्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मंहना मन्यत द्यौः । त्वं वृत्रं शर्वसा जघन्वान् त्सुजः सिन्धूरहिना जघ्नानान्	१
तव त्विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिर्मियसा स्वस्य मन्योः । अघायन्तं सुभ्वतः पर्वतास आर्वन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
भिनद् गिरिं शर्वसा वज्रमिष्ण ज्ञाविष्कृण्वानः सहसान ओजः । वर्धाद् वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरस्नापो जर्वसा हतवृष्णीः	३
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौ रिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत । य ई जजान स्वयं सुवज्र मनपच्युतं सदसो न भूमं	४
य एक इच्छ्यावयति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहुत इन्द्रः । सत्यमेनमनु विश्वे मवन्ति राति देवस्य गृणतो मघोनः	५ [२१]
सत्रा सोमा अमवन्नस्य विश्वे सत्रा मदांसो बृहतो मविष्ठाः । सत्राभ्यो वसुपतिर्वसूनां दत्ते विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमघं प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः । त्वं प्रति प्रवत आशयां महि वज्रेण मघवन् वि वृश्चः	७
सत्राहणं दाधृषि तुभ्रमिन्द्र महामपारं वृषभं सुवज्रम् । हन्ता यो वृत्रं सन्नितोत वाजं दाता मघानि मघवां सुराधाः	८ (१९३)

- अयं वृत्तश्चातयते समीचीनं आजिषु मघवां कुण्व एकः ।
 अयं वाजं भरति यं सनोत्यस्य प्रियासः सुख्ये स्याम १
- अयं वृण्वे अध जयंभुत मन्व्यभुत म कुण्वते युधा गाः ।
 यदा सत्यं कुण्वते मन्व्यमिन्द्रो विश्वं वृळ्हं भयत एजंस्मात् १० [२२]
- समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्मया समंभिया मघवा यो हं पूर्वीः ।
 एभिर्नमिर्वृत्तमो अस्य ज्ञाकै रायो विभ्रक्ता संभरश्च वस्वः ११
- कियत् स्विदिन्द्रो अधेति मातुः कियत् पितुर्नितुयीं जजान ।
 यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयंजिभ्यैः १२
- क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोती यति रेणुं मघवां समोहम् ।
 विमञ्जुनरुग्निमौ इव द्यौ रुत स्तोतारं मघवा वसीं धात १३
- अयं वक्रमिषणत् सूर्यस्य न्येतशं रीरमत ससृमाणम् ।
 आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघर्ति त्वचो बुधे रजसो अस्य योनौ १४
- असिक्न्यां यजमानो न होता १५ [२३]
- गव्यन्त इन्द्रं सुख्याय विषां अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।
 जनीयन्तो जनिवामक्षितोति मा च्यावयामोऽब्रुते न कोशम् १६
- जाता नो बोधि बृहद्भान आरि रभिरुयाता मर्दिता सोम्यानाम् ।
 सखां पिता पितुतमः पितृणां कर्तेषु लोकमुशते वयोधाः १७
- सखीयतामविता बोधि सखां गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।
 वयं ह्य ते चकुमा सुबाधं आभिः शमीभिर्महयन्त इन्द्र १८
- स्तुत इन्द्रो मघवा यन्त्रं वृत्रा मूरीण्येको अप्रतीनि हन्ति ।
 अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्म नकिर्वृवा वारयन्ते न भर्ताः १९
- एवा न इन्द्रो मघवां विरुषी करत सत्या वर्षणीधुवन्वा ।
 त्वं राजां जुनुषां धेष्टस्मे अधि भवो माहिं यजतित्रे २०
- नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इयं जरित्रे नद्योऽहं न रीपेः ।
 अकारि ते हरिषो मय्य नव्यं धिया स्याम रुच्यः सदासाः २१ [२४] (२०६)

(१८)

११ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्र. ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । निहुप् ।

अयं पन्था अनुचितः पुत्राणो यतो देवा उद्ग्रायन्त विश्वे ।

अतांश्चिदा जनिषीष्ट प्रबुद्धो मा मातरममुषा पत्तवे कः १

नाहमतो निरया दुर्गहेतत् तिरश्चता पार्श्वाग्निर्गमाणि ।

बह्वर्नि मे अकृता कर्त्तानि युध्यं त्वेन सं त्वेन पृच्छे २

परावर्ती मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।

त्वदुर्गहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य ३

किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जभारं शरदश्च पूर्वीः ।

ब्रही न्वस्य प्रतिमानमस्त्यन्तर्जातिषुत ये जनित्वाः ४

अवद्यमिव मन्यमाना गुहाक-रिन्द्रं माता वीर्येणा न्यूटम् ।

अथोदस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोदसी अपृणाजार्जमानः ५ [२५]

एता अर्धेन्यललाभवन्ती-कृतावरीरिव संक्रोशमानाः ।

एता वि पुच्छ किमिदं मनन्ति कमापो अद्रिं परिधिं रुजन्ति ६

किमुं ज्विदस्मै निविद्यो भलन्ते-न्दस्यावद्यं दिधिपन्त आपः ।

ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृजं जघन्यां असृजद् वि सिन्धुन् ७

ममच्छन त्वां युवतिः परास ममच्छन त्वां कुषवां जगार ।

ममच्छिदापः शिशवे ममृड्यु-ममच्छिदिन्द्रः सहसोदतिष्ठत् ८

ममच्छन ते मघवन् व्यसो निविविध्वो अप हनू जघान ।

अधा निर्विद्ध उत्तरो बभूवा-छिरो वासस्य सं पिणगवधेन ९

गृष्टिः संसृव स्थविरे तजगा-मनाधृष्यं वृषमं तुम्रमिन्द्रम् ।

अरीळ्हं वत्सं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम् १०

उत माता महिषमन्ववेन-वृमी त्वां जहति पुत्र देवाः ।

अथाब्रवीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्य ११ (२१७)

कस्ते मातरं विधवांश्चक्रच्छुं कस्त्वामजिघांसुश्चरन्तम् ।
कस्ते देवो अधि मारुजि आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पावुगृह्यं
अवत्यां शुनं आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मर्हितारम् ।
अपश्यं जायाममहीयमाना मथा मे श्येनो मध्वा जभार

१२

१३ [२६] (२१९)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-३०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिभुवः ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
महामुमे रोदसी वृद्धमुष्वं निरेकमिदं वृणते वृत्रहत्यं
अवांसृजन्तु जिह्वयो न देवा भुवः सम्राडिन्द्र सत्ययोनिः ।
अहन्नहिं परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
अनृणुवन्तं वियतमबुध्य-मबुध्यमानं सुषुपाणमिन्द्र ।
सप्त प्रति प्रवत आशयान्-महिं वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
अक्षोदयच्छवसा क्षामं बुध्नं वार्ष वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।
हृळहान्यौभ्रादुशमान ओजो ऽवाभिनत् क्रुमुमः पर्वतानाम्
अभि प्र दंक्रुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र ययुः साकमद्रयः ।
अतर्पयो विसृत उज ऊर्मीन् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५ [१]

त्वं महीमवनिं विश्वधेनां तुर्वीतये वृष्याय क्षरन्तीम् ।
अरमयो नमसैजदणः सुतरणो अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
प्रायुवो नमन्वोऽ न वक्ता ध्वम्ना अपिन्वद् युवतीकृतज्ञाः ।
धन्वान्यञ्जो अपृणक् तृषाणो अधोगिन्द्रः स्तयोऽ दंशुपलीः
पूर्वारुषसः शरदश्च गृता वृत्रं जघन्वा अंसृजद् वि सिन्धून् ।
परिष्ठिता अतृणद् बद्धधानाः सीरा इन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या
वज्रीभिः पुत्रमयुवो अकृानं निवेशान्दरिव आ जमर्थ ।
व्यथन्धो अरुयदहिमादवानो निर्मूदुखच्छित् समरन्त पर्वं
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्र-ऽऽविद्धौ आह विदुषे करांसि ।
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगृता ऽपांसि राजन् नयाविषीः
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इधं जरित्रे नद्योऽ न पीपिः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं श्रिया स्याम रुथ्यः सक्तासाः

६

७

८

९

१०

११ [२] (२३०)

(२०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो ह्यदा न आसा - दमिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून १
 आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छा - सर्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्श्री - मं यज्ञमनु नो वाजसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत् सनिष्यसि क्रतुं नः ।
 श्वशीव वज्रिन् त्वनये धनानां त्वया वयमर्थ आर्जि जयेम ३
 उशच्छु षु णाः सुमना उपाके सोमस्य नु सुषुतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतिभृतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठयेन ४
 वि यो ररप्श ऋषिभिर्नवेभि - र्वृक्षो न पक्वः सृण्यो न जेतान् ।
 मर्यो न योषामभि मन्यमानो ऽच्छा विवक्मि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतवाँ कृष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आवर्ता वज्रं स्थविर् न भीम उद्रेव कोशं वसुना न्यष्टम् ६
 न यस्य वर्ता जनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मघस्य ।
 उद्वावृषाणस्तविषीव उग्रा - ऽस्मभ्यं दद्धि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना - मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिथेषु महावान् वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम् ८
 कथा तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु वाशुषे विचयिष्ठो अहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्धरा भरा वृद्धि तन्नः प्र वाशुषे दातवे भूरि यत् ते ।
 नव्ये कृष्णे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्युत इन्द्र नू गृणान इहं जितिरे नद्योऽं न पीपिः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (२४१)

(२१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवस उप न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
 वावृषानस्तविषीर्यस्य पूर्वी - र्यीनं क्षत्रमभिभूति पुण्यात् १ (२४२)

तस्येव्हित् स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युक्षस्य तुविशारं सो वृत् ।
यस्य कतुर्विद्युथो न सन्नाद् लाहान् तरुनो अभवस्ति कृष्टीः
आ याविन्द्रो विव आ प्रुधिग्या मक्ष समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदनानुतस्य
स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमु हवाम विद्येध्विन्द्रम् ।
यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्णुया जयति वस्यो अच्छ
उप यो नमो नमसि स्तमाय - त्रिर्यति वाचं जनयन् यजध्वे ।
ऋजसानः पुरुवार उकथै - रेन्द्रं कृष्णीत सदनेषु होता

२

३

४

५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् तसदन्तो अद्रिमौशिजस्य गोहे ।
आ दुरोषाः पास्त्यस्य होता यो नो महान् त्सवरणेवु वहिः
सत्रा यदी भार्वरस्य वृष्णः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय
वि यद् बरांसि पर्वतस्य वृष्णे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
विद्व गौरस्य गव्यस्य गोहे यदी वाजाय सुध्यो ई वहन्ति
मद्रा ते हस्ता सुकृतोत पाणी प्रयन्तारां स्तुवते राध इन्द्र ।
का ते निर्यतिः किमु नो ममस्ति किं नोदुदु हर्षसे दातुवा उ
एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सत्रा - ह्वन्ता वृत्रं वरिवः पूरवे कः ।
पुरुष्टुत क्त्वा नः शग्धि रायो मक्षीय तेऽवसो दैव्यस्य
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्यो ई न पीये ।
अकारि ते हरिवो बह्व नव्यं धिया स्याम रथ्यः सवासाः

६

७

८

९

१०

११ [६] (२५२)

(२२)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० २२-३२]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञ इन्द्रो जुजुषे यच्च वहि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।
बह्व स्तोमं मधवा सोममुक्था यो अश्मानं शर्वसा विश्रदेति
वृषा वृषन्धि चतुरश्रिमस्य - नृयो बाहुभ्यां नृतमः शर्चीवान् ।
श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वाणि सख्याय विव्ये
यो देवो देवतमो जायमानो महो वार्जोभिर्महाद्भिश्च शुष्मैः ।
दधानो वज्रं बाह्वोरुशन्तं द्यामर्मेन रेजयत् प्र भूमं

१

२

३

(२५५)

विश्वो रोधांसि भवतश्च पूर्वी-र्द्यौर्लूष्वाज्जनिमन् रजत क्षाः ।
आ यातरा भरति शुष्ण्या गो-र्नृवत् परिजम् नोनुवन्त वाताः
ता तू तं इन्द्र महतो महानि विश्वेष्टित् सर्वनेषु प्रवाच्या ।
यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वा-नहिं वज्रेण शत्रुसाविदेवीः

४

५ [७]

ता तू ते सत्या तुविनुष्ण विश्वा प्र धेनवः सिद्धते वृष्ण उधः ।
अर्षा ह त्वद् दृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जदसा चक्रमन्त
अजाहं ते हरितस्ता उं देवी-रवोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।
यत् सीमन् प्र मुखो बह्वृषाना वीर्यामनु प्रसितिं स्यन्कुरर्ध्व-
पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धु-रा त्वा शर्मा शशमानस्य शक्तिः ।
अस्मभ्यं क शुशुचानस्य यस्या आशुर्न रश्मिं तुव्योर्जसं गोः
अस्ये वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृमणानि सूत्रा सहुरे सहांसि ।
अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्धर्वनुषो मर्त्यस्य
अस्माकमित् सु गृणुहि त्वमिन्द्रा-ऽस्मभ्यं चित्रां उपं माहि वाजान ।
अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी-रस्माकं सु मघवन् बोधि गोदाः
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।
अकारि ते हरिवां ब्रह्म नव्यं भिया स्याम रथ्यः सवासाः

६

७

८

९

१०

११ [८] (२६३)

(२३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रा, ८-१० कृतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महामवृधत् कस्य होतुं-यज्ञं जुषाणो अभि सोममूधः ।
पिबंश्चुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष क्रुष्वः शुचते धनाय
को अस्य वीरः संध्रमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।
कदस्य चित्रं चिकिते कदूती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्वोः
कथा गृणोति हृषमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसामस्य वेद ।
का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथेनमाहुः पपुंरिं जरित्रे
कथा सवाधः शशमानो अस्य नश्वभि द्विषिणं दीध्यानः ।
देवो भुवन्नवदेवा म क्रतानां नमो जगृध्वो अभि वज्रजुषोष
कथा कदस्या उषसो व्युद्यो देवो मर्त्यस्य सख्यं जुजोष ।
कथा कदस्य सख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततमे

१

२

३

४

५ [९] (२६८)

किमावर्मत्रं सख्यं सखिन्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।
 भिये सुदृगो वपुस्य सर्गाः स्वर्णं चित्रतममिष आ गोः
 मुहुं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।
 कृणा चिद् यत्र कृणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उषसो ब्रवाधे
 क्रतस्य हि गुरुधः सन्ति पूर्वी - क्रतस्य धीतिर्विजिनानि हन्ति ।
 क्रतस्य श्लोको बधिरा ततर्क कर्णा बुधानः शुचिमान् आयोः
 क्रतस्य हृत्वा धरुणानि सन्ति पुरुणि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।
 क्रतेन वीर्यमिषणन्त पृक्षं क्रतेन गावं क्रतमा विवेशुः
 क्रतं येमान क्रतमिद् वनोत्पू - तस्य शुष्मस्तुरया उं गन्धुः ।
 क्रताय पृथ्वी बहुले गर्भरे क्रताय धेनू परमे दुहाते
 न हत इन्द्र न गृणान इषं जनित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
 अकारि ते हरिषो ब्रह्म नयं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

६

७

८

९

१०

११ [१०] (२५४)

(२४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुदुतिः शवसः सुनुमिन्द्र - मर्वाचीनं राधस आ ववर्तत् ।
 वृदिहि वीरो गृणते वसुनि स गोपतिनिषिधां नो जनासः
 स वृत्रहृते हव्यः स ईड्यः स सुदुत इन्द्रः सत्यराधाः ।
 स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात्
 तमिन्नरो वि ह्वयन्ते समीके रिंक्रिंकांसस्तन्वः कृण्वत् त्राम् ।
 मिथो यत् त्यागमुभयांसो अगमन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातौ
 क्रतूयन्ति क्षितयो योगं उग्र - ऽऽशुष्माणसो मिथो अर्णसातौ ।
 सं यद् विशोऽववृत्रन्त युष्मा आदिशेम इन्द्रयन्ते अभीके
 आदिन्द्र नेमं इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिरिच्यात् ।
 आदित सोमो वि पृच्यादधुष्वी - नादिज्जुजोष वृषमं यजध्वे

१

२

३

४

५ [११]

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्ये - न्द्राय सोममुशते सुनोति ।
 समीचीनेन मनसाविवेकेन तमित सखायं कृणुते समत्सु

६

(२८०)

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् प्रकीरुत भुजाति धानाः ।

मतिं मनायोरुचथानि हयन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः ।

यदा समयं व्यचेहर्षावा वीर्यं यदाजिमभ्यस्यदुर्यः ।

अर्चिकदृद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः ।

भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽर्विक्रीतो अकानिषं पुनर्यन् ।

स भूर्यसा कनीयो नरिरेचीद् क्रीना दक्षा वि दुहन्ति प्र वाणम् ।

क इमं दृशभिर्ममे-न्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।

यदा वृत्राणि जङ्घन-द्वयैर्न मे पुनर्ददत् ।

नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इवं जरित्रे नद्योऽहे न पीपिः ।

अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सदासाः ।

(१५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशान्निन्द्रस्य सख्यं जुजोष ।

को वा महेऽवस्ते पात्योय सभिन्द्रे अग्नौ सुतसोम ईडे ।

को नानाम वचसा सोभ्याय मनायुर्वो भवति वस्तं उक्षाः ।

क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती ।

को देवानामवो अद्या वृणीति क आद्रित्यां अर्दिति ज्योतिरीडे ।

कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां-ऽशोः पिबन्ति मनसाविवेनम् ।

तस्मा अग्निर्भरतः शर्म यंस-ज्योक् परयात् सूर्यमृचरन्तम् ।

य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नृतमाय नृणाम् ।

न तं जिन्वन्ति बहवो न ब्रह्मा उर्वस्मा अर्दितिः शर्म यंसत् ।

प्रियः सुकृत् प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुमावीः प्रियो अस्य सोमी ।

सुप्राव्यः प्राशुषाळेष् वीरः सुष्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।

नासुष्वेरापिर्न सखा न जामि-कुम्भाव्योऽवहन्तेववाचः ।

न रेवतां पणिनां सख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।

आस्य वेदः खिदति हन्ति नृगं वि सुष्वये पक्तये केवलो भूत् ।

इन्द्रं परेऽधरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽवसितास इन्द्रम् ।

इन्द्रं क्षियन्तं उत युध्यमाना इन्द्रं नरो वाजयन्तो हवन्ते ।

७

८

९

१०

११ [१२] (२८५)

१

२

३

४

५ [१३]

६

७

८ [१४] (२९३)

(२६)

७ वामदेवो गौतमः, १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इयेनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनुर्महं सूर्यश्चा-ऽहं कक्षीवाँ ऋषिरस्मि विभः ।

अहं कुत्समार्जुनेयं न्यूञ्जे ऽहं कविरुशना पश्यता मा

अहं भूमिमवकुमार्याया-ऽहं वृष्टिं दाशुषे मर्याय ।

अहमपो अनयं वावशाना मयं देवासो अनु केतभायन्

अहं पुरो मन्दसानो न्यैरं नवं साकं नवतीः शम्बरस्य ।

शततमं वेदयं सर्वताता दिवोदासमतिथिग्वं यदावम्

प्र सु ष दिव्यो मरुतो विरस्तु प्र इयेनः इयेनेभ्य आशुपत्वा ।

अचक्रया यत् स्वधया सुपर्णो हव्यं भरन्मनवे देवजुष्टम्

मरुद् यादु विरतो देविजानः पथोरुणा मनोजवा असर्जि ।

तूयं ययौ मधुंता सोम्येनो-त भवो विविदे इयेनो अन्नं

कजीपी इयेनो ददमानो अंशुं पराव्रतः शकुनो मन्द्रं मदम् ।

सोमं मरुद् दादहाणो देवावान् दिवो अमुष्मादुत्तरादादाय

आदाय इयेनो अमरत् सोमं सहस्रं सुवाँ अयुतं च साकम् ।

अत्रा पुरंधिरजहादराती-मवे सोमस्य मूरा अमूरः

(२७)

५ वामदेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, ५ दापयरी ।

गर्मे नु सन्नन्वेषामवेद-महं देवानां जनिमानि विश्वा ।

शतं मा पुर आर्यसीररक्ष-स्रधं इयेनो जवसा निरंदीयम्

न वा स मामप जोषं जमारा-ऽभीमांस त्वक्षंसा वीर्येण ।

ईर्ष्या पुरंधिरजहादराती-रुत वाताँ अतरच्छूशुवानः

अव यच्छयेनो अस्वन्दीवध द्यो-र्वि यद् यादु वातं ऊहुः पुरंधिम् ।

सृजद् यदस्मा अव ह क्षिपज्यां कृशानुरस्ता मनसा मुरणयन्

क्रजिप्य ईशिन्यावतो न मुज्युं इयेनो जमार बृहतो अधिष्ठाः ।

अन्तः पंतत् पतव्यस्य पूर्णं-मधु यामनि प्रसितस्य तद् वेः

अधं श्वेतं कलशं गोभिर्क्तं मापिष्यान् मघवां शुक्लमन्धः ।

अध्वर्युभिः प्रयतं मघवो अग्रं भिन्दो मदाय प्रति धत् पिबध्वै ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । जिह्नुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोमं सख्य इन्द्रो अपो मनवे सुसुतस्कः ।

अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धू नपावृणोदपिहितेव खानि १

त्वा युजा नि खिद्वत् सूर्यस्येन्द्रश्चक्रं सहसा सद्य इन्दो ।

अधि ष्णुनां बृहता वर्तमानं महो ब्रुहो अपं विश्वायुं धाय २

अहन्निन्दो अर्द्धहृग्निरिन्दो पुरा दस्यून् मध्यदिनादुभिके ।

दुर्गे दुरोणे कत्वा न यातां पुरु सहस्रा शर्वा नि बर्हीत् ३

चिन्वस्मात् सीमधमां इन्द्र दस्यून् विशो दासीरकृणोरपशस्ताः ।

अबाधेथाममृणतं नि शत्रू नविन्देथामपचितिं वधैः ४

एवा सत्यं मघवाना युवं तदिन्द्रश्च सोमोर्बमश्न्यं गोः ।

आर्द्धैतमपिहितान्यश्ना रिचिथुः क्षाश्चित् तनुवाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । जिह्नुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजोभिरूती इन्द्रं याहि हरिभिर्मन्वसानः ।

तिरश्चिद्वर्यः सर्वान् पुरुषान् दूषेभिर्गृणानः सत्यराधाः १

आ हि ष्मा याति नर्यश्चिकित्वात् हूयमानः सोतुभिरुप यज्ञम् ।

स्वध्वो यो अमीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं हं वीरैः २

आवयेदस्य कर्णां वाजयध्वै जुष्टामनु प्र दिशं मन्वयध्वै ।

जुष्टावृषाणो राघसे तुर्विष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थामयं च ३

अच्छा यो गन्ता नार्धमानमूती इत्था विप्रं हवमानं गृणन्तम् ।

उप त्वानि दधानो धुर्याडंशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४

त्वोतांसो मघवास्त्रिन्धु विप्रा वयं ते स्याम सूरयो गृणन्तः ।

मेजानासो बृहद्विषस्य राय आकाव्यस्य वावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, १-११ इन्द्रोषसौ । गायत्रीः ८, २४ अनुष्टुप् ।

नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायाँ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वाँ चक्रेव वावृतुः । सत्रा महाँ असि श्रुतः २
विश्वेँ चनेदुना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तमातिरः ३
यत्रोत बाधितेभ्यं रचक्रं कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ कंघायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत् । त्वमिन्द्र वनूरहन् ५ [१९]

यत्रोत मर्त्याय क मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरेतंशम् ६
किमादुतासि वृत्रहन् मघवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्यं मिन्द्र चकर्थ पौंस्यम् । स्त्रियं यद् दुर्हेणायुवं वर्धीर्दुहितरं दिवः ८
दिवश्चिद् घा दुहितरं महान् महीयमानाम् । उषासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सरत् संपिष्टादहं बिभ्युषी । नि यत् सीं शिक्षयद् वृषां १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाश्या । सुसारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विबाल्यं वितस्थानामधि क्षमि । परिं ष्टा इन्द्र माययां १२
उत गुष्णास्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभिवेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत वासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत क्रुसस्यं वचिनः सहस्राणि गतावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमयुवः परावृत्तं शतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आभजत् १६
उत त्या तुर्वगायद्रू अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्रौ अंपारयत् १७
उत त्या सद्य आर्यां सरयोरिन्द्र पारतः । अर्णाचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयो ऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुक्ष्ममष्टवे १९
शतमंशमन्यनीनां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । विवोदासाय वृक्षुषे २० [२२]

अस्वापयद् वृमीतये सहस्रां त्रिंशत् हथैः । वासानामिन्द्रो माययां २१
स घेदुतासि वृत्रहन् त्समान इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्युषे २२
उत नूनं यद्विन्द्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नकिष्टदा मिनत् २३

वामं वामं त आकुरे देवो वंदात्वर्यमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः कर्कळती २४

[२३] (११९)

(३१)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिवृत् ।

कया नरिष्व आ भुव कृती सदावृधः सर्वा	। कया शचिष्ठया वृता	१
कस्यां सत्यो मदानां महिष्ठो मत्सदन्धसः	। हुक्का चिद्वारुजे वसु	२
अभी पु णः सर्वांना मविता जरितुणाम्	। ज्ञातं मवास्पृतिभिः	३
अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्धतः	। नियुद्धिश्चर्षणीनाम्	४
प्रवता हि कर्तूना मा हा पदेव गच्छसि	। अमक्षि सूर्ये सचा	५ [२४]

सं यत् तं इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे	। अध त्वे अध सूर्ये	६
उत स्मा हि त्वामाहुरि न्मघवानं शचीपते	। दातारुमविदीधयुम्	७
उत स्मां सद्य इत् परिं शशामानायं सुन्वते	। पुरू चिन्महसे वसु	८
नहि प्मा ते ज्ञातं च न राधो वरन्त आसुरः	। न च्यौत्नानि करिष्यतः	९
अस्मां अवन्यु ते ज्ञातं मस्मान् त्सहस्रभूतयः	। अस्मान् विश्वा अमिष्टयः १०	[२५]

अस्मां इहा वृणीष्व सखायं स्वस्तये	। महो राये द्विविर्मते	११
अस्मां अविद्धि विश्वहे न्द्र राया परीणसा	। अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः १२	
अस्मभ्यं तां अपां वृधि व्रजौ अस्तेव गोमंतः	। नवाभिरिन्द्रोतिभिः	१३
अस्माकं धृष्णुया रथो द्युमौ इन्द्रानपच्युतः	। गन्धुरश्चयुरीर्यते	१४
अस्माकमुत्तमं कृधि यवो देवेषु सूर्य	। वर्षिष्ठं द्यामिवोपरि	१५ [२६] (३५४)

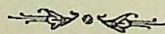
(३२)

१४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राध्वो । गायत्री ।

आ तु न इन्द्र वृत्रह सस्माकमर्धमा गंहि	। महान् महीभिरुतिभिः	१
मृमिषिद् वासि तूतुजि रा चित्र चित्रिणीष्व	। चित्रं कृणोष्युतये	२
वृत्रेभिरिष्यच्छरीयांसं हंसि वार्धन्तमोजसा	। सखिर्मियं त्वे सचा	३
प्रथमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः	। अस्मां अस्मां इदुव्व	४
स नरिष्वामिर्मिषिवो ऽनवद्याभिरुतिभिः	। अनांष्ट्राभिरा गंहि	५ [२७]

भूरुधो पु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमंतः	। युजो वाजाय घृष्वये	६
हंशिष इन्द्र वाजस्य गोमंतः	। स नो यन्धि महीमिषम्	७ (३६१)

न त्वावरन्ते अन्यथा यद् दित्ससि स्तुतो मधम् । स्तोतुभ्य इन्द्र गिर्वजः	८
अभि त्वा गोतमा गिराऽनुषत् प्र वावने । इन्द्र वाजाय घृण्वये	९
प्र ते वोचाम वीर्यांश्च या मन्दसान आरुजः । पुरो दासीरभीत्य	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकथ पौर्या । सुतेष्विन्द्र गिर्वजः	११
अवीवृधन्त गोतमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद् यशः	१२
यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	१३
अवाचीनो वंसो भवाऽस्मे सु मत्स्वानधसः । सोमानामिन्द्र सोमपाः	१४
अस्माकं त्वा मतीनामा स्तोम इन्द्र यच्छतु । अवागा वर्तया हरी	१५
पुरोळाशं च नो घसो जोषयासि गिरश्च नः । बहुयुरिव योषणाम्	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य स्वार्थः	१७
सहस्रां ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्मत्त्रा राध एतु ते	१८
दशं ते कलशानां हिरण्यानामधीमहि । मूरिदा असि वृत्रहन्	१९
भूरिवृ भूरि देहि नो मा दधं भूर्या भर । भूरि वेदिन्द्र दित्ससि	२०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुत्रा शूर वृत्रहन् । आ नो भजस्व राधांसि	२१
प्र ते बभू विचक्षणं शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनुं शिभथः	२२
कनीनकेव विद्वधे नवे द्रुपदे अर्धके । बभू यामेषु शोभेते	२३
अरं म उग्रयाम्णोऽमनुमयाम्णो । बभू यामेष्वसिधां	२४ [३०] (३७८)



[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४५]

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋभुभ्यो द्रुतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वेतरि धेनुमीळे ।	
ये वार्तजूतास्तरणिभिरेवैः परि द्यां सद्यो अपसो बभूवुः	१
यदारमकन्नुभवः पितृभ्यां परिविष्टी वेषणा वंसनाभिः ।	
आदिद् देवानामुप सख्यमायन् धीरांसः पुष्टिमवहन् मनार्यै	२
पुनर्यै चक्रुः पितरा युवाना सना यूपेव जरणा शयाना ।	
ते वाजो विश्वां ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु यज्ञम्	३
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अर्पिश्न ।	
यत् संवत्समभरन् मासो अस्या स्ताभिः शमीभिरमृतत्वमाशुः	४ (१८९)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करोति कर्नीयान् त्रीन् कृण्वामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट क्रमवस्तत् पनयद् वचो वः

५ [१]

सत्यमूर्चुर्नर एवा हि चक्रु रनु स्वधामुभवो जग्मुरेताम् ।

विभ्राजमानाश्चमसां अहेवा ऽवेनत् त्वष्टा चतुरो दहृश्वान्

६

ह्यावृश सून यदगोहस्या ऽऽतिष्ठे रणञ्चुभवः ससन्तः ।

७

सुक्षेत्राकृण्वन्मन्यन्त सिन्धून् धन्वातिष्ठोपधीर्निहमापः

रथं ये चक्रुः सुवृत्तं नरेष्टा ये धेनुं विश्वजुवं विश्वरूपाम् ।

८

त आ तक्षन्तुभवो रथि नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः

अपो होषामजुषन्त देवा अभि क्त्वा मनसा वीध्यानाः ।

९

वाजो देवानामभवत् सुकर्मेन्द्रस्य क्रमुक्षा वरुणस्य विश्वा

ये हरी मेधयोक्था मदन्त इन्द्राय चक्रुः सुयुजा ये अश्वा ।

१०

ते रायस्योषं ब्रविणान्यस्य धत्त क्रभवः क्षेमयन्तो न मित्रम्

इयाहः पीतिसुत वो मदं धुर्न क्रते श्रान्तस्य सखाय देवाः ।

११

ते नूनमस्ये क्रभवो वरुनि तृतीयं अस्मिन् त्वने वधात

११ [२] (३८९)

(३४)

११ वाग्देवो गीतमः । क्रभवः । जिह्नुप् ।

क्रमुभिश्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे मं यज्ञं रत्नधेयोप यात ।

इवा हि वो विषणा देव्यह्ना मघात् पीतिं सं मदा अगमता वः

१

विब्रानासो जग्मनो वाजरजा उत क्रतुमिर्क्रभवो मादयध्वम् ।

सं वो मद्रा अगमत् सं पुरंधिः सुवीरामस्ये रयिमेरयध्वम्

२

अयं वो यज्ञ क्रभवोऽकारि यमा मनुष्यत् प्रदिवो दधिध्वे ।

अ वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थि रमूत् विश्वे अग्नियोत वाजाः

३

अमूहु वो विधत्ते रत्नधेयं मिदा नरो व्राहुषे मर्त्याय ।

पिबन्त वाजा क्रभवो वृधे वो महिं तृतीयं सर्वनं मदाय

४

आ वाजा यातोषं न क्रमुक्षा महो नरो ब्रविणसो गृणानाः ।

आ वः पीतयोऽभिषित्वे अह्ना मिमा अरतं नवस्व हव गमन्

५

[३]

आ नपातः हावसो यातनोषे मं यज्ञं नमसा हयमानाः ।

सजोषसः सूरयो यस्य च स्थ मय्यः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६

(३९५)

सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः ।
 अग्नेषामिर्ऋतुपाभिः सजोषा गनास्पतीभी रत्नधामिः सजोषाः
 सजोषस आदित्यैर्मादयध्वं सजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।
 सजोषसो दैत्येना सवित्रा सजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः
 ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं तंतक्षुर्ऋभवो ये अश्वो ।
 ये अंसत्रा य ऋधग्रोदसी ये विभ्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः
 ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धृत्य वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 ते अग्नेषा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति
 नापाभूत न वोऽतीतृषामाऽनिःशस्ता ऋभवो यज्ञे अस्मिन् ।
 समिन्द्रेण मयं सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः

११ [४] (४००)

(३५)

९ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिन्दुषु ।

इहोषं यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं भूत ।
 अस्मिन् हि वः सर्वे रत्नधेयं गमन्तिवन्मनु वो मदासः
 आगच्छभूणामिह रत्नधेयं मभूत् सोमस्य सुधृतस्य पीतिः ।
 सुकृत्या यत् स्वपस्यया च एकं विचक्र चमसं चतुर्धा
 व्यकृणोत् चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत् ।
 अथैतं वाजा अमृतस्य पन्थां गणं देवानामृभवः सुहस्ताः
 किमयः स्विक्षमस एष आस यं कान्येन चतुरो विचक्र ।
 अथां सुनुध्वं सर्वं मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य
 शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानम् ।
 शच्या हरी धनुतरावतटे न्द्रवाहावृभवो वाजरजाः
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां तीव्रं वाजासः सधनं मदाय ।
 तस्मै रयिमृभवः सर्ववीरमा तक्षत वृषणो मन्दसानाः
 प्रातः सुतमपिबो हर्यश्व माध्व्यदिनं सधनं केवलं ते ।
 समुभुभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीया इन्द्र चकृधे सुकृत्या

७ (४००)

ये देवासो अभवता सुकृत्या श्येना इवेदधि विवि निषेव ।
ते रतां धात शवसो नपातः सौधन्वना अभवतामृतांसः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं मकृणुध्वं स्वपस्या सुहस्ताः ।
तद्वामवः परिषिक्तं व एतत् सं मदेभिरिन्द्रियेभिः पिवध्वम्

९ [६] (४०९)

(३६)

९. वामदेवो गौतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनुश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्योऽहं रथस्त्रिचक्रः परि वतंते रजः ।
महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुष्यथ

१

रथं ये चक्रुः सुवृतं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्परि ध्याय ।
तां ऊ न्वस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि

२

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं वेवेषु विभवो अभवन्महित्वनम् ।
जिही यत् सन्ता पितरां सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ

३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।
अथा देवेष्वमृतत्वमानश श्रुष्टी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थयम्

४

ऋभुतो रयिः प्रथमश्रवस्तस्यो वाजश्रुतासो यमर्जीजनन् नरः ।
विश्वतरो विदथेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः

५ [७]

स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टरः ।
स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विश्वां ऋभवो यमाविषुः

६

श्रेष्ठं वः पेज्ञो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।
धीरांसो हि धा कवयो विप्रश्चित स्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

७

युयमस्मभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्रांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।
द्युमन्तं धाजं वृषंशुभ्रमुत्तम मा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः

८

इह प्रजामिह रयिं राराणा इह श्रवो वीरवत् तक्षता नः ।
येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वाजं चित्रमृभवो ददा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । क्रमवाः । त्रिष्टुप्, ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमृमुक्षा देवां यात पथिभिर्देवयानैः ।
यथा यज्ञं मनुषो विक्ष्वाहेसु दधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम् १
ते वो हृदे मनसे सन्तु यज्ञा जुष्टासो अद्य घृतनिर्णिजो गुः ।
प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः कृत्वे दक्षांय हर्षयन्त पीताः २
त्र्युदायं देवहितं यथा वः स्तोमो वाजा क्रमुक्षणो वृदे वः ।
जुह्वे मनुष्वदुपरासु विक्षु युष्मे सचा बृहद्विषे सुमम् ३
पीबोअश्वाः शुचद्रथा हि भूताऽयःशिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।
इन्द्रस्य सूनो शवसो नपातोऽनुं वश्चेत्यग्रियं मदाय ४
क्रममृमुक्षणो रयिं वाजे वाजिन्तमं युजम् ।
इन्द्रस्वन्तं हवामहे सदासातममश्विनम् ५ [९]

सेहंभवो यमवथ यूयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।
स धीमिरस्तु सन्तिता मेघसाता सो अर्वता ६
वि नो वाजा क्रमुक्षणः पथश्चित्तु यष्टवे ।
अस्मभ्यं सूरयः स्तुता विश्वा आशास्तरीषणि ७
तं नो वाजा क्रमुक्षण इन्द्र नास्त्या रयिम् ।
समश्वं चर्षणिभ्य आ पुरु शस्त मघत्तये ८ [१०] (४९६)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिकाः, १ वाचाष्टुषिषी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां वात्रा सन्ति पूर्वा या पुरुभ्यं सवस्युर्नितोहो ।
क्षेत्रासां वदथुर्वरासां घनं वस्युभ्यो अभिभूतिमुग्रम् १
उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं दधिकासु वदथुर्विष्वकृष्टिम् ।
क्रजिप्यं श्येनं मुषितप्सुमाशु चकृत्यमर्यो नृपति न शूरम् २
यं सीमनुं प्रवतेव द्रवन्तं विश्वः पूरुर्मवति हर्षमाणः ।
पद्भिर्गृध्यन्तं मेघयुं न शूरं रथतुरं वार्तामिव ध्रजन्तम् ३ (४९९)

यः स्मारुन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।
 आविर्जजीको विदधा निचिर्यत तिरो अरतिं पर्याप आयोः
 उत स्मैनं वल्लमर्थि न तापु मनु कोशान्ति क्षितयो भरेषु ।
 नीचायमानं जसुरिं न इयेनं भवश्चाच्छा पशुमच्च सूथम्

४

५ [११]

उत स्मासु प्रथमः सरिण्यन् नि वेवेति श्रेणिभी रथानाम् ।
 सजं कृण्वानो जन्मो न जुभ्वा रेणुं रेरिहत् किरणं ददुश्चान्
 उत स्य वाजी सहुरिर्जितावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे ।
 तुरं यतीषु तुरयञ्चुजिप्यो ऽधिं भुवाः किरते रेणुमृज्जन्
 उत स्मास्य तन्युतो रिं धो र्मघायतो अभियुजो भयन्ते ।
 यदा सहस्रमभि पीमयोधीद् तुर्यतुः स्मा भवति सीम ऋज्जन्
 उत स्मास्य पनयन्ति जना जूतिं कृष्टिप्रो अभिभूतिमाशोः ।
 उतैनमाहुः समिधे वियन्तः परा दधिका असरत् सहस्रैः
 आ दधिकाः शवसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
 सहस्रलाः शतसा वाज्ययी पुणक्तु मध्वा समिमा वचांसि

६

७

८

९

१० [१२] (४३६)

(११)

६ वामदेवो गौतमः । दधिकाः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आजुं दधिकां तमु नु द्वाय विवस्वदधिया उत चर्किराम ।
 उच्छन्तीर्मासुषसः सूर्य न्वति विश्वानि दुरितानि पर्षन्
 महश्चर्कर्म्यर्षतः कतुमा दधिकावणः पुरुवारस्य वृष्णः ।
 यं पुरुषो दीक्षिवांसं नाधिं वृद्धुर्मित्रावरुणा ततुरिम्
 यो अश्वस्य दधिकावणो अकारीत् सभिन्दे अग्रा उषसो व्युष्टौ ।
 अनागसं तमादितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः
 वृधिकावणो इव ऊर्जो महो य दमन्महि मरुतां नाम मद्रम् ।
 स्वस्तये वरुणं मित्रमग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम्
 इन्द्रमिवेवुमये वि ह्वयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
 वृधिकासु सृष्टं मर्त्याय वृद्धुर्मित्रावरुणा नो अश्वम्
 वृधिकावणो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
 सुरभि नो मुखां करत प्र ण आधूषि तारिषत्

१

२

३

४

५

६ [१३] (४३७)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिकाः, ५ सूर्यः । जगती, २ त्रिष्टुप् ।

दधिकाणा हवु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सूवयन्तु ।	
अपामग्रेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः	१
सत्वा भरियो गवियो दुवन्यस च्छ्वस्याविष उपसस्तुरण्यसत्	
स्यो द्वो द्वरः पतङ्गरो दधिकावेषमूर्जं स्वर्जनत्	२
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनु वाति प्रगर्धिनः ।	
श्येनस्येव ध्रजतो अङ्गसं परि दधिकाणाः सहोर्जा तरित्रतः	३
उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।	
कतुं दधिका अनु संतर्वीत्वत् पथामङ्गस्यन्वापनीफणत्	४
हंसः शुचिषद् वसुरन्तरिक्षस ह्योता वेविषदतिथिर्दुरोणसत्	
नृषद् वरुसहंतसद् व्योमस वृज्जा गोजा कृतजा अद्विजा कृतम्	५ [१४] (४४०)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुह्रमाप स्तोमो हविष्मां अमृतो न होता ।	
यो वां हृदि कतुमां अस्मदुक्तः पस्पशीदिन्द्रावरुणा नमस्वान्	१
इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी वेवौ मर्तः सख्याय प्रयस्वान् ।	
स हन्ति वृत्रा समिधेषु शत्रू नवोभिर्वा महाद्भिः स प्र शृण्वे	२
इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्टे तथा नृभ्यः शशमानेभ्यस्ता ।	
यवी सखाया सख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसां मादयैते	३
इन्द्रा युवं वरुणा विद्युमस्मि भोजिष्ठमुग्रा नि वधिष्टं वज्रम् ।	
यो नो दुरेवो वृकतिर्वृमीति स्तस्मिन् मिमाथामभिभूत्योजः	४
इन्द्रा युवं वरुणा भूतमस्या धियः प्रेतारां वृषमेवं धेनोः ।	
सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पयसा मही गौः	५ [१५]
तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ दृशीके वृषणश्च पौंस्थे ।	
इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवोभिर्वस्मा परितक्म्यायाम्	६ (४५१)

युवामिन्द्रचर्वसे पूर्ग्याय परि प्रमृती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सख्याय मियाय शूरा भर्हिष्ठा पितरेव जंमू	७
ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीं राजिं न जग्मुर्वुवयूः सुदानू ।	
धिये न गाव उप सोममस्थु रिन्दुं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
हमा इन्दुं वरुणं मे मनीषा अगमन्नुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोष्टारं हव वस्वो रघ्वीरिव भवसो भिक्षमाणाः	९
अश्वस्य त्वना रथस्य पुष्टे नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिभिर्नव्यसीमि रस्मन्ना रायो नियुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिरुती इन्द्र यातं वरुण वाजसातौ ।	
यद् विद्यवः पुनानसु प्रकील्यन् तस्य वां स्याम सनितारं आजेः	११ [१६] (४५८)

(४२)

१० त्रसवस्युः पौरकुत्स्यः । त्रसवस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वापोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
कतुं सचन्ते वरुणस्य वेवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वधेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं ता न्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।	
कतुं सचन्ते वरुणस्य वेवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वधेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो दीं गमीरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेव विश्वा भुवन्नानि विद्वान् त्समैरयं रोवसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं विवं सर्वं क्रतस्य ।	
क्रतेन पुत्रो अर्धितैर्क्रतावो त त्रिधातुं प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः सुमरणे हवन्ते ।	
कृणोम्यारिं मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिमृत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चकरं नकिर्मा देव्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्या सोमांसो ममवुन्यदुक्थो मे मयेते रजसी अपारे	६
विदुष्टे विश्वा भुवन्नानि तस्य ता प्र बवीषि वरुणाय वेधः ।	
त्वं वृत्राणि शृण्विषे जघन्वान् त्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४६५)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सत ऋषयो दीर्गहे वक्ष्यमाने ।
त आयजन्त त्रसदस्युमस्या इन्धं न वृत्रतुरगर्धदेवम्
पुरुकुत्सानी हि वामदाश हृद्येभिर्निद्रावरुणा नमोभिः ।
अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददथुरर्धदेवम्
राया वयं ससवांसो महेम हृद्येन देवा यवसेन गार्गः ।
तां धेनुर्मिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४६)

७ पुरुमीन्द्राजमीन्द्रो लौहोनौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो यज्ञियानां वन्द्या देवः कतमो जुषाते ।
कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्ठां हृदि भेषाम सुप्रति सुहव्याम्
को मृच्छाति कतम आगमिषो देवानामु कतमः शंभविष्टः ।
रथं कमाहुर्देवदश्वमाशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत
मक्षु हि ष्मा गच्छथ ईषतो धू निन्द्रो न शक्तिं परितक्स्यायाम् ।
दिव आजाना विद्या सुपर्णा कया शचीनां भवथः शचिषा
का वां भूदुपमातिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।
को वां महश्चित् त्यजसो अमीकं उरुध्यतं माध्वी दत्ता न ऊती
उरु वां रथः परि नक्षति द्या मा यत् समुद्रावृमि वर्तते वाम् ।
मध्वा माध्वी मधुं वां पुषायन् यत् सीं वां पृक्षो मुरजन्त एकाः
सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्च्यश्वान् घृणा वयोऽरुषासः परि गमन् ।
तद् वु वामजिरं चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः
इहेह यद् वां समना पंपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।
उरुध्यतं जरितारं युवं ह भितः कामो नासत्या युवमिक्

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४७)

७ पुरुमीन्द्राजमीन्द्रो लौहोनौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुजयमश्विना संगतिं गोः ।
यः सूर्या वहति बन्धुरायुर्गिर्वीहसं पुरुतमं वसुपुम्

१

(४७६)

- युवं भिर्यमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।
 युवोर्वपुरभि पुक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम् २
 को वाम्भ्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्कः ।
 ऋतस्य वा वनुर्ये पूर्याः नमो येमानो अश्विना ववर्तत ३
 हिरण्ययेन पुरुभू रथेनेमं यज्ञं नास्त्योष यातम् ।
 पिवाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधते जनाय ४
 आ नो यातं विवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।
 मा वाम्न्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् वदे नार्भिः पूर्या वाम् ५
 नू नो रथि पुरुवीरं बृहन्तं दक्षा मिमाथाभुमयेष्वस्मे ।
 नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्वधस्तुतिमाजसीव्हासो अगमन् ६
 बृहेह यद् वां समना पंपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।
 उरुज्यतं जरितारं युवं ह भितः कायो नासत्या युवद्विक् ७ [२०] (४८१)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ मिष्टुप् ।

- एष स्य भानुरुदियति युज्यते रथः परिज्मा विवो अस्य सानवि ।
 पुक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो दृतिस्तुरीयो मधुनो वि रण्णते १
 उद् वां पुक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उषसो व्युष्टिषु ।
 अपोर्णवन्तस्तम् आ परीवृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः २
 मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभि रूत मियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।
 आ वर्तन्ति मधुना जिन्वथस्पथो दृतिं वहथे मधुमन्तमश्विना ३
 हंसासो ये वां मधुमन्तो अग्निधो हिरण्यपर्णा उहुव उषर्धुधः ।
 उवृमृतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वानानि गच्छथः ४
 स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्रयं उसा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।
 यज्ञिक्तहंस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुधाव मधुमन्तमग्निभिः ५
 आकेनिपासो अहंभिर्दधिध्वतः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।
 सूरश्चिदश्वान् युयुजान ईयते विश्वा अनु स्वधया चेतथस्पथः ६
 प्र वामबोचमश्विना धियंघा रथः स्वध्वो अजरो यो अस्ति ।
 येन सद्यः परि रजांसि याथो हविर्मन्तं तरणिं भोजमच्छ ७ [२१] (४८२)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मेधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असिं	१
शतेनां नो अभिष्टिभिर्नियुत्वा इन्द्रसाराधिः ।	वार्यो सुतस्य तुम्पतम्	२
आ वां सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	वहन्तु सोमपीतये	३
रथेन हिरण्यवन्धुरमिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थार्यो दिविस्पृशम्	४
रथेन पृथुपाजंसा कृश्वान्समुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवभिः सजोषसा ।	पिबंतं कृशुषो गृहे	६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वां सोमपीतये	७ [२२] (४९१)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वार्यो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।	
आ याहि सोमपीतये स्पाहो देव नियुत्वंता	१
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां पीतिमर्हथः ।	
युवां हि यन्तीन्द्वो निज्जमापो न सध्यक्	२
वायुविन्द्रश्च शुष्मिणां सुरथं शवसस्पती ।	
नियुत्वंता न ऊतय आ यातं सोमपीतये	३
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो कृशुषे नरा ।	
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम्	४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न वार्यो अयः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	१
नियुदाणो अशस्ती नियुत्वा इन्द्रसाराधिः ।	
वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये	२ (५०१)

अनुं कुण्डो वसुंधिती	येमाते विश्वपेशसा ।	
बायवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	३
बहन्तु त्वा मनोयुजो	युक्तासो नवतिर्नव ।	
बायवा चन्द्रेण रथेन	याहि सुतस्य पीतये	४
बायो ज्ञातं हरीणां	युदस्व पोर्ण्याणाम् ।	
उत वा ते सहस्रिणो	रथ आ यांतु पाजसा	५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वाँसास्ये हविः	प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उक्थं मदश्च शस्यते	१
अयं वाँ परिं पिच्यते	सोमं इन्द्राबृहस्पती । चारुमदाय पीतये	२
आ न इन्द्राबृहस्पती	गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये	३
अस्मे इन्द्राबृहस्पती	रयिं धत्तं शतग्विनम् । अम्बावन्तं सहस्रिणाम्	४
इन्द्राबृहस्पती वयं	सुते गीर्भिर्हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये	५
सोममिन्द्राबृहस्पती	पिबन्तं वाशुषो गृहे । मादयेथां तदोक्ता	६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्यो अन्तान्	बृहस्पतिं छिषधस्थो रवेण ।	
तं प्रजास ऋषयो दीध्यानाः	पुरो विमां दधिरे मन्द्रजिह्वम्	१
धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो	बृहस्पते अभि ये नस्ततमे ।	
पृषन्तं सुप्रमदं धमूर्ध्वं	बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम्	२
बृहस्पते या परमा परावदन्त	आ तं क्रतुस्पृशो नि वेदुः ।	
तुभ्यं स्वाता अवता अद्रिबुग्धा	मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरप्शम्	३
बृहस्पतिः प्रथमं जार्यमानो	महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।	
सप्तार्यस्तु बिजातो रवेण	वि सप्तारिभिरधमन् तर्मांसि	४
स सुष्टुभा स ऋक्वता गणेन	वृत्तं करोज फलिगं रवेण ।	
बृहस्पतिरुस्रियां हव्यसूतः	कर्निकतुद वावशतीरुदाजत्	५ [२६] (५१६)

एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञेर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
 बृहस्पते सुप्रजा धीरवन्तो वयं स्याम पतयो रयीणाम् ६
 स इह राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्मावभि वीर्येण ।
 बृहस्पति यः सुधृतं विमर्ति वल्गुयति वन्दते पूर्वभाजम् ७
 स इह क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळां पिन्वते विश्वदानीम् ।
 तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजानि पूर्व एति ८
 अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सर्जन्या ।
 अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः ९

इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषण्वसू ।

आ वां विशन्तिवन्ददः स्वामुवो ऽस्मे शयि सर्ववीरं नि यच्छतम् १०

बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुमतिर्भूत्वस्मे ।

अविदं धियो जिहृतं पुरंधी रजस्तमयौ वनुषामरातीः ११ [२७] (५२९)

— ७७७ —

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ अ० १-२६]

(५१)

११ वामदेवो गौतमः । उपाः । त्रिष्टुप् ।

इदम् त्यत् पुरुतमं पुरस्ता ज्योतिस्तमसो वयुनावदस्थात् ।
 नूनं विवो दुहितरो विभाती गातुं कृणवन्नृषसो जनाय १

अस्थुरु चित्रा उषसः पुरस्ता न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु
 व्यं व्रजस्य तमसो द्वारो च्छन्तीरन्नुच्ययः पावकाः २

उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयांषोषसो मघोनीः ।
 अचित्रे अन्तः पणयः ससन्वबुध्यमानास्तमसो विमध्ये ३

कुवित स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।
 येना नवगवे अङ्गिरे दशगवे सप्तास्ये रेवती रेवद्वृष ४

युयं हि देवीर्कतयुग्मिरश्वैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।
 प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाचतुष्पाच्चरथाय जीवम् ५ [१]

क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधानां विवृधुर्कमूणाम् ।

शुभं यच्छुभ्रा उषसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सहशीरज्याः ६ (५२८)

ता छा ता भद्रा उपसः पुरासु रमिष्टिद्युम्ना कृतजतिसत्याः ।	
यास्वीजानः शशमान उक्थैः स्तुवच्छन्तु द्रविणं सद्य आप	७
ता आ चरन्ति सधना पुरस्तात् समानतः सधना पप्रथानाः ।	
कृतस्य देवीः सद्सो बुधाना गवां न सर्गा उपसो जरन्ते	८
ता इहवेदेव संयना संमानी रमीतवर्णा उपसश्चरन्ति ।	
गूहन्तीरभ्यसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूमिः शुचयो रुचानाः	९
श्विं दिवो दुहितरो विमातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् वो दिवो दुहितरो विमाती रूपं भुव उपसो यज्ञकेतुः ।	
वयं स्वामि ब्रह्मसो जनेषु तद् द्यौश्च धत्तां पृथिवी च देवी	११ [२] (५३३)
(५२)	

७ वामदेवो गौतमः । उषाः । गायत्री ।

प्रति ष्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
दिवो अदर्शि दुहिता	१
अश्वेव चित्रारूपी माता गवामृतावरी ।	
सखासूयस्विनोरुषाः	२
उत सखास्यस्विनोरुत माता गवामसि ।	
उतोषो वस्व ईशिषे	३
यावयद्वेषसं त्वा चिकित्वित सृजतावरि ।	
प्रति स्तोमैरभुत्स्महि	४
प्रति भद्रा अदृक्षत गवां सर्गा न रुमयः ।	
ओषा अप्रा उरु जयः	५
आपुप्रुषी विभावरी व्यावज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधामव	६
आ द्यां तनोषि रुश्मि रान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।	
उषः शुक्लेण शोचिषा	७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

- तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।
 छर्दिर्येन दागुषे यच्छति त्मना तन्नो महौ उदयान् देवो अक्षुभिः १
- दिवो धृता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्वापिं प्रति मुञ्चते कविः ।
 विचक्षणः प्रथयन्नापूणञ्जुर्व जीजनत् सविता सुहृन्मुक्थ्यम् २
- आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वाय धर्मणे ।
 प्र बाहू अस्माक् सविता सर्वामानि निवेशयन् प्रसुवन्नक्तुभिर्जगत् ३
- अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।
 प्रासाग्बाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतव्रतो ग्रहो अजमस्य राजति ४
- त्रिरन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।
 तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ ईन्वति त्रिभिर्वैतरभि नो रक्षति त्मना ५
- बृहत्सुन्नः प्रसवीता निवेशनो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वृशी ।
 स नो देवः सविता शर्म यच्छत्वस्मे क्षयाय त्रिवरूथमंहसः ६
- आगन् देव क्रतुभिर्वर्धतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।
 स नः क्षपाभिर्ग्रहभिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमस्मे समिन्वतु ७ [४] (५४)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

- अमूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।
 वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत् १
- देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्यो ऽमृतत्वं सुवसिं भागमुत्तमम् ।
 आदिद् दामानं सवितुर्व्यूषे ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः २
- अर्विस्ती यच्चकूमा दैव्ये जने वीनैर्दक्षैः प्रभून्ती पूरुषत्वता ।
 देवेषु च सवितुर्मनुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ३
- न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।
 यत् पृथिव्या वरिष्मन्ना स्वङ्कुरि वर्धमन् विवः सुवति सत्यमस्य तत् ४ (५५)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहज्ज्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवासि पुस्त्योवतः ।

यथायथा प्रतयन्तो वियेमिर एवैव तस्थुः सवितः सुवायं ते

५

ये ते त्रिरहन् त्ववितः सुवासो द्विर्वादिषे सौभंगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरग्निं रादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत

६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गीतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वज्राता वंसवः को वरुता द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्र मतात को वोऽध्वरे वरिवो धाति देवाः

१

प्र ये धामानि पूर्वाण्यर्चान् वि यदुच्छान् वियोतारो अमूराः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा ऋतधीतयो रुचन्त दुस्माः

२

प्र पुस्त्याद्विदिति सिन्धुर्मर्कैः स्वस्तिर्माले सुखाय देवीम् ।

उमे यथा नो अहनी निपात उवासानकां करतामद्वे

३

व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्था मिषस्पतिः सुवितं गानुमग्निः ।

इन्द्रविष्णु नृवदु पु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद वरुथम्

४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरग्नि भगस्य ।

पात पतिर्जन्यादहंसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुप्येत्

५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिष्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽप अर्प वन

६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवज्जाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासि महीमासि प्रमियं सान्वग्नेः

७

अग्निरीशे वसव्यस्याऽग्निर्महः सौभंगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते

८

उषो मघोन्या वह सूनुते वार्यो पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति

९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रो नो राधसा गमत्

१० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयर्द्धिरकैः ।	
यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुवद्धोक्षा पप्रथानेभिरेवैः	१
देवी देवेभिर्यजते यजत्रै रभिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।	
ऋतावरी अनुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयर्द्धिरकैः	२
स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान ।	
उर्वी गंभीरे रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत्	३
नू रोदसी बृहद्धिर्नो वरुथैः पत्नीवद्धिषियन्ती सजोषाः ।	
उरुची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सद्वासाः	४
प्र वां महि द्यवीं अभ्युपस्तुतिं भरामहे ।	
शुची उप प्रशस्तये	५
पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः ।	
उह्यार्थे सुनाहृतम्	६
मही मित्रस्य साधथ स्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।	
परि यज्ञं नि वेदथुः	७ [८] (५७०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः; ४ शुनः; ५, ८ शुनासीरौ; ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्; ५ पुर उष्णिक्; २, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि ।	
गामश्वं पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे	१
क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुर्वि पयो अस्मासु धुक्ष्व ।	
मधुश्चुतं घृतमिव सुपूत मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु	२
मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।	
क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व रिष्यन्तो अन्वेनं चरेम	३
शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।	
शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमह्नामुविह्वय	४ (५७४)

गुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् विवि चक्रथुः पर्यः ।

तेनेमामुषं सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे भव सीति वन्दांमहे त्वा ।

यथा नः सुभगासंसि यथा नः सुफलासंसि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषातु यच्छतु ।

सा नः पर्यस्वती दुहा मुत्तरामुत्तरां समां

७

शुनं नः फाला वि कृपन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहैः ।

शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः गुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्राद्रुर्मिर्मधुमाँ उदारि—दुपांशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नामभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्या—ऽस्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उषं ब्रह्मा गृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवसीद् गौर एतत्

२

उत्वारि गृह्ण त्रयो अस्य पात्रा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्या आ विवेश

३

त्रिधा द्वितं पुणिर्मिर्गृह्यमानं गर्वि देवासो घृतमन्वाविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनावेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्रा—च्छतवजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम्

५ [१०]

सुभ्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्द्विदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्युर्मयो घृतस्य मुगा इव क्षिपणोरीषमाणाः

६

सिन्धोरिव प्राध्वने गूधनासो वातप्रमियः पतयन्ति युह्याः ।

घृतस्य धारा अरुषो न राजी काष्ठा भिन्दन्नुर्मिभिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।

घृतस्य धाराः समिधो न सन्त ता जुषाणो हर्षति जातवेदाः

८

कृता इव बहुमेतवा उ अश्वस्ताना अभि चाकशीमि ।

यज्ञ सोमः स्रूयते यज्ञ यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुदुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्विणानि धत्त ।

इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवन्मधि भित मन्तः समृद्धे हृद्यन्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभृत स्तमस्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं ३०५२

चतुर्थमंडलस्य ५८९

सर्वयोगः- ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावात्रेयौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोधयग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुपासम् ।
 यहा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकुमच्छं १
 अबोधि होता यजथाय देवा—नृध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थान् ।
 समिद्धस्य रुशददग्निं पाजो महान् देवस्तमसो निरमोचि २
 यदीं गुणस्य रक्षानामजीगः शुचिरङ्गे शुचिभिर्गोभिरग्निः ।
 आद् दक्षिणा युज्यते वाजय—न्युत्तानामूध्वो अधयज्जुह्वभिः ३
 अग्निमच्छा देवयतां मनसि चक्षूषीव सूर्ये सं चरन्ति ।
 यदीं सुवाते उपसा विरूपे श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्नाम् ४
 जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्नां हितो हितेष्वरूपो वनेषु ।
 दग्नेदमे सप्त रत्ना दधानो ऽग्निर्होता नि पसादा यजीयान् ५
 अग्निर्होता न्यसीदुद् यजीया—नुपस्थे मातुः सुरभा उ लोके ।
 युवा कविः पुरुनिष्ठ कृतावा धर्ता कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः ६ [१२]

प्र णु त्वं विप्रमध्वेषु साधु—मग्निं होतारमीळते नमोभिः ।
 आ यस्ततान् रोदसी ऋतेन नित्यं मृजन्ति वाजिनं घृतेन ७
 मार्याल्यो मृज्यते स्वे दग्मनाः कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।
 सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा विश्वा अग्रे सहसा प्रास्यन्यान् ८
 प्र सद्यो अग्रे अत्येग्यन्या—नाविर्यस्मै चारुतमो बभूथ ।
 इच्छेन्यो वपुष्यो विभावा प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम् ९
 तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ बलिमग्ने अन्तित ओत दूरात् ।
 आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि बृहत् तै अग्रे महि शर्म भद्रम् १० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्त मग्ने तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।

विद्वान् पथीनाम्बुर्बन्तरिक्ष मेह देवान् हविरद्याय वक्षि

११

अवोचाम कवये मेधयाय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

गर्विष्ठो नमसा स्तोममग्नौ द्विषीव रुक्ममुख्यश्चमथेत्

१२ [१३] (११)

(२)

११ कुमार आत्रेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; १, ९ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११ ऋक्वरी ।

कुमारं माता युवतिः समुब्धं गुहां विमर्ति न ददाति पित्रे ।

अनीकमस्य न मिनज्जनासः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतौ

१

कमेतं त्वं युवते कुमारं पेथीं विमर्षि महिषी जजान ।

पूर्वाहिं गर्भः शरदो ववर्धा उपश्यं जातं यदसूत माता

२

हिरण्यदन्तं शुचिर्कर्णमारात् क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।

वृकानो अस्मा अमृतं विपृक्वत् किं मारमनिन्द्राः कृणवन्ननुक्थाः

३

क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद् यूथं न पुरु शोभमानम् ।

न ता अगृध्नन्नर्जनिहृ हि षः पलिक्नीरिद् युवतयो भवन्ति

४

के मे मर्यकं वि यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदास ।

य ई जग्मुर्गु ते सृजन्त्वाजाति पृथ्व उप नश्चिकित्वान्

५

वसां राजानं वसतिं जनानां मरातयो नि दधुर्मर्त्येषु ।

ब्रह्माण्यत्रेख तं सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु

६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्वितं सहस्राद् यूपादमुञ्चो अशमिहृ हि षः ।

एवास्मदग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य

७

दृणीयमानो अप हि मदेयः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।

इन्द्रो विद्वौ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिहृ आगाम्

८

वि ज्योतिषा बृहता मात्यग्नि राविर्विश्वांनि कृणुते महित्वा ।

प्रोदेवीर्मायाः संहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे

९

उत स्वानासौ द्विवि रन्त्वग्ने स्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ ।

मदे चिदस्य प्र रुजन्ति मामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः

१०

(२२)

एतं ते स्तोमं तुविजात विभो रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ।

यदीक्षे प्रति त्वं देव हर्षाः स्वर्वतीरप एना जयेम

११

तुविशीर्वो वृषभो वावृधानो ऽशत्र्वर्यः समंजाति वेदः ।

हतीममग्निमृता अवोचन् बर्हिष्मते मनवे शर्म यंस ऋविष्मते मनवे शर्म यंसत १२[१५](१४)

(३)

१२ वसुधुत आत्रेयः । अग्निः, ३ मरुद्रुविष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट्

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् तमिन्द्रः ।

त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवा स्वमिन्द्रो वृशुषे मर्याय

१

त्वमर्यमा भवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं विभर्षि ।

अशान्ति मित्रं सुधितं न गोमि र्यद् दंपती समनसा कृणोषि

२

तव श्रिये मृतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम चारु चित्रम् ।

एवं यद् विष्णोरुपमं निधाय तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव श्रिया सुहृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि षेतु र्दशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यर्जयान् न कान्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्मवांसि स यज्ञेन वनवद् देव मर्तान्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसूयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्ये विदधेष्वाह्वं वयं राया सहसस्पुत्र मर्तान्

६ [१६]

यो न आगो अभ्येनो भरा त्यधीदृघमघशंसे दधात ।

जह्नी चिकित्वो अभिशस्तिमेता मग्ने यो नो मर्चयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे वृतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यक्ष्ण ईर्यसे रयिणा देवो मर्तेवस्तुभिरिध्यमानः

८

अव स्पृधि पितरं योषि विद्वान् पुत्रो यस्तं सहसः स्रन ऊहे ।

कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नो ऽग्ने कदा कृतचिद् यातयासे

९

भूरी नाम बन्धमानो दधाति पिता वंसो यद्वि तज्जोषयासे ।

कुविद् देवस्य सहसा चकानः सुहृमग्निर्वनते वावृधानः

१०

(१४)

त्वमङ्गं जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्रे दुरितातिं पार्षि ।
 स्तेना अद्वश्नन् रिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन्
 इमे यामासस्त्वद्विगमूवन् वसवे वा तदिदागो अवाचि ।
 नाहायमग्निरभिर्भिशस्तये नो न रीषते वावुधानः परा दात्

११

१२ [१७] (११)

(४)

११ वसुश्रुत आग्नेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्ने वसुपतिं वसूना मग्निं प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।
 त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमा ऽग्निं ज्याम पृतसुतीर्मर्त्यानाम्
 हव्यवाळगिरजरः पिता नो विभुर्विमावा सुदृशीको अस्मे ।
 सुग्राहपत्याः समिधो दिदी ह्यस्मद्यक् सं मिमीहि अवांसि
 विशां कविं विशपतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतघृतमग्निम् ।
 नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि
 जुषस्वाम् इळ्या सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य ।
 जुषस्व नः समिधं जातवेदु आ च देवान् हविरद्याय वक्षि
 जुष्टो दमूना अर्तिचिर्दुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।
 विश्वा अग्ने अमियुजो विहत्या शन्नूयतामा भरा भोजनानि

१

२

३

४

५ [१८]

वधेन दस्युं प्र हि चातयस्व वयं कृण्वानस्तन्वेडु स्वार्यै ।
 पिपार्षि यत् सहसस्पुत्र देवान् त्सो अग्ने पाहि नृतम वाजं अस्मान्
 वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम इयं हव्यैः पावक मद्रशोचे ।
 अस्मे रयिं विश्ववारं समिन्वा स्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि
 अस्माकमग्ने अध्वरं जुषस्व सहसः सूनो त्रिषधस्थ हव्यम् ।
 वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नखिवरुथेन पाहि
 विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदुः सिन्धुं न लावा दुरितातिं पार्षि ।
 अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोडु ऽस्माकं बोध्यविता तनुनाम्
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ।
 जातवेदु यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरग्ने अमृतत्वमश्याम्

६

७

८

९

१०

(४५)

यस्मै त्वं सुहृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।

अग्निं स पुत्रिणं वीर्यन्तं गोमन्तं रयिं नंशते स्वस्ति

११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुधृत आग्नेयः । आग्नीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशांसः, ३ इलः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वाः

६ उपासानक्ता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळामारत्यः,

९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषे	घृतं तीक्ष्णं जुहोतन	। अग्नये जातवेदसे	१
नराशांसः सुधृदती	मं यज्ञमदाभ्यः	। कविर्हि मधुहस्त्यः	२
इक्षितो अग्न आ वहे	न्द्रं चित्रमिह प्रियम्	। सुखै रथेभिर्कृतये	३
ऊर्णमृदा वि प्रथस्वा	ऽभ्यर्का अन्नपत	। भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीर्द्वाशे वि श्रयध्वं	सुप्रायणा नं ऊतये	। प्रप्रं यज्ञं पृणीतन	५ [२०]

सुप्रतीके वसोवृधा	युह्यी कृतस्य मातरा	। दोषायुषासंभीमहे	६
वातस्य पत्न्यङ्गीलिता	दैव्या होतारु मनुषः	। इमं नो यज्ञया गतम्	७
इळा सरस्वती मही	तिस्रो देवीर्मयोभुवः	। बर्हिः सीदन्त्वसिधः	८
शिवस्वर्गद्विहा गहि	विभुः पोषं उत त्वना	। यज्ञेयं न उदव	९
यज्ञं वेत्थ वनस्पते	देवानां गुह्या नामानि	। तत्र हव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्नये वरुणाय	स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः	। स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुधृत आग्नेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं तं मन्ये यो वसु रस्तं यं यन्ति धेनवः ।

अस्तमर्बन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १

सो अग्निर्यो वसुर्गुहं सं यम्रायन्ति धेनवः ।

समर्बन्तो रघुवृद्धः सं सुजातासः सूरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २

अग्निर्हि वाजिनं विशे वधाति विश्वचर्षणिः ।

अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति वार्य मिषं स्तोतृभ्य आ भर ३

आ तं अग्न इधीमाहि द्युमन्तं देवाजरम् ।

यज्ञं स्य पर्नीयसी समिद्धं वीर्यंति द्यवीषं स्तोतृभ्य आ भर ४ (६२)

आ ते अग्नं ऋचा हविः शुक्रस्य शोचिषस्पते ।

सुश्र्वन्द्र दस्म विस्पते हव्यं वा इत्तुम्यं हूयत इषं स्तोतुम्य आ भर

५ [२२]

प्रो त्ये अग्नयोऽग्निषु बिभ्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

ते हिंन्विरे त इन्विरे त इष्यन्त्यानुष गिषं स्तोतुम्य आ भर

६

तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं वाधन्त वाजिनः ।

ये पत्वंभिः शफानां ब्रजा भ्रुन्त गोना मिषं स्तोतुम्य आ भर

७

नवां नो अग्न आ भर स्तोतुम्यः सुक्षितीरिषः ।

ते स्याम य आनुचु स्वायतासो दमेदम इषं स्तोतुम्य आ भर

८

उभे सुश्र्वन्द्र सर्पिषो र्वीं श्रीचीष आसनि ।

उतो न उत पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतुम्य आ भर

९

एवां अग्निमंजुर्यमु गीर्मिर्यज्ञेभिरानुषक् ।

दधंनुस्मे सुवीर्यं भुत त्यदाश्वश्व्य मिषं स्तोतुम्य आ भर

१० [२३] (६८)

(७)

१० इष आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायः सं वः सम्यञ्च मिषं स्तोमं चाग्रये ।

वर्षिठाय क्षितीना मूर्जो नष्ट्रे सहस्वते

१

कुत्रां चिद् यस्य समृतौ उष्वा नरो नृषदने ।

अर्हन्तश्चिद् यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः

२

सं यद्विषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।

उत द्युमस्य शर्वस ऋतस्य उश्मिमा दवे

३

सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।

पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनान्यजरः

४

अव स्म यस्य वेष्टणे स्वेवं पथिषु जुहति ।

अमीमह स्वजेन्यं भूमां पुष्टेवं रुरुदुः

५ [२४]

यं मर्त्यः पुरुस्पृहं विद्व बिभ्वस्य धार्यसे ।

प्र स्वादं पितृना मस्ततातिं चिदायवं

६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिश्मभुः शुचिदं ब्रुमुरनिमृष्टतविषिः

शुचिः ष्म यस्मां अन्विषत् प्र स्वर्धितीव रीयते ।

सुषूरसूत माता क्राणा यदानशे भगम्

आ यस्ते सपिरासुते ऽग्ने इमस्ति धार्यसे ।

ऐषु युञ्जमुत भव आ चित्तं मर्त्येषु धाः

इति चिन्मनुमधिज स्वादात्मा पशुं देवे ।

आदो अपूजतो ऽग्निः सासद्याद् दस्यू निषः सासद्याच्चून्

७

८

९

१० [२५] (७८)

(८)

७ इष आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने ऋतायवः सर्माधिरे प्रत्नं प्रत्नासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुदशन्वं यजतं विश्वधांसं दनूनसं गृहपतिं वरेण्यम्

त्वामग्ने अतिथिं पूर्णं विशः शोचिष्केशं गृहपतिं नि वैदिरे ।

गृहत्केतुं पुरुषं धनस्पृतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविदं विर्विचिं रत्नधातमम् ।

गुह्य सन्तं सुमग विश्वदर्शितं तुविष्णुणसं सुयजं घृतश्रियम्

त्वामग्ने धर्णसिं विश्वधां वयं गीर्मिर्गुणन्तो नमसोप सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिरो देवो मर्तस्य यशसां सुवीतिभिः

त्वामग्ने पुरुषो विदोर्विशो वयो दधासि प्रत्नथां पुरुष्टुत ।

पुरुष्यन्ना सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तत्विषाणस्य नाधूयं

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठ देवा वृतं चक्रिरे हव्यबाहुनम् ।

उरुध्रयंसं घृतयोनिमाहुतं त्वेवं चक्षुर्दधिरे चोवृयन्मति

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा सर्माधिरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितोऽग्निं जयांसि पाथिवा वि तिष्ठसे

[इति तृतीयोऽष्टकः ॥१०॥]

७ [२६] (८५)

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।
मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक् १
अग्निर्होता दास्यतः क्षयस्य वृक्तवर्हिषः ।
सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः श्वस्यवः २
उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिष्मरजीं ।
धर्तारि मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम् ३
उत स्म दुर्गभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।
पुरु यो दग्धालि वना ऽग्नें पशुन यवसे ४

अधं स्म यस्यार्वयः सभ्यक् संयन्ति धूमिनः ।

यवीमहं त्रितो विष्टुष ध्मातेव धर्मति शिशीति ध्मातरीं यथा ५

तवाहमग्नं ऊतिभिर्मित्रस्यं च यशस्तिभिः ।

द्वेषोयुतो न दुरिता तुर्याम मर्त्यानाम् ६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्र आ मर ।

स क्षेपयत् स पोषयद् भुवद् वाजस्य तातयं उत्तैधिं पूत्सु नो वृधे ७ [१] (११)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर युष्मस्मभ्यमग्निगो ।
प्र नो राया परीणसा रत्ति वाजाय पन्थाम् १

त्वं नो अग्ने अद्भुत कत्वा दक्षस्य मंहना ।
त्वे असुर्यं मारुहत् क्राणा मित्रो न यज्ञियः २

त्व नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्यय ।
ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मघान्यानुशुः ३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुम्भन्त्यश्चराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो विवश्चिद् येषां बृहत् सुकीर्तिर्वोधति त्मनां ४ (१६)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।

परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः

नू नो अग ऊतये सवार्धसश्च रातये ।

अस्माकांसश्च सूरयो विश्वा आशास्तरीषणि

त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ मर ।

होतृर्विभ्वांसह रयिं स्तोतृभ्यः स्तवसे च न उतैरि पृतसु नो वृधे

५

६

७ [२] (११)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशां द्युमद वि भाति भरतेभ्यः शुचिः

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं मग्निं नरं क्षिप्रस्ये समीधरे ।

इन्द्रेण देवैः सुरयं स वर्हिषि सीवृन्नि होता यजथाय सुकतुः

असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचिं मन्त्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।

घृतेन त्वावर्धयन्नग आहुत धूमस्ते केतुरभवद् विवि धितः

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ऽग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।

अग्निर्दूतो अंभवद्भ्यवाहनो ऽग्निं वृणाना वृणते कविकेतुम्

तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं वच स्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।

त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्यही रा पृणान्ति शर्वसा वर्धयन्ति च

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहां हित मन्वाविन्दन्तिष्ठथियाणं वनेवने ।

स जायसे मथ्यमानः सहो महत् त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः

१

२

३

४

५

६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।

घृतं न यज्ञ आस्येडे सुपतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम्

ऋतं चिकित्वा ऋतमिच्चिकिद्ध्यु तस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।

नाहं यातुं सहसा न हृयेन ऋतं संपाम्यरुषस्य वृष्णः

१

२ (१०७)

कथां नो अग्र ऋतयश्चूतेन	भुवो नवेदा उच्यथस्य नव्यः ।	
वेदा मे वेव ऋतुपा ऋतूनां	नाहं पतिं सनितुरस्य रायः	३
के ते अग्रे रिपवे वन्धनासः	के पायवः सनिवन्त द्युमन्तः ।	
के धासिमग्ने अनृतस्य पान्ति	क आसतो वचसः सन्ति गोपाः	४
सखावस्ते विपुणा अग्र एते	शिवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।	
अधूर्धत स्वयमेते वचोभि	ऋजूयते वृजिनानि मुवन्तः	५
यस्ते अग्रे नमसा यज्ञमीदृ	ऋतं स पात्यरुषस्य वृष्णः ।	
तस्य क्षयः पृथुरा साधुरेतु	प्रसर्गाणस्य नहुषस्य क्षेपः	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्चन्तस्त्वा हवामहे	ऽर्चन्तः समिधीमहि । अग्रे अर्चन्त ऊतये	१
अग्नेः स्तोमं मनामहे	सिधमद्य दिविस्पृशः । वेवस्य द्रविणस्यवः	२
अग्निर्जुषत नो गिरो	होता यो मानुषेष्वा । स यक्षद् दैव्यं जनम्	३
त्वमग्ने सप्रथां असि	जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते	४
त्वमग्ने बाजसातमं	विषां वर्धन्ति सुहृतम् । स नो रास्व सुवीर्यम्	५
अग्ने नेमिरा इव	वेवाँस्त्वं परिभूरासि । आ राधश्चित्रमृजसे	६ [५] (११०)

(१४)

६ सुतंभर आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय	समिधानो अमर्त्यम् । हव्या वेवेषु नो दधत्	१
तमध्वरेष्वीळते	वेवं मता अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषे जने	२
तं हि शश्वन्त ईळते	ध्रुवा वेवं धृतश्चुता । अग्निं हव्याय वोळ्ळवे	३
अग्निर्जातो अरोचत	भन् वस्युऋयोतिषा तमः । अविन्दद् गा अपः स्वः	४
अग्निमीळेन्यं कविं	धृतपुष्टं सपर्यत । वेतुं मे मृजवद्भवम्	५
अग्निं धृतेन वापुधुः	स्तोमेभिर्विश्ववर्धयिष्य । स्वाधीभिर्विचस्युमिः	६ [६] (१११)

(१५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १५-३२]

५ धरुण जागिरसा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वेधसे कचये वेद्याय गिरं भरे यज्ञसे पूर्यार्य ।	
पुतमसतो अतुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः	१
कृतेन कृतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य ज्ञाके परमे व्योमन् ।	
विभो धर्मेन् धरुणे सेवुषो नृणां आतैरजातां अभि ये न नक्षुः	२
अहोयुर्वस्तन्वस्तन्वते वि वयो महद् वुटरं पूर्यार्य ।	
स संवतो नवजातस्तुतुर्या सिंहं न कुन्धमभितः परि षुः	३
मातेव यद् भरसे पप्रथानो जनेजने धार्यसे चक्षसे च ।	
वयोवयो जरसे यद् दधानः परि त्वना विपुरुषो जिगासि	४
वाजो नु ते शर्वसस्यात्वन्तं मुरुं दोर्वं धरुणं देव रायः ।	
प्रइ न तापुर्मुहा दधानो महो राये चितस्रज्जिमस्पः	५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूतरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

बृहद् वयो हि भानवे ऽर्चां वेवायामये ।	
यं मित्रं न प्रज्ञस्तिमिर्मर्तासो दधिरे पुरः	१
स हि ह्यभिर्जनानां होता वक्षस्य बाह्वोः ।	
वि ह्य्यमशिरानुषग्मगो न वारयुष्वति	२
अस्य स्तोमे मघोनः सख्ये वृद्धशोचिवः ।	
विश्वायस्मिन् तुषिष्वणि समये शुष्ममावुधुः	३
अथा द्यम एषां सुवीर्यस्य ग्रहना ।	
तमिद् ग्रहं न रोक्सी परि अवो वभूवतुः	४
नू न एहि वार्यमग्ने गृणान आ भर ।	
वे वर्यं वे च सूरयः स्वस्ति धामदे सवो तैधि पृत्सु नो बुधे	५ [८] (१२९)

(१७)

५ पूरुराग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्वेदं मर्त्यं	इत्था तव्यांसमृतये ।	
अग्निं कृते स्वध्वरे	पूरुरीळीतावसे	१
अस्य हि स्वयंशस्तर	आसा विधर्मन् मन्यसे ।	
तं नाकं चित्रशोचिषं	मन्द्रं पुरो मनीषया	२
अस्य वासा उ अर्चिषा	य आर्युक्त तुजा गिरा ।	
विबो न यस्य रेतसा	बृहच्छोचन्त्यर्चयः	३
अस्य क्त्वा विचेतसो	वृस्मस्य वसु रथ आ ।	
अधा विश्वांसु हव्यो	ऽग्निर्विक्षु प्र ज्ञास्यते	४
नू न इद्धि वार्यं	मासा संचन्त सूरयः ।	
ऊर्जो नपादुभिष्टये	पाहि शुग्धि स्वस्तयं	
उतैधिं पूत्सु नो बृधे		५ [९] (१३८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो	विशः स्तवेतातिथिः ।	
विश्वानि यो अमर्त्यो	हव्या मर्तेषु रण्यति	१
द्विताय मृक्तवाहसे	स्वस्य दक्षस्य मंहना ।	
इन्द्रं स धत्त आनुषक्	स्तोता चिंत ते अमर्त्य	२
तं वो दृीर्घायुशोचिषं	गिरा हुवे मघोनाम् ।	
अरिष्टो येषां रथो	व्यंश्चदावलीयते	३
चित्रा वा येषु दीधिति	रासन्नुक्था पान्ति ये ।	
स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे	श्रवांसि दधिरे परि	४
ये मे पञ्चाशतं वृदु	रश्वानां सधस्तुति ।	
द्युमदंशे महि श्रवो	बृहत् कृधि मघोनां	
नुवदंशृत नृणाम्		५ [१०] (१४१)

(१९)

५ वमिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्‌रूपा ।

- अभ्यवस्थाः प्र जायन्तो प्र वृद्धेर्विश्विकेत । उपस्थे मातुर्वि चदे १
 जुहुरे धि चितयन्तो ऽग्निमिषं नृष्णं पान्ति । आ हृळ्हां पुरं विविशुः २
 आ ध्वेज्यस्य जन्तवो द्युमद् वर्धन्त कृष्टयः ।
 निष्कधीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः ३
 मियं दुग्धं न कास्यमजासि जाभ्योः सचा ।
 धर्मो न वाजजतरो ऽदब्धुः शश्वतो दर्मः ४
 कीळन् नो रश्म आ भुवः सं मर्यना वायुना वेविदानः ।
 ता अस्य सन् धूषजो न तिग्माः सुसंशिता वक्ष्यो वक्षणेस्थाः ५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

- यमंशे वाजसातम् त्वं चिन् मन्यसे रयिम् ।
 तं नो गोभिः श्रुवायं देवत्रा पनया युजम् १
 ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शर्वसः ।
 अप ह्वेधो अप ह्वो ऽन्यग्रतस्य सश्चिरे २
 होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।
 यज्ञेषु पूर्वं गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे ३
 इत्था यथा त ऊतये सहसावन् विवेदिवे ।
 राय ऊताय सुकतो गोभिः ज्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः ४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

- मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज १
 त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुप्रीत इध्यसे । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजातं सर्पिरासुते २
 त्वां विश्वे सजोषसो देवासो दूतमक्रत । सपर्यन्तस्था कवे यज्ञेषु देवमीळते ३
 देवं वो देवयज्यथा ऽग्निमीळीत मर्त्यः ।
 समिद्धः शुक्र दीदिह्यु तस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः ४ [१३] (१५६)

(२१)

४ विश्वसामा आग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नात्रिव - द्या पावकशोचिषे । यो अघ्नुरेष्वीक्यो होता मन्त्रतमो विमि १
न्यः १ ग्निं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । प्र यज्ञ एतानुष - गृह्या देववर्धचस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मर्तासं ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्महि ३
अग्ने चिकित्वां च १ स्य न इदं वचः सहस्य ।
तं त्वां सुशिप्र वपते स्तोमैर्वधन्त्यन्नयो गीर्भिः शुम्भन्त्वन्नयः ४ [१४] (१६०)

(२२)

४ द्युन्नो विश्वचर्षणिराग्नेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युन्नस्य प्रासहा रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरम्याऽ-सा वाजेषु सासहन् १
तमग्ने पृतनावहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अद्भुतो वृता वाजस्य गोमतः २
विश्वे हि त्वां सजोषसो जनासो वृकर्षहिषः । होतारं सप्रंसु प्रियं व्यन्ति वार्यां पुरु ३
स हि ष्मा विश्वचर्षणि - रमिमाति सहो वृधे ।
अग्र एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गोपायना लीपायना वा वन्धुः सुवन्धुः भुतवन्धुर्विभ्रवन्धुश्च । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता जिवो मवा वरुध्यः १
वसुरगिर्वसुभवा अच्छां नक्षि द्युमतमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि शुधी हव - मुरुष्या णो अघायतः संमस्मात् ३
तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः सुजायं नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

१ वसुयव आग्नेया । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः ।
रासन्त पुत्र क्रवृणा - मृतावा पर्यति द्विषः १
स हि सत्यो यं पूर्वं चिद् देवासंश्चिद् यमीधिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्मिव सुवीतिभिर्विमावसुम् २ (१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने रायो विदीहि नः सुवृत्तिर्विरेण्य

३

अग्निर्देवेषु राजत्यग्निर्मेत्तं प्याविशान् ।

अग्निर्नो हव्यवाहनो अग्निं धीमिः संपर्यत

४

अग्निस्तुविश्वस्तमं तुविश्वं प्राणमुत्तमम् ।

अतूर्तं आवयत्यति पुत्रं ददाति व्राह्मणे

५ [१७]

अग्निर्ददाति सत्यं सासाह यो युधा नृभिः ।

अग्निरत्यं रघुष्यं जेतारमपराजितम्

६

यद् वाहिष्ठं तदृश्यं बृहदर्थं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयिस्त्वद् वाजा उदीरते

७

तव द्युमन्तो अर्चयो भावेवोच्यते बृहत् ।

उतो ते तन्वतुर्यथा स्वानो अर्तं त्वनां दिवः

८

एवाँ अग्निं बंसूयवः सहस्रानं ववन्दिम ।

स नो विश्वा अति द्विषः पर्षन्नावेचं सुकतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

१ वत्स्यव आग्नेयाः । अग्निः, १ विश्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रयां देव जिह्वा । आ देवान् वग्निं यक्षि च १

तं त्वा घृतघवीमहे चित्रमानो स्वर्दशम् । देवाँ आ वीतये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं सर्मिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेर्मिह्व्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा सन्ति बर्हिषि ५ [१९]

समिधन्नः सहस्रजि-दग्ने धर्माणि पुष्यसि । देवानां ब्रूत उक्थ्यः ६

न्यग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यक्षिष्यम् । दधाता देवमुत्विजम् ७

प्र यज्ञ एत्वानुब-गद्या देवव्यचस्तमः । स्तृणीत बर्हिणसदे ८

एदं मरुतो अश्विना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वया विशा ९ [२०] (१८६)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्यरुणः, पौरकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः; (अग्निर्भौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्पतिर्माहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मधोनः ।

त्रैवृष्णो अग्ने वृशभिः सहस्रैर्वैश्वानर इरुणाश्चिकेत १

यो मे ज्ञाता च विंशतिं च गोनां हरीं च पुक्ता सुधुरा ददाति ।

वैश्वानर सुदुतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ इरुणाय शर्म २

एवा ते अग्ने सुमतिं चकानो नविषाय नवमं त्रसदस्युः ।

यो मे गिरस्तुविजातरस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि इरुणो गृणाति ३

यो म इति प्रवोच त्वश्वमेधाय सूरये ।

ददहचा सनि यते ददन्मेधामृतायते ४

यस्य मा परुषाः ज्ञात मुन्द्रिष्यन्त्युक्षणः ।

अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव त्र्याशिरः ५

इन्द्राग्नी शतदात्र्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।

क्षत्रं धारयत बृहद् विवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९२)

(२८)

६ विश्ववाराग्नेयी । अग्निः । १, २ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिन्द्रो अग्निर्विवि ज्ञोचिरश्चेत् प्रत्यङ्मुषसमुर्विया वि माति ।

एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्वैवा ईळाना हविषा घृतावी १

समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्त सचसे स्वस्तये ।

विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्व स्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत् पुरः २

अग्ने शर्थं महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।

स जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महींसि ३

समिन्द्रस्य प्रमहसो ऽग्ने वन्ते तव श्रियम् ।

वृषभो द्युम्नवाँ असि समध्वरेष्विध्यसे ४

समिन्द्रो अग्न आहुत वेवान् यक्षि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५

आ जुहोता दुवस्यता ऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९८)

(२१)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशना वा । त्रिष्टुप् ।

- उप्युषमा मनुषो देवताता त्री रोचना दिव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा इरुतः पूतदक्षा स्वमेपावृषिर्निद्रासि धीरः १
- अनु यदीं मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
 आदत्त वज्रमभि यदहिं ह क्षपो यद्वीरसुजत् सत्तवा उ २
- उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुपुतस्य पेवाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्दु दहतहिं पपिवां इन्द्रो अस्य ३
- आद् रोदसी वितरं वि ष्कभायत् संविन्यानश्चिद् भियसे मृगं कः ।
 जिगर्तिमिन्द्रो अपजर्गुराणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हन् ४
- अध क्त्वा मघवन् तुष्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतशे कः ५ [२३]
- नव यदस्य नवतिं च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवुश्चत् ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैदृभेन वचसा बाधत् द्याम् ६
- सखा सख्ये अपचत् तूयमाग्नि रस्य क्त्वा महिषा त्री गतानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्याय सोमम् ७
- त्री यच्छता महिषाणामघो माञ्छी सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अहन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ८
- उशना यत् सहस्येडर्यातं गृहमिन्द्र जुजुवानेभिरश्वैः ।
 दन्वानो अत्र सरथं ययाध कुत्सेन वैवैरवनीहं गुण्याम् ९
- प्राण्यन्वक्रमवुहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमृणो वधेन नि दुर्योणि आवृणद् मूधवाचः १० [२४]
- स्तोमांसस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदथिनाय पिप्रुम् ।
 आ त्वामृजिश्वां सुख्याय चक्रे पचन् पत्तीरपिबुः सोममस्य ११
- नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 गव्यं चिद्वर्धमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अपं वन् १२
- कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्यां मघवन् या चकथं ।
 या चो नु नव्या कृणवः शविष्ट प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चकूवो इन्द्र भूर्य-परीतो जनुषा कीर्येण ।

या चिह्नं वज्रिन् कृणवो दधुचान् न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः १४

इन्द्र बह्व क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।

वखेव मद्रा सुकृता वसू रथं न धीरः स्वर्षा अतक्षम् १५ [२५] (२१३)

(३०)

१५ वसुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋणचयेन्द्रो । चिह्नपृ ।

क्रास्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीर्यमानं हरिन्त्याम् ।

यो राया वज्री सुतसोममिच्छन् तदोक्रो गन्तां पुरुहूत ऊती १

अवाचकश्च पदमस्य सस्व रुधं निधुतुरन्वायमिच्छन् ।

अपृच्छमन्यौ उत ते म आहु-रिन्द्रं नरो वुधुधाना अशेम २

प्र नु वयं सुते या ते कृतानी-न्द्र बर्षाम् यानि नो जुगोषः ।

वेवृद्विद्वान्छृणवश्च विद्वान् वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ३

स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेपीदेको युधये भूर्यसश्वित् ।

अश्मानं चिच्छवसा विद्युतो वि विदो गवामूर्वमुन्नियाणाम् ४

परो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम बिभ्रत् ।

अतरिचिद्विन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् वासपत्नीः ५ [२६]

तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।

अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ६

वि पू मृधो जनुषा दानमिन्व-न्नहन् गवा मघवन् त्संचकानः ।

अत्रा वासस्य नमुचेः शिरो य-दवर्तया मनवे गातुमिच्छन् ७

युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो वासस्य नमुचेर्मथायन् ।

अश्मानं चित स्वर्षा वर्तमानं प्र चक्रिषेव रोदसी मरुद्भवः ८

स्त्रियो हि वास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।

अन्तर्हस्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद् युधये दस्युमिन्द्रः ९

समत्र गावोऽभितोऽनवन्ते हेह वत्सैर्विद्युता यदासन् ।

सं ता इन्द्रो असृजदस्य शार्कै-र्यदीं सोमासः सुपृता अमन्दन् १० [२७]

यदीं सोमा बभ्रुधृता अमन्द-न्नरोरवीद् वृषभः सादनेषु ।

पुनर्दुरः पपिवा इन्द्रो अस्य पुनर्गवामदवादुन्नियाणाम् ११ (२२५)

अग्निं रुशमा अग्ने अकान् गवां चत्वारि वर्धतः सहस्रा ।	
क्रणंचयस्य प्रयता मवानि प्रत्यग्रभीष्म नृत्तमस्य नृणाम्	१२
सुपेशंसं मावं सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रं रुशमांसो अग्ने ।	
तीमा इन्द्रमममन्दुः सुतालो ऽकतोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाः	१३
औच्छ्रत् सा राज्ञी परितक्म्या यौ क्रणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न बाजी रघुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्यसनत् सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पृथ्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने ।	
धर्ममित्रं तप्तः प्रवृजे य आसीं दयस्मयस्तम्बादाम् विमाः	१५ [२८] [२२८]

(३१)

१३ अवस्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ वृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्यपादस्य उशना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवर्तं कृजोति यमध्यस्थान्मघवां बाजयन्तम् ।	
यूथेव पृथ्वो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिपासन्	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वैनः पिशङ्गराते अभि नः सचस्व ।	
नहि त्वविन्दु वस्यो अन्यदस्त्य मेनोऽभिजनिवतश्चकथं	२
उद्यत् सहः सहस्र आजनिष्ट वेदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विम्बा ।	
प्राचोदयत् सुदुवां ववे अन्तं वि ज्योतिषा संववृत्त्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमश्वाय तभन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं महवन्तो अकै रवर्धयन्नहये हन्तवा उ	४
वृष्णे यत् ते वर्धणो अकर्मचा निन्दु ग्रावाणो अविंतिः सजोषाः ।	
अन्तश्वालो ये पवयोंऽुथा इन्द्रोऽपिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकथं ।	
शक्तीवो यद् विमरा रोदसी उमे जयन्नपो मन्वे दातुचित्राः	६
तद्विष्टु ते करणं दस्म विमाऽहिं यद् भ्रन्नोजो अत्रामिमीथाः ।	
कृष्णस्य चित् परि माया अगृह्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यद्वे त्वर्जयाऽरमयः सुदुवाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशानारन्त देवाः	८ (२३६)

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेनाऽऽ वामस्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः पीमन्त्र्यो धर्मथो निः पृथस्थान् मृधोनो हृदो वरथस्तमांसि
वातस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदश्वान् कविश्चिद्वो अजगन्नवस्युः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र महाराणि तविषीमवर्धन्

९

१० [३०]

सुरश्चिद् रथं परितक्म्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम् ।
भरच्चक्रमेतः सं रिणाति पुरो धर्धत् सनिष्यति क्रतुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगात्रेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
वदुन् प्रावाव वेदिं प्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मतीं अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावन्धि यज्यूरुत तेषु धेह्यो जो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (१४१)

(३१)

११ गानुराधेयः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्दर्वरुत्समर्तृजो वि स्थानि त्वमर्णवान् बद्धधानां अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अर्ब दानवं हन्
त्वमुत्सां क्रतुमिर्बद्धधानां अरंह ऊधः पर्वतस्य वज्रिन् ।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वां इन्द्र तविषीमधत्थाः
त्यस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वर्धर्जघान तविषीभिर्निन्द्रः ।
य एक इदं प्रतिर्मन्यमान आदस्मावुन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तभोगाम् ।
वृषप्रभर्मा दानवस्य भासं वज्रेण वज्री नि जघान गुष्णां
त्यं चिदस्य क्रतुमिर्निषत्तम मर्मणो विदविदस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हृदये धाः
त्यं चिद्वित्था कल्पयं शयानं मसुर्ये तमसि वावृधानम्
तं चिन्मन्वानो वृषभः सुतस्यो चैरिन्द्रो अपगूर्यां जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यदिन्द्रो महते दानवाय वधुर्यमिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृती वृदाभ विश्वस्य जन्तोरधमं चकार

७

(१४८)

त्यं चिदूर्णं मधुपं शयानं मसिन्वं वृत्रं मद्यावदुग्रः ।	
अपादमन्त्रं महता वधेन नि दुर्योगि आवृणद् मृधवाचम्	८
को अस्य शुष्मं तविषीं वरात एको धनां भरते अग्रतीतः ।	९
इमे चिदस्य द्रव्यसो नु देवी इन्द्रस्यौजसो भियसा जिहाते	१०
न्यस्मै देवी स्वर्धितिर्जिहीत इन्द्राय ग्रातुरुग्रातीर्व येमे ।	११
सं यवोर्जो युवते विश्वमाभि रनु स्वधात्रे क्षितयो नमन्त	१२
एकं नु त्वा सत्पतिं पाश्चजन्यं जातं गृणोमि यशसं जनेषु ।	१३
तं मे जगृध आशसो नविषं कोपा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम्	१४
एवा हि त्वास्तुतथा यातयेन्तं मया विप्रेभ्यो ददंतं गृणोमि ।	१५
किं ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निदुधुः काममिन्द्र	१६ [३३] (२५३)

— ३३०९६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ ३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महिं महे तवसे दीध्ये नृ निन्द्रयिस्था तवसे अतव्यान् ।	
यो अस्मै सुमतिं वार्जसातौ स्तुतो जने समर्थश्चिकेत	१
स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्के र्हीणां वृषन् योक्त्रमथेः ।	२
या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्थः संक्षि जनान्	३
न ते त इन्द्राभ्यस्मिहृध्वाऽयुक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।	४
तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽ रश्मि देव यमसे स्वध्वः	५
पुरु यत् त इन्द्र सन्युक्था गवे चकर्थोर्वरासु युध्यन् ।	६
तत्तक्षे सूर्याय चिदोकेसि स्वे वृषा समस्तु वासस्य नाम चित्	७
वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जजाना याताश्च रथाः ।	८
आस्माश्नगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः	९ [१]

पुष्टक्षेप्यमिन्द्र त्वे ह्योर्जो नृमणानि च नृतमानो अमर्तः ।
 स न एनीं वसवानो रथि वृः प्रार्थः स्तुषे तुविमघस्य दानम्
 एवा न इन्द्रोतिभिरेव पाहि गृणतः शूर कारुन् ।
 उत त्वचं ददतो वार्जसातौ पिप्रीहि मध्वः सुपुतस्य चारोः

उत त्वे मां पौरुकुत्स्यस्य सुरे स्रसदस्योर्हिरणिनो रराणाः ।
 वहन्तु मा दश श्येतासो अस्य गैरिष्ठितस्य क्रतुभिर्नु संश्वे
 उत त्वे मां मारुताश्वस्य शोणाः कर्त्तामघासो विदधस्य रातौ ।
 सहस्रां मे च्यवतानो ददान आनूकमर्यो वपुषे नार्चत
 उत त्वे मां ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
 महा रायः संवरणस्य ऋषेर्वजं न गावः प्रयता अपि रमन्

१० [२] (२६३)

(३४)

९. प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्व-त्यनु स्वधामिता दुस्मसीयते ।
 सुनोतन पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुतार्य प्रतरं दधातन
 आ यः सोमेन जठरमापिप्रता ऽमन्दत मघवा मध्वो अन्धसः ।
 यदी मगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशाना वधं यमत
 यो अस्मै घ्नस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति द्युमौ अहं ।
 अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कंवाससः
 यस्यावधीत पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नातं ईषते ।
 वेतीद्वस्य प्रयता यतं करो न किल्बिषादीषते वस्व आक्ररः
 न पञ्चभिर्दशभिर्वद्व्यारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
 जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनि रा देवयु भजति गोमति ब्रजे

५ [३]

वित्वक्षणः समृती चक्रमासजो ऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वृधः ।
 इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः
 समीं पुणेर्जति भोजनं मुषे वि द्वागुषे भजति सुनरं वसुं ।
 दुर्गे चन धियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविषीमचुकुधत
 सं यजनौ सुधनौ विश्वशर्धसा ववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु ।
 युजं ह्यन्यमकृत प्रवेप न्युक्तीं गव्यं सृजते सत्त्वभिर्धुनिः
 सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमय उपमां केतुमर्यः ।
 तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत त्वेषमस्तु

९ [४] (२७१)

(३५)

८ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवसु इन्द्र क्रतुदमो भर ।
 अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्मिन् वाजेषु दुष्टरम् १
 यदिन्द्र ते चतस्रो यच्छूर सन्ति तिस्रः ।
 यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तत् सु न आ भर २
 आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हूमहे ।
 वृषजूतिर्हि जज्ञिष आभूभिर्दिन्द्र तूर्वणिः ३
 वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिषे वृष्णि ते शवः ।
 स्वक्षत्रं ते धूषन्मनः सन्नाहमिन्द्र पौंस्यम् ४
 त्वं तमिन्द्र मर्त्यमभिन्नयन्तमद्विवः ।
 सवृथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ५ [५]

त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनोसो वृक्तबर्हिषः ।
 जुग्रं पूर्वापु पुन्यं हवन्ते वाजसातये ६
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानभाजिषु ।
 सयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम् ७
 अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंध्या ।
 वयं शविष्ठ वार्यं द्विवि श्रवो दधीमहि द्विवि स्तोमं मनामहे ८ [६] (२८०)

(३६)

६ प्रभूवसुराक्षिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गर्भदिन्द्रो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।
 धन्वचरो न वंसगस्तृषाणश्चक्रमानः पिबतु दुग्धमंशुम् १
 आ ते हनू हरिवः शूश शिमे रुहत् सोमो न पर्वतस्य पुष्टे ।
 अनु त्वा राजज्वरतो न हिन्वन् गीर्भिमदेम पुरुहूत विश्वं २
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो भिया मे अमतेरिद्विवः ।
 रथादधि त्वा जरिता संदावृध कुविन्नु स्तोषन्मघवन् पुरुवसुः ३ (२८३)

एष ग्रावेव जरिता तं इन्द्रे यतिं वाचं बृहदांशुषाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र दक्षिणिन्द्ररिवो मा वि देनः
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौः—वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुनिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन् भरे धाः
 यो रोहितो वाजिनो वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावर्षिष्ट ।
 यूने समस्यै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया

४

५

६ [७] (२८९)

(३०)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । त्रिदृप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्या—ऽऽजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वश्वाः ।
 तस्मा अमृधा उपसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवाभेत्याहं
 समिन्द्राभिर्चनषत् स्तीर्णबर्हि—युक्तग्रावा सुतसोमो जराते ।
 ग्रावाणो यस्येशिरं वतुन्त्य—यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम्
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य इन्द्रो वहति महिषीमिषिराम् ।
 आस्यं भवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरू सहस्रा परि वर्तयाते
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र—स्तीर्णं सोमं पिबति गोसखायम् ।
 आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन्
 पुष्यात् क्षेमं अभि योगे भवा—त्युभे वृत्तौ संयती सं जयाति ।
 प्रियः सूर्यो प्रियो अग्रा भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददाशत्

१

२

३

४

५ [८] (२९१)

(३८)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विश्वी रातिः शतक्रतो ।
 अथा नो विश्वचर्षणे युष्मा सुक्षत्र मंहय
 यदीमिन्द्र भवाप्य—मिषं शविष्ठ दधिषे ।
 पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्णं दुदरम्
 शुष्मासो ये ते अद्रिवो मेहना केतसापः ।
 उभा देवावमिष्टये द्विवश्च गमश्च राजथः

१

२

३ (२९४)

उतो नो अरय कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।

अस्मभ्यं नृष्णमा भरा ऽस्मभ्यं नृमणस्यसे

नू तं आभिरभिष्टिभि स्तव शर्मच्छतक्रतो ।

हन्तु स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

४

५ [९] (१९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यद्विन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्विवः ।

राधस्तन्नो विद्वत्स उभयाहस्या भर

यन्मन्यसे वरेण्य मिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।

विद्याम तस्य ते वय मकूपारस्य वावने

यत् ते वित्सु प्रार्थ्य मनो अस्ति श्रुतं बृहत् ।

तेन हृच्छा चिद्विव आ वाजं दधि सातये

मंहिष्ठ वो मयोना राजानं चर्षणीनाम् ।

हन्तुमुप प्रदास्तये पूर्वाभिर्जुगुप्ते गिरः

अस्मा इत् काव्यं वच उक्थामिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वधन्त्यन्नयो गिरः ह्युमन्त्यन्नयः

१

२

३

४

५ [१०] (३०१)

(४०)

१ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-३ उष्णिहः

५, ९ अनुष्टुप् ; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याहाद्विभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वृषंश्चिन्तु वृषंभिर्वृत्रहन्तम्

वृषा यावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः । वृषंश्चिन्तु वृषंभिर्वृत्रहन्तम्

वृषां त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चिन्तु वृषंभिर्वृत्रहन्तम्

अजिषी वज्री वृषभस्तुराषाद् दुष्पी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

युक्त्वा हरिभ्यामुप यासवुर्वाङ् माध्यंदिने सबने मत्सदिन्द्रः

यत् त्वा सूर्य स्वर्मानु स्तमसाविध्यदासुरः ।

अक्षेज्विद् यथा मुग्धो मुबनान्यवीधयुः

१

२

३

४

५ [११] (३०६)

स्वर्भानोरध यद्विन्द्र माया अचो विचो वर्तमाना अवाहन् ।	
गुळहं सूर्यं तमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुदधिः	६
मा मामिदं तव सन्तमन्न हरस्या वृग्धो मियसा नि गौरीत् ।	७
त्वं मित्रो असि सत्यराधा स्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा	८
ग्राव्यो ब्रह्मा युयुजानः सपर्यन् कीरिणा देवान् नमसोपशिक्षन् ।	
अग्निः सूर्यस्य विवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अनुक्षत्	९
य वै सूर्यं स्वर्मानु स्तमसाविध्यदासुरः ।	
अन्नयुस्तमन्विन्दन् नह्यन्ये अशक्नुवन्	१ [१२] (११०)

(४१)

२० भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराद् ।

को नु वा मित्रावरुणावृतायन् विचो वा महः पार्थिवस्य वा दे ।	
ऋतस्य वा सर्वसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान्	१
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायु-रिन्द्रं क्रमुक्षा मरुतो जुषन्त ।	
नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळहुषे सजोषाः	२
आ वां येषाम्बिना हुवध्वै वातस्य पत्नम् रथस्य पुटौ ।	
उत वा विचो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम्	३
प्र सक्ष्णो विन्यः कण्वहोता त्रितो विवः सजोषा वातो अग्निः ।	
पूषा मगः प्रमूथे विश्वभोजा अजिं न जग्मुर्गन्धर्वश्वतमाः	४
प्र वो रयि युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।	
सुहोव एवैरौजिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम्	५ [१३]
प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पलितारमर्कैः ।	
इषुध्वं ऋतसापः पुरंधी-र्वस्वीर्नो अन्न पत्नीरा धिये धुः	६
उप व एषे वन्द्येभिः शूषैः प्र यद्वी विवरिचतयन्निर्कैः ।	
उपासानक्ता विदुषीव विश्व-मा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम्	७
अग्निं वा अर्चं प्रोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।	
धन्या सजोषा धिषणा नमोमि-र्वनस्पतीरोषधी राय एषे	८
तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतद्यो ये वसवो न वीराः ।	
पुनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धन्तः शंसं नयो अमिदै	९ (११९)

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं श्रितो नपातमृषां सुवृत्ति ।
गृणीते अग्निरेतरी न शृपैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा ग्रहे रुद्रियाय ब्रवाम् कद् राये चिकितुषे भगाय ।
आपु ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्बना गिरयो बृक्षकेशाः ११
गृणोतु न ऊर्जा पतिर्गिरः स नभस्तरियो इषिरः परिज्या ।
गृणदन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि सुचो बब्रुहाणस्याद्रैः १२
विद्वा चिच्छु महान्तो ये व एवा ब्रवाम् दस्मा वार्य दधानाः ।
वरश्चन सुस्वः आव यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधुमः १३
आ वैष्वाणि पार्थिवानि जन्माऽपश्चाच्छा सुमखाय वोचम् ।
वर्धन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राया उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः १४
एवंपेदे मे जरिमा नि धायि वरून्नी वा शक्रा या पायुमिश्र ।
सिपंक्तु माता ग्रही रसा नः स्मरत् सूरिभिर्ऋजुहस्तं क्रजुवनिः १५ [१५]

कथा दाशेभ नमसा सुदानू-नेवया मरुतो अच्छोक्तो प्रश्रवसो मरुतो अच्छोक्तो ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो षिषे धा-वृस्माकं भूदुपमातिवनिः १६
इति चिच्छु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनन्ते मर्त्यो व आ देवासो वनन्ते मर्त्यो वः ।
अत्रां शिवां तन्यो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्ऋतिर्जगसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती-मिषमश्याम वसवः शसा गोः ।
सा नः सुदानुर्बुध्नयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः १८
अग्नि न इळा यूथस्य माता स्मन्नदीभिर्वर्शा वा गृणातु ।
उर्वशी वा बृहद्दिवा गृणानाऽभ्यूर्णवाना प्रमृथस्यायोः १९
सिपंक्तु न ऊर्ज्वस्य पुष्टेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः, १९ रुद्रः । शिष्टपु, १७ एकपद विराट् ।

प्र शंतमा वरुणं दीर्घिती गी-मित्रं मगभदिति नूनमश्याः ।
पुष्योनिः पश्चहोता गृणोत्व-तूर्तपन्था असुरो मयोभुः १
प्रति मे स्तोममदितिर्जगम्यात् सूनुं न माता हृद्यं सुशेवम् ।
ब्रह्म मित्रं देवहितं यदस्त्य-हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु २ (३३२)
३९

उदीरय कवितमं कवीना—मुनसैनमभि मध्वा घृतेन ।
 स नो वसुनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति ३
 समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सूरिभिर्हरिवः सं स्वस्ति ।
 सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम् ४
 देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
 ऋमुक्षा वाज उत वा पुरंधि—रवन्तु नो अमृतासस्तुरासः ५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो—रजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।
 न ते पूर्वे मघवन् नापरासो न वीर्यं नूतनः कश्चनप ६
 उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।
 यः शंसते स्तुवते शंमविष्ठः पुरुवसुरागमज्जोहुवानम् ७
 तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।
 ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुभगास्तेषु रायः ८
 विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।
 अपम्रतान् प्रसवे वावृधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व ९
 य ओहते रक्षसो देववीता वचक्रेमिस्तं मरुतो नि यात ।
 यो वः शमीं शक्वामानस्य निन्दात् तुच्छ्यान् कामान् करते सिष्विद्वानः १० [१८]

तमु द्रुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।
 यक्ष्वा महे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्दुवमसुरं दुवस्य ११
 दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विश्वतष्टाः ।
 सरस्वती बृहद्विषोत राका दंशस्यन्तीर्विरिषस्यन्तु शुभ्राः १२
 प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।
 य आहना दुहितुर्वक्षणासु रूपा मिनानो अकृणोक्विदं नः १३
 प्र सुदुतिः स्तनयन्तं रुवन्तं—मिळस्पतिं जरितनूनमश्याः ।
 यो अंन्विमाँ उदनिमाँ इर्यति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः १४
 एषः स्तोमो मारुतं शशो अच्छा रुद्रस्य सूनूर्युवन्यूरुदश्याः ।
 कामो राये हवते मा स्वस्त्यु—प स्तुहि पृषदश्वो अयासः १५
 प्रैषः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीरोषधी राये अश्याः ।
 देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मती धात १६ (३४६)

उरौ देवा अनिवाधे स्याम
समृन्विनोरवसा नूतनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयि बृहत्तमोत वीरा ना विश्वान्यमृता सौमगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराद् ।

आ धेनवः पर्यसा तूषर्यथा अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोमुवो जरिता जौहवीति
आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्वै द्यावा वाजाय पृथिवी अमृधे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम्
अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम् ।
होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय
दज्ञ क्षिपो युञ्जते बाहु अर्द्धिं सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगमस्तिर्गिरिषां चर्निध्वद् बुदुहे शुक्रमंशुः
असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अवा गिन्द्र प्रिया कृणुहि हूयमानः

१

२

३

४

५ [२०]

आ नो महीमरमतिं सजोषा मां देवीं नमसा रातहव्याम् ।
मधोमवाय बृहतीभृतज्ञा माग्ने वह पृथिभिर्देवयानैः
अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि मेष्ट आ घर्मो अग्निमृतयज्ञसादि
अच्छा मही बृहती शंतमा गी रूतो न गन्त्वम्बिनां हुवध्वै ।
मयोमुवा सुरथा यांतमवा गन्तं निधिं धुरमाणिनं नाभिम्
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्याऽहं पूष्ण उत वायोरदक्षि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन्
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वा ना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वे गन्त मरुतो विश्वं ऊती

६

७

८

९

१० [२१]

आ नो विवो बृहत्तः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हव देवी जुजुषाणा घृताची शरमां नो वारचमुजती शृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सवने सादयध्वम् ।	
सादद्योतिं दम आ दीक्षिवासं हिरण्यवर्णमरुणं सपेयम्	१२
आ धर्णीसिर्बृहद्विबो रराणो विश्वेभिर्गन्धोर्मभिर्हुवानः ।	
ग्रा वसानं ओषधीरमृध—छिधातुजृङ्गो वृषभो वंशोधाः	१३
मातुष्पदे परमे शुक्र आयो—विपुन्यवो रास्तिपरासो अगमन् ।	
सुशेव्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१४
बृहद वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।	
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात	१५
उरौ देवा अनिन्नाधे स्याम	१६
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयि वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभगाणि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्साराः (१० क्षत्र-मनस-पद्मावद-यजत-साधि-अवत्साराः; ११ दिग्धवार-यजत-माधी-अवत्साराः; १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्ष-श्रुतचित्-सर्वाः; १३ सुतंभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रत्नथां पूर्वथां विश्वथेमथां ज्येष्ठतांति बर्हिषदं स्वर्विदम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
अग्रे सुहृशीरुपरस्य याः स्व—विरोचमानः ककुभामचोदते ।	
सुगोपा असि न दभाय सुक्रतो एरो मायाभिर्कृत आस नाम ते	२
अत्यं हविः संचते सच्च धातु चा—ऽरिहृगातुः स होता सहोमरिः ।	
प्रसर्माणो अनु बर्हिर्वृषा शिशु—मध्ये युवाजरो विस्तुहा हितः	३
प्र व एते सुयुजो यामस्त्रिष्टये नीचीरमुष्मै यम्यं कृतावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीशुभिः क्रिबिर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
संजथुराणस्तर्कभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।	
धारवाकेष्ट्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे	५ [२३]
याहमेव ददंशे ताहगुच्यते सं छायाया दधिरे सिधयाप्स्वा ।	
महीमस्मभ्यंमुरुषामुरु जयों बृहत सुवीरमनपच्युतं सहः	६
वेत्ययुर्जनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
घ्नंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गयं—मस्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः	७ (३७२)

- ज्यायांसस्य यतुनस्य केतुनं कषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
 यादृशिनं धायि तमपस्ययां विदुः य उ स्वयं वहति सो अरं करत ८
- समुद्रमासायं तस्ये अग्निमा न रिच्यति सर्वनं यस्मिन्नायता ।
 अन्ना न हार्दि कवणस्य रेजते यन्ना मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ९
- स हि भन्नस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावदस्य यजतस्य सभेः ।
 अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वभिः शर्विष्ठं वाजं विदुषां चिदर्थम् १० [२४]
- श्येन आसामर्दितिः कक्षोऽं मघे विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
 समन्यमेन्यमर्थयन्त्येतेवे विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते ११
- सुवापूणो यजतो वि द्विषो वधीद् बाहुवुक्तः श्रुतवित् तयो वः सचा ।
 उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गुणं भजते सुप्रयावभिः १२
- सुतंभरो यजमानस्य सत्यति-विश्वांसामूधः स धियामुदध्ननः ।
 मरद् धेनु रसवच्छिथ्रिये पयोऽनुसुवाणो अध्येति न स्वपन् १३
- यो जागार तमृचः कामयन्ते यो जागार तमु सामानि यन्ति ।
 यो जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सस्ये न्योकाः १४
- अग्निर्जागार तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागार तमु सामानि यन्ति ।
 अग्निर्जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सस्ये न्योकाः १५ [२५] (३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापूण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिदुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

- विदा दिवो विष्यन्नद्रिमुक्थे-रायत्या उघसो अर्चिनो गुः ।
 अपावृत मजिनीरुत् स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्देव आवः १
- वि सूर्यो अमतिं न भियं सावो-वीद् गवां माता जानती गात ।
 धन्वर्णसो नद्यः सावो अर्णाः स्थूणोव सुमिता हंहत द्यौः २
- अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पूर्व्याय ।
 वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौ-राविवांसन्तो दसयन्त भूमं ३
- सुक्तेभिर्वा वचोभिर्देवजुष्टै-रिन्द्रा न्वृषी अवसे इवध्वै ।
 उक्थेभिर्हि प्सा कवयः सुयज्ञा आविवांसन्तो मरुतो यजन्ति ४ (३८४)

एतो न्व॑द्य सु॒ध्यो॑ई भवाम् । प्र दु॒च्छुना॑ मिनवा॒मा वरी॑यः ।
आरे द्वे॒षांसि॑ सनुतर्दे॒धामा॑—ऽयाम् प्राश्नो यज॑मानमच्छ

५ [२६]

एता धियँ कृ॒णवा॑मा सखायो ऽप या मा॒ताँ ऋ॒णूत॑ ब्रजं गोः ।
यया मनु॑र्विशिशि॒प्रं जिगा॑य यया व॒णिग्व॒ब्रुरा॑पा पु॒रीष॑म्
अनू॑नोष॒त्र हस्त॑यतो अद्वि॒रार्च॑न् येन दश॑ मा॒सो नव॑ग्वाः ।
ऋतं॑ यती स॒रमा॑ गा अबिन्दुद् विश्वा॑नि स॒त्याङ्गि॑राश्चकार
विश्वे॑ अस्या व्यु॒षि माहि॑नायाः सं यद् गो॒भिराङ्गि॑रसो नव॑न्त ।
उत्स॑ आसां परमे सु॒धस्थं॑ ऋतस्य॑ प॒था स॒रमा॑ विदुद् गाः

६

७

८

आ सूर्यो॑ यातु स॒प्ताश्वः॑ क्षेत्रं॑ यद॒स्योर्वि॑या दी॒र्घया॑थे ।
रघुः॑ श्येनः प॑तय॒दन्धो॑ अच्छा युवा॑ क॒विर्दी॑दयद् गोषु गच्छ॑न्
आ सूर्यो॑ अरुहच्छु॒क्रम॑णो ऽयु॒क्त यद्भ॑रितो वीत॒पृष्ठाः॑ ।
उ॒द्गा न नाव॑मनयन्त॒ धीरा॑ आ॒ङ्गृण्व॑तीरापो अ॒र्वाग॑तिष्ठन्
धियँ वो अप्सु॑ द॒धिषे॑ स्वर्षा यया॑त॒रन् दश॑ मा॒सो नव॑ग्वाः ।
अया धि॒या स्याम॑ दे॒वगो॑पा अ॒या धि॒या तुतु॑षामात्य॑हः

९

१०

११ [२७][३११]

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ विष्णुः ।

हयो न वि॒द्वौ अ॑युजि स्वयं धुरि तां व॒हामि॑ प्र॒तर॑णीमव॒स्युव॑म् ।
नास्या॑ वरि॒मिमु॑चं नावृ॒तं पुन॑ वि॒द्वान् प॒थः पु॑र॒एत॑ ऋजु नैषति
अ॒ग्न इन्द्र॑ वरु॒ण मि॒त्र दे॒वाः शर्धः॑ प्र यन्त॒ मारु॑तोत वि॒ष्णो ।
उ॒मा नास॑त्या रु॒द्रो अध॑ गाः पू॒षा भगः॑ सर॒स्वती॑ जुषन्त
इन्द्रा॑ग्नी मि॒त्रावरु॑णार्वि॒ति स्वंः पृथि॑वीं द्यां मरु॒तः पर्व॑ताँ अपः ।
हुवे॑ विष्णुं पू॒षणं॑ ब्रह्म॒णस्पति॑ म॒गं नु शंसं॑ स॒वितार॑मृतये
उ॒त नो॑ विष्णु॒रुत॑ वातो अ॒ग्निधो॑ ब्र॒विणो॑दा उ॒त सोमो॑ मय॒स्कर॑त् ।
उ॒त ऋ॒भर्व॑ उ॒त रा॒ये नो॑ अ॒श्विनो॑—त त्वष्टो॑ विश्वा॒नु मंस॑ते
उ॒त त्य॒ज्ञो मारु॑तं शर्ध॑ आ ग॒मद् दि॒विक्ष॑यं य॒जतं॑ ब॒र्हि॒रास॑दे ।
बृ॒हस्प॑तिः शर्म पू॒षोत॑ नो॒ यमद् वरु॑ध्यं॑ वरु॒णो मि॒त्रो अ॑र्य॒मा

१

२

३

४

५

(३१६)

उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यः स्नामणे भुवन् ।

मर्गो विभक्ता शवसावसा गम-दुरुच्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम् ६

देवानां पत्नीरुजतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वार्जसातये ।

याः पार्थिवासो या अपामपि वृते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत ७

उत मा व्यन्तु देवपत्नी-रिन्द्राण्यः प्राप्यश्विनी राट् ।

आ रोदसी वरुणानी गृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ प० १-३१]

(४७)

७ प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती विव एति वृषाणा मही माता दुहितुर्वोधयन्ती ।

आविवांसन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सदेने जोहुवाना १

अजिरासस्तदप ईयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।

अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः २

उक्षा समुद्रो अरूपः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।

मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजस्रुपात्यन्तौ ३

चत्वार ई बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।

त्रिधातवः परमा अस्य गावो दिवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान् ४

इदं वपुर्निवचनं जनास-श्चरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।

द्वे यदीं बिभृतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्याऽ सवन्धू ५

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वखा पुत्राय मातरौ वयन्ति ।

उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना दिवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ ६

तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।

अग्नीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादानाय ७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिमानुरात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कटुं प्रियाय धात्रे मनामहे स्वक्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।

आमेन्यस्य रजसो यदुभ्र आ अपो वृणाना वितनोति मायिनीं १

ता अन्तत वयुर्न वीरवक्ष्णं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।

अपो अपाञ्जीरपरा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः २ (४०८)

आ ग्रावाभिरह्न्येभिरक्तमि-र्वरिषं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।

ज्ञातं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्तहा ३

तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्य-नीकमख्य भुजे अस्य वर्षसः ।

सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे ४

स जिह्या चतुरनीक ऋज्वते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।

न तस्य विष्म पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम् ५ [२] (४११)

(४१)

५ प्रतिप्रभ आत्रेयः, (५ तृणपाणिः) । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवं वो अद्य सवितारमेपे भगं च रत्नं विभर्जन्तमायोः ।

आ वां नरा पुरुमुजा ववृत्वां द्विवेदिवे चिदश्विना सखोयन् १

प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्वूक्तैर्देवं सवितारं दुवस्य ।

उपं ब्रुवीत नमसा विज्ञान-अयेष्ठं च रत्नं विभर्जन्तमायोः २

अदुत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्तं उन्नः ।

इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्नि-रहानि भद्रा जनयन्त वृष्माः ३

तन्नो अनुवा सविता वरुणं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु रमन् ।

उप यद् वोचं अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः ४

प्र ये वसुभ्य ईवदा नमो दु-र्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।

अवैत्वभ्यं कृणुता वरीयो द्विवस्पृथिन्योरवसा मदेम ५ [३] (४१२)

(५०)

५ स्वस्यात्रेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ पदकः ।

विश्वो देवस्य नेतु-मर्तो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय इषुध्यति युष्मं वृणीत पुष्यसे १

ते ते देव नेत-र्ये चेमां अनुशसे ।

ते राया ते ह्याइपृचे सचेमहि सचष्ट्यैः २

अतो न आ नूनतिथी-नतः पत्नीर्दिशस्यत ।

आरे विश्वं पथेष्ठां द्वियो युयोतु यूयुविः ३ (४१२)

यत्र वह्निरभिहितो द्रुववद् द्रोण्यः पशुः ।

नृमणा वीरपुस्त्यो ऽर्णा वीरेव सन्निता

४

एष ते देव नेता रथरूपतिः शं रयिः ।

शं राये शं स्वस्त्य इधःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४२१)

(५१)

१५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । ४, ६-७ इन्द्रवायुः, ५ वायुः । १-४ गायत्री;

५-१० उष्णिक्; ११-१३ जगती त्रिष्टुप्वा; १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरूर्ध्वैर्भिरा गंहि । देवैर्भिर्हव्यदांतये १

ऋतधीतय आ गंत सत्यधर्माणि अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वा २

विश्वैर्भिर्विष सन्त्य प्रातर्यावाभिरा गंहि । देवैर्भिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमू सुतो ऽग्ने परं पिच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदांतये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिर्महथः । ताञ्क्षुपेथामरेपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमांसो दध्यांशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्देवेभि रश्विभ्यामुपसां सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजूरान्वितैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामृश्विना भगः स्वस्ति देव्यदितिरनर्वणः ।

स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुनां ११

स्वस्तये वायुमुषं ब्रवाग्रहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्त्य आदित्यासौ भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्वृभवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पश्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

पुनर्ववृताग्रता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४३६)

(५२)

१७ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप्: ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र इयावाश्व धृष्णुया ऽर्चां मरुद्भिर्ऋकभिः ।	
ये अद्भोवमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः	१
ते हि स्थिरस्य शर्वसः सखायः सन्ति धृष्णुया ।	
ते यामन्ना धृषद्विन-स्मना पान्ति शश्वतः	२
ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ऽतिं ष्कन्दन्ति शर्वरीः ।	
मरुतामधा महो विवि क्षमा च मन्महे	३
मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।	
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति भर्तृ र्षिः	४
अहन्तो ये सुदानवो नरो असांमिशवसः ।	
प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो द्विवो अर्चां मरुद्भ्यः	५ [८]

आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्या ऋष्टीरसृक्षत ।	
अन्वेनां अहं विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव मानुरतं त्वनां दिवः	६
ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।	
वृजने वा नदीनां सधस्ये वा ब्रह्मो विधः	७
शर्धो मारुतमुच्छेस सत्यशवसमृभ्वसम् ।	
उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजन्त त्वनां	८
उत स्म ते परुष्ण्या मूर्णां वसत शुन्ध्यवः ।	
उत पव्या रथानां मर्दि भिन्वन्त्योर्जसा	९
आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।	
एतेभिर्मह्यं नामभि र्यज्ञं विहार ओहते	१० [९]
अधा नरो न्योहते ऽधा नियुत ओहते ।	
अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्यां	११
छन्दुःस्तुभः कुम्भन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः	
ते मे के चित्र तप्यव ऊमा आसन् वृशि त्विषे	१२
य ऋष्या ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः ।	
तस्मै मारुते व्रणं नमस्या रमया गिरा	१३

अच्छं क्रपे मारुतं गुणं वाना मित्रं न योक्ता ।	
दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीमिरिष्यन्त	१४
नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणा ।	
वाना संक्षित सूरिमि र्यामभुतेभिरस्त्रिमिः	१५
प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पृश्निं वोचन्त मातरम् ।	
अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिकसः	१६
सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका जाता ददुः ।	
यमुनायामधि श्रुतमुद्र राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे	१७ [१०] (४५३)
(५३)	

१६ इयावाश्व आश्वेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ ककुपः २ बृहती; ३ अनुष्टुप्, ४ पुरउष्णिक्,
६-७, ९, १३-१४, १६ सतोबृहती; ८, १२ गायत्री ।

को वेदु जानमेपां को वा पुरा सुक्षेष्वांस मरुताम् ।	
यद् युयुजे किलास्यः	१
ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।	
कस्यै ससुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह	२
ते म आह्वय आययु रूप द्युमिर्विमिमदे ।	
नरो मवी अरेपस इमान् पश्यन्ति प्लुहि	३
ये अस्त्रिषु ये वाशीषु स्वभानवः सक्ष रुक्मेषु खादिषु ।	
श्राया रथेषु धन्वसु	४
युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरयानवः ।	
वृष्टी द्यावो यतीरिव	५ [११]
आ यं नरः सुदानवो दवाशुषे दिवः कोम्रचुच्यवुः ।	
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः	६
तनुवानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा ।	
स्यन्ता अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः	७
आ यात मरुतो दिव आग्नस्त्रिषावमावुत ।	
बाव स्थान परावतः	८ (४६१)

मा वो रसानितभा कुभा कुमुमा वः सिन्धुनि रीरमत ।	
मा वः परिष्ठात सरयुः पुरीषिण्यस्मे इत् सुवर्गस्तु वः	९
तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
अनु प्र यन्ति वृष्टयः	१० [१२]
शर्धंशर्धं व एषां वातंवातं गुणंगणं सुगस्तिभिः ।	
अनु क्रामेम धीतिभिः	११
कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।	
एना यामेन मरुतः	१२
येन तोकाय तनयाय धान्यं वीजं वहध्वे अक्षितम् ।	
अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईमहे राधो विश्वायु सौमगम्	१३
अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हिंत्वावद्यमरातीः ।	
वृष्टी शं योराप उस्मि भेषजं स्याम मरुतः सह	१४
सुवेवः संमहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।	
यं त्रायध्वे स्याम ते	१५
स्तुहि भोजान् त्स्तुवतो अस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।	
यतः पूर्वो इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः	१६ [१३] (४९९)

(५४)

१५ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धीय मारुताय स्वमानव इमां वान्मनजा पर्वतच्युते ।	
घर्मस्तुमे विव आ पृष्टयज्वने युग्नश्रवसे महि नृम्णमर्चत	१
प्र वो मरुतस्तविषा उवृन्त्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।	
सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः	२
विद्युन्महसो नरो अश्मविद्यवो वार्तत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।	
अवृया चिन्मुद्रा हादुनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः	३
व्यक्तून् रुद्रा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजांसि धृतयः ।	
वि यदज्जो अजथ नाव ई यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिण्यथ	४ (४५३)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं वृषीं तताल सूर्यो न योजनम् । एता न यामि अगृहीतशोचिषो ऽनश्वदां यरुययातना गिरिम्	५ [१४]
अभ्राजि शार्धो मरुतो यदर्णसं शोषथा वृक्षं कण्ठेन वेधसः । अर्धं स्मा नो अरमतिं सजोषरा श्वक्षुरिव यन्तमनु नेपथा सुगम्	६
न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्रेयति न व्यथते न रिण्यति । नास्य राय उप दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुप्रदथ	७
नियुत्वंतो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः । पिन्वत्युत्सं यक्विनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा	८
प्रवत्वंतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वंती द्यौर्भवति प्रयत्नः । प्रवत्वंतीः पृथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्वंतः पर्वता जीरदामवः	९
यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उर्विते मर्दथा दिवो नरः । न वोऽश्वाः श्रथयन्ताह सिन्नतः सद्यो अस्याध्वनः पारमधुथ	१० [१५]
अंसेषु व ऋष्टयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः । अग्निभ्राजसो विद्युतो गरभस्त्योः शिप्राः शीर्षसु धितता हिरण्ययीः	११
तं नाकमूर्यो अगृहीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो धि धूनुथ । सम्रच्यन्त वृजनातिं त्विषन्त यत् स्वरन्ति घोषं वितंतमृतायवः	१२
युष्मादृतस्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽं दयस्वतः । न यो युच्छति तिप्योऽं यथा द्विवोऽं ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणम् ।	१३
यूयं रयिं मरुतः स्पर्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रम् । यूयमर्धन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम्	१४
तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूतमि । इदं सु मे मरुतो हर्यता वज्रो यस्य तरेम तरेसा ज्ञातं हिमाः	१५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजहृष्टयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः । ईरन्ते अश्वैः सुयमैभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	१
स्वयं दधिध्वे तर्विषीं यथा विद बृहन्महान्त उर्विषा वि राजथ । उतान्तरिक्षं मभिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	२ (४८६)

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिक्षा प्रतरं वावृधुर्नरः ।

विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

३

आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्षेणम् ।

उतो अस्मौ अमृतत्वे दधातन शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

४

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।

न वो दद्या उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

५ [१७]

यदश्वान् धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान् प्रत्यत्काँ अमुग्ध्वम् ।

विश्व इत् स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

६

न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत् ।

उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

७

यत् पूर्व्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च ज्ञस्यते ।

विश्वस्य तस्य भवथा नैवेदसः शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

८

मृळत नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथां अवृत्सत

९

यूयमस्मान् नयत वस्यो अच्छा निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः ।

जुषध्वं नो हव्यदाति यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम्

१० [१८] (४१७)

(५६)

१ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । बृहती; ३, ७ सतोबृहती ।

अग्रे शर्धन्तमा गुणं पिष्टं रुक्मेभिरस्त्रिभिः ।

विशो अद्य मरुतामव ह्वये दिवश्चिद् रोचनादधि

१

यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः ।

ये ते नेदिष्टं हवनान्यागमन् तान् वर्ध भीमसंहशः

२

मीळहुर्मतीव पृथिवी पराहता मदन्त्येत्यस्मदा ।

ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुधो गौरिव भीमयुः

३

नि ये रिणन्त्योर्जसा वृथा गावो न दुधुरः ।

अश्मान् चित् स्वर्षं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः

४

(४१८)

उत् तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धन्ध्वं ह्यरुषी रथे युद्धन्ध्वं रथेषु रोहितः ।

युद्धन्ध्वं हरीं अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे

६

उत स्य वाज्यरूपस्तुविष्वणिं रिह स्म धायि दर्शतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत् प्र तं रथेषु चोदत

७

रथं नु मारुतं वयं श्रवस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्थौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोदसी

८

तं वः शर्धं रथेऽगुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीळ्हुपी

९ [२०] (५०३)

(५७)

[यश्वमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोपसो हिरण्यरथाः सुवितायं गन्तन ।

इयं वो अस्मत् प्रति हयते मतिस्तृष्णजे न द्वि उत्सा उदुन्यवे

१

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान इपुमन्तो निषुङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम्

२

धुनुथ द्यां पर्वतान् काशुषे वसु नि वो वनां जिहते यामनो मिया ।

कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम्

३

बार्तत्विपो मरुतो वर्षनिणिजो यमा इव सुसंहशः सुपेशसः ।

पिशङ्गश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः

४

पुरुद्वप्ता अश्विमन्तः सुदानवस्त्वेषसंहशो अनवभ्रराधसः ।

सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो द्विवो अको अमृतं नाम मेजिरे

५

ऋष्टयो वो मरुतो असंयोरधि सह ओजो ब्राह्मोर्वो बलं हितम् ।

नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे

६

गोमदश्वावद् रथवत् सुवीरं चन्द्रवद् राधो मरुतो ददा नः ।

प्रशस्ति नः कृणुत रुद्रियासो भक्षीय वोऽवसो दैव्यस्य

७

हये नरो मरुतो मूळता नस्तुवीमघासो अमृता क्रतज्ञाः ।

स्त्यभृतः कर्वणे युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः

८

[२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्च आग्नेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

- तमुं नूनं तविषीमन्तमेयां स्तुषे गणं सारुतं नव्यसीनाम् ।
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः १
- त्वेषं गणं तवसं स्वादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।
मयोयुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविरार्धसो नृन् २
- आ वो यनूववाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।
अयं यो अग्निर्मरुतः समिन्द्र एतं जुषध्वं कवयो युवानः ३
- यूयं राजानमिष्यं जनाय विश्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः ४
- अरा इवेदचरमा अहेव प्र जायन्ते अकवा महोभिः ।
पृथ्वेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ५
- यत् प्रायसिष्ट पृथ्वीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः ।
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यवोस्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः ६
- प्रथिह यामन् पृथिवी चिदेषां भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।
वातान् ह्यश्वान् धुर्यायुयुजे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियांसः ७
- हृये नरो मरुतो मूळता न स्तुवीमघासो अमृता कर्तज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो वृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः ८ [२३] (५९)

(५९)

८ इयावाश्च आग्नेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

- प्र वः स्पळक्रन् त्सुविताय वावने ऽर्चा विवे प्र पृथिव्या क्रतं भरे ।
उक्षन्ते अश्वान् तरुणन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अण्वैः १
- अमदिषां मियसा मूर्मिरजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यति ।
दूरेदृशो ये चितयन्त एमभि रन्तमीहे विदथे येतिरे नरः २
- गवामिव श्रियसे गृद्धमुत्तमं सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने ।
अत्या इव सुश्व आरवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः ३

(५९२)

को वो स्रहान्ति महतामुदंश्रवत कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या ।	
यूयं ह भूमिं किरणं न रंजथ प्र यद् भरंध्वे सुविताय वावने	४
अश्वा इवेदरूपासः सर्वन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः ।	
मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उज्जिदो ऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो द्विवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पत्नुरोजसा ऽन्तान् द्विवो बृहतः सानुनस्पर्ति ।	
अश्वंस एषामुमये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरचुच्यवुः	७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उपसो यतन्ताम् ।	
आचुच्यवुर्विव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६०)

८ इथावाध्व आयेयः । मरुतोऽग्रामरुतौ वा । त्रिष्टुप् : ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।	
रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम	१
आ ये तस्थुः पृषतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वना चिदुग्रा जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित्	२
पर्वतश्चिन्महि वृद्धो विभाय विवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।	
यत् क्रीळथ मरुत कष्टिमन्त आप इव सधयश्चो धवध्वे	३
वरा इवेद् रैवतासो हिरण्यै—रभि स्वधामिस्तन्वः पिपिशे ।	
भिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सूत्रा महांसि चकिरे तनूषु	४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय ।	
युवा पिता स्वर्णा रुद्र एषां सुदुग्रा पृश्निः सुदिना मरुद्भ्यः	५
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् वावृमे सुभगासो द्विवि ४ ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्रे वितान्दविषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो द्विवो वहध्व उत्तरादधि ण्णुभिः ।	
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते	७
अग्रे मरुद्भिः शुभर्याद्भिर्कैकभिः सोमं पिब मन्दसानो गणाभिभिः ।	
पावकैर्भिर्विश्वमिन्वेमिरायुभि—वैश्वानर प्रदिवा केतुना सजूः	८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ श्यावाश्व आत्रेयः । १-४, ११-१६ मरुतः; ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी; ९ वैददश्विः

पुरुमीळहः; १० वैददश्विस्तरन्तः; १७-१९ दाम्भ्यो रथवीतिः । गायत्री,

३ निचुत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती ।

के ठा नरः श्रेष्ठतसा	य एकैक आयय	। परमस्याः पशवतः	१
क्ववोऽश्वाः क्वाभीशवः	कथं शोक कथा यय	। पुष्टे सदा नसोर्यमः	२
जघने चोद एषां	वि सक्थानि नरो यमुः	। पुत्रकृथे न जनयः	३
परा वीरास एतन	मर्यासो भद्रजानयः	। अश्रितपो यथासंथ	४
सनत् साश्यं पशु-	मुत गव्यं गतावयम् । श्यावाश्वस्तुताय	या दोर्वीरायोपबबृंहत् ५	[२६]

उत त्वा स्त्री शशीयसी	पुंसो भवति वस्यसी	। अदेवत्रादराधसः	६
वि या जानाति जसुरिं	वि तृप्यन्तं वि कामिनम्	। देवत्रा कृणुते मनः	७
उत घा नेमो अस्तुतः	पुमां इति ब्रुवे पुणिः	। स वैदेय इत् समः	८

उत मेऽरपद युवतिर्ममन्दुषी प्रति श्यावाय वर्तनिम् ।

वि रोहिता पुरुमीळहाय येमतु विप्राय कीर्धयशसे	९
यो मे धेनूनां गतं वैददश्विर्यथा ददत् । तरन्त इव मंहना	१० [२७]

य ई वहन्त आशुभिः	पिवन्तो मदिरं मधु	। अत्र श्रवांसि दधिरे	११
येषां श्रियाधि रोदसी	विभ्राजन्ते रथेष्व	। द्विवि रुक्म इवोपरि	१२
युवा स मारुतो गुण-	स्त्वेपरथो अनेद्यः	। शुभंयावाप्रतिष्कृतः	१३
को वेद नूनमेषां	यत्रा मदन्ति धृतयः	। ऋतजाना अरेपसः	१४
यूयं मर्यं विपन्यवः	प्रणेतारं इत्या धिया	। श्रोतारो यामह्वतिषु	१५ [२८]

ते नो वसूनि काम्यां	पुरुश्चन्द्रा रिशादसः	। आ यज्ञियासो ववृत्तन	१६
एतं मे स्तोममूर्यं	दाम्भ्यय परा वह	। गिरं देवि रथीरिव	१७
उत मे वोचतादिति	सुतसोमि रथवीति	। न कामो अप वेति मे	१८
एष क्षेति रथवीति	मघवा गोमतीरनु	। पर्वतेष्वपश्रितः	१९ [२९] (५५४)

(६२)

१ श्रुतविदात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋतेन ऋतमपिहितं ध्रुवं वां	सूर्यस्य यत्र विमुञ्चन्त्यश्वान् ।	
दश गता सह तस्थुस्तदेकं	देवानां श्रेष्ठं वपुषामपश्यम्	१ (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा महित्व मीमां तस्युपीरहंभिर्बुद्धे ।
 विश्वाः पिन्वथः स्वसंरस्य धेना अनु वामेकः पविता वषर्त २
 अधारयतं पृथिवीभूत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोभिः ।
 वर्धयंतमोवधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरहानू ३
 आ वामश्वांसः सुपुजो वहन्तु यतरश्मय उप यन्त्वर्वाक् ।
 धृतस्य निर्णिगनु वर्तते वा मुष सिन्धवः प्रविर्वि क्षरन्ति ४
 अनु श्रुताममतिं वर्धवुर्वी बर्हिर्वि यजुं वा रक्षमाणा ।
 नमस्यन्ता धृतवृक्षाधि गर्ते मित्रासांथे वरुणेळांस्वन्तः ५ [३०]

अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासांथे वरुणेळांस्वन्तः ।
 राजाना क्षत्रमहणीयमाना सहस्रस्थूणं विभृथः सह द्वौ ६
 हिरण्यनिर्णिगधो अस्य स्थूणा वि भ्राजते त्रिव्यं श्वाजनीव ।
 भद्रे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगर्तस्य ७
 हिरण्यरूपमुपसो व्युष्टा वर्यःस्थूणमुर्विता सूर्यस्य ।
 आ रोहयो वरुण मित्र गर्तं मतश्चक्षाथे अर्दितिं दिर्तिं च ८
 यद् बर्हिर्दं नातिविधे सुवानू अर्च्छिहं शर्म भुवनस्य गोपा ।
 तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिवांसन्तो जिगीवांसः स्याम ९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधिं तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि ।
 यमत्र मित्रावरुणावयो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत् पिन्वते दिवः १
 सञ्जाजानस्य भुवनस्य राजधो मित्रावरुणा विदथे स्वर्हशां ।
 वृष्टिं वां रावो अमृतत्वर्मीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः २
 सञ्जाजान उत्रा वृषभा विवस्पतीं पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
 चित्रेभिर्भैरुषं तिष्ठथो रवं द्यां वर्धयथो असुरस्य माययां ३
 माया वां मित्रावरुणा विवि भिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
 तम्रध्वेन वृष्ट्वा गृह्यथो विवि पर्जन्य इप्सा मधुमन्त ईरते ४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गर्विष्ठिषु ।
 रजांसि चित्रा वि चरन्ति तनयवो दिवः संभ्राजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम् ।
 अग्रा वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
 धर्मेणा मित्रावरुणा विपश्चिता व्रता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
 ऋतेन विश्वं भुवन्नं वि राजथः सूर्यमा धत्थो दिवि चिद्व्यं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशादस—मुचा मित्रं हवामहे । परि व्रजेव बाह्वो—जगन्वांसा स्वर्णरम् १
 ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शेवं हि जार्यं वां विश्वासु क्षासु जोगुवे २
 यन्नूनमश्यां गतिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य—हिंसानस्य सश्विरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो—पमं धेयामुचा । यद्भू क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पृधसे ४
 आ नो मित्र सुद्रीतिमि—वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभृथः । उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ६
 उच्छन्यां मे यजता देवक्षत्रे रुशद्रवि ।
 सुतं सोमं न हस्तिमि—रा पङ्क्तिर्धावतं नरा विभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७१)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स सुक्रतु—देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुतमा । ता सत्पती ऋतावृधं ऋतावाना जनेजने २
 ता वामिया नोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वासः सु चेतुना वाजो अभि प्र वृावने ३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातु वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ४
 वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
 युवं मित्रेमं जने यतथः सं च नयथः ।
 मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमृषीणां गोपीथे न उरुण्यतम् ६ [३] (५७२)

(६६)

६ रातहृदय आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकृतं देवौ मंतं रिशादसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे १
 ता हि क्षत्रमविहृतं सम्यगसुर्यमाशाति । अधं व्रतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेषे रथानां—मूर्ध्नि गव्यूतिमेषाम् । रातहृदयस्य सुष्टुतिं दधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अधा हि काव्यौ युवं दक्षस्य पूर्विरजुता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा ४
 तहतं पृथिवि बृह—च्छ्रवण ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्व—ति क्षरन्ति यामभिः ५
 आ यद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सूरयः । व्यचिष्टे बहुपाय्ये यतमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बल्लिस्था देवं निष्कृत—मार्दित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्थमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे १
 आ यद् योनिं हिरण्यं वरुण मित्रं सद्यः । धर्तारं चर्षणीनां यन्तं सुघ्नं रिशादसा २
 विश्वे हि विश्वेर्वक्षो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्चिरे पान्ति मर्त्ये रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनैर्जने । सुनीथासः सुदानवो—ऽहोश्चिदुरुचक्रयः ४
 को नु वा मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेषते मति—रत्रिभ्य एषते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वो मित्राय गायत वरुणाय विपा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सञ्जाजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो विव्यस्य । महि वां क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमुतेन सर्पन्ते—षिरं दक्षमाशाते । अद्भुता देवौ वर्धते ४
 वृष्टिद्याध रीत्यपि—षस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गतमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रोचना वरुण त्रीरुत चून त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।

वावृधानाममर्ति क्षत्रियस्या—ऽनु व्रतं रक्षमाणावजुयम्

१ (६००)

इरावतीर्वरुण चेनवो वां मधुमद् वां सिन्धयो मित्र कुहे ।
 त्रयस्तस्थुर्वृषभासंस्तिष्ठुणां चिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः २
 प्रातर्वृषीमादिति जोहवीमि मध्यर्विन् उर्विता सूर्यस्य ।
 राये मित्रावरुणा सर्वताते ऌं तोकाय तनयाय शं योः ३
 या धर्तारो रजसो रोचनस्यो तावित्या द्विष्या पार्थिवस्य ।
 न वां वेवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा भुषाणि ४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचकिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुषां चिन्त्यस्य वों नूनं वां वरुण । मित्र वांसि वां सुमतिम् १
 ता वां सप्रगन्धुह्वाणे वमश्याम धार्यसे । वयं ते रुद्रा स्याम २
 पातं नो रुद्रा पायुभि रूत त्रयेथां सुत्रात्रा । तुर्याम दस्यून तनूभिः ३
 मा कस्यास्तुतकतृ यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा ४ [८] (६००)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ वो गन्तं रिशादसा वरुण मित्रं बर्हणां । उपेमं चारुमध्वरम् १
 विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्रं राजथः । ईशाना पिप्यतं धियः २
 उपं नः सुतमा गतं वरुण मित्रं काशुषः । अस्य सोमस्य पीतये ३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । उष्णिह् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिषत् । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये १
 व्रतेन स्थो भुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये २
 मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिष्टये । नि बर्हिषि सदतां सोमपीतये ३ [१०] (६११)

(७३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७१-८७]

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

यदृद्य स्थः परावति यदवावत्याम्बिना । यद् वां पुरु पुरुमुजा यदन्तरिक्ष आ गतम् १
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु वंसंसि विव्रता । वरस्वा याम्पाधिगू ह्वये तुषिष्ट्या जुजे २ (६१५)

ईमान्यद् वपुषे वपुश्चकं रथस्य येमथुः । पर्यन्या नाहुषा युगा मृदा रजांसि दीयथः ३
तद् वु वामेना कृतं विश्वा यद् वामन दृवे । नानां जातावरेषसा समस्मे बन्धुमेयथुः ४
आ यद् वाँ सूर्या रथं तिष्ठद् रघुष्यद् सदा । परि वामरूषा वयो वृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिंशिकेतति नरा सुन्नेन चेतसा । धर्मं यद् वामरेपसं नासत्यान्ना भुरण्यति ६
उग्रो वाँ ककुहो युधिः शृण्वे यामेषु संतानिः । यद् वाँ दंसोभिरश्विनाऽत्रिर्नराववर्तति ७
मध्व ऊ पु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्पुषी । यत् समुद्राति पर्यथः पृक्षाः पृक्षो भरन्त वाम ८
सत्यमिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन् यामहूतमा यामन्ना मृळयत्तमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धनाऽश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथो इवाऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]

(६२३)

(७४)

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निचृत् ।

कूषो देवावश्विनाऽद्या द्विवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वासा विवासति १
कुह त्या कुह न श्रुता द्विवि देवा नासत्या । कस्मिन्ना यंतथो जने को वाँ नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छां युञ्जथे रथम् । कंस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुरमसीदये ३
पौर चिन्द्रयुदुपुतं पौर पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव दुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुजुरो वविमत्कं न मुञ्चथः । युवा यदीं कथः पुनरा काममृण्वे बध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वासिह स्तोता स्मसिं वां संहृतिं श्रिये । न श्रुतं म आ गंतमवोभिवांजनीवसू ६
को वामद्य पुरुणां मा वहे मर्त्यानाम । को विप्रो विप्रवाहसा को युजैर्वांजनीवसू ७
आ वां रथो रथातां येष्ठो यात्वश्विना । पुरु चिदस्मयुस्तिर आङ्गपो मर्त्येषा ८
शमू पु वाँ मधूयुवाऽस्माकमस्तु चकृतिः । अवां चीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम ९
अश्विना यद्वा कर्हि चिच्छ्रुथ्यार्तमिमं हवम । वस्वीरू पु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः १० [१४]

(६३३)

(७५)

१ अवस्युरात्रेयः । अश्विनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवम १
अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं मना ।
वस्त्रा हिरण्यवर्तनी सुषुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम २ (६३५)

- आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।
 रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ३
 सुदुभो वां वृषण्वसू रथे वाणीच्याहिता ।
 उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ४
 बोधिन्मनसा रथ्ये—षिरा हवन्श्रुता ।
 विमिश्रयवानमश्विना नि याथो अद्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम् ५ [१५]
- आ वां नरा मनोयुजो ऽश्वसः प्रुषितप्सवः ।
 वयो वहन्तु पीतये सह सुन्नेभिरश्विना माध्वी मम श्रुतं हवम् ६
 अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।
 तिरश्चिदयया परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ७
 अस्मिन् यजे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।
 अवस्युमश्विना युवं गूणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ८
 अमूदुषा रुशत्पशु—राग्रिरधायृत्विर्यः ।
 अयोजि वां वृषण्वसू रथो दसावमत्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ९ [१६] (६४२)

(७६)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- आ मात्यग्निरुषसामनीक—मुद् विषाणां देवया वाचो अस्थुः ।
 अवीश्रा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना धर्ममच्छ १
 न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिषा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।
 दिवाभिषित्वेऽवसागमिषा प्रत्यवर्ति वाशुषे शंमविषा २
 उता यातं संगवे प्रातरहो मध्यर्दिन उदिता सूर्यस्य ।
 दिवा नक्तमवसा शंतेमेन नेदानीं पीतिश्विना ततान ३
 इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोके इमे गृहा अश्विनेदं दुरोगम् ।
 आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा ऽच्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ४
 समश्विनोरवसा नृतेनेन मयोमुवा सुप्रणीती गमेम ।
 आ नो रथि बृहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौमगाग्नि ५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं	पुरा गृध्रादररूपः पिबातः ।	
प्रातर्हि यज्ञमश्विनां कृधाते	प्र शंसन्ति क्रवयः पूर्वभाजः	१
प्रातर्यजध्वमश्विनां हिनोत	न सायमस्ति देवया अजुष्टम् ।	
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः	पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान्	२
हिरण्यत्वष्ट्रध्रुवर्णो घृतस्नुः	पृष्ठो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।	
मनोजवा अश्विना वार्तरहा	येनातिराथो दुरितानि विश्वां	३
यो भूर्यिष्टं नासत्याभ्यां विवेष	चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।	
स लोकमस्य पीपच्छमीभि	रनूध्वभासः सवमित तुतुर्यात्	४
समश्विनोरवसा नूतनेन	मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं वहतमोत श्रीरा	ना विश्वान्यमृता सौमगानि	५ [१८] (६५२)

(७८)

१ सप्तवधिरात्रेयः । अश्विनौ (५-९ गर्भस्त्राविष्णुपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं	नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविव पततुमा सुताँ उप	१
अश्विना हरिणाविव	गौराविवानु यवसम् । हंसाविव पततुमा सुताँ उप	२
अश्विना वाजिनीवसू	जुषेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसाविव पततुमा सुताँ उप	३

अत्रिर्यद् वामवरोहन्नुबीस मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।

श्येनस्य चिज्वसा नूतनेना ऽऽगच्छतमश्विना शंतमेन ४ [१९]

वि जिहीष्व वनस्पते	योनिः सूर्यन्त्या हव । श्रुतं मे अश्विना हव सप्तवधिं च मुञ्चतम् ५	
भीताय नार्धमानाय	ऋषये सप्तवधये । मायामिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः ६	
यथा वार्तः पुष्करिणीं	समिद्भन्यति सर्वतः । एवा ते गर्भं एजतु निरैतु दशमास्यः ७	
यथा वातो यथा वनं	यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा ८	
दश मासाञ्छशयानः	कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि ९	

[२०] (६६१)

(७२)

१० सत्यश्रवा आग्नेयः उवाः । पशुकिः ।

- महे नो अद्य बोधयो षो राये द्विवित्तमती ।
यथा चिन्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाति अश्वसूनुते १
या सुनीये शौचद्वये व्योच्छो दुहितर्दिवः ।
सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाति अश्वसूनुते २
सा नो अद्याभ्ररुदसु व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
यो व्योच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाति अश्वसूनुते ३
अभि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गुणन्ति वह्नयः ।
मघेमघोनि सुभियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजाति अश्वसूनुते ४
यच्चिद्धि ते गणा इमे छदयन्ति मघत्तये ।
परि चिद् वष्टयो दधुर्ददतो राधो अह्नयं सुजाति अश्वसूनुते ५ [२१]
ऐषु धा वीरवद् यज्ञ उषो मघोनि सूरिषु ।
ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरासत सुजाति अश्वसूनुते ६
तेभ्यो युध्नं बृहद् यज्ञ उषो मघोन्या वह ।
ये नो राधांस्यह्नया गन्या भजन्त सूरयः सुजाति अश्वसूनुते ७
उत नो गोमतीरिष आ वह्ना दुहितर्दिवः ।
साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजाति अश्वसूनुते ८
व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।
नेत् त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरौ अर्चिषा सुजाति अश्वसूनुते ९
एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि ।
या स्तोतृभ्यो विभावर्युच्छन्ती न प्रमीयसि सुजाति अश्वसूनुते १० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आग्नेयः । उवाः । त्रिष्टुप् ।

- द्युतद्यामानं बृहतीमूतेन ऋतावरीमरुणम्सु विभातीम्
देवीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रांसो मतिभिर्जरन्ते १
एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृण्वती यात्यग्रे ।
बृहदथा बृहती विश्वमिन्वोषा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम् २ (६७१)

एषा गोमिररुणेभिर्वृजाना	ऽल्लेघन्ती रविमग्रांषु चक्रे ।	
पृथो रदन्ती लुबितायं देवी	पुरुषदुता विन्धवांरा वि मांति	३
एषा ज्येनी भवति द्विवर्ही	आविष्कृष्याना तन्वं पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु	ग्रजानतीव न दिशो मिनति	४
एषा क्षुधा न तन्वो विद्वानो	ध्वेधं स्नाती हृदये नो अस्थात् ।	
अथ द्वेवो बार्धमाना तमांस्यु	वा विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता विवो नृन्	योषेव मद्रा नि रिणीते अप्सः ।	
ज्युष्वती वामाचो वार्याणि	पुनर्ज्योतिर्विवतिः पूर्वथांकः	६ [२३] (६७७)

(८१)

५ इयावाश्च आत्रेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मनं उत युञ्जते धियो	विमा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रां दधे वयुत्राविदेक इ	न्मही द्वेवस्य सवितुः परिष्टुतिः	१
विष्वां रुपाणि प्रति मुञ्चते कविः	मासांवीद् मद्रं द्विपथे चतुष्पदे ।	
वि नाकमरुत सविता वरेण्यो	ऽनु प्रयाणमुपसो वि राजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्व इद् ययु	र्दुधा द्वेवस्य महिमानमोजसा ।	
वः पार्थिवानि विप्रमे स एतज्ञो	रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत यांसि सवितस्त्रीणि रोचनो	त सूर्यस्य रुश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्रीमुग्रयतः परीयस	उत मित्रो भवसि द्वे धर्मभिः	४
उतेशिचि प्रसवस्य त्वमेक इ	दुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि	इयावाश्चस्ते सवितः स्तोममानशे	५ [२४] (६८१)

(८२)

९ इयावाश्च आत्रेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्दुणीमहे	वपं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि १	
अस्य हि स्वयंशस्तरं	सवितुः कच्चन प्रियम् । न मिनन्ति स्वराज्यम्	२
त हि रत्नानि वामाचं	सुवार्ति सविता भगः । तं भागं चित्रमीमहे	३
अद्या नो देव सवितः	भुजावन्त सावीः सौभगम् । परां कुःष्वभ्यं सुव	४
विश्वानि देव सवित	दुहितानि परां सुव । यद् मद्रं तन्न आ सुव	५ [२५]
अनागसो अर्धितये	देवस्य सवितुः सुवे । विश्वां वामानि धीमहि	६ (६८८)

आ विश्वदेवं सत्पतिं सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसत्वं सधितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्विषः सधिता ८
य इमा विश्वा जाता न्याश्रावयति श्लोकेन । प्र च भुवति सधिता ९ [२६] (१९१)

(८३)

१० भौमोऽग्निः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद त्वसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिकदद् वृषभो जीरदान् रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभ्राय भुवनं महाबाधात् ।
उतानागा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
रथीव कश्याश्वो अभिक्षिपन्नाविर्वृतान् कृणुते वर्ध्याँइ अहं ।
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ध्याँ नभः ३
प्र वाता वान्ति पतरन्ति विद्युत उदोषधीर्जिह्वेते पिन्वते स्वः ।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसार्वति ४
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
द्विवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अवाङितेन स्तनयितुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उवृन्वता परि दीया रथेन ।
हतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूद्धतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुदवा नि पिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
वृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वद्भ्याभ्यः ८
यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षावर्षमुदुषू गृभ्रायाऽऽकृध्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)

(८४)

३ भौमोऽग्निः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

बद्धित्वा पर्वतानां सिद्धं विभर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति मद्भा जिनोधि महिनि ? (७०१)

स्तोमांसस्त्वा विचारिणि प्रति द्योभन्त्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि २
 हृच्छा चित् या वनस्पतीन् क्षया दध्न्योजसा । यत् ते अश्रस्य विद्युतो विवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽग्निः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र सन्नाजे वृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघान शमितेव चर्मो पस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
 वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उन्निर्यासु ।
 हृत्यु क्तुं वरुणो अप्सवग्निं विवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ २
 नीचीनवारं वरुणः कर्वन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनक्ति भूमं ३
 उन्नक्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समश्नेण वसत् पर्वतास स्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमाम् भुव्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवा अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दधर्ष ।
 एकं यदुद्रा न पूणन्त्येनी रासिश्चन्ती रवनयः समुद्रम् ६
 अर्यस्य वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सक्मिद् भ्रातरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चकृमा शिश्रथस्तत् ७
 कितवासो यद् रिंरिपुर्न वीवि यद् वा घा सत्यमुत यन्न विन्न ।
 सर्वा ता वि व्यं शिथिरेव देवाऽधा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽग्निः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । हृच्छा चित् स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव जितः १
 या पृतनासु वृष्टरा या वाजेषु श्रवाय्या । या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिदमवच्छव स्तिग्मा विद्युन्मयोनोः । प्रति दुणा गर्भस्यो गर्वा वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेषे रथाना मिन्द्राग्नी हवामहे । पती तुरस्य राधसो विद्रांसा गिर्वेणस्तमा ४
 ता वृधन्तावनु द्यून् मतीय देवावदभा । अर्हन्ता चित् पुरो कृधेऽश्वे देवावर्षते ५ (७१७)

एवेन्द्राग्निम्यामहावि हव्यं शुभ्रं धृतं न पूतमग्निभिः ।

ता सूरिषु भवो बृहद् रविं गुणस्तु विधृतमिदं गुणस्तु विधृतम्

६ [३२] (७१८)

(८७)

१ एवयामरुदाग्नेयः । मरुतः । अतिजगती ।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्यते गिरिजा एवयामरुत् ।

प्र शर्षाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे मन्दर्षिष्टये धुनिमताष्ट शर्वसे १

प्र ये आता महिना ये च नु स्वयं प्र विष्णनां ब्रुवत एवयामरुत् ।

कत्या तद् वो मरुतो नाधृषे शवो वाना मद्वा तदेवा मर्षुष्टासो नाध्रयः २

प्र ये द्विषो बृहत्तः शृण्विरे गिरा सुशुक्रानः सुभ्य एवयामरुत् ।

न वेष्टामिरीं सधस्थ ईष्ट आ अग्नयो न स्वर्षिद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ३

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात् सवस एवयामरुत् ।

यवायुक्त त्मना स्वादाधि ष्णुमि विष्पंधसो विमहसो जिगाति शेवृधो नृमिः ४

स्पृनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषां त्वेषो ययिस्तंविष एवयामरुत् ।

येना सहन्त क्रुजत स्वरोचिषः स्थातश्मानो हिरण्यवाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा बृहदशवस स्त्वेषं शवोऽवत्वेवयामरुत् ।

स्वातापो हि प्रसितौ संहञि स्थन ते न उरुप्यता निदः शुशुक्रांसो नाग्रयः ६

ते रुद्रासः सुमन्ता अग्नयो यथा तुविद्युन्ना अवन्त्वेवयामरुत् ।

वीर्यं पुय पंपये सध पार्थिवं येवामज्जेष्वा महः शर्षास्यद्वुतैनसाम् ७

अद्वेषो नो मरुतो गातुमेतन् ओता हव्यं जरितुरेवयामरुत् ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन् स्मद् रथयोऽ न वृत्तना ऽप द्वेषांसि सन्नुतः ८

गन्तां नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि ओता हव्यमरुक्ष एवयामरुत् ।

ज्येष्ठांसो न पर्वतांसो व्योमनि युयं तस्यं प्रचेतसः स्यातं वृधतं चो निवः ९ [३४] (७२०)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

चतुर्थ—मण्डलस्यान्तपर्यन्तं ३९४१

पञ्चम—मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः— ४६६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । जिह्नुप् ।

त्वं ह्यग्निं प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अमवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोर्बुद्धरीतु सहो विश्वस्मै सहसि सहधै १
 अधा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयन्नीडयः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो रघ्ये चितयन्तो अनु ग्मन् २
 बुतेव यन्तं बहुभिर्वसन्धैः स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु ग्मन् ।
 रुशान्तमग्निं दर्शतं बृहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीद्विवांसम् ३
 एवं देवस्य नमस्ता व्यन्तः श्रवस्यवः श्रव आपन्नमृक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियाणि भद्रायां ते रणयन्त संहृटी ४
 त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां राय उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सवृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]

सपर्येण्युः स धियो विश्वस्मै ह्रीता मन्द्रो नि बसावा यजीयान् ।
 तं त्वा वयं वम आ दीद्विवांसं भुषं जुवाधो नमस्ता सदेम ६
 तं त्वा वयं सुधयोऽ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीधानो द्विवो अग्ने बृहता रौचनेन ७
 विश्वां कृधि विशपतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषमं वर्षणीनाम् ।
 प्रेतीचणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रषीणाम् ८
 सो अग्न ईजे शशमे च मर्तो यस्त आनद समिधां हव्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेवा नमोभि विश्वेत् स वामा दधते त्वोतः ९
 अस्मा उ ते महिं महि विषेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः ।
 वेदीं सुनो सहसो गीमिरुक्थे रा तं भद्रायां सुमतो यतेम १० (१०

आ यस्तुतन्त्र रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्य स्तरुत्रः ।

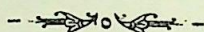
बृहन्निवाजैः स्थावैरभिरस्मे रेवन्निर्गमे वितुरं वि भाहि ११

नुवद् वसो सवमिन्द्रेह्यस्मे भूरिं तोकाय तर्नयाय पृथ्वः ।

पूर्वोरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२

पुरुषग्र्ये पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुता ते अश्याम् ।

पुरुणि हि त्वे पुरुवार स न्यग्र्ये वसु विधते राजन् त्वे १३ [३६] (१३)



[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३०]

(२)

११ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुण्यसि १

त्वां हि प्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळंते । त्वां वाजी यौत्यवृको रजस्तुर्विश्वचर्षणिः २

सजोषस्त्वा द्विवो नरो यज्ञस्य केतुभिर्नधते । यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुह्वे अध्वरे ३

ऋधद् यस्तं सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो द्विवो द्विषो अंहो न तरति ४

समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत । वयावन्तं स पुण्यति क्षर्यमग्ने शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम कण्वति द्विवि षट्शुक्र आर्ततः । सूर्यो न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ६

अधा हि विश्वीड्यो ऽसिं प्रियो नो अतिथिः । रण्वः पुरीव जूर्यः सूनुरं त्रययात्यः ७

कत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्ने वाजी न कृत्यः । परिज्मेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्यार्यः शिशुः ८

त्वं त्या चिदच्युता ऽग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्रसः ९

वेषि ह्यध्वरीयता मग्ने होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विषो अहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११

[२] (१४)

(३)

८ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । विष्टुप् ।

अग्ने स क्षेपहतपा कंतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोपा देव पासि त्यजसा मर्तमहः १

ईजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिः ऋधद्वा रायाग्र्ये द्वाश ।

एवा च न तं यशसामर्जुष्टिर्नाहो मर्तं नशते न प्रहसिः २

(१६)

सूरो न यस्य दृष्टतिरेषा मीमा यदेति शुचतस्त आ धीः ।	
हेषस्वतः शुखो नायमक्तोः कुत्रा चिद् रण्वो वसतिर्वेजेजाः	३
तिग्मं चिदेम महि वयो अस्य भसवस्वो न यमसान आसा ।	
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां वृविर्न द्रावयति वारु धक्षत्	४
स इदस्तेषु प्रति धादसिष्य—अच्छीत् तेजोऽयसो न धारां ।	
चित्रध्रजतिररतिर्यो अक्तो—वेर्न वृषद्वा रघुपत्न्यजहाः	५ [३]
स ई रेभो न प्रति वस्त उस्माः शोचिषां रापपीति मित्रमहाः ।	
नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नृ—नर्मर्यो अरुषो यो दिवा नृन्	६
द्विवो न यस्य विधतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।	
घृणा न यो धर्जसा पत्न्या य—ज्ञा रोदसी वसुना वं सुपर्णा	७
धारोभिर्वा यो युज्येभिर्कै—विद्युत्त दविद्योत् स्वेभिः शुष्यैः ।	
शर्षो वा यो मरुतां ततक्ष क्रमुर्न त्वेषो रमसानो अद्यौत्	८ [४] (३९)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतमनुषो वेवताता यज्ञेभिः सूनो सहसो यजासि ।	
एवा नो अद्य समना समाना—नुशक्नम उशतो यक्षि वेवान्	१
स नो विभावां चक्षणिर्न वस्ते—रग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात् ।	
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू—षभुद् भूदतिथिर्जातिर्वेवाः	२
द्यावो न यस्य पुनयन्त्यभ्वं भासीसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।	
वि य इनोत्यजरः पावको ऽभ्रस्य चिच्छिभ्रथत् पूव्याणि	३
वृक्षा हि सूनो अस्यद्यसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्माक्षम् ।	
स त्वं न ऊर्जसन् ऊर्जं धा राजेव जेरवृके क्षेप्यन्तः	४
नितिक्ति यो वारणमज्ञमति वायुर्न राष्ट्रयत्येत्यक्तून् ।	
तुर्याम यस्त आदिशामराती—रत्यो न हतः पततः परिह्वत्	५ [५]
आ सूर्यो न भानुमग्निर्कै—रग्ने ततन्थ रोदसी वि भासा ।	
चित्रो नयत् परि तमांस्यक्तः शोचिषा पत्न्यौशिजो न दीयन्	६ (३८)

त्वां हि मन्त्रतममर्कशोकैर्विबुधमहे माहि नः श्रोष्यमे ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवतां वायुं पृणन्ति राधंसा नृत्तमाः
 नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पृथिभिः पर्ष्यहः ।
 ता सूरिभ्यो गृणते रांसि सुहं मदेम शतहिमाः सुवीराः

७

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सूनुं सहस्रो युवान् मद्रोधवाचं मतिभिर्यविषम् ।
 य इन्द्रंति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अभुक्
 त्वे वसूनि पुर्वणीक होत वृषा वस्तोरोरिरे यज्ञियांसः ।
 क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन् त्सं सौमंगानि दधिरे पावके
 त्वं विश्व प्रदिवः सीद आसु कृत्वा रथीरभश्चो वार्यणाम् ।
 अत इनोषि विधते चिकित्वा व्यानुषर्जातवेद्यो वसूनि
 यो नः सन्तुत्यो अभिवातव्ये यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।
 तमजरेभिर्वृषमिस्तव स्वे स्तपां तपिष्ठ तपसा तपस्वान्
 यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै र्केभिः सूनो सहस्रो दयांशत् ।
 स मर्त्येष्वसुत प्रचेता राया द्युञ्जेन श्रवसा वि भाति
 स तत् कृषीषितस्तूर्यमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान् ।
 यच्छस्यसे द्युमिरक्तो वचोमि स्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मन्म
 अश्याम् तं काममग्ने तवोती अश्याम् रयि रयिवः सुवीरम् ।
 अश्याम् वाजमभि वाजयन्तो अश्याम् द्युक्षमंजराजरं ते

१

२

३

४

५

६

७ [७] (४०)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सूनुमच्छां यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।
 वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतांरं विष्यं जिगाति
 स विवितानस्तान्यतु रोषनस्था अजरेभिर्नानवज्जिर्यविष्ठः ।
 यः पावकः पुष्टतमः पुरुणि पृथून्यामिरनुयाति मवेन

१

२

(४१)

वि ते चिष्ववातज्जुतासो अग्ने भामांसः शुचे शुचयश्चरन्ति ।	
तुविप्रिक्षासो विष्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः	३
ये ते शुक्लासः शुचयः शुचिष्मः क्षां वपन्ति विषितासो अश्वाः ।	
अध भ्रमस्त उर्विषा वि भाति यातयमानो अधि सानु पृश्नेः	४
अध जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना ।	
शूरस्येष्ट प्रसितिः क्षातिरग्ने दुर्धतुर्मो दयते वनानि	५
आ भानुना पार्थिवानि जयांसि महस्तोदस्य धृषता ततन्थ ।	
स बाधस्वाप भ्रया सहोभिः स्पृघो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्ध्व	६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्ये चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।	
चन्द्रं रथि पुरुवीरं ब्रह्मन् चन्द्रं चन्द्रार्भिर्गृणते युषस्व	७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं द्विवो अरतिं पुंथिव्या वैश्वानरमुत आ जातमग्निम् ।	
कविं स्रज्जाजमतिथिं जनानां मासज्ञा पात्रं जनयन्त देवाः	१
नार्भि यज्ञानां सवर्धनं रयीणां महामाहावमभि सं नवन्त ।	
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः	२
त्वद् विप्रो जायते वाज्यग्रे त्वद् वीरासो अभिमातिबाह्वः ।	
वैश्वानर त्वमस्मात्तु धेहि वसूनि राजन् तस्पृहयाग्याणि	३
त्वां विश्वे अमृतं जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते ।	
तव क्रतुमिरमुतत्वमायन् वैश्वानर यत् पित्रोर्दीदेः	४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यग्रे नकिरा दधर्ध ।	
यज्यार्यमानः पित्रोरुपस्थे ऽर्विन्दः केतुं वयुनेष्वहाम्	५
वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि द्विवो अमृतस्य केतुनां ।	
तस्येदु विश्वा भुवनार्धि मूर्धानि वया इव रुरुहुः सप्त विमुहः	६
वि यो रजांस्यभिमीत सुक्रतुं वैश्वानरो वि द्विवो रोज्जना कविः ।	
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽदंशो गोपा अमृतस्य रक्षिता	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

- पुक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सतुः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः ।
 वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोम इव पवते चारुर्गम्ये १
- स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतुषा अरक्षत ।
 व्यन्तरिक्षममिमीत् सुकृतुं वैश्वानरो महिना नाकमस्पृशत् २
- व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः
 बि चर्मणीव धिषणो अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्णयम् ३
- अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत् चिज्ञो राजानमुप तस्थुर्कृग्नियम् ।
 आ द्रुतो अग्निमभरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावर्तः ४
- युगेयुगे विबुध्यं गृणज्यो ऽग्ने रधिं यशसं धेहि नव्यसीम् ।
 पव्येव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ५
- अस्माकमग्ने मघवत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।
 वयं जयेम शानिनं सहस्रिणं वैश्वानरं वाजमग्ने तवोतिभिः ६
- अदग्धेभिस्त्व गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सुरीन् ।
 रक्षां च नो द्रुषां शर्धो अग्ने वैश्वानर प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

- अहश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः ।
 वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि १
- नाहं तन्तुं न वि जानाभ्येतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः ।
 कस्य स्वित् पुत्र इह वक्त्वानि पुरो ववात्यवरेण पित्रा २
- स इह तन्तुं स वि जानाभ्येतुं स वक्त्वान्युतथा ववाति ।
 य इ चिकेतवृमृतस्य गोपा अवश्वरन् पुरो अन्येन पश्यन् ३
- अयं होता प्रथमः पश्यतिममिदं ज्योतिस्मृतं मर्त्येषु ।
 अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषुतो ऽमर्त्यस्तन्वा उ बर्धमानः ४ (७९)

भुवं ज्योतिर्निर्हितं हृशये कं मनो जविष्ठं पतयत्स्वन्तः ।

विश्वे देवाः सर्जनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु

५

वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीर्यं ज्योतिर्हृदय आहितं यत् ।

वि मे जनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिये

६

विश्वे देवा अनमस्यन् भियाना स्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम् ।

वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः

७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप्; ७ द्विपदा विराट् ।

पुरो वो मन्त्रं विच्यं सुवृक्तिं प्रयति युक्ते अग्निर्मध्वरे दधिध्वम् ।

पुर उक्थेशिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः

१

तमुं क्षुमः पुर्वणीक होतॄरग्ने अग्निभिर्मनुष इधानः ।

स्तोमं यमस्यै ममतेव द्रुपं धृतं न कुचि मृतयः पवनते

२

पीपाय स भवसा मर्त्येषु यो अग्नये वृषाणा विप्र उक्थैः ।

चित्राग्निसमृतिमिशिचित्रशोचिर्वज्रस्य साता गोमते वधाति

३

आ यः पुत्रो जायमान उर्वी कूरिदृशा भासा कृष्णाध्वा ।

अथ बहु चित्र तम ऊर्म्यायास्तुरः शोचिषा बृहशे पावकः

४

नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिहृती अग्ने रयिं मघवन्मथ धेहि ।

ये राधसा भवसा चात्यन्धान् त्सुवीर्यैर्मिश्रामि सन्ति जनान्

५

ब्रह्मं पुशं चनो धा अग्न उशन् यं तं आसानो जुहुते हविष्मान् ।

भरद्वाजेषु दधिचे सुवृक्तिमधीर्वाजस्य गध्वस्य सातो

६

वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेळां मदेम ज्ञातहिमाः सुवीराः

७ [१२] (८९)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीया नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।

आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी वधृत्याः

१

(८९)

त्वं होता॑ मन्द्रतमो नो अधु॑ गन्तुर्वे॒चो वि॒दधा म॒र्त्येषु ।
 पाव॑कया जुह्वा॒ ई वह्नि॑रासा ऽग्ने यज॑स्व तन्वं॑ । तव॒ स्वास्र्
 धन्या॑ चि॒द्धि त्वे धिष॑णा वष्टि॒ प्र वृ॑षास्त्रन्मं गृण॑ते यज॑ध्वे ।
 वे॒षिष्ठो अ॒ग्नि॑रसां य॒द्ध विप्रो॑ मधुं॑ च्छन्दो॒ भन॑ति रेम॒ वृष्टौ
 अ॒र्वि॒द्युत॑स्व स्वपा॑को वि॒भावा ऽग्ने यज॑स्व रो॒द॒सी उ॒रु॒ची ।
 आपुं॑ न यं नम॑सा शत॒ह॒व्या अ॒श्वान्ति॑ सुप्र॒यसं प॒ञ्च जनाः॑
 वृ॒क्षे ह॒ यज्ञम॑सा ब॒र्हि॒र॒ग्ना वया॑मि सु॒घृ॒तव॑न्ती सु॒वृ॒क्षि॒तः ।
 अ॒म्य॑मि स॒न्नु स॒दने॑ पृथि॒व्या अ॒भ्यायि॑ य॒ज्ञः सूर्ये॑ न च॒ष्टः
 वृ॒क्षस्या नः॑ पु॒र्वणी॑क होत॒ र्वे॒चेभि॑र॒ग्ने अ॒ग्नि॒भि॒रि॒धानः॑ ।
 रा॒यः सू॒नो सह॑सो वा॒चसाना॑ अति॒ स॒सेम॑ वृ॒जन् ना॒हः

२

३

४

५

६ [१३] (८८)

(१२)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिषां) ।

मध्ये होता॑ दुरो॒णे ब॒र्हिषो॑ रा॒ष्ट्र—मि॒स्तो॒द॒स्य रो॒द॒सी यज॑ध्वे ।
 अ॒यं स॒सूनुः॑ सह॑स॒ क्र॒तावा॑ दू॒रात् सूर्यो॑ न शो॒चिषा॑ ततान
 आ यस्मिन् त्वे स्वपा॑को यजत्र॒ यक्ष॑द् राजन् त्स॒र्वता॑ति॒ब नु छौः॑ ।
 त्रि॒षध॑स्थ॒स्तत॑रुषो न ज॒हो ह॒व्या म॒घानि॑ मा॒नुषा॑ यज॑ध्वे
 तेजि॑ष्ठा यस्या॒रति॑र्वे॒नेराद् तो॒षो अ॒ध्वन् न वृ॑ध॒सानो अ॑द्यौत् ।
 अ॒द्योद्यो न द्र॑षिता चे॒तति॑ त्म॒न्नम॑र्त्याऽव॒वर्त्र ओ॒षधी॑षु
 सा॒स्माके॑मि॒रेत॑री न शू॒षे र॒ग्निः द॒म आ जा॑तवे॒दाः ।
 दू॒ष्टो व॒न्वन् क॒त्या ना॒र्वो सः पि॑तेव जा॒रया॑यि॒ यज्ञेः
 अ॒धं स्मा॑स्य पनयन्ति भा॒सो वृ॒था यत् तक्ष॑दनुयाति॒ पृथ्वी॑म् ।
 स॒द्यो यः स्प॒न्द्रो वि॑षि॒तो ध॒र्वीया॑ नृ॒णो न ता॑युरति॒ धन्वा॑ रा॒ट्
 स त्वं नो॑ अ॒र्वन् नि॒दाया॑ वि॒श्वे॒भिर॒ग्ने अ॒ग्नि॒भि॒रि॒धानः॑ ।
 वे॒षि रा॒यो वि या॑मि वृ॒क्ष्णु॒ना म॒देम॑ शत॒हि॒माः सु॒वीराः॑

१

२

३

४

५

६ [१४] (१४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । मिष्टुष ।

त्वद् विष्वां सुमग्नं सौमगां न्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः ।	
भुष्टो रयिर्वाजो वृत्रघ्नो वृष्टिरीज्यो रीतिरपाम्	१
त्वं मग्नो न आ हि रत्नमिषे परिज्मेव क्षयसि वृश्मवर्चाः ।	
अग्नें मित्रो न वृद्धत क्रतस्याऽसिं क्षता वामस्य देव धूरेः	२
स सत्यतिः शर्वसा हन्ति वृत्र मग्ने विप्रो वि पण्येर्मतिं वाजम् ।	
यं त्वं प्रचेत क्रतजात राया सजोवा नप्त्रापां हिनोषिं	३
यस्तो सुनो सहसो गीर्मिरुक्थै र्यज्ञैर्मतो निक्षितिं वेद्यानद्र ।	
विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः	४
ता नुष्य आ सौमवसा सुवीराऽग्नें सुनो सहसः पुण्यसे धाः ।	
कृणोषि यच्छर्वसा धूर्तिं पुश्वो वयो वृकायारये जसुरये	५
वृथा सुनो सहसो नो विहाया अग्नें तोकं तनयं वाजि नो दाः ।	
विष्वाभिर्गीर्भिर्मि पृतिमर्यां मदेम ज्ञातहिमाः सुवीराः	६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शकरी ।

अग्ना यो मर्त्यो वुष्टो धियं जुजोष धीतिमिः । मसञ्च ष प्र पून्य इषं वुरीतावसे	१
अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्विधस्तम ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशाः	२
नाना ह्यग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः । तूर्धन्तो वस्युमायषो ब्रतैः सीक्षन्तो अन्नतम्	३
अग्निरप्साभृतीषहं वीरं वंवाति सत्यतिम् । यस्य ब्रसान्ति शर्वसः संवक्षि शत्रवो भिया	४
अग्निर्हि विघ्नानां निदो वृषो मर्तयुरुष्याति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः	५

अच्छा नो मित्रमहो देव वेधा नग्ने वोचः सुमतिं रोवस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुमिति वृषो नृन् द्विषो अर्हांसि कुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम

[१६] (१०१)

(१५)

१९ बार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आह्निरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शक्वरी;
६ अतिशक्वरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ वृहती ।

इमं शु ब्रो अतिथिमुष्वधुं विश्वासां विशां पतिमृजसे गिरा ।
वेतीद्व द्विवो जनुषा कचिच्चा शुचिर्ज्योक् चिद्वत्ति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वृधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशौचिषम् ।
स त्वं सुधीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे द्विवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावुको वृधो मूर्खः परस्यान्तरस्य तर्हवः ।
रायः सूनो सहस्रो मर्त्येष्वहो हविर्धेच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
युतानं ब्रो अतिथिं स्वर्णरमणिं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षवचसं सुवदितमिहं वृषाहंरतिं देवमृजसे ४
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न मानुना ।
तर्हन् न यामजेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः सुमिधां दुवस्यत मियंमियं ब्रो अतिथिं गृणीषणि ।
उपं ब्रो गीमिरमृतं विवासत द्वेवो द्वेवेषु वनन्ते हि वार्यं द्वेवो द्वेवेषु वनन्ते हि नो दुवः ६
समिद्धमग्निं सुमिधां गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अंध्ररे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्भुहं कविं सुक्षीरमहे जातवेदसम् ७
त्वां वृतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासंश्च मर्तांसश्च जागृविं विभुं विरपतिं नमसा नि वेदिरे ८
विभूर्पक्षाय उभर्यो अनु मता वृतो देवानां रजसी समीपसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽधं स्या नस्त्रिवरुथः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुदृशं स्वश्च मर्विह्वांसो विदुहं सपेय ।
स यक्षद्व विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निमृतेषु वोचत १० [१८]
तमग्ने पास्युत तं पिपथिं यस्त आनदं कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोदिति वा तमित पृणस्त्रि शर्वसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमुं नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्बद्धम्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाप्यः सहस्री १२ (११८)

अभिर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनिमा जातवेदाः ।

वेवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामुतावा १३

अग्रे यदुद्य विशो अध्वरस्य होतुः पार्वकशोचै वेदं हि यज्वा ।

कृता यजासि महिना वि यद् भू-हुव्या वह यविष्ठ या ते अद्य १४

अनि प्रयांसि सुथितानि हि स्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्वै ।

अवा नो यवचन् वार्जसाता-वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम १५ [१९]

अग्रे विश्वेभिः स्वनीक वेदै-रुर्णावन्तं प्रथमः सीवु योनिम् ।

कृत्यायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु १६

इममु त्यमर्थवव-वृशिं मन्थन्ति वेधसः ।

यमङ्कयन्तमानय-ज्ञायूरं श्याव्याभ्यः १७

जनिष्या वेचवीतये सर्वताता स्वस्तये ।

आ वेवान् वक्ष्यमुतां कतावृधो यज्ञं वेवेषु पिस्पृशः १८

वयमु त्वा गृहपते जनानां मष्टे अकर्म समिधा बृहन्तम् ।

अस्थुरि नो गार्हपत्यानि सन्तु त्रिमेन वस्तेजसा सं शिक्षाधि १९ [२०] (१२५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १६-२३]

४८ गार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्री, १, ६ वर्धमाना,

१७, ४७-४८ अनुष्टुप्; ४६ विष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । वेवेभिर्मानुषे जने १

स नो मन्त्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा मृहः । आ वेवान् वक्षि यक्षि च २

वेत्या हि वैधो अध्वनः पथश्च वेवाञ्जसा । अग्रे यज्ञेषु सुक्रतो ३

त्वामीळे अध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यजिरम् ४

त्वमिमा वार्या पुरु विवोदासाय सुन्वते । भरद्वाजाय व्राह्मणे ५ [२१]

त्वं द्रुतो अमर्त्य आ वहा वैव्यं जनम् । शृण्वन् विप्रस्य सुष्टुतिम् ६

त्वमग्ने स्वाध्वोहं मर्तासो वेचवीतये । यज्ञेषु वेवमीळते ७

तव प्र वक्षि मंहश-भुत कर्तुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः ८

त्वं होता मनुर्हितो वह्निरासा विष्टुरः । अग्रे यक्षि विवो विज्ञः ९ (१३४)

अग्न आ याहि वीतये	गृणानो हव्यदातये	। मि होता सस्ति बर्हिषि	१० [२२]
तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो	धृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठय	११
स नः पृथु श्रवाग्यमच्छा	देव विवाससि	। बृहदग्ने सुवीर्यम्	१२
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा	निरमन्थत	। भूर्धो विश्वस्य वाचतः	१३
तमु त्वा दध्यङ्कृषिः	पुत्र ईधे अथर्वणः	। वृत्रहर्णं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथयो वृषा	समीधे दस्युहन्तमम्	। धनंजयं रणोरणे	१५ [२३]
एह्य पु ब्रवाणि ते	ऽग्रं इत्येतरा गिरः	। एभिर्धर्धाल इन्दुभिः	१६
यत्र कं च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम्	। तत्रा सद् कृणवसे	१७
नहि ते पूर्वमक्षिपद्	भुवन्नेमानां वसो	। अथा दुवो वनवसे	१८
आग्निरेगाग्नि भारतो	वृत्रहा पुरुचेतनः	। दिवोदासस्य सत्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा	रयिं दाशन्महिष्वना	। वन्यन्नवातो अस्तृतः	२० [२४]
स प्रत्नवन्नवीयसा	ऽग्रं द्युन्नेन संयता	। बृहत् ततन्थ भानुना	२१
प्र वः सखायो अग्नये	स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया	। अर्चं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा	सीदुद्धोता कविकृतुः	। कुतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिव्रता	ऽऽदित्यान् मारुतं गुणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्ने संदृष्टि	रिषयते मर्त्याय	। ऊर्जो नपादुष्टतस्य	२५ [२५]
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वा वन्वन् त्सुरेक्षणाः	। मर्तं आनाश सुवृत्तिम्	२६
ते ते अग्ने त्वोता	इषयन्तो विश्वमायुः	। तरन्तो अर्यो अराती वन्वन्तो अर्यो अरातीः	२७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासद् विश्वं न्यत्रिणम्	। अग्निर्नो वनते रयिम्	२८
सुवीरं रयिमा भर	जातवेदो विचर्षणे	। जहि रक्षांसि सुक्रतो	२९
त्वं नः पाह्यंहसो	जातवेदो अघायतः	। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्ने दुरेव आ	मर्तो वधाय दाशति	। तस्मान्नः पाह्यंहसः	३१
त्वं तं देव जिह्वया	परि बाधस्व दुष्कृतम्	। मर्तो यो नो जिघांसति	३२
भरद्वाजाय सप्रथः	शर्म यच्छ सहन्त्य	। अग्ने वरेण्यं वसु	३३
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद	द्रविणस्युर्विपन्यया	। समिन्द्रः शुक्र आहुतः	३४
गर्भे मातुः पितृष्पिता	विदिद्युतानी अक्षरे	। सीदधृतस्य योनिमा	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने यद् वीदयद् विवि	३६
उप त्वा रण्वसंहं	प्रयस्यन्तः सहस्कृत	। अग्ने ससुज्जगिरेः	३७ (१६२)

उप॑ च्छायामि॑व घृ॒णे—रग॑न्म शर्म॑ ते वयम् । अग्ने॑ हिर॑ण्यसंह॑शः	३८
य उ॒ग्र इ॒व शर्य॑हा ति॒ग्मगृ॑ङ्गो न वंस॑गः । अग्ने॑ पुरो॑ रु॒रोर्जि॑थ	३९
आ यं ह॑स्ते न खा॒दिनं॑ शि॒र्शु जा॒तं न बि॑भ्रति । वि॒शाम॑ग्निं स्व॒ध्वरं॑	४० [२८]
प्र वृ॑वं वृ॒ववी॑तये भर॑ता वसु॑वित्तमम् । आ स्वे यो॒नौ नि पी॑दतु	४१
आ जा॒तं जा॒तवे॑दसि प्रियं॑ शि॒शीता॑तिथिम् । स्यो॒न आ गृ॑हप॑तिम्	४२
अग्ने॑ यु॒श्वा हि ये तवा—ऽश्वा॑सो दे॒व सा॒धवः॑ । अरं॑ वह॑न्ति म॒न्यवे॑	४३
अच्छा॑ नो या॒ह्या व॑हा—ऽभि प्रया॑सि वी॒तये॑ । आ वृ॒वान् त्सो॑मपी॒तये॑	४४
उद॑ग्ने भा॒रत द्यु॒म—दज॑सेण दवि॑द्युतत । शो॒चा वि भा॑ह्य॒र	४५ [२९]

वी॒ती यो वृ॑वं म॒तो दु॒वस्ये—वृ॒ग्निमी॑ळीताध्व॒रे ह॒विष्मा॑न् ।

हो॒तारं स॒त्यय॑जं रो॒दस्यो॑ रु॒त्तान॑ह॒स्तो न॑मसा वि॒वासे॑त ४६

आ ते॑ अ॒ग्न ऊ॒चा ह॒वि हृ॑दा तुष्टं भ॑रामसि । ते ते॑ भ॒वन्तु॑क्ष्णं ऋ॒षभा॑सो वृ॒शा उ॒त ४७

अ॒ग्निं वृ॒वासो॑ अ॒ग्रिय—मि॒न्धते॑ वृ॒त्रह॑न्तमम् । येना॑ वसु॒न्याभृ॑ता तू॒ळ्हा र॑क्षांसि वा॒जिना॑ ४८ [३०]

(१७३)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(१७)

१५ वाहस्पत्यो भगद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ; १५ द्विपदा त्रिष्टुप् ।

पि॒बा सोम॑मभि यमु॒ग्र तर्दं॑ ऊ॒र्वं ग॒व्यं म॑हि गृ॒णान इ॑न्द्र ।	
वि यो धृ॑ष्णो वधि॑षो वज्र॑हस्त वि॒श्वा वृ॒त्रम॑मि॒त्रिया॑ शवो॑भिः	१
स ई॑ पाहि॒ य ऋ॑जीषी त॒रुत्रो॑ यः शि॒प्रवान् वृ॑षभो यो म॒तीना॑म् ।	
यो गो॑त्रभिद् वज्र॑भृद् यो ह॒रि॒ष्ठाः स इ॑न्द्र चि॒त्राँ अ॒भि तृ॑न्धि वा॒जान्	२
ए॒वा प॑हि प्र॒तथा॑ म॒न्दतु॑ त्वा श्रु॒धि ब्र॑ह्म वावृ॑धस्वोत गी॒र्भिः ।	
आ॒विः सूर्य॑ ऋ॒णुहि॑ पी॒पिही॑षो ज॒हि शत्रूँ॑रभि गा इ॑न्द्र तु॒न्धि	३
ते त्वा॑ नदा॒ बृ॒हदि॑न्द्र स्व॒धाव इ॒मे पी॑ता उ॒क्षय॑न्त द्यु॒मन्त॑म् ।	
म॒हाम॑नूनं तव॑सं विभू॑तिं म॒त्सरा॑सो ज॒हप॑न्त प्र॒साह॑म्	४
येभिः॑ सूर्य॑सुप॑सं म॒न्दसा॑नो ऽवा॒सयो॑ऽप ह॒ळ्हानि॑ द॒द्रत॑ ।	
म॒हाम॑ग्निं प॒रि गा इ॑न्द्र स॒न्तं नु॒त्था अ॑च्यु॒तं स॑द॒सस्प॑रि स्वात्	५ [१]
तव॑ क्र॒त्वा तव॑ तद् वृ॑सनाभि—रामा॑सु प॒क्वं श॑च्या नि दी॒धः ।	
औ॒षोर्द्वि॑र उ॒न्निर्या॑भ्यो वि ह॒ळ्हो दू॒र्वाद॑ गा अ॒मृजो॑ अ॒ङ्गिर॑स्वान्	६ (१७९)

पमाथ क्षां महि वंसो व्युर्वी सुप द्यामृष्यो बृहदिन्द्र स्तवायः ।

अधारसो रोदसी देवपुत्रे प्रते मातरां यही कृतस्य

अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसं दधिरे भरतय ।

अदेवो यदभ्यौहिद देवान् त्वर्पाता वृणत इन्द्रमज

अध द्यौश्चित ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद् मियसा स्वस्य मन्योः ।

अहिं यविन्दो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान

अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभृष्टं ववृतच्छताश्रिम् ।

निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगृजीपिन

वर्धान् यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।

पूषा विष्णुस्त्रीणि सरांसि धावन् वृत्रहणं यविरमंशुमस्मै

आ क्षोदो महि वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमृषाम् ।

तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रादयो नीचीरुपसः सद्युधम्

एवा ता विश्वा चक्रवांसगिन्द्रं महाभुधमंजुर्यं संहोषाम् ।

सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्प्यात्

स नो वार्जाय श्वस इवे च राये धेहि द्युमत इन्द्र विषान् ।

भरद्वाजे नृवत इन्द्र सूरीन् विवि च स्मैधि पार्ये न इन्द्र

अया वार्जं देवहितं सनेम मदेम शताहिमाः सुवीराः

(१८)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमु द्रुहि यो अभिमृत्योजा वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः ।

अवाब्धमुग्रं सहमानमामि गीर्भिविधं वृषभं चर्षणीनाम्

स युध्मः सत्वा खजकृत् समद्रा तुविश्रक्षो नदनुमां क्रज्जीवी ।

बृहद्रेणुश्वरनो मानुषीणा मेकः कृष्टीनामभवत् सहावा

त्वं ह नु त्वर्षवमायो वस्युं रेकः कुटीरवनोरायाय ।

अस्ति स्थिष्ठु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्थिदस्ति तदतुथा वि वोचः

सदिन्द्रि ते तुविज्ञातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य ।

उग्रमुग्रस्य तवसस्तवीयो शरधस्य रभसुरो बभूव

४ (१९)

तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदन्निर्वलमङ्गिरोभिः ।
हङ्गयुतच्युद् दस्मेपर्यन्त—मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः ५ [४]

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये ।

स तोकसाता तनयि स वज्री वितन्तसाय्यो अभवत् समत्सु ६

स मज्जना जनिम् मानुषाणां मर्मत्येन नान्नाति प्र सर्मे ।

स द्युञ्जेन स शर्वसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः ७

स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुम्बुरिं धुनिं च ।

वृणक् पिपुं शम्बरं शुष्णगिन्द्रः पुरां च्यौताय शयथाय नू चित् ८

उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।

धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्द पुरुदत्र मायाः ९

अग्निर्न शुष्कं वर्ममिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।

गम्भीरयं क्रुष्वया यो रुरोजा—ध्वानयद् दुरिता वृम्भयञ्च १० [५]

आ सहस्रं पृथिभिर्गिन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिर्वाक् ।

याहि स्र्नो सहस्रो यस्य नू चि—ददेव ईशं पुरुहूत योतोः ११

प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य घृष्वे—र्विवो ररप्को महिमा पृथिव्याः ।

नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सह्योः १२

प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यद्रायुमतिथिग्वमस्मै ।

पुरु सहस्रा नि शिशा अभि क्षा—मुत् तूर्वयाणं धृषता निनेथ १३

अनु त्वाहिध्ने अर्धं देव देवा मवन् विश्वे कवितमं कवीनाम् ।

करो यत्र वरिवो बाधिताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः १४

अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत् इन्द्र देवाः ।

कृष्वा कृत्नो अकृतं यत् ते अस्त्यु—कथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः १५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिमा उत द्विबर्ही अग्निः सहोभिः ।

अस्मद्यग्बावुधे वीर्यायो—रुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् १

इन्द्रमेव धिषणां स्नातये धाद् ब्रह्मन्तमृष्यमजरं युवानम् ।

अर्वा—ल शर्वसा शूशुवांसं सद्योद्विद् यो बावुधे अस्मि २ (२०५)

पृथु कुरन्ता बहुला गर्भस्ती अस्मद्वाक् सं मिमीहि श्रवांसि ।

युथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्माँ इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ

३

तं व इन्द्रं चतिनमस्य शाकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।

यथा चित् पूर्वे जरितार आसु रनेद्या अनवद्या अरिष्टाः

४

धृतवतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।

सं जग्मिरे पथ्याऽ रायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यदमानाः

५ [७]

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।

विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणा मस्मभ्यं दा हरिवो मादयध्वै

६

यस्ते मदः पृतनापाळमृध इन्द्र तं न आ भर शूशुवासंम् ।

येन तोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहि जिगीवासस्त्वोताः

७

आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनुस्पृतं शूशुवासं सुदर्शम् ।

येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिभिरुत जामैरजामीन्

८

आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चादोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।

आ विश्वतो अभि समैत्वर्वा इन्द्र द्युम्नं स्वर्वद्रेह्यस्मे

९

नूवत् तं इन्द्र नूतमाभिरूती वंसीमहि वामं श्रोमतेभिः ।

ईक्षे हि वस्वं उभयस्य राजन् धा रत्नं महि स्थूरं बृहन्तम्

१०

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मकवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायो ग्रं संहोदामिह तं हुवेम

११

जनं वज्रिन् महि चिन्मन्यमान मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वास्मि ।

अधा हि त्वां पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु

१२

वयं तं एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत् स्याम ।

भ्रन्तो वृत्रायुभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः

१३ [८] (११६)

(२०)

१३ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । जिष्णुः, ७ विराट् ।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रुयिः शर्वसा पुत्सु जनान् ।

तं नः सहस्रभरमुर्वासां वृद्धिं सूनो सहसो वृत्रतुरम्

१ (११७)

द्विषो न तुभ्यमन्यिन्द्र सत्रा ऽसुर्यं देवेभिर्धायि विश्वम् ।
 अहिं यद् वृत्रमपो बभ्रिवांसं हवृजीषिन् विष्णुना सचानः २
 तूर्वहोर्जीयान् तवसस्तवीयान् कृतज्ञहोन्द्रो वृद्धमहाः ।
 राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां वर्तुमावत् ३
 शतैरपद्रन् पुण्यं इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसातौ ।
 वधेः शुष्णास्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरेचीत् किं चन प्र ४
 महो ब्रुहो अप विश्वायुं धायि वज्रस्य यत् पतने पावु शुष्णाः ।
 उरु ष सरथं सारथये क-रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातौ ५ [९]

प्र श्येनो न मङ्गिरमंशुमस्मै शिरो वासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 प्रावृक्षमीं साप्यं ससिन्तं पुणग्रया समिषा सं स्वस्ति ६
 वि पिप्रोर्हिमायस्य हव्हाः पुरो वज्रिच्छवसा न र्दधः ।
 सुदामन् तद् रेकणो अमृष्य-मृजिष्वने वृत्रं वाशुषे दाः ७
 स वेतुं दशमायं दशोणिं तूर्तुजिमिन्द्रः स्वमिष्टिसुम्नः ।
 आ तुग्रं शश्वदिमं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयद्यै ८
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
 तिष्ठद्वरी अध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम् ९
 सनेम तेऽवसा नव्यं इन्द्र प्र पूर्वः स्तवन्त एमा यज्ञैः
 सप्त यत् पुरः शर्म शार्वीर्द-र्द्धन दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
 त्वं वृध ईन्द्र पूर्वो भू-र्वरिष्यस्यज्ञाने काव्याय ।
 परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे ददाथ स्वं नपातम् ११
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती-क्रणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमतिं गूरु पथि पारया तुर्वज्ञं यष्टुं स्वस्ति १२
 तव ह त्यादिन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
 वृष्यदितु तुभ्यं सोमैभिः सुन्वन् वृमीतिरिधममृतिः पृथ्व्यः कैः १३ [१०] (२२९)

(२१)

१९ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो-हव्यं वीर हव्यां हवन्ते ।

द्विषो रथेष्टामजुं नवीयो रयिषिभूतिरियते वज्रस्या

१ (२१०)

- तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानीं गिर्बाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।
यस्य दिवमतिं मृत्वा पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम् २
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।
कदा ते मतीं अमृतस्य धामे—यक्षन्तो न भिनन्ति स्वभावः ३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनें चरति कासु विश्व ।
कस्ते यज्ञो मनसि शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता ४
इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रतास आसुः पुरुकृत सखायः ।
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि ५ [११]
तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रता तं इन्द्र श्रुत्यानु येयुः ।
अचीमसि वीर ब्रह्मवाहो यावेव विद्म तात् त्वा महान्तम् ६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महिं जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व ७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वद् बभूथ सुहव एष्टौ ८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च ९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावां अन्यो अमृत त्वदस्ति १०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहस्रो यजत्रैः ।
ये अग्निजिह्वा क्रतुसाप आसु—र्ये मनुं चकुरुपरं दत्ताय ११
स नो बोधि पुरता सुगेषू—त दुर्गेषु पथिकृद् विद्वानः ।
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा—स्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम् १२ [१२] (१४१)

(१२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- य एक इन्द्रव्यश्वर्यणीना मिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः ।
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् तस्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान् १
तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।
नक्षद्वाभं ततुरिं पर्वतेषा—मद्रोचवाचं मतिभिः शविष्ठम् २ (१४२)

तर्धमिह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नृवतः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान् तस्मा भर हरिवो मावृषधै ३
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चि—जजरितार आननुः सुस्रमिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध खिद्रः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरभः ४
 तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठा भिन्दु वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविभ्राभं तुविकूर्भि रभोदां गातुमिषे नक्षते तुभ्रमच्छ ५ [१३]

अथा ह त्वं प्रायया वावृषानं मनोजुवा स्वतपः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद् वीहिता स्वोजो रुजो वि हुल्हा धृषता विरागिन् ६
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत् परितंसयधै ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवहो न्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय वृहणे पार्थिवानि विव्यानि दीपयोऽन्तारिक्षा ।
 तपा वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्माद्विषे शोचय क्षामपश्च ८
 भुवो जनस्य विव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंहृक् ।
 धिष्व वज्रं वक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुषं दयसे वि मायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शंनुतुर्यो वृहतीममृधाम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृजा करो बज्रिन् सुतुका नाहुषाणि १०
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रवज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्गहि हृषमा मद्रघञ्जिक् ११ [१४] (१५२)

(२३)

१० बर्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निर्मिश्र इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि शस्यमान उदधे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मघवन् हरिन्यां बिभ्रद् वज्रं बाहोरेन्द्र यासि १
 यद् वा विवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृहत्वेऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा वक्षस्य बिभ्युवो अबिभ्य वरन्धयः शर्धत इन्द्र वस्यून् २
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुघो जरितारमृती ।
 कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसुं स्तुवते कीरये चित् ३ (१५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं वृदिर्गाः ।
कर्ता वीरं नर्यं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः ।
अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रदिवो अपस्कः ।
सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथास्तत्

४

५ [१५]

ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।
सुते सोमे सुतपाः शंतमानि रान्द्र्या क्रियास्म वक्षणाणि यज्ञैः
स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिबा तु सोमं गोर्कजीकमिन्द्र ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदो—रं कृधि त्वायत उं लोकम्
स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञासं इमे अश्रुवन्तु ।
प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यभ्याः
तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमैभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसे मृधाति
एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमे भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
असद् यथा जरित्र उत सूरि—रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य वृता

६

७

८

९

१० [१६] (१६१)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४१]

१० वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मद इन्ध्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा क्रंजीपी ।
अर्चत्र्यो मघवा नृभ्य उक्थै—द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः
ततुर्विरो नर्यो विचेताः श्रोता हवं गृणत उर्व्यूतिः ।
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वार्जम्
अक्षो न चक्रयोः शूर बुहन् प्र ते मृह्ना रिंरिचे रोदस्योः ।
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्युष्टयौ रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः
शचीवतस्ते पुरुशाक् शाका गवामिव सुतयः संचरणीः ।
वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अक्वामानः सुदामन्
अन्यदुद्य कर्वरमन्यदु श्वो ऽसच्च सन्मुहुंराचक्रिन्द्रः ।
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽयं वशस्य पर्येतास्ति

१

२

३

४

५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठा दुक्थेभिर्निन्दानयन्त यज्ञैः ।	
तं त्वाभिः सुष्टुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरन्ति शरद्वो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।	
वृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमैभिरुक्थैश्च ग्रस्यमाना	७
न व्रीळन्ते नर्मते न स्थिराय न शर्धते दस्युज्जृताय स्तवान् ।	
अत्रा इन्द्रस्य गिरयश्चिद्दृष्ट्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधर्मस्मै	८
गम्भीरेण न उरुणामत्रिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ पु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्यन्नक्तोर्व्युष्टौ परितक्मयायाम्	९
सचस्व नायमर्वसे अभीकं इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः	१० [१८] (२७२)

(२५)

९ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । ऋष्टिपृ ।

या तं ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुभिमन्नास्ति ।	
ताभिर्ऋषु वृत्रहृत्यैऽवीन एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र	१
आभिः सृष्ट्यो मिथतीररिषण्यन्नमित्रस्य व्यथया मनुमिन्द्र ।	
आशिर्विश्वा अभियुजो विपूचीरार्याय विशोऽव तारीर्दासीः	२
इन्द्रं जामय उत येऽजामयो ऽवाचीनासो वनुषो युयुजे ।	
त्वमेषां विधुरा शर्वासि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	३
शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनूरुचा तरुषि यत् कृण्वेतै ।	
तोके वा गोषु तनये यदप्सु वि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवैते	४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णुर्न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र नर्किष्ट्वा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोर्नृम्णमयो र्यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।	
वृत्रे वा महो नुवति क्षयं वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते	६
अथ स्मा ते चर्षणयो यदेजा निन्द्रं त्रातोत भवा वरुता ।	
अस्माकांसो ये नृतमासो अयं इन्द्रं सूरयो दधिरे पुरो नः	७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहृत्ये ।	
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषहो	८ (१८०)

एवा नः स्पृधः समजा सम-त्स्विन्द्र रारन्धि मिथुतीरवेदीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गुणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

१ [२०] (१८१)

(२६)

८ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शुधी न इन्द्र ह्वयामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद् विशोऽयन्त शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन् दाः
त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ ।
त्वां वृद्धावेन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोषु युध्यन्
त्वं क्विं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय गुष्णं वृशुषे वक् ।
त्वं क्षिरो अमर्मणः पराह-क्षतिथिगवाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं स्थं प्र भरो योधमुष्व-मावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
त्वं तुष्टं वेतसवे सचाहन् त्वं तुजिं गुणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुत्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रां शूरं दर्विं ।
अथ गिरिदासं शम्बरं हन् प्रावो दिवोदासं चित्रामिह्वती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं भृद्धामिर्मन्वसानः सोमै-र्वृमीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्णप् ।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन् षष्टिं सहस्रां शच्या सचाहन्
अहं चन तत् सुरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुज्ञमोजः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा-क्षिवरुथेन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युन्नहंतौ सखायः स्याम महिन प्रेक्षाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रधीरस्तु श्रेष्ठो घने वृत्राणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (१८१)

(२७)

८ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अध्यावर्ती वायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मधु किमस्य पीता-विन्दुः किमस्य सख्ये चकार ।
रणां वा ये निषष्टि किं ते अस्य पुरा विविधे किमु नूतनासः
सर्वस्य मधु सर्वस्य पीता-विन्दुः सर्वस्य सख्ये चकार ।
रणां वा ये निषष्टि सत् ते अस्य पुरा विविधे सद् नूतनासः

१

२ (२११)

नहि नु ते महिमानः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विद्म ।
 न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्द्धृष्ट इन्द्रियं ते ३
 एतत् त्यत् तं इन्द्रियमचेति येनावधीर्गशिश्वस्य शेषः ।
 वज्रस्य यत् ते निहतस्य शृङ्गात् स्वनाशिदिन्द्र परमो वृद्धारं ४
 वधीदिन्द्रो वरशिश्वस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।
 वृचीवतो यद्धरियूपीयां हन् पूर्वं अर्धं भियसापरो दत्त ५ [२३]

त्रिंशच्छतं वार्मिण इन्द्र साकं यव्यावत्पां पुरुहूत श्रवस्या ।
 वृचीवन्तः शरवि पत्यमानाः पात्रा भिन्दुना न्यथान्यायन् ६
 यस्य गावावरुषा सूर्यवस्यू अन्तरु पु चरतो रेरिहाणा ।
 स सृज्याय तुर्वहां परावाद् वृचीवतो दैववाताय शिक्षन् ७
 ह्यौ अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।
 अभ्यावर्ती चायमानो ददाति दूणाशेषं दक्षिणा पार्थवानाम् ८ [२४] (२९७)

(२८)

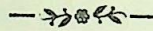
८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । गावः, २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्नुत भद्रमकृन् त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।
 प्रजावर्तीः पुरुरूपा इह स्यु-रिन्द्राय पूर्वोरुषसो दुहानाः १
 इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्ष-त्युपेद् ददाति न स्वं भुषायति ।
 सूर्योभूयो रयिमिदस्य वर्धय-न्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति वेवयुम् २
 न ता नशन्ति न दमाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा वर्धयति ।
 वृषोश्च यामिर्यजते ददाति च ज्योगित् तामिः सचते गोपतिः सह ३
 न ता अर्वा रेणुककाटो अश्रुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अमि ।
 उक्तायममयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ४
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रदा मनसा चिदिन्द्रम् ५
 युयं गावो मेवयथा कृशं चि-दश्रीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वयं उच्यते सभासु ६ (१०१)

प्रजावतीः सुयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।
मा वः स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः
उपेदमुपपचन मासु गोषूप पृच्यताम् ।
उप ऋषभस्य रेत स्युपेन्द्र तव वीर्ये

७

८ [२५] (३०५)



[सप्तमोऽध्यायः ॥ ७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चकानाः ।
महो हि वृता वज्रहस्तो अस्ति महामु रणवमवसे यजध्वम्
आ यस्मिन् हस्ते नर्या मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।
आ रश्मयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वांसो वृषणो युजानाः
श्रिये ते पात्रा दुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शर्वसा दक्षिणावान् ।
वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नृतविषिरो बभूध
स सोम आमिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पच्यते सन्ति धानाः ।
इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः
न ते अन्तः शर्वसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।
आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती
एवेदिन्द्रः सुहव ऋष्वो अस्तूती अनूती हिरिगिप्रः सत्वा ।
एवा हि जातो असमात्योजाः पुरु च वृत्रा हनति नि दस्यून

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् वावृधे वीर्यीयं एको अजुर्यो दयते वसति ।
प्र रिरिचे विव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे
अर्धा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि वाधार नकिरा मिनति ।
द्विवेदिदे सूर्यो दर्शतो भूद् वि सन्नान्युर्विया सुकतुर्धात्
अद्या चिन्नू चित् तदपो नदीनां यदाम्यो अर्दो गातुमिन्द्र ।
नि पर्वता अद्भसद्रो न सेदु स्वया हव्हानि सुकतो रजांसि

१

२

३

(३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावाँ अन्यो अस्तीन्द्रं देवो न मर्त्यो ज्यायान् ।

अहङ्गाहिं परिशयानमर्णो ऽवांसृजो अपो अच्छा समुद्रम्

४

त्वमपो वि दुरो विषूचीरिन्द्रं हृळ्मरुजः पर्वतस्य ।

राजाभवो जर्गतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुपासम्

५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शफरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणा मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।

वि तोके अप्सु तनये च सूरौ ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः

१

त्वद् भियेन्द्र पार्थिवानि विश्वा ऽच्युता चिच्छावयन्ते रजांसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हृळ्हं भयते अज्मन्ना ते

२

त्वं कुत्सेनाभि शुष्णाभिन्द्रा ऽशुषं युध्य कुर्यवं गविंष्टी ।

दशं प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुपायश्चक्रमविंवे रपांसि

३

त्वं ज्ञातान्यव शम्बरस्य पुरो जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यत्र शच्या शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतके भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४

स सत्यसत्वन महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनुष्ण भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोप मद्विक् प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः

५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिञ्चिने वज्रिणे शंतमानि वचास्यासा स्थविराय तक्षम्

१

स मातरा सूर्येणा कवीना मवासयद् रुजदद्रिं गृणानः ।

स्वाधीभिर्ऋकैर्भिर्वावज्ञान उदुस्त्रियाणामसृजन्निदानम्

२

स वह्निभिर्ऋकैर्भिर्गोषु शश्वन् मितनुमिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन् हृळ्हा रुरोज कविभिः कविः सन्

३

स नीव्याभिर्जरितारमच्छा महो वार्जेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।

पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीना मा गिर्वणः सुविताय प्र याहि

४

(३२५)

स सर्गेण शर्वसा तक्तो अत्यै—एष इन्द्रो दक्षिणतस्तुराषाद् ।

इत्था सृजाना अनपावृद्धं विवेदि विविपुरमृण्यम्

५ [४] (३१६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो द्वा । मर्वो वृषन् त्वमिष्टिर्दस्वान् ।

सौर्वरव्यं यो वनवत स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहवमित्रान्

१

त्वां हीन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ ।

त्वं विप्रैर्भिवि पुणीरंशाय स्योत इत् समिता वाजमर्वा

२

त्वं तां इन्द्रोभयां अमित्रान् दासा वृत्राण्यायां च शूर ।

वधीर्वनेव सुधितेभिरत्के रा पृत्सु दंषि नृणां नृतम

३

स त्वं न इन्द्राकवाभिरुती सखा विश्वायुरविता वृधे यूः ।

स्वर्षता यद्धवर्षाभसि त्वा युध्वन्तो नेमर्षिता पृत्सु शूर

४

नूनं न इन्द्राण्याय च स्या भवा मृत्लीक उत नो अभिन्दौ ।

इत्था गुणन्तो महिनस्य शर्मन् विवि प्यास पर्यै गोषतयाः

५ [५] (३११)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुर्गिरं इन्द्र पूर्वी वि च त्वद् यन्ति विश्वो मनीषाः ।

पुरा नूनं च स्तुतय कधीणां पस्पृध इन्द्रे अध्युक्थार्का

१

पुरुहूतो यः पुरुगूर्तं क्रभ्वा एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः ।

रथो न महे शर्वसे युजानोइः अस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत्

२

न यं हिसन्ति धीतयो न वाणी रिन्धं नक्षन्तीदृमि वर्धयन्तीः ।

यदि स्तोतारः शतं यत् सहस्रं गुणान्ति गिर्वणसं शं तदस्मै

३

अस्मा एतद् दिव्यं चैवं मासा मिमिक्षा इन्द्रे न्ययामि सोमः

जनं न धन्वन्नमि सं यदापः सत्रा वावृषुहर्वनानि यज्ञैः

४

अस्मा एतन्मह्याङ्गुपमेस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिमिरवाचि ।

असद् यथा महति वृत्रतूर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च

५ [६] (३१६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कर्हि स्वित्र तदिन्द्र यज्ञमिन्द्रं	वीरैर्वीरान् नीळयासे जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोप्विन्द्र	द्युम्नं स्वर्वद धेह्यस्मे	२
कर्हि स्वित्र तदिन्द्र यज्जग्निरे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न नियुतो युवासे	कदा गोमघा हवनानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वंश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुर्घामिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तया नूनं वृजन्मन्यथा चिच्छूरो	यच्छक्रा वि वुरो गृणीषे ।	
या निरंरं शुक्रदुर्घस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जित्वा	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सन्ना मदासस्तव विश्वजन्याः	सन्ना रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सन्ना वाजानामभवो विभक्ता	यद् देवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येजे जन ओजो अस्य	सन्ना दधिरे अनु वीर्याय ।	
स्यूमगृभे दुधयेऽर्वते च	कर्तुं वृञ्जन्त्यपि वृञ्जहत्ये	२
तं सध्रीचीरुतयो वृष्ण्यानि	पौस्यानि नियुतः सहचुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं ज सिन्धव उक्थशृष्णा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्वामुषं सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्वभूथासंभो जनानां मेको	विश्वस्य भुवनस्य राजा	४
स तु भुधि श्रुत्या यो दुवोयु	द्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः ।	
असो यथा नः शवसा चक्रानो	युगेयुगे वर्यसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र	युक्तासो हरयो वहन्तु ।	
कीरिश्चिद्धि त्वा हवते स्वर्वा	नृधीमहि सधमादस्ते अद्य	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्मगमन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।	
इन्द्रो नो अस्य पूर्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा	२
आसस्राणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वाः ।	
अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयु नू चिन्तु वायोरमृतं वि दस्येत्	३
वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।	
यया वज्रिवः परियास्यहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरीन्	४
इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य दातेन्द्रो गीर्भिवर्धतां वृद्धमहाः ।	
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पृणति तूतुजानः	५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपादित उदुं नश्चित्रतमो महीं भर्षद् द्युमतीमिन्द्रहृतिम् ।	
पन्यसीं धीतिं दैव्यस्य याम अन्नस्य रातिं वनते सुदानुः	१
दुराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।	
एयमेनं देवहृतिर्ववृत्वा न्मद्वा गिन्द्रमियमुच्यमाना	२
तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूष्यकैः ।	
ब्रह्मा च गिरों दधिरे समस्मिन् महाँश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे	३
वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिरं उक्था च मन्म ।	
वर्धाहेनमुषसो यामन्नक्तो वर्धान् मासाः शरदो द्याव इन्द्रम्	४
एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।	
महामुग्रमवसे विप्र नून मा विवासेम वृत्रतुर्येषु	५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य वहे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।	
अपां नस्तस्य सचनस्य देवेषां युवस्व गृणते गोअंघ्राः	१
अयमुंज्ञानः पर्यद्रिमुस्त्रा ऋतधीतिभिर्कृतयुग्युंज्ञानः ।	
रुजदरुगुं वि वलस्य सानुं पणीर्वचोभिरुमि योधदिन्द्रः	२ (३५८)

अयं द्योतयवृद्युतो व्य॑क्तून् द्योषा वस्तोः शरदु इन्दुरिन्द्र ।

इमं केतुर्मदधुर्नू चिदह्नां शुचिजन्मन उषसश्चकार

३

अयं रोचयवृरुचो रूचानो॑ इ॒ ऽयं वासयद् व्यु॑तेन॑ पूर्वीः ।

अयमी॑यत ऋतयुग्मिरश्वैः स्वर्वि॑वा नाभिना चर्षणि॑प्राः

४

नू गृ॑णानो गृ॑णते प्र॑त राज॒न्निषः पिन्व वसु॑देयाय॑ पूर्वीः ।

अप ओष॑धीरविषा वनानि॑ गा अर्व॑तो नृ॒नृचसे॑ रिरिहि

५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पि॒ब तुभ्यं॑ सुतो म॒द्राया—ऽव॑ स्य ह॒री वि मु॑चा सखा॑या ।

उ॒त प्र गा॑य ग॒ण आ नि॑षद्या—ऽथा॑ य॒ज्ञाय॑ गृ॒णते वयो॑ धाः

१

अस्य॑ पि॒ब यस्य॑ ज॒ज्ञान इ॑न्द्र म॒दाय॑ क॒त्वे अपि॑बो विर॒प्तिन् ।

तमु॑ ते गा॒बो न॒र आपो॑ अ॒द्रि रि॒न्दु स॒म॒ह्यन् पी॑तये॒ सम॑स्मे

२

स॒मि॒न्द्रे अ॒ग्नौ सु॑त इ॒न्द्र सोम॑ आ त्वा॑ वहन्तु॒ हर॑यो वहि॒ष्ठाः ।

त्वा॒यता म॑न॒सा जोह॑वीमी॒न्द्रा या॑हि सु॒विताय॑ म॒हे नः

३

आ या॑हि श॒श्वदु॑गता य॒याथे—न्द्र॑ म॒हा म॑न॒सा सोम॑पेयम् ।

उ॒प ब॒ह्माणि॑ शृणव॒ इमा॑ नो—ऽथा॑ ते य॒ज्ञस्त॒न्वे॒ वयो॑ धा॒न्

४

यदि॑न्द्र वि॒वि पा॑र्ये॒ यद॒ध ग्य॑द् वा स्वे स॒दने॑ य॒त्र वा॑सि ।

अतो॑ नो य॒ज्ञम॑वसे॒ नियु॑त्वान् त्स॒जोषाः॑ पाहि॒ गिर्व॑णो म॒रुद्भिः॑

५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अहे॑ळमान॒ उप॑ याहि॒ यज्ञं॑ तुभ्यं॑ पवन्त॒ इन्द्र॑वः सु॒तासः॑ ।

गा॒बो न ब॑जिन् त्स॒वमो॑को अ॒च्छे—न्द्रा॑ ग॒हि प्र॒थमो॑ य॒ज्ञिया॑नाम्

१

या ते॑ का॒कुत् सु॒कृता॑ या वरि॒ष्ठा यया॑ श॒श्वत् पि॑ब॒सि मध्व॑ ऊ॒र्मिम् ।

तया॑ पा॒हि प्र ते॑ अध्व॒र्युर॑स्थात् सं ते॒ वज्रो॑ वर्ततामिन्द्र॒ गन्तुः॑

२

एष॑ वृ॒प्सो वृ॒षमो॑ विश्वरू॒प इन्द्रा॑य वृ॒ष्णो स॒म॒कारि॑ सोमः ।

एतं॑ पि॒ब ह॒रिवः॑ स्थातरु॒ग्र यस्ये॑शिषि॒ प्रदि॑वि॒ यस्ते॑ अन्नम्

३

(३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्या नयं श्रेयाश्चिकितुषे रणाय ।

एतं तितित्वं उषं याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पृणस्व

४

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वा इरं ते सोमस्तन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्मौ अथ पृतनासु प्र विक्षु

५ [१३] (३१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ वृद्धी ।

प्रत्यस्मै पिपीषिते विश्वानि विदुषे भर । अरंभाय जग्मये उपश्चाद्वधने नरे १

एमेनं प्रत्येतन सोमैभिः सोमपातमम् । अमत्रिभिर्कजीषिणमिन्द्रं सुतेभिरिन्द्रुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्द्रुभिः सोमैभिः प्रतिभूषथ । देवा विश्वस्य मेधिरो धृषत तन्निदिषते ३

अस्माअस्माइवन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित् संमस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽमिर्नास्तेरवस्पत ४

[१४] (१५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्भरं मदे विवोदासाय रन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीव्रसुतं मयं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे हृच्छा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्वानो अन्धसो मार्धोनं दधिषे शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (१७)

(४४)

| चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९

२४ शंयुर्बार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) बिराद ।

यो रयिवो रयितमो यो द्युक्षेर्धुम्वन्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मवः १

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो वामा मन्तीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मवः २

येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वाभिरुतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मवः ३

त्यमुं वो अप्रहणं गुणीषे शवसस्पतिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं महिष्ठं विश्वचर्षणीम् ४

(१८)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पर्षीं तुरस्य राधंसः ।

तमिष्यस्य रोदसी देवी शुष्मं स्पर्यतः

५ [१६]

तद् व उक्थस्व बर्हणे न्नायोपस्तृणीषणि ।

विपो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सक्षितः

६

अविद्वद् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् ।

ससवान् स्तौलाभिर्वीररात्रि रुरुष्या पापुरंभवत् सखिम्यः

७

ऋतस्य पथि वेधा अपायि धिये मनांसि देवासो अक्रन् ।

दधानो नाम महो वचोभिर्वर्षुर्दशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमर्तमं दक्षं धेह्यस्ते सेधा जनानां पूर्विररातीः ।

वर्षीयो वयः कृणुहि शर्षीमिर्धनस्य सातावस्मां अविहि

९

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं वृत्रे हरिषो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्दशे मर्त्यज्ञा किमङ्ग रंभचोदनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिषाम ।

पूर्वर्षिष्ट इन्द्र निष्विषो जनेषु जह्यसुंष्वीन् प्र बृहापृणतः

११

उवृध्राणीव स्तनयन्त्रियतीन्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्यां ।

त्वमसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वाङ्गमान आ दभन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूर्व्यामिह नूतनाभिर्गीर्मिर्वीरुधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मदे पुरु वपीसि विद्वा निन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मे सोमं वीराय जिप्रिणे पिबन्धे

१४

पातां सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्तां वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्तां यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुधीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपात्र मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सोमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युषवद् व्यहः

१६

एना मन्दानो जहि शूर शत्रू आमिमजामि मघवन्नमित्रान् ।

अभिषेणो अभ्यादेवेदिशानान् पराच इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसु प्यापो मघवन्निन्द्र पू त्स्वस्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः ।

अपां तोकस्य तनयस्य जेव इन्द्रं सूरिन् कृणुहि स्मां नो अर्धम्

१८

(३९७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः ।	
अस्मन्नाञ्चो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थुर्धृतप्रुषो नोर्मयो मर्दन्तः ।	
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषांसि द्विवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तियांनाम् ।	
वृष्णे त इन्द्रवृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत् ।	
अयं स्वस्य पितुरायुधानी इन्द्रमुष्णादशिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोदुषसः सुपत्नी रयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।	
अयं त्रिधातुं द्विवि रौचनेषु त्रितेषु विन्दकुम्भतं निर्गूळम्	२३
अयं द्यावापृथिवी विष्कमाय द्युयं रथमयुनक् सप्तर्श्मिम् ।	
अयं गोषु शच्या पक्वमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृषस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिचृत,

३१ पादनिचृत, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुभ	। इन्द्रः स नो युवा सखा	१
अविप्रे चिद वयो दधं दनाशुनां चिदर्वता	। इन्द्रो जेता हितं धनम्	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः	। नास्य क्षीयन्त ऊतयः	३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽर्चन्त प्र च गायत	। स हि नः प्रमतिर्ब्रही	४
त्वमेकस्य वृत्रह त्रविता द्वयोरसि	। उतेहो यथा वयम्	५ [२१]
नयसीद्वति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः	। नृभिः सुवीर उच्यसे	६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीर्भिः सखायमृग्मियम्	। गां न वोहसे हुवे	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वसूनि नि द्विता	। वीरस्य पृतनाषहः	८
वि हृह्वानि चिद्विप्रो जनानां शचीपते	। बृह माया अनानत	९
तमु त्वा सत्य सोमपा इन्द्रं वाजानां पते	। अहंमहि श्रवस्यवः	१० [२२]
तमु त्वा यः पुरासिथ यो वा नूनं हिते धने	। हव्यः स श्रुधी हवम्	११ (४१४)

धीभिरर्विद्धिर्वतो वाजो इन्द्र श्रवाय्यान् । त्वया जेष्म हितं धनम् १२
अभूरु वीर गिर्वणो महां इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तसाय्यः १३
या तं ऊतिरमित्रहन् मध्वजवस्तमासति । तया नो हितुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकेनाभियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इव तमुं प्पुहि कृष्टीनां विचरषणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिंथा ऽऽपिक्वती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृळय १७
धिष्व वज्रं गभस्त्यो रक्षोहत्याय वाजिवः । सासहीष्ठा अभि स्पृधः १८
प्रबं रयीणां युजं सखायं कीरिचोदनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवा एको वसूनि पत्यते । गिर्वणस्तमो अर्ध्रिगुः २० [२४]

स नो नियुद्धिरा पृण कामं वार्जेभिराश्विभिः । गोमन्दिर्गोपते धृषत् २१
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहुताय सत्त्वे । शं यद् गवे न शाकिने २२
न घा वसुनि यमते वानं वार्जस्य गोमन्तः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुवित्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् २४
इमा उं त्वा शतक्रतो ऽभि प्र णोतुवुर्गिरः । इन्द्र वत्सं न मातरः २५ [२५]

हुणाशं सुख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उं त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वार्जेभिर्वाजयताम् २९
अस्माकमिन्द्र भूतु ते स्तोत्रो बाहिंष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि वुवुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्गव्यः ३१
यस्य वायोर्विव ब्रवद् भद्रा रातिः संहसिर्णी । सद्यो वानाय महेति ३२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सवा गृणन्ति कारवः । वुवुं संहस्रदातमं सुरिं संहस्रसातमम् ३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्बाह्वस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथाः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती)

त्वामिन्द्रि हवामहे साता वार्जस्य कारवः ।
त्वां वृत्रेभ्यिन्द्र सत्यंति नर स्वां काष्ठास्वर्षतः

?

(४३७)

- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अग्निवः ।
 गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सृजा वाजं न जिग्युषे २
- यः सत्राहा विचर्षणि-रिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
 सहस्रमुष्क तुर्विनृष्ण सत्यते भवा समत्सु नो वृधे ३
 बार्धसे जनान् वृषमेव मन्युना वृषौ मीळ्ह कचीषम ।
 अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
- इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं पपुरि अरवः ।
 येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः ५ [२७]
- त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु हूमहे ।
 विश्वा सु नो विथुरा पिब्वुना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान् कृधि ६
 यद्विन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृष्णं च कृष्टिषु ।
 यद् वा पथ्वी क्षितीनां द्युस्रमा भर सृजा विश्वानि पौर्या ७
 यद् वा तुक्षौ मघवन् द्रुह्यावा जने यत् पुरौ कच्छ वृष्ण्यम् ।
 अस्मभ्यं तद् रिरीहि सं नृषाह्ये ऽमित्रान् पृत्सु तुर्वणे ८
- इन्द्रं त्रिधातुं शरणं त्रिवरुथं स्वस्तिमत ।
 छर्दिर्यच्छ मघवज्यहच मह्यं च यावयां दिद्युमेभ्यः ९
 ये गन्यता मनसा शत्रुमावृभु-रभिग्रन्ति धृष्णुया ।
 अथ स्मा नो मघवस्त्रिन्द्रं निर्वण-स्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]
- अथ स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
 यवन्तरिक्षे पतयन्ति पर्णिनो दिद्यवस्त्रिममृध्वानः ११
 यत्र दूरांसस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
 अथ स्मा यच्छ तन्वेडं तने च छर्दि-रचितं यावय द्वेषः १२
- यद्विन्द्र सर्गे अर्धत-श्चोदयासे महाधने ।
 असमने अध्वनि वृजिने पथि श्येनो हव भवस्यतः १३
 सिन्धूरिव प्रवण आश्रुया यतो यद्वि क्लोशमनु प्वाणि ।
 आ ये वयो न वर्धतत्यामिधि गृमीता बाह्वोर्गधि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गगौ भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्जयः प्रस्तोकः
 (दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० दुन्दुभिः, ३१ दुन्दुभीन्द्रौ । शिष्टुषः, १९ बृहती, २३ अनुष्टुप्,
 २४ गायत्री, २५ द्विपदा शिष्टुप्, २७ जगती ।

स्वादुक्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम् ।
 उतो न्वस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु १
 अयं स्वादुरिह मर्दिष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद ।
 पुरुणि यश्चयौना शम्बरस्य वि नवति नव च वेहोऽ हन् २
 अयं मे पीत उदियति वाचम्यं मनीषामुशतीर्मजीगः ।
 अयं षड्विंशिरिमिती धीरो न याभ्यो मुर्वनं कच्चनारे ३
 अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्माणं विवो अकृणोवयं सः
 अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ४
 अयं विद्वच्चित्रहशीकमर्णः शुक्रसंज्ञानामुषसामनीके ।
 अयं महान् महता स्कम्भनि नोद् द्यामस्तभ्राद् बृषभो मरुत्वान् ५ [३०]

धुषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।
 माध्यंदिने सर्वन् आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ६
 इन्द्र प्र णः पुरातेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ ।
 भवा सुषारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ७
 उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
 ऋष्या त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ८
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।
 इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन् रायो अर्यः ९
 इन्द्र मूळ मण्य जीवातुमिच्छ चोदय धियमर्यसो न धाराम् ।
 यत् किं चाहं त्वापुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा वेवर्वन्तम् १० [३१]

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।
 हवामि शक्रं पुरहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ११
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोमिः समुच्छीको मवतु विश्ववेदाः ।
 वार्षतां द्वेषो अमयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम १२ (४६२)

- तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेषः सनुतयुयोतु १३
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोमि गिरो ब्रह्माणि नियुतो धवन्ते ।
 उरू न राधः सर्वना पुरुण्यपो गा वज्रिन् युवसे समिन्दन् १४
 क ईं स्तवत कः पृणात् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।
 पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपुं शचीभिः १५ [३२]
- शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ।
 एधमानद्विळुभयस्य राजा चोष्क्यते विशा इन्द्रो मनुष्यान् १६
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वितर्तुराणो अपरेभिरेति ।
 अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति १७
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय ।
 इन्द्रो मायाभिः पुरुरूप ईयते युक्ता ह्यस्य हरयः ज्ञाता दश १८
 युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।
 को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आसत उतासीनेषु सुरिषु १९
 अगव्युति क्षेत्रमागन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहूरणामृत ।
 वृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा वित्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम् २० [३३]
- दिवेदिवे सहशीरन्यमधं कृष्णा असेधदपु सद्यनो जाः ।
 अहन् दासा वृषभो वस्नयन्तो दवजे वर्चिनं शम्बरं च २१
 प्रस्तोक इन्नु राधसस्त इन्द्र दश कोशपीदेशं वाजिनोऽदात् ।
 दिवोदासादतिथिग्वस्य राधः शम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म २२
 दशाश्वान् दश कोशान् दश वज्राधिभोजना ।
 दशो हिरण्यपिण्डान् दिवोदासादसानिषम् २३
 दश रथान् प्रष्टिमतः ज्ञातं गा अथर्वभ्याः । अश्वथः पायवेऽदात् २४
 महि राधो विश्वजन्त्यं दर्धानान् भरद्वाजान् त्साज्यो अर्घ्ययष्ट २५ [३४]
- वनस्पते वीर्यङ्गो हि भूया अस्मत्सत्त्वा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीळयस्थाऽऽस्थाता ते जयतु जेत्वानि २६
 विवस्पृथिव्याः पर्योज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृतं मिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज २७ (४७०)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नार्भिः ।	
सेमां नो हव्यदाति जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभाय	२८
उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्णितं जगत् ।	
स दुन्दुभे सज्जुरिन्द्रेण देवैर्दूराद् दवीयो अप संध शश्रून्	२९
आ कन्द्य बलमोजो न आ धा निः ष्टनिहि दुरिता बार्धमानः ।	
अप प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीळ्यस्व	३०
आभूरस्य प्रत्यावर्तिष्याः केतुमद् दुन्दुभिर्वीवदीति ।	
समश्वपणाश्चरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु	३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३९]

(४८)

१२ शंयुर्बार्हस्पत्यः (तृणपाणिः) । १-१० अग्निः; ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिङ्गोक्तावा), १६-१९ पृषा, २१ द्यावाभूमौ वा पृथिवी । अथाः (१, ३ वृहती; २, ४ सतोवृहती; ५ वृहती, ६ महासतोवृहती; ७ महावृहती, ८ महासतोवृहती; ९ वृहती, १० सतोवृहती; ११ ककुप्, १२ सतोवृहती), १३ पुरज्जिक्, १४ वृहती, १५ अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतोवृहती, १८ पुरज्जिक्, १९-२० वृहती, २१ महावृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे । प्रप वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् १

ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्वाशेम हव्यदातये ।

भुवद् वाजेष्वविता भुवद् वृध उत ज्ञाता तनूनाम्

२

वृषा ह्यग्ने अजरो महान् विभास्यर्चिषा ।

अजसेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुवीतिभिः सु दीदिहि

३

महो देवान् यजसि यक्ष्यानुषक् तव कत्वोत दुंसना ।

अर्चाचिः सीं कृणुह्यसेऽवसे रास्व वाजोत वस्व

४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।

सहस्रा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सानवि

५ [१]

आ यः प्रमो भानुना रोदसी उमे धूमेन धावते द्विवि ।

तिरस्तमो दहज्ञ ऊर्ध्वास्वा श्यावास्वरूपो वृषा श्यावा अरुषो वृषा ६

बृहद्विरमे अर्चिभिः शुक्लेण देव शोचिषा ।

मरुद्वाजि सविधानो यविष्य रेवजः शुक् दीदिहि युमत पावक दीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने भानुवीणाम् ।

ज्ञातं पूर्वैर्यविष्ठ पाह्यहंसः समेद्धारं ज्ञातं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च वदन्ति ८

(४८९)

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

परिं तोकं तनयं पृतृभिश्च मदधैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि दैव्या युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च

९

१० [२]

आ संखायः सवर्दुयां धेनुर्मजध्वमुप नव्यसा वचः । सूजध्वमनपस्फुराम् ११

या शर्धाय मारुताय स्वभानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृळीके मरुतां तुराणां या सुह्रैरेव्यावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदौहस मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सुप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४

त्वेपं शर्धो न मारुतं तुविष्व ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा ज्ञता ।

सं सहस्रा कार्षिणश्चर्षणिभ्य आ विगूळ्हा वसू करत् सुवेदां नो वसू करत् १५

आ मा पूषन्नुप द्रव शंसिषं नु ते अपिकर्ण आघृणे । अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा काकुम्भीरमुद् बृहो वनस्पति मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सरो अह एवा च न ग्रीवा आदधते वेः

१७

दृतेरिव तेऽवुकर्मस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि स्यः पूषन् पृतनासु नस्त्व मवा नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनृता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद् यस्य चकृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेपं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सकृद् द्यौरजायत सकृद् भूमिरजायत । पृथ्वा दुग्धं सकृत् पयस्तद्वन्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०१)

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुषे जनं सुवतं नव्यसीभिर्गीर्भिमित्रावरुणा सुमन्यन्ता ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः

१

विशोर्विश इड्यमध्वरे ज्वहस्तक्रतुमरतिं युवत्योः ।

द्विवः शिशु सहसः सूनमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्वे

२

अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तुभिरन्या पिपिशे सूरौ अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत ऋच्यमाने

३

(५०६)

प्र जायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रथिं विश्ववारं रथप्राप्तम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षासि प्रयज्यो
 स मे वपुश्छदयवृश्विनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येषयद्यै वर्तिर्यथस्तनयाय तमे च

४

५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतमप्यानि ।
 सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातर्जगदा कृणुध्वम् ।
 पार्वीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धातु ।
 आभिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत्
 पृथस्पृथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानल्लोकम् ।
 स नो रासच्छरुधश्चन्द्राग्रा धियं धियं सीषधाति प्र पूषा
 प्रथमभाजं यशसं वयोधां सुपाणिं केवं सुगर्भस्तिमृभ्वम् ।
 होता यक्षद् यजतं प्रस्त्याना अग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा
 मुर्वनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमन्तौ ।
 बृहन्तमृष्वमजरं सुषुक्ष्ममृधगुवेम कविर्नैषितासः

६

७

८

९

१० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्तुं गृणतो वरस्याम् ।
 अचित्रं चिद्धि जिन्वथा वृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत्
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा युथेव पशुरक्षिरस्तम् ।
 स पिस्पृशति तन्विं श्रुतस्य स्तुमिर्न नाकं वचनस्य विपः
 यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे बाधिताय ।
 तस्य ते शर्मक्षुपद्वयमाने राया मदेम तन्वाऽतनां च
 तन्नोऽहिर्बुध्नयो अङ्गिरकैस्तत् पर्वतस्तत् सविता चनो धातु ।
 तदोषधीभिरभि रतिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये
 नू नो शयिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह क्रतस्य गोपाम् ।

११

१२

१३

१४

क्षयं दाताजरं येन जनान् त्पृथो अर्देवीरभि च क्रमां विश आर्देवीरभ्यऽश्रवां १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ह्रस्वे वो वृषीमर्षितिं नमोभिर्मृच्छीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।

अभिषादामर्षिणं सुशेवं ज्ञातृन् देवान् त्सवितां भगं च

१

(५१९)

सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृ-ननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 द्विजन्मानो य क्रतुसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अभिजिह्वाः २
 उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुप्ते ।
 महस्करथो वरिवो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
 आ नो रुद्रस्य सुनवो नमन्ता मद्या हुतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 ययुषीर्भे महति वा हितासो वाधे मरुतो अह्नामि देवान् ४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिर्वक्ति पूषा अभ्यर्धयजवा ।
 श्रुत्वा हवं मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविक्ते ५ [८]

अभि त्वं वीरं गिर्वेणसमर्चं नृं ब्रह्मणा जरितर्नवेन ।
 भवधि-द्ववमुप च स्तवानो रासद् वाजौ उप महो गृणानः ६
 ओमानमापो मानुषीरमृक्तं धातं तोकाय तनयाय शं योः ।
 यूयं हि ष्ठा मिषजो मातृत्सा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
 आ नो देवः संविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दक्षर्वा उषसो न प्रतीकं व्यूर्णते वाशुषे वार्याणि ८
 उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नध्वरे ववृत्त्याः ।
 स्यामहं ते सदमिद् रातौ तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ९
 उत त्या मे हवमा जगम्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा ।
 अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वतं नरा दुरितादुभीकं १० [९]

ते नो श्यो द्युमतो वाजवतो वाता भूत नूवतः पुरुक्षोः ।
 वृशस्पन्तो विव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृळता च देवाः ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळ्हुर्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः ।
 क्रमुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
 उत स्य देवः संविता भगो नो ऽपां नपादवतु दानु पभिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिमिः सजोषा द्यौर्देवभिः पृथिवी संमुद्रैः १३
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः गृणो त्वज एकपात् पृथिवी संमुद्रः ।
 विश्वे देवा क्रतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अबन्तु १४
 एवा नपातो मम तस्य धीभि-भिरद्राजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 मा हुतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५११)

(५१)

१६ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यञ्चक्षुर्महि मित्रयोरौ एति प्रियं वरुणयोरदब्धम् ।
 ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न द्विव उदिता व्यद्यौत १
 वेदु यक्षीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।
 ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नाभि चण्डे सूरौ अर्य एवान् २
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य गोपा नर्दिति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं भगमदब्धधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 रिशादसः सत्पतीरदब्धान् महो राज्ञः सुवसनस्य व्रातृन् ।
 यूजः सुक्षत्रान् क्षयतो द्विवो नृ नादित्यान् ग्राम्यदिंति दुवोयु ४
 द्यौश्चिपितः पृथिवि मातरभ्यु गम्ये भ्रातर्वसवो मूळता नः ।
 विश्वं आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बह्वलं वि रन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरिधता यजत्राः ।
 यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनुनां यूयं दक्षस्य वचसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेय मा तत् कर्म वसवो यज्ञयध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इवुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं सिदेनो नमसा विवासे ८
 ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षा नूतस्य पस्त्यसद्वो अदब्धान् ।
 तौ आ नमोमिरुचक्षसो नृन् विश्वान्व आ नमि महो यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवचसस्त उ न स्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भगो अर्दितिः पञ्च जनाः ।
 सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नू सुह्रानं विव्यं नंशि वेवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आसानेभिर्यजमानो मियेधैर्देवानां जन्म वसूयुर्ववन्द १२
 अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्निं दुराध्यम् । द्रविष्ठमस्य सत्पते कुधी सुगम् १३ (५४६)

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनायं वावशुः । जही न्यः त्रिणं एणिं वृको हि पः १४
युयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिरवः । कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थांमगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५२) (५४९)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् विवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शर्मीभिराभिः ।
उजान्तु तं सुभ्वः पर्वतासो नि हीयतामतिराजस्य यष्टा १
अति वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनिंत्सात् ।
तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः २
किमुङ्ग त्वा ब्रह्माणः सोम गोपां किमुङ्ग त्वाहुरभिः शस्तिपां नः ।
किमुङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपूषि हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो भुवासो अवन्तु मा पितरो देवहूतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा करद वसुपतिर्वसूनां देवां ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मरुतो रग्निः सुशंसः सुहवः पितेव ६
विश्वे देवास आ गंत गृणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि धीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सूनवो गिरः गृण्वन्वमृतस्य ये । सुमृष्टीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा क्रतावध क्रतुभिर्हवन्श्रुतः । जुषन्तां युज्यं पयः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्रण स्त्वष्टमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्ने अध्वरं होतव्युनशो यज । चिकित्वान् दैव्यं जनम् १२
विश्वे देवाः गृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा मम गृण्वन्तु यज्ञिया उभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म ।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुप्तेष्विद वो अन्तमा मदेम १४ (५६१)

ये के च ज्मा महिनो अहिमाया विवो जजिरे अपां सधस्थे ।

ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षप उस्मा वरिवस्यन्तु देवाः १५

अग्नीपजन्याववतं धियं मे ऽस्मिन् हवै सुहवा सुष्टुतिं नः ।

हृत्सामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे १६

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे ।

अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् १७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये । धिये पूषन्नयुज्माहि १

अभि नो नर्यं वसु वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहपतिं नय २

अदित्सन्तं चिदाघृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेशिचद् वि प्रवृत्ता मनः ३

धि पृथो वाजसातये विनुहि विमृधो जहि । सार्धन्तामुग्र नो धियः ४

परि तृन्धि पणीना भारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद् पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ६

आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ७

यां पूषन् ब्रह्मचोर्दनी मारां बिमर्ष्याघृणे । तया समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८

या ते अष्टा गोओपशा ऽऽघृणे पशुसार्धनी । तस्यास्ते सुस्रमीमहे ९

उत नो गोषणिं धिय मश्वसां वाजसामुत । नृवत कृणुहि वीतये १० [१८] (४७६)

(५४)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विदुषां नय यो अस्त्रसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत् १

समु पूष्णा गमेमाहि यो गृह्णां अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत् २

पूष्णश्चक्रं न रिच्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः ३

यो अस्मै हविषाविधन्न तं पूषार्पि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ४

पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रश्मत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः ५ [१९]

पूषन्न प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ६

(५८१)

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केदटे । अथारिष्टामिरा गहि	७
शृण्वन्तं पूषणं वयं मिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि	९
परि पूषा पुरस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमार्जतु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि वां विसुचो नपा दाघृणे सं सचावहे । रथीर्कृतस्य नो भव	१
रथीर्तमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याघृणे वसो राशिरजाश्व । धीवतोधीवतः सखा	३
पूषणं च राजाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्दिधिषुर्भव स्वसुर्जारः शृणोतु नः । आतेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशुम्भास्ते जैनश्रियम् । देवं वहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९२)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनमादिदेशति कर्म्भादिति पूषणम् । न तेन देव आदिशे	१
उत घा स रथीर्तमः सख्या सत्पतिर्युजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परुषे गवि सूरश्चक्रं हिरण्ययम् । न्यैरयद् रथीर्तमः	३
यद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवाम दस मन्तुमः । तत् सु नो मन्य साधय	४
इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो गुणम् । आरात् पूषन्नसि श्रुतः	५
आ ते स्वस्तिमीमह आरेअघामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्वं सर्वतातये ६	[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणा वयं सख्यायं स्वस्तये । हुवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासदुत् पातवे चम्बोः सुतम् । कर्म्ममन्य ईच्छति	२
अजा अन्यस्य वह्नयो हरीं अन्यस्य संभृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनेयद् रितो महीरपो वृषन्तमः । तत्र पूषामवत् सचा	४ (६०२)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे ५
उत् प्रुषणं युवामहे ऽभीशूँरिव साराथिः । मृह्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । विष्टुप्, २ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विष्टुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वा हि माया अर्चसि स्वधावो भद्रा ते पूषाश्चिह्न रातिरस्तु १
अजाय्वः पशुपा वाजपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अर्पितः
अर्द्रा पूषा शिथिरामृद्धरीवुजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्तं पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्यसीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
तामिर्यासि कृत्यां सूर्यस्य कामेन कृत भव इच्छमानः ३
पूषा सुवन्धुर्दिव आ वृथिव्या इळस्पतिर्भधवा दुस्मवर्चाः ।
यं देवासो अर्दुः सूर्यायै कामेन कृतं त्वत्वं स्वश्रम ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । वृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्याइ यानि चक्रधुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
वल्किथा महिषा वा भिन्द्राग्नी परिष्टु आ ।
समानो वां जनिता भ्रातरा युवं युमाविहेहमातरा २
ओकिवासां सुते सचां अश्वा सती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणां वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पन्नहोषिणा न देवा भसथश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तश्चिकेतति ।
विष्टुवो अश्वान् युयुजान ईयत् एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपादियं पूर्वागात् पृथ्वीभ्यः । हिवी शिरो जिह्वा वावदुच्चरत् त्रिंशत् पदान्यक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परा वक्तुं गविष्टिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तपन्ति मा ऽघा अर्यो अरांतयः । अप द्वेषास्या कृतं युयुतं सूर्यादधि ८
इन्द्राग्नी युवोरपि वसु द्विव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुं पोषसम् ९
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमैर्भिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गंत मस्य सोमस्य पीतये १०

[२६] (६१८)

(६०)

१५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-३, १३ चिच्छुष्, १४ वृद्धी, १५ अनुच्छुष् ।

श्रथं वृत्रमुत संनोति वाजं मिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् ।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
ता योधिष्ठमभि गा इन्द्र नून मपः स्वरुषसो अग्न ऊळ्हाः ।
दिशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मै रिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् ।
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा ऽग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ३
ता हुवे ययोर्दिदं पमे विश्वं पुरा कुतम् । इन्द्राग्नी न मधंतः ४
उग्रा विधनिना मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
इन्द्राग्नी युवामिमेऽग्ने स्तोमा अनूपत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो वाशुषे नरा । इन्द्राग्नी तामिरा गंतम् ८
तामिरा गच्छतं नरोपेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजंत । कृष्णा कृणोति जिह्वा १० [२८]

य इन्द्र आविवांसति सुभ्रमिन्द्रस्य मर्त्यः । युभ्रायं सुतरां अपः ११
ता नो वाजवतीरिष आशुन् पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हवे १२
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधंसः सह मापुयध्वै ।
उभा वृताराषिषां रयीणा मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
आ नो गव्यैर्मिरश्न्यैर्वसव्यैरुप गच्छतम् ।

सखायौ देवौ सखायं शंभुर्वेन्द्राग्नी ता हवामहे १४
इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुन्वतः । वीतं हव्यान्या गंतं पिबतं सोम्यं मधु १५

[२९] (६३३)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमवदाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं व्राशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पुणिं ता ते व्रात्राणि तविषा सरस्वति १

इयं द्युष्मेभिर्विसखा इवारुजत् सानुं गिरीणां तविषेभिरुर्मिभिः ।

पारावतग्रीमवंसे सुवृक्षिताभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति देवनिदो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृसंयस्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ३

प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामविज्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपमूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदां पूषेवं नः सुनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वष्टि सुष्टुतिम् ७

यस्या अनन्तो अहूत स्त्वेष्वश्वरिण्युरर्णवः । अमश्वरति रोरुवत् ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसृग्ण्या कृतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तारिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिषधस्थां सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्यां भूत् १२

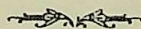
प्र या महिष्ठा महिनासु चेकिते द्युक्षेभिरन्या अपसामपस्तमा ।

रथ इव बृहती बिभ्वने कृतो पस्तुत्यां चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यमि नो नेषि वस्यो मापं स्फरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्वं नः सख्या वेद्यां च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥



॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६१)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरां द्विवो अस्य प्रसन्ताः । अश्विनां हुते जरमाणो अर्केः ।

या सद्य उक्षा व्युषि ज्मो अन्तान् युयूषतः पर्युक्त वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू रजोभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमानाः । उपो धन्वान्यति याथो अजान् २

(६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यदरध्रमुग्ने तथा धिय ऊहथुः शश्वदश्वैः ।
मनोजवेभिरिषिरेः शयध्वै परि व्यथिर्दुशुषो मर्त्यस्य ३
ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मो-प भूषतो युयुजानसंसी ।
शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत् प्रत्नो अधुग्युवाना ४
ता वल्गू वृष्णा पुरुशाकंतमा प्रत्ना नव्यसा वचसा विवासे ।
या शंसते स्तुवते शंभविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्ररांती ५ [१]

ता भुज्युं विभिर्यः संभुवात् तुग्रस्य सूनुमूहथु रजोभिः ।
अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजन्ता पतन्निभिरणसो निरुपस्थात् ६
वि जयुषा रथ्या यातमादिं श्रुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।
दृशस्यन्ता शयवै पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्य ७
यद् रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो वृवानासुत मर्त्यत्रा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुर्धं दधात ८
य ई राजानावृत्तुथा विदधद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।
गम्भीराय रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद् वचस आनवाय ९
अन्तरैश्चक्रेस्तनयाय वर्तिर्द्युमता यातं नृवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववृक्तम् १०
आ परमाभिरुत मध्यमामिर्नियुद्धिर्यातमवमाभिरर्वाक् ।
हव्हस्य चिद् गोमतो वि ब्रजस्य बुरो वर्त गृणते चित्ररांती ११ [२] (६५८)

(६३)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

क१ त्या वल्गू पुरुहूताद्य ब्रूतो न स्तोमोऽविदुन्नमस्वान् ।
आ यो अर्वाङ्गास्तया यवर्त प्रेष्ठा ह्यसंथो अस्य मन्मन् १
अरं मे गन्तं हवंनायास्मै गृणाना यथा पिबांथो अन्धः ।
परि ह त्यद् वर्तिर्याथो रिषो न यत् परो नान्तरस्तुतुर्यात् २
अकारि वामन्धसो वरीमन्नस्तारि बहिः सुप्रायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवयुर्वबन्दा ऽऽ वां नक्षन्तो अद्रय आञ्ज ३ (६६१)

ऊर्ध्वो वांमग्निरेध्वरेध्वस्थात् प्र रातिरेति जुर्णिनी घृताची ।	
प्र होता गूर्तमना उराणो ऽयुक्त यो नासत्या हवीमन्	४
अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा ज्ञातोतिम् ।	
प्र मायाभिर्मायिना भूतमन्न नरा नृत्त जनिमन् यज्ञियानाम्	५ [३]
युवं श्रीभिर्दर्शताभिराभिः शुभे पुष्टिमूहथुः सूर्यायाः ।	
प्र वां वयो वपुषेऽनु पप्तन् नक्षद् वाणी सुष्टुता धिष्यता वाम्	६
आ वां वयोऽश्वांसो बहिष्ठा अग्नि प्रयो नासत्या वहन्तु ।	
प्र वां रथो मनोजवा असर्जिषः पृक्ष इषिधो अनु पूर्वीः	७
पुरु हि वां पुरुभुजा वृष्णं धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम् ।	
स्तुतश्च वां माध्वी सुष्टुतिश्च रसाश्च ये वामनु रातिमग्मन्	८
उत मं ऋज्रे पुरयस्य रध्वी सुमीळहे ज्ञातं पेरुके च पका ।	
शाण्डो दान्दिरणिनः स्मर्हिष्टीन् दश वशासो अभिषाचं ऋष्वान्	९
सं वां ज्ञाता नासत्या सहस्रा ऽश्वानां पुरुपन्था गिरे दात् ।	
भरद्वाजाय वीर नू गिरे दा द्रुता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः	१०
आ वां सुह्ये वरिभ्यन्सुरिभिः ध्याम्	११ [४] (६६९)

(६४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उवाच । त्रिष्टुप् ।

उदु श्रिय उपसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्धयो रुशन्तः ।	
कृणोति विश्वा सुपथा सुगा न्यमूदु वस्वी दक्षिणा मघोनी	१
भद्रा ददृक्ष उर्विया वि भा स्युत ते ज्ञोचिर्मानवो द्यामपसन् ।	
आविर्वक्षः कृणुषे शुम्भमानो पो देवि रोचमाना महोभिः	२
वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो गावः सुभगासुर्विया प्रधानाम् ।	
अपेजते शूरो अस्तेव शत्रून् वार्धते तमो अजिरो न वोळ्हा	३
सुगोत ते सुपथा पर्वते ण्ववाते अपस्तरसि स्वभानो ।	
सा नू आ बह पृथुयाममृष्वे रयिं दिवो दुहितरिष्यध्वै	४
सा बह योक्षमिरवातो यो वरं वहसि जोषमनु ।	
त्वं दिवो दुहितर्या ह देवी पूर्वहृतौ मंहना दर्शता भूः	५ (६७४)

उत् ते वर्यश्चिद् वसतेरपत्तन् नरश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाममुपो देवि वृशुषे मर्त्याय

६ [५] (६७५)

(६५)

६ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उपाः । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती भानुधीरजीगः ।

या भानुना रुशता राम्या स्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिवृक्तून्

१

वि तद् ययुररुणयुग्मिरश्वैश्चित्रं भान्युषसश्चन्द्ररथाः ।

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्तीर्वि ता बाधन्ते तम् ऊर्म्यायाः

२

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्तीर्नि वृशुषं उपसो मर्त्याय ।

मघोनीर्विरिवत् पत्यमाना अवो धात विधुते रत्नमद्य

३

इदा हि वो विधुते रत्नमस्तीदा वीराय वृशुषं उपासः ।

इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित्

४

इदा हि तं उपो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

व्यर्केण विभिकुर्वहणा च सत्या नृणामभवद् देवहूतिः

५

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधुते मघोनि ।

सुवीरं रयिं गृणते रीरीह्यु रगायमधि धेहि श्रवो नः

६ [६] (६८१)

(६६)

११ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

मर्तेष्वन्यद् ब्राह्मे पीपाय सकृच्छ्रकं दुदुहे पृश्निर्धः

१

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो वावृधन्त ।

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृष्णैः पौंस्यैभिश्च भूवन्

२

रुद्रस्य ये मीळहुषः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधृविर्मरधै ।

विदे हि माता महो मही वा सेत् पृश्निः सुभ्वेडं गर्भमाधात्

३

न य ईषन्ते जनुषोऽया न्वः—ऽन्तः सन्तोऽवृद्यानि पुनानाः ।

निर्यद् दुहे शुचयोऽनु जोषमनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

४

(६८५)

मक्षू न येषु बोहसे चिद्वया आ नाम धृष्णु मारुतं दधानाः ।	
न ये स्तौना अयासो म्हा नू चित् सुदानुरव यासदुग्रान्	५ [७]
त हकुग्राः शर्वसा धृष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके ।	
अर्ध स्मैषु रोदसी स्वशोचि रारभवत्सु तस्थौ न रोकः	६
अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्व नृश्वश्चिद् यमजत्यरथीः ।	
अनवसो अनमीशू रजस्तू वि रोदसी पृथ्या याति साधन्	७
नार्ष वृता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वार्जसातो ।	
तोके वा गोषु तनये यमपसु स व्रजं दतां पार्ये अध द्योः	८
प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।	
ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजति अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः	९
विधीमन्तो अध्वरस्येव द्रिद्युत् तृपुच्यवसो जुहोः नाग्नेः ।	
अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजजन्मानो मरुतो अपृष्टाः	१०
तं वृधन्तं मारुतं भ्राजहृष्टि रुद्रस्य सूनुं हवसा विवासे ।	
पृिवः शर्धीषु गुच्यो मनीषा गिरयो नार्प उग्रा अस्पृधन्	११ [८] (६९२)

(६७)

११ वारुहस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणौ । ऋषिपू ।

विश्वेषां वा सतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधध्वै ।	
सं या रुमेव यमनुर्यमिष्ठा द्वा जना असमा बाहुभिः स्वैः	१
द्वयं मद वां प्र स्तुणीते मनीषो प मिया नमसा बर्हिर्च्छ ।	
यन्तं नो मित्रावरुणोवधृष्टं हृदिर्यद् वां वरुथ्यं सुदानू	२
आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्यु प मिया नमसा ह्वयमाना ।	
सं यावज्जःस्थो अपसेव जना ज्जुधीयतश्चिद् यतथो महित्वा	३
अश्वा न या वाजिना पुतबन्धू ऋता यद् गर्भमदितिर्भरध्वै ।	
प्र या महि महान्ता जार्यमाना घोरा मर्तीय रिपवे नि दीधः	४
विश्वे यद् वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अदधुः सजोषाः ।	
परि यद् मूथो रोदसी चिद्वर्वा सन्ति स्पशो अङ्गधासो अमूराः	५ [९]
ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् हृहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।	
हृह्वो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः	६

ता विग्रं धैये जठरं पूजय्या आ यत् सद्यः समुत्तयः पूजन्ति ।	
न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत् पयो विश्वजिन्वा भरन्ते	७
ता जिह्वायाः सवमेदं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अतिर्कृते भूत् ।	
तद् वां महित्वं घृताभ्रावस्तु युवं द्वात्रिंशे वि चरिष्वहः	८
प्र यद् वां मित्रावरुणा स्फूर्धन् प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति ।	
न ये देवास ओर्हसा न मर्ता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः	९
वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्विदो मनानाः ।	
आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था न किंवेविभिर्यतथो महित्वा	१०
अवोरिथा वां हृदिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु ।	
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णं यद् रणे वृषणं युनर्जन	११ [१०] (७०१)

(६८)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, ९-१० जगती ।

शुष्ठी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा अनुष्वद् वृक्षतर्हिषो यजध्वे ।	
आ य इन्द्रावरुणाषिषे अद्य महे सुज्ञाय मह आचवर्तत्	१
ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।	
मघोनां महिष्ठा तुविशुष्मं ऋतेन वृत्रतुरा सर्वसेना	२
ता गृणीहि नमस्येभिः शूचैः सुज्ञेमिरिन्द्रावरुणा चकाना ।	
वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः	३
ग्राश्च यज्ञरश्च वावुधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगूर्ताः ।	
प्रेम्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतसुर्वी	४
स इत् सुदानुः स्ववो ऋतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्वन् ।	
इषा स द्विपस्तेरिद् दास्वान् वंसद् रयि रयिबर्तश्च जनान्	५ [११]
यं युवं कुश्वध्वराय देवा रयिं धत्थो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
अस्मे स इन्द्रावरुणवर्षि प्यात् प्र यो मनक्ति वनुषामशस्तीः	६
उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सुरिम्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।	
येनां शुष्मः पृतनासु साह्वान् प्र सद्यो युष्मा तिरते तनुरिः	७ (७१०)

नू न इन्द्रावरुणा गुणाना पुष्टं रथि सौभवसाय देवा ।

इत्या गुणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा दुहिता तरेम

प्र स्रज्जो बृहते मन्त्र नु मिय—मर्षं देवाय वरुणाय सुप्रथः ।

अयं य उर्वी महिना महिनतः कत्वा विमात्यजरो न होषिषा

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतवती ।

युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरभुप याति धीतये

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेधाम् ।

इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बर्हिर्वि मादयेधाम्

(६९)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । मिन्द्रप ।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोमी—न्द्राविष्णू अपंसस्पारे अस्य ।

जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्त—मरिष्टैर्नः पथिभिः पारयन्ता

या विश्वासां जनितां मतीना—मिन्द्राविष्णू कलशं सोमधाना ।

प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमांसो गीयमानासो अकैः

इन्द्राविष्णू मदपती मदाना—मा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।

सं वामान्त्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमांसः शस्यमानास उक्थैः

आ वामश्वांसो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु ।

जुषेथां विश्वा हवना मतीना—मुप बह्माणि शृणुतं गिरो मे

इन्द्राविष्णू तत् पनयार्थं वां सोमस्य मद्यं उरु चक्रमाथे ।

अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि

इन्द्राविष्णू हविषां वावृधाना ऽग्राद्वाना नमसा रातहव्या ।

घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे संभुद्रः स्थः कलशः सोमधानः

इन्द्राविष्णू पिबतं मद्यो अस्य सोमस्य दत्ता जठरं पूषेधाम् ।

आ वामन्धांसि मदिराण्यग्म—मुप बह्माणि शृणुतं हवीं मे

उमा जिग्यधुनं परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः ।

इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेधाम्

८ [१३] (७२)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

- घृतवतीं सुर्वनानामभिधियोर्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा १
- असंश्रन्ती भूरिधारे परस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिं व्रते ।
 राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम् २
- यो वामुजवे कर्मणाय रोदसी मतीं वृदाशं धिषणे स साधति ।
 प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि युवोः सिक्ता विष्णुरूपाणि सर्वता ३
- घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतश्रियां घृतपृचां वृतावृधा ।
 उर्वी पृथ्वी होतृवृष्ये पुरोहिते ते इदं विप्रो ईळते सुन्नमिष्टये ४
- मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्रुतां मधुदुधे मधुव्रते ।
 दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्वो वाजस्रस्मे सुवीर्यम् ५
- ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदां सुदंससा ।
 संरागणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनिं वाजं रयिमस्मे समिन्वताम् ६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

- उदु प्य देवः सविता हिरण्यया ब्राह्म अयंस्तु सर्वनाय सुकृतुः ।
 घृतेन पाणी अभि पुण्यते मखो युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि १
- देवस्य वयं सवितुः सर्वमनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च दानवे ।
 यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः २
- अर्द्धधोभिः सवितः प्रायुभिर्द्वं शिवेभिर्य परि पाहि नो गयम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत ३
- उदु प्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिकोषमस्थात् ।
 अयोहनुयंजतो मन्द्रजिह्व आ दाशुषे सुवति भूरि वामम् ४ (७३१)

उहं अयौ उपवक्तेव वाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 द्विवो रोहोस्यरुहत् पृथिव्या अरीरमतु पतयत् कच्चिदश्वम्
 वाममद्य सवितर्वामसु श्वो द्विवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूरे रया धिया वामभाजः स्याम

५

६ [१५] (७३४)

(७२)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वा महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।

युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्वः । विश्वा तमोस्यहतं निदध्वं

१

इन्द्रासोमा वासयथ उवाच सुत सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।

उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भमेना प्रथतं पृथिवीं मातरं वि

२

इन्द्रासोमावहिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यत ।

प्रार्णास्यैरयतं नदीनां मा संमुद्राणि पप्रथुः पुरुणि

३

इन्द्रासोमा एकमासास्वन्तं नि गवामिदं दधथुर्वक्षणां सु ।

जगृभथुरनपिनद्धमासु रुदाच्चित्रासु जगतीष्वन्तः

४

इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरेत्र मपत्यसाचं श्रुत्यै रराथे ।

युवं शुष्मं नयै चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनापाहमुया

५

[१६] (७३५)

(७३)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

यो अद्विभित् प्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।

द्विबर्हज्मा प्राधर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रौरवीति

१

जनाय चिद् य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्वैवहृतौ चकार ।

मन् वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयच्छत्रैरुमित्रान् पूत्सु साहन्

२

बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो वृत्रान् गोमतो देव एषः ।

अपः सिपांसन् त्सवः प्रतीतो बृहस्पतिर्हन्यमित्रमकैः

३

[१७] (७३६)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमार्कद्रौ । त्रिष्टुप् ।

सोमार्कद्रा धारयेथायसुर्यं । प्र वसिष्ठयोऽरमभ्रवन्तु ।
वर्मेदमे सप्त रत्ना वधाना इं नो मृतं द्विषे इं चतुष्पदे १

सोमार्कद्रा वि बृहत् विषूची मयीवा या नो गर्यमादिवेश ।
आरे वधिथां निर्दिष्टि पराचै रस्मे मद्रा सौभ्रवसानि सन्तु २

सोमार्कद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु मेपजानि धराम् ।
अव स्यतं मुञ्चतं यज्ञो अस्ति तनूषु बन्धं कृतमेनो अस्मत् ३

तिग्मायुधौ तिग्महेती सुमेवौ सोमार्कद्राविह तु मृळतं नः ।
प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाक् गोपायतं नः सुमनस्यर्माना ४ [१८] (७४६)

(७५)

१९ पायुर्भरद्वाजः । (संग्रामाशिवः) १ वर्मे, २ घनुः, ३ ज्या, ४ आर्ली, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वार्धः)
सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अद्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पिल-सोम-घावा-
पुथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ असोदः, १४ हस्तग्राः,
१७ युद्धभूमि-कवच-ब्राह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्मे-सोम-वरुणाः,
१९ देवब्राह्मणि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९
अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद् वर्मी याति समदामुपस्थे ।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मेणो महिमा पिपतु १

धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
घनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम २

बुध्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं म्रियं सखायं परिष्वजाना ।
बोधेव शिक्ने वितताधि धन्व रुया इयं समने पारयन्ती ३ (७४९)

ते आचरन्ती समनेव योषां मातेषां पुत्रं विभृतामुपस्थे ।
 अपु शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आर्क्षी इमे विष्णुर्नतीं अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पुण्डे निनद्धो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुवारथिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ६
 तीमान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूरनपव्ययन्तः ७
 रथबाह्वेन हविरेस्य नाम यत्रापुषं निहितमस्य वर्यं ।
 तत्रा रथमुप शर्मं सदैव विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्यादुपसदः पितरौ वयोधाः कृच्छ्रेष्विधितः शक्तीबन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो वातसाहाः ९
 बाह्वणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृषो रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत १० [२०]

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोमिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्मं वसन् ११
 ऋजीति परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अधि ब्रवीतु नो ऽदितिः शर्मं यच्छतु १२
 आ जह्वन्ति सान्वेषां जघनां उप जिघ्रते ।
 अम्बाजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३
 अहिंरिब भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेति परिबाधमानः ।
 हस्ताग्नौ विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४
 आलाक्ता या रुहणीर्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इदं पर्जन्यरितस इध्वं वेष्ट्ये बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्ट्वा परां पतु शरदये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामिन्नान् प्र पथस्व मासीषां कं वृनोच्छिवः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
मर्मीणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोधरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूवन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य ७६५

सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[अथर्ववेदः । मं० ७, सू० १-१७]

२५ वैवावरुणर्वसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीर्घितिभिरण्यो हस्तच्युती जनयन्त प्रज्ञस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथर्यम् १
तमग्निमस्ते वसवो न्युणक्वन् त्वमतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाभ्यो यो वम आस नित्यः २
मेन्द्रो अग्रे दीदिहि पुरो नो ऽजस्रया सूर्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः ३
प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यज्ञा नरः समासति सुजाताः ४
दा नो अग्रे धिया शर्धं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रज्ञस्तम् । न यं यावा तर्ति यातुमावान् ५ [२३]
उप यमेति युवतिः सुदक्षं वृषा वस्तोर्हविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसुयुः ६
विश्वो अग्रेऽप वृहाराती र्वेभिस्तपोभिरवहो जरुथम् । प्र निस्वरं चातयस्वाभीवाम् ७
आ यस्ते अग्न इषते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पावक । उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ८
दि ये ते अग्रे भेजिरे अनीकं मतां नरः पित्र्यासः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमना इह स्याः ९
इमे नरो वृत्रहन्तेषु ह्यरा विश्वा अदेवीरग्नि सन्तु मायाः । ये मे धियं प्रनयन्त प्रज्ञस्ताम् १० [२४]
मा शूने अग्रे नि वदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य ११
यमन्धी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वजन्मना शेषसा वावृधानम् १२
पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तरंरुषो अघ्रायोः । त्वा युजा पृतनार्यैरग्नि र्व्याम् १३
सेवृग्निर्ग्रीरत्यस्त्वन्यान् यज्ञं वाजी तनयो वीक्षुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरां समेति १४
सेवृग्निर्ग्री वनुष्यतो निपाति समेद्धारमंहस उरुण्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५ [२५]
अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिदिन्धे हविष्मान् । परि यमेत्यध्वरेषु होता १६
त्वे अग्न आहवनानि मूरी शानास आ जुहुयाम नित्या । उभा कुण्वन्तो बहतू मियेधे १७
इमो अग्रे धीततमानि हव्या ऽजस्रो वक्षि वेवतातिमच्छ । प्रति न ई सुरभीणि व्यन्तु १८
मा नो अग्रेऽधीति परा दा दुर्वाससेऽमृतये मा नो अस्यै ।
मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो वमे मा वन आ जुह्वथीः १९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्त्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रणवसंहक् सुकृती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृष्ट्या वीरो अस्मन्नार्यो वि दासीत २१

मा नो अग्ने दुर्मृतये सचैषु देवेन्द्रेष्वग्निषु प्र वोचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मृतयो भृमाञ्चिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त २२

स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवा नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवर्नि दधाति यं सुरिरर्थी पृच्छमान एति २३

महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सुरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं सहसावन् मवृमा ऽविक्षितास आयुषा सुवीराः २४

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्त्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (२५)

— ३९५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०]

(१)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आग्नीध्रकं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इष्टः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानक्ता, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळामारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजत धूममृण्वन् ।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य १

नराशंसस्य महिमानमेषा मुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुकतवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या २

ईन्द्रेण्यं वो असुरं सुदक्षं मन्तुर्दूतं रोदसी सत्यवाचम् ।
मनुष्वदृग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सवृमिन्महेम ३

सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृञ्जते नमसा बर्हिरग्नौ ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषद् दध्वर्यवो हविषा मर्जयध्वम् ४

स्वाध्वोऽ वि दुरो देवयन्तो ऽग्निश्चरु रथयुर्देवताता ।
पूर्वी शिशुं न मातरां रिहाणे समयुवो न समनेष्वञ्चन् ५ [१]

उत योषणे दिव्ये मही न उपासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।
बर्हिपदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुवितार्य श्रेयताम् ६ (११)

विशं यज्ञेषु मानुषेषु कारु मन्थे वां जातवेदसा यजध्वे ।	
ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि	७
आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्येभिरग्निः ।	
सरस्वती सारस्वतेभिर्वीक् तिस्रो देवीर्वहिरेदं सदन्तु	८
तज्ञस्तुरीपमधं पोषयित्तु देवं त्वष्टार्वि रराणः स्यस्व ।	
यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः	९
वनस्पतेऽव सृजोषं देवा नग्निर्हविः शमिता सृदयाति ।	
सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेदं	१०
आ याहाग्ने समिधानो अवा ङिन्द्रेण देवैः स्रथं तुरेभिः ।	
वर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम	११ [२] (३६)

(३)

१० मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अग्निः । विष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् ।	
यो मर्त्येषु निर्मुविर्ज्ञतावा तपुर्मूर्धा घृताज्ञः पावकः	१
प्रोद्धवो न यवसेऽविष्यन् यदा सहः संवरणाद् व्यस्थात् ।	
आर्दस्य वातो अनु वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति	२
उद् यस्य ते नवजातस्य वृष्णो ऽग्ने चरन्त्यजरां इधानाः ।	
अच्छा धामरूपो धूम एति सं दूतो अग्र इयंसे हि देवान्	३
वि यस्य ते पृथिव्यां पात्रो अश्वेत तृषु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।	
सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ठ एति यवं न दस्म जुहा विवेक्षि	४
तमिद् वृषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।	
निशिदाना अतिथिमस्य योनौ वृदाय शोचिराहुतस्य वृष्णः	५ [३]

सुसंहक्र ते स्वनीक प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचस उपाके ।	
द्विवो न ते तन्यतुरेति शुष्मश्चित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम्	६
यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम् परीळाभिर्घृतवद्भिश्च हव्यैः ।	
तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः शतं पूर्भिरायसीभिर्नि पाहि	७

(४३)

या वा ते सन्ति द्वाशुपे अधृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुज्याः ।
ताभिर्नः सूनो सहस्रो नि पोहि स्मत् सुरीश्वरितृत्तातवेदः
निर्यत् पूतेव स्वर्धितिः शुचिर्गात् स्वयां कृपा तन्वाद् रोचमानः ।
आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुकतुः पावकः
एता नो अग्ने सौभगा दिव्यीह्यपि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (४६)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । जिष्णुः ।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
यो दैव्यानि मानुषा जून्यन्तार्विश्वानि विद्वाना जिगाति
स गृत्तो अग्निस्तरुणाश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अर्जनिष्ट मातुः ।
सं यो वना युवते शुचिर्वृन् भूरि चिदज्ञा समिदंति सद्यः
अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मतीसः श्येतं जगृध्रे ।
नि यो गृध्रं पौरुषेयीमुवोच दुरोकमग्निरायवे शुशोच
अयं कविरकविषु प्रचेता मर्तेष्वग्निर्मृतो नि धायि ।
स मा लो अत्र जुहुरः सहस्रः सवा त्वे सुमनसः स्याम
आ यो योनिं देवकृतं ससाव कृत्वा ह्यग्निर्मृतो अतारीत् ।
तमोपधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं विभर्ति

१

२

३

४

५ [५]

ईशे ह्यग्निर्मृतस्य भूरे—रीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि पदाम मादुवः
परिपद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
न शोपो अग्ने अन्यजातम्—स्यचेतानस्य मा पृथो वि दुक्षः
नहि प्रभायारणः सुशोबो अन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
अर्धा चिदोक्तः पुनरित् स एत्या ऽऽ नो वाज्यंभीपाळेत्तु नव्यः
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पोहि त्वमुं नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रायिः स्पृहयाय्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्ने सौमगा दिदीह्य पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।

विश्वो स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये तवसे मरध्वं गिरं विदो अरुतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषामुत्तमानामुपरथे वैश्वानरो वावुधे जागृवद्भिः

१

पृष्ठो विवि धार्यग्निरि पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।

स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण

२

त्वद् भिया विश आगृह्णसिह्नी रसमना जहतीर्मौजनानि ।

वैश्वानर पूरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने कुर्यन्नदीदेः

३

तव त्रिधातु पृथिवी उत द्यौ वैश्वानर वतमग्ने सचन्त ।

त्वं भासा रोदसी आ ततन्थाऽजग्नेण शोचिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावृहाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।

पतिं कृष्णीनां रुध्रं रयीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्नाम्

५ [७]

त्वे असुर्यो वसवो न्यृण्वन् क्रतुं हि ते मित्रमहो जुषन्त ।

त्वं दस्युरोकेसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्याय

६

स जार्यमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परि पासि सद्यः ।

त्वं भुवना जनयन्नाभि कृन्नपत्याय जातवेदो दशस्यन्

७

तामग्ने अस्मे हृषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।

यथा राष्ट्रः पिन्वसि विश्ववार पृथु श्रवो दाशुषे मर्त्याय

८

तं नो अग्ने मघवन्धः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरेभ्ये वसुभिः सजोषाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सज्वाजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्णीनामनुमाद्यस्य ।

इन्द्रस्येव प्र तवसंस्कृतानि वन्दे कुरु वन्दमानो विवस्मि

१

(६६)

कविं केतुं धासिं भानुमद्रे हिन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।
 पुरंदरस्य गीर्भिरा विवासे ऽग्नेर्भूतानि पुण्या महानि
 न्यक्रतून ग्रथिनो मृधवाचः पूर्णैरश्वद्वा अंबुधौ अंबुज्ञान् ।
 प्रप्र तान् दस्यूरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापरौ अयज्यून
 यो अंपाचीने तमसि मर्दन्तीः प्राचींश्चकार वृत्तमः शचीभिः ।
 तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषे ऽनानतं दुमयन्तं पृतन्यून
 यो वेह्योऽनेनमयद वधस्यैर्यो अर्यपत्नीरुपसश्चकार ।
 स निरुध्या नहुपो युहो अग्निं विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः
 यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनास एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।
 वैश्वानरो वरमा रोदस्यो राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्
 आ देवो ददे बुध्याऽवसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।
 आ समुद्रादवरादा परस्मा दाग्निर्ददे दिव आ पृथिव्याः

२

३

४

५

६

७ [९] (७१)

(७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमाग्निं मश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।
 भवां नो दूतो अध्वरस्य विद्वान् त्वनां देवेषु विविदे मितहुः
 आ याह्यमे पृथ्याऽनु स्वा मन्द्रो देवानां सख्यं जुषाणः ।
 आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जग्मेभिर्विश्वमुशध्रुवनानि
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीक्षितो न होता ।
 आ मातरां विश्ववारि हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशेवः
 सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।
 विशामधायि विरपतिर्दुरोणेऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा कृतावा
 असादि वृतो वह्निराजगन्वा नमिर्ब्रह्मा नृपदने विधर्ता ।
 द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्
 एते द्युमेभिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।
 प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीर्घयच्चतस्य

१

२

३

४

५

६

(७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघर्वन्ध्र्य आनद्ध युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्यो नमोमि—र्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हव्येभिरीळते सवाध आग्निरग्र उपसामशोचि १
अयमु प्य सुमहौ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यद्वा अग्निः ।
वि मा अंकः ससृजानः पृथिन्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे २
करा नो अग्रे वि वसः सुवृत्तिं कामु स्वधामृणवः ग्रस्यमानः ।
कदा भविम पतयः सुवज रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः ३
प्रधायमग्निर्भरतस्य गृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते बृहद् भाः ।
अभि यः पूरं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः गुशोच ४
असन्नित् त्वे आहवन्तानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिदग्रे गृणिवे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ५
इदं वचः शतसाः संसहस्र मुवृण्ये जनिषीष्ट द्विवर्हीः ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमर्दमीवचातनं रक्षोहा ६
नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहस्रो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघर्वन्ध्र्य आनद्ध युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अवोधि जार उपसामुपस्था—न्द्रोता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
दधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु १
स सुकृतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अर्कं पुरुमोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां दमृना स्तिरस्तमो ददशे राम्याणाम् २
अमूरः कविरदितिधिवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
चित्रमानुरुपसां मात्यग्रे उपां गर्भः प्रस्व आ विवेश ३
इल्लेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचेज्जातवेदाः ।
सुसंहशा मानुना यो बिभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४

(९०)

अग्नें याहि वृत्यं मा रिषण्यो देवाँ अच्छां ब्रह्मकृतां गुणेन ।
 सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षिं देवान् रत्नधेयाय विश्वान्
 त्वामी समिधानो वसिष्ठो जकथं हन् यक्षिं राये पुरंधिम् ।
 पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [१२] (११)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । जिष्टुष् ।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्वेद द्रविद्युतद् दीद्यच्छोगुचानः ।
 वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उज्ञतीरजीगः
 स्वर्णं वस्तोरुषसांमरोचि यज्ञं तन्वाना उज्ञिजो न मन्म ।
 अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान् ब्रवद् वृतो देवयासा वनिष्ठः
 अच्छा गिरों मतयो देवयन्तीं रग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः ।
 सुसंहशं सुप्रतीकं स्वयं हव्यबाह्वमरतिं मानुषाणाम्
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
 आवृत्त्येभिरदितिं विश्वजन्त्यां बृहस्पतिसुकर्मिर्विश्ववारम्
 मन्द्रं होतारमुज्ञिजो यविष्ठ मग्निं विश ईळते अध्वरेषु ।
 स हि क्षपावो अयवद् रयीणा मर्तन्वो वृतो यजथाय देवान्

१

२

३

४

५ [१३] (१०)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । जिष्टुष् ।

महौ अस्यध्वरस्य प्रकृतो न क्रुते त्वमुभतां मादयन्ते ।
 आ विश्वेभिः सुरथं याहि देवे न्येह होता प्रथमः सनेह
 त्वामीळते अजिरं वृत्याय हविर्मन्तः सद्रुमिन्मानुवासः ।
 यस्य देवैरासदो बर्हिर्गने ऽहान्यस्यै सुदिना भवन्ति
 त्रिभिर्वृक्तोः प्र चिकितुर्वसुनि त्वे अन्तर्गुणेषु मर्त्याय ।
 मनुष्वर्गन इह यक्षि देवान् मदां नो वृतो अमिहास्तिपावा
 अग्निरीशो बृहतो अध्वरस्या अग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य ।
 कर्तुं हास्य वसवो जुषन्ता ऽथा देवा दधिरे हव्यबाह्वम्

१

२

३

४

(१०१)

आग्ने वह हविरद्याय देवा निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं द्विवि देवेषु धेहि युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अशन्म मृहा नमसा यविष्ठं यो व्रीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे ।

चित्रभानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यश्चम् १

स मृहा विश्वा दुरितानि साह्या नग्निः पृथ्वे दम आ जातवेदाः ।

स नो रक्षिषद् दुरिताद्वद्या वृस्मान् गुणत उत नो मृधोनः २

त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः ।

त्वे वसु सुषणनानि सन्तु युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

३ [१५] (१०५)

(१३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये विश्वशुचं धियधे ऽसुरघ्ने मन्म धीतिं भरध्वम् ।

मरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम् १

त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान् आ रोदसी अपृणा जार्यमानः ।

त्वं देवाँ अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा २

जातो यदग्ने भुवना व्यस्यः पशून् न गोपा इर्यः पारिज्मा ।

वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ वृद्धती ।

समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः ।

हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्रये १

वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्ठुती यजत्र ।

वयं घृतेनाध्वरस्य होत वयं देव हविषा भद्रशोचे २

आ नो देवेभिरुप देवहूति मग्ने याहि वर्षद्वृति जुषाणः ।

तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळहुष आरुषे जुहुता हविः । यो नो नेदिष्ठुमाप्यम् १
यः पञ्च चर्षणीरामि निषसादु दमेदमे । कविर्गृहपतिर्युवा २
स नो वेदो अमात्य—मग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान् पात्वंहसः ३
नवं नु स्तोममग्रये दिवः श्येनाय जीजनम् । वस्वः कुविद् वनाति नः ४
स्पर्हा यस्य भियो हृशे रयिर्वीरवतो यथा । अग्रे यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वर्षदृति—मग्निर्जुषत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ६
नि त्वा नक्षय विशपते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्र आहुत ७
क्षप उल्लश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
उप त्वा सातये नरो विप्रसो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ९
अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः १० [१९]

स नो राधांस्या भरे—शानः सहसो यहो । मगश्च दातु वार्यम् ११
त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भगः । दितिश्च दाति वार्यम् १२
अग्रे रक्षां णो अंहसः प्रतिं ण्म देव रीषतः । तपिण्डैरजरो दह १३
अधा मही न आयस्य—नाधृष्टो नृपीतये । पूर्ववा ज्ञतमुजिः १४
त्वं नः पाह्यंहसो दोषावस्तरवायतः । दिवा नक्तमदाभ्य १५ [२०] (११५)

(१६)

१६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एना वो अग्निं नमसो—जो नपातमा हुवे ।
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् १
स योजते अरुपा विश्वभोजसा स दुम्वत स्वाहुतः ।
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् २
उदस्य शोचिरस्था—वाजुह्वानस्य मीळहुषः ।
उद् धूमासो अरुपासो दिविस्पृशः समग्निर्मिन्धते नरः ३
तं त्वा दूतं कृण्महे यशस्तमं देवो आ वीतये वह ।
विश्वां सूनो सहसो मर्तमोजना रास्व तद् यत् त्वेमहे ४ (११०)

त्वमग्ने गृहपति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेषि च वार्यम् ५

कृधि रत्नं यजमानाय सुकतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न क्रते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते ६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मधवानो जनाना—मूर्वान् दयन्त गोनाम् ७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण आ अपि प्राता निषीदति ।

तौ ज्ञायस्व सहस्य ब्रह्मो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घभुव ८

स मन्त्रया च जिह्वा बहिरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रुषि मधवन्मो न आ वह हव्यदाति च सद्य ९

ये राधांसि द्रुत्यश्वया मघा कामेन श्रवसो मूहः ।

तौ अंहसः पिपृहि प्रतृषिद्वं ज्ञातं पूभिर्वयिष्म १०

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णा विवण्टयासिचम् ।

उद् वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमादिद् वो देव ओहते ११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं बहि देवा अकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधते सुवीर्यं मग्निर्जनाय वामुषे १२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने भवं सुषमिषा समिन्द्र उत बहिरुर्विया वि स्तुणीताम् १

उत द्वार उगतीर्वि श्रयन्ता—मुत देवा उगत आ वहहे ॥१॥ २

अग्ने बीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः ३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवा अमृतान् प्रियञ्च ॥२॥ ४

वंस्व दिश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य ५

त्वामु ते वधिरे हव्यवाहं देवासो अग्र ऊर्ज आ नपातम् ॥३॥ ६

ते ते देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध इयानः ॥४॥ ७ [२३] (१४५)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

- त्वे ह यत् पितरंश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।
 त्वे गावः सुदुधास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसुं देवयुते वनिष्ठः १
- राजैव हि जनिभिः क्षेप्येवाऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।
 पिशा गिरो मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिंशीहि राये अस्मान् २
- इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।
 अर्वाची ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमताविन्दु शर्मन् ३
- धेनुं न त्वां सुयवसे दुदुक्षन्नुप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।
 त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४
- अर्णांसि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुपारा ।
 शर्धन्तं शिम्पुमुचथस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ५ [२४]
- पुरोळा इत् तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यांसो निशिंता अपीव ।
 श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो दुह्यवश्च सखा सखायमतरद् विषूचोः ६
- आ पक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।
 आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नृन् ७
- दुराध्योऽं अर्दिंति स्त्रेवयन्तो ऽचेतसो वि जगृध्रे परुष्णीम् ।
 महाविष्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयच्चार्यमानः ८
- ईयुरथं न न्यथं परुष्णी माशुश्चनेदभिषित्वं जंगाम ।
 सुदास इन्द्रः सुतुकोऽमित्रा नरन्धयन्मानुषे वधिवाचः ९
- ईयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितासः ।
 पृश्निगावः पृश्निनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च १० [२५]
- एकं च यो विशतिं च श्रवस्या वैकर्णयोर्जनान् राजा न्यस्तः ।
 वृस्मो न सद्यन् नि शिंशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११
- अधं श्रुतं कवषं वृद्धमप्स्वन् दुह्यं नि वृणग्वज्रबाहुः ।
 वृणाना अत्र सख्यायं सख्यं त्वायन्तो ये अमवृजन्तु त्वा १२ (१५७)

- वि सद्यो विश्वा हंहितान्येषा—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त ददः ।
व्यानवस्य तृत्सवे गयं भ्रा—ग्जेष्मं पूरुं विदथे मध्रवाचम् १३
- नि गन्ववोऽनवो द्रुह्यवश्च पृष्टिः शता सुपुपुः पद् सहस्रा ।
पृष्टिर्विरासो अधि पद् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्यां कृतानि १४
- इन्द्रेणैते तृत्सवो वेर्विपाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाना जहुर्विश्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]
- अर्धं वीरस्य शतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
इन्द्रो मनुं मनुष्यो मिसाय भेजे पथो वर्तन्ति पत्यमानः १६
- आधेण चित् तद्वेकं चकार सिंहा चित् पेतवेना जघान ।
अव स्रक्तीर्विश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
- शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छधतो विन्व रन्धिम् ।
मर्तो एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८
- आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्र भेदं सर्वताता म्पायत् ।
अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरश्वयानि १९
- न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उषसो न नूताः ।
देवकं चिन्मान्यमानं जघन्था—ऽव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् २० [२७]
- प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
न ते भोजस्यं सख्यं मृषन्ता—ऽधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१
- द्वे नपतुर्विवर्तः शते गो—र्धा रथा वधूमन्ता सुदासः ।
अर्हन्नग्रे पैजवनस्य दानं होतेव सद्य पर्यमि रेभन् २२
- चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मद्विष्टयः कृशानिनो निरेके ।
ऋज्रासो मा पृथिविष्ठाः सुदास—स्तोकं तोकाय श्रवसे वहन्ति २३
- यस्य श्रवो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णीशीर्ष्णी विबभाजा विभक्ता ।
सतेदिन्द्रं न स्रवतो गृणान्ति नि युध्यामधिर्मशिशाकुभीके २४
- इमं नरो मरुतः सश्चतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः ।
अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८] (१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्रयावर्षति प्र विश्वाः ।
यः शश्वतो अर्वाशुषो गर्यस्य प्रयन्तासि सुज्वितराय वेदः १
- त्वं ह त्यविन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वां समर्थे ।
दासं यच्छुष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् २
- त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरुतिभिः सुदासम् ।
प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम् ३
- त्वं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।
त्वं नि वस्यं चुमुर्हि धुनिं चाऽस्वापयो वृभीतये सुहन्तु ४
- तव व्यौतानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवतिं च सद्यः ।
निवेशने शततमाविवेषी रहश्च वृत्रं नमुचिमुताहन् ५ [२९]
- सना ता तं इन्द्र भोजनानि रातहव्याय वाशुषे सुदासे ।
वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ६
- मा ते अस्यां सहसावन् परिष्ठा वधाय भूम हरिवः परादै ।
त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरुथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ७
- प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
नि तुर्वशं नि याद्वं शिशी ह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ८
- सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्थथा ।
ये ते हवेभिर्वि पर्णीरदाशन्नस्मान् वृणीष्व गुज्याय तस्मै ९
- एते स्तोमा नरा नृतम तुभ्यं मस्मद्यश्चो ददतो मघानि ।
तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् १०
- नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजुतस्तन्वा वावृधस्व ।
उप नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ११ [३०] (१८१)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(२०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावाञ्चक्रिरपो नर्यो यत् करिष्यन् ।
जग्मिर्धुवां नृपर्वनमवोभिस्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् १
- हन्ता दुन्नमिन्द्रः शूरावानः प्राचीञ्च वीरो जरितारमूती ।
कर्ता सुदाले अह वा उ लोकं दाता वसु मुहुरा वागुषे भूत २
- युध्यो अनर्वा खजकृत समह्रा शूरः सत्रापाद् जनुषेमर्षाळहः ।
व्यास इन्द्रः पुतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
- उभे विदिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽ पंप्राथ तविषीभिस्तुविष्मः ।
नि वज्रमिन्द्रो हरिवान् मिमिक्षन् त्समन्धसा मवेपु वा उवोच ४
- वृषा जजान् वृषणं रणाय तमु चिन्तारि नर्यं समृव ।
प्र यः सैनानीरध नृभ्यो अस्तीनः सत्वा गवेषणः स धुणुः ५ [१]

- नू चित् स श्रेष्ठे जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाविवासात् ।
यज्ञैर्य इन्द्रे दधते धुवांसि क्षयत् स राय क्रतुपा क्रतेजाः ६
- यदिन्द्र पूर्वा अपराय शिक्षन्नयज्यायान् कर्नीयसो वृष्णम् ।
अमृत इत् पर्यासीत कूर मा चित्र चित्र्यं भरा रथि नः ७
- यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददाश दसन्निके अद्रिवः सखा ते ।
वयं ते अस्यां सुमती चरिष्ठाः स्याम वरुथे अग्रतो नृपीती ८
- एष स्तोमो अचिक्रवुद् वृषा त उत स्तामुर्मवदन्नक्रपिष्ट ।
रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शको नः ९
- स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धास्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१११)

(२१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- असावि देवं गोक्रजीक्रमन्धो न्यस्मिन्नित्ते जनुषेमुवोच ।
वोधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञे बोधा नः स्तोममन्धसो मवेपु १
- प्र बन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुधवाचः ।
न्यु ध्रियन्ते यज्ञसो गुमादा दूरउपष्टो वृषणो नृषाचः २ (११३)

त्वमिन्द्र सवित्वा अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
 त्वद् वाक्के रथ्योऽ न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा ३
 भीमो विवेपायुधेभिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान् ।
 इन्द्रः पुरो जह्मपाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान ४
 न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
 स शधेदुर्यो विषुणस्य जन्तो मां शिश्रदेवा अपिं गुरुतं नः ५ [३]

अभि क्रत्वेन्द्र भूरध जम्न न ते विव्यद् महिमानं रजांसि ।
 स्वेना हि वृत्रं शर्वसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद् युधा ते ६
 देवाश्चित् ते असुर्याय पूर्वे ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
 इन्द्रो मघानि दयते विषह्येन्द्रं वार्जस्य जोहुवन्त सातो ७
 कीरिश्रिद्धि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौभगस्य भूरैः ।
 अवो बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षनुस्त्वावर्तो वरुता ८
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र ।
 वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीकेऽ ऽभीतिमर्यो वनुषां शवांसि ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धास्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जग्निरे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [४] (१०१)

(२२)

९ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हयश्वाद्रिः ।
 सोतुर्बाहुभ्यां सुर्यतो नारी १
 यस्ते मद्रो युज्यश्चारुरास्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।
 स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत् २
 बोधा सु मै मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चन्ति प्रशस्तिम् ।
 इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ३
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्वेर्बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषाम् ।
 कृष्वा दुवांस्यन्तमा सचेमा ४
 न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान् ।
 सदा ते नाम स्वयशो विवक्मि ५ [५] (१०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वामित् ।
 मारे अस्मन्मघवश्चोक् कः ६
 तुभ्येष्टिमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।
 त्वं नृमिहव्यो विश्वधांसि ७
 नू चिद्भु ते मन्यमानस्य वृस्मो दंश्रुवन्ति महिमानमुग्र ।
 न वीर्यमिन्द्र ते न राधः ८
 ये च पूर्व ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।
 अस्मे ते सन्तु सखा शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [६] (२१०)

(२३)

६ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येन्द्रं समर्थं महया वसिष्ठ ।
 आ यो विश्वानि शर्वसा तूतानो पश्रोता म ईवतो वचांसि १
 अयामि घोषं इन्द्र देवजामि रिरज्यन्त यच्छ्रुधो विवाचि ।
 नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पण्यस्मान् २
 युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।
 वि बाधिष्टु स्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान् ३
 आपश्चित् पिप्युः स्तयोऽहं न गावो नक्षत्रातं जरितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजां ४
 ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविरार्धसं जरित्रे ।
 एको देवत्रा दयसे हि मती नस्मिन्धूर सर्वने मादयस्व ५
 एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्केः ।
 स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [७] (२१६)

(२४)

६ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ठ इन्द्र सदर्ने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।
 असो यथा नोऽविता वृधे च द्यो वसूनि ममदश्च सोमैः १ (२१७)

गृभीतं ते मन इन्द्र विवर्हाः सुतः सोमः परिपिक्ता मधूनि ।	
विसृष्टघेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा	२
आ नो विव आ पृथिव्या ऋजीषि-त्रिदं बर्हिः सोमपेयाय याहि ।	
वहन्तु त्वा हरयो मर्याद-माङ्गुषमच्छा तवसं मदाय	३
आ नो विश्वाभिरुतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि ।	
वरीवृजत् स्थविरभिः सुशिप्रा-ऽस्मे दधद् वर्षणं शुष्ममिन्द्र	४
एष स्तोमो मह उग्राय बाह्वे धुरीध्वात्यो न वाजयन्नाभायि ।	
इन्द्र त्वायमर्क ईद्रे वसूनां विवीव द्यामधि नः श्रोमंतं धाः	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वैविदाम ।	
इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [८] (१२१)

(२५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । मिच्छुप ।

आ ते मह इन्द्रोत्पुग्न समन्यवो यत् समरन्त सेनाः ।	
पताति विद्युन्नर्यस्य बाह्वो-र्मा ते मनो विष्वद्वाग्नि चारीत्	१
नि दुर्ग इन्द्र शथिह्यमित्रा-नभि ये नो मतीसो अमन्ति ।	
आरे तं शंसं कृणुहि निमित्तो-रा नो भर संमरणं वसूनाम्	२
शतं ते शिप्रिभूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु ।	
जहि वधर्वनुयो मर्त्यस्या-ऽस्मे द्युस्रमाधि रत्नं च धेहि	३
त्वार्वतो हीन्द्र कत्वे अस्मि त्वार्वतोऽवितुः शूर रातो ।	
विश्वेदहानि तविषीव उग्र ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्षीः	४
कुत्सा एते हर्यश्वाय शूष-मिन्द्रे सहो देवजुतमियानाः ।	
सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम् वाजम्	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूधिं प्र ते महीं सुमतिं वैविदाम ।	
इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [९] (१२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- न सोम इन्द्रमस्तुतो ममाद् नार्जहाणो मघवानं सुतासः ।
 तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोष ब्रुवन्नवीयः गृणवद् यथा नः १
- उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद् नीथेनीथे मघवानं सुतासः ।
 यदी सबाधः पितरं न पुत्राः तस्मानदक्षा अवसे हवन्ते २
- चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु ।
 जनीरिव पतिरेकः समानो नि मामृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः ३
- एवा तमाहुरुत गृणव इन्द्र एको विश्रुता तरणिर्मघानाम् ।
 मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी रस्मे भद्राणि सश्वत प्रियाणि ४
- एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नृन् कृष्टीनां वृषभं सुते गृणाति ।
 सहस्रिण उष नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- इन्द्रं नरो नेमर्षिता हवन्ते यत् पार्या युनजते धियस्ताः ।
 क्षरो नृषाता शर्वसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः १
- य इन्द्र गुप्सो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः
 त्वं हि हृज्जहा मघवन् विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः २
- इन्द्रो राजा जगतश्चरणीना मधि क्षमि विपुरुषं यदस्ति ।
 ततो ददाति वागुषे वसूनि चोवद् राध उपस्तुतश्चिदुवाक् ३
- नू चिह्न इन्द्रो मघवा सहृती वानो वाजं नि यमते न ऊती ।
 अनूना यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वीता सखिभ्यः ४
- नू इन्द्र राये वरिवस्क्रुधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय ।
 गोमदश्वावद् रथवद् व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [११] (२३८)

(१८)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्रा—नर्वाश्वस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्वि त्वा विहवन्त मर्ता अस्मकमिच्छन्तुहि विश्वमिन्व १

हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत् पार्सि शवसिन्नृषीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन् कृत्वा जनिष्ठा अपाळ्हः २

तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् त्वं यज्ञान् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शवसे हि जज्ञे स्तूतुर्जिं चित् तूतुजिरशिश्नत् ३

एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पर्वन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अव द्विता वरुणो मायी नः सात् ४

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमर्विष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (१४१)

(२९)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिबस्तदोकाः ।
पिब त्वस्य सुषुतस्य चारो—द्वो मघानि मघवन्नियानः १

ब्रह्मान् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूर्यम् ।
अस्मिन्नु पु सर्वने मादयस्वो—५ ब्रह्माणि शृणव इमा नः २

का ते अस्त्यरंकृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
विश्वा मतीरा ततने त्वाया ऽधा म इन्द्र शृणवो हवेमा ३

उतो या ते पुरुष्या इदासन् येषां पूर्वेषामशृणोः ऋषीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवओहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेर्व ४

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमर्विष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (१४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा बृध इन्द्र रायो अस्य ।	
महे नृष्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौर्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यः शिः सीवृदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान्	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छां सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्रवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र च इन्द्राय मार्दन्नं हयैश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रमा सत्यराधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयु—स्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विन्द्री त्वः स्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तव्ये ऽर्यो रन्धीररावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वमांसि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति ब्रुवे युजा	६ [१५]

महाँ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मघाते इन्द्र रोदसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणीं सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्द्वो भुवन् दस्ममुप द्यवि । सं ते नमन्त कृष्टयः	९

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।

विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः

१० (१६३)

उरुव्यर्चसे महिने सुवृक्षितमिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः ।

तस्य व्रतानि न भिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं वधिरे सहध्वै ।

हयैश्वाय बर्हया समापीन्

१२ [१६] (१६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धर्चस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे),
२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः- (वृहती,
सतोवृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो पु त्वा वाघतश्चनाऽऽरे अस्मान्नि रीरमन् ।

आरात्ताञ्चित सधमादं न आ गहीह वा सञ्चुपं वृधि

१

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न गक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पातुमा दधुः

२

रायस्कामो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याक्षिरः ।

तां आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याद्योक्ता आ

४

भवच्छुर्कर्ण ईयते वसूनां न चिञ्चो मधिषुद् गिरः ।

सद्यश्चिद् यः सहस्राणि ज्ञाता वदुः शक्तिर्दित्सन्तमा भिनन्त

५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कृत इन्द्रेण वृशुवे नृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वनानि वृत्रहन् त्सुनोत्या च धावन्ति

६

मवा वरुथं मघवन् मघोनां यत् समजासि शर्धेतः ।

वि त्वाहतस्य वेदनं मजेम ह्मा दृणाशो भरा गर्यम्

७

सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पूणञ्चित् पृणते मयः

८

मा भेषत सोमिनो वक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे ।

तरणि रिज्यति क्षेति पुष्यन्ति न वेवासः कवत्ववे

९

नर्किः सुबासो रथं पर्यास न रीरमन् ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमन्त स गोमति व्रजे

१० [१८] (१७५)

- गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।
 अस्माकं बोध्यविता रथानां मस्माकं शूर नृणाम् ११
 उद्विष्यस्य रिच्यते—ऽज्ञो धनं न जिग्युषः ।
 य इन्द्रो हरिबान् न दमन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि १२
 मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशंसं दधात यज्ञियेष्व ।
 पूर्वांश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३
 कस्तमिन्द्र त्वावसु—मा मर्त्यो दधर्षति ।
 अन्द्रा इत् ते मघवन् पार्ये विवि वाजी वाजं सिपासति १४
 मघोनः स्म वृन्तहर्त्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।
 तव प्रणीती हर्यश्च सूरिभिर्विश्वां तरेम दुरिता १५ [१९]
- तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुण्यसि मध्यमम् ।
 सन्ना विश्वस्य परमस्य राजसि नकिङ्क्षा गोषु वृण्वते १६
 त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ई भवन्त्याजयः ।
 तत्रायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युर्नाम भिक्षते १७
 यदिन्द्र यावत्स्त्वमेतावद्बृहमीशीय ।
 स्तोतारमिदं दिधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय १८
 शिक्षेयमिन्महयते विवेदिवे राय आ कुहविद्विदे ।
 नहि त्वदन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन १९
 तरयिरित् सिपासति वाजं पुरंध्या युजा ।
 आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमि तष्टेव सुद्धम् २० [२०]
- न हुण्णुती मर्त्यो विन्दते वसु न श्रेधन्तं इयिर्नशत् ।
 सुज्ञक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मार्वते नेष्णं यत् पार्ये विवि २१
 अभि त्वां शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः ।
 ईशानमस्य जगतः स्वर्हेशमीशानमिन्द्र तस्थुषः २२
 न त्वावो अन्यो विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
 अश्वानन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३
 अमी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।
 पुरुवसुर्हि मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४ (१८९)

परां पुदस्व मघवन्नमित्रान् त्सुवेदां नो वस्स कृधि ।

अस्माकं बोध्यविता महाधने भवां वृधः सर्वांनाम्

२५

इन्द्र कर्तुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिक्षां णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि

२६

मा नो अज्ञाता वृजनां दुराध्योऽहं माशिवासो अव क्रमुः ।

त्वया वयं प्रवतः शश्वतरिपो ऽति शूर तरामसि

२७ [२१] (१११)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिवसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा,
१०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्यञ्चो मा दक्षिणतस्कपदा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः ।

उत्तिष्ठन् वोचे परि बर्हिषो नृन् न मे दुरादर्वितवे वसिष्ठाः

१

दुरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम् ।

पाशद्युस्रस्य वायतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान्

२

एवेञ्चु कं सिन्धुमेभिस्ततार एवेञ्चु कं भेदमेभिर्जघान ।

एवेञ्चु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः

३

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा मर्क्षमन्ययं न किला रिषाथ ।

यच्छक्रीषु बृहता रवेणे न्ने शुष्ममदधाता वसिष्ठाः

४

उद् द्यामिवेत् तृष्णजो नाथितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः ।

वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अश्रो दुर्गं तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम्

५ [२२]

वृण्डा इवेद् गोअजनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः ।

अमवच्च पुरएता वसिष्ठ आदित तृत्सूनां विशो अप्रथन्त

६

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेतस्तिष्ठः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।

त्रयो घर्मास उपसं सचन्ते सर्वा इत् तां अनु विदुर्वसिष्ठाः

७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरिषां समुद्रस्येव महिमा गर्भीरः ।

वार्तस्येव प्रजवो नायेन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः

८

त इन्निण्यं हृदयस्य प्रकेतैः सहस्रवल्शामभि सं चरन्ति ।

यमेन ततं परिधिं वयन्तो ऽप्सरस उप सेदुर्वसिष्ठाः

९

(३०१)

विद्युतो ज्योतिः परि संजिहानं मित्रावरुणा यदपरयतां त्वा ।
तत् ते जन्मोत्तैर्कं वसिष्ठोऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजुभार

१० [२३]

उतासिं भैत्रावरुणो वसिष्ठो वर्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।

ब्रह्मं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त
स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।

११

यमेन तत् परिधिं वयिष्यन्त्सुरसः परि जज्ञे वसिष्ठः

१२

सुत्रे ह जाताविधिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिपिचतुः समानम् ।

ततो ह मान उर्दियाय मध्यात् ततो जातमूर्धिमाम्बुर्वसिष्ठम्

१३

उत्थभृतं सामभृतं विभर्ति ग्रावाणं विभ्रत् प्र वृदात्यग्रे ।

उर्ध्वमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृको वसिष्ठः

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैर्देवी मनीषा अस्मत् सुतंष्टो रथो न वाजी

१

विदुः पृथिव्या दिवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः

२

आर्पश्चिदस्मै पिन्वंन्त पृथ्वी-वृत्रेषु गूरा मंसन्त उग्राः

३

आ धूर्ध्वस्मै दधाताश्वा-निन्द्रो न वज्री हिरण्यबाहुः

४

अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्न्यन् त्मनां हिनोत

५

त्मनां समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्

६

उर्दस्य शुष्माद् भानुनर्त विभर्ति भारं पृथिवी न भूम

७

हवामि देवाँ अयातुग्ने सार्धंभूतेन धियं दधामि

८

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम्

९

आ चष्ट आसां पार्थो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१० [२५]

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीना-मनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायु

११

अविष्टो अस्मान् विश्वासु विक्ष्व-द्युं कृणोत शंसं निनिस्तोः

१२

व्येतु विद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम्

१३

अवीन्नो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः

१४

स्रजूर्देवोर्मिरां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

१५

(३११)

अज्ञामुक्थैराहिं गृणीषे बुधे नदीनां रजःसु धीदन् १६
 मा नोऽहिर्बुधयो रिषे धान्मा यज्ञो अस्य स्निधद्वतायोः १७
 उत न एषु नृषु भवो धुः प्र शये यन्तु शर्धन्तो अर्यः १८
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमा महासेनासो अग्नेभिरेषाम् १९
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् २० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यादृस्मे अरमतिर्वसूयुः २१
 ता नो रासन् रातिषाचो वसू न्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
 वरुणीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः २२
 तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आपस्तद् रातिषाच ओषधीरुत द्यौः ।
 वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः २३
 अनु तदुर्वी रोदसी जिहाता मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।
 अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियध्वै २४
 तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
 शर्भन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (११)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । जिष्णुः ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातह्वया ।
 शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसती १
 शं नो भगः शम्भु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम्भु सन्तु रायः । २
 शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसुः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु
 शं नो धाता शम्भु धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधार्मिः । ३
 शं रोदसी ब्रूही शं नो अग्निः शं नो देवानां सुहृद्वानि सन्तु
 शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम्भु । ४
 शं नः सुकृता सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः
 शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहृतौ शमन्तरिक्षं वृशये नो अस्तु ।
 शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्धुवो अस्तु	शमामृत्योर्भिरुणः सुशंसः ।	
शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलाचः	शं नस्त्वष्टा ग्रामिर्भिरह शृणोतु	६
शं न सोमो भवतु ब्रह्म	शं नः शं नो ग्रावाणः शम्भुं सन्तु यज्ञाः ।	
शं नः स्वरूपां मितयो भवन्तु	शं नः प्रस्वः । शम्भ्वस्तु वेदिः	७
शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु	शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।	
शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु	शं नः सिन्धवः शम्भुं सन्त्वापः	८
शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः	शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः ।	
शं नो विष्णुः शम्भुं पूषा नो अस्तु	शं नो भवित्रं शम्भ्वस्तु वायुः	९
शं नो देवः सविता त्रायमाणः	शं नो भवन्तूपसो विभातीः ।	
शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः	शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः	१० [२९]
शं नो देवा विश्वेदेवा भवन्तु	शं सरस्वती सह धीमिरस्तु ।	
शमभिषाचः शम्भुं रातिषाचः	शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः	११
शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु	शं नो अर्वन्तः शम्भुं सन्तु गावः ।	
शं न ऋभवं सुकृतः सुहस्ताः	शं नो भवन्तु पितरो हवेषु	१२
शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु	शं नोऽहिर्बुध्न्यः । शं संमुद्रः ।	
शं नो अपां नपां पेरुरस्तु	शं नः पुक्षिर्भवतु देवगोपा	१३
आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्ते	दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।	
शृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो	गोजाता उत ये यज्ञियांसः	१४
ये देवानां यज्ञियां यज्ञियांनां	मनोर्यजत्रा अमृतां ऋतज्ञाः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमय	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [३०] (३४६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । विष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सवर्नाहृतस्य	वि रश्मिभिः समृजे सूर्यो गाः ।	
वि सानुना पृथिवी संस्र उर्वी	पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः	१
इमां वां मित्रावरुणा सुवृक्ति-	मिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।	
इनो वामन्यः पद्वीरवद्बधो	जनं च मित्रो यंतति ब्रवाणः	२
आ वारतस्य ध्रजतो रन्त इत्या	अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।	
महो दिवः सवर्ने जायमानो	ऽचिक्रवद् वृषभः सस्मिन्नूर्ध्व	३ (३४९)

गिरा य एता युनजद्धरीं त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धायू ।
 प्र यो मन्युं रिरिक्षतो मिनात्या सुक्रतुर्मर्यमणं ववृत्याम् ४
 यजन्ते अस्य सख्यं वर्यश्च नमस्विनः स्व क्रतस्य धामन ।
 वि पृक्षो बाबधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम् ५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
 याः सुध्वर्यन्त सुदुघाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः ६
 उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं लोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
 मा नः परि रयदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रयिं नः ७
 प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विदुध्वं न वीरम् ।
 भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिपाचं पुरंधिम् ८
 अच्छाग्रं वो मरुतः श्लोक एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपाभवोभिः ।
 उत प्रजायै गृणते वयो धुर्य्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वार्हिष्ठो वहतु स्तवध्वै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः ।
 अभि त्रिपृष्ठैः सर्वनेषु सोमैर्मदे सुशिप्रा महाभिः पूषध्वम् १
 यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्दशं ऋभुक्षणो अमृक्तम् ।
 सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम् २
 उवोचिंथ हि मघवन् कृष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
 उमा ते पूर्णा वसुना गर्भस्ती न सुनुता नि रयमेते वसव्या ३
 त्वमिन्द्र स्वयंशा ऋभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्यक्वा ।
 वयं नु ते द्वाश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः ४
 सनितासि प्रवतो द्वागुषे चिद् यामिर्विवेषो हर्यश्च धीभिः ।
 ववन्मा नु ते युज्यामिरूती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः ५ [३]

वासयंसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचंसो बुबोधः ।
 अस्तं तात्या धिया रयि सुवीरं पृक्षो नो अवा न्युहीत वाजी

अभि यं देवी निर्ऋतिश्चिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।

उर्षं त्रिबन्धुर्जरदंष्ट्रिमेत्यस्ववेशं यं कृणवन्त मतीः

७

आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातौ ।

सदा नो विव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । विष्टुप् ।

उदुष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिश्नेत् ।

नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरुवसुर्दधाति

१

उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्वस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।

व्युर्वीं पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः

२

अपि ष्टुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गृणन्ति ।

स नः स्तोमान् नमस्यश्चनो धाद् विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरीन्

३

अभि यं देव्यदितिर्गृणाति सवं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।

अभि स्रज्जो वरुणा गृणन्त्यभि मित्रासो अर्यमा सृजोपाः

४

अभि ये मिथो वनुषः सपन्ते रातिं विवो रातिपाचः प्रथिव्याः ।

अहिर्बुध्न्य उत नः गृणोतु वरुण्येकधेनुभिर्नि पातु

५

अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।

भगमृगोऽवसे जोहवीति भगमनुगो अधं याति रत्नम्

६

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेभ्यस्मद् युयवन्नर्मावाः

७

वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु बिषा अमृता क्रतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात प्रथिभिर्देवयानैः

८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । विष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अभेत् प्रतीचीं जूणिर्वृवतातिमेति ।

भेजाते अद्वीं रथ्येषु पन्थां मृतं होता न इषितो यजाति

१

प्र वावृजे सुप्रया बहिर्हेषा मा विश्पतीव वीरिं इयाते ।

विशामक्तोरुषसः पूर्वहृतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान्

२

(३७३)

ज्मया अन्नं वसवो रन्त देवा उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुजयः कृणुध्वं श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमाः सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।	
तां अध्वर उग्रतो यक्ष्यमे भ्रुष्टी भगं नासत्या पुरंधिम्	४
आग्ने गिरो विव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमग्निं विष्णुमेषां सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे ह्ययं मतिभिर्यज्ञियानां नक्षत्र कामं मर्त्यानामसिन्धुम् ।	
धाता रयिमविदुस्यं संवृसां संक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे कृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अकं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रायण्यणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । भिष्टुषु ।

ओ भ्रुष्टीर्विदुष्याः समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यवद्य देवः संविता सुवाति स्यामांस्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तप्तो वरुणो रोदसी च द्युभक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।	
विदेधु देव्यदिती रेक्णो वायुश्च यज्ञियुवैते भगश्च	२
सेवुषो अस्तु मरुतः स जुष्मी यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्यतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण क्रतुस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यदितिरनर्वा ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्टान्	४
अस्य देवस्य मीळहुषो वया विष्णोरिषस्य प्रभूथे हविर्भिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं यासिष्ठं वर्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो वरुञ्जी यद् रतिपाचंश्च रासन् ।	
मयोभुषो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे कृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अकं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उपसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।	
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमर्दितोर्यो विधृता ।	
आधश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्विद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याहं	२
मग प्रणेत्तर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोमिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।	
उतोर्विता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवो अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा मग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुरेता भवेह	५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय ।	
अवाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वं वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वोवतीर्गोमितीने उषासो वीरवतीः सवमुच्छन्तु मद्राः ।	
पूतं कुर्हामा विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिमिः सदा नः	७ [८] (३९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र केन्दुनुर्नभन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनव उक्पुप्तो नवन्त युज्यातामर्वा अध्वरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सक्त्ररूपा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सत्तः	२
समु वो यज्ञं महयन् नमोमिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियामरमतिं ववृत्त्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत ।	
सुपीतो अग्निः सुधितो वम आ स बिरो दाति वार्यमियत्तै	४ (३९३)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रे यशसं कृधी नः ।
आ नक्ता बर्हिः सदातामुषासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह
एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कामो विश्वप्स्व्यस्य स्तौत ।
इषं रायि पप्रथद् वाजसस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्वै ।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः
प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सप्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
स्तृणीत बर्हिरध्वराय साधूध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः
आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानो देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
आ विश्वाचीं विदुध्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता सृधस्कः
ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा क्रतस्य धाराः सुदुधा दुर्हानाः ।
ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूनामा गन्तन समनसो यति ष्ठ
एवा नो अग्ने विक्षा दर्शस्य त्वया वयं सहसावन्नास्काः ।
राया युजा सधमावो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । दधिकाः, १ दधिकाद्वयुषोऽग्निभगेन्द्रविष्णुपूषन्नक्षत्रणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिकां वः प्रथममश्विनोषसं मग्निं समिद्धं भग्न्युतये हुवे ।
इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
दधिकामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तोऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम
दधिकावाणं बुबुधानो अग्निमुप बुव उषसं सूर्यं गाम् ।
बभ्रं मंश्रतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
दधिकावा प्रथमो वाज्यवा अग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
संविवान उषसा सूर्येणाऽऽदित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः

१

२

३

४

(४०७)

आ नो दधिक्ताः पृथ्यामनक्वृत्तस्य पन्थामन्वेतवा उ ।

शृणोतु नो देव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ देवो यातु सविता सुरतो ऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।

हस्ते दधानो नर्या पुरुणि निवेशयश्च प्रसुवश्च भूम

उर्वस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया दिवो अन्तो अनष्टाम् ।

नूनं सो अस्य महिमा पणिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम्

स घा नो देवः सविता सहावा ऽऽ साविपद् वसुपतिर्वसूनि ।

विश्वयमाणो अमर्तिसुरुचीं मर्तभोजनमधं रासते नः

इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगमस्तिमीलते सुपाणिम् ।

चित्रं वयो बृहदुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१२] (४१२)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रेषवे देवाय स्वधात्रे ।

अषाढहाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः

स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन द्विव्यस्य चेतति ।

अब्रह्मवन्तीरुपं नो दुरश्चरा ऽनमीवो रुद्र जासु नो भव

या ते द्विद्युदवसृष्टा द्विवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।

सहसं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः

मा नो वधी रुद्र मा परां वा मा ते भूम प्रसितौ हीलितस्य ।

आ नो भज बर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्तं इन्द्रपानमूर्धिमकृण्वतेलः ।

तं वो वयं शुचिमसिप्रमद्य घृतप्रुषं मधुमन्तं वनेम

१ (४१७)

तमुर्मिमाषो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
 यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाति तमश्याम देवयन्तो वो अद्य २
 शतर्षवित्राः स्वधया मदन्ती कुर्वीकुर्वानामपि यन्ति पार्थः ।
 ता इन्द्रस्य न भिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहेत ३
 याः सूर्यो रश्मिभिराततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमुर्मिम् ।
 ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । ऋभवः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।
 आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विश्वो रथं नर्यं वर्तयन्तु १
 ऋभुर्ऋभुभिर्भि वः स्याम विश्वो विभुभिः शर्वसा शर्वांसि ।
 वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता विन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम् २
 ते चिद्धि पूर्वीरभि सन्ति ज्ञासा विश्वाँ अर्यं उपरताति वचन् ।
 इन्द्रो विश्वाँ ऋभुक्षा वाजो अर्यः शत्रोर्मिथत्या कृणवन् वि नृष्णम् ३
 नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।
 समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात् पुनाना युन्त्यनिविशमानाः ।
 इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद् ता आपो देवीरिह मामवन्तु १
 या आपो द्वित्रा उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।
 समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु २
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानूते अवपश्यञ्जनानाम् ।
 मधुश्रुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ३
 यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूजं मदन्ति ।
 वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
 अजकावं दुर्दशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विवृत् त्सरः १
 यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुव-दष्टीवन्तौ परि कुल्फौ च देहन् ।
 अग्निष्ठच्छोचन्नप बाधतामिनो मा मां पद्येन रपसा विवृत् त्सरः २
 यच्छल्मलौ भवति यज्ञदीपु यदोपधीभ्यः परि जायते विषम् ।
 विश्वे देवा निरितस्तत् सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विवृत् त्सरः ३

याः प्रवतो निवत उद्धत उवृन्वतीरनुवृकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं परसा पिन्वमानाः शिवा देवीरशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ४

[१७] (४३२)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः १
 आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अयमा वरुणो रजिष्ठाः ।
 अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वे ऋभवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्वैवत्रा वंसवो मर्त्यत्रा ।
 सनैम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्मं तोकाय तनयाय गोपाः ।
 मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चर्यध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियाणाः ।
 पिता च तन्नो महान् यज्ञत्रो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

- प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबाध ईळे बृहती यजत्रे ।
 ते चिद्धि पूर्वे कवयो गुणन्तः पुरो अही दधिरे देवपुत्रे १
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदेने कृतस्य ।
 आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महिं वां वरुथम् २
 उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
 अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

- वास्तोष्पते प्रतिं जानीह्यस्मान् तस्वावेशो अनमीवो भवा नः ।
 यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विषव्हे शं चतुष्पदे १
 वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्द्रो ।
 अजरांसस्ते सख्ये स्याम पितेर्व पुत्रान् प्रति नो जुषस्व २
 वास्तोष्पते शम्भया संसदा ते सक्षीमहिं रण्वया गातुमत्या ।
 पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वाकिर्न उपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्टाद्वृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

- अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशान् । सखां सुशेवं एधि नः १
 यदर्जुन सारमेय वृतः पिशङ्ग यच्छसे ।
 वीव भ्राजन्त क्रुष्टय उप स्रक्केषु बप्सतो नि षु स्वप २
 स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
 स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ३
 त्वं सृकुरस्य दर्दहि तव दर्दतु सृकुरः ।
 स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ४ (४४८)

सस्तु याता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्वपतिः ।

सस्तन्तु सर्वे ज्ञानयः सस्त्वयमभितो जनः ।

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा ।

६

सहस्रं गृह्णे वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्रोप्तेऽशया वहेऽशया नारीर्यास्तत्पशीवरीः

स्त्रियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः त्वापयामसि

८ [२२] (४५२)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ छिपदा विराट् ।

क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः ।

१

नकिर्होषां जनुषि वेदु ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम् ।

॥१॥ २

अभि स्वपूभिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः द्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृथिर्यदूधो मही जभारं

॥२॥ ४

सा विद् सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात् सहन्ती पुण्यन्ती नृम्णम्

५

यामं वेष्टाः शुभा शोभिष्टाः श्रिया संमिश्रला ओजोभिरुयाः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुर्विष्मान्

७

शुभ्रो वः शुष्मः कुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धृष्णोः

॥४॥ ८

सनेभ्यस्मद् युयोतं विष्टुं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्कः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तृपन्मरुतो वावज्ञानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधासं इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुभमेमानाः

॥६॥ ११

शुचीं वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोभ्यध्वरं शुचिभ्यः ।

ऋतेन सत्यमृतसाप आय ऊरुचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

अंसेष्वा मरुतः स्वादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्रियाणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिर्भी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महीसि प्र नामानि प्रबज्यवस्तिरध्वम् ।

सुतसिंयं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्

१४

(४६६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे—तथा विप्रस्य घाजिनो हवींश्म ।

मक्ष्ण रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदमदरावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वध्वो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः ।

ते हर्ष्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीळिनः पयोधाः

१६

वृशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।

आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुद्धेभिरस्मे वसवो नमध्वम्

१७

आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं शतिं मरुतो गृणानः ।

य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अर्हयावी हवते व उर्यैः

१८

इमे तुरं मरुतो रामयन्ती—मे सहः सहस आ नमन्ति ।

इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरुरुषे दधानि

१९

इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति भूमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।

अप बाधध्वं वृषणस्तर्मांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे

२० [२५]

मा वो वृत्रान्भरुतो निरराम मा पश्चाद् दध्म रथ्यो विभागे ।

आ नः स्पार्ह भजतना वसव्येऽ यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति

२१

सं यद्धनन्त मनुभिर्जनांसः शूरा यद्वीष्वोषधीषु विश्व ।

अधं स्मा नो मरुतो रुद्रियास—स्त्रातारो भूत पृतनास्त्रयः

२२

भूरिं चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—कथानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।

मरुद्भिरुग्रः पृतनासु सा—ह्य मरुद्भिरित सनिता वाजसवीं

२३

अस्मे वीरो मरुतः शुष्यस्तु जनानां यो असुरो विधृता ।

अपो येन सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोको अभि वः स्याम

२४

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।

शर्मन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शर्वसा मदन्ति ।

ये रेजयन्ति रोदसी चिदुवीं पिन्वन्त्युत्सं यदयासुग्राः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्त्रं ।	
अस्माकमद्य विदथेषु वहि—रा वीतये सदत पिप्रियाणाः	२
नैतावदुन्ये मरुतो यथेये भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूमिः ।	
आ रोदसी विश्वपिशाः पिशानाः समानमश्रयञ्जते शुभे कम्	३
कधक् सा वो मरुतो दिद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता कराम ।	
मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा	४
कृते चिदत्र मरुतो रणन्ता—मवद्यासः शुचयः पावकाः ।	
प्र णोऽवत सुमतिर्मियजत्राः प्र वाजैभिस्तिरत पुण्यसे नः	५
उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवीर्षि ।	
दधात नो अमृतस्य प्रजाये जिगृत रायः सुनृता मघानि	६
आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरिन् त्वर्वताता जिगात ।	
ये नस्त्वना गतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मेत्रावरुणर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

प्र साक्युक्षे अर्चता गणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुर्विभान् ।	
उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निक्षेतेरवंशात्	१
जनुश्चिद् वो मरुतस्त्वेव्येण भीमास्तुर्विमन्यवोऽयासः ।	
प्र ये महोभिरोजस्योत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्हक्	२
बृहद् वयो मघवन्वो दधात जुजोषन्निम्रुतः सुष्टुति नः ।	
गुतो नाध्ना वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हामि रूतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विभो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुरिः सहस्री ।	
युष्मोतः सञ्जाकृत हन्ति बृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो वृष्णम्	४
ताँ आ रुद्रस्य मीळदुषो विवासे कुविन्नसन्ते मरुतः पुनर्नः ।	
यत् सस्यताँ जिहीक्षिरे यदावि—रव तदेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोना—मिदं सुक्तं मरुतो जुषन्त ।	
आराञ्चिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोक्षनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अग्ने वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चर्मं चन वसिष्ठः परिमंसति ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आवर्तं सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ षु वृष्विराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्वन्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सदताविता च नः स्पर्हाणि दातवे वसु ।

अग्नेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वै ६ [२९]

सस्वश्चिद्धि तन्वः शुभ्रमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शर्धो अभितो मा नि षेदु नरो न रण्वाः सर्वने मदन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हेणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

दुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सातपना इदं हवि मरुतस्तज्जुष्टन । युष्माकोती रिंशादसः ९

गृहमेधास आ गत मरुतो माप भूतन । युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः । यज्ञं मरुत आ वृणे ११

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०१)

- ७०१ -

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १- २७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यद्यद्य सूर्य ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्वम् ।

वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः १ (५०१)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उमे उदेति सूर्यो अमि जम्न ।
 विम्बस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा ऋतु मर्तेषु वृजिना च पर्यन् २
 अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या ई वरुन्ति सूर्यं घृताचीः ।
 धापानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३
 उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमणः ।
 यस्मा आदित्या अध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरे मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
 इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे शम्भासः पुत्रा अदितेरदध्याः ५
 इमे मित्रो वरुणो वृळमासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः ।
 अपि क्रतुं सुचेतसं वर्तन्त स्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे द्विचो अनिमिषा पृथिव्याश्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
 प्रभाजे चिञ्चिद्यो गाधमस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्यन् ७
 यद् गोपावददितिः शमं भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासं ।
 तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
 अय वेङ्गि होत्राभिर्यजेत रिपः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
 परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तू रं सुदासं वृपणा उ लोकम् ९
 सस्वश्चिद्धि सधृतिस्वेप्येषा मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
 युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मृळता नः १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।
 सीक्षन्त मन्यु मघवानो अर्य उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातु ११
 इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
 विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१४)

(६१)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं त्रैवयेरिति सूर्यस्ततन्वान् ।
 अमि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्व्वा चिकेत १ (५१५)

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्त्रानि दीर्घश्रुदियति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुकृतु अवाथ आ यत् क्रत्वा न शरदः पूणैथे	२
प्रोरोमित्रावरुणा पृथिव्याः प्र विव ऋष्याद् बृहतः सुदानू ।	
रपशो दधाथे ओषधीषु विश्व-धर्यतो अनिमिषं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धधे महित्वा ।	
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अयूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
दृष्टः सचन्ते अनृता जनानां न वां निष्पान्यचिते अभूवन्	५
सह वां यज्ञं मह्यं नमोमि-ह्वे वां मित्रावरुणा सुबाधः ।	
प्र वां मन्मान्युचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषश्चिमानि	६
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६२)

६ मित्रावरुणर्वसिष्ठः । १-३ सूर्यः, ४-६ मित्रावरुणौ । शिष्टुप् ।

उत् सूर्यो बृहदुचीप्यश्रेत् पुरु विश्वा जनिम मानुषाणाम् ।	
सुनो दिवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तुमिभूत्	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमैभिरेतशेभिरेवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो ऽनागसो अर्यम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उषसं नो अर्कमा नः कामं पूपुरन्तु स्वतानाः	३
द्यावाभूमि अदिते त्रासीथां नो ये वां जुजुः सुजनिमान ऋषे ।	
मा हेतै भूम वरुणस्य वायो-र्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र बाहवां सिमृतं जीवसे न आ नो गव्यतिमुक्षतं धृतेन ।	
आ नो जने श्रवयत युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न-स्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२७)

(६३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुभ्रगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् । चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देवश्चर्मैव यः समविव्यक् तमांसि	१
उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य । समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतशो वहति धूर्पु युक्तः	२
विभ्राजमान उपसामुपस्थाद् रैभैरुदेत्यनुमद्यमानः । एष भे देवः सविता चच्छन्दु यः समानं न प्रमिनाति धाम	३
द्विवो रुक्म उरुचक्षा उदेति दूरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः । नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि	४
यत्रा चक्रमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पार्थः । प्रति वां सूर उदिते विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न-स्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु । सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

द्विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् । हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुभ्रवो वरुणो जुपन्त	१
आ राजाना मह क्रतस्य गोपा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् । इळां नो मित्रावरुणोत वृष्टि-मव द्विव इन्वतं जीरदानू	२
मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पृथिभिर्नयन्तु । बवद् यथा न आदुरिः सुदास इवा मदेम सह देवगोपाः	३
यो वां गर्तं मनसा तक्ष्वेत-मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयच्च । उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम्	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि । अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधी-यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (५३८)

(६५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । ऋष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सूक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पूतदक्षम् ।	
ययोरसुर्यं मक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामज्ञाचितां जिगत्सु	१
ता हि देवानामसुरा तावया ता नः क्षितीः करतमूर्जर्यन्तीः ।	
अस्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च	२
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं धृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिळाभिः ।	
प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुद्गो दिव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४१)

(६६)

१९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।

गायत्रीः १०-१५ प्रगाथः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)

१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूष्यः । नमस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा असुर्याथ प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयतं धियः	३
यवद्य सूर उदिते ऽनांगा मित्रो अर्यमा सुवातिं सविता भगः	४
सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]

उत स्वराजो अदिति रद्वधस्य व्रतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशादसम्	७
राया हिरण्यया मति रियमवृकाय शवसे । इयं विप्रा मेधसांतये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इषं स्वश्च धीमहि	९

बृहवः सूरचक्षसो ऽग्निजिह्वा कृतावुधः ।

त्रीणि ये येमुर्विदधानि धीतिभिर्दिश्वानि परिभूतिभिः

१० [९] (५४३)

वि ये ब्रुधुः शरदं मासमादहं यज्ञमकतुं चाह चम् ।

अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत ११

तद् वाँ अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते ।

यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा युयसूतस्य रथ्यः १२

कृतावान् कृतजाता कृतवृधो घोरासो अनृतद्विषः ।

तेषां वः सुध्वे सुच्छर्दिष्टमि नरः स्याम ये च सूरयः १३

उदु त्यद् दर्शतं वपुर्विव एति प्रतिह्वरे ।

यदीक्षागुर्वहति देव एतंगो विश्वरसे चक्षसे अरम् १४

शीर्ष्वाःशीर्ष्वा जगतस्तस्थुस्पातिं समया विश्वमा रजः ।

सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे १५ [१०]

तच्चसुर्वहतिं शुक्रमुच्चरेत् । परयेम शरदः ज्ञतं जिवेम शरदः ज्ञतम् १६

काव्येमिरव्याभ्याः ५५ यातं वरुण द्युमत । मित्रश्च सोमपीतये १७

विदो धार्मभिरुण मित्रश्चा यातमनुहा । पिबतं सोममातुजी १८

आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा १९ [११] (५६२)

(६७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वाँ रथं नृपती जरधै हविर्माता मनसा यजियेन ।

यो वाँ दूतो न धिष्ययावजीग—रच्छां सुनुनं पितरा विवक्षि १

अज्ञोच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अहश्चन् तमसश्चिदन्ताः ।

अचैति केतुरुषसः पुरस्ताच्छिष्ये विदो दुहितुर्जायमानः २

अग्नि वाँ नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्षान् ।

पूर्वाभिर्यतिं पृथ्याभिरर्वाक् स्वर्विवा वसुमता रथेन ३

अवोवाँ नूनमश्विना युवाकुर्वे यद् वाँ सुते माध्वी वसूयुः ।

आ वाँ वहन्तु स्थाविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि ४

प्राचींयु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।

विश्वान् अविष्टं वाज आ पुरंधीस्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः ५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीर्वाश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्वयं नो अस्तु ।

आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरक्षासो देववीतिं गमेम

६

एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे ।

अहैळता मनसा यातमवा गश्नन्ता हव्यं मानुषीषु विश्व

७

एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परिं वां सप्त स्रवतो रथो गात् ।

न वायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति

८

असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।

प्र ये बन्धुं सूनृतामिस्तिन्ते गव्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि

९

न मे हवमा गृणुतं युवाना यामिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।

धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [१३] (५७१)

(६८)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दत्ता जुजुषाणा युवाकोः ।

हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः

१

प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुररं गन्तं हविषो वीतये मे ।

तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः

२

प्र वां रथो मनोजवा इयति तिरो रजांस्यश्विना गतोतिः ।

अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः

३

अयं ह यद् वां देवया उ अद्रि-रूध्वो विवक्ति सोमसुद् युवभ्याम् ।

आ बल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः

४

चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।

यो वामोमानं दधते प्रियः सन्

५ [१४]

उत त्यद् वां जुरते अश्विना भू-च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।

अधि यद् वर्षं इतकृति धृत्यः

६

उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुर्देवासः समुद्रे ।

निरीं पृषदरावा यो युवाकुः

७

(५७१)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवे ह्ययमाना ।
 यावद्भयामपिन्वतमपो न स्तर्यं चिच्छ्रुत्यश्विना शचीभिः
 एष स्य कारुर्जरेते सूक्तैरग्रे बुधान उपसां सुमन्मा ।
 इषा तं वर्धदुघ्न्या पयोभिर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो रोदसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
 घृतवर्तनिः पविर्भीरुचान इषां वोह्वा नृपतिर्वाजिनीवान् १
 स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
 विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना २
 स्वश्वा यज्ञसा यातमर्वाग् दध्ना निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
 चि वां रथो वध्वाड्यार्दमानो ऽन्तान् दिवो बाधते वर्तनिभ्याम् ३
 युजोः श्रियं परि योषावृणीत मूरो दुहिता परितक्म्यायाम् ।
 यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परि प्रंसमोमना वां वयो गात् ४
 यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्त्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
 तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन् ५
 नरा गौरेवं विद्युतं तृषाणा ऽस्मार्कमद्य सवनोषं यातम् ।
 पुरुत्रा हि वां मतिमिहवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः ६
 युवं मुज्युमवाविद्धं समुद्र उद्धहथुरणंसो अग्निधानैः ।
 पत्त्रिभिर्अमैरेव्यथिभिर्दुसनाभिरश्विना पारयन्ता ७
 न मे हवसा गृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
 धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [१६] (५८२)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
 अश्वो न वाजी श्रानपृच्छो अस्थादा यत् सेदथुर्ध्रुवसे न योनिम् १ (५९०)

सिषक्ति सा वां सुमतिश्च निष्ठा ऽतापि घर्मो मनुषो दुष्टेणे ।

यो वां समुदान् त्सरितः पिपत्ये तंवा चित्र सुयुजा युजानः

२

यानि स्थानान्यश्विना वृधाथे दिवो यद्दीप्त्वोषधीषु विश्वे ।

नि पर्वतस्य मूर्धनि सदन्ते षं जनाय वृशुषे वहन्ता

३

चलिष्टं देवा ओषधीष्वप्सु यद् योग्या अश्वैथे ऋषीणाम् ।

पुरुणि रत्ना वर्धतौ न्यस्मे अनु पूर्वाणि चरयथ्युगानि

४

शुश्रुवांसां चिदश्विना पुरुण्यभि ब्रह्माणि चक्षाथे ऋषीणाम् ।

प्रति प्र यातं वरमा जनाया ऽस्मे वामस्तु सुमतिश्च निष्ठा

५

यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समयोऽै भवाति ।

उप प्र यातं वरमा वसिष्ठ मिमा ब्रह्माण्यच्यन्ते युवभ्याम्

६

इयं मनीषा इयमश्विना गी रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।

इमा ब्रह्माणि युवयूयंगमन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७

[१७] (५९९)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८१]

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीते रिणक्ति कृष्णीरूषाय पन्थाम् ।

अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद् युंयोतम्

१

उपायातं वृशुषे मर्त्याय रथेन वाममश्विना वहन्ता ।

युयुतमस्मदनिरामसीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः

२

आ वां रथमभवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।

स्यूमगमस्तिमृतयुग्मिरश्वै राश्विना वसुमन्तं वहेथाम्

३

यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमाँ उन्नयामा ।

आ न एना नासत्योप यात मभि यद् वां विश्वप्स्यो जिगाति

४

युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।

निरंहसस्तमसः स्पर्तमत्रि नि जाहुषे शिथिरे धातमन्तः

५

इयं मनीषा इयमश्विना गी रिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।

इमा ब्रह्माणि युवयूयंगमन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

[१८] (५०९)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वीवता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।
 अभि वां विश्वा नियुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वां शुभाना १
 आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोपसा नासत्या रथेन ।
 युवोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम् २
 उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युपसंश्च देवीः ।
 आविवासन् रोदसी धिण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विदक्ति ३
 वि चेदुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।
 ऊर्ध्वं भानुं संविता देवो अश्वेद् बृहदुग्रयः समिधा जरन्ते ४
 आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।
 आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१९] (३०७)

(७३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

- अतारिष्म तमसस्पांरमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।
 पुरुदंसा पुरुतमा पुराजा ऽमत्या हवते अश्विना गीः १
 न्युं प्रियो मनुषः सावि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।
 अश्वीतं मध्वो अश्विना उषाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान २
 अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथास ।
 श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामवोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः ३
 उप त्या वह्नीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणि ।
 समन्धांस्यग्मत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गंतं शिवेन ४
 आ पश्वातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।
 आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२०] (६१२)

(७४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः=(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्टय उस्मा हवन्ते अश्विना ।

अग्रं वामहेऽवसे शचीवसू विशीविशं हि गच्छथः १

युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोद्वेथां सुनृतावते ।

अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु २

आ यातमुपं भूषतं मध्वः पितृमश्विना ।

दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्षिष्टमा गतम् ३

अश्वासो ये वामुपं दाशुषो गृहं युवां दीर्यन्ति बिभ्रतः ।

मक्षयुभिर्नरा हयैभिरश्विना ऽऽ देवा यातमस्मयू ४

अथा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः ।

ता यंसतो मघर्वज्यो ध्रुवं यशं ऽष्टर्दिस्मभ्यं नासत्या ५

प्र ये युयुर्वृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम् ।

उत स्वेन शर्वसा शूशुवर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१०)

(७५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवो दिविजा क्रतेना ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् ।

अप दुहस्तम आवरजुष्टमङ्गिरस्तमा पृथ्या अजीगः १

महे नो अद्य सुविताय बोध्युषो महे सौभगाय प्र यन्धि ।

चित्रं रयि यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम् २

एते त्वे भानवो दर्शतायाश्चित्रा उषसो अमृतास आगुः ।

जनयन्तो दैव्यानि व्रतान्यापृणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ३

एषा स्या युजाना पराकात् पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति ।

अभिपश्यन्ती वयुना जनानां द्विवो दुहिता भुवन्स्य पत्नी ४

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम् ।

ऋषिदुता जरयन्ती मघो न्युषा उच्छति वह्निर्भिर्गृणाना ५ (६११)

प्रति द्युतानामरूपासो अश्वा—श्चित्रा अहश्चक्षुषसं वहन्तः ।
 गार्ति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधत्ते जनाय ६
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्वैवी देवेभिर्यजता यजत्रेः ।
 रुजद् दृळ्हानि दददुस्रियाणां प्रति गावं उषसं वावशन्त ७
 नू नो गोमद् वीरवद् धेहि रत्न—मुपो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुषतां निदे क—र्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [२२] (६२६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्मं विश्वानरः सविता देवो अश्रित ।
 कृत्वा देवानामजनिष्ट चक्षु—राविरकुर्भुवनं विश्वमुषाः १
 प्र मे पन्थां देवयानां अहश्चक्षुषमर्धन्तो वसुभिरिष्टृतासः ।
 अभृदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः २
 तानीदहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परि जार ईवाचरन्त्युषो दहक्षे न पुनर्यतीव ३
 त इद् देवानां सधमाद् आसन्नृतावानः कवयः पूर्वासः ।
 गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्नुषासम् ४
 समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न भिनन्ति व्रता—न्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुमगे तुष्टुवांसः ।
 गवां नेत्री वाजपत्नी न उच्छो—षः सुजाते प्रथमा जरस्व ६
 एषा नेत्री राधसः सुनृतानां मुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठेः ।
 वीर्यश्रुतं रयिमस्मे दधाना युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायै ।
 अभृदुभिः समिधे मानुषाणां मकज्योतिर्बाधमाना तर्गांसि १ (६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुद्राद् वासो बिभ्रती शुक्रमश्वैत् ।
 हिरण्यवर्णा सुहृशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यहामरोचि २
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।
 उषा अदर्शि रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता ३
 अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छोर्षीं गव्यंतिमभयं कृषी नः ।
 यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि ४
 अस्मे श्रेष्ठैर्भिर्मानुभिर्वि भाह्युषो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।
 इषं च नो दर्धती विश्ववारे गोमदश्वावद् रथवच्च राधः ५
 यां त्वा दिवो दुहितवर्धयन्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।
 सास्मासु धा रयिमृष्वं ब्रूहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२४] (६३९)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहश्चन्द्रार्वा अस्या अश्रयो वि श्रयन्ते ।
 उपो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि १
 प्रति धीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।
 उषा योति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमांसि दुहिताप देवी २
 एता उ त्याः प्रत्यहश्नन् पुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभातीः ।
 अजीजनन् त्सूर्यं यज्ञमग्निमपाचीनं तमो अगादजुष्टम् ३
 अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभातीम् ।
 आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमानमा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति ४
 प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ताऽस्माकांसो मघवानो वयं च ।
 तिल्विलायध्वमुषसो विभाती यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

द्युःपा आवः पथ्याऽजनां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।
 सुसंहग्भिर्रुक्षभिर्मानुमभेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः १ (६४५)

व्यञ्जते द्विवो अन्तेष्वक्तुन् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव ब्राह्म	२
अभूदुषा इन्द्रतमा मघो—न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि द्विवो देवी दुहिता दधा—त्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरंदो गृणाना ।	
यां त्वा जज्ञुर्वृषभस्या रवेण वि हृव्हस्य दुरो अद्रेरीर्णोः	४
देवदेवं राधसे सोदयन्त्य—स्मभ्यं सूनुता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सूनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४९)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रासः प्रथमा अनुधुन् ।	
विवर्तयन्ती रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गृही तमो ज्योतिषोपा अबोधि ।	
अग्र एति युवतिरह्वयाणां प्रार्चिकित् सूर्यं यज्ञमग्निम्	२
अश्वावतीर्गोमतीर्न उपासो वीरवतीः सदेमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६५०)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्रत्यु अदश्यायत्यु—च्छन्ती दुहिता द्विवः ।	
अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनवी	१
उदुस्त्रियाः सृजते सूर्यः सचो उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं प्रक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितादिव उपो जीरा अभुत्समहि ।	
या वहसि पुरु स्पाहं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रख्ये देवि स्वर्दशे ।	
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः	४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भरोपो यद् दीर्घश्रुतमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद् रास्व भुनजा महै

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वन् वाजाँ अस्मभ्यं गोमृतः ।

चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छ्रदप सिधः

५

६ [१] (६५८)

(८२)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।

वीर्यप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढवः

सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वा महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः

अन्वपां खान्यतृन्तमोजसा सूर्यमैरयतं द्विवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः

युवामिद् युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ईशाना वस्वं उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे

इन्द्रावरुणा यक्षिमानि चक्रथुर्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्जना ।

क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिर्गुणः शुभमन्य ईयते

१

२

३

४

५ [२]

६

७

८

९

१० [३] (६६८)

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथयन्तमार्तिरद् दृग्नेभिर्न्यः प्र वृणोति भूयसः

न तमहो न दुरितानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिह्वतिः

अर्वाङ्गना दैव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।

युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं मर्डीकर्मिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृण्व्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अध स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः

अवध्रं ज्योतिरदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानासु आप्यं प्राचा गन्धन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यज्ञा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
 यज्ञा भर्यन्ते भुवना स्वर्हशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधिं वोचतम् २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अहक्षते इन्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहत् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो सर्वागवसा हवनश्रुता गतम् ३
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सुनामभवत् पुरोहिंतिः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभर्यस्य राजथो ऽधं स्मा नोऽवतं पार्ये द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभर्यास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातर्ये ।
 यत्र राजभिर्दृशभिर्निर्बाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दश राजानः समिता अयंज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नृणामस्रस्रामुपस्तुतिर्देवा एषामभवन् देवर्हतिषु ७
 वृत्राणां परियन्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्वित्यञ्चो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असंपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिभिर्रस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरादितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येमिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृताचीं ब्रह्मोर्धना परि त्मना विषरूपा जिगाति १ (६७९)

युवो गृष्टं बृहदिन्वति द्यौर्यौ सेतुभिररज्जुभिः सिनीथः ।

परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम् २

कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सूरिषु प्रशस्ता ।

उपो रयिर्देवजूतो न एतु प्र णः स्पर्हाभिर्भुतिभिस्तिरेतम् ३

अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।

प्र य आदित्यो अनृता मिनात्यभिता शूरो दयते वसूनि ४

इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।

सुरतांसो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीपे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत् ।

वृत्प्रतीकामुपसं न देवीं ता नो यामन्नोरुष्यतामभिके १

स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु द्विद्यवः पतन्ति ।

युवं तां इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचः शर्वा विपूचः २

आपश्चिद्धि स्वयंशसः सदैःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।

कृष्ठीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अप्रतीनि हन्ति ३

स सुक्रतुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान् ।

आववर्तदवसे वां हविष्मा नसदित स सुविताय प्रयस्वान् ४

इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत् तोके तनये तूतुजाना ।

सुरतांसो देववीतिं गमेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनुंषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।

प्र नाकमुष्वं नुनुदे बृहन्ते द्विता नक्षत्रं पुप्रथच्च भूम १

उत स्वयां तन्वाइ सं वद्रे तत् कदा न्वन्तर्वरुणे भुवानि ।

किं मे हव्यमहणानो जुषेत कदा मृलीकं सुमना अभि स्वम् २ (६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण विद्वक्ष्—पो एमि चिकितुषो विपृच्छम् ।	
समानमिन्ने कवयश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हणीते	३
किमार्ग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।	
प्र तन्ने वोचो दूळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम्	४
अव दुग्धानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चकृमा तनूभिः ।	
अव राजन् पशुतृपं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अचित्तिः ।	
अस्ति ज्यायान् कर्नयस उपारे स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता	६
अरं दासो न मीळहुषे कराण्यहं देवाय भूर्णयेऽनांगाः ।	
अचेतयद्वचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।	
शं नः क्षेमे शम्भु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । वरुणः । विष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणींसि समुद्रिया नदीनाम् ।	
सर्गो न सुष्टो अर्वतीकृताय—श्चकार महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।	
अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।	
कृतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इपर्यन्त मनम्	३
उवाच मे वरुणो मेधिराय त्रिः सप्त नामाद्र्या विभर्ति ।	
विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिस्रो द्यावो निर्हिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमिरुपराः षड्विधानाः ।	
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं द्विवि प्रेक्षं हिरण्ययं शुभे कम	५
अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाद् वृत्सो न श्वेतो मृगस्तुर्विष्मान् ।	
गम्भीरशंसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा	६ (७०२)

यो मृळयाति चक्रुषे विदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेऋधन्तो ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मातिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं कर्ते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अधा न्वस्य संदृशं जगन्वा—नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वयं दशमन्नधिपा उ अन्धो ऽभि मा वपुर्दृश्ये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यत्पां स्तुमिश्रराव प्र प्रेङ्ख ईह्यावहै शुभे कम्
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा—दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यासु द्यावस्ततनन् यादुषासः
कः त्यानिं नौ सख्या बभूवुः सचावहे यदेवुं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिर्नित्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवत् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम यन्धिष्मा विप्रः स्तुवते कुरुथम्
ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वरुणः । मायत्री, ५ जगती ।

सो पु वरुण मुन्ययं गृहं राजन्नहं गमम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यदेभिं प्रस्फुरन्निव हतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मृळा सुक्षत्र मृळयं
क्रत्वं समह वीनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मृळा सुक्षत्र मृळयं
अपां मध्ये तस्थिवांसं तृष्णाविदज्जगितारम् । मृळा सुक्षत्र मृळयं
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽभिद्वोहं मनुष्याश्चरामसि ।
अचिन्ती यत् तव धर्मा युयोपिम मा नुस्तस्मादेनसो देव रीरिषः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(१०)

[पञ्चोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीरया शुचयो दग्निरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।	
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय	१
ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद्र शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।	
कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य	२
राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।	
अर्धं वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके	३
उच्छन्नृषसः सुदिनां अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।	
गव्यं चिद्वर्वमुशिजो वि ववृ—स्तेषामनुं प्रदिवः समुरापः	४
ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासुः क्रतुना वहन्ति ।	
इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते	५
ईशानासो ये दधते स्वर्णो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।	
इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रवाँद्भिर्वीरैः पृतनासु सद्युः	६
अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।	
वाजयन्तः स्ववसे हवेम यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	७ [१२] (७२२)

(११)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः; २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविवृद्धः नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।	
ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवासयन्नृषसं सूर्येण	१
उशन्ता दूता न दभीय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वाः ।	
इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना माँर्डीकमीँष्टे सुवितं च नव्यम्	२
पीवोँअन्नोँ रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामग्निश्रीः ।	
ते वायवे समनसो वि तस्थु—र्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः	३
यावत् तरस्तन्वोँ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।	
शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सदेतं बर्हिरेदम्	४ (७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
 इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमधं प्रीणाना वि मुमुक्षतमस्ये
 या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
 अभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः
 अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
 वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६

७ [१३] (७१९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । ऋष्टुप् ।

आ वायो भूष शुचिपा उषं नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
 उषो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्
 प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वै ।
 प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः
 प्र याभिर्यासिं द्वाश्वासमच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।
 नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः
 ये वायवं इन्द्रमादनास आदेवासो नितोऽनासो अर्यः ।
 घ्नन्तो वृत्राणि सूरिभिः ज्याम सास्रह्वांसो युधा नृभिरभित्रान्
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन् त्सर्वे मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१४] (७२४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । ऋष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नवजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
 उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा
 ता सांजसी शवसाना हि भूतं साकुंवृधा शवसा शूशुवांसा ।
 क्षयन्तौ रायो यवसस्य भूरः पुङ्कं वाजस्य स्थविरस्य घृध्वैः
 उषो ह यद् विदथं वाजिनो गुर्धीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।
 अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नस्ते

१

२

३

(७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमत्तिमिच्छमान इदं एयि यशसं पूर्वभाजम् ।

इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं देष्णैः

सं यन्मही मिथुनी स्पर्धमाने तनूश्चा शूरसाता यतंते ।

अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन

४

५ [१५]

इमासु पु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसाय यातम् ।

नू चिद्धि परिमन्नाथे अस्माना वां शश्वद्विर्ववृतीय वाजैः

सो अग्न एना नमसा समिन्द्रो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचे ।

यत् सीमार्गश्चक्रमा तत् सु मृळ तदयमादितिः शिश्रथन्तु

एता अग्न आनुपाणासं इष्टीर्युवोः सचाभ्यश्याम वाजान् ।

मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [१६] (७४२)

(९४)

१२ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पून्यस्तुतिः

शृणुतं जरितुर्हव मिन्द्राग्नी वनंतं गिरः

मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिर्शस्तये

इन्द्रे अग्न नमो ब्रुहत् सुवृक्तिमेरयामहे

ता हि शश्वन्त ईळंत इत्था विप्रांस ऊतये

ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे

। अग्राद् वृष्टिर्वाजनि

। इज्ञाना पिप्यतं धियः

। मा नो रीरधतं निदे

। धिया धेना अवस्यवः

। सवाधो वाजसातये

। मेधसाता सनिप्यवः

१

२

३

४

५

६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गतमस्मभ्यं चर्षणीसहा

मा कस्य नो अररुषो धूर्तिः प्रणङ्गार्थस्य

गोमद्भिर्गणयवद् वसु यद् वामश्वावदीमहे

यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्वाना चिदा गिरा

ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्वांसं रक्षास्विनम्

। मा नो दुःशंसं ईशत

। इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्

। इन्द्राग्नी तद् वनिमहि

। सतीवन्ता सपुन्यवः

। आङ्गपैराविवांसतः

। आभोगं हन्मना हतमुदधिं हन्मना हतम् १२

७

८

९

१०

११

१२

[१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

- प्र क्षोर्वसा धार्यसा सन्न एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।
 प्रवाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः १
 एकाचितत् सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ संमुद्रात् ।
 रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरे धृतं पयो दुहुहे नाहुषाय २
 स वावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो यज्ञियासु ।
 स वाजिनं मधवच्चो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत ३
 उत स्या नः सरस्वती जुषाणोपं श्रवत् सुभगा यज्ञे अस्मिन् ।
 मितजुभिर्नमस्यैरियाना राया युजा चिदुत्तरा सखिभ्यः ४
 इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।
 तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उपं स्थेयाम शरणं न वृक्षम् ५
 अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।
 वर्धं शुभ्रे स्तुवते रसि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथः = (१ बृहती,
 २ सतो बृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

- बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्यो नदीनाम् ।
 सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी १
 उभे यत् ते महिना शुभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।
 सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोदु राधो मघोनाम् २
 भद्रमिदं भद्रा कृणवत् सरस्वत्यर्कवारी चेतति वाजिनीवती ।
 गुणाना जेमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत् ३
 जनीयन्तो त्वग्रवः पुनीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे ४
 ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता ग्रव ५
 पीषिवासं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । मक्षीमहि प्रजामिषम् ६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः, २, ४-८ बृहस्पतिः, ३, ९ इन्द्राब्रह्मणस्पतिः ।

१० इन्द्राबृहस्पति । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे विवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मर्दन्ति ।
 इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च १
 आ देव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संखायः ।
 यथा भवेम ग्रीळ्ळुषे अनांगा यो नो वृता परावतः पितेव २
 तसु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीये ।
 इन्द्रं श्लोको महि देव्यः सिषकु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
 स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारी यो अस्ति ।
 कामो रायः सुवीर्यस्य तं वृत् पथंनो अतिं सश्रुतो अरिष्टान् ४
 तमा नो अकंसमृताय जुष्टमिमे धांसुरमृतांसः पुराजाः ।
 शुचिक्रन्दं यजतं प्रस्त्यानां बृहस्पतिमनवांणं हुवेम ५ [२१]
 तं शुग्मासो अरुपासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
 सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरूपं वसानाः ६
 स हि शुचिः ज्ञातपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिः स्वर्षाः ।
 बृहस्पतिः स स्वाविश ऋष्वः पुरु सखिभ्य आसुतिं करिष्ठः ७
 केवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महित्वा ।
 वृक्षाव्याय वक्षता सखायः कर्द ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
 इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे अकारि ।
 अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो विव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।
 धत्तं रथिं स्तुवते कीर्ये चिद् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(९८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पति । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशु जुहोतन वृषभार्य क्षितीनाम् ।
 गौराद् वेदीर्यो अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिपे प्रदिवि चर्वन्नं द्विवेदिवे पीतिमिदस्य वक्षि ।	
उत हृदेत मनसा जुषाण उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान्	२
जजानः सोमं सहसे पपाथ प्र ते माता महिमान्मुवाच ।	
एन्द्रं पप्रार्थोर्वन्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	३
यद् योधया महतो मन्यमानान् त्साक्षाम् तान् ब्राहुभिः शाशदानान् ।	
यद् वा नृभिवृतं इन्द्राभियुध्यास्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चकारं ।	
यदेददेवीरसाहिष्ट माया अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यासि चक्षसा सूर्यस्य ।	
गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो विव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।	
धत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८३)

(९९)

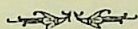
७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

परो मात्रया तन्वा वृधान् न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।	
उभे ते विन्न रजसी पृथिव्या विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न जातो देवं महिम्नः परमन्तमाप ।	
उदस्तम्ना नाकमुष्वं बृहन्तं दाधर्थं प्राचीं ककुभं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूतं सूर्यवासिनी मनुषे दशस्या ।	
व्यस्तम्ना रोदसी विष्णवेते दाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः	३
उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं जनयन्ता सूर्यमुपासमग्निम् ।	
दासस्य चिद् वृषप्रशिप्रस्य माया जग्नर्थुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णू हंहिताः शम्बरस्य नव पुरो नवति च श्रथिष्टम् ।	
शतं वचिनः सहस्रं च साकं हथो अप्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो रुक्मा तवसा वर्धयन्ती ।	
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो पिन्वतमिषो वृजनैविन्द्र	६
वषट् ते विष्णवासा आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

- नू मतो दयते सन्निप्यन् यो विष्णव उरुगायाय दाशत ।
 प्र यः सुत्राचा मनसा यजात एतावन्तं नयमाविवासात् १
 त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजन्त्या मप्रयुतामेवयावो मतिं दाः
 पचो यथा नः सुवितस्य भूरे-रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः २
 त्रिर्विवः पृथिवीमेप एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा ।
 प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम ३
 वि चक्रमे पृथिवीमेप एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।
 ध्रुवास्तो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार ४
 प्र तत् ते अद्य शिपिविष्ट नाम्ना-ऽयः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।
 तं त्वा गृणामि तवसमतं द्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके ५
 किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् प्र यद् ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।
 मा वर्षो अस्मदप गूह एतद् यदन्यरूपः समिधे बभूथ ६
 वर्षद् ते विष्णवास् आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।
 वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरौ मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [२५] (७९७)



[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

- तिष्ठो वाचः प्र वदु ज्योतिरग्रा या एतद् बुद्धे मधुदोघमूर्धः ।
 स वृत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सुद्यो जातो वृषभो रोरवीति १
 यो वर्धन् ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो देव ईशे ।
 स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वभिष्ट्वा २
 स्तरोरं त्वद् भवति सूत उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
 पितुः पयः प्रति गृभ्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः ३
 यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थु-स्तिस्रो द्यावर्द्धेधा ससुरारपः ।
 त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्त्यभितो विरुशाम् ४
 इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्त्वन्तरं तज्जुजोषत् ।
 मयोभुवो वृष्टयः सन्वस्मे सुपिप्पला ओषधीर्विवगोपाः ५

(८०१)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगत्स्तस्थुषश्च ।

तन्म कृतं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०३)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादनिवृत् ।

पर्जन्याय प्र गायत द्विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १

यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यर्वताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २

तस्मा इन्द्रस्यै हविर्जुहोता प्रधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत् ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूकां अवादिषुः १

त्रिव्या आपो अभि यदेनमायन् वृतिं न शुष्कं सरसी शर्यान्म् ।

गवामह न मायुर्वत्सिनीनां मण्डूकानां वग्नुरन्ना समेति २

यदीमेनो उशतो अभ्यवर्षति तृष्यावतः प्रावृष्यार्गतायाम् ।

अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वदन्तमेति ३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो र्पां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।

मण्डूको यदुभिवृष्टः कनिष्कन् पृश्निः संपृङ्के हरितेन वाचम् ४

यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्यैव वदति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेषां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वदथनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरितं एकं एषाम् ।

समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि ष्ठ यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमकृत ब्रह्मं कृण्वन्तः परिवत्सरीणम् ।

अध्वर्यवो ग्रमिणः सिष्विदाना आविर्भवन्ति गुह्या न के चित् ८

देवर्हितं जुगुपुर्द्रावृशस्यं कृतुं नरो न प्र मिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यार्गतायां तप्ता ग्रमां अश्रुवते विसर्गम् ९

गोमायुरदावृजमायुरवात् पृश्निर्वान्दरितो नो वसूनि ।

गवां मण्डूका ददतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८११)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ प्रावाणाः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठाशीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यन्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वा; २५ अनुष्टुप् ।

- इन्द्रासोमा तर्पतं रक्षं उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परां शृणीतमचितो न्योषतं हतं नुदथां नि शिशीतमत्रिणः १
- इन्द्रासोमा समघशंसमभ्युधं तर्पयस्तु चरुरभिर्वा इव ।
ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोश्चक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने २
- इन्द्रासोमा दुष्कृतो वने अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ३
- इन्द्रासोमा वर्तयतं त्रिवो बृधं संपृथिव्या अघशंसाय तर्हणम् ।
उत् तक्षतं स्वयं पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ४
- इन्द्रासोमा वर्तयतं त्रिवस्पर्धं श्रितसेमिर्युवमरमहन्मभिः ।
तपुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो नि पशानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]
- इन्द्रासोमा परिं वां भूतु विश्वतं इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिनः ।
यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
- प्रति स्मरेथां तुजयन्दिरेवै हतं ब्रह्मो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदभिदासति ब्रह्म ७
- यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्वासात इन्द्र वक्ता ८
- ये पाकशंसं विहरन्त एवैर्ये वा भद्रं दूषयन्ति स्वधार्मिः ।
अहये वा तान् प्रवदातु सोम आ वां दधातु निर्रुतेरुपस्थे ९
- यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् वृध्रमेतु नि ष हीयतां तन्वां तनां च १० [६]
- परः सो अस्तु तन्वां तनां च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रतिं शुष्वतु यशो अरस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
- सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासञ्च वचसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यतरहजीयस्तद्वि सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८९८)

न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
 हन्ति रक्षो हन्त्यासद् वर्दन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
 यदि वाहमनृतदेव आस मोघं वा देवाँ अप्यूहे अग्ने ।
 किमस्मभ्यं जातवेदो हृणीषी द्रोघुवाचस्ते निर्ऋथं संचन्ताम् १४
 अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
 अधा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]

यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट १६
 प्र या जिगाति खर्गलेव नक्त—मप द्रुहा तन्वं गूहमाना ।
 ववाँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षसं उपन्दैः १७
 वि तिष्ठध्वं मरुतो विक्ष्विच्छत गृभायत रक्षसः सं पिण्डन ।
 वयो ये भुत्वी प्रतयन्ति नक्तभि—र्यं वा रिपो दधिरे देवे अध्वरे १८
 प्र वर्तय दिवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।
 प्राक्तादपाक्तादधरादुक्ता—दुभि जहि रक्षसः पर्वतेन १९
 एत उ त्वे पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।
 शिशिंते शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदृशनिं यातुमज्यः २० [८]

इन्द्रो यातुनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्याध्विवांसताम् ।
 अभीर्दु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१
 उलूकयातुं शुशूलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
 सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२
 मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किंभीदिना ।
 पृथिवी नः प्रार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् २३
 इन्द्र जहि पुमांसं यातुधानं—मुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
 विप्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते हंगन् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४
 प्राति चक्ष्व वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वधमस्यत—मशनिं यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र--संख्या

पष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः- ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घोरः) काण्वः, ३-२९ मेधातिथि-मेधातिथी काण्वः, ३०-३३ प्लायोमि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

- मा चिद्वन्यद् वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।
इन्द्रमित् स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुर्बुक्था च शंसत १
- अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुर्गं गां न चर्षणीसहम् ।
विद्वेर्षणं संवर्ननोभयंकरं महिष्ठमुभयाविनेम् २
- यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।
अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूत ते ऽहा विश्वा च वर्धनम् ३
- वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विपश्चितो ऽर्यो विपो जनानाम् ।
उप क्रमस्व पुरुषमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ४
- महे च न त्वामद्रिवः परां शुल्काय देयाम् ।
न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शतार्य शतामघ ५ [१०]
- वस्यौ इन्द्रासि मे पितु-रुत भ्रातुरभुञ्जतः ।
माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे ६
- कैयथ केदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः ।
अलर्पि युध्म खजकृत पुरंदर प्र गायत्रा अंगासिषुः ७
- प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरंदुरः ।
याभिः काण्वस्वोर्षो बहिर्गसदं यासद् वज्री भिनत् पुरः ८
- ये ते सन्ति दशग्विनः शतानो ये सहस्रिणः ।
अश्वांसो ये ते वृषणो रघुबुव-स्तेभिर्नस्तूयमा गहि ९

(९)

- आ त्व^१द्य संबर्द्धां हुवे गा^२यत्रवेपसम् ।
 इन्द्रं धेनुं सुदुघामन्यामिषं मरुधारा^३मरु^४कृतम् १० [११]
- यत् तुदत् सूर एतं वङ्कू वातस्य पर्णिना ।
 वहत् कुत्समाजुनयं शतक्रतुः त्सरं गन्धर्वमस्तृतम् ११
- य कृते चिदभिभिषः पुरा जनुभ्य आतुदः ।
 संधाता संधिं मघवा पुरुवसु-रिष्कर्ता विहृतं पुनः १२
- मा भूम निष्टया इवेन्द्र त्वदरेणा इव ।
 वनानि न प्रजहितान्यद्रिवो कुरोषासो अमन्महि १३
- अमन्महीदनाशवो ऽनुग्रासंश्च वृत्रहन् ।
 सकृत् सु ते महता शूर राधसा ऽनु स्तोमं मुदीमहि १४
- यक् स्तोमं मम श्रव वृस्माकुमिन्द्रमिन्दवः ।
 तिरः पवित्रं समुवांस आशवो मन्दन्तु तुष्ट्यावृधः १५ [१२]
- आ त्व^१द्य सुधस्तुतिं वावातुः सख्युरा गहि ।
 उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वाव त्वधा ते वस्मि सुष्टुतिम् १६
- सोता हि सोममद्रिभिरेमेनमप्सु धावत ।
 गव्या वस्त्रेव वासयन्त इन्नरो निधुक्षन् वक्षणाभ्यः १७
- अध जमो अध वा विवो बृहतो रोचनादधि ।
 अया वर्षस्व तन्वा गिरा ममा ऽऽ जाता सुक्रतो पृण १८
- इन्द्राय सु मदिन्तमं सोमं सोता वरेण्यम् ।
 शक्र एणं पीपयद् विश्वया धिया हिंन्वानं न वाजयुम् १९
- मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन्नहं गिरा ।
 भूणि मृगं न सर्वनेषु चुकुधं क ईशानं न याचिषत् २० [१३]
- मदेनेषितं मदं मुग्रमुग्रेण शवसा ।
 विश्वेषां तरुतारं मकुच्युतं मरे हि प्या ददाति नः २१
- शेवारे वार्या पुरु वेवो मतीय वाशुषे ।
 स सुन्वते च स्तुवते च रासते विश्वगूर्तो अरिष्टुतः २२
- एन्द्र याहि मत्स्व चित्रेण देव राधसा ।
 सरो न प्रास्युदरं सर्पीतिमि-रा सोमेभिरुरु स्फिरम् २३ (११)

आ त्वा सहस्रमा ज्ञातं युक्ता रथे हिरण्यये ।	
ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो बहन्तु सोमपीतये	२४
आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरशेप्या ।	
शितिपृष्ठा बहतां मध्वो अन्धसो विवर्क्षणस्य पीतये	२५ [१४]
पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।	
परिष्कृतस्य रसिनं इयमासुति—श्चारुर्मदाय पत्यते	२६
य एको अस्ति वृंसना महौ उग्रो अभि व्रतैः ।	
गमत् स शिप्री न स येषुदा गम—द्धवं न परि वर्जति	२७
त्वं पुं चरिष्ण्वं वधेः शुष्णस्य सं पिणक् ।	
त्वं भा अनु चरो अध द्विता यद्विन्द्र हव्यो भुवः	२८
मम त्वा सूर उदिते मम मध्यर्दिने विवः ।	
मम प्रपित्वे अपिशर्विरे वस—वा स्तोमासो अवृत्सत	२९
स्तुहि स्तुहीवृते घा ते महिष्ठासो मयोनाम् ।	
निन्विताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेघातिथे	३० [१५]
आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।	
उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः	३१
य ऋचा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।	
एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगा ऽऽ संगस्य स्वन्व्रथः	३२
अध प्रायोगिरतिं वासवुन्या नासंगो अग्ने वृशभिः सहस्रैः ।	
अधोक्षणो दक्ष मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन्	३३
अन्वस्य स्थूरं बृहशे पुरस्ता—वनस्य ऊरुरवरम्बमाणः ।	
शश्वती नार्थमिचक्ष्याह सुभद्रमयं भोजनं विभर्षि	३४ [१६] (३४)

(२)

(४१) १-४० मेघातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४९ मेघातिथिः काण्वः ।

इन्द्रः, ४१-४९ विभिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इवं वंसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् , । अनाभयिन ररिमा ते १	
नृमिधूतः सुतो अश्वै—रव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निकतो नदीषु २	
तं ते यवं यथा गोभिः स्वातुमकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् त्सधमादे ३	(३७)

इन्द्र इत सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्कुर्वान् मर्त्याश्च	४
न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृप्रा उरुव्यचंसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम्	५ [१७]
गोभिर्द्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः	६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः	७
त्रयः कोशासः श्रोतन्ति तिस्रश्चम्बुः । सुपूर्णाः । समाने अधि भार्मन्	८
शुचिरसि पुरुनिःपठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । बुध्ना मन्दिष्टः शूरस्य	९
इमे त इन्द्र सोमा स्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते	१० [१८]
तां आशिरं पुरोव्याशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वां शृणोमि	११
हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊर्ध्वं न म्ना जरन्ते	१२
रेवां इद रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेदुं हरिवः श्रुतस्य	१३
उक्थं च न ग्रस्यमानमगोरुरिरा चिकेत । न गायत्रं गीयमानं	१४
मा न इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः	१५ [१९]
वयमु त्वा तदिदंथा इन्द्र त्वायन्तः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते	१६
न वेमन्यदा पपन वज्रिज्ञपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत	१७
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुर्मतन्द्राः	१८
ओ पु प्र याहि वार्जेभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महां इव युवजानिः	१९
मो प्वद्य दुर्हणावान् त्सायं करदारे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता	२० [२०]
विद्वा हांस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि	२१
आ तू पिञ्च कण्वमन्तं न वा विद्वा शवसानात् । यशस्तरं शतमूतिः	२२
ज्येष्ठेन सोतुरिन्द्राय सोमं वीरायं शक्राय । भरा पिबन्नर्याय	२३
यो वेदिष्ठो अव्यथि प्वश्वावन्तं जरितुभ्यः । वाजं स्तोतुभ्यो गोर्मन्तम्	२४
पन्यंपन्यमित सोतार आ धावत् मद्याय । सोमं वीराय शूराय	२५ [२१]
पाता वृत्रहा सुतमा वा गमन्नारे अस्मत् । नि यमते शतमूतिः	२६
एह हरीं ब्रह्मयुजां शम्भा वंक्षतः सखायम् । गीर्भिः श्रुतं गिर्विणसम्	२७
स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।	
शिभिर्नृपीवः शर्चीवो नायमच्छा सधुमार्दम्	२८
स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नृम्णाय । इन्द्रं कारिणं बुधन्तः	२९

गिरश्च यास्ते गिर्वाह उक्था च तुभ्यं तानि । सत्रा दधिरे शवांसि ३० [२२]

एवेदेष तुविकूर्मि—र्वाजो एको वज्रहस्तः । सनादमृक्तो दयते ३१
हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ३२
यस्मिन् विश्वाश्चर्षण्य उत च्योता जयांसि च । अनु धेन्मन्दी मघोनः ३३
एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति गृण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४
प्रभर्ता रथं गव्यन्तमपाकाच्चिद् यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सनिता विभो अर्वाङ्गि—हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६
यजध्वेनं प्रियमेधा इन्द्रं सत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्वा ३७
गाथश्रवसं सत्यंति श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वांसो गात वाजिनम् ३८
य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शचीवान् । ये अस्मिन् काममश्रियन् ३९
इत्था धीवन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेपो भूतोऽसि यन्नयः ४०
शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहसा ४१
उत सु त्ये पयोवृधा साकी रणस्य नप्या । जनित्वानार्य मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौरयाणः पाकस्यामा । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिबा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमतः ।

आपिनो बोधि सध्माद्यो वृधेऽस्माँ अवन्तु ते धियः १

भूयाम ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिर्मातये ।

अस्माश्चित्राभिरवतावृभिष्टिभि—रा नः सुक्षेपु यामय २

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो ऽसि स्तोमैरनूषत ३

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पपथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४

इन्द्रमिदं वेवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।

इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

- इन्द्रो मृगा रोषसी पप्रथच्छव इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।
 इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिर् इन्द्रे सुवानास इन्द्रवः ६
- आमि त्वा पूर्वपीतय इन्द्र स्तोमेभिरायवः ।
 समीचीनास क्रमवः समस्वरन् रुद्रा गृणन्त पूर्व्यम् ७
 अस्वेदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यं शवो मर्धे सुतस्य विष्णावि ।
 अद्या तमस्य महिमानमायवो ऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा ८
- तत् त्वा यामि सुवीर्यं तद् ब्रह्म पूर्वचितये ।
 येना यतिभ्यो भृगवे धने हिते येन प्रस्कण्वमाविथ ९
 येना समुद्रमसृजो महीरपस्तदिन्द्र वृष्णि ते शवः ।
 सद्यः सो अस्य महिमा न संनशे यं क्षोणीरेनुचक्रदे १० [२६]
- शग्धी न इन्द्र यत् त्वा रयिं यामि सुवीर्यम् ।
 शग्धि वाजाय प्रथमं सिषासते शग्धि स्तोमाय पूर्व्य ११
 शग्धी नो अस्य यन्द्र पौरमाविथ धियं इन्द्र सिषासतः ।
 शग्धि यथा रुशमं श्यावकं कृपमिन्द्र प्रावः स्वर्णरम् १२
- कन्नव्यो अतसीनां तुरो गृणीत मर्त्यः ।
 नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वर्गुणन्त आनशुः १३
 कर्दु स्तुवन्त क्रतयन्त वेवत ऋषिः को विप्र ओहते ।
 कदा हवं मघवन्निन्द्र सुन्वतः कर्दु स्तुवत आ गमः १४
- उदु त्ये मधुमत्तमा गिरः स्तोमास ईरते ।
 सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव १५ [२७]
- कण्वा इव भृगवः सूर्यो इव विश्वमिद धीतमानशुः ।
 इन्द्रं स्तोमेभिर्महयन्त आयवः म्रियमेधासो अस्वरन् १६
- युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम् हरीं इन्द्र परावतः ।
 अर्वाचीनो मघवन् त्सोमेपीतय उग्र ऋध्वेमिरा गंहि १७
 इमे हि ते कारवो वावशुर्धिया विप्रासो मेधसातये ।
 स त्वं नो मघवन्निन्द्र गिर्वणो वेनो न गृणुधी हवम् १८
- निरिन्द्र बृहतीभ्यो वृत्रं धनुभ्यो अस्फुरः ।
 निरर्बुदस्य सृगयस्य सायिनो निः पथैतस्य गा आजः १९ (९५)

निरङ्गयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।	
निरन्तरिक्षादधमो महामहिं कृषे तदिन्द्र पौंस्यम्	२० [२८]
यं मे तुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।	
विश्वेषां त्वना शोभिष्ठु मुपेव द्विवि धार्वयानम्	२१
रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यप्राम् ।	
अदाद् रायो विबोधनम्	२२
यस्या अन्ये दज्ञ प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।	
अस्तं वयो न तुड्यम्	२३
आत्मा पितुस्तनूर्वास ओजोवा अन्यञ्जनम् ।	
तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वृतातमवचम्	२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः = (विषमा वृहती, समा सतोवृहती), २१ पुर उणिक् ।

यदिन्द्र प्रागपागुवृङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः ।	
सिमां पुरु नृषूतो अस्यानवे ऽसिं प्रशार्धं तुर्वशे	१
यद् वा रुमे रुझमि इयार्धके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।	
कण्वांसस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि	२
यथा गौरो अपा कृतं तृप्यन्नेत्यवेरिणम् ।	
आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब	३
मन्वन्तु त्वा मघवद्भिन्द्रेन्द्वो राधोदेयाय सुन्वते ।	
आमुष्या सोममपिबश्मम् सुतं ज्येष्ठं तद् वधिषे सहः	४
प्र चक्के सहसा सहो बभञ्ज मनुमोजस्ता ।	
विश्वे त इन्द्र वृतनायवो यङ्गो नि वृक्षा इव येमिरे	५ [३०]

सहस्रेणैव सचते यवीयुधा यस्त आनद्धुपस्तुतिम् ।
 पुत्रं प्रादुर्गं कृणुते सुवीर्यं द्वाभ्योति नमन्तुक्तिभिः
 मा मेम मा श्रमिष्मो शस्य स्रस्ये तव ।
 सहस्रं ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं परयेम तुर्वशं यदुम्

६

७

(१०७)

- सव्यामनु स्फिग्यं वावसे वृषा न वानो अस्य रोपति ।
मध्वा संपृक्ताः सारधेण धेनव स्तूयमेहि द्रवा पिब ८
- अश्वी रथी सुरुप इद गोमां इदिन्द्र ते सखा ।
श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सुभामुप ९
- ऋश्यो न तृष्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशां अनु ।
निमेधमानो मघवन् द्विवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः १० [३१]
- अध्वर्यो द्वावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति ।
उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा ११
- स्वयं चित् स मन्यते दाशुरिजनो यत्रा सोमस्य तृप्सि ।
इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब १२
- रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन ।
अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो वृश्वध्वरम् १३
- उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः ।
अवाञ्चं त्वा सप्तयोऽध्वरश्चियो वहन्तु सवनेदुप १४
- प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् ।
स शक्र शिख पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन १५ [३२]
- स नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन ।
त्वे तन्नः सुवेदमुस्त्रियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम् १६
- वेमि त्वा पूषन्नृञ्जसे वेमि स्तोतव आवृणे ।
न तस्य वेम्यरणं हि तद वसो स्तुषे पञ्चाय साम्ने १७
- परा गावो यवसं कच्चिदावृणे नित्यं रेवणो अमर्त्य ।
अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव मंहिष्ठो वाजसातये १८
- स्थूरं राधं शताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु ।
राज्ञस्त्वेपस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशैध्वमन्महि १९
- धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमधैरभिद्युभिः ।
वाष्टिं सहस्रान् निर्मजामजे निर्युथानि गवामृषिः २०
- वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अरारणुः ।
गां मजन्त मेहनाऽश्वं मजन्त मेहना २१ [३३] (१११)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ चैद्यः कशुः ।

गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप ।

दूराविहेव यत् स त्पुरुषसुराशिश्चित्त	। वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दक्षा मनोयुजा रथेन पृथुपार्जसा	। सचैथे अश्विनोपसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमा अहक्षत	। वाचं दूतो यथोहिषे	३
पुरुमिया ण ऊतये पुरुमन्द्रा पुरुवसू	। स्तुषे कणासो अश्विना	४
महिष्ठा वाजसातमे पर्यन्ता शुभस्पती	। गन्तारा वाशुषो गृहम्	५ [१]
ता सुवेवायं वाशुषे सुमेधामवितारिणीम्	। घृतैर्गन्धैरितिमुक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् तूयं श्येनोभिराशुभिः	। यातमश्वेभिरश्विना	७
येभिस्तिष्ठः परावतो द्विवो विश्वानि रोचना	। त्रैरिक्तून् परिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिषं उत सातीरहर्विदा	। वि पथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम्	। वोळ्हमश्वावतीरिषः	१० [२]
वावृधाना शुभस्पती दक्षा हिरण्यवतनी	। पिबंतं सोम्यं मधुं	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मघवश्च सप्रथः	। छर्दिष्यन्तमदाभ्यम्	१२
नि पु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गतम्	। मो ष्वान्यां उपारतम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः	। मध्वो रातस्य धिण्या	१४
अस्मे आ वहंतं रयिं शतवन्तं सहस्रिणम्	। पुरुक्षुं विश्वधायसम्	१५ [३]
पुरुत्रा चिद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः	। वाघद्विरश्विना गतम्	१६
जनासो वृक्तवर्हिषो हविष्मन्तो अरुक्तः	। युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्माकमद्य वामयं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	। युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो दृति राहितो रथचर्षणे	। ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	। वहंतं पीवरीरिषः	२० [४]
उत नो द्विव्या इषं उत सिन्धूरहर्विदा	। अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तौघ्यो विधत् समुद्रे जहितो नरा	। यद् वां रथो विभिष्यतात्	२२
युवं कणाय नासत्या ऽपिरिप्ताय हर्म्ये	। शश्वद्वृतीर्दशस्यथः	२३
तामिरा यातमूतिमि नैर्व्यसीभिः सुशस्तिभिः	। यद् वां वृषण्वसू हुवे	२४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमैधमुपस्तुतम् । आर्षिं शिञ्चारमश्विना २५ [५]

यथोत कृत्ये धने—ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वागेषु सोमरिम् २६

एतावद् वा वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गृणन्तः सुहृमीमहे २७

रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशाम् २८

हिरण्ययीं वां रभि—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९

तेन नो वाजिनीवसू परावर्तश्चिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहेथे पराकात् पूर्वैरश्रन्तावश्विना । इषो दासीरमर्त्या ३१

आ नो द्युक्षैरा शवोभि—रा राया यातमश्विन । पुरुश्चन्द्रा नासत्या ३२

एह वां पुषितप्सवो वयो वहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जनम् ३३

रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४

हिरण्यथेन रथेन द्रवत्पाणिभिरश्वैः । धीजवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागृवांसं स्वदथो वा वृषण्वसू । ता नः पृक्षमिषा शयिम् ३६

ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।

यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत सहस्रा दश गोनाम् ३७

यो मे हिरण्यसंहशो दश राजो अमंहत ।

अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टय—श्चर्मन्ना अभितो जनाः ३८

माकिरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चेदयः ।

अन्यो नेत सुरिरोहते भूरिदावत्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-११]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः, ४६-४८ तिरिन्द्रिरः पार्श्वयः । गायत्री ।

महाँ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १

प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विप्रां क्रतस्य बाहसा २

कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्गजस्य सार्धनम् । जामि कुवत आयुधम् ३

समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ४

ओजस्तदस्य तिविष उमे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ५ [९]

वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ६

(१६६)

इया अग्निं प्र णोनुमो विषामग्नेषु धीतयः । अग्नेः शोचिर्न विद्युतः	७
गुहां सतीरुष त्वना प्र यच्छोचन्त धीतयः । कण्वां कृतस्य धारया	८
प्र तमिन्द्र नशीमहि रुयि गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचित्तये	९
अहमिन्द्रि पितृप्परि मेधामृतस्य जग्रम । अहं सूर्य इवाजनि	१० [१०]
अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुभ्रमामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुभ्रमिह कुधे	११
ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्कषयो ये च तुष्टुवुः । ममेद् वर्धस्व तुष्टुतः	१२
यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत्	१३
नि शुष्ण इन्द्र धर्षसि वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्युग्र गुणिवे	१४
न द्याव इन्द्रमोर्जसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः	१५ [११]
यस्त इन्द्र महीरुपः स्तभूयमान आशायत् । नि तं पद्यासु शिक्षयः	१६
य इमे रोदसी मही संम्रीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः	१७
य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्र शुधी हवम्	१८
इमास्त इन्द्र पृथ्वी धृतं दुहत आशिरम् । एनामृतस्य पिप्युषीः	१९
या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिन् । परि धैर्यं सूर्यम्	२० [१२]
त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्दवः	२१
तवेदिन्द्र प्रणीतिषु प्रशस्तिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाध्यः	२२
आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दर्षि गोमंतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम्	२३
उत त्यदाश्वश्रुयं यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्रे विश्व प्रदीदयत्	२४
अभि व्रजं न तन्निषे सूर उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मृळयांसि नः	२५ [१३]
यद्वृक्ष तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महां अपार ओजसा	२६
तं त्वा हविर्मतीर्विश उप ब्रुवत ऊतये । उरुज्यसमिन्दुभिः	२७
उपह्वरे गिरीणां संग्थे च नवीनाम् । धिया विमो अजायत	२८
अतः समुद्रमुद्धत श्रिकित्वाँ अर्ध पश्यति । यतो विपान एजति	२९
आदित प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वासरम् । परो यद्विध्यते विवा	३० [१४]
कण्वांस इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृष्ण्यम्	३१
इमां म इन्द्र सुष्टुतिं जुषस्व प्र सु मार्गव । उत प्र वर्धया मतिम्	३२
उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतक्ष्म जीवसे	३३
अभि कण्वा अनुषता ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः	३४ (१९४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो हरिभ्यां हर्यताभ्याम् । इमामिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम् जनांसो वृक्तबर्हिषः । हवन्ते वाजसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं न वर्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्द्रवः	३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती	३९
वावृधान उप द्यवि वृषा वृज्यरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्कुरसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं वहन्तु हरयः	४२
इमां सु पुत्र्यां धियं मधोर्धृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिप्युरुतये	४४
अर्वाश्वं त्वा पुरुष्टुत प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे सहस्रं पर्शवा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् । द्रुदुप्पञ्चाय सास्त्रे	४७
उदान्दं ककुहो दिवमुप्राश्रतुर्युजो ददत् । शर्वसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (२०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वंछिष्टुममिषं मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यदुङ्गं तंविषीयवो यामं शुभ्रा अचिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वाश्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्तं पिप्युषीमिषम्	३
वर्पन्ति मरुतो मिहं प्र वैपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरिर्नि सिन्धवो विधमणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]
युष्माँ उ नक्तमूतये युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणप्सवश्चित्रा यामेभिरीते । वाश्रा अधि ण्णुना विवः	७
सृजन्ति रश्मिभोजसा पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरिमिमं स्तोममृमुक्षणः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो द्रुदुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्रिणम्	१० [१९]
मरुतो यन्द्रं वो विवः सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (२१९)

यूयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रा क्रमुक्षणो दमे	। उत प्रचेतसो मदं	१२
आ नो रयिं मवृच्युतं पुरुक्षं विश्वधायसम्	। इयतां मरुतो विवः	१३
अधीव यद् गिरिणां यामं शुभ्रा अचिध्वम्	। सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः	१४
एतावतश्चिदेषां सुह्रं भिक्षेत मर्त्यः	। अदाभ्यस्य मन्मभिः	१५ [२०]
ये हृप्ता इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः	। उत्सं दुहन्तो अक्षितम्	१६
उदु स्वानेभिरीरित उद् रथैरुदु वायुभिः	। उत स्तोमैः पृथिमातरः	१७
येनाव त्वर्शं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम्	। राये सु तस्य धीमहि	१८
इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिपः	। वर्धानं काण्वस्य मन्मभिः	१९
के नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः	। ब्रह्मा को वः सपर्यति	२० [२१]
नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमैर्भिवृक्तबर्हिषः	। शर्धो ऋतस्य जिन्वथ	२१
समु त्वे महतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम्	। सं वज्रं पर्वशो दधुः	२२
वि वृजं पर्वशो ययुर्ध्वं पर्वतां अराजिनः	। चक्राणा वृष्णि पौंस्यम्	२३
अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नत क्रतुम्	। अन्विन्द्रं वृत्रतूर्यं	२४
विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिप्राः शीर्षन् हिरण्ययीः	। शुभ्रा व्यञ्जत ध्रिये	२५ [२२]
उशाना यत् परावतं उक्ष्णो रन्ध्रमयातन	। द्यौर्न चक्रदइ भिया	२६
आ नो मत्तस्य द्वाधने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः	। देवांस उर्प गन्तन	२७
यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः	। यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः	२८
सुषोमे शर्यणाव त्याजीके पुस्त्यावति	। ययुर्निचक्रया नरः	२९
कदा गच्छाथ मरुत इत्था विषं हवमानम्	। मर्दिकिभिर्नार्धमानम्	३० [२३]
कद्ध नूनं कंधप्रियो यदिन्द्रमजहातन	। को वः सखित्व ओहते	३१
सहो पु णो वज्रेहस्तैः कण्वांसो अग्निं मरुद्भिः	। स्तुषे हिरण्यवाशीभिः	३२
ओ पु वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय	। ववृत्त्यां चित्रवाजान्	३३
गिरयश्चिन्नि जिहते पशीनासो मन्यमानाः	। पर्वताश्चिन्नि यैमिरे	३४
आक्षण्यावानो वह न्यन्तरिक्षेण पतंतः	। धातारः स्तुवते वयः	३५
अभिर्हि जानि पूर्यश्छन्त्यो न सूरौ अर्चिषा	। ते मानुमिर्वि तस्थिरे	३६ [२४] (२४४)

(८)

११ लघ्वंसः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वाभिरुतिभि रश्विना गच्छतं युवम् ।

दत्ता हिरण्यवर्तनी पिवतं सोम्यं मधुं १

आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।

मुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा २

आ यातं नहुषस्पर्षाः ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।

पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सर्वेने सुतम् ३

आ नो यातं द्विवस्पर्षाः ऽन्तरिक्षादधमिया ।

पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधुं ४

आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।

स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा ५ [२५]

यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुहुरेऽवसे नरा ।

आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम ६

द्विवश्विद रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्विदा ।

धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता ७

किमन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमेभिरश्विना ।

पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ८

आ वां विप्रं इहावसे ऽह्वत् स्तोमेभिरश्विना ।

अरिप्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवा ९

आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।

विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम् १० [२६]

अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।

वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः ११

पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।

स्तोमं मे अश्विनोविमममि वहीं अनूषाताम् १२

आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांन्यह्या ।

कृतं न ऋत्विषावतो मा नो रीरधतं निदे १३

यज्ञासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यर्चरे ।	
अतः सहस्रनिर्णिजा स्थेना यातमश्विना	१४
यो वा नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।	
तस्मै सहस्रनिर्णिज मिषं धत्तं घृतश्रुतम्	१५ [२७]
प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।	
यो वां सुज्ञाय तुष्टवद् वसूयाद् दातुनस्पती	१६
आ नो गन्तं रिशादसे मं स्तोमं पुरुभुजा ।	
कृतं नः सुश्रियो नरे मा दातमभिष्टये	१७
आ वां विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।	
राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु	१८
आ नो गन्तं मयोभुवा ऽश्विना शंभुवा युवम् ।	
यो वां विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्	१९
याभिः कण्वं मेधातिथिं याभिर्वशं दर्शवजम् ।	
याभिर्गोशर्यमावतं ताभिर्नोऽवतं नरा	२० [२८]
याभिर्नरा त्रसदस्युमावतं कृत्ये धने ।	
ताभिः प्वस्माँ अश्विना प्रावतं वाजसातये	२१
प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरौ वर्धन्त्वाश्विना	
पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा	२२
त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा परः ।	
कवी ऋतस्य पत्न्यभिर्वागजीविभ्यस्परि	२३ [२९] (२६७)

(९)

११ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्; १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री;
५ ककुप्; १० त्रिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।	
प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दिर्युयुतं या अरातयः	१
यदुन्तरिक्षे यद् विवि यत् पञ्च मानुषाँ अनु । नृमणं तद् धत्तमश्विना	२
ये वां दंसांस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्य बोधतम्	३ (२७०)

- अयं वां घर्मो अश्विना स्तोमेन परि पिच्यते ।
 अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ४
 यदुप्तु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।
 तेन माविष्टमश्विना ५ [३०]
 यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।
 अयं वां वृत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ६
 आ नूनमश्विनोर्कषिः स्तोमं चिकेत वामया ।
 आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिञ्चादर्थवणि ७
 आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठथो अश्विना ।
 आ वां स्तोमा इमे मम नभो न चुच्यवीरत ८
 यद्य वां नासत्यो द्यैराचुच्युवीमहि ।
 यद् वा वाणीभिरश्विने वेत् काण्वस्य बोधतम् ९
 यद् वां कक्षीवा उत यद् व्यश्व ऋषिर्यद् वां वीर्यतमा जुहाव ।
 पृथी यद् वां वैन्यः सादनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम् १० [३१]
 यातं छर्दिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनूपा ।
 वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ११
 यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद् वा वायुना भवथः समोकसा ।
 यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विकर्मणेषु तिष्ठथः १२
 यदृद्याश्विनावहं हुवेय वाजसातये ।
 यत् पृत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः १३
 आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वां हिता ।
 इमे सोमासो अधि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ १४
 यन्नासत्या पराके अर्वाके अस्ति भेषजम् ।
 तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् १५ [३२]
 अभुत्सु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
 व्यावर्देव्या मतिं वि राति मर्त्येभ्यः १६
 प्र बोधयोपो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।
 प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत् १७ (२८४)

यदुष्टो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।

आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाप्यम् १८

यदार्पातासो अंशवो गावो न बृह ऊर्धभिः ।

यद् वा वाणीरनूषत् प्र देवयन्तो अश्विना १९

प्र युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृषाहाय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा २०

यन्नूनं धीमिराश्विना पितुर्योना निषीदथः । यद् वा सुन्नोभिरुक्थ्या २१ [३३] (२८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घोरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),
४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतोबृहती) ।

यत् स्थो वीर्यप्रसन्नानि यद् वादो रोचने दिवः ।

यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना १

यद् वा यज्ञं मनवे समिक्षिथुं रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।

बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णूँ अश्विनावाशुहेपसा २

त्या न्वः श्विना हुवे सुदंससा गुप्ते कृता ।

ययोरस्ति प्र णः सख्यं देवेष्वध्याप्यम् ३

ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।

ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधु ४

यदद्याश्विनावपाय यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।

यद् ब्रुहव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम् ५

यवुन्तारिक्षे पतथः पुरुभुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।

यद् वा स्वधाभिरधिपिठथो रथ मत् आ यातमश्विना ६ [३४] (२९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्येष्ववा । त्वं यज्ञेष्विड्यः १

त्वमसि प्रशस्यो विदथेषु सहन्त्य । अग्ने रथीरध्वराणाम् २

स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः । अदेवीरग्ने अरातीः ३ (२९७)

अन्ति चित् सन्तमहं	यज्ञं मर्तस्य रिपोः	। नोषं वेषि जातवेदः	४
मर्ता अमर्त्यस्य ते	भूरि नाम मनामहे	। विप्रसो जातवेदसः	५ [३५]
विप्रं विप्रसोऽवसे	वेवं मर्तास ऊतये	। अग्निं गीर्भिर्हवामहे	६
आ ते वत्सो मनो यमत	परमाञ्चित् सधस्थात्	। अग्ने त्वां कामया गिरा	७
पुरुत्रा हि सदङ्कुसि	विशो बिश्वा अनु प्रभुः	। समत्सु त्वा हवामहे	८
समत्स्वग्निमवसे	वाजयन्तो हवामहे	। वाजेषु चित्राधसम्	९

प्रतो हि कमीड्यो अध्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।

स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रयस्वाऽस्मभ्यं च सौमगमा यजस्व

१० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः ! इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिंगलमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो	मदः शविष्ठ चेत्तति	। येना हंसि न्यः त्रिणं तमीमहे	१
येना दशग्वमग्निगुं	वेपयन्तं स्वर्णरम्	। येना समुद्रमविथा तमीमहे	२
येन सिन्धुं महीरपो	रथो इव प्रचोदयः	। पन्थासुतस्य यातवे तमीमहे	३
इमं स्तोममभिष्टये	घृतं न पूतमद्रिवः	। येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ	४
इमं जुषस्व गिर्वणः	समुद्र इव पिन्वते	। इन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्ववक्षिथ	५ [१]
यो नो देवः परावतः	सखित्वनायं मामहे	। विवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ	६
ववक्षुरस्य केतव	उत वज्रो गभस्त्योः	। यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत्	७
यदि प्रवृद्ध सत्पते	सहस्रं महिषां अधः	। आदित त इन्द्रियं महि प्र वावृधे	८
इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभि	न्यर्शसानमोषति	। अग्निर्वैव सासहिः प्र वावृधे	९
इयं त ऋत्विषावती	धीतिरेति नवीयसी	। सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत्	१० [२]
गर्भो यजस्व देवयुः	कतुं पुनीत आनुषक्	। स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत्	११
सनिर्मित्रस्य पप्रथ	इन्द्रः सोमस्य पीतये	। प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत्	१२
यं विप्रो उक्थवाहसो	ऽभिप्रमन्नुगयवः	। घृतं न पिप्य आसन्नयूतस्य यत्	१३
उत स्वराजे अदितिः	स्तोममिन्द्राय जीजनत्	। पुरुप्रशस्तभूतय ऋतस्य यत्	१४
अभि वह्नय ऊतये	सूनुषत प्रशस्तये	। न देव विमता हरी ऋतस्य यत्	१५ [३]
यत् सोममिन्द्र विष्णुभि	यद् वा घ त्रित आप्तये	। यद् वा मरुत्सु मन्दसि समिन्दुभिः	१६
यद् वा शक्र पशवति	समुद्रे अग्नि मन्दसि	। अस्माकमित सुते रणा समिन्दुभिः	१७ (३११)

यद् वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थे वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८	
देवंदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अधा यज्ञाय त्वंणे न्यानशुः १९	
यज्ञोर्मिर्यज्ञबाहसं सोमैभिः सोमपातमम् । होत्रामिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]	
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि वागुषे न्यानशुः २१	
इन्द्रं वृज्जाय हन्तवे वेवासो वधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूषता समोजसे २२	
महान्तं महिना वयं स्तोमैर्मिहवन्श्रुतम् । अकैरभि प्र णोनुमः समोजसे २३	
न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिदस्य तित्विषे समोजसः २४	
यदिन्द्रं पृतनाज्ये वेवास्त्वा वधिरे पुरः । आदित ते हर्यता हरी ववक्षतुः २५ [५]	
यदा वृत्रं नवीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आदित ते हर्यता हरी ववक्षतुः २६	
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रामे । आदित ते हर्यता हरी ववक्षतुः २७	
यदा ते हर्यता हरी वावृधाते द्विवेदिवे । आदित ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २८	
यदा ते भारुतीर्विश्वस्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित ते विश्वा भुव्नानि येमिरे २९	
यदा सूर्यमभुं द्विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित ते विश्वा भुव्नानि येमिरे ३०	
इमां तं इन्द्र सुष्टुतिं विप्र इयति धीतिभिः । जामिं पदेव पिप्रीतीं प्राध्वरे ३१	
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरन् । नामा यज्ञस्य वोहना प्राध्वरे ३२	
सुवीर्यं स्वश्रव्यं सुगन्धमिन्द्र दद्धि नः । होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)	

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिहः ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु कर्तुं पुनीत उक्थयम् । विवे वृधस्य दक्षसो महान् हि षः १	
स प्रथमे व्योमनि वेवानां सवने वृधः । सुषारः सुश्रवस्तमः समप्सुजित् २	
तमह्नि वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवा नः सुस्ने अन्तमः सखा वृधे ३	
इयं तं इन्द्रं गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्वानो अस्य बहिषो वि रोजसि ४	
नूनं तदिन्द्रं दद्धि नो यत् त्वा सुन्वन्त इर्महे । रथिं नश्चित्रमा भरा स्वविदम् ५ [७]	
स्तोता यत् ते विचर्वणि रतिप्रशार्धयद् गिरः । वृथा इवानो रोहते जुषन्त यत् ६	
प्रत्नवज्जनया गिरः शृणुधी जरितुहर्वम् । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वने ७	
कीर्त्तस्यस्य सुनृता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्विषः ८	
उतो पतिर्य उच्यते कृष्तीनामेक इद वशी । नमोवृधैरवस्तुभिः सुते रण ९ (३४६)	

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसक्षिणा	। गन्तारा वाशुषो गृहं नमस्विनः	१० [८]
तूतुजानो महेमते ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः	। आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिन्द्रि ते	११
इन्द्रं शविष्ठ सत्पते रयिं गृणत्सु धारय	। श्रवः सुरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम्	१२
हवे त्वा सूर उदिते हवे मध्यंदिने क्रिवः	। जुषाण इन्द्र सतिभिर्न आ गहि	१३
आ तू गहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमतः	। तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे	१४
यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन्	। यद् वा समुद्रे अन्धसोऽवितेदसि	१५ [९]
इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतास इन्द्रवः	। इन्द्रे हविर्मतीर्विशो अराणिषुः	१६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवर्ततीभिर्भूतिभिः	। इन्द्रं क्षोणीरवर्धयन् वया इव	१७
त्रिकेद्रुकेषु चेतनं क्वासो यज्ञमलत	। तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सदावृधम्	१८
स्तोता यत् ते अनुव्रत उक्थान्यृतुथा वृधे	। शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः	१९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यज्ञं प्रत्नेषु धामसु	। मनो यत्रा वि तद् वृधुर्विचैतसः	२० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः	। येन विश्वा अति द्विषो अतारिम	२१
कदा तं इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः	। कदा नो गव्ये अश्व्ये वसौ दधः	२२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा बहतो रथम्	। अजुर्यस्य मदिन्तमं यमीमहे	२३
तमीमहे पुरुष्टुतं यज्ञं प्रत्नाभिर्भूतिभिः	। नि बर्हिषि प्रिये संदृधं द्विता	२४
वर्धस्वा सु पुरुष्टुत कषिष्टुताभिर्भूतिभिः	। धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः	२५ [११]
इन्द्र त्वमवितेदसी तथा स्तुवतो अद्रिवः	। ऋतादियमि ते धियं मनोयुजम्	२६
इह त्या संधमाद्या युजानः सोमपीतये	। हरी इन्द्र प्रतद्रस अभि स्वर	२७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम्	। उतो मरुत्वतीर्विशो अभि प्रयः	२८
इमा अस्य प्रतृतयः पदं जुषन्त यद् द्विवि	। नाभा यज्ञस्य सं द्युर्यथा विदे	२९
अयं व्रीर्घाय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे	। मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्ष्य	३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी	। वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः	३१
वृषा प्रावा वृषा मवो वृषा सोमो अयं सुतः	। वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः	३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रश्चित्राभिर्भूतिभिः	। वावन्थ हि प्रतिपुति वृषा हवः	३३ [१३]

(३००)

(१४)

१५ गोवृक्ष्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् । स्तोता मे गोर्धस्वा स्यात्

१ (३०१)

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणं । यवहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्टं इन्द्रं सुवृता यजमानाय सुवृते । गामश्वं पिप्युषीं बृहे ३
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्रं देवो न मर्त्यः । यद् दित्सीसि स्तुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं क्विवि ५ [१४]

वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्यन्तारिक्षमतिरन्मवे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद वलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहासतीः । अर्वाश्वं नुनुदे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना क्विवो हृळ्हानि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामुभिर्मदन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत् ११
 इन्द्रमित् केशिना हरीं सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमुच्ये शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायाभिर्भुत्सिस्पृस्त इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वाभिन्द्र संसवुं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (१८५)

(१५)

१३ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तन्वाभि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तं विषमा विवासत १
 यस्य द्विर्बर्हसे बृहत् सहो वाधार रोदसी । गिरौरज्जा अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पुत्सु सासहिम् । उ लोककुलुमद्विवो हरिशियम् ४
 येन ज्योतींष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्वानो अस्य बर्हिषो वि राजसि ५ [१७]

तवृद्धा चित् त उक्थिनो ऽनु हुवन्ति पूर्वथा । वृषपत्नीरपो जया विवेदिवे ६
 तव त्यदिन्मित्रं बृहत् तव शुर्ममुत क्रतुम् । वज्रं शिशालि धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्वृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्धो मद्वत्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सत्रा त्वं पुरुष्टुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वति ११

(३९६)

यदिन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हवैत ऊतये । अस्माकैभिर्नृभिर्ज्ञा स्वर्जय १२
अरं क्षयाय नो भूहे विश्वा रूपाण्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् १३ [१९] (१९८)

(१६)

१२ हरिस्विठिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सत्राजं चर्षणीना मिन्रं स्तोता नव्यं गीभिः । नरं नृबाहुं महिष्ठम् १
यस्मिन्नूकथानि रण्यन्ति विश्वानि च श्वस्या । अपामवो न संमुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कुत्तुम् । महो वाजिनं सनिव्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरेष्वाः । हर्षयन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते ऋषिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्छयौदिरार्यन्ति तं कृतेभिश्चर्षणयः । एव इन्द्रो वस्तिस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि-रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान महीभिः शचीभिः ७
सः स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकूर्मिः । एकश्चित् सन्नभिभूतिः ८
तमर्कमिस्तं सामभि-स्तं गायत्रैश्चर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितवः ९
प्रणेतां वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासुह्रांसं युधामित्रान् १०
स नः पथिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजैभि-र्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुह्रं नेषि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ हरिस्विठिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुयुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः संयुगे मम १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपा मिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावतो अस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिप्रिभ्रन्धसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो-रनु गात्रा वि धावतु । गूमाय जिह्वा मधु ५ [२२]

स्वादुष्टे अस्तु संसुवे मधुमान् तन्वेऽ तव । सोमः शर्मस्तु ते हृदे ६
अयम् त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविग्रीवो वपोदरः सुबाहुर्गन्धसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८

(४१८)

इन्द्र मेहि पुरस्त्वं विन्वस्येज्ञान ओजसा । वृत्राणि वृत्रहञ्जहि ९
दीर्घस्ते अस्त्वङ्मुक्षो येना वसु प्रवच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं त इन्द्र सोमो निरूपतो अर्धि वहिर्धि । एहीमस्य वना पिबं ११
शाचिगो शाचिपूजना—ऽयं रणाय ते सुतः । आसण्डल प्र ह्वयसे १२
यस्ते वृद्धवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाय्यः । न्यस्मिन् दध आ मनः १३

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां—ऽसंज्ञं सोम्यानाम् ।

द्वप्लो मेत्ता पुरां शम्भ्वतीना—मिन्द्रो मुनीनां सखा १४

पुदाकुसानुर्यजतो गवेर्षण एकः सन्नामि सूर्यसः ।

भूषिगम्वं नयत् तुजा पुरो गुभे—न्तुं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

१२ इरिचिष्टिः काण्वः । आदित्याः ४, ६, ७, अदितिः ८ अश्विनौः ९ अग्निस्वर्यामिलाः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेवां सुज्ञं भिक्षित् मर्त्यः । आदित्यानामप्युष्यं सर्वाभिमि १
अनर्वाणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम् । अद्वेषाः सन्ति प्रायवः सुगेवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
वेवेभिर्विव्यविते ऽरिष्टमर्मज्ञा गहि । स्मत् सूरिभिः पुरुषिषे सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदिति—विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचकयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिनो दिवा पशु—मदितिर्नक्तमह्वयाः । अदितिः पात्वंहसः सवावृधा ६
उत स्या नो दिवा मति—रदितिरुत्था गमत् । सा शंताति मयस्करवप सिधः ७
उत त्या दैव्या भिषजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रणो अप सिधः ८
शमग्निरभिभिः कर्—च्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वातो वात्वरूपा अप सिधः ९
अपामीवामप सिध—मपं सेधत दुर्मतिम् । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः १० [२६]

युयोता शर्मस्मदौ आदित्यास उतामतिम् । ऋधग्द्वेषः कृणुत विश्ववेदसः ११
तत् सु नः शर्म यच्छन्ता—ऽऽदित्या यन्मुमोचति । एनस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः । स्वैः ष एवै रिरिषीष्ट युजर्नः १३
समित तमघर्मभवद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना ब्रह्मणां उप द्वयुः १४
पाकत्रा स्थन देवा हत्सु जानीथ मर्त्यम् । उप द्वयुं चाद्वयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वताना—मोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६

(४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा बसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपर्तन १७
 तुषे तनाय तत् सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कृणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मृळत । युष्मे इद् वो अपि षसि सजात्ये १९
 बृहद् वरुथं मरुतां देवं त्रातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरुथं मरुतो यन्त नश्छदिः २१
 ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन २२ [२८] (४४७)

(१९)

३७ सोमरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः; ३६-३७ वसवः; पौरुकुत्स्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती), २७ छिपदा विराट्,

२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृहती), ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृहती, ३६ ककुप्; ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरति दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिप—मग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
 अस्य मेधस्य सोमस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् ३
 ऊर्जो नपातं सुभगं सुदीदिति—मग्निं श्रेष्ठशोचिपम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा—मा सुन्नं यक्षते विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन वृदाश मर्तो अग्रये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]

तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशव—स्तस्य द्युञ्जितमं यशः ।

न तमहो देवकृतं कृतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६

स्वग्रयो वो अग्निभिः स्यामं सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७

प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।

त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधव—स्त्वं राजा रयीणाम् ८

सो अद्धा वृश्वध्वरो ऽग्ने मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९

यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।

सो अर्धद्भिः सनिता स विपन्युभिः स शूरेः सनिता कृतम् १० [३०]

यस्याग्निर्वैपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववार्यः । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४५८)

- विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यहो मक्षूतमस्य रातिर्षु ।
 अचोर्देवमुपरिमर्त्यं कृषि वसो विविदुषो वचः १२
- यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवासति । गिरा वाजिरशोचिपम् १३
- समिधा यो निशितो दाशददिति धामभिरस्य मर्त्यः ।
 विश्वेत् स धीभिः सुभगो जना अति द्युन्नैरुद्र इव तारिषत् १४
- तदग्रे द्युन्नमा अर यत् सासहत सदेने कं चिकुत्रिणम् । मन्युं जनस्य दूढ्यः १५ [३१]
- येन चप्ते वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।
 वयं तत् ते शर्वसा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि १६
- ते घेदग्रे स्वाधयोऽ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रासो देव सुकतुम् १७
- त इद् वेदिं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चकिरे विवि ।
 त इद् वार्जेभिर्जिग्युर्ग्रहद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८
- भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९
- भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतुर्यं येना समत्सु सासहः ।
 अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]
- ह्रिष्टे गिरा मनुहितं यं वेवा दूतमरतिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१
- तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्रये ।
 यः पिशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निधृतेभिराहुतः २२
- यदी घृतेभिराहुतो वाशीसग्निर्भरत उच्चाव च । असुर इव निर्णिजम् २३
- यो हव्यान्यैर्यता मनुहितो देव आसा सुगन्धिना ।
 विवासते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४
- यदग्रे मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]
- न त्वा रासीयामिशस्तये वसो न पापत्वार्यं सन्त्य ।
 न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्रे न पापया २६
- पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवा एतु प्र णो हविः २७
- तवाहमग्न उतिभिर्नैदिष्टाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यः २८
- तव क्त्वा सनेयं तव रातिभिर्ग्रे तव प्रशस्तिभिः ।
 त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९
- प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरते वाजर्भमभिः । यस्य त्वं सुख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव हृत्सो नीलवान् वाशः ऋत्विय इन्धानः सिष्णवा वृषे ।

त्वं महीनामुपसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमागन्म सोमरयः सहस्रमुष्कं स्वमिष्टिमवसे । सन्नाजं नासंदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्ने अन्ये अग्रय उपक्षितो वया इव ।

विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अनुहः पारं नयथ मर्त्यम् । सघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

यूयं राजानः कं चिश्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषां अनु ।

वर्यं ते वो वरुण मित्रार्यम् तस्यामेहतस्य रव्यः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । मंहिष्ठो अर्यः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्दिधानां पतिः ३७ [३५] (४८६)

(२०)

२६ सोमरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती), १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा रिषण्यत् प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नामयिष्णवः १

वीळपविभिर्मरुत ऋभुक्षण आ रुद्रासः सुवीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोमरीयवः २

वेद्या हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरेषस्य मीळहुषाम् ३

वि द्वीपानि पारपतन् तिष्ठद् द्रुच्छुनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अज्मन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रेजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीत उत्तरा बृहत् ।

यत्रा नरो देदिशते तनूप्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

वृधामनु श्रियं नरो महिं त्वेषा अमवन्तो वृषप्सवः । वहन्ते अह्वतप्सवः ७

गोभिर्वाणो अज्यते सोमरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

तिं वो वृषदज्यो वृष्णे शर्षीय मारुताय मरध्वम् । हव्या वृषप्रयावो ९

- वृषणश्चेन मरुतो वृषणानां रथेन वृषणानामिना ।
 आ इयेनासो न प्रक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतये गत १० [३७]
- समानसश्चेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अर्धि बाहुषु । दर्विद्युततप्युष्टयः ११
 त उग्रसो वृषण उग्रबाहवो न किष्टनृषु येतिरे ।
 स्थिरा धन्वान्यायुधा रथेषु वो ऽनीकेष्वधि श्रियः १२
 येनामर्षो न सप्रथो नार्यं त्वेषं शश्वतामेकमिदं भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३
 तान् वन्दस्य मरुतस्तौ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।
 अराणां न चरमस्तर्षेणां वाना म्हा तर्षेणाम् १४
 सुमगः स वं ऊति प्वास पूर्वासु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]
- यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतये गथ ।
 अभि ष द्युक्षैरुत वाजसातिभिः सुह्रा वो धूतयो नशत् १६
 यथा रुद्रस्य सुनवो विवो वशन्त्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेवसत् १७
 ये चाहन्ति मरुतः सुवानवः स्मन्मीलहुषश्चरन्ति ये ।
 अर्तश्चिदा न उप वर्यसा हृदा युवान आ ववृध्वम् १८
 यूयं ऊ पु नर्विष्टया वृष्णाः पावकां अभि सोमरे गिरा । गाय गा ईव चर्कषत् १९
 साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पृत्सु होतृषु ।
 वृष्णाश्चन्द्राक्ष सुश्वस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]
- गार्वाश्चिद् वा समन्यवः सजात्येन मरुतः सवन्धवः । रिहते क्रकुभो मिथः २१
 मर्तश्चिद् वो नूतवो रुक्मवक्षस उप भ्रातृत्वमायति ।
 अर्धि नो गात मरुतः सत्रा हि व आपित्वमस्ति निधुवि २२
 मरुतो यारुतस्य न आ भेषजस्य वहता सुदानवः । यूयं संखायः सप्तयः २३
 यामिः सिन्धुमवथ यामिस्तूर्वथ यामिर्विशस्यथा किर्विम् ।
 मयो नो भूतोतिभिर्मयोभुवः शिवाभिरसचक्षिपः २४
 यत् सिन्धौ यदसिन्ध्यां यत् संमुद्रेषु मरुतः सुवर्हिषः । यत् पर्वतेषु भेषजम् २५
 विश्वं पश्यन्तो विमृथा तनूष्वा तेनां नो अर्धि वोचत ।
 क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न हर्कती विहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ११-१०]

१८ सोमरिः काण्वः । इन्द्रः १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप, समा सतोद्गृहीती) ।

वयम् त्वामूर्ण्यं स्थूरं न कच्छिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजं चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मन्नुतये स नो युवो ग्रथ्वक्त्राम यो धृषत् ।

त्वामिन्द्रयवितारं ववुमहे सखाय इन्द्र सानसिम् २

आ याहीम इन्द्रुवोऽश्वपते गोपत उर्वरापते । सोमं सोमपते पिव ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमवन्धवो विप्रांस इन्द्र येमिम् ।

या ते धामानि वृषभ तेमिरा गंहि विश्वेभिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयो यथा गोश्रीति मधौ मरिरे विवक्षणे । अमि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वेना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हरिवो वृद्धिं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वयम्भूती अभूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्या पुरा परीणसः ७

विद्या सखित्वभुत शूर भोज्यमा ते ता वज्रिह्नीमहे ।

उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजं सुशिष गोमति ८

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आग्निनाय तमु वः स्तुषे । सखाय इन्द्रभूतये ९

हर्षश्च सत्पतिं चर्षणीसहं स हि प्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमश्वयं स्तोतृभ्यो मधवा शतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रति श्वसन्तं वृषभ ब्रवीमहि । संस्थे जनस्य गोमंतः ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणोऽमि तिष्ठेम दुह्यः ।

नृमिर्वृत्रं हन्याम शूश्रूयाम चाऽवैरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३

नकी रेवन्तं सखायं विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि नदनुं समूहस्यादित् पितेव ह्यसे १४

मा ते अमाजुरो यथा मुरास इन्द्र सख्ये त्वावतः । नि पदास सचा सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निरराम राधस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हृळ्हा चिद्वयः प्र मृशाभ्या मरु न ते वामान आदमे १६

इन्द्रो वा वेदियन्मघं सरस्वती वा सुमगा वृद्धिर्वसु । त्वं वा चित्र वृशुषे १७

चित्र इह राजा राजका इदंन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनन्दि वृष्ट्या सहस्रसयुता ददत्

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सोमरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः = (९, १३, १५, १७ ककुप्, १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्वमह आ रथं मद्या दंसिष्ठमृतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्याये तस्थथुः

१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम् ।

सचनावन्तं सुमतिभिः सोमरे विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा वेवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्वर्दसे करामहे गन्तारा वाशुपो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चक्रमीयत ईमान्यद् वामिषण्यति ।

अस्मौ अच्छा सुमतिवा शुभस्पती आ धेनुर्वि धावतु

४

रथो यो वा त्रिवन्धुरो हिरण्याभीशुरश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूषति श्रुतस्तेन नास्त्या गतम्

५ [५]

वृशस्यन्ता मन्त्रे पूर्ण्य विवि यवं वृकेण कर्षथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनविस्र यातमृतस्य पथिभिः ।

येभिस्तृक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामर्द्धिभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू ।

आ यातं सोमपीतये पिबतं वाशुपो गृहे

८

आ हि रुहतेमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषण्वसू । युञ्जाथां पीवरीरिपः

९

याभिः पृथमवथो याभिरधिगुं याभिर्वभुं विजोषसम् ।

ताभिर्नो मक्षू तूयमश्विना गतं मिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अधिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीर्भिर्विपन्यवः

११

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वप्सुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा याभिः क्रिर्वि वावृषुस्ताभिरा गतम्

१२

(५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उषं हुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
ताविद् क्रोषा ता उपसिं शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू परो रुद्रावतिं ख्यतम् १४
आ सुग्म्याय सुग्म्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । हुवे पितेव सोमरी १५ [७]

मनोजवसा वृषणा मदस्युता मक्षुगमाभिंरुतिभिः ।

आराताच्चिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुभोजसा १६

आ नो अश्वानवदश्विना वृतिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमदं दक्षा हिरण्यवत् १७

सुप्रावर्गं सुवीर्यं सुष्ठु वार्यं—मनाधृष्टं रक्षस्विना ।

अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयश्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईळिष्ठा हि प्रतीव्यं । यजस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् १
दामानं विश्वचर्षणे अग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् २
येषामाबाध ऋगिमयं इषः पूषश्च निग्रभे । उपविदा वह्निर्विन्दते वसुं ३
उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुषो व्यंजरम् । तर्पुर्जम्भस्य सुद्युतो गणभियः ४
उदुं तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिरुवा भासा बृहता शुशुक्रानिः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा दूतो बभूव हव्यवाहनः ६
अग्निं वः पूर्य हुवे होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
यज्ञेमिरुद्धतक्रतुं यं कृपा सुदयन्त इत् । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ८
क्रतावानमृतायवो यज्ञस्य सार्धं गिरा । उपो एनं जुजुषुर्नमसस्पदे ९
अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्वे अजरे—न्धानासो बृहद् धाः । अश्वान इव वृषणस्तविषीयवः ११
स त्वं न ऊर्जा पते रयिं रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
यद् वा उ विशपतिः श्रितः सुभीतो मनुषो विशि । विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
श्रुद्व्यग्ने नवस्य मे स्तोमस्य वीर विशपते । नि मायिनस्तपुषा रक्षसो दह १४
न तस्य मायया चन । रिपुरीकीत मर्त्यः । यो अग्रये वृदाशं हव्यदातिभिः १५ [११]
व्यश्वस्त्वा वसुविद्—सुक्ष्णयुरंग्रीणाद्विः । ग्रहो राये तमुं त्वा समिधीमहि १६ (५४७)

उशनां काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वां सजोषसो देवासो दूतमक्रत । श्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं वा वीरो अमृतं दूतं कृण्वीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् १९
 तं हृवेम यतस्तुचः सुभासं शुक्रशोचिवम् । विशासुभिर्मजरं प्रतमीड्यम् २० [१२]

यो अस्मै हव्यदातिभिः—राहुतिं मतोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद् यशः २१
 प्रथमं जातवेदसं—मग्निं यज्ञेषु पूर्वम् । प्रति भुगेति नमसा हविर्मती २२
 आभिर्विधेमाग्नये ज्येष्ठाभिर्व्यश्ववत् । गंहिष्ठाभिर्मतिभिः शुक्रशोचिवे २३
 नूनमर्चं विहायसे स्तोमैभिः स्थूरयूपवत् । ऋषे वैयश्व दम्पायामये २४
 अतिथिं मानुषाणां सूनं वनस्पतीनाम् । विप्रां अग्निमवसे प्रतमीळते २५ [१३]

महो विश्वो अभि पतोऽं ऽभि हव्यानि मानुषा । अग्ने नि पत्सि नमसाधि गंहिषि २६
 वंसां नो वार्यां पुरु वंस्वं रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः २७
 त्वं वीरो सुपाग्णे ऽग्ने जनाय चोदय । सदा वसो गतिं यविष्णु शश्वते २८
 त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिषः । महो रायः सातिमग्ने अपां वृधि २९
 अग्ने त्वं यज्ञा अस्या मित्रावरुणा वह । क्रतावाना सुभ्राजां पूतदक्षसा ३० [१४] (५७६)

(२४)

३० विश्वमना वैयश्वः । इन्द्रः, २८-३० वरुः सौषाग्निः । उष्णिक्, ३० अनुष्टुप् ।

सखाय आ शिषामहि ब्रह्मेन्द्राय वज्रिणे । स्तुष ऊ पु वो नृतेमाय धृष्णवे १
 शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा । मधैर्मघोनो अतिं शूर दाशसि २
 स नः स्तवान् आ भर रथिं चित्रश्वस्तमम् । निरुके चिद् यो हरिवो वसुर्द्विः ३
 आ निरुक्रमुत प्रिय—मिन्द्र दर्षि जनानाम् । ध्रुवता धृष्णो स्तवमान् आ भर ४
 न ते सुव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आभुरः । न परिवाधो हरिवो गर्विष्णिषु ५ [१५]

आ त्वा गोभिरेव व्रजं गीर्भिक्रणोभ्यद्रिवः । आ स्मा कामं जरितुरा मनः पूण ६
 विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम । उग्रं प्रणेतरधि पू वंसो गहि ७
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्यामं शूर नव्यसः । वसोः स्पर्हस्य पुरुहूत राधसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते उपरीतं नृतो शवः । अमृकता रातिः पुरुहूत व्राक्षे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । इच्छहश्चिद् वृक्ष मघवन् मघत्तये १० [१६]
 नू अन्यत्रा चिदद्रिव—स्त्वन्नो जग्मुराशसः । मघवञ्छग्धि तव तन्नं ऊतिभिः ११ (५८७)

नह्यः॑ नृतो त्व वृन्त्यं विन्द्यामि राधसे । राये द्युस्नाय शर्वसे च गिर्वजः १२
एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिवाति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयाते महित्वना १३
उपो हरीणां पतिं दक्षं पृश्नन्तमब्रवम् । नूनं शुधि स्तुवतो अश्वस्य १४
नह्यः॑ पुरा च न जज्ञे वीरतरस्वत । नकीं राया नैवथा न भन्दना १५ [१७]

एदु मध्वो मदिन्तरं सिञ्च वाध्वयो अन्धसः । एवा हि वीरः स्तवते सदावृधः १६
इन्द्रं स्थातर्हरीणां नकिंष्टे पुर्व्यस्तुतिम् । उदानं शर्वसा न भन्दना १७
तं वो वाजानां पतिं मह्यमहि श्वस्यवः । अमायुभिर्यज्ञेभिर्वाङ्मधेन्यम् १८
एतो त्विदं स्तवाम सखायः स्तोम्यं नरंश्च । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्येक इत् १९
अगोरुधाय गविषे द्युक्षाय दस्म्यं वचः । घृतात् स्वादीयो मधुनश्च वोचत २० [१८]

यस्यामितानि वीर्याः॑ न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्नि विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा २१
स्तुहीन्द्रं व्यश्वव दनूर्मि वाजिनं यमम् । अर्यो गयं ग्रहमानं वि द्वाशुषे २२
एवा नूनमुप स्तुहि वैयश्व दक्षं नवम् । सुविद्वांसं चकृत्वं चरणीनाम् २३
वेत्था हि निर्कीतीनां वज्रहस्त परिबुजम् । अहरहः ब्रुन्धुः पतिपदामिव २४
तद्विन्द्राय आ भर येना दंसिष्ठ कृत्वेने । द्विता कुत्साय शिशथो नि चोदय २५ [१९]

तमु त्वा नूनमीमहे नव्यं दंसिष्ठ सन्यसे । स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सक्षणिः २६
य ऋक्षादहंसो मुचद् यो वार्यात् सप्त सिन्धुषु । पथर्वसस्य तुविनुष्ण नीनमः २७
यथा वरो सुषाम्णे सनिभ्यु आबहो रयिम् । व्यश्वेभ्यः सुभगे वाजिनीवति २८
आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वो एतु सोमिनः । स्थूरं च राधः ज्ञतवत् सहस्रवत् २९
यत् त्वा पृच्छादीजानः कुह्या कुह्याकृते । एषो अपभितो ब्रह्म गोमृतीमव तिष्ठति ३०
[२०] (६०६)

(२५)

२४ विश्वमना वैयश्वः । मित्रावरुणौ, १०-११ विश्वे देवाः । उज्जिक्, २३ उज्जिगमर्धा ।

ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिषा । ऋतावाना यजसे पूतदक्षसा १
मित्रा तना न रथ्याः॑ वरुणो यश्च सुक्रतुः । सनात् सुजाता तनया धृतव्रता २
ता माता विश्वेवदसा सुसूर्या प्रमहसा । मही जजानादिनिर्कृताधरी ३
महान्ता मित्रावरुणा सप्रजा देवावसुरा । ऋतावानाब्रुतमा घोषतो ब्रूहत् ४
नपाता शर्वसो महः सूत दक्षस्य सुक्रतु । सृष्टवान् इषो वास्त्वधि क्षितः ५ [२१]
सं या दानूनि येमथु किंवाः पाथिवीरिषः । नभस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ६ (६११)

अधि या वृहतो द्विवोऽऽमि प्रथेव पर्यतः । ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
 ऋतावाना नि पैदतुः साम्राज्याय सुकृत । धृतवता क्षत्रिया क्षत्रमाशतः ८
 अक्षणाश्चिद् गातुवितराऽनुत्त्वयेन चक्षसा । नि चिन्मिपन्ता निचिरा नि चिक्कयतुः ९
 उत नो वृण्यदिति रुरुष्यतां नासत्या । उरुष्यन्तु मरुतो वृद्धशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः । अरिष्यन्तो नि पायुभिः सचेमाहि ११
 अग्नते विष्णवे वयमरिष्यन्तः सुदानवे । श्रुधि स्वयावन् त्सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद् वार्यं वृणीमहे वरिणं गोपयत्यम् । मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदर्थमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तवृश्चिना । इन्द्रो विष्णुर्मित्रांसः सजोषसः १४
 ते हि ष्या वनुषो नरोऽमिमातिं कयस्य चित् । त्रिगं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेक इत्था पुरुषं चष्टि वि विरपतिः । तस्य व्रतान्यनु वश्वरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्त्या साम्राज्यस्य सश्विम । मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत १७
 परि यो रश्मिना द्विवोऽन्तान् ममे पृथिव्याः । उमे आ पयौ रोदसी महित्वा १८
 उरुष्य शरणे द्विवो ज्योतिरयस्तु सूर्यः । अग्निं शूद्रः समिधान आहुतः १९
 वचो वीर्धमसमानी शो वाजस्य गोमतः । ईदो हि पित्वोऽविषस्य वावने २० [२४]

तत् सूर्य रोदसी उमे वेषा वस्तोरुपं ब्रुवे । भोजेष्वासां अभ्युचरा सदा २१
 ऋजमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे । रथं युक्तमसनाम सुपामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना । उतो नु कृत्स्यानां नृवाहसा २३
 रश्वमीशू कशावन्ता विम्रा नविष्टवा मती । महो वाजिनावर्चन्ता सचासनम् २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विष्टवमना वैयश्वः, व्यश्वो वाक्षिरसः । अश्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्;
 १६-१९, २१, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु पू रथं हुवे सधस्तुत्याय सुरिषु । अतूर्तदक्षा वृषणा वृषणवसू १
 युवं वरो सुषाम्णे ग्रहे तने नासत्या । अवोभिर्याथो वृषणा वृषणवसू २
 ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू । पूर्वीरिष ह्ययन्तावति क्षपः ३
 आवां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा । उप स्तोमान् तुरस्यं दर्शयः श्रिये ४
 जुहुराणा चिदश्विनाऽऽमन्येथां वृषणवसू । युवं हि रुद्रा पथेथो अति द्विषः ५ [२६]
 वृषा हि विश्वमानुषद् मक्षुभिः परिदीयथः । धियंजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना शया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावनपचयुता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्य । मिन्द्रनासत्या गतम् । देवा देवेभिर्य सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षयन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुष विप्रविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित ते श्वतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पुर्णोरुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरोतो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादत्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहर्वृषणा मह्यं शिक्षतम् १२
 यो वां यजेभिरावृतो अधिवत्सा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वांयुरुव्यचस्तमं चिकेतति नृपाय्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्सुधू १४
 अस्मभ्यं सु वृषणवसु यातं वर्तिनृपाय्यम् । विपुद्गुहैव यज्ञमूहथुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठो वां हवानां स्तोमो दूतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यवदो द्विवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठो वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मदेतयां सुकीर्त्या श्विना श्वेतयां धिया । वहथे शुभ्रयावाना १९
 युक्षा हि त्वं रथासहा युवस्व पोण्यां वसो ।
 आह्नो वायो मधु पिबाऽस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांस्या वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयं मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनांसः २२
 वायो याहि शिवा द्विवो वहस्वा सु स्वश्चयम् । वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुप्सरस्तमं नृपदनेषु हुमहे । प्रावाणं नाश्वपृष्ठं महेना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्वानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

१२ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्निरुक्थे पुरोहितो प्रावाणो बर्हिर्ध्वरे ।

ऋचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवाँ अत्रो वरेण्यम् १

आ पशुं गांसि पृथिवीं वनस्पतीं नृपासा नक्तमोषधीः ।

विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २

(६५७)

प्र सु न एत्वध्वरोऽं ऽमा देवेषु पूर्यः ।

आवृत्तेषु प्र वरुणे धृतवते मरुत्सु विश्वभानुषु

३

विश्वे हि प्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन् वृषे रिशादसः ।

अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं छदिः

४

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजोपसः ।

ऊचा गिरा मरुतो देव्यदिते सवने परत्ये महि

५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अरुव्या हव्या मित्र प्रयाथन ।

आ बर्हिर्निहो वरुणस्तुरा नरं आवृत्त्यासः सदन्त नः

६

वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।

सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वक्पुत्राभ्यः

७

आ प्र यातु मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् मार्कीनया धिया ।

इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिष्युभिर्वृषा यो वृत्रहा गृणे

८

वि नो देवासो अद्भुहो ऽच्छिद्दं शर्म यच्छत ।

न यद् दुराद् वसवो नू चिदन्तितो वरुथमावृधर्षति

९

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।

प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षू सुम्राय नव्यसे

१० [३२]

इवा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये ।

उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असुक्ष्यन्यामिव

११

उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थादुध्वो वरेण्यः ।

नि द्विपादुश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविश्वन् पतयिष्णवः

१२

देवदेवं वोऽवसे देवदेवमभिष्टये ।

देवदेवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया

१३

देवासो हि प्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरोतयः ।

ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः

१४

प्र वः शंसाभ्यद्बुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।

न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्य यो वो धामभ्योऽविधत

१५

प्र स क्षयं तिरते वि महीरियो यो वो वराय दाशति ।

प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पयं-रिष्टः सर्व एधते

१६ [३३] (६०१)

ऋते स विन्दते युधः सुगोभिर्यात्यध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रायन्ते सजोषंसः १७

अजं चिदस्मै कृणुथा न्यश्वनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मादुशनिः परो नु सास्त्रेधन्ती वि नश्यतु १८

यदुद्य सूर्य उद्यति मिर्यक्षत्रा ऋतं वृध ।

यन्निष्ठुचिं प्रवृधि विश्ववेदसो यद् वा मध्यंदिने क्रिवः १९

यद् वाभिपित्वे असुरा ऋतं यते छर्दिर्येम वि वृणुषे ।

व्यं तद् वो वसवो विश्ववेदसु उप स्थेयाम मध्य आ २०

यदुद्य सूर उदिते यन्मध्यंदिन आनुचि ।

वामं धृत्य मनवि विश्ववेदसो जुह्वानाथ प्रचेतसे २१

व्यं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाय्यम् ।

अश्याम तदादित्या जुह्वतो हवि र्येन वस्योऽनशाग्रहे २२ [३४] (६७७)

(२८)

५ मनुर्ववस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरउष्णिङ् ।

ये त्रिंशति त्रयस्पुरो देवासो बर्हिःसदन् । विदन्नहं द्वितासंनन् १

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिपाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वर्षद्रुक्ताः २

ते नो गोपा अपाच्यास्त उवृक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विशा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदं सत् तदेषां नकिरा मिनत् । अरावा चन मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त ऋष्टयः सप्त द्युमन्येषाम् । सप्तो अधि धियो धिरे ५ [३५] (६८१)

(२९)

१० मनुर्ववस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा धिराद ।

बभ्रुरेको विषुणः सुनरो युवाःर्यङ्के हिरण्ययम् १

योनिमेक आ संसाद् द्योतनो ऽन्तर्वेषु मेधिरः ॥१॥ २

वाशीमेको विभर्ति हस्त आयसीमन्तर्वेषु निधुविः ३

वज्रमेको विभर्ति हस्त आहिते तेन वृत्राणि जिघ्रते ॥२॥ ४

तिग्ममेको विभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुगो जलाषमेषजः ५

(६८७)

पृथ एकः पीपाय तस्करो यथाँ एष वेद निधीनाम्	॥३॥	६
त्रीण्येकं उरुगायो वि चक्रमे यत्र वेवासो मदन्ति		७
विभिर्द्वा चरन्त एकया सह प्र प्रवासेव वसतः	॥४॥	८
सक्तो द्वा चक्राते उपमा विवि सभ्राजा सर्पिसुती		९
अचन्त एके महि साम मन्वन्त तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वचस्वतः । विद्मे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउष्णिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्त्यभ्रको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोर्महान्त इत्	१
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २	
ते नस्त्राध्वं तैऽवत् त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पृथः पित्र्यान्मानवादिधिं दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन् विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वचस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ वृषत्याशिपः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिचुत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजोति यजोत इत् सुनर्वचस्व पचाति च । नृह्येदिन्द्रस्य चाकनत्	१
पुरोळाशं यो अस्मे सोमं ररन्त आशिरम् । पादित् तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमाँ अंसद् रथो देवजूतः स शृशुवत् । विश्वा वन्वजमित्रिया	३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्चन्ती विवेदिवे । इळा धेनुमती दुहे	४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा	५ [३८]

प्रति प्राश्व्याँ इतः सभ्यश्चा बर्हिरीशाते । न ता वार्जेषु वायतः	६
न वेवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यभुतः । उभा हिरण्यपेशसा	८
वीतिहोत्रा कृतद्वसू दशस्यन्तामृताय कम् । समूर्धो रोमशं हतो वेवेषु कृणुतो दुवः ९	
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सत्राभुवः	१० [३९]

पेतुं पूषा रयिभगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये ११ (७०७)

अरमतिरनवणो विश्वो देवस्य मनसा । अक्षित्यानामनेह इत्	१२
यथा नो मित्रो अर्यमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा कृतस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पूर्य गिरा देवमीळि वसूनाम् ।	
सपर्यन्तः पुरुप्रियं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्षु देववर्तो रथः शूरो वा पुत्रु कासु चित् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत्	१५
न यजमान रिप्यसि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत्	१६
नकिष्टं कर्मणा नश—न्न प्र योषन्न योषति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत्	१७
असदन्न सुवीर्यं—सुत त्यग्राश्वश्वयम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्ष—त्यभीदयज्वनो भुवत्	१८ [४०] (७१४)

— ३३७१६ —

[नृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९]

(३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्यजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गाथया । भवे सोमस्य वोचत	१
यः सृचिन्दुमनर्शनिं पिपुं दासमहीशुवम् । वर्धीदुयो रिणलूपः	२
न्यर्बुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं बृहतस्तिर । कूपे तदिन्द्र पौंस्यम्	३
प्रति श्रुताय वो धूषत् तूर्णांशं न गिरैरधि । हुवे सुशिप्रमृतये	४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्दानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूर दर्शसि	५ [१]
यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरादुपं स्वधा गंहि	६
वयं वा ते अपि प्मसि स्तोतारं इन्द्र गिर्वणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः	७
उत नः पितुमा भर संरगणो अविक्षितम् । मघवन्न भूरि ते वसु	८
उत नो गोमंतस्कृधि हिण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि	९
बृवर्दुक्थं हवामहे सृप्रकरस्मृतये । सार्धं कुप्यन्तमवसे	१० [२]
यः सुस्थे चिच्छतकतु—रादीं कृणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शक्रभिदा शक्रद दानवां अन्तराभरः । इन्द्रो विश्वाभिरुतिभिः	१२
यो रायोऽवनिर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७२७)

आयन्तारं महि स्थिरं धृतमासु श्रवोजितम् । भूरीशानमोजसा	१४
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सुनुतानाम् । नकिर्वक्ता न द्वादिति	१५ [३]
न नूनं ब्रह्मणाभृणं प्राज्ञानामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अमृता पपे	१६
पन्य इदुप गायत पन्य उक्थानि शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत्	१७
पन्य आ दर्दिरच्छता सहसा वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्वनो वृधः	१८
वि पू चर स्वधा अनु कृष्णीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम्	१९
पिव स्वर्धेमवाना—भुत यस्तुभ्ये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव	२० [४]

अतीहि मन्युषाविणं सुषुवासंमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब	२१
इहि तिस्रः पृषवत इहि पञ्च जना अति । धेना इन्द्रावचाकंशत	२२
सूर्यो रुदिम यथा सुजा SS त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निक्षमापो न सध्वक्	२३
अध्वर्यवा तु हि विश्व सोमं वीराय शिप्रिणे । अयं सुतस्य पीतये	२४
य उरुः फलिगं मिन—इयक् सिधूरवासृजत । यो गोषु पक्कं धारयत	२५ [५]

अहन् वृत्रघृचीषम और्णवाभमहीशुवम् । हिमेनाविध्यदवुदम्	२६
प्र व उगाय निष्कुरे Sपाळहाय प्रसक्षिणे । देवतं ब्रह्म गायत	२७
यो विश्वान्यमि व्रता सोमस्य मदे अन्धंसः । इन्द्रो देवेषु चेतति	२८
इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळहामभि प्रयो हितम्	२९
अर्वाञ्चं त्वा पुरुषुत प्रियमेषस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः	३० [६] (७४४)

(३३)

१९ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः । वृहती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तवर्हिषः ।	
पवित्रस्य प्रसवणेषु वृत्रहन् परि स्तोतारं आसते	१
स्वरान्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।	
कदा सुतं तृषाण ओक आ गम इन्द्र स्वव्दीव वंसंगः	२
कर्णैर्भिर्धृष्णवा धुषद् वाजं दधि सहस्रिणाम् ।	
पिशङ्गरूपं मघदन् विचर्यणे मक्षू गोमन्तमीमहे	३
पाहि गायान्धसो मवु इन्द्राय मेध्यातिथे ।	
यः संमिश्रो हर्योर्यः सुते सचा वृजी रथो हिरण्ययः	४ (७४८)

यः सुषुष्यः सुदक्षिण इनो यः सुकतुर्गुणि ।

य आकरः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूभिर्दारितः

५ [७]

यो धृषितो योऽवृतो यो अस्ति इमंश्रुषु श्रितः ।

विभूतद्युम्नश्च्यवनः पुरुषुतः कृत्वा गौरिव शाक्विनः

क ईं वेद सुते सत्त्वा पिबन्तं कद् वयो दधे ।

अयं यः पुरो विभिनत्तयोजसा मन्वानः शिष्यन्धसः

वाना मृगो न वारणः पुरुत्रा चरथं दधे ।

नकिंद्वा नि यमदा सुते गमो महौश्वरस्योजसा

य उग्रः सन्ननिपटृतः स्थिरो रणाष्ट संस्कृतः ।

यदि स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गमत्

सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः

वृषा ह्युग्र शृण्विषे परावति वृषो अर्वावर्ति श्रुतः

१० [८]

वृषणस्ते अभीश्वो वृषा कशा हिरण्ययी ।

वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो

वृषा सोता सुनोतु ते वृषं च जीपित्रा भर ।

वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्वाम तुभ्यं स्थातर्हरीणाम्

एन्द्रं याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।

नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुकतुः

वहन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः

तिरश्चिर्वयं सर्वानि वृत्रहान्न्येषां या शतक्रतो

अस्माकमद्यान्तमं स्तोमं धिष्व महामह ।

अस्माकं ते सर्वना सन्तु शतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः

१५ [९]

नहि पस्तव नो मम गात्रे अन्यस्य रणयति । यो अस्मान् वीर आनयत् १६

इन्द्रश्चिद् वा तदवधीत् क्षिया अशास्यं मनः । उतो अहं कर्तुं रघुम् १७

सतीं चिद् वा मघच्युता मिथुना वहतो रथम् । एवेद् धूर्क्वृष्णा उत्तरा १८

अधः पश्यस्व मोपरि संतरा पादुको हर ।

मा ते कशप्लुको ईशान त्वी हि ब्रह्मा बभूविथ

१९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १ १५ नीपातिथिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुरोचिषोऽहिरसः । इन्द्रः ।
अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री ।

एन्द्र याहि हरिभि—रुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१

आ त्वा यावा वदन्तिह सोमी घोषेण यच्छतु ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

२

अत्रा वि नेमिरेषा—मुरां न धूनुते वृकः ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

३

आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

४

वर्धामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाच्यम् ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

५ [११]

स्मत्पुंरधिर्न आ गहि विश्वतोर्धिर्न ऊतये ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

६

आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

७

आ त्वा होता अनुर्हितो देव्या वक्षदीड्यः ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

८

आ त्वा मद्वच्युता हरी श्येनं प्रक्षेवं वक्षतः ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

९

आ गार्हपत्ये आ परि स्वाहा सोमस्य प्रीतये ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१० [१२]

आ नो गार्हपत्यु—त्युक्थेषु रणया इह ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

११

सरूपैरा सु नो गहि संमृतेः संमृताश्वः ।

दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो

१२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधि विष्टपः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यरव्या सहस्रा शूर दईहि ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भराऽयुतानि शतानि च ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च दद्वहे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमरव्यं पशुम्	१६
य क्रज्रा वार्तरहसो ऽरुपासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारावतस्य रातिषु द्ववच्चक्रेष्वाशुषु । तिष्ठं वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८९)

(३५)

२४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्टाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ पङ्क्तिः, २३ महावृहती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽदित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वाभिर्भूमिर्भुवनेन वाजिना दिवा पृथिव्याद्रिभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वेदेवेस्त्रिभिरेकादशैरिहा ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	४
स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	६ [१४]
हारिद्रवेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	७
हंसाविं पतथो अध्वगाविं सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिर्वर्तिर्यातमश्विना	८ (७८९)

- इयेनाविव पतथो हृष्यन्तये सोमं सुतं महिषेदार्य गच्छथः ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यतिमश्विना ९
- पिबतं च तृष्णुतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १०
- जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना ११
- हृतं च ज्ञान् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना १२ [१५]
- मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽदित्वैर्यतिमश्विना १३
- अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽदित्वैर्यतिमश्विना १४
- ऋधुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽऽदित्वैर्यतिमश्विना १५
- महा जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १६
- क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं कृन् हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना १७
- धेनूजिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः
 सजोषसा उपसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विन्य १८ [१६]
- अत्रैरिव शृणुतं पुर्वस्तुतिं श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् १९
- सर्षो हव सृजतं सुष्टुतीरुप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् २०
- रश्मौरिव यच्छतमध्वरां उप श्यावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।
 सजोषसा उपसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्वयम् २१
- अवाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।
 आ यातमश्विना गत—मवस्युर्वाग्रहं हुवि धत्तं रत्नानि वृक्षेषु २२ (८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरं नरा विचक्षणस्य प्रीतये ।

आ यातमश्विना गतं मधस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे

२३

स्वाहाकृतस्य तृप्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।

आ यातमश्विना गतं मधस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे

२४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्च आत्रेयः । इन्द्रः । शकरी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वता वृक्तर्यहियः पित्रा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मधवन्नव त्वां पित्रा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जा देवाँ अवस्यो जसा त्वां पित्रा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ३

जनिता द्विवो जनिता पृथिन्याः पित्रा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वानां जनिता गवामसि पित्रा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ५

अत्रीणां स्तोममद्रिवो महस्कृधि पित्रा सोमं मदाय कं शतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ६

इयावाश्च सुन्वतस्तस्था शृणु यथाशृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्रपाह्य इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन्

७ [१८] (८११)

(३७)

७ इयावाश्च आत्रेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येष्वविथ प्र सुन्वतः शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः

१

सेहान उग्र पृतना अभि ब्रह्मः शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः

२

(८१४)

एकुराळस्य भुवनस्य राजसि शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	३
सुस्थावाना यवयसि त्वमेक इच्छीचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	५
क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पित्रा सोमस्य वज्रिवः	६
श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा गृणु यथागृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।	
प्र त्सर्वस्युमाविथ त्वमेक इच्छुषाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० श्यावाश्व आत्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	१
तोशासा रथयावाना वृत्रहणापर्राजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	२
इदं वां मधुरं मध्वधुक्षत्राद्भिर्मिरैः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	४
इमा जुषेथां सर्वना येभिर्हव्यान्पूहधुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	५
इमां गांयत्रवर्तेनि जुषेथां सुजुतिं मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	६ [२०]
प्रातर्यावभिरा गतं देवेभिर्जेन्यावसू । इन्द्राग्नी सोमपीतये	७
श्यावाश्वस्य सुन्वतो ऽग्नीणां गृणुतं हवसू । इन्द्राग्नी सोमपीतये	८
एवा बामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये	९
आहं सरस्वतीवतो रिन्द्राग्न्योरवो वृणे । याभ्यां गायत्रमूच्यते	१० [२१] (८२९)

(३९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अग्निमस्तोष्युग्मिष्य मग्निमीळा यजध्वे ।

अग्निर्वैवां अनक्तु न उभे हि विदथे कवि रन्तश्चरति द्रुप्यं । नर्मन्तामन्यके संमे ? (८३०)

न्यग्ने नव्यसा वचं स्तनूषु शंसमेषाम् ।

न्यराती रराग्नां विश्वा अर्यो अराती रितो युच्छन्वायुरो नभन्तामन्यके संमे २

अये मन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्म आसनि ।

स देवेषु प्र चिकिद्धि त्वं हासिं पूर्यः शिवो द्रुतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३

तत्तद्गर्भिव्यो दधे यथायथा कृण्वति ।

ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहूतये नभन्तामन्यके संमे ४

स चिकेत सहीयसा ऽग्निश्चित्रेण कर्मणा ।

स होता शश्वतीनां दक्षिणाभिरभीवृत इनोति च प्रतीर्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]

अग्निर्जाता देवानां मग्निर्वेदु मतीनामपीच्यम् ।

अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूर्णुति स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६

अग्निर्देवेषु संवसुः स विश्वे यज्ञियास्वा ।

स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुण्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके संमे ७

यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।

तमागन्म त्रिपस्त्यं मन्धातुर्दस्युहन्ताम अग्निं यज्ञेषु पूर्य नभन्तामन्यके संमे ८

अग्निस्त्रीणि त्रिधातू न्या क्षेति विद्या कविः ।

स त्रैरेकादृशौ इह यक्षश्च पिप्रयश्च नो विप्रो द्रुतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९

त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूर्य वस्व एकं इरज्यसि ।

त्वामापः परिष्कृतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके संमे

१० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, १ शकरी, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम् ।

येन इह्वा समत्स्वा वीळु चित् साहिषीमहा श्रिवर्नेव वात इह नभन्तामन्यके संमे १

नहि वां वव्रयामहे ऽथेन्द्रमिदं यजामहे शविष्ठं नृणां नरम् ।

स नः कदा चिद्वता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे २

ता हि मध्यं भराणा मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।

ता उ कवित्वना कवी पुच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्रुतं नरा नभन्तामन्यके संमे ३

(८४१)

अभ्यर्चं नभाकव—दिन्द्राग्नी यजसा गिरा ।

यथोर्विश्वमिदं जगं दियं द्यौः पृथिवी मद्भुत—पस्थे विभूतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाकव—दिन्द्राग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वारमपोर्णत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुप्सित—मोजो वृसस्य दम्भय ।

वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजिमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्राग्नी जना इमे विद्वर्यन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सप्तहाम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताववो दिव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्नोरनु व्रत—मुहाना यन्ति सिन्धवो यान् त्सीं वन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वाष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः सूनो हिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभि—स्त्वेपं सत्वानमृगिर्यम् ।

उतो नु चिद् य ओजसा शुष्णास्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमृगिर्यम् ।

उतो नु चिद् य ओहत आण्डा शुष्णस्य मेव—त्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातृवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रयीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नामाका काण्वः । यरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुद्भ्यो ऽर्ची विदुर्भ्यः ।

यो धीता मानुषाणां पृथ्वी गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू पु संमना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभि—यैः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि वस्वजे न्युप्तो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः ।

तस्य वेनीरनु व्रत—मुवस्तिस्रो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे ३ (८५४)

यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स मातां पूर्य पदं तद् वरुणस्य सप्तयं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ४

यो धर्ता भुवन्नानां य उस्त्राणामपीच्याइ वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्यां पुरु रूपं द्यौरिव पुन्यति नभन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां चक्रे नामिरिव श्रिता ।

त्रितं जूती संपर्यत व्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वो अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ६

य आस्वत्कं आशये विश्वां ज्ञातान्येषाम् ।

परि धामानि मर्मशुद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ७

स संमुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदांसु यजुर्वधे ।

स माया अर्चिना पदाऽस्तृणान्नाकमारुहन्नभन्तामन्यके समे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिष्ठितः ।

त्रिरुत्तराणि पप्रतुर्वरुणस्य ध्रुवं सवुः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णां अनु व्रता ।

स धाम पूर्य ममे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारयन्नभन्तामन्यके समे १०

[२७] (८६१)

(४२)

६ नामाकः काण्वः, अर्चनाना आत्रेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १-३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तंभ्नाद् द्यामसुरो विश्ववेदुः अर्मिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीवुद् विश्वा भुवन्नानि सम्राड् विश्वेत् तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुधं वि यंसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थे २

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिशाधि ।

ययाति विश्वां दुरिता तरेम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ३

आ वां ग्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रा अचुच्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीर्भिर्विप्रो अजोहवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ५

(८६६)

एवा वागमह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासंत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके संमे

६ [२८] (८६७)

(४३)

[पद्योऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो	ऽग्नेरस्तृतयज्वनः	। गिरः स्तोमांस ईरते	१
अस्मै ते प्रतिहर्षते	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने जनांसि सुष्टुतिम्	२
आरोका इव घेदहं	तिग्मा अग्ने तव त्विषः	। वृद्धिर्वनानि वप्सति	३
हरयो धूमकेतवो	वार्तजूता उप द्यवि	। यतन्ते वृथगग्रयः	४
एते त्वे वृथगग्रयं	इन्द्रासः समदक्षत	। उपसामिव केतवः	५ [२९]
कृष्णा रजांसि पत्सुतः	प्रयाणे जातवेदसः	। अग्निर्यद् रोधति क्षमिं	६
धासिं कृष्णान ओषधी	र्वपसदग्निं वापति	। पुनर्यन् तरुणीरापिं	७
जिह्वाभिरह नन्नम	दूर्चिषा जञ्जणाभर्वन्	। अग्निर्वेनेषु रोचते	८
अप्सर्वग्ने सधिष्ठव	सौषधीरनु रुधयसे	। गर्भे सञ्ज्ञायसे पुनः	९
उक्षे तव तद् घृता	दूर्ची रोचत आहुतम्	। निसानं जुहोः सुखे	१० [३०]
उक्षाज्ञाय वशाज्ञाय	सोमपृष्ठाय वेधसे	। स्तोमैर्विधेमाग्रये	११
उत त्वा नमसा वयं	होतवरेण्यक्रतो	। अग्ने समिद्धिरीमहे	१२
उत त्वा भृगुवच्छुचे	मनुष्वदग्र आहुत	। अङ्गिरस्वद्ध्रवामहे	१३
त्वं ह्यग्ने अग्निना	विप्रो विप्रेण सन् त्सता	। सखा सख्या समिध्यसे	१४
स त्वं विप्राय द्वाशुषे	रयिं देहि सहस्रिणाम्	। अग्ने वीरवतीमिषम्	१५ [३१]
अग्ने भ्रातः सहस्रकृत	रोहिदश्व शुचिर्वत	। इमं स्तोमं जुपस्व मे	१६
उत त्वग्नि मम स्तुतो	वाधाय प्रतिहर्षते	। गोष्ठं गाव इवाशत	१७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम	विश्वाः सुक्षितयः पृथक्	। अग्ने कामाय येमिरे	१८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो	मेधिरासो विपश्चितः	। अन्नसद्याय हिन्विरे	१९
तं त्वामज्मेषु वाजिनं	तन्वाना अग्ने अध्वरम्	। वह्निं होतारमीळते	२० [३२]
पुरुत्रा हि सहङ्कुसि	विशो विश्वा अनु प्रभुः	। समस्तु त्वा हवामहे	२१
तमीळिष्व य आहुतो	ऽग्निर्विभ्राजते घृतैः	। इमं नः शृण्वन्ध्रवम्	२२
तं त्वा वयं हवामहे	शृण्वन्तं जातवेदसम्	। अग्ने घ्नन्तमप द्विषः	२३ (८९०)

विशां राजानमर्जुनं मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	२४
अग्निं विश्वायुर्वेपसं मयं न वाजिनं हितम् । सप्तिं न वाजयामसि	२५ [३३]
घ्नन् मुधाण्यप द्विपो दहनं रक्षोसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि	२६
यं त्वा जनास इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः	२७
यदग्ने दिविजा अस्य प्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे	२८
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यक्षवे	२९
ते घेदग्ने स्वाधयो ऽहा विश्वा नृचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा	३० [३४]
अग्निं मन्द्रं पुरुषियं शीरं पावकशोचिषम् । हृद्भिर्मन्देभिरीमहे	३१
स त्वमग्ने विभावसुः सृजन् तूय्यो न रुमिभिः । शर्धन् तमांसि जिघ्रसे	३२
तत् ते सहस्व ईमहे द्वात्रं यज्ञोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु	३३ [३५] (९००)

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन	१
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सूक्तानि हर्य नः	२
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवा आ सादयावृह	३
उत् ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते	४
उप त्वा जुहोते मम घृताचीर्यन्तु हर्यते । अग्ने हव्या जुषस्व नः	५ [३६]
मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभावसुम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	६
प्रबं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविक्रतुम् । अध्वराणामभिधियम्	७
जुषाणो अङ्गिरस्ते मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय क्रतुथा	८
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् देव्यं जनम्	९
विषं होतारमदुहं धूमक्रेतुं विभावसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे	१० [३७]
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति पम देव रीपतः । भिन्धि द्वेषः सहस्कृत	११
अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तन्वं स्वाम् । कविविप्रेण वावृधे	१२
ऊर्जो नपातमा हुवं ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे	१३
स नो मित्रमहस्व मग्ने शुक्रेण शोचिषा । देवैरा संस्ति बर्हिषि	१४
यो अग्निं तन्वो वै दमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीदयद् वसु	१५ [३८] (९१५)

अग्निर्मूर्धा दिवः कुकुर पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतांसि जिन्वति १६
 उदग्ने गुच्यस्तव गुह्यता भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीष्यर्चयः १७
 ईशिषि वार्यस्य हि वृत्रास्यग्निं स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
 त्वामग्ने मनीषिणस्त्वां हिन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
 अर्धव्यस्य स्वधावतो वृत्रस्य रेभतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः गुचिबततमः गुचिर्विभुः गुचिः कुविः । गुचीं रोचत आहुतः २१
 उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा । अग्ने सख्यस्य बोधि नः २२
 यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्टे सत्या इहाशिषः २३
 वसुर्वसुपतिर्हि कर्मस्यग्ने विभावसुः । स्याम ते सुमतावपि २४
 अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरो वाभ्रास ईरते २५ [४०]

युवानं विश्वपतिं कविं विश्वाद्यं पुरुषेपसम् । अग्निं गुंमामसि मन्मभिः २६
 यजानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळवे । स्तोमैरिवेमाग्रये २७
 अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळय २८
 धीरो ह्यस्यञ्जसद् विप्रो न जाम्ग्विः सदा । अग्ने दीदयसि द्यवि २९
 पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा भुधेभ्यः कवे । प्र ण आयुर्वसो तिर ३० [४१] (९३०)

(४५)

४२ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः १ अग्निन्द्रो । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तुणन्ति बर्हिर्गन्तुष्वक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
 बृहन्निविधम एषां भूरिं गस्तं पृथुः स्वरः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
 अयुद्ध इद् युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
 आ बुन्दं वृत्रहा ददे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्रः के हं शृण्वे ४
 प्रति त्वा शबुसी वदद् गिरावप्सो न योधिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२]

उत त्वं मघवञ्छृणु यस्ते वप्ति ववक्षि तत् । यद् वीळयांसि वीळु तत् ६
 यद्वजिं यात्पाजिह्व दिन्द्रः स्वश्वयुरूप । रथीतमो रथीनाम् ७
 वि पु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा बृह । भवा नः सुभ्रवस्तमः ८
 अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूर्तयः ९
 बृज्याम ते परि द्विषो इदं ते शक द्वावने । गमेभेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (९४०)

शर्नश्चिद् यन्तो अद्विवो	ऽश्वावन्तः शतग्विनः ।	विवक्षणा अनेहवः	११
ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवे	सहसा सूनुता जाता ।	जरितृभ्यो विर्यहते	१२
विद्या हि त्वा धनंजय—मिन्द्रं हृळ्हा चिदारुजम् ।	आकारिणं यथा गयम्		१३
कुक्कुहं चित् त्वा कवे	मन्दन्तु धृष्णविन्दवः ।	आ त्वा षणिं यदीमहे	१४
यस्ते रेवाँ अदाशुरिः	प्रममर्षं मघत्तये ।	तस्य नो वेव आ भर	१५ [४४]
इम उ त्वा वि चक्षते	सखाय इन्द्र सोमिनः ।	पुष्टावन्तो यथा पशुम्	१६
उत त्वावधिंरं वयं	श्रुर्केणं सन्तमूतये ।	दूरादिह हवामहे	१७
यच्छ्रुभूया इमं हवँ	दुर्मर्षं चक्रिया उत ।	भवेशिपिर्नो अन्तमः	१८
यच्चिद्धि ते अपि व्यथि—जगन्वांसो अमन्महि ।	गोदा इदिन्द्र बोधि नः		१९
आ त्वा रम्भं न जित्रयो	रश्मा शवसस्पते ।	उरुमसि त्वा सधस्थ आ	२० [४५]
स्तोत्रमिन्द्राय गायत	पुरुनृम्णाय सत्वंने ।	नक्तिर्यं वृण्वते युधि	२१
अभि त्वा वृषभा सुते	सुतं सृजामि पीतये ।	तृष्णा व्यश्रुही मदम्	२२
मा त्वा मूरा अविष्यवो	मोपहस्वान आ दभन् ।	साकीं बह्नाद्विषो वनः	२३
इह त्वा गोपरीणसा	महे मन्दन्तु राधसे ।	सरो गौरो यथा पिब	२४
या वृत्रहा परावति	सन्ना नवा च चुच्युवे ।	ता संसत्सु प्र वोचत	२५ [४६]
अपिबत् कुदुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रवाहे		अत्रादिदिष्ट् पौंस्यम्	२६
सत्यं तत् तुर्वशे यदौ	विदानो अहवाय्यम् ।	व्यानद् तुर्वणे शशि	२७
तरणिं वो जनानां	वृदं वाजस्य गोमंतः ।	समानसु प्र शंसिषम्	२८
ऋभुक्षणं न वर्तव	उक्थेयुं तुष्टयावृधम् ।	इन्द्रं सोमे सचा सुते	२९
यः कून्तदिद वि योन्यं	त्रिशोकाय गिरिं पुथुम् ।	गोभ्यो गातुं निरंतवे	३० [४७]
यद् दधिषे मनुस्यसि	मन्दानः प्रेदिषक्षसि ।	मा तत् करिन्द्र मूळय	३१
वृधं चिद्धि त्वावतः	कृतं शृण्वे अधि क्षमिं ।	जिगात्विन्द्र ते मनः	३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो	ऽसन्नुत प्रशस्तयः ।	यदिन्द्र मूळयासि नः	३३
मा न एकस्मिन्नागंसि	मा द्वयैरुत त्रिषु ।	वधीर्मा शूर भूरिषु	३४
बिभया हि त्वावत	उगादभिप्रमद्भिणाः ।	वृस्मावुहमृतीषहः	३५ [४८]
मा सख्युः शूनमा विदे	मा पुत्रस्य प्रभूवसो ।	आवृत्तवद् भूतु ते मनः	३६
को नु मर्या अमिथितः सखा	सखायमब्रवीत् ।	जहा को अस्मदीषते	३७
एवारै वृषभा सुते	ऽसिन्वन् भूर्यावयः ।	श्वमीव निवता चरन्	३८ (९६८)

आ त एता वंचोयुजा हरी गुण्ये सुमद्वंथा । यक्षीं ब्रह्मभ्य इहवः ।	३९
मिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसुं स्प्राहं तदा भर	४०
यद्वीक्षामिन्ध वत् स्थिरे यत् पर्शानि पराभृतम् । वसुं स्प्राहं तदा भर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूरैर्वृत्तस्य वेदति । वसुं स्प्राहं तदा भर	४२ [४९] (१७२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३१ सशोऽध्यायः । इन्द्रः, २१-२४ काकीतः पृथुश्रवाः, २५-२८, ३१ वायुः । गायत्री, १ पादनिवृत्तः
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अमुष्टुप्, ९ सतोयुहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः = (बृहती, विपरीता),
 १३ द्विषदा जगती, १४ बृहती पिथीलिकमध्या, १५ ककुप्मयंकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्टाट् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती, २१, २४ पङ्क्तिः, २२ संस्तारपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोयुहती), ३० द्विषदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वार्धतः पुरुवसो व्यमिन्द्र प्रणेतः । स्मर्त्तिं स्थातर्हरीणाम् ।	१
त्वां हि सत्यमग्निवो विद्वा वृतातरंमिषाम् । विद्वा वृतातरं रयीणाम् ।	२
आ यस्य ते महिमानं शतभूते शतकतो । गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।	३
सुनीथो घा स मर्त्यो यं ब्रुतो यमर्षमा । मित्रः पान्यमुहः ।	४
वर्धनी गोमदश्ववत् सुवीर्यमावित्यजूत पथते । सदा राया पुरुष्युहा ।	५ [१]

तमिन्नुं दानमीमहे शवसानमभीर्वम् । ईशानं राय ईमहे ।	६
तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।	
तस्मा ब्रह्मन्तु सप्तयः पुरुवसुं मदीय हरयः सुतम् ।	७
यस्ते मयो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।	
य आवुदिः स्वर्गमि-र्यः पृतनासु दुष्टरः ।	८
यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाग्यो वाजेज्वस्ति तरुता ।	
स नः शविष्ठ सवना वंसो गहि गयेम गोमति ब्रजे ।	९
गव्यो पु णो यथा पुरा ऽश्वयोत रथया । वरिषस्य मत्तामह ।	१० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्दामि सत्रा ।	
वृशस्या नो मघवन् चिद्विद्वो धियो वाजैभिराविथ ।	११
य ऋष्यः श्राव्यस्तखा विश्वेत् स वेदु जनिंया पुरुषदुतः ।	
तं विश्वे मानुषा युगे न्द्रं हवन्ते तविषं यतमुचः ।	१२
स नो वाजेज्वति पुरुवसुः पुरःस्थाता । मघवा वृत्रहा मुवत् ।	१३ (१८५)

- अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा महा विचेतसम् ।
 इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा १४
- वृदी रेक्णस्तन्वे वृद्विषु वृदिवाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ १५ [३]
- विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां सासुह्रांसं चिवुस्य वर्षसः । कृपयतो नूनमथ १६
- महः सु वो अरामिषे स्तवामहे मीळहुषे अरंशमाय जग्मये ।
 यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां स्रुताभियक्षसि गाये त्वा नमसा गिरा १७
- ये पातयन्ते अजग्मभिर्गिरीणां स्नुभिरेषाम् ।
 यज्ञं महिष्वणीनां सुष्ठं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १८
- प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्रं शविष्ठा भर । शयिस्सभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते १९
- सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूर्यत ।
 प्रासहां सम्राट् सहुरिं सहन्तं भुज्युं वाजेषु पूर्यम् २० [४]
- आ स एतु य ईवदां अदेवः पुतमावदे ।
 यथा चिद्वशो अरुव्यः पृथुश्रवसि कानीतेऽस्या व्युष्यावदे २१
- पष्टिं सहस्राश्वस्यायुतासन्नमुष्टानां विंशतिं ज्ञता ।
 दश श्यावीनां ज्ञता दश त्र्यरुपीणां दश गवां सहस्रा २२
- दश श्यावा ऋधद्रयो वीतवारासे आशवः । मथा नेभिं नि वावृतुः
 दानांसः पृथुश्रवसः कानीतरयं सुरार्धसः ।
 रथं हिरण्ययं ददुन्महिष्ठः सूरिरभू द्वार्षिष्ठमकृत श्रवः २४
- आ नो वायो महे तने याहि मखाय पाजसे ।
 वयं हि ते चक्रुमा भूरि वावने सद्यश्चिन्महि वावने २५ [५]
- यो अश्वेभिर्वहते वस्तं उस्मास्त्रिः सप्त संततीनाम् ।
 एभिः सोमेभिः सोमसुद्धिः सोमपा वानायं शुक्रपूतपाः २६
- यो म इमं चिदु त्मनामन्दच्चित्रं वावने ।
 अरद्वे अक्षे नहुषे सुकृत्वनि सुकृत्तराय सुकृतुः २७
- उचध्येऽ वपुषि यः स्वरा व्युत वायो घृतस्नाः ।
 अश्वेषितं रजेषितं शुनेपितं प्राजम् तद्विदं नु तत् २८ (१०००)

अध मित्रमित्रिरायं पण्डितं सहस्रासनम् । अश्वानामिन्न वृष्णाम्	२९
गावो न यूथमुप यन्ति वध्रय उप मा यन्ति वध्रयः	३०
अध यज्ञारथे गुणे ज्ञातमुष्ट्रौ अर्चिकदत् । अध श्वितेषु विंशतिं श्रुता	३१
ज्ञातं वासे वत्सूथे विप्रस्तरक्ष आ ददे ।	
ते ते वायविभे जना मवृन्तीन्द्रगोपा मदन्ति देवगोपाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रेतीची वशमश्वयम् । अधिरुक्म वि नीयते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ जित आप्त्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योपसः (दुःश्वमघ्न) । महापङ्क्तिः ।

महिं वो महतामद्यो वरुण मित्रं वाशुपे ।
यमादित्या अभि ब्रुहो रक्षथा नेमघं नेश—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
विदा देवा अधाना—मादित्यासो अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्य॑स्मे शर्मं यच्छता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्य॑स्मे अधि शर्मं तत् पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसो वरुथा मनामहे ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्या अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः ।
मनोर्विश्वस्य धेविम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परि णो वृणजन्ना दुर्याणि रथो यथा ।
स्यामेविन्द्रस्य शर्म—ण्यादित्यानामुतावस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेवृना जनो युष्मादत्तस्य वायति ।
देवा अर्धमशो वो यमादित्या अहेतना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं तिग्मं च न त्यजो न द्रांसदुभि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्मं सप्रथ आदित्यासो अराध्व—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि षमसि युध्यन्त इव वर्मसु ।
ययं महो न एनसो यूयमर्भादुरुष्यता—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुष्यत्व—दितिः शर्म यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवतीं ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यदेवाः शर्म शरणं यद्भद्रं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वरुण्यं तदस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि ख्यता—धि कूलादिव स्पर्शः ।

सुतीर्थमवतो यथा—नु नो नेपथा सुग—मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत ।

गवं च भद्रं धेनवं वीराय च श्रवस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

ययाविर्यदपीच्यं देवांसो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रिते तद्विश्वमाप्य आरे अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्पवप्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया—प्याय परा वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कं वा या कृण्वते स्रजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रिते दुष्पवप्यं सर्व—माप्ये परि दक्षस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे ।

त्रिताय च द्विताय चो—षो दुष्पवप्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कलां यथा शर्फं यथा कृणं संनयामसि ।

एवा दुष्पवप्यं सर्व—माप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैष्माद्यासनाम् चा—भूमानांसो वयम् ।

उषो यस्माद् दुष्पवप्या—दभैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]
(१०११)

(४८)

१५ प्रगाथो घोरः काण्वः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वादोरभक्षि वयसः सुमेधा स्वाधयो वरिवोवित्तरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्त्यांसो मधुं ब्रुवन्तो आमि संचरन्ति

१

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्य वयाता हरसो देव्यस्य ।

इन्नुविन्द्रस्य सुख्यं जुषाणः श्रौष्टीं व धुरमनु राय क्रध्याः

२

(१०१५)

अपां सोमं मृतं अधूमा गन्म ज्योतिरविहाम वेवान् ।
 किं नूनमुस्मान् कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्य ३
 शं नो भव हृद् आ पीत इन्दो पितेव सोम सुनवे सुशेवः ।
 सखेव सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ४
 इमे मा पीता यशसं उरुण्यवो रथं न गावः समेनाह पर्वसु ।
 ते मा रक्षन्तु विससश्चरित्रा कुत मा सामाद्यवयन्विन्दवः ५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
 अथा हि ते मव आ सोम मन्ये रेवां इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यस्येव रायः ।
 सोमं राजन् प्र ण आयुषि तारी रहांनीव सूर्यो वासुराणि ७
 सोमं राजन् मृळया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्यास्तस्य विद्धि ।
 अर्लीतं दक्ष उत मन्युरिन्द्रो मा नो अर्यो अनुकामं परा दाः ८
 त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्था नूचक्षाः ।
 यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मृळ सुपखा देव वस्यः ९
 ऋद्वरेण सखया सचेय यो मा न रिष्येद्वर्यश्व पीतः ।
 अर्य यः सोमो न्यधाप्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमेभ्यायुः १० [१२]

अप त्या अस्थुरनिश अमीवा निरत्रसन् तमिषीचीरभैपुः
 आ सोमो अस्मा अरुहद् विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
 यो न इन्दुः पितरो हन्तु पीतो ऽमर्त्यो मर्त्यो आविवेश ।
 तस्मै सोमाय हविषा विधेम मृळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ तंतन्थ ।
 तस्मै न इन्दो हविषा विधेम वयं स्याम परतो रयीणाम् १३
 ज्ञातारो देवा अधि वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
 वयं सोमस्य विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो विदथमा वदेम । १४
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा—स्वं स्वविदा विशा नूचक्षाः ।
 त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः पाहि पश्चातावुत वा पुरस्तात् १५ [१३] १०३८)

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती) ।

अभि प्र वः सुरार्धस-मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जरितृभ्यो मघवां पुरुवसुः सहस्रेणैव शिक्षाति १

शतानीकिव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि वृशुषे ।

गिरेरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः २

आ त्वा सुतास इन्द्रवो मदा य इन्द्र गिर्वणः ।

आपो न वज्रिन्नवोक्त्यं सरः पूणन्ति नूर राधंसे ३

अनेहसं प्रतरणं विवक्षणं मध्वः स्वादिष्टमीं पिब ।

आ यथा मन्दसानः किरासि नः प्र क्षुदेव त्वना धूषत् ४

आ नः स्तोममुप द्रव-द्विद्यानो अश्वो न सोतृभिः ।

यं ते स्वधावन् त्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातरयः ५ [१४]

उग्रं न वीरं नमसोप सेद्विष विभूतिमक्षितावसुम् ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो न सिञ्चते क्षरन्तीन्द्र धीतरयः ६

यद्ध नूनं यद्वा यज्ञे यद्वा पृथिव्यामाधि ।

अतो नो यज्ञमाशुभिर्महेमत उग्र उग्रेभिरा गंहि ७

अजिरासो हरयो ये त आशवो वाता इव प्रसक्षिणः ।

येभिरपत्यं मनुषः परीर्यसे येभिर्विश्वं स्वर्हृशे ८

एतावतस्त ईमह इन्द्र सुन्नस्य गोमंतः ।

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ९

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा पक्थे दर्शत्रजे ।

यथा गोशर्यि असनोर्कजिश्वनी-न्द्र गोमद्विरण्यवत् १० [१५] [१०४८]

(५०) [२]

१० पुष्टिशुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु भुतं सुरार्धसु मर्षी शक्रमभिर्दये ।

यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेव मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य वृन्दरा इन्द्रस्य समिवो महीः ।

गिरिर्न मुञ्जा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिपुः २

यदी सुतासु इन्द्रोऽभि मियममन्दिपुः ।

आपो न धावि सर्वनं स आ वंसो दुषाद्वोप द्राक्षुषे ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।

आ त्वा वसो हवमानासु इन्द्र उष स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तोहते ।

यं ते स्वदावन् त्वदान्ति गूर्तयः पौर छन्दयसे हवम् ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनुस्पृतं विभूतिं राधसो महः ।

उद्गीर्षं वज्रिज्वतो वसुमुत्ता सदा पीपेथ द्राक्षुषे ६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां द्विवि ।

युजान इन्द्र हरिर्भिर्महेमत ऋण्व ऋण्वेभिरा गहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अस्त्रिध ओजो वातस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्युं मनुषो निघोरयो येभिः स्वः प्रीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्याम शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतं कृत्ये धने यथा वशं दशमजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे वीर्यनीथे दमनसि ।

यथा गोवर्धे असिवासो अजिघ्रो मयि गोत्रं हरिभियम् १० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० भुष्टिशुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सांवरणौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ भुष्टिगौ सचा १ (१०५९)

पार्थिवाणः प्रस्कण्वं समसादय च्छयानं जिह्मिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिषासद् गवाक्षुषि स्त्वोतो दस्यवे वृकः

२

य उक्थेभिर्न विन्धते चिकिद्य ऋषिचोदनः ।

इन्द्रं तमच्छा वदु नव्यस्या मृत्य-रिण्यन्तं न भोजसे

३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणामानुचु खिधातुमुत्तमे पदे ।

स वि१मा विश्वा भुवनानि चिकव दादिज्जनिष्ट पौर्यस्य

४

यो नो वृता वसूना भिन्तुं तं हूमहे वयम् ।

विद्या ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गमेभ गोमति नृजे

५ [१८]

यस्मै त्वं वंसो वृनाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्नुते ।

तं त्वा वयं मधवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे

६

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्वसि वृाशुषे ।

उपोषेक्षु मधवन् भूय इक्षु ते दानं देवस्य पृच्यते

७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिर्वि वधैः क्षुण्णं निघोषयन् ।

यदेदस्तम्भीत प्रथयन्मू दिव मादिज्जनिष्ट पार्थिवः

८

यस्यायं विश्व आयो दासः शेवधिषा अरिः ।

तिरश्चिदुर्यै रुशमि पवीरवि तुभ्येत् सो अज्यते रयिः

९

तुरण्यवो मधुमन्तं वृतश्नुतं विप्रासो अर्कमानुचुः ।

अस्मे रयिः पप्रथे वृण्यं शवो ऽस्मे सुवानास इन्द्रवः

१० [१९] [१०६८]

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषया वृद्धती, समा सतोवृद्धती) ।

यथा मतो विवस्वति सोमं शक्तापिवः सुतम् ।

यथा जिते छन्वं इन्द्र जुजोषस्या-यो मादयसे सचा

१

पृषधे मेधये मातरिश्वनी न्द्र सुवाने अमन्वथाः ।

यथा सोमं दशदिशे दशोण्ये स्यूक्षरश्मावृजानति

२

य उक्था केवला वुधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उर्य मित्रस्य धर्मयिः

३

(१०७१)

यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिच्छतक्रतो ।

तं त्वा वयं सुदुर्वाभिव गोदुहो जुहुमसि भवस्यवः

४

यो नो दाता स नः पिता मह्यो जुग ईशानकृत ।

अयामक्रुधो मधवा पुरुवसु गोरिष्वस्य प्र दातु नः

५ [२०]

यस्मै त्वं वसो वृणाय महसे स रायस्पोषमिन्वति ।

वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे

६

कदा चन प्र युच्छस्यु मे नि पालि जन्मनी ।

तुरीयादित्य हवनं त इन्द्रिय मा तस्थावमृतं द्विवि

७

यस्मै त्वं मधवस्मिन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि वृणुषे ।

अस्माकं गिर उत सुप्नुति वसो कण्ववच्छृणुधी हवम्

८

अस्तावि मन्य पूर्य महोन्द्राय वोचत ।

पूर्वाक्रतस्य वृहतीरनूषत स्तोतुर्मधा असृक्षत

९

समिन्द्रो रायो वृहतीरधूनुत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।

सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्विषुः

१० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेध्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

उपमं त्वा मधोनां ज्येष्ठं च वृषभाणां ।

पूर्वित्तमं मधवस्मिन्द्र गोविदु मीशानं राय ईमहे

१

य आहुं कुत्समतिथिग्वमर्दयो वावृधानो द्विवर्दिवे ।

तं त्वा वयं हर्यश्च शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे

२

आ नो विश्वेषां रसुं मध्वः सिञ्चन्त्वद्रयः ।

ये परावति सुन्दिरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः

३

विश्वा द्वेषांसि जहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।

शीष्टेषु चित्ते मदिरासो अंशवो यन्ना सोमस्य तुष्पसि

४ [२२]

इन्द्र नेदीय एदिहि मितमेधाभिरुतिभिः ।

आ शतसु शतमेधाभिरुष्टिभि रा स्वापे स्वापिभिः

५

(१०८३)

आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कूधि प्रजास्वाभंगम् ।
 प्र सू तिरा शर्चीमिर्ये तं उक्थिनः कर्तुं पुनत आनुषक्
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।
 वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनाग्रहे
 अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयु—राजिं यासि सवोतिभिः ।
 त्वामिवेव तममे समश्वयु—र्गन्धुरवे मथीनाम्

६

७

८ [२३] (१०८४)

(५४) [६]

८ मातरिष्वका काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विष्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा वृहती, सप्ता सत्वेवृहती) ।

एतत् तं इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गुणन्ति कारवः ।
 ते स्तोभन्त ऊर्जमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः
 नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।
 यथा संवर्ते अमवो यथा कूश एवास्मे इन्द्र मत्स्व
 आ नो विश्वे सजोषसो देवांसो गन्तनोष नः
 वसवो रुद्रा अवसे न आ गम—ऊर्ध्वण्वन्तु मरुतो हवम्
 पूषा विष्णुर्हवन् मे सरस्व—त्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।
 आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः दृणोतु पृथिवी हवम्

१

२

३

४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।
 तेन नो बोधि सप्रमाद्यो बृधे भगो वृानाय वृत्रहन्
 आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि नो वाज आ वक्षि सुकतो ।
 वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि वृण्विरे
 सन्ति ह्यर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।
 अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्
 वयं तं इन्द्र स्तोमेभिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।
 महि स्थूरं वृशयं राधो अहयं प्रस्कण्वाय नि तोशय

५

६

७

८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृशः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

भूरीविन्द्रस्य वीर्यं । व्यस्यमभ्यारयति । राधस्ते दस्यवे वृक	१
ज्ञातं श्वेतासं उक्ष्णो विवि ताशे न रोचन्ते । मुह्य दिवं न तस्तमुः	२
ज्ञातं वेपुच्छतं गुनः । ज्ञातं चर्याणि म्लातानि ।	
ज्ञातं मे बल्वजस्तुका अरुषीणां चतुःशतम्	३
सुपेवाः स्थ काण्वायना वयोवयो विचरन्तः । अश्वानो न चङ्क्रमत	४
आदित् सप्तस्य चकिरन् शानूनस्य महि श्वः ।	
इयार्चिरतिभुवन् एथ श्रुषुषा च न संनशे	५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषभः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निसूर्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृक राधो अवृक्ष्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः	१
दश मह्यं पौतकतः सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्वायो अमंहत	२
ज्ञातं मे गर्वभानां ज्ञातमूर्णावतीनाम् । ज्ञातं दासाँ अति सजः	३
तन्नो अपि प्राणीयत पूतकताये व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम्	४
अचेत्यग्निश्चिकितु हव्यवाद् स सुमद्रथः ।	
अग्निः शुक्लेण शोचिषा बृहत् सूर्यो अरोचत विवि सूर्यो अरोचत	५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

पुषं वेवा कतुना पूर्वेण युक्ता रथेन तविषं यजन्ना ।	
आगच्छतं नासत्या शचीभि रिदं तृतीयं सर्वनं पिबाथः	१
पुषां वेवाच्चय एकादशासः सत्याः सत्यस्य ददृशे पुरस्तात् ।	
अस्माकं यज्ञं सर्वनं जुषाणा पातं सोममश्विना दीद्यग्नी	२
पनायं तदश्विना कृतं वां वृषभो विवो रजसः पृथिव्याः ।	
सहस्रं शंसा उत ये गर्विष्टौ सर्वा इत् ताँ उप याता पिबध्ये	३ (११०७)

अयं वां भागो निहिता यज्ञे—या गिरे नालत्योषं यातम् ।
पिवतं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र दाश्वांसमवतं शचीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मध्यः काण्वः । विश्वे देवाः, १ ऋत्विजो वा । निधुवः ।

यमृत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिशं वहन्ति ।
यो अनूचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्मिन् तन्न यजमानस्य संवित् १
एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।
एकैवोषाः सर्वमिदं वि भा—त्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषवं भूरिवारम् ।
चित्रामघा यस्य योगेऽधिजज्ञे तं वां हुवे अति रिक्तं पिवध्वै ३

३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

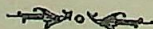
इमानि वां भागधेयानि सिद्धत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाक् ।
यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १
निष्पिध्वरीरोषधीराप आस्ता मिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।
या सिद्धतु रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २
सत्यं तदिन्द्रावरुणा कुशस्य वां मध्व ऊर्भि दुहते सप्त वाणीः ।
तामिदृश्वान्समवतं शुभस्पती यो वामदध्वो अभि पाति चित्तिभिः ३
घृतपुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदनं ऋतस्य ।
या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुतस्तामिधत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४

४ [३०]

अवोचाम बहुते सौमगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।
अस्मान् त्विन्द्रावरुणा घृतश्रुत—क्षिभिः साप्तेभिरवतं शुभस्पती ५
इन्द्रावरुणा यदृषिभ्यो मनीषां वाचो मतिं श्रुतमवत्तमये ।
यानि स्थानान्यमुजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसान्वपश्यम् ६
इन्द्रावरुणा सौमनसमहसं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७

७ [३१] (१११८)

॥ इति बालखिल्यं समाप्तम् ॥



(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

१० अग्नेः प्रागाथः । अग्निः । प्रागाथः = (चित्रमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्न आ याह्याग्निमि—होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वार्मवक्तु प्रयता हविर्मती यजिष्ठं बर्हिषासदे १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पूर्वम् २

अग्ने कविर्वेधा असि होता पावक यक्षयः ।

मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यो विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः ३

अङ्गोष्ठा बहोज्ञतो यविष्ठ्य देवाँ अजस वीतये ।

अभि प्रयांसि सुधिता वसो गहि मन्वस्व धीतिर्मिहितः ४

त्वमित् सप्रथा अस्य—अग्ने ज्ञातर्कतस्कविः ।

त्वां विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ५ [३२]

शोचां शोचिष्ठ दीदिवि विशे मयो रास्व स्तोत्रे म्हाँ असि ।

देवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूषाहः स्वग्रयः ६

यथा चिद् बृद्धमृतस—मग्ने संजूर्वसि क्षमि ।

एवा दह मित्रमहो यो अस्मधुग दुर्मन्मा कश्च वेनति ७

मा नो मर्ताय रिपवे रक्षस्विने माघशंसाय रीरधः ।

अक्षेधन्निस्तरणिभिर्यविष्ठ्य त्रिवेभिः पाहि पायुभिः ८

पाहि नो अग्न एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्तिष्ठभिर्बर्जा पते पाहि चतसृभिर्वसो ९

पाहि विश्वस्याद्वक्षसो अराव्याः प्र स्म वाजेषु नोऽव ।

त्वामिद्धि नेदिष्ठं देवतातय आपि नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयंशस्तरम् ११

येन वंसाम् पृतनासु शर्धत—स्तरन्तो अर्थ आदिशः ।

स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविद्ः १२

शिशानो वृषभो यथा—भिः शृङ्गे कविध्वत् ।

स्तिव्मा अस्य हनवो न प्रतिधृथे सुजधमः सहसो यद्वः १३

(११३२)

- नहि ते अग्रे वृषभ प्रतिपुषे जम्मासो यद्वित्तिष्ठरे ।
 स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्या नो वार्यां पुनः १४
- शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मतींस हन्धते ।
 अतन्द्रो हव्या वहसि हविष्कृत आदिद् कुवेपुं राजसि १५ [३४]
- सप्त होतारस्तमिर्वीळते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् ।
 भिनत्स्यद्विं तपसा वि शोचिषा प्राग्नें तिष्ठ जनां अतिं १६
- अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वृक्तवर्हिषः ।
 अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्व ऽऽ होतारं चर्षणीनाम् १७
- केतेन शर्मन् त्सचते सुषामण्यग्ने तुभ्यं चिकित्वना ।
 इवण्यया नः पुरुषपुमा भर वाजं नेदिष्ठमृतये १८
- अग्रे जरितर्विशपतिं स्तोपानो देव रक्षसः ।
 अप्रोविधान् गृहपतिर्महौ असि विवस्पायुर्दुरोणयुः १९
- मा नो रक्ष आ वैशीदाघुणीवसो मा यातुर्यातुमावताम् ।
 परोगव्युत्यनिराम्य क्षुधमग्ने सेध रक्षस्विनः २० [३५] (१११८)

(६१)

१८ भगः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रागाथः = (विषमा वृद्धती, समा सन्तोवृद्धती,) १७ शंकुमती ।

- उभयं शृण्वच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
 सत्राच्यां मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत् १
- तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्ठतक्षतुः ।
 उतोप्रमानां प्रथमो नि पीदसि सोमकाशं हि ते मनः २
- आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रान्धसः ।
 विष्मा हि त्वा हरिवः पुत्सु सासहि मधृष्टं चिद् दधृष्वगिम् ३
- अप्रामिसत्य मघवन् तथेदस दिन्व कत्वा यथा वशः ।
 सनेम वाजं तव शिप्रिन्नवसा मक्ष चिद्यन्तो अद्विषः ४
- शरध्वर्द्धेषु शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।
 भगं न हि त्वा यशसं वसुधिव मनु शूर चरामसि ५ [३६] (११४१)

- पौरो अश्वस्य पुरुकुब् गवांस—स्युत्सो देव हिरण्यवः ।
 नक्षिहिं दानं परिमर्षिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा मर ६
- त्वं ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुचये ।
 उद् वसुचस्व मयवन् गर्विष्ठस्य उविन्द्राश्वयिष्ठसे ७
- त्वं पुरु सहस्राणि ज्ञातानि च यूथा वृनाय मंहसे ।
 आ पुरं पुरं चकृम विप्रवचस इन्द्रं गायन्तोऽवसे ८
- अविषो वा यदविध—द्विषो वेन्द्र ते वचः ।
 स य मशान्त् त्वाया ज्ञातक्रतो प्राचामन्यो अहंसन ९
- उग्रबाहुर्भक्षकृत्वा पुरं पुरो यदि मे हृणवद्भवम् ।
 वसूच्यो वसुपतिं ज्ञातक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे १० [३७]
- न प्रापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
 यदिजिवन्तं वृषणं सखां सुते सखायं कृणवामहे ११
- उग्रं युयुज्ज प्रतनासु सासहि—मृणकृतिमदाभ्यम् ।
 वेदा भुमं चित् सजिता रथीतमो वाजिनं यमिदु नशात् १२
- यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
 मयवच्छुग्धि तव तन्न कृतिमि—दि द्विषो वि मृधो जहि १३
- त्वं हि राधस्पते राधसो मुहः क्षयस्यासि विधतः ।
 तं त्वा द्रयं मयवञ्जिन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे १४
- इन्द्रः स्पल्लुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
 स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]
- त्वं नः पश्चादधराकुलरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
 आरे अस्मत् कृणुहि देव्यं भय—मारे हेतीरवेवीः १६
- अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व पुरे च नः ।
 विश्वा च नो जरितृन् त्संपते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७
- प्रमङ्गी शूरो मयवा तुवीमघः संमिश्रो वीर्याय कम् ।
 उभा ते बाहू वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६१)

११ प्रगाथो घोरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ वृद्धी ।

प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यज्जुजोषति ।	
उक्थैरिन्द्रस्य माहिं वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१
अयुजो असमो नृभिरेकः कृष्टीरयास्यः ।	
पूर्वारति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	२
अहिंतेन चिदर्वता जीरदानुः सिषासति ।	
प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	३
आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।	
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रसिंहं श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	४
धूपताश्चिद् धूपन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।	
तीव्रैः सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	५
अव चष्ट कर्षीषमो ऽवतौ इव मानुषः ।	
जुष्टी दक्षस्य सोमिन्ः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु क्रतुं ददुः ।	
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुष्टुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	७
गूणे तदिन्द्र ते शव उपमं देवतातये ।	
यद्धंसि वृत्रमोजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	८
समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।	
विदे तदिन्द्रश्चेतनमधं श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	९
उज्जातमिन्द्र ते शव उत त्वामुत तव क्रतुम् ।	
भूरिगो भूरि वावृधुर्मर्षवन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१०
अहं च त्वं च वृत्रहन्तं युज्याव सनिभ्य आ ।	
अरातीवा चिदद्विवो ऽनु नौ शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	११
सत्यमिद् वा उ तं ह्यमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।	
महौ असुन्वतो वधो भूति ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१२ [४१] (११९८)

(६३)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः, १२ वेषाः । गायत्रीः १, ४-५, ७ अनुष्टुपः १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्व्यां महानां	वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्यिता	बुवेषु धियं आनजे	१
ब्रिवो मानं नोत्सदन्	त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या		२
स विद्वाँ अङ्गिरोभ्य	इन्द्रो गा अंवृणोदप । स्तुषे तदस्य पौंस्यम्		३
स प्रलथा कविबुध	इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवो अर्कस्य होम-	न्यस्मन्ना गन्त्ववसे	४
आदू नु ते अनु क्रतुं	स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अनूपते-	न्द्र गोत्रस्य वावने	५
इन्द्रे विश्वानि वीर्यां	कृतानि कर्त्तानि च । यमर्का अध्वरं विदुः		६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशे-	न्द्रे घोषा असृक्षत । अस्तृणाद्ब्रह्मणा विपोऽ-	र्यो मानस्य स क्षयः	७
इयमु ते अनुष्टुति-	श्चकूषे तानि पौंस्या । प्रावश्चकस्य वर्तनिम्		८
अस्य वृणो व्योदन	उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पश्व आ देवे		९
तद्धाना अवस्यवो	युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुत्वतो वृधे		१०
बळ्वित्वाय धारुन	ऋकभिः शूर नोनुमः । जेषामिन्द्र त्वया युजा		११
अस्मे रुद्रा मेहना	पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहृतौ सजोषाः ।		
यः शंसते स्तुवते धार्यि	पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्मां अवन्तु देवाः		१२ [४३] (११८०)

(६४)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्दन्तु स्तोमाः	कृणुष्व राधो अद्रिवः । अवं ब्रह्मद्विपो जहि	१
पद्वा पर्णो रराधसो	नि बाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति	२
त्वमीशिषे सुताना-	मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम्	३
एहि प्रेहि क्षयो वि-	व्याऽघोरपञ्चर्षणीनाम् । ओभे पृणासि रोदसी	४
त्यं चित् पर्वतं गिरिं	शतवन्तं सहस्रिणम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ	५
वयमु त्वा दिवा सुते	वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण	६ [४४]

क्र । स्य वृषभो युवां	तुविग्रिवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं सपर्यति	७
कस्य स्वित्र सर्वनं वृषां	जुजुष्वौ अवं गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके	८
कं ते वाना असक्षत	वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः	९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने सोमः पूरुषु सूर्यते । तस्येहि प्र द्रवा पिब	१०
अयं ते शर्यणावति सुपोमायामधि मियः । आर्जीकीये मदन्तमः	११
तमद्य राधसे महे चारुं मदाय धृष्वये । एहीमिन्द्र द्रवा पिब	१२ [४५] (१११२)

(६५)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्र प्रागपागुवुङ् न्यग्वा ह्यसे नृभिः । आ याहि तूर्यमाशुभिः	१
यद्वा प्रस्रवणे द्विवो मादयासे स्वर्णरे । यद्वा समुद्रे अन्धसः	२
आ त्वा गीर्भिर्महामुरुं हुवे गामिव भोजसे । इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ त इन्द्र महिमानं हरयो देव ते महः । रथे वहन्तु बिभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उ स्तुषे महौ उग्र ईशानकृत् । एहि नः सुतं पिब	५
सुतावन्तस्त्वा वयं प्रयस्वन्तो हवामहे । इदं नो बर्हिणसदे	६ [४६]

यच्चिन्द्रि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोमं मध्व-धुक्षन्नाद्रिभिर्नरः । जुषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अयं विपश्चितो ऽति ख्यस्तूयमा गहि । अस्मे धेहि श्रवो बृहत्	९
दाता मे प्रपतीनां राजा हिरण्यवीनाम् । मा देवा मघवा रिषत्	१०
सहस्रे प्रपतीनामधि अन्द्रं बृहत् पृथु । शुक्रं हिरण्यमा ददे	११
नपातो दुर्गहस्य मे सहस्रेण सुरार्धसः । श्रवो देवेष्वकृत	१२ [४७] (११०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोभिर्वो विद्वद्रसुमिन्द्रं सुबार्ध ऊतये ।	
बृहद्वायन्तः सुतसोमि अध्वरे हुवे भरं न कारिणम्	१
न यं दुध्रा वरन्ते न स्थिरा मुरो मदे सुशिप्रमन्धसः ।	
य आहत्या शशमानाय सुन्वते दाता जरित्र उक्थ्यम्	२
यः शक्रो मृक्षो अश्वयो यो वा कीजो हिरण्ययः ।	
स ऊर्वस्य रजयत्यपावृतिमिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा	३
निखातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसूदिद्वर्पति काशुषे ।	
वज्री सुशिप्रो हर्यश्च इत् करदिन्द्रः कत्वा यथा वशात्	४ (११०८)

यद्वावन्थ पुरुष्टुत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।

वयं तत् तं इन्द्र सं भ्रामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहूत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिन्द्रि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनमिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य संमना सुतं भ्रा ॥ नूनं भूषत भुते

७

वृकश्चिदस्य वारण उरामथि—रा वयुनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुपाण आ गृही—न्द्र प्र चित्रया धिया

८

कद्रु न्वः ॥ स्याकृत—मिन्द्रस्यास्ति पौर्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न ह्युश्रुवे जुनुषः परि वृत्रहा

९

कद्रु महीरधृष्टा अस्य तविषीः कद्रु वृत्रघ्नो अस्तुतम् ।

इन्द्रो विश्वान् वेकनाटो अहर्दृश उत कत्वा णोर्भि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्व्ये—न्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमासः पुरुहूत वज्रिवो भूतिं न प्र भ्रामसि

११

पूर्वाश्चिन्द्रि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिद्वयः सवना वंसो गहि शविष्ठ भुधि मे हवम्

१२

वयं घा ते त्वे इ—न्द्रिन्द्र विप्रा अपि प्ससि ।

नहि त्वदन्यः पुरुहूत कश्चन मघवन्नस्ति मर्हिता

१३

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधोऽभिर्शस्तेरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गातुवित

१४

सोम इद्वः सुतो अस्तु कलथो मा बिभीतन ।

अपेक्षे ध्वस्मारयति स्वयं घेषो अपायति

१५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः ताम्रदः, मैत्रावरुणिर्मन्यः, बहवो वा मत्स्या जालतडाः ।

आदित्याः, १०-१२ अदितिः । गायत्री ।

त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आकृत्यान् याचिपामहे । सुमृच्छीकौ अभिष्टये १

मित्रो नो अत्यंहति वरुणः पर्वदयमा । आकृत्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थयं वरुथमस्ति वाशुपे । आकृत्यानामकृते ३

(१२२२)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् । अवांस्वा वृणीमहे	४
जीवान् नो अमि धेतनाऽऽदित्यासः पुरा हर्थात् । कञ्च स्थ हवनधृतः	५ [५१]
यद्रः श्रान्ताय सुन्वते वरुथमस्ति यच्छर्दिः । तेना नो अधिं वोचत	६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमनांगसः । आदित्या अद्भुतैनसः	७
मा नः सेतुः सिषेव्यं महे वृणक्तु नस्परि । इन्द्र इच्छि धृतो वशी	८
मा नो मृचा रिपूणां वृजिनामविष्यवः । देवा अधि प्र मृक्षत	९
उत त्वामदिते म ह्यहं देव्युषं ब्रुवे । सुमृच्छीकाममिष्टये	१० [५२]
परिं वीने गभीर आँ उग्रपुत्रे जिघांसतः । मार्किस्तोकस्य नो रिषत्	११
अनेहो न उरुवज उरुचि वि प्रसंतवे । कूधि तोकार्य जीवसे	१२
ये मूर्धानः क्षितिना मदधासः स्वयंशसः । वृता रक्षन्ते अबुहः	१३
ते न आम्नो वृकाणा मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं वृद्धमिवादिते	१४
अपो पु ण इयं शरु रादित्या अप दुर्मतिः । अस्मदेत्वजधनुषी	१५ [५३]
शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वियम् । पुरा नूनं बुभुज्महे	१६
शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुध जीवसे	१७
तत् सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बन्धाद्बद्धमिवादिते	१८
नास्मार्कमस्ति तत् तत् आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं वृळत	१९
मा नो हेतिर्विस्वत आदित्याः कुत्रिमा शरुः । पुरा नु जरसे वधीत्	२०
वि पु द्वेपो व्यंहति मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि बृहता रपः	२१ [५४] (११४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

१९ मियमेध आक्रिरसः । इन्द्रः । १४-१९ ऋक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रनाथः= (अनुष्टुप्+गायत्री) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये सुम्रायं वर्तयामसि । तुविकूर्मिमृतीषह मिन्द्र शर्विष्ठ सत्यते ।
तुविशुष्म तुविकतो शर्चीवो विश्वया मते । आ पंप्राथ महित्वना २
यस्य ते महिना महः परि ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
विश्वानरस्य वस्पति मनानतस्य शर्वसः । एवैश्च चर्षणीना मूती हुवे रथानाम् ४
अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीच्छेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ५ [१]
परोमात्रमृचीषम मिन्द्रमुग्रं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्वसनाम् ६
तंतमिद्रार्धसे मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पूर्व्यामनुष्टुति मीशे कृष्टीनां नृतुः ७ (११४७)

न वस्य ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नकिः शवांसि ते नशत्	८
त्वोत्सस्त्वा युजा ऽप्सु सूर्ये महच्छनम् । जयेम पृत्सु वज्रिवः	९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीभिर्गिर्वणस्तम ।	
इन्द्र यथा चिदाविथ वाजेषु पुरुमाप्यम्	१० [२]
वस्य ते स्वाहु सख्यं स्वाह्वी प्रणीतिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाप्यः	११
उरु णस्तन्वेष्टे तन उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे	१२
उरुं नृष्यं उरुं गव उरुं रथाय पन्थाम् । वेववीति मनामहे	१३
उप मा पद् द्वाहा नरः सोमस्य हव्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः	१४
क्रजार्विन्द्रोत आ वृषे हरी क्रक्षस्य सूनवि । आश्वमेधस्य रोहिता	१५ [३]
सुरधौ आतिथिग्वे स्वभीमूराक्षे । आश्वमेधे सुपेज्ञसः	१६
षष्ठधौ आतिथिग्वे इन्द्रोते वधूमतः । सचा पुतक्रतो सनम्	१७
पेषु चैतदृषण्व त्यन्तर्कजेष्वरुषी । स्वभीशुः कशावती	१८
न युष्मे वाजबन्धवो नितित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत्	१९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्धर्चस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः ।

अनुष्टुप्, १ उज्जिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ बृहती ।

प्रप वस्त्रिष्टुभमिषं मन्दर्दीरायेन्दवे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति	१
नदं व ओदतीना नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अध्यानां धेनूनामिषुध्यसि	२
ता अस्य सूद्वोहसः सोमं श्रीणन्ति पृथ्वयः ।	
जन्मन् देवानां विश-स्त्रिष्वा रोचने क्रिवः	३
अभि प्र गोपतिं गिरेन्द्रमर्च यथा विदे । सूनं सत्यस्य सत्यतिम्	४
आ हरयः ससृजिरे ऽरुषीरधि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे	५ [५]
इन्द्राय गाव आशिरं वुवुहे वज्रिणे मधु । यत् सीमुपहरे विदत्	६
उद्यद्भस्व विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वाहि ।	
मर्धः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे	७
अर्चन्त प्रार्चन्त प्रियमेधासो अर्चन्त । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत	८
अव स्वराति गर्गीरो गोधा परि सनिष्णवन्त ।	
पिबन्त परि चनिष्कवृ-दिन्द्राय ब्रह्मोद्यन्तम्	९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुघा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपादिन्द्रो अपावृग्निर्विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इविह क्षयत् तमापो अभ्यनूयत वत्सं संशिश्वरीरिव ११

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सूम्यं सुषिरामिव १२

यो व्यतीरफाणयत् सयुक्तां उप वाशुषे । तत्रो नेता तदिदं पुंरुपमा यो अमुच्यत १३

अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

भिनत् कनीनं ओबुनं पच्यमानं परो गिरा १४

अर्मको न कुमारको ऽपि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं भृगं पित्रे मात्रे विमुक्तुम् १५

आ तू सुशिप दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अर्धं द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुपं स्वस्तिगामनेहसम् १६

तं धेमिन्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति द्वावने १७

अनु प्रतस्यौकसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयतिं वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत

१८ [७] (११७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । वृहती; १-६ प्रगाथाः (विपमा वृहती, समा सतोवृहती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गूणे १

इन्द्रं तं गुम्भ पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधर्तरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो विवे न सूर्यः २

नक्रिष्टं कर्मणा नश्वश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमृश्वसं मधुष्टं धृष्णवोजसम् ३

अपाब्धमुग्रं पृतनासु सासहि यस्मिन् महीरुरुजयः ।

स धेनवो जायमाने अनोनवुद्याविः क्षामो अनोनवुः ४

यद्व्याव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत स्युः ।

न त्वा वज्रिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ५ [८] (१२८१)

आ पंप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।	
अस्मौ अव मघवन् गोमति ब्रजे वज्रिञ्चित्राभिरुतिभिः	६
न सीमदैव आप—दिपं दीर्घायो मर्त्यैः ।	
एतग्वा चिद्य एतंशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते	७
तं वो महो महाय्य—मिन्द्रं वानार्यं सुक्षणिम् ।	
यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः	८
उदू पु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।	
उदू पु महौ मघवन् मघतय उदिन्द्र शर्वसे महे	९
त्वं न इन्द्र क्रतयु—स्त्वानिद्रो नि तृष्पसि ।	
मध्ये वसिष्व तुविमृणोर्वो—नि व्रासं शिश्रथो हथैः	१० [९]

अन्यवतममानुष—मयज्वानमदैवयुम् ।

अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुघ्राय दस्युं पर्वतः	११
त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ वाने । धानानां न स गृभायास्मयु—र्द्धिः सं गृभायास्मयुः १२	
सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सुरियो अह्नयः १३	
भूरिभिः समह क्रपिभि—र्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।	
यवित्थमेकमेकमि—च्छरं वृत्सान् पराददः	१४
कर्णगृह्या मघवा शौरवेव्यो वृत्सं नस्त्रिभ्य आनयत् । अजां सूरिन धातवे १५ [१०] (१२९२)	

(७१)

१५ सुदीति—पुरुमीळ्हावाङ्गिरसौ, तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री,
१०-१५ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोभिः प्राहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य	१
नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदं क्षपावान्	२
स नो विश्वेभिर्देवेभि—रूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम्	३
न तमग्ने अरातयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे वृश्वांसम्	४
यं त्वं विप्र मेधसाता—वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता	५ [११]
त्वं रयिं पुरुवीर—मग्ने वाशुषे मर्तीय । प्र णो नय वस्यो अच्छ	६
उरुष्या णो मा परा दा अचायते जातवेदः । दुराध्येऽ मर्तीय	७ (१२९२)

अग्ने माकिंष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वमीशिषे वसूनाम्
स नो वस्व उरप मास्यूजो नपान्माहिंस्य । सखे घसो जरितृभ्यः
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रशस्तमतये

१० [१२]

अग्निं सूनुं सहसो जातवेदसं वानाय वार्याणाम् ।
द्विता यो भूवृष्टतो मर्त्येष्वाम् होता मन्द्रतमो विशि
अग्निं वो देवयज्यया अग्निं प्रयत्यध्वरे ।

११

अग्निं धीषु प्रथममग्निमवत्यग्निं क्षेत्राय सार्धसे
अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।

१२

अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनूपां
अग्निमीळिष्यावसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।

१३

अग्निं राये पुरुमीळह श्रुतं नरो अग्निं सुक्रीतये छर्दिः
अग्निं द्वेयो योतवै नो गृणीमस्यग्निं शं योश्च दातवै ।

१४

विश्वांसु विश्वधितेव हव्यो भुवद्रस्तुर्कषूणाम्

१५ [१३] (१३०७)

(७९)

१८ हर्यतः प्रागायः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविःकृणुध्वमा गमदध्वयुर्वनते पुनः । विद्वानस्य प्रशासनम् १
नि तिग्ममभ्यंशुं सीवृद्धोता मनावधि । जुषाणो अस्य सख्यम् २
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया । गृष्णन्ति जिह्वायां ससम् ३
जाम्यतीतपे धनुर्वयोधा अरुहद्वनम् । हृषदं जिह्वायावधीत् ४
चरन् वत्सो रुशन्निह निवृतातारं न बिन्दते । वेत्ति स्तोतव अम्यम् ५ [१४]
उतो न्वस्य यन्महदध्वावद्योजनं बृहत् । वामा रथस्य ददृशे ६
बुहन्ति सप्तैका सुप द्रा पञ्च सृजतः । तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे ७
आ वृशभिर्विवस्वत इन्द्रः कोशमचुच्यवीत् । खेदया त्रिवृता विवः ८
परि त्रिधातुरध्वरं जुषिरेति नवीयसी । मध्वा होतारो अञ्जते ९
सिञ्चन्ति नमसावत मुञ्चावक्रं परिज्मानम् । नीचीनवारमक्षितम् १० [१५]
अभ्यारुसिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधु । अवतस्य विसर्जने ११ (१११८)

गाव् उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा ।	उभा कर्णां हिरण्यया	१२
आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योरभिभिर्यम् ।	रसा दधीत वृषभम्	१३
ते जानत स्वभोदयं वत्सासो न मातृभिः ।	मिथो नसन्त जामिभिः	१४
उप स्रक्तेषु बप्सतः कृण्वते धरुणं विवि ।	इन्द्रे अग्रा नमः स्वः	१५ [१६]
अधुक्षत् पिप्युषीमिष-सूजं सप्तपदीमरिः ।	सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः	१६
सोमस्य मित्रावरुणो-दिता सूर आ ददे ।	तदातुरस्य भेषजम्	१७
उतो न्वस्य यत् प्रदं हर्यतस्य निधान्यम् ।	परि द्यां जिह्वयातनत्	१८ [१७] (१३२५)

(७३)

१८ गोपवन आत्रेयः सप्तवध्रिर्वा । अश्विनौ । गायत्री ।

उदीराथामृतायते युञ्जाथामश्विना रथम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१
निमिषांश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	२
उप स्तृणीतमत्रये हिमेन घर्ममश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	३
कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं श्येनेव पेतथुः ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	४
यवद्य कर्हि कर्हि चिच्छ्रुयातमिमं हवम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	५ [१८]
अश्विना यामहृतमा नेदिष्ठं याम्याप्यम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	६
अवन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	७
वरथे अग्रिमातपो वदते वृत्वत्रये ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	८
प्र सप्तवध्रिराशसा धारामग्रेरशायत ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	९
इहा गतं वृषण्वसू शृणुतं म इमं हवम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१० [१९]
किमिदं वां पुराणवज्जरतोऽरिव शस्यते ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	११
समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१२
यो वां रजांस्यश्विना रथो विधाति रोदसी ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१३
आ नो गव्येमिरश्वैः सहस्रेरुप गच्छतम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१४
मा नो गव्येमिरश्वैः सहस्रेभिरति ह्यतम् ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१५
अरुणप्सुरुषा अमू दक्ष्येति क्रतावरी ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१६
अश्विना सु विचारकश-दृक्षं परशुमौ इव ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१७
पुरं न धृष्णवा रुज कृष्णया बाधितो विशा ।	अन्ति पद्भृतु वामवः	१८ [२०] (१३४३)

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः ध्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्सुखः
प्रगाथः= (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोर्विशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

अग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः १

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः २

पन्यांसं जातवेदसं यो देवतात्पुद्यता । हव्यान्यैरयाद्विवि ३

आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृह-ज्ञाक्षो अनीक एधते ४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवनमीड्यम् ५ [२१]

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतसुचः ६

इयं ते नव्यंसी मति-रग्ने अधाप्यस्मदा ।

मन्द्रं सुजातं सुक्रतोऽम्रं दस्मातिथे ७

सा ते अग्ने शंतमा चर्निष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्षस्व सुष्टुतः ८

सा द्युमैद्युभिनी बृह-दुपोष श्रवसि श्रवः । दर्शीत वृत्रतूर्ये ९

अश्वमिद्रां रथपां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यंपन्यं च कृष्टयः १० [२२]

यं त्वा गोपवनो गिरा चर्निष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ११

यं त्वा जनास ईळते सबाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये १२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वणि मनुच्युति ।

शार्धासीव स्तुकाविना मूक्षा ग्रीष्वा चतुर्णाम् १३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रविन्नवः ।

सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुयम् १४

सत्यमित त्वा महेनवि परुष्णयव देदिशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः १५ [२३] [१३५८]

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युक्त्वा हि देवहूतमां अश्वान् अग्ने रथीरिव । नि होवां पूव्यः सवः १

जुत नो देव देवां अच्छा वोचो विबुष्टरः । अद्विश्वा वायां कृधि २ (१३५०)

त्वं ह यद्यविष्टय सहसः सूनवाहुत	। ऋतावा यज्ञियो भुवः	३
अयमग्निः सहस्रिणो वार्जस्य शतितरुपतिः	। मूर्धा कवी रयीणाम्	४
तं नेमिसुभवा यथा ऽऽ नमस्व सहतिभिः	। नेदीयो यज्ञमङ्गिरः	५ [२४]
तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया	। वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिम्	६
कमुं प्विदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः	। पुणिं गोषु स्तरामहे	७
मा नो वृवानां विशः प्रस्तातीरिवोम्नाः	। कृशं न हासुरम्याः	८
मा नः समस्य दुह्यः परिद्वेषसो अंहतिः	। ऊर्मिर्न नावमा वधीत	९
नमस्ते अग्र ओजसे गुणन्ति देव कृष्टयः	। अमैरमित्रमदय	१० [२५]
कुवित् सु नो गविष्टये ऽग्ने संवेषिषो रयिम्	। उरुकृदुरु णस्कृधि	११
मा नो अस्मिन् महाधने परा वर्मामृद्यथा	। संवर्गं सं रयिं जय	१२
अन्यमस्मद्भिया इयमग्ने सिर्वक्तु दुच्छुना	। वर्धा नो अमवच्छवः	१३
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमर्दुर्मस्वस्य वा	। तं वेदुमिर्वृधावति	१४
परस्या अर्धिं संवतो ऽवरां अभ्या तर	। यत्राहमस्मि तां अव	१५
विष्ठा हि ते पुरा वयमग्ने पितुयथावसः	। अर्धा ते सुन्नमीमहे	१६ [२६] (१३७४)

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हुव इन्द्रमीशानमोजसा	। मरुत्वन्तं न वृञ्जसे	१
अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः	। वज्रेण शतपर्वणा	२
वावूधानो मरुत्सखेन्द्रो वि वृत्रमैरयत	। सुजन् त्समुद्रिया अपः	३
अयं ह येन वा इदं स्वमरुत्वता जितम्	। इन्द्रेण सोमपीतये	४
मरुत्वन्तमृजीषिणमोजसवन्तं विरप्तिनम्	। इन्द्रं गीर्भिर्हवामहे	५
इन्द्रं प्रजेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे	। अस्य सोमस्य पीतये	६ [२७]
मरुत्वो इन्द्र मीढुः पिबा सोमं शतक्रतो	। अस्मिन् यज्ञे पुरुष्टुत	७
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वति सुताः सोमांसो अद्रिवः	। हृदा हूयन्त उक्थिनः	८
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु	। वज्रं शिशान ओजसा	९
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिष्रे अवेपयः	। सोममिन्द्र चमू सुतम्	१०
अनु त्वा रोदसी उभे कक्षमाणमकृपेताम्	। इन्द्र यदस्युहाभवं	११
वाचमष्टापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम्	। इन्द्रात् परि तन्वं ममे	१२ [२८] (१३८१)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ प्रगाथाः=(वृहती, सतोवृहती) ।

जज्ञानो नु शतक्रतुर्वि पृच्छदिति मातरम्	। क उग्राः के हं वृण्वरे	१
आदीं शवस्यब्रवी दौर्णवाममहीशुबध्	। ते पुत्र सन्तु निन्दुरः	२
समित तान् वृत्रहाखिवत् खे अराँ हव खेदया	। प्रवृद्धो दस्युहामयत्	३
एकया प्रतिधार्पिवत् साकं सरांसि त्रिशतम्	। इन्द्रः सोमस्य काणुका	४
अमि गन्धर्वमतृण दवुध्रेषु रजःस्वा	। इन्द्रो ब्रह्मभ्य ब्रह्मधे	५ [२९]

निराविध्यद्विरभ्य आ धारयत् एकमौवनम्	। इन्द्रो बुन्दं स्वाततम्	६
शतबन्ध इषुस्तव सहस्रपणं एक इत्	। यमिन्द्र चक्रुषे बुजम्	७
तेन स्तोतृभ्य आ भर नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे	। सद्यो जात क्रमुष्ठिर	८
एता च्योतानि ते कृता वर्षिष्ठानि परीणसा	। दृढा वीरुधारयः	९

विश्वेत् ता विष्णुराभर दुरुक्रमस्त्वेधितः ।

शतं महिषान् क्षीरपाकमौवनं बराहमिन्द्र एमुषम्	१०
तुषिधं ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुर्बुध्नो हिरण्ययः ।	
उभा तं बाहू रण्या सुसंस्कृत क्रदूपे चिहद्वृधा	११ [३०] (१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० वृहती ।

पुरोलाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर	। शता च शूर गोनाम्	१
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्	। सचा मना हिरण्यया	२
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृष्णवा भर	। त्वं हि वृण्विषे वसो	३
नकीं वृधीक इन्द्र ते न सुषा न सुदा उत	। नान्यस्त्वच्छूर वाघतः	४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे	। विश्वं वृणोति पश्यति	५ [३१]

स मन्युं मर्त्याना मदब्धो नि चिकीषते	। पुरा निद्विचिकीषते	६
क्रत्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधुतः	। वृत्रघ्नः सोमपात्रः	७
त्वे वसुनि संगता विश्वा च सोम सौमगा	। सुदात्वपरिहृता	८
त्वामिदं वयुर्मम कामो गव्युर्हिरण्ययुः	। त्वामश्वयुरेषते	९

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना वदे ।

विनस्य वा मघवन् त्समृतस्य वा पूरिं यवस्य काशिनः

१० [३२] (१४०७)

(७९)

१ कृत्वुर्भागवः । सोमः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

अयं कृत्वुर्गृभीतो विश्वजिदुद्भित् सोमः । ऋषिर्विप्रः कान्वेन १
 अभ्यूणीति यज्ञं भिषक्तिं विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्निः श्रोणो भूतः २
 त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरूथम् ३
 त्वं चित्ती तव दक्षैर्दिव आ पृथिव्या ऋजीपिन् । यावीरघस्य चिद द्वेषः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिदुषो रातिम् । ववृज्युस्तृप्यतः कामम् ५ [३३]

विदद्यत् पूर्वं नष्टं शुवीमृतायुर्मीरयत् । प्रेमायुस्तासीदतीर्णम् ६
 सुषोवो नो वृळ्वाकु रहसकतुरवातः । भवा नः सोम शं हृदे ७
 मा नः सोम सं वीविजो मा वि वीभिषथा राजन् । मा नो हार्दिं त्विषा वधीः ८
 अत्र यत् स्वे सधस्थे देवानां दुर्मतीक्षे ।
 राजन्नप द्विषः सेध मीक्षो अप सिधः सेध ९ [३४] (१४१६)

(८०)

१० एकयुर्नोधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्यन्यं बळाकरं मर्जितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळय १
 यो नः शश्वत् पुराविधाऽमृधो वाजसातये । स त्वं न इन्द्र मृळय २
 किमङ्ग रधचोदनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित् स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्विवः । पुरस्तादिनं मे कृधि ४
 हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्रवः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र हहस्व पूरसि भद्रा तं एति निष्कृतम् । इयं धीर्कृत्वियावती ७
 मा सीमवद्य आ भांशुर्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरन्नयः ८
 तुरीयं नाम यज्ञियं यदा कस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृधदो अमृता अमन्दी देक्युर्देवा उत याश्च देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् १० [३६] (१४१६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९१]

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय	। महाहस्ती दक्षिणेन	१
विद्या हि त्वा तुविकूर्मं तुविदेष्णं तुवीमघम्	। तुविमात्रमवोभिः	२
नहि त्वा शूर देवा न मर्तासो दित्सन्तम्	। भीमं न गां वारयन्ते	३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे शानं वस्वं स्वराजम्	। न राधसा मर्धियन्नः	४
प्र स्तोषदुष गासिष च्छवत् साम गीयमानम्	। अभि राधसा जुगुत्	५ [३७]
आ नो भर दक्षिणेनाऽभि सव्येन प्र मृश	। इन्द्र मा नो वसोर्निभीक्ष्	
उप कमस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम्	। अदाशूष्टरस्य वेदः	७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विप्रैभिः सन्तित्वः	। अस्माभिः सु तं सनुहि	८
सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चेन्द्राः	। वशैश्च मक्षू जरन्ते	९ [३८] (१४१५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३८]

(८२)

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतो र्वावर्तश्च वृत्रहन्	। मध्वः प्रति प्रभर्मणि	१
तीवाः सोमांस आ गहि सुतासो मादयिष्णवः	। पिबा वृधृग्यथोच्चिषे	२
इषा मन्नुस्वादु ते ऽरं वराय मन्यवे	। भुवत् त इन्द्र शं हृदे	३
आ त्वंशत्रवा गहि न्युक्थानि च हूयसे	। उपमे रोचने विवः	४
तुभ्यायमर्द्रिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम्	। प्र सोम इन्द्र हूयते	५ [१]
इन्द्रं श्रुधि सु मे हव मस्मे सुतस्य गोमंतः	। वि पीतिं तृप्तिमश्नुहि	६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूपु ते सुतः	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	७
यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूपु ददृशे	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	८
यं ते इयेनः पदामरत् तिरो रजांस्यस्पृतम्	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	९ [२] (१४१६)

(८३)

९ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानामिदवो महत् तदा वृणीमहे वयम्	। वृष्णामस्मभ्यमृतये	१
ते नः सन्तु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा	। वृधासश्च प्रचेतसः	२
अतिं नो विष्णिता पुरु नौमिरपो न पर्षथ	। यूयमृतस्य रथ्यः	३ (१४१७)

वामं नो अस्त्वयमन्	वामं वरुण शंस्यम्	। वामं ह्यावृणीमहे	४
वामस्य हि प्रचेतस	ईशानासो रिशादसः	। नेमादित्या अघस्य यत्	५ [३]
वयमिद्वः सुदानवः	क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना	। देवा वृधाय हूमहे	६
अधि न इन्द्रैषां	विष्णो सजात्यानाम्	। इता मरुतो अश्विना	७
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो	ऽधं द्विता समान्या	। मातुर्गर्भे भरामहे	८
युयं हि ष्ठा सुदानव	इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः	। अधा चिद्व उत कुवे	९ [४] (१४५३)

(८४)

१ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं वो अतिथिं	स्तुषे मित्रमिव प्रियम्	। अग्निं रथं न वेद्यम्	१
कविमिव प्रचेतसं	यं देवासो अधं द्विता	। नि मर्येष्वानुधुः	२
त्वं यविष्ठं ब्राह्मणो	नूः पाहि शृणुधी गिरः	। रक्षां लोकमुत त्मना	३
कया ते अग्ने अङ्गिर	ऊर्जो नपादुपस्तुतिम्	। वराय देव मन्यवे	४
बाहोम कस्य मनसा	यज्ञस्य सहसो यहो	। कर्तुं वोच इदं नमः	५ [५]
अथा त्वं हि नस्करो	विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः	। वाज्रद्विणसो गिरः	६
कस्य नूनं परीणसो	धियो जिन्वसि दंपते	। गोषांता यस्य ते गिरः	७
तं मर्जयन्त सुकतुं	पुरोयावानम्राजिषु	। स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्	८
क्षेति क्षेमैभिः साधुभिर्नकिर्यं	घ्नन्ति हन्ति यः	। अग्ने सुवीर एधते	९ [६] (१४६९)

(८५)

१ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हवँ नास्त्या	ऽश्विना गच्छतं युवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	१
इमं मे स्तोममश्विने	मं मे शृणुतं हवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	२
अयं वां कृष्णो अश्विना	हवते वाजिनीवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	३
शृणुतं जरितुहवँ	कृष्णस्य स्तुवतो नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	४
छर्दिष्यन्तमवाभ्यं	विप्राय स्तुवते नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	५ [७]
गच्छतं ब्राह्मणो गृह	मित्रा स्तुवतो अश्विना	। मध्वः सोमस्य पीतये	६
युक्तायां रासमं रथे	वीङ्गङ्गे वृषणवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	७ (१४६९)

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
न मे गिरौ नास्त्याऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४०१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विश्वको वा कार्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि वृक्षा भिषजा मयोभुवो भा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
ता वा विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् १
कथा नूनं वा विमना उप स्तव द्युवं धियं ददथुर्वस्यहृष्टये ।
ता वा विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् २
युवं हि ध्मा पुरुभुजेममेधुं विष्णाव्वे ददथुर्वस्यहृष्टये ।
ता वा विश्वको हवते तनूकृथे मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् ३
उत त्वं वीरं धनसामृजीषिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
यस्य स्वादिष्टा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः सविता शमायत ऋतस्य गृङ्गमुर्विया वि पप्रथे ।
ऋतं सासाह महिं चित् प्रतन्यतो मा नो वि यौष्टं सखा मुमोचतम् ५ [९] (१४०५)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठो वा युञ्जीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

युञ्जी वां स्तोमो अश्विना क्रिविर्न सेकु आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स विवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्म मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वामिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
ता वर्तिर्यातमुप वृक्तर्बहिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत ।
ता बावृधाना उप सुप्नुति द्विवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः ।
दद्या हिरण्यवर्तनी शुमस्पती पातं सोममृतानृधा ५ (१४०६)

वयं हि वां हवामहे विपुन्यवो विप्रांसो वाजसातये ।

ता वल्गू वृक्षा पुरुदंससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम्

६ [१०] (१४८१)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

तं वो वृस्ममृतीपहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।

अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीभिर्निवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तविपीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वाजं शतितं सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळ्वः ।

यद्वित्ससि स्तुवते मावते वसु नकिष्टदा मिनाति ते

३

योन्द्रासि कृत्वा शर्वसोत वृंसना विश्वा जाताभि मज्जमा ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा द्विवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विंव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नकिः परिरिष्टिर्मधवन् मधस्य ते यद्वाशुषे दशस्यसि ।

अस्माकं बोधयुचर्थस्य चोद्विता मंहिष्ठो वाजसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेध-पुरुमेधावाहिरसां । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विपमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहंतमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमकुभिशस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युह्याभवत् ।

देवास्त इन्द्र सखाय्य येमिरे बृहन्तानो मरुद्गण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चित ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा

३

अभि प्र भर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित् ते असद्बृहत् ।

अर्धन्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९१)

यज्जायथा अपूर्णं मर्षवन् वृत्रहत्याय ।

तत् पृथिवीमग्रथय—स्तद्वस्तभा उत द्याम्

५

तत् ते यज्ञो अजायत तवर्क उत हस्कृतिः ।

तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यत्न जन्तवम्

६

आमासुं पक्षमैरय आ सूर्य रोहयो द्विवि ।

धर्मं न सामन् तपता सुवृत्तिमि—जुष्टं गिर्विणसे ब्रह्म

७ [१२] (१४५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वानानि वृत्रहा परमज्या कर्त्तृषमः

१

त्वं वाता प्रथमो राधसाम—स्यसि सत्य ईशानकृत् ।

तुविद्युन्नस्य युज्या वृषीमहे पुत्रस्य शर्वसो मूहः

२

ब्रह्मा त इन्द्र गिर्विणः क्रियन्ते अनतिन्दुता ।

इमा जुषस्व हर्यश्च योजने—न्नु या ते अमन्महि

३

त्वं हि सत्यो मघवन्नानतो वृत्रा भूरि न्युत्तसे ।

स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त द्वाशुषे ऽवाञ्छं रुषिमा कृधि

४

त्वमिन्द्र यशा अंस्यृ—जीषी शवसस्पते ।

त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इद—नुत्ता चर्षणीधृता

५

तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो मागमिवेमहे ।

महीव कृत्तिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुज्ञा नो अश्ववन्

६ [१३] (१५०)

(९१)

७ आग्नेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्याऽं वारवायती सोममपि सुताविदत् ।

अस्तं भरन्त्यबवी—दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा

१

असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचारकशत् ।

इमं जग्मसुतं पिव धानावन्तं कर्म्मिण—मपुषवन्तमुत्थिनम्

२

(१५०)

अतः च न त्वा चिकित्साभ्यो ऽधि च न त्वा नेमसि ।

शर्मैरिव शनकैरिवेन्द्रयिन्दुो परि स्रव

३

कुविच्छकं कुवित् करत कुविन्नो वस्यसस्करत ।

कुवित् पतिद्विषो यतीरिन्द्रेण संगमामहै

४

इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय ।

शिरस्ततस्योर्वरा माद्विदं म उपोदरे

५

असौ च या न उर्वरा दिमां तन्दं मम ।

अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि

६

खे रथस्य खेऽनसः खे युगस्य शतक्रतो ।

अपालामिन्द्र जिष्णूत्यकृणोः सूर्यत्वचम्

७ [१४] (१५०८)

(९२)

३२ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आद्विरसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्पणीनाम् ।

पुरुहुतं पुरुहुतं गाथान्यं सनश्नुतम् । इन्द्र इति ब्रवीतन

२

इन्द्र इन्नो महानां वृता वाजानां नृनुः । महो अभिज्ञा यमत्

३

अपाहु शिष्यन्धलः सुदक्षस्य प्रहोषिणः । इन्द्रेरिन्द्रो यवाशिरः

४

तन्मभि प्रार्चते न्दं सोमस्य प्रीतये । तदिन्द्रस्य वर्धनम्

५

[१५]

अस्य प्रीत्वा मदानां वृवो वृवस्यौजसा । विश्वाभि सुवना भुवत्

६

त्यमु वः सन्नासाहं विश्वासु गीर्वायतम् । आ च्यावयस्युतये

७

युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपाग्रनपच्युतम् । नरमवार्यक्रतुम्

८

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्रो कंचीपम । अवा नः पार्ये धने

९

अतश्चिदिन्द्र ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया

१०

[१६]

अयाम् धीवतो धियो ऽर्विन्द्रिः शक्र गोदरे । जयेम पृत्सु वञ्चिवः

११

वृथमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उक्थेषु रणयामसि

१२

विश्वा हि मर्त्यत्वेना ऽनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः

१३

त्वे सु पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते

१४

स नो वृषन् त्सानिष्ठया सं घोरया द्रविन्त्वा । धियावीङ्कि पुरंध्या

१५

[१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतु—विन्द्रं युञ्जितमो मदः ।	तेन नूनं मदं मदः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।	य ओजोदातमो मदः १७
विद्मा हि यस्ते अद्रिषु—स्वादन्तः सत्य सोमपाः ।	विश्वासु द्रुम कृष्टिषु १८
इन्द्राय मद्रने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः ।	अकर्मचन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः ।	इदं सुते हवाग्नेहे २० [१८]
त्रिकद्वकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्तत ।	तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विशन्तिवन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः ।	न त्वामिन्द्राति रिच्यते २२
विव्यक्तं महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे ।	य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् ।	अरं धामभ्य इन्द्रवः २४
अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे ।	अरमिन्द्रस्य धात्रे २५
अरं हि प्मा सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूषासि ।	अरं ते शक द्वावने २६ [१९]
पराकाताचिदद्रिषु—स्वां नक्षन्त नो गिरः ।	अरं गमाम ते वयम् २७
एवा ह्यसि वीर्यु—रेवा शूर उत स्थिरः ।	एवा ते राध्वं मनः २८
एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धाय धातृभिः ।	अर्धा चिदिन्द्र मे सवा २९
मो षु ब्रह्मेवं तन्द्रयु—भुवो वाजानां पते ।	मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
मा न इन्द्राभ्या ईदिशः सूर्यो अक्तुष्वा यमन् ।	त्वा युजा वनेम तत् ३१
त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति तुवीमहि स्पृधः ।	त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
त्वामिद्धि त्वायवो अनुनोनुवत्श्रान् ।	सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४)

(९३)

३४ सुकक्ष आक्षिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-क्रभवश्च । गायत्री ।

उद्धेकुभि श्रुतामघं वृषभं नर्यापसम् ।	अस्तारमेपि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा ।	अहिं च वृत्रहावधीत् २
स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्वावद्गोमद्यवमत् ।	उरुधारेव बोहते ३
यदुय कच वृत्रह—बुदगा अभि सूर्य ।	सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे ।	उतो तत् सत्यमित् तव ५ [२१]
ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे ।	सर्वोस्तां इन्द्र गच्छासि ६
तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे ।	स वृषा वृषभो भुवत् ७ (१५४८)

इन्द्रः स दाम्ने कृत ओजिष्ठः स मदे हितः । शुम्नी श्लोकी स सोम्यः ८
गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववक्ष क्रुवो अस्तृतः ९
दुर्गे चिह्नः सुगं कृधि गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन् वशः १० [२२]

यस्य ते नू चिवादिशं न सिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाभिर्गुर्जनः ११
अधा ते अप्रतिष्कृतं देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुशिप्र रोदसी १२
त्वमेतदधारयः कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत पयः १३
वि यदहेरथं त्विषो विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य तौ अमः १४
आहु मे निवरो भुवः दृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुरस्तृतः १५ [२३]

श्रुतं वो वृत्रहन्तसं प्र शर्थं चर्षणीनाम् । आ शुषे राधसे महे १६
अया धिया च गव्यया पुरुणासन् पुरुष्टुत । यत् सोमसोम आभवः १७
बोधिर्भना इदंस्तु नो वृत्रहा भूयांसुतिः । शृणोतुं शक्र आशिषम् १८
कया त्वं न ऊत्या ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर १९
कस्य वृषां सुते सचा नियुत्वान् वृषभो रंजत । वृत्रहा सोमपीतये २० [२४]

अभी पु णस्वं रयिं मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बोधि वृशुषे २१
पनीवन्तः सुता इमे उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिर्नचुष्पुणः २२
इष्टा होत्रा अमृक्षतेन्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभृथमोजसा २३
इह त्या संधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २४
तुभ्यं सोमाः सुता इमे स्तीर्णं बर्हिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह २५ [२५]

आ ते दक्षं वि रौचना दधद्रत्ना वि वृशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत २६
आ ते दधामीन्द्रिय-मुक्था विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मृळय २७
भद्रंभद्रं न आ भरे-प्रमूर्जं शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयांसि नः २८
स नो विश्वान्या भर सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र मृळयांसि नः २९
त्वामिद्वृत्रहन्तम् सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मृळयांसि नः ३० [२६]

उप नो हरिभिः सुतं याहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतम् ३१
हिता यो वृत्रहन्तमो विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम् ३२
त्वं हि वृत्रहन्तेषां पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम् ३३
इन्द्र इषे ददातु न क्रभुक्षणमूभुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम् ३४ [२७] (१५७५)

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० १४-१०३]

११ विन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गोध्यायति मरुतां श्रवस्सुमीता मघोनाम् । युक्ता बह्वी रथानाम् ।	१
यस्या देवा उपस्थे जता विश्वे धारयन्ते । सूर्यामासा हुशे कम् ।	२
तत् सु नो विश्वे अयं आ सदा गृणन्ति कारवः । मरुतः सोमपीतये ।	३
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः । उत स्वराजो अश्विना ।	४
पिबन्ति मित्रो अयमा तना पूतस्य वरुणः । त्रिषधस्थस्य जार्वतः ।	५
उतो न्वस्य जोषमा इन्द्रः सुतस्य गोमंतः । प्रातर्होतैव मत्सति ।	६ [२८]
कद्विषन्त सूर्य-स्तिर आप इव सिधः । अर्षन्ति पूतदक्षसः ।	७
कद्रो अय महानां देवानामवो वृणे । त्मना च वृस्मवर्चसाम् ।	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन् रोचना विवः । मरुतः सोमपीतये ।	९
त्यान् नु पूतदक्षसो विवो वो मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये ।	१०
त्यान् नु ये वि रोदसी तस्तभुर्मरुतो हुवे । अस्य सोमस्य पीतये ।	११
त्यं नु मारुतं गुणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे । अस्य सोमस्य पीतये ।	१२ [२९] (१५८७)

(९५)

१ तिरश्चीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरो रथीरिवाऽस्थुः सुतेषु गिर्वणः ।	
अभि त्वा समनूषते न्द्र वत्सं न मातरः ।	१
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतासं इन्द्र गिर्वणः ।	
पिवा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् ।	२
पिवा सोमं मदाय क-मिन्द्र श्येनाभृतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि ।	३
श्रुधी हवं तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।	
सुवीर्यस्य गोमंतो रायस्पर्धि महाँ अस्ति ।	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत् ।	
चिकित्विन्मनसं धियं प्रत्नामृतस्य पिप्पुषीम् ।	५ [३०]
तमुं प्टवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावूधुः ।	
पुरुण्यस्य पौर्या सिपासन्तो वनामहे ।	६ (१५९१)

एतो न्विन्द्रं स्तवाय नुद्धं नुद्धेन साक्षा ।

नुद्धैरुक्थैर्वीवृध्वांसं नुद्ध आशीर्वान् ममसु ७

इन्द्रं नुद्धो न आ गंहि नुद्धः नुद्धाभिःकृतिभिः ।

नुद्धो एषिं नि धारय नुद्धो ममस्त्रि सोम्यः ८

इन्द्रं नुद्धो हि नो एषिं नुद्धो रत्नानि वृशुषे ।

नुद्धो वृत्रार्णि जिघ्रसे नुद्धो वाजं सिवाससि ९ [३१] (१५९६)

(९६)

११ तिरयचीराक्षिरसो, सुतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्रावृद्धस्पती ।

निष्पुष, ४ विराट्, ११ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उवाच आतिरन्तु याम—मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुवाचः ।

अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थु—नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः १

अतिविन्ना विथुरेणा चिद्व्या त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।

न तद्देवो न मर्त्यस्तुतुर्या—द्यानि प्रवृद्धो वृषमश्वकारं २

इन्द्रस्य वज्र आयसो निमिश्र इन्द्रस्य बाह्वोभूयिष्ठमोजः ।

शीर्षस्त्रिन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसक्षेपन्त भुत्वा उपाके ३

मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा ज्यबन्मच्युतानाम् ।

मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम् ४

आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मवृच्युतमर्हये हन्तवा उ ।

प्र पर्वता अनवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अग्निनक्षन्त इन्द्रम् ५ [३२]

तयुष्टवाम य इमा जजाल विश्वा जातान्यवराण्यस्मात् ।

इन्द्रेण मित्रं दिधिषेम गीर्भि—रुपो नमोभिर्वृषभं विंशेम ६

वृत्रस्य त्वा श्वसथादीर्षमाण्णा विश्वे देवा अजह्वये सखायः ।

मरुद्भिरेन्द्र सख्यं ते अस्त्व—थेमा विश्वाः पुतना जयासि ७

त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उसा इव राहायो यज्ञियासः ।

उप त्वेमः कुधि नो मागधेयं ह्युष्यं त एना हविषा विधेम ८

तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।

अनापुधासो असुरा अदेवा—श्चक्रेण तौ अप वप ऋजीषिन् ९

मह उग्राय तवसे सुवृक्षिं प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।

गिर्बाहसे गिर इन्द्राय पूर्वा—र्धेहि तन्वे कुविबुद्ध वेदन् १० [३३] (१६०६)

- उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दुणा न पारमीरया नदीनाम् ।
नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविकुङ्ग वेदत् ११
- तद्विविद्धि यत् त इन्द्रो जुजोषत् स्तुहि सुन्दुति नमसा विवास ।
उप भूष जरितर्मा रुवण्यः श्रावया वाचं कुविकुङ्ग वेदत् १२
- अव द्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठ—दियानः कृष्णो दशभिः सहस्रैः ।
आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्त—मप स्नेहितीर्नमणा अधत् १३
- द्रप्समपश्यं विपुणे चरन्त—मुपह्वरे नद्यो अंशुमत्याः ।
नभो न कृष्णमवतस्थिवांस—मिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ १४
- अध द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तिविषाणः ।
विशो अदेवीरभ्या—चरन्ती बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे १५ [३४]
- त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जायमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।
गूळ्हे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्र्यो भुवनेभ्यो रणं धाः १६
- त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।
त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रै—स्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्द्रः १७
- त्वं ह त्यदृषभ चर्षणीनां घ्नो वृत्राणां तविषो बभूथ ।
त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो क्रासपतीः १८
- स सुक्रतू रणिता यः सुतेष्व—नुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीकन्यमाहुः १९
- स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य वृता २०
- स वृत्रहेन्द्र ऋभुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।
कृण्वन्नपांसि नर्या पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः २१ [३५] (१६१७)

(१७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्टाद्बृहती,
१४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र भुज आभरः स्ववीं असुरेभ्यः
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तबर्हिषः

१ (१६१८)

यमिन्द्र दधिषे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।	
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा ण्वौ	२
य इन्द्र सस्त्यवतोऽनुष्वापमदेवयुः ।	
स्यैः प एवैर्मुमुरत् पोष्यं रयिं सन्नुतर्धेहि तं ततः	३
यच्छक्रासि परावति यदर्वावति वृत्रहन् ।	
अतस्त्वा गीर्भिर्द्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति	४
यद्वासि रोचने दिवः समुद्रस्याधि विन्दपि ।	
यत् पार्थिवे सदेने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गहि	५ [३६]

स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।	
मादयस्व सार्धसा सनुतावतेन्द्र राया परीणसा	६
मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्यः ।	
त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक्	७
अस्मे इन्द्र सचा सुते नि पदा पीतये मधु ।	
कृधी जसिन्ने मधवृद्धवो महवृस्मे इन्द्र सचा सुते	८
न त्वा वेवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।	
विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा वेवास आशत	९
विश्वाः प्रतना अभिभूतं नरं सजूस्ततक्षुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।	
कत्वा वरिष्ठं वरं आमुरिमुतो ग्रमोजिष्ठं त्वसं तस्विनम्	१० [३७]

समीं रेभासो अस्वरञ्जिन्द्रं सोमस्य पीतये ।	
स्वर्पति यदी बुधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः	११
नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रा अभिस्वरा ।	
सुवीतयो वो अद्भुहो ऽपि कर्णे तस्विनः समृक्त्रभिः	१२
तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कुतं शवांसि ।	
महिष्ठो गीर्भिरा च यज्ञियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोत वज्री	१३
त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयध्वै ।	
त्वद्विश्वानि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च मीपा	१४
तन्म कृतमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन् दुरितातिं पथि भूरि ।	
कदा न इन्द्र राय आ दशस्ये विश्वस्यस्य स्पृहयाप्यस्य राजन्	१५ [३८] (१६३२)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३९]

(९८)

● १२ नृमेध आह्निरसः । इन्द्रः । उष्णिक्, ७ १०-११ ककुप्, ९, १२ पुरउष्णिक् ।

इन्द्राय सार्धं गायतु विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते एनस्यवे १
 त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महां असि २
 विभ्राजत्योतिषा स्वर्गं रमच्छो रोचनं विवः । देवास्तं हन्तुं सख्याय येमिरे ३
 एन्द्रं नो गाधि म्रियः संज्ञाजिदगोहाः । गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्विवः ४
 आभि हि संत्य सोमपा उभे बभूधु रोदसी । इन्द्रासि सुनुतो बृधः पतिर्विवः ५
 त्वं हि शश्वतीनामिन्द्रं कृता पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोबृधः पतिर्विवः ६[१]

अधा हीन्द्रं गिर्वण उषं त्वा कामान् महः संसृज्यमहे । उदेव यन्तं उदभिः ७
 वारणं त्वां युव्यामि—वर्धन्ति शूरं ब्रह्माणि । वावृध्वांसं चिद्विबो विवेदिवे ८
 युञ्जन्ति हरीं इषिरस्य गाथयो—रो रथं उरुयुगे । इन्द्रवाहा वसोयुजा ९
 त्वं न इन्द्रा भरं ओजो नृभ्यं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं प्रतलाबहम् १०
 त्वं हि नः पिता वसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अधा ते सुसर्मा महे ११
 त्वां शुभिन् पुरुहूत वाजयन्त—मुषं जुवे शतक्रतो । स नो रास्व सुवीर्यम् १२[२] (१५४०)

(९९)

८ नृमेध आह्निरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सताबृहती) ।

त्वामिदा ह्यो नरोऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः
 स इन्द्रं स्तोमं वाहसामिह शुधु—प स्वसर्मा गेहि १
 मत्स्वां सुशिप हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
 तव भवांस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
 श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य मक्षत ।
 वसूनि जाते जनेमान् ओजसा प्रति मागं न दीधिम् ३
 अनर्शरातिं वसुदामुषं स्तुहि मदा इन्द्रस्य रातर्यः ।
 सो अंस्य कामं विधतो न रोषति मनो वानाय चोदयन् ४
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्व—मि विश्वा असि स्पृधः ।
 अगस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुयतः ५ (१५४१)

अनु ते शुभं तुर्यन्तमीयतुः शोणी शिक्नुं न मातरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृद्धं यद्विन्दु तूर्वांसि

६

वृत् ऊती वो अजरं प्रहेतारमग्रहितम् ।

आनुं जेतारं हेतारं रधीतम् मर्तुतं तुभ्यावृधम्

७

इष्कर्तारमनिष्कृतं सहस्कृतं ज्ञातश्रुतिं शतक्रतुम् ।

समाननिष्कृतमवसे हवामहे वसवानं वसुजुवम्

८ [३] (१६५२)

(१००)

(१२) १-३, ६-१२ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः । इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १०-११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं तं एमि तुन्वां पुरस्ताद्भिर्ध्वे वेवा अभि मां यन्ति पश्चात् ।

यदा महां दीर्घरो भागमिन्द्राऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि

१

दधामि ते मधुना प्रक्षमये हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।

असंधं त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽथा वृत्राणि जह्वनाव भूरि

२

प्र तु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ईं ददर्श कमभि पृवाम

३

अयमस्मि जरितः परय मेह विश्वा जातान्यभ्यस्मि मृहा ।

ऋतस्य मा प्रदिशो वधयन्त्यादर्विरो भुवना दर्वीमि

४

आ यन्मा वेना अरुहक्षुतस्यै एकमासीनं हर्यतस्य पृष्ठे ।

मनश्चिन्ने दृढ आ प्रत्यवोच दर्विक्वच्छिञ्चुमन्तः सखायः

५

विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थं मघवन्निन्द्र सुन्वते ।

पारावतं यत् पुरुसंभूतं वस्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे

६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवीवरीत् ।

नि पीं वृतस्य मर्मणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत्

७

मनोजवा अयमान आयसीमन्तरत् पुरम् ।

दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्

८

समुद्रे अन्तः शयत उद्रा वज्रो अमीवृतः ।

भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रस्रवणा धलिम्

९

(१६६१)

यद्वाग्वदन्त्याविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निषसाद् मन्त्रा ।

मर्तस्य ऊर्जं दुदुहे पर्यासि कं स्वदस्याः परमं जगाम

देवीं वार्चमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।

सा नो मन्त्रेषूमूर्जं दुहाना धेनुर्वागुस्मानुषं सुष्ठुतैतु

सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्व द्यौर्देहि लोकं वज्राय विष्कमे ।

हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धु-निन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः

(१०१)

१६ जमदग्निर्भागवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,

११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ वौः । १-२ प्रगाथः =

(बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधंगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।

यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टय आचक्रे हव्यदातये

वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षा नरा राजाना दीर्घश्रुत्तमा ।

ता बाहुता न वृंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रुद्रिमभिः

प्र यो वा मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अयःशीर्षा मदरेद्युः

न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।

तस्मान्नो अद्य समृतेरुच्यतं बाहुभ्यां न उरुच्यतम्

प्र मित्राय प्रार्यम्णे संचथ्यमृतावसो ।

वरुथ्यं वरुणे छन्दं वचः स्तोत्रं राजसु गायत

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वे कं पुत्रं तिसृणाम् ।

ते धामान्यमुता मर्त्याना मदन्धा अभि चक्षते

आ मे वचांस्युद्यता शुमत्तमानि कर्त्वा ।

उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये

रातिं यद्वाग्मरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।

प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना

आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि शुमन्मभिः ।

अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणानोऽयं शुक्रो अयामि ते

१०

११

१२ [५] (१६६४)

१

२

३

४

५ [६]

६

७

८

९ (१६७३)

वेत्यध्वर्युः पृथिभी रजिष्टैः प्रति हव्यानि वीतये ।

अर्धा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवांशिरम्

१० [७]

वण्महाँ अंसि सूर्य वळादित्य महाँ अंसि ।

महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽन्द्रा देव महाँ अंसि

११

वट् सूर्य श्रवसा महाँ अंसि सत्रा देव महाँ अंसि ।

महा देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्

१२

इयं या नीच्यर्क्षिणीं रूपा रोहिण्या कृता ।

चित्रेव प्रत्यदर्शयत्युन्तर्दृशसु बाहुषु

१३

प्रजा ह तिस्रो अत्यार्यमीयुर्न्युन्या अर्कमाभितो विविशे ।

बृहद्भू तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश

१४

माता रुद्राणां कुहिता वसुनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः ।

प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय या गामनागामदितिं वषिष्ट

१५

वचोविबुं वाचमुदीरयन्ती विश्वाभिधीभिर्हृषतिष्ठमानाम् ।

देवीं देवेभ्यः पर्येषुषीं गा—मा मावृक्त मर्त्यो वृध्रचेताः

१६ [८] (१६८०)

(१०२)

२२ भार्गवः प्रयोगः, अग्निर्वाहस्पत्यः, पावको वा, सहस्रः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ

तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधांसि देव वृशुषे ।

कविर्गृहपतिर्युवा

१

स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्युवा ।

चिकिद्विभान्वा वह

२

त्वया ह स्विद्युजा वयं चोद्विष्टेन यविष्ठ्य ।

अभि ष्मो वार्जसातये

३

और्वभृगुवच्छुचिं मप्रवानवदा हुवे ।

अग्निं समुद्रवाससम्

४

हुवे वार्तस्वनं कृविं पर्जन्यक्रन्ध्यं सहः ।

अग्निं समुद्रवाससम्

५ [९] (१६८५)

आ सवं सवितुर्यथा मगस्येव भुजिं ह्रुवे ।	
अग्निं समुद्रवाससम्	६
अग्निं वो वृधन्तं मध्वराणां पुरुतमम् ।	
अच्छा नप्ते सहस्वते	७
अयं यथा न आभुवत् त्वष्टा रूपेव तक्ष्या ।	
अस्य कृत्वा यशस्वतः	८
अयं विश्वा अग्निं श्रियो अग्निर्वैशेषु पत्यते ।	
आ वाजैरुप नो गमत्	९
विश्वेषामिह स्तुहि होतॄणां यशस्तमम् ।	
अग्निं यज्ञेषु पूज्यम्	१० [१०]
शीरं पावकशौचिषं ज्येष्ठो यो दमेष्वा ।	
व्रीदाय दीर्घश्रुतमः	११
तमर्चन्तं न सानसिं गुणीहि विप्र शुष्मिर्णम् ।	
मित्रं न यातयज्जनम्	१२
उप त्वा जामयो गिरो देदिशतीर्हविष्कृतः ।	
वायोरनीके अस्थिरन्	१३
यस्य त्रिधात्वृत्तं बर्हिस्तत्स्थावसंदिनम् ।	
आपश्चिन्नि दधा पदम्	१४
पदं वेवस्यं भीळ्हुषो अनाधृष्टाभिरूतिभिः ।	
भद्रा सूर्य इवोपहृक्	१५ [११]
अग्ने घृतस्य धीतिभिस्तेपानो देव शोचिषा ।	
आ देवान् वक्षि यक्षि च	१६
तं त्वाजनन्त मातरः कविं देवासो अङ्गिरः ।	
हव्यवाहममर्त्यम्	१७
प्रचेतसं त्वा कवे अग्ने वृतं वरेण्यम् ।	
हव्यवाहं नि पेंद्रे	१८
नहि मे अस्त्यद्भ्या न स्वर्धितिर्वनन्वति ।	
अथैतादृग्भरामि ते	१९ (१६९९)

यद्ये कानि कानि चिदा ते दारुणि बृधमसि ।

ता जुषस्व यजिष्ठय

२०

यद्वर्युषजिह्विका यद्वज्रो अतिसर्पति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेतु मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वाभिः

२२ [१२] (१००२)

(१०३)

१४ लोभरिः काण्वः । अग्निः १४ अक्षामरुतः । बृहती, ५ विराड् रूपा, ७, ९, ११, १३ सतो बृहतीः
८, १२ कङ्कपः, १० हसीयसी, १४ अनुष्टुप् ।

अर्दशि गातुर्वित्तमो यस्मिन् व्रतान्यादुधुः ।

उषो षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र देवोदासो अग्निर्दुषौ अच्छा न मज्जमा ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नाकस्य सानवि

२

यस्माद्देजन्त कृष्टयश्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविष त्वना ऽग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निनीषसि मतो यस्तं वसो दाशत ।

स वीरं धत्ते अग्न उक्थशांसिनं त्वना सहस्रपोषिणम्

४

स हव्ये चिद्वमि तृणन्ति वाजयर्वता स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

त्वे देवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामानि धीमाहि

५ [१३]

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा गन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्भी रथ्यं सुदानवो मर्मज्यन्ते देवयवः ।

उभे तोके तनये दस्म विस्पते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाया गायत ऋताग्ने बृहते शुक्रशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवद्यज्ञः समिन्द्रो द्युभ्याहुतः ।

कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वाजेभिरागमत्

९

(१७११)

प्रेष्ठमु प्रियाणां स्तुत्यासावार्तिथिम् ।

अग्निं रथानां यमम्

१० [१४]

उदिता यो निदिता वेदिता व—स्वा यज्ञियो ववर्तति ।

दुष्टरा यस्य प्रवणे नोर्मयो धिया वाजं सिषासतः

११

मा नो हृणीतामतिथिर्वसुरग्निः पुरुप्रशस्त एषः ।

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिपुन्ये अच्छोक्तिभिर्वसो ऽग्ने केभिश्चिदेवः ।

कीरिश्चिद्भि त्वामीदृ द्रुत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सखा रुद्रेभिः सोमपीतये ।

सोमर्या उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४ [१५] (१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं

५९७४

अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता)

१७१६

„ (वालखिल्यरहिता १६३६)

सर्वयोगः ७६९०



अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥ १॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वादिष्ठया मदिष्ठया	पवस्व सोम धारया	। इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि	रभि योनिमयोहतम्	। दुर्णां सुधस्थमासदत्	२
वरिवोधातमो भव	मंहिष्ठो वृत्रहन्तमः	। पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां	देवानां वीतिमन्धसा	। अभि वाजसुत श्रवः	४
त्वामच्छां चरामसि	तदिदं द्विवेदिवे	। इन्द्रो त्वे न आशतः	५ [१६]

पुनाति ते परिमुतं	सोमं सूर्यस्य दुहिता	। वारेण शश्वता तनां	६
तमीमण्वीः समय आ	गृभ्णन्ति योषणो दश	। स्वसारः पार्यं द्विवि	७
तमीं हिन्वन्त्यगुवो	धमन्ति बाकुरं वृत्तिम्	। त्रिधातुं वारणं मधुं	८
अभीष्टममघ्यां उत	श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	। सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा	विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	। शूरो मघा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व देववीरतिं	प्रवित्रं सोमं रंह्यां	। इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वच्यस्व महि प्सरो	वृषेन्दो द्युम्रवत्तमः	। आ योनिं धर्णसिः संदः	२
अधुक्षत मियं मधु	धारां सुतस्य वेधसः	। अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीर	न्वापो अर्षन्ति सिन्धवः	। यदोभिर्वासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे	विष्टम्भो ध्रुवो द्विवः	। सोमः प्रवित्रे अस्मयुः	५ [१८]

अचिक्रवृष्ट्या हरिं	महान् मित्रो न दर्शतः	। सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्वु ओजसा	ममृज्यन्ते अपस्युवः	। यामिर्मदायु शुम्भसे	७
तं त्वा मदाय घृष्वय	उ लोककुलुमीमहे	। तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्दविन्द्रयु	मध्वः पवस्व धारया	। पर्जन्यो वृष्टिर्मा इव	९
गोषा इन्दो नृषा अस्य	श्वसा वाजसा उत	। आत्मा यज्ञस्य पूर्व्यः	१० [१९] (२०)

(१)

१० आजीगतिः ज्ञानःशेषः, कृमियो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव दीयति	। अभि द्रोणांन्यासदम्	१
एष देवो विपा कुतो ऽति	ह्वरांसि धावति	। पर्वमानो अदाभ्यः	२
एष देवो विपन्युभिः	पर्वमान कृतायुभिः	। हरिर्वाजाय वृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यज्ञिव सत्त्वभिः	। पर्वमानः सिपासति	४
एष देवो रथर्यति	पर्वमानो दशर्यति	। आविष्कृणोति वरवनुम्	५ [२०]
एष विप्रैरभिधुतो ऽपो	देवो वि गाहते	। दधद्रत्नानि वृशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पर्वमानः कर्त्तिकदत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पर्वमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	। हरिः पवित्रे अर्षति	९
एष उ स्य पुरुवतो	जज्ञानो जनयक्षिषः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(२)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पर्वमान महि श्वः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वा च सोम सौमगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत क्रतु	मर्ष सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पवीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ मञ्ज	तव क्रत्वा तवोतिभिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव क्रत्वा तवोतिभि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्ष स्वायुध	सोम द्विवहसं रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्षानपच्युतो	रयिं समत्सु सासहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पर्वमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयिं नश्चित्रमश्विन	मिन्दो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आग्नीसूक्तं= (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इच्छः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्धारः, ६ उपासानकता, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः	पर्वमानो वि राजति । ग्रीणन् वृषा कर्निकदत्	१
तनूनपात् पर्वमानः	वृद्धे शिशानो अर्षति । अन्तरिक्षेण रारजत्	२
इच्छेन्नुः पर्वमानो	रयिर्वि राजति शुमान् । मधोर्धाराभिरोजसा	३
बर्हिः प्राचीनमोजसा	पर्वमानः स्तृणन् हरिः । वेवेषु वेव ईयते	४
उदार्तिर्जिहते वृहद्	द्वारो देवीर्हिर्णययीः । पर्वमानेन सुदुताः	५ [२४]
सुगिल्वे वृहती गृही	पर्वमानो वृषण्यति । नक्तोपासा न दर्शते	६
उभा देवा वृचक्षसा	होतासु दैव्या हुवे । पर्वमान इन्द्रो वृषा	७
भारती पर्वमानस्य	सरस्वतीलां गृही ।	
इमं नो यज्ञमा गमन्	तिस्रो देवीः सुपेशसः	८
त्वष्टारमग्रजां गोषां	पुरोयावानमा हुवे ।	
इन्दुरिन्द्रो वृषा हरिः	पर्वमानः प्रजापतिः	९
वनस्पतिं पर्वमान	मध्वा समङ्गिध धारया ।	
सहस्रवल्गं हरितं	भ्राजमानं हिरण्ययम्	१०
विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं	पर्वमानस्या गत ।	
वायुर्वृहस्पतिः सूर्यो	ऽग्निरिन्द्रः सजोषसः	११ [२५] (५१)

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

अन्द्रया सोम धारया	वृषा पवस्व देवयुः । अव्यो वारं पवस्वयुः	१
अभि त्वं मय्यं मवु-	मिन्वुविन्वु इति क्षर । अभि वाजिनो अर्वतः	२
अभि त्वं पूर्यं मदं	सुवानो अर्ष पवित्र आ । अभि वाजमुत श्रवः	३
अनु वृप्तास इन्द्रव	आपो न प्रवतासरन् । पुनाना इन्द्रमाशत	४
यमर्त्यमिव वाजिनं	मृजन्ति योषणो दश । वने क्रीडन्तमर्त्यविम्	५ [२६]
तं गोभिर्वृषणं रसं	मदाय वेववीतये । सुतं भराय सं सृज	६

(५७)

देवो देवाय धारये—न्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयत् ७
आत्मा यज्ञस्य रंहा सुष्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति कान्यम् ८
एवा पुनान इन्द्रयु—मर्दं मदिष्ट वीतये । गुहां चिदधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृष्टमिन्द्रवः पथा धर्मं नूतस्य सुधियः । विद्वाना अस्य योजनम् १
प्र धारा मध्वो अग्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविष्णु वन्द्यः २
प्र युजो वाचो अग्रियो वृषाव चक्रवृद्धने । सद्भाभि सत्यो अध्वरः ३
परि यत् काव्या कवि—नृमणा वसानो अर्पति । स्वर्वाजी सिंघासति ४
पवमानो अभि स्पृधो विशो राजैव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ५ [२८]
अव्यो वारि परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वृनुष्यते मनी ६
स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मर्देन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७
आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विद्वाना अस्य शकर्मभिः ८
अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वार्जस्य सातये । श्रवो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६१)

(८)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमा अभि प्रिय—मिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
पुनानासंश्चमूषदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हारिं चोदय । ऋतस्य योनिमासदम् ३
मृजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतर्यः । अनु विप्रो अमादिपुः ४
देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमति मेघ्यः । सं गोभिर्वासियामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेष्वा वस्त्राण्यरूपो हरिः । परि गव्यान्प्रव्यत ६
मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्वो सखायमा विश ७
वृष्टिं द्विवः परि स्रव युध्नं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पूतसु धाः ८
नृचक्षसं त्वा वय—मिन्द्रपीतं स्वविदम् । भक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया द्विवः क्विर्वयांसि नृप्योर्हितः । सुवानो याति क्विकृतुः ।	१
प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्रुहे । वीत्यपं चनिष्ठया ।	२
स सुनुमातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् । महान् मही कृतावृधा ।	३
स सप्त धीतिभिर्हितो नद्यो अजिन्वदुद्गुहः । या एकमक्षि वावुधुः ।	४
ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः । इन्दुमिन्द्र तव व्रते ।	५ [३२]

अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वारवहिः । क्विर्विद्वीरितर्पयत् ।	६
अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या । तानि पुनान जङ्घनः ।	७
नू नव्यसे नवीयसे सुक्ताय साधया पथः । प्रत्नवद्रौचया रुचः ।	८
पवमान महि श्रवो गामश्वं रासि वीरवत् । सना मेधां सना स्वः ।	९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्यवः । सोमासो राये अक्रमुः ।	१
हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः । भरासः कारिणामिव ।	२
राजानो न प्रशस्तिभिः सोमासो गोभिरञ्जते । यज्ञो न सप्त धावुभिः ।	३
परि सुवानास इन्द्वो मदाय वृहणा गिरा । सुता अर्पन्ति धारया ।	४
आपानासो विवस्वतो जनन्त उपसो भगम् । सूरः अण्वं वि तन्वते ।	५ [३४]

अप द्वारा मतीनां प्रत्ना कण्वन्ति कारवः । वृष्णो हरस आयवः ।	६
समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः । पदमेकस्य पिप्रतः ।	७
नाम्ना नाभि न आ दद्वे चक्षुश्चित् सूर्ये सचा । कुवेरपत्यमा दुहे ।	८
अभि प्रिया द्विवस्पदमध्वर्युभिर्गुहा हितम् । सूरः पश्यति चक्षसा ।	९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

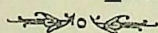
उपास्मै गायता नरः पवमानयेन्दवे । अभि देवा इयक्षते ।	१
अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्युः । देवं देवाय देवयु ।	२
स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमवते । शं राजन्नोषधीभ्यः ।	३ [९९]

वृध्वे नु स्वतवसे ऽरुणाय दिविरुपृशे । सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिराद्रिभिः सुतं सोमं पुनीतन । मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुप सीदत वृध्वेभ्युभि श्रीणीतन । इन्दुमिन्द्रे दधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः पर्वस्व सोमं शं गवे । देवेभ्यो अनुकामकृत्	७
इन्द्राय सोम पातये मदाय परि पिच्यसे । मनश्चिन्मनसुरपतिः	८
पर्वमान सुवीर्यं रयिं सोमं रिरिहि नः । इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा अमृमिन्द्वदः सुता ऋतस्य सादने । इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रा अनूपत गावो वृत्सं न मातरः । इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मवृच्युत क्षेति सादने सिन्धोरुर्मा विपश्चित् । सोमो गौरी अभि श्रितः	३
द्विवो नामा विचक्ष्णो ऽव्यो वारं महीयते । सोमो यः सुकतुः कविः	४
यः सोमः कलशेष्वौ अन्तः पवित्र आहितः । तमिन्दुः परि पर्वस्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति समुद्रस्याधि विष्टपि । जिह्वन् कोशं मधुश्रुतम्	६
नित्यं रतोन्नो वनस्पतिर्धनामन्तः सर्वदुर्वः । हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया विवस्पदा सोमो हिन्वानो अर्पति । विप्रस्य धारया कविः	८
आ पर्वमान धारय रयिं सहस्रवर्चसम् । अस्मे इन्दो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)



[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-३३]

(१३)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्पति सहस्रधारो अत्यविः । वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पर्वमानमवस्यवो विप्रसभि प्र गायत । सुष्वाणं देववीतये	२
पर्वन्ते वाजसातये सोमाः सहस्रपाजसः । गृणाना देववीतये	३
उत नो वाजसातये पर्वस्व बृहतीरिषः । द्युमदिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं पर्वन्तामा सुवीर्यम् । सुवाना देवास इन्द्वदः	५ [१]
अत्यां हियाना न हेतुभि रसृगं वाजसातये । वि वारमव्यमाशवः	६
वाश्वा अर्धन्तीन्द्वो ऽभि वृत्सं न धेनवः । वृधन्विरे गर्भस्त्योः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः पर्वमान कनिकदत् । विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपन्नन्तो अरावणः पर्वमानाः स्वर्हशः । योनावृतस्य सीदत	९ [२] (११३)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिष्यदन् कविः	सिन्धोर्ह्रस्वावधिं श्रितः ।	कारं विश्रुत् पुरुस्पृहम्	१
गिरा यद्वी सर्वन्धवः	पञ्च वाता अपस्यवः ।	परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम्	२
आर्दस्य शुष्मिणो रसे	विश्वे देवा अमत्सत ।	यद्वी गोभिर्वसायते	३
निरिणानो वि धावति	जहृच्छयाणि तान्वा ।	अत्रा सं जिघ्रते युजा	४
नसीमिर्यो विवस्वतः	शुभ्रो न मायुजे युवा ।	गाः कृण्वानो न निर्णिजम्	५ [३]
अतिं श्रितो तिरश्चता	गव्या जिगात्यण्व्या ।	वृन्नुभिर्यतिं यं विदे	६
अभिं क्षिपः समग्यत	मर्जयन्तीरिषस्पतिम् ।	पूष्ठा गृण्यत वाजिनः	७
परि विष्यानि मयुंजद्	विश्वानि सोम पार्थिवा ।	वसूनि याह्यस्मयुः	८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या	शूरो रथेभिराशुभिः ।	गच्छन्निर्द्रस्य निष्कृतम्	१
एष पुरु धियायते	बृहते देवतातये ।	यत्रासृतास आसते	२
एष हितो वि नीयते	ऽन्तः शुभ्रावता पथा ।	यदी तुञ्जन्ति भूर्णयः	३
एष शृङ्गाणि दोधुव	च्छिरीति यूथ्योऽ वृषा ।	नुम्णा दधान ओजसा	४
एष रुक्मिभिरीयते	वाजी शुभ्रेभिरशुभिः ।	पतिः सिन्धूनां भवन्	५
एष वसूनि पिबुना	परुषा ययिवा अति ।	अव शार्देषु गच्छति	६
एतं मृजन्ति मर्ज्य	मुप द्रोणेष्वायवः ।	प्रचक्राणं महीरिषः	७
एतस्य त्वं दक्ष क्षिपो	मृजन्ति सप्त धीतयः ।	स्वायुधं मदिन्तमम्	८ [५] (१३२)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओण्योऽ	रसं मदाय घृण्वये ।	सर्गो न तक्न्येतशः	१
क्त्वा दक्षस्य रथ्य	मपो वसानमन्धसा ।	गोषामण्वेषु सश्रिम	२
अनतमप्सु दुष्टरं	सोमं पवित्र आ सृज ।	पुनीहीन्द्राय पार्तवे	३
प्र पुनानस्य चेतसा	सोमः पवित्रे अर्पति ।	क्त्वा सधस्थमासदत्	४ (१३३)

प्र त्वा नमोभिरिन्दव	इन्द्र सोमा असृक्षत । महे भराय कारिणः	५
पुनानो रूपे अव्यये	विश्वा अर्पेन्नाभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति	६
द्विवो न सानु पिप्युषी	धारा सुतस्य वेधसः । वृथा पवित्रे अर्पति	७
त्वं सोम विपश्चितं	तना पुनान आयुषु । अव्यो वारं वि धावसि	८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निघ्नेनैव सिन्धवो	घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः । सोमा असृग्माशवः	१
अभि सुवानास इन्दवो	वृष्टयः पृथिवीमिव । इन्द्रं सोमासो अक्षरन्	२
अत्यूर्मिर्मत्सरो मदुः	सोमः पवित्रे अर्पति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	३
आ कुलशेषु धावति	पवित्रे परि पिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते	४
अति त्री सोम रोचना	रोहन् न भ्राजसे दिवम् । इष्णन् त्सूर्यं न चोदयः	५
अभि विप्रा अनूपत	मूर्धन् यज्ञस्य कारवः । दधानाश्चक्षांसि प्रियम्	६
तमु त्वा वाजिनं नरो	धीभिर्विप्रा अवस्यवः । मृजन्ति देवतातये	७
मधोर्धारा मनु क्षर	तीव्रः सधस्थमासदः । चारुर्ऋताय पीतये	८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः	पवित्रे सोमो अक्षाः । मदेषु सर्वधा अंसि	१
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु	प्र जातमन्धसः । मदेषु सर्वधा अंसि	२
तव विश्वे सजोषसो	देवासः पीतिमाशत । मदेषु सर्वधा अंसि	३
आ यो विश्वानि वार्या	वसूनि हस्तयोर्दधे । मदेषु सर्वधा अंसि	४
य इमे रोदसी मही	सं मातरं दोहते । मदेषु सर्वधा अंसि	५
परि यो रोदसी उभे	सद्यो वाजेभिरर्पति । मदेषु सर्वधा अंसि	६
स शुष्मी कुलशेषा	पुनानो अचिक्रदत् । मदेषु सर्वधा अंसि	७ [८] (१६१)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं	द्विव्यं पार्थिवं वसु । तन्नः पुनान आ भर	१
युवं हि स्थः स्वर्पति	इन्द्रश्च सोम गोपती । ईशाना पिप्यन्तं धियः	२ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयज्ञाधि वर्हिषि	। हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषभस्याधि रेतसि	। सुनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुविट्टृण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	। याः शुक्रं दुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुषो	भियसमा धेहि शत्रुषु	। पर्वमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर । दूरे वा सुतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)	

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुर्विर्ववीतये	ऽव्यो वारोभिरर्पति	। साह्वान विश्वा अभि स्पृधः	१
स हि ष्मा जरितृभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्वति । पर्वमानः सहस्रिणम्		२
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पर्वसे मती	। स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्ष्य बृहद्यशो	मघवन्धो ध्रुवं रयिम्	। इषं स्तोतृभ्य आ भर	४
त्वं राजेव सुव्रतो	गिरः सोमा विवेशिथ	। पुनानो बह्वे अद्भुत	५
स वहिरप्सु दुष्टरो	मृज्यमानो गर्भस्त्योः	। सोमश्चमूषु सीदति	६
क्रीळुर्मखो न मंहयुः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७३)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः	सोमा इन्द्राय वृष्वयः	। मत्सरासः स्वविदः	१
प्रवृण्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	। स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्दवः	सुधस्थमभ्येकमिन्	। सिन्धोरूमा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पर्वमानास आशत	। हिता न सतयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	। यो अस्मभ्यमरावा	५
ऋमुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	। शुक्राः पवध्वमणीसा	६
एत उ त्पे अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अकृत । सतः प्रासाविषुर्मतिम्	७ [११] (१८३)	

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	। सर्गाः स्पृष्टा अहिषत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	। अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२ (१८५)

एते पुता विपश्चितः सोमांसो दध्याशिरः । द्विपा व्यानशुधिर्यः	३
एतं मृष्टा अमर्त्याः ससृवांसो न शश्वभ्यः । ह्यक्षन्तः पृथो रजः	४
एते पृष्ठानि रोदंसो विप्रयन्तो व्यानशुः । उतेदमृत्तमं रजः	५
तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवत आशत । उतेदमृत्तमाय्यम्	६
त्वं सोम पुणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः	७ [१२] (११०)

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमांससृष्टमाशयो मधोमर्दस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या	१
अनु प्रत्नास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम्	२
आ पवमान नो भगाऽयो अदाशुपो गर्यम् । कृधि प्रजावतीरिवः	३
अभि सोमांस आयवः पर्वन्ते मद्यं मर्दम् । अभि कोशं मधुश्चुतम्	४
सोमांसं अर्पति धर्णसि र्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः	५
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधुमाद्यः । इन्द्रो वाजं सिषाससि	६
अस्य पीत्वा मदाना मिन्द्रो वृत्राण्यप्रति । जयान जयनश्च नु	७ [१३] (११०)

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पवमानास इन्द्रवः । श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	१
अभि गावो अधन्विषु रापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत	२
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नृभिर्यतो वि नीयसे	३
त्वं सोम नृमादनः पर्वस्व चर्षणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः	४
इन्द्रो यदद्रिभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धास्ते	५
पर्वस्व वृत्रहन्तमो कथेमिरेनुमाद्यः । शुचिः पावको अर्जुतः	६
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । वेवावीरघशंसहा	७ [१४] (१०४)

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० २५-६०]

६ दृढहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व दक्षसाधनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुद्भ्यो वायवे मर्दः	१
पवमान धिया हितोऽमि योनिं कर्निकदत् । धर्मणा वायुमा विश	२ (१०६)

सं वृषैः शोभते वृषां	कविर्योन्नावधि प्रियः । वृत्रहा देववीर्यतमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन्	पुनानो याति हर्यतः । यन्नामृतास आसते	४
अरुयो जनयन् गिरः	सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविकृतुः	५
आ पवस्व मदन्तिम	प्रवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दाहेच्युतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिन—मुपस्थे अदितेरधि	। विप्रासो अण्ण्या धिया	१
तं गावो अश्वनूषत सहस्रधारमक्षितम्	। इन्द्रं धर्तारमा द्विवः	२
तं वेधां मेधयाहचन् पवमानमधि द्यवि	। धर्णसि भूरिधायसम्	३
तमहान् भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः	। पतिं वाचो अदाश्वम्	४
तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः	। हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पवमान गिरावृधम्	। इन्द्रविन्द्राय मत्सरम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरभिष्टुतः पवित्रे अधि तोशते	। पुनानो घ्नन्नप स्त्रिधः	१
एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित् परि पिच्यते	। पवित्रे दक्षसाधनः	२
एष नृमिर्वि नीयते द्विवो मूर्धा वृषा सुतः	। सोमो वनेषु विश्ववित्	३
एष गव्युरचिक्नवृत् पवमानो हिरण्ययुः	। इन्द्रः सत्राजिदस्तृतः	४
एष सूर्येण हासते पवमानो अधि द्यवि	। पवित्रे मत्सरो मदः	५
एष शुष्मसिप्यद्वन्तरिक्षे वृषा हरिः	। पुनान इन्द्रुरिन्द्रमा	६ [१७] (२२२)

(२८)

६ प्रियमेध आक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभि—विश्वविन्मनस्सुस्पतिः	। अव्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो देवेभ्यः सुतः	। विश्वा धामान्याविशन्	२
एष देवः शुभायते ऽधि योन्नावर्मर्यः	। वृत्रहा देववीर्यतमः	३
एष वृषा कर्निक्व हृशभिर्जामिभिर्यतः	। अभि द्रोणानि धावति	४

(२२६)

एष सूर्यमरोचयत् पर्वमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित् ५
एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्पति । देवावीर्यशंसहा ६ [१८] (११८)

(२९)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारा अक्षरन् वृष्णः सुतस्योजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
सर्ति मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
सुपहाँ सोम तानि ते पुनानार्य प्रभूवसो । वर्धाँ समुद्रमुक्थ्यम् ३
विश्वा वसूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेपांसि सध्यक् ४
रक्षा सुतो अररुषः स्वनात् समस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुक्षमहे ५
एन्दो पार्थिवं रधिं दिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारा अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वार्चमिष्याति १
इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कर्निकदत् । इयति वरुनिर्मिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृपाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणाण्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्धाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गोतमो राह्मणः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमासः स्वाध्यः पर्वमानासो अक्रमुः । रधिं कृण्वन्ति चेतनम् १
दिवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युम्नवर्धनः । भवा वाजानाँ पतिः २
तुभ्यं वाता अभिमियस्तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ ज्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संग्रथे ४
तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुहे अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सानेवि ५
स्वायुधस्य ते सतो भुवनस्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मासि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ इयावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो मकुच्युतः	श्रवसे नो मघोनः ।	सुता विदथे अक्रमुः	१
आदीं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः ।	इन्दुमिन्द्राय प्रीतये	२
आदीं हंसो यथा गुणं	विश्वस्यादीवशन्मतिम् ।	अत्यो न गोभिरज्यते	३
उभे सोमावचाकशन्	मृगो न तक्तो अर्षसि ।	सीदन्नुतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूषत्	योषां जारमिव प्रियम् ।	अग्न्याजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघवज्यश्च मह्यं च ।	सनिं मेधासुत श्रवः	६ [२२] (२५२)

(३३)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो विपश्चितो	ऽपां न यन्त्यूर्मयः ।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा कृतस्य धारया ।	वाजं गोमन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः ।	सोमां अर्षन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाच उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः ।	हरीरिति कनिक्कवत्	४
अभि बह्वीरनूषत्	यह्वीर्कृतस्य मातरः ।	ममृज्यन्ते विवः शिशुम्	५
रायः समुद्राश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहासिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	हिन्वानो अर्षन्ति ।	रुजह्वह्वा व्योर्जसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुज्यः ।	सोमां अर्षन्ति विष्णवे	२
वृषाणां वृषभिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्रिभिः ।	दुहन्ति शकम्ना पयः	३
भुवन् त्रितस्य मज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः ।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अभीमृतस्य विष्टपं	दुहते पृश्निमातरः ।	चारुं प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरो अर्षन्ति समुतः ।	धेनूर्वाश्रो अवीवशत्	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रयिं पृथुम् ।	यया ज्योतिर्विदासि नः	१
इन्दो समुद्रमीह्वन्	पवस्व विश्वमेजय ।	रायो धृता न ओर्जसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो	ऽभि प्याम पृतन्युतः ।	क्षरा णो अभि वार्यम्	३
प्र वाजमिन्दुरिष्यति	सिपांसन् वाजसा ऋषिः ।	वृता विवृण आयुधम्	४
तं गीर्भिर्वाचमीह्वयं	पुनानं वासयामसि ।	सोमं जनस्य गोपतिम्	५
विश्वो यस्य व्रते जने	वाधा धर्मणरूपतेः ।	पुनानस्य प्रभूवसोः	६ [२५] (२७०)

(३६)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असंजि रथयो यथा	पवित्रे च्छ्वाः सुतः ।	कार्मन् वाजी न्यकधीत	१
स वह्निः सोम जागृविः	पवस्व देववीरतिं ।	अभि कोशं मधुश्रुतम्	२
स नो ज्योतींषि पूर्यं	पवमानं वि रोचय ।	कृत्वे दक्षाय नो हिनु	३
शुम्भमानं क्रतायुभिर्मृज्यमानो	गर्भस्त्योः ।	पर्वते वारं अव्यये	४
स विश्वा वागुषे वसु	सोमो विव्यानि पार्थिवा ।	पर्वतामान्तरिक्षा	५
आ विवस्पुष्टमश्वयुर्मव्ययुः	सोम रोहसि ।	वीरयुः शंसरूपते	६ [२६] (२७१)

(३७)

६ गृहगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा	सोमः पवित्रे अर्षति ।	विब्रन् रक्षांसि देवयुः	१
स पवित्रे विचक्ष्णो	हरिरर्षति धर्णासिः ।	अभि योनिं कर्निकदत्	२
स वाजी रोचुना विवः	पवमानो वि धावति ।	रक्षोहा वारमव्ययम्	३
स त्रितस्याधि सानवि	पवमानो अरोचयत् ।	जामिभिः सूर्य सह	४
स वृत्रहा वृषा सुतो	वरिवोविददाभ्यः ।	सोमो वाजमिवासरत्	५
स वेवः कविर्नेषितोऽ	ऽभि द्रोणानि धावति ।	इन्दुरिन्द्राय ग्रहना	६ [२७] (२७२)

(३८)

६ गृहगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो	ऽव्यो वारंभिरर्षति ।	गच्छन् वाजं सहस्रिणम्	१
एतं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
एतं त्यं हरितो दश	मर्मज्यन्ते अपरपुवः ।	यामिर्मदाय शुम्भंते	३
एष स्य मानुषीप्वा	श्येनो न विश्व सीदति ।	गच्छन्तारो न योषितम्	४
एष स्य मद्यो रसो	उर्व चष्टे विवः शिशुः ।	य इन्दुर्वारमाविशत्	५
एष स्य पीतये सुतो	हरिरर्षति धर्णासिः ।	कन्वन् योनिमभि प्रियम्	६ [२८] (२७३)

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुर्यं बृहन्मते	परि मिथेण धात्रा	। यत्र वेवा इति ब्रवं	१
परिष्कृण्वन्निकृतं	जनाय यातयन्निषः	। वृष्टिं द्विवः परि सव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विषिं दर्धान ओजसा	। विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो विवस्परि	रघुयामां पवित्र आ	। सिन्धोरुर्मा व्यक्षरत्	४
आविवासन् परावतो	अथो अर्वावतः सुतः	। इन्द्राय सिच्यते मधुं	५
ससीचीना अंनूषत	हरिं हिन्वन्त्यादिभिः	। योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीदुभि	विश्वा मृधे विचर्षणिः	। शुम्भन्ति विषं भीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुहं	द्रुमदिन्द्रं वृषां सुतः	। ध्रुवे सदांसि सीदति	२
नू नो रयिं महामिन्द्रो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व सहस्रिणम्	३
विश्वा सोम पवमान	द्युक्षानीन्नुवा भर	। विदाः सहस्रिणीरिषः	४
स नः पुनान आ भर	रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम्	। जरितुर्वधया गिरः	५
पुनान इन्नुवा भर	सोमं द्विवर्हसं रयिम्	। वृषन्निन्दो न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूर्णय	स्त्वेवा अयासो अक्रमुः	। ग्रन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं दुराव्यम्	। साहांसो दस्युमव्रतम्	२
गृण्वे वृष्टेरिव स्वतः	पवमानस्य शुष्मिणः	। चरन्ति विद्युतो द्विवि	३
आ पवस्व महीमिधं	गोमदिन्द्रो हिरण्यवत्	। अश्वावद्वाजवत् सुतः	४
स पवस्व विचर्षण	आ मही रोदसी पृण	। उषाः सूर्यो न रुश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	। सरां रसेव विष्टपम्	६ [३१] (३०३)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना द्विवो	जनयन्नप्सु सूर्यम्	। वसानो गा अपो हरिः	१
एष प्रनेन मन्मना	वेवो वेवेभ्यस्परि	। धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावृधानाय तूर्वये पर्वन्ते वाजसातये । सोमोः सहस्रपाजसः ३
 दुहानः प्रतमितः पर्यः पवित्रे परि पिच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत् ४
 अभि विश्वानि वार्याः ऽभि देवाँ ऋतवृधः । सोमः पुनानो अर्षति ५
 गोमन्त्रः सोम वीरवृ—दश्वावृद्वाजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः ६ [३२] (३११)

(४३)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 यो अत्य इव मृज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्भिर्वासयामसि १
 तं नो विश्वाँ अवस्युवो गिरः शुभ्रमन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
 पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्भिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः ३
 पवमान विदारयि मस्मभ्यं सोम सुश्रियम् । इन्दो सहस्रवर्चसम् ४
 इन्दुरत्यो न वाजसृत् कनिक्कन्ति पवित्र आ । यदक्षारतिं देवयुः ५
 पर्वस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम् ६ [३३] (३१४)

॥ इति पद्योऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मिं न विभ्रदृषसि । अभि देवाँ अयास्यः १
 मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया कविः २
 अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः ३
 स नः पर्वस्व वाजयु—श्रक्काणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति ४
 स नो भर्गाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा रयम् ५
 स नो अद्य वसुत्तये क्रतुविद्वातुवित्तमः । वाजं जेपि श्रवो बृहत् ६ [१] (३१४)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 स पर्वस्व मदाय कं नृचक्षा देववीतये । इन्दुविन्द्राय पीतये १
 स नो अर्षामि दूत्यं त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सर्विभ्य आ वरम् २
 उत त्वामरुणं वयं गोभिरञ्जमो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३
 अत्यं पवित्रमक्रमीद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्देवेषु पत्यते ४
 समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमत्यविम् । इन्दुं नावा अनूषत ५
 तया पर्वस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३१७)

(४६)

६ अयास्य आक्षिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् वेववीतये	ऽत्यासः कृत्या इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्दवो	योषेव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असृक्षत	२
एते सोमास इन्दवः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्त्यः	शुक्रा गृष्णीत मन्धिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मज्यं	पवमानं दृश क्षिपः	। इन्द्राय मत्सरं मदम्	६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्यया	महर्षिर्वृष्यवर्धत	। मन्वान उद्गृपायते	१
कृतानदीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धृष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधर्तरि	विप्राय रत्नामिच्छति	। यदीं मर्मज्यते धियः	४
सिपास्तू रयीणां	वाजेष्वर्वातामिव	। भरेषु जिग्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृष्णानि विश्रतं	सधस्थेषु महो विवः	। चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थयं	महामहिन्नं मदम्	। शतं पुरो रुरुक्षाणिम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुकतो विवः	। सुपर्णो अव्यथिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्वर्हृशे	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपामृतस्य विर्भरत्	४
अघा हिन्वान इन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानशे	। अमिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्भि विवस्परि	। अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गाव इहागमन्	। जन्यास उर्प नो गृहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु वेववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्ययं व्ययं	पवित्रं धाव धारया	। वेवासः शृण्वन् हि कम्	४
पवमानो असिष्यवु	द्रक्षांस्यपजङ्घनत्	। प्रत्नवद्रोचयन् रुचः	५ [६] (३५२)

(५०)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते सिन्धोरूर्मेरिव स्वनः । वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उर्दीरते तिस्रो वाचो मखस्पुवः । यदन्य एषि सानवि	२
अव्यो वारे परि प्रियं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । पर्वमानं मधुश्रुतम्	३
आ पवस्व मदन्तिम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्	४
स पवस्व मदन्तिम गोभिरञ्जानो अक्तुभिः । इन्वुविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५१)

(५१)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं सोमं पवित्र आ सृज । पुनीहीन्द्राय पातवे	१
दिवः पीयूषमुत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । सुनोता मधुमत्तमम्	२
तव त्य इन्दो अन्धसो देवा मधोव्यंशते । पर्वमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन् त्सुतो मदाय भूर्णीये । वृषन् त्सोतारमृतये	४
अभ्यर्षे विचक्षण पवित्रं धारया सुतः । अभि वाजसुत श्रवः	५ [८] (३५१)

(५२)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि द्युक्षः सनद्रयि-भरद्वाजं नो अन्धसा । सुवानो अर्ष पवित्र आ	१
तव प्रत्नेभिरध्वमि-रव्यो वारे परि प्रियः । सहस्रधारो यात तना	२
चरुर्न यस्तमीङ्क्षये न्वो न दानमीङ्क्षय । वृषैर्वधस्रवीङ्क्षय	३
नि शुष्ममिन्दवेपां पुरुहूत जनानाम् । यो अस्माँ आदिदेशति	४
शतं न इन्द ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम् । पवस्व मंहयद्रयिः	५ [९] (३५१)

(५३)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थू रक्षो भिन्दन्तो अद्रिवः । नृदस्व याः परिस्पृधः	१
अया निजग्निरोजसा रथसङ्गे धने हिते । स्तवा अर्बिभ्युषा हृदा	२
अस्य व्रतानि नाधृषे पर्वमानस्य वृढ्या । रुज यस्त्वा पृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मवृच्युतं हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुंदुहे अह्नयः । पर्यः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृगयं सरांसि धावति । सप्त प्रवत् आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवन्नोपरि । सोमो देवो न सूर्यः	३
परि णो देववीतये वाजाँ अर्षसि गोमतः । पुनान इन्दविन्द्वयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यव्यवं नो अन्धसा पुष्टपुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सौमगा	१
इन्द्रो यथा तव स्तवो यथा ते ज्ञातमन्धसः । नि बर्हिषि प्रिये सद्ः	२
उत नो गोविदंश्चवित् पर्वस्व सोमान्धसा । मक्षूर्तमेभिर्गर्भिः	३
यो जिनाति न जीर्यते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पर्वस्व सहस्रजित्	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं कृतं बृहद्वागुः प्रवित्रे अर्षति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति शतं धारा अपस्युवः । इन्द्रस्य सख्यमाविशन्	२
अभि त्वा योषणो दशं जारं न कन्यानूपत । मृज्यसे सोम सातये	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्द्रो परि स्रव । नृन् त्तोतृन् पाह्यंहसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असश्चतो विवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणाम्	१
अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्षति । हरिस्तुज्ञान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि-रिभो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वंसु पीदति	३
स नो विश्वा विवो वसूतो पृथिव्या अर्धि । पुनान इन्द्रवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तरत् स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तरत् स मन्दी धावति	१
उष्मा वैव वसूनां मतेस्य देव्यवसः । तरत् स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्त्रयोः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि दद्वहे । तस्त्वं स मन्दी धावति ३
आ ययोस्त्रिंशत् तना सहस्राणि च दद्वहे । तस्त्वं स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्विश्वजित् सोमं रणयजित् । प्रजावद्वत्समा भर १
पवस्वाद्भयो अदाभ्यः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व धिषणाभ्यः २
त्वं सोमं पवमानो विश्वानि दुरिता तर । कविः सीदु नि बर्हिषि ३
पवमानं स्वविदो जायमानोऽभवो महान् । इन्द्रो विश्वा अभीदासि ४ [१६] (३९१)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम् । इन्द्रं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पवमानो असिष्यदत्तं कलशौ अभि धावति । इन्द्रस्य हार्द्याविशन् ३
इन्द्रस्य सोमं राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वेत आ भर ४ [१७] (३९२)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि सव यस्तं इन्द्रो मवृष्वा । अवाहन् नवतीर्नव १
पुरः सद्य इत्थार्धये दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्वं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्ववि द्रोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । क्षरा सहस्रिणीरिषः ३
पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युन्वुतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयो ऽमिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोमं मृळय ५ [१८]

स नः पुनान आ भर रायं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोमं विश्वतः ६
एतमु त्वं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समावृत्त्येभिरक्षयत ७
समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रश्मिभिः ८
स नो भर्गाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चार्कमित्रे वरुणे च ९
उच्चा ते जातमन्धसो विवि पङ्कम्या ददे । उग्रं शर्मं महि श्रवः १० [१९]
एना विश्वान्ययं आ द्युन्नानि मानुषाणाम् । सिपासन्तो बभामहे ११ (४०१)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय भुरुच्यः । वरिवोवित् परि स्रव १२
 उषो षु जातमृत्पुत्रं गोभिर्भुङ्क्ते परिकृतम् । इन्दुं देवा अयासिषुः १३
 तमिदं धन्तु नो गिरौ वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवुंसनिः १४
 अर्षा णः सोमं शं गवे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् । वर्धो समुद्रमुदध्यम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विवश्वित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् १६
 पर्वमानस्य ते रस्तो मदो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमन्यमर्पति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि राजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्हशे १८
 यस्ते मधो वरेण्यस्तेना पवस्वानधसा । देवावीरघशंसा १९
 जग्निर्वृत्रममित्रियं सस्तिर्वाजं द्विवेदिवे । गोषा उ अश्वसा अंसि २० [२१]

संमिश्रो अरुषो भव सूपस्थामिर्न धेनुभिः । सीदंच्छयेनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वविवांसं महीरपः २२
 सुवीरांसो वयं धना जयेम सोम मीढुः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोत्तमस्तवावसा स्याम वन्वन्तं आमुरः । सोमं व्रतेषु जागृहि २४
 अपन्नं पवते मृधो ऽप सोमो अराव्णाः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पर्वमान जुही मृधः । रास्वेन्दो वीरवद्यशः २६
 न त्वा शतं चन ह्रुतो राधो दित्सन्तमा भिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
 पर्वस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यज्ञसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उक्तमे । सासह्यामं पृतन्यतः २९
 या ते भीमान्यायुधा त्रिगमानि सन्ति धूर्वणे । रक्षां समस्य नो निदः ३० [२३] (४२८)

(६२)

३० जमदग्निर्भार्गवः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृष्टमिन्द्वस्तिरः पवित्रमाशवः । विश्वान्यभि सौभगा १
 विघ्नन्तो हुरिता पुरु सुगा तोकार्य वाजिनः । तना कृण्वन्तो अर्धते २
 कृण्वन्तो वरिवो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुष्टुतिम् । इळामस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यं शुर्मदायाऽप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
 शुधमन्धो देववात मप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वर्दन्ति गावः पर्योभिः ५ [२४]
 आक्रीमश्वं न हेतारो ऽशूशुभन्नमृताय । मध्वो रसं सधमादे ६ (४३४)

यास्ते धारा मधुश्रुतो ऽसृग्रमिन्द ऊतये । ताभिः पवित्रमासदः	७
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो रोमाण्यव्यया । सीदन् योना वनेष्वा	८
त्वमिन्दो परि स्रव स्वादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः । वरिवोविद्धृतं पर्यः	९
अयं विचर्षणिर्हितः पवमानः स चेतति । हिन्वान आप्यं बृहत्	१० [२५]
एष वृषा वृषवतः पवमानो अशस्तिहा । कर्द्वसूनि दाशुषे	११
आ पवस्व सहस्रिणं रथिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि पिच्यते मर्मज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविकृतुः	१३
सहस्रोतिः ज्ञातामघो विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः	१४
गिरा जात इह स्तुत इन्दुरिन्द्राय धीयते । वीर्योना वसुताविव	१५ [२६]
पवमानः सुतो नृभिः सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शक्मनासदम्	१६
तं त्रिपुष्टे त्रिवन्धुरे रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सोतारो धनस्पृतमाशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आविशन् कलशं सुतो विश्वा अर्षेभ्यो भिर्यः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ तं इन्दो मदाय कं पर्यो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधुं	२० [२७]
आ नः सोमं पवित्र आ सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुतमम्	२१
एते सोमा असृक्षत गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अभि गव्यानि वीतये नृम्णा पुनानो अर्षेसि । सनद्वाजः परि स्रव	२३
उत नो गोमतीरिषो विश्वा अर्षे परिष्टुभः । गृणानो जमदग्निना	२४
पवस्व वाचो अग्रियः सोमं चित्राभिर्हृतिभिः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं संसृद्विया अपो ऽग्रियो वाच ईरयन् । पवस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येमा भुवना कवे महिम्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्पन्ति सिन्धवः	२७
प्र ते दिवो न वृष्टयो धारा यन्त्यसश्चतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम्	२८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनो ग्रं दक्षाय सार्धनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पवमान क्रतुः कविः सोमः पवित्रमासदत् । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निधुविः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ पवस्व सहस्रिणं रथिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वस इन्द्राय मत्सरिन्तमः । चमूष्वा नि धीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे	सोमः कुलशे अक्षरत्	। मधुमाँ अस्तु वायवे	३
एते असृग्रमाशवो	ऽति ह्वरांसि वृध्रवः	। सोमाँ कृतस्य धारया	४
इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः	कृण्वन्तो विश्वमार्यम्	। अपघ्नन्तो अराणः	५ [३०]
सुता अनु स्वमा रजो	ऽभ्यर्पन्ति वृध्रवः	। इन्द्रं गच्छन्त इन्द्रवः	६
अया पवस्व धारया	यया सूर्यमरोचयः	। हिन्वानो मानुषीरपः	७
अयुक्त सूर एतंशं	पर्वमानो मनावधि	। अन्तरिक्षेण यातवे	८
उत त्या हरितो दश	सूरो अयुक्त यातवे	। इन्दुरिन्द्र इति नृवन्	९
परीतो वायवे सुतं	गिर इन्द्राय मत्सरम्	। अव्यो वारेषु सिञ्चत	१० [३१]
पर्वमान विदा रयि	मस्मभ्यं सोम दुष्टरम्	। यो दूणाशो वनुष्यता	११
अभ्यर्ष सहस्रिणं	रयिं गोमन्तमश्विनम्	। अभि वाजमुत श्रवः	१२
सोमो वेवो न सूर्यो	ऽद्रिभिः पवते सुतः	। दधानः कुलशे रसम्	१३
एते धामान्यार्या	शुक्रा कृतस्य धारया	। वाजं गोमन्तमक्षरन्	१४
सुता इन्द्राय वज्रिणे	सोमाँसो दध्याशिरः	। पवित्रमत्यक्षरन्	१५ [३२]
प्र सोम मधुमत्तमो	राये अर्धं पवित्र आ	। मद्रो यो देववीर्तमः	१६
तर्मा मृजन्त्यायवो	हरिं नदीषु वाजिनम्	। इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	१७
आ पवस्व हिरण्यव	दश्वावत् सोम वीरवत्	। वाजं गोमन्तमा भर	१८
परि वाजे न वाजयु	मव्यो वारेषु सिञ्चत	। इन्द्राय मधुमत्तमम्	१९
कविं मृजन्ति मर्ज्यं	धीभिर्विधा अवस्यवः	। वृषा कनिकदर्पति	२० [३३]
वृषणं धीभिरप्तुरं	सोममुतस्य धारया	। मती विष्टाः समस्वरन्	२१
पवस्व देवायुष	गिन्द्रं गच्छतु ते मदः	। वायुमा रोह धर्मणा	२२
पर्वमान नि तोशसे	रयिं सोम श्रवायम्	। प्रियः संमुद्रमा विश	२३
अपघ्नन् पवसे मृधः	क्रतुवित सोम मत्सरः	। नुदस्वादवयुं जनम्	२४
पर्वमाना असृक्षत	सोमाँ शुक्रास इन्द्रवः	। अभि विश्वानि काव्या	२५ [३४]
पर्वमानास आशवः	शुभ्रा असृग्रमिन्द्रवः	। घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः	२६
पर्वमाना द्विस्पर्	र्यन्तरिक्षादसृक्षत	। पृथिव्या अधि सानवि	२७
पुनानः सोम धारये	न्वो विश्वा अप सिधः	। जहि रक्षांसि सुक्रतो	२८
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो	ऽभ्यर्ष कनिकदत्	। द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम्	२९
अस्मे वसूनि धारय	सोमं विव्यानि पार्थिवा	। इन्द्रो विश्वानि वायाँ	३० [३५] (४८८)

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषां सोम द्युमाँ अंसि वृषां देव वृषवतः । वृषा धर्मीणि दधिषे १
वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि २
अश्वो न चक्रवो वृषा सं गा इन्द्रो समवतः । वि नो राये दुरो वृधि ३
असृक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमांसो अश्वया । गुक्कासो वीरयाशवः ४
गुम्भमाना क्रतायुभिर्मृज्यमाना गर्भस्त्योः । पर्वन्ते वारे अव्यये ५ [३६]

ते विश्वां द्वागुषे वसु सोमां विग्यानि पार्थिवा । पर्वन्तामान्तरिक्षया ६
पर्वमानस्य विश्ववित् प्र ते सर्गा असृक्षत । सूर्यस्येव न रश्मयः ७
केतुं कृण्वन् विवस्परि विश्वां रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिबन्से ८
हिन्वानो वार्चमिष्यसि पर्वमान विधर्मणि । अक्रान् देवो न सूर्यः ९
इन्द्रुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव १० [३७]

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ देवावीः पर्यक्षरन् । सीर्दन्नृतस्य योनिमा ११
स नो अर्ष पवित्र आ मद्रो यो देववीतमः । इन्द्रुविन्द्राय प्रीतये १२
इषे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्द्रो रुचाभि गा इहि १३
पुनानो वरिवस्कृधूजं जनाय गिर्वणः । हरे सृजान आशिरम् १४
पुनानो ब्रुववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिभिर्भुतः १५ [३८]

प्र हिन्वानास इन्द्रवोऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जूता असृक्षत १६
मर्मृजानास आयवो वृथा समुद्रमिन्द्वः । अगमन्नृतस्य योनिमा १७
परि णो बाह्यस्मयुर्विश्वा वसून् योजसा । पाहि नः शर्म वीरवत् १८
मिमांति वह्निरेतशः पदं युजान क्रक्त्रभिः । प्र यत् समुद्र आर्हितः १९
आ यद्योर्नि हिरण्ययं मागुर्कृतस्य सीर्दति । जहात्यप्रचेतसः २० [३९]

अभि वेना अनूपते रक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्त्यविचेतसः २१
इन्द्रायिन्द्रो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः । क्रतस्य योनिमासदम् २२
तं त्वा विषा वचोविवृः परिकृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः २३
रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्ति वरुणः कवे । पर्वमानस्य मरुतः २४
त्वं सोम विप्रश्चितं पुनानो वार्चमिष्यसि । इन्द्रो सहस्रभर्णसम् २५ [४०] (५१३)

उतो सहस्रमर्णसं वाचं सोम मखस्युवम् । पुनान इन्नुवा भर	२६
पुनान इन्द्वेषां पुरुहूत जनानाम् । प्रियः समुद्रमा विश	२७
दर्विद्युतत्या रुचा पतिष्ठोभन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवांशिरः	२८
हिन्वानो हेतुर्भिर्युत आ वाजं वाज्यक्रमीत । सीदन्तो वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो विवः कविः । पर्वस्व सूर्यो हुशे	३० [४?] (५१८)

— ३०५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ व० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्वाणिर्जमदतिर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुज्ययः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्दुं महीयुवः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि । विश्वा वसुन्या विश	२
आ पवमान सुष्टुति वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्यः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । उहो धिन्नुवा गहि	५ [१]
यवृद्धिः परिषिच्यसे मृज्यमानो गभस्त्वोः । द्रुणां सधस्थमश्रुपे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । सत्त्वित्वा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
तं त्वा धर्तारमोण्योऽः पवमान स्वर्हशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्दो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित्	१३
आ कुलशा अनूषते न्द्रो धाराभिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्रिभिः । स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरियते पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्व्यम् । वहा भगन्तिमूतये	१७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर । सुष्वाणो देववीतये	१८
अपीं सोम द्युमन्तमो ऽभि द्रोणानि रोहवत् । सीदच्छ्रेयो न योनिमा	१९
अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्पति विष्णवे	२० [४] (५१८)

इषं तोकाय नो दधं—दुस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहस्रिणम् २१
ये सोमांसः परावति ये अर्वावति सुन्विरे ।	ये वादः शर्यणावति २२
य अर्जिकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम् ।	ये वा जनेषु पञ्चसु २३
ते नो वृष्टि दिवस्पति पर्वन्तामा सुवीर्यम् ।	सुवाना देवास इन्द्रवः २४
पर्वते हर्यतो हरि—गृणानो जमदग्निना ।	हिन्वानो गोरधि त्वचि २५ [५]

प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सप्तयः ।	श्रीणाना अप्सु मृजत २६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये ।	स पवस्वानया रुचा २७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे ।	पान्तमा पुरुस्पृहम् २८
आ मुन्द्रमा वरेण्य—मा विप्रमा मनीषिणम् ।	पान्तमा पुरुस्पृहम् २९
आ रयिमा सुचेतुन—मा सुक्रतो तनूष्वा ।	पान्तमा पुरुस्पृहम् ३० [६] (५८८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्षणे ऽभि विश्वानि काव्या ।	सखा सखिभ्य ईड्यः १
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी ।	प्रतीची सोम तस्वतुः २
परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः ।	पवमान क्रतुभिः कवे ३
पवस्व जनयन्निषो ऽभि विश्वानि वार्या ।	सखा सखिभ्य ऊतये ४
तव शुक्रासो अर्चयो दिवस्पृष्टे वि तन्वते ।	प्रवित्रं सोम धामभिः ५ [७]

तवेमे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिप्रते ।	तुभ्यं धावन्ति धेनवः ६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः ।	दधानो अक्षिति श्रवः ७
समु त्वा धीभिरस्वरन् हिन्वतीः सप्त जामयः ।	विप्रमाजा विवस्वतः ८
मृजन्ति त्वा समग्रुवो ऽव्यं जीरावधि प्वर्णि ।	रेभो यदृज्यसे वने ९
पवमानस्य ते कवे वाजिन् त्सर्गा असृक्षत ।	अर्वन्तो न श्रवस्यवः १० [८]

अच्छा कोशं मधुश्चुत—मसृग्रं वारं अव्यये ।	अवावशन्त धीतयः ११
अच्छा समुद्रमिन्द्रुवो ऽस्तं गावो न धेनवः ।	अगमन्नृतस्य योनिमा १२
प्र ण इन्द्रो महे रण आपो अर्पन्ति सिन्धवः ।	यद्वोर्भिर्वासिपिण्यसे १३
अस्य ते सख्ये वय—मिर्यक्षन्तस्त्वोतयः ।	इन्द्रो सखित्वमुश्मसि १४
आ पवस्व गविष्ठये महे सोम नृचक्षसे ।	एन्द्रस्य जठरे विश १५ [९] (५९१)

महाँ असि सोम ज्येष्ठ उग्राणामिन्द्र ओजिष्ठः । युध्वा सञ्छर्वजिगेथ १६
य उग्रेभ्यश्चिदोर्जीया ऊर्ध्वरेभ्यश्चिच्छूरतरः । भूरिदाभ्यश्चिन्महीयान् १७
त्वं सोम सूर एष स्तोकरस्य साता तनूनाम् । वृणीमहे सस्याय वृणीमहे युज्याय १८
अग्र आयूषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् १९
अग्निकृषिः पर्वमानः पार्श्वजन्यः पुरोहितः । तर्मीमहे महागयम् २० [१०]
अग्रे पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्वयि मयि पोषम् २१
पर्वमानो अति सिधो ऽभ्यर्पति सुष्टुतिम् । सूरौ न विश्वदर्शतः २२
स मर्मज्ञान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्द्रत्यों विचक्षणः २३
पर्वमान कृतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तमांसि जङ्घनत् २४
पर्वमानस्य जङ्घतो हरेश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिपः २५ [११]
पर्वमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रो मरुद्गणः २६
पर्वमानो व्यश्रव इरिभिर्वाजसातमः । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७
प्र सुवान इन्द्ररक्षाः पवित्रमयव्ययम् । पुनान इन्द्रिन्द्रमा २८
एष सोमो अर्घिं त्वचि गवां क्रीळत्याद्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९
यस्य ते द्युमन्वत् पयः पर्वमानाभृतं दिवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५७८)

(६७)

(१-३२) १-३ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राहमणः, १०-१२
अत्रिर्भौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गाथिनः, १६-१८ जमदग्निर्भार्गवः, १९-२१ वसिष्ठो
मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पर्वमानः सोमः,
१०-१२ पर्वमानः पूषा वा, २३-२७ पर्वमानोऽग्निः, २५ पर्वमानः सविता वा,
२६ पर्वमानाग्निः सवितारः, २७ विश्वे देवा वा, ३१-३२ पर्वमान्यध्येत । गायत्री,
१६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरउष्णिक्, २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमासि धारयुर्मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पर्वस्व मंहयद्रयिः १
त्वं सुतो नूमादंनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा २
त्वं सुष्वाणो अद्रिभिर्भ्यर्प कर्निकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम् ३
इन्द्रहिन्वानो अर्पति तिम्रो वाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिकदत् ४
इन्द्रो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौभगा । वि वाजान् त्सोम गोमतः ५ [१३]
आ न इन्द्रो शतृग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भरां सोम सहस्रिणम् ६
पर्वमानास इन्द्रवस्तिरः पवित्रमाशवः । इन्द्रं यामेभिराशत ७ (५८५)

कुहुहः सोम्यो रस इन्दुरिन्द्राय पूर्व्यः । आयुः पवत आयवे ८	
हिवन्ति सूरमुस्रयः पवमानं मधुस्रुतम् । अभि गिरा समस्वरन् ९	
अविता नो अजाश्वः पूषा यार्मनियामनि । आ भक्षत् कन्यासु नः १० [१४]	
अयं सोमः कपर्दिने घृतं न पवते मधु । आ भक्षत् कन्यासु नः ११	
अयं तं आवृणे सुतो घृतं न पवते शुचि । आ भक्षत् कन्यासु नः १२	
वाचो जन्तुः कवीनां पवस्व सोम धारया । देवेषु रत्नधा असि १३	
आ कलशेषु धावति श्येनो वर्म वि गाहते । अभि द्रोणा कर्निकदत् १४	
परि प्र सोम ते रसो ऽसर्जि कलशे सुतः । श्येनो न तक्तो अर्षति १५ [१५]	
पवस्व सोम मन्द्यञ्जिन्द्राय मधुमत्तमः १६	
असृग्रन् देववीतये वाजयन्तो रथा इव १७	
ते सुतासो मद्विन्तमाः शुक्रा वायुमसृक्षत १८	
ग्रावणां तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रं सोम गच्छसि । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् १९	
एष तुन्नो अभिष्टुतः पवित्रमतिं गाहते । रक्षोहा वारमन्ययम् २० [१६]	
यदन्ति यच्च दूरके भयं विन्दति मामिह । पवमान वि तज्जहि २१	
पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु नः २२	
यत् ते पवित्रमर्चिष्य-ष्ट्रे विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनीहि नः २३	
यत् ते पवित्रमर्चिषि-दग्ने तेन पुनीहि नः । ब्रह्मसवैः पुनीहि नः २४	
उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः २५ [१७]	
त्रिभिष्टं देव सवित-वर्षिष्ठैः सोम धामभिः । अग्रे दक्षैः पुनीहि नः २६	
पुनन्तु मां देवजनाः पुनन्तु वसवो धिया । २७	
विश्वे देवाः पुनीत मा जातवेदः पुनीहि मां २८	
प्र प्यायस्व प्र स्पन्दस्व सोम विश्वेभिरंगुभिः । देवेभ्य उत्तमं हविः २९	
उप प्रियं पनिमतं युवानमाहुतीवृधम् । अगन्म विश्रतो नमः ३०	
अलाप्यस्व परगुर्ननाश त-मा पवस्व देव सोम । आसुं विदेव देव सोम ३१	
यः पावमानीरध्ये-त्यृषिभिः संभृतं रसम् । ३२	
सर्वं स पूतमश्नाति स्ववृत्तं मातरिर्वना ३३	
पावमानीर्यो अध्ये-त्यृषिभिः संभृतं रसम् । ३४	
तस्मै सरस्वती दुहे क्षीरं सर्पिर्मधूवृकम् ३५	

(६८)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रियालन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र वेवमच्छा मधुमन्त इन्वुवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 वृहिषदो वचुनार्षन्त ऊर्धभिः परिस्रुतमुस्त्रिया निर्णिजं धिरे १
 स रोहवदुभि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः श्रथयन् त्स्वादते हरिः ।
 तिरः पृश्निं वनियन्तु जयो नि शयांजि दधते वेव आ वरम् २
 वि यो ममे यस्या संयती मदः साकंबुधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अपारे रजसी निवेविद दमिवज्जक्षितं पाज आ वृदे ३
 स मातरा विचरेन् वाजयन्तपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पुदम् ।
 अंशुयथेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
 सं दक्षेण मर्नसा जायते कुविर्ऋतस्य गर्भो निहितो यमा परः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतुर्गुहा हितं जनिम् नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अमरत परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृषं नदीष्वौ उशन्तंमंशुं परियन्तमृगिमयम् ६
 त्वां शृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धातिभिर्हितम् ।
 अब्बो वारिभिरुत द्वेवहृतिभिर्नृभिर्यतो वाजसा दर्षि सातये ७
 परिप्रयन्तं वप्यं सुषंसवुं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुमः ।
 यो धारया मधुमौ ऊर्मिषां त्रिव इर्यति वाचं रयिषाळमृत्यः ८
 अयं त्रिव इर्यति विश्वसा रजः सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्वुवरिवो विदत् प्रियम् ९
 एवा नः सोम परिष्विच्यमानो वयो दधच्चित्रतमं पवस्व ।
 अद्भेपे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धन्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६२०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, १-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मतिर्वत्सो न मातुरुषं सृज्यधनि ।
 उरुधारिव कुहे अग्र आयत्यस्य व्रतेष्वपि सोमं इष्यते १
 उषो मतिः पूच्यते सिच्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अन्तशसनि ।
 पवमानः संतनिः प्रघ्नतामिव मधुमान् वृषः परि वारमर्षति २ (६२१)

अव्ये बधूयुः पवते परि त्वचि श्रथनीते नसीरदितेऋतं यते ।	
हरिरक्रान यजतः संयतो मदो नृम्णा शिशानो महिपो न शोभते	३
उक्षा मिमालि प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरूपं यन्ति निष्कृतम् ।	
अत्यक्रमीदर्जुनं वारंमव्ययमत्कं न निकतं परि सोमो अव्यत	४
अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमर्त्यो निर्णिजानः परि व्यत ।	
दिवस्पृष्टं बर्हणा निर्णिजे कृतोपस्तरणं चम्बोर्नभस्मयम् ।	५ [२१]
सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयित्वो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ।	
तनुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहते पवते धाम किं चन	६
सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।	
शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः	७
आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यवदश्वावद्वोमद्यवमत् सुवीर्यम् ।	
यूयं हि सोम पितरो मम स्थनं द्विवो मूर्धानः प्रस्थिता वयस्कृतः	८
एते सोमाः पवमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।	
सुताः पवित्रमति युन्त्यव्यं हित्वी वृत्रि हरितो वृष्टिमच्छ	९
इन्द्रविन्द्राय बृहते पवस्व सुमृच्छीको अनवद्यो रिशादाः ।	
भरा चन्द्राणि गृणते वमूनि देवैर्यावापृथिवी प्रावतं नः	१० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुवैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मे सत धेनवो दुदुहे सत्यामाशिरं पूर्ये व्योमनि ।	
चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यहतैरवधत	१
स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्वथे ।	
तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदां विदुः	२
ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुर्षी उभे अनु ।	
येभिर्नृम्णा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृणत	३
स मृज्यमानो दशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।	
वृतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशौ	४
स मर्मृजान इन्द्रियाय धार्यस ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।	
वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रादेदिशानः शर्यहेव शुरुधः	५ [२३] (६३५)

स मातरा न ददृशान उम्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।	
जानन्नृतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुकृतुः	६
रुवर्ति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।	
आ योनिं सोमः सुकृतं नि धीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी	७
शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिन्यधाविष्ट सानवि ।	
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः	८
पवस्व सोम देववीतये वृषे न्द्रस्य हार्दिं सोमधानमा विश ।	
पुरा नो बाधाद्वृत्तिरिति पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते	९
हितो न सतिरभि वाजर्मर्षे न्द्रस्येन्दो जठरमा पवस्व ।	
नावा न सिन्धुमर्ति पारि विद्रा ऊहूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः	१० [२४] (६४०)

(७१)

१ शृङ्गभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुभ्याऽसुवं वेति द्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।	
हरिरोपशं कृणुते नभस्पथ उपस्तिरे चम्बोऽर्ब्रह्म निर्णिजे	१
प्र कृष्टिहेव शूष एति रोहव दसुर्यं वर्ण नि रिणीते अस्य तम् ।	
जहाति वधि पितुरेति निष्कृत मुपपुतं कृणुते निर्णिजं तना	२
अद्रिभिः सुतः पवते गर्भस्त्यो वृषायते नभसा वेपते मती ।	
स मोदते नसति साधते गिरा नैनिकते अप्सु यजते परीमणि	३
परि द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सक्षणिम् ।	
आ यस्मिन् गावः सुहुताद् ऊर्धनि मूर्धऊन्नीणन्त्यग्रियं वरीमभिः	४
समी रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्थ आ ।	
जिगादुर्ष जयति गोरपीच्यं पदं यदस्य मतुथा अर्जीजनन्	५ [२५]

श्येनो न योनिं सदनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एषति ।	
ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवा अप्येति यज्ञियः	६
परा व्यक्तो अरुषो द्विवः कवि वृषा त्रिपृष्ठो अनविष्ट गा अभि ।	
सहस्रणीतिर्यतिः परायती रेभो न पूर्वोरुपसो वि राजति	७
त्वेपं रूपं कृणुते वर्णो अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति स्त्रिधः ।	
अप्सा याति स्वधया देव्यं जनं सं सुन्दती नसति सं गोअग्रया	८ (६४८)

उक्षेवं यूथा परियन्त्रावी दधि त्विधीरधित सूर्यस्य ।

द्विन्यः सुपणोऽव चक्षत क्षां सोमः परि कर्तुना पश्यते जाः

१ [२६] (१५१)

(७२)

९ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कलशे सोमो अज्यते ।

उद्वाचमीरयति हिन्यते मती पुरुन्दुतस्य कति चित् परिप्रियः

१

साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदादुहुः ।

यदी मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सर्नीळाभिर्दुशभिः काम्यं मधुं

२

अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।

अन्वस्मै जोषमभरद्विनंगुसः सं द्रयीभिः स्वसृभिः क्षेति जामिभिः

३

नृधूतो अद्रिपुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिव इन्दुर्कृत्वियः ।

पुरंधिवान् मनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते

४

नृबाहुभ्यां चोद्धितो धारया सुतोऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।

आप्राः कतून त्समजैरध्वरे मतीर्वेन दुषच्छब्दोऽरासद्वन्द्वरिः

५ [२७]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तमाक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।

समी गावो मतयो यन्ति संयतं कृतस्य योना सदाने पुनर्धुवः

६

नाभां पृथिव्या धरुणो महो विवोऽऽपामूर्धो सिन्धुप्वन्तरुक्षितः ।

इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभूवसुः सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः

७

स तू पवस्व परि पाथिवं रजः स्तोत्रे शिक्षन्नाधून्वते च सुकतो ।

मा नो निर्भागवसुनः सादनस्पृशो रथि पिशङ्गं बहुलं वसीमहि

८

आ तू न इन्दो शतव्रात्वश्यं सहस्रदातु पशुमद्धिरण्यवत् ।

उप मास्व बृहती रेवतीरिपो अधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

९ [२८] (६५८)

(७३)

९ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

सक्रे द्रुपस्य धर्मतः समस्वर भूतस्य योना समगन्त नाभयः ।

त्रीन् त्स मूर्धो असुरश्चक्र आरमे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन्

१ (६५९)

- सम्यक् सम्यग्भ्यो महिषा अहेषत् सिन्धोरुर्मावधि वेना अवीधिपन् ।
 मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन् २
 पवित्रवन्तः परि वार्चमासते पितृषां पुत्रो अभि रक्षति व्रतम् ।
 महः संयुद्धं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेकुर्धरुणेष्वारमम् ३
 सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् विवो नाके मधुजिह्वा अस्रवतः ।
 अस्य स्पृशो न नि मिषन्ति भूयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः ४
 पितुर्मार्तुरध्या ये समस्वरन् नृचा शोचन्तः संदहन्तो अव्रतान् ।
 इन्द्रेष्टिद्वामर्ष धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूमनो विवस्परि ५ [२९]
 प्रबान्मानादध्या ये समस्वरन् उद्धेकयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।
 अपानक्ष्मासो बधिरा अहासत ऋतस्य पन्थां न तरन्ति दुष्कृतः ६
 सहस्रधारे वितते पवित्र आ वार्चं पुनन्ति कुवयो मनीषिणः ।
 रुद्रास एषामिषिरासो अद्रुहः स्पृशः स्वश्रः सुहृशो नृचक्षसः ७
 ऋतस्य गोपा न दर्भाय सुक्रतु स्त्री ष पवित्रा हृद्यन्तरा दधे ।
 विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्य त्यवाजुष्टान् विध्यति कर्ते अव्रतान् ८
 ऋतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।
 धीराश्चित् तत् समिन्क्षन्त आश्रताऽत्रा कर्तमव पद्मात्यप्रभुः ९ [३०] (६६७)

(७४)

९ कक्षीवान् दैर्घतमसः । पवमानः सोमः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

- शिशुर्न जातोऽव चक्रवृद्धने स्वयं द्वाज्यरूपः सिषासति ।
 विवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शर्म सप्रथः १
 विवो यः स्कम्भो धरुणः स्वातत आपूर्णो अंशुः पर्येति विश्वतः ।
 सेमे मही रोदसी यक्षवृत्ता समीचीने दाधार समिषः कविः २
 महि प्सरः सुकृतं सोम्यं मधूवीं गव्यतिरदितेकृतं यते ।
 ईशे यो वृष्टेरित उम्रियो वृषाऽपां नेता य इतऊतिर्कर्मियः ३
 आत्मन्वन्नमो दुह्यते घृतं पयं ऋतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।
 समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति परवः ४
 अरावीदृशुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्यं मनुषे पिन्वति त्वचम् ।
 दधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन लोकं च तनयं च धामहे ५ [३१] (६७२)

सहस्रधारेऽव ता अस्रश्चतस्तृतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।
 चतस्रो नाभो निहिता अबो द्विवो हविर्भरन्त्यमृतं घृतश्रुतः
 श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वौ अलुरो वेदू भूमनः ।
 धिया शर्मा सचते सेमभि प्रवद्-द्विस्करवन्धमव दधदुद्दिग्मम्
 अर्धं श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्पुर्मन्ना वाज्यकमीत सस्रवान् ।
 आ हिंन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवते शतहिंमायु गोनाम्
 अद्भिः सोम पप्रुचानस्य ते रसो ऽव्यो वारं वि पवमान धावति ।
 स मृज्यमानः कुविभिर्मदिन्तम् स्ववुस्वेन्द्राय पवमान पीतये

६

७

८

९ [३२] (६४१)

(७५)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणि पवते चनोहितो नामानि युहो अधि येषु वर्धते ।
 आ सूर्यस्य बृहतो बृहत्ताधि रथं विष्वञ्चमरुहद्विचक्षणः
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वक्ता पतिर्धियो अस्या अदाभ्यः ।
 दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्यं नाम तृतीयमधि रोचने द्विवः
 अव द्युतानः कलशा अचिक्रवृ-भृभिर्धमानः कोश आ हिंरण्यये ।
 अमीमृतस्य वृहना अनूपता ऽधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति
 अद्भिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।
 रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना द्विवेदिवे
 परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुत्रानो अभि वासयाशिरम् ।
 ये ते मदा आहनसो विहायस स्तेभिरिन्द्रं चोदय दार्तवे मघम्

१

२

३

४

५ [३३] (६४२)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धृता द्विवः पवते कृत्यो रसो दक्षो वृवानामनुमाद्यो नृभिः ।
 हरिः सृजानो अत्यो न सत्वभि-वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्वा
 शूरो न धत्त आयुधा गर्भस्त्योः स्वः सिषासन् रथिरो गर्विष्टिषु ।
 इन्द्रस्य शुष्ममीर्यन्नपस्युभि-रिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः

१

२

(६४३)

इन्द्रस्य सोमं पवमान ऊर्मिणा तविष्यमाणो जठरेष्वा विश ।
 प्र णः पिबन् विद्युदृक्षेव रोदसी धिया न वाजां उप मासि शश्वतः ३
 विश्वस्य राजा पवते स्वर्हो अतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत् ।
 यः सूर्यस्यासिरेण मृज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः ४
 वृषेव यूथा परि कोशमर्ष-स्युषामुपस्थे वृषभः कर्त्तिकदत् ।
 स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिधे त्वोतयः ५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे सधुमाँ आचिक्रु-दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।
 अभीमृतस्य सुदुघा घृतश्रुतो वाथा अर्पन्ति पर्यसेव धेनवः १
 स पूर्यः पवते यं दिवस्परिं श्येनो मथायदिषितस्तिरो रजः ।
 स सध्व आ युवते वेर्विजान इत् कुशानोरस्तुर्मनसाहं निभ्युपां २
 ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।
 ईक्षेण्यसो अह्योडे न चारवो ब्रह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्विः ३
 अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्द्रुः सत्राचा मनसा पुरुषुतः
 इनस्य यः सदेन गर्भमावृधे गवामुरुजामभ्यर्षति व्रजम् ४
 चक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसो महौ अदव्यो वरुणो हुरुग्यते ।
 असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो ऽत्यो न यूथे वृषयुः कर्त्तिकदत् ५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयज्ञसिष्यद-वुषो वसानो अभि गा इयक्षति ।
 गृभ्णालिं रिप्रमधिरस्य तान्वा शुद्धो देवानामुप याति निष्कृतम् १
 इन्द्राय सोमं परि पिच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरंज्यसे वने ।
 पूर्वाहिं ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्व हारंश्चमृषदः २
 समुद्रियां अप्सरसो मनीषिण मासीना अन्तरिभि सोममक्षरन् ।
 ता ई हिम्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुह्रं पवमानमक्षितम् ३ (६९४)

गोजिह्वः सोमो रथजिह्विरण्यजित् स्वर्जिह्वजित् पवते सहस्रजित् ।
यं देवासंश्चक्रिरे पीतये मयं स्वादिष्टं हृत्समरुणं मयोभुवंम्
एतानि सोम पवमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्विधिणान्यर्षसि ।
जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वी गव्यंतिममयं च नस्कृधि

४

५ [३] (१११)

(७२)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्दवः प्र सुवानासो बृहद्विचेषु हरयः ।
वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सन्निपन्त नो धियः
प्र णो धन्वन्तिवन्दवो मवुच्युतो धनां वा येभिरर्वतो जुनीमसि ।
तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिहृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि वः ।
धन्वन् न तृष्णा समरीत तां अभि सोम जहि पवमान दुराध्यः
क्वि वि ते नामा परमो य आवुदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सान्वि क्षिपः ।
अद्रयस्त्वा वप्सति गोरधि त्वच्यप्सु त्वा हस्तेर्दुहुर्मनीषिणः
एवा त इन्दो सुभ्वं सुपेशसं रसं तुअन्ति प्रथमा अभिशिवः ।
निदंनिदं पवमान नि तारिष आविस्ते गुह्यो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभार्गवाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते विवस्परि ।
बृहस्पते र्वथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विव्यचुः
यं त्वा वाजिह्वया अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदन्तिम ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
प्रत्यङ् स विश्वा भुवनाभि पप्रथे क्रीळन् हरित्यः स्यन्दते वृषा
तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
तृभिः सोम प्रच्युतो ग्रावभिः सुतो विश्वान् देवां आ पवस्वा सहस्रजित्
तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिभिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः ।
इन्द्रं सोम मादयन् देव्यं जन् सिन्धोरिवोभिः पवमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०१)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जुतरं सुपेशसः ।
 वृधा यद्वीमुर्जाता यशसा गवां वृनाय शूरसुदमन्दिषुः सुताः १
 अच्छा हि सोमः कलशाँ असिष्यदु दत्यो न वोळ्हा रघुवर्तनिवृषा ।
 अथा देवानामुभयस्य जन्मनो विद्वाँ अश्रोत्यमुत इतश्च यत् २
 आ नः सोम पवमानः किरा वस्विन्वो भव मघवा राधसो महः ।
 शिक्षा बयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गयमारि अस्मत् परां सिचः ३
 आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।
 बृहस्पतिर्मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती ४
 उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्यमा देवो अदितिर्विधाता ।
 भगो नृशंस उर्वरुन्तारिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त ५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

- असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दुस्मो अभि गा अचिक्रदत् ।
 पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १
 कृषिर्वैधस्या पर्येधि माहिन् मत्यो न मृष्टो अभि वाजमर्षसि ।
 अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम् २
 पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।
 स्वसार आपो अभि गा उतासरन् तसं ग्रावभिर्नसते वीते अध्वरे ३
 जायेव पत्यावधि शेव मंहसे पज्राया गर्भं शृणुहि ब्रवीमि ते ।
 अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽनिन्द्यो वृजनें सोम जागृहि ४
 यथा पूर्वैभ्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वाजमिन्दो ।
 एषा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७१६)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

- पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येधि विश्वतः ।
 अतततनुर्न तवामो अंशुते शूतास इद्वहन्तस्तत् समाशत १ (७१७)

तपोष्णवित्रं विततं द्विवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।
 अवन्त्यस्य पवीतारमाशवो द्विवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेतसा
 अरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा बिभर्ति सुवर्नानि वाजयुः ।
 मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षसः पितरो गर्भसा दधुः
 गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पार्ति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।
 गृध्णाति रिपुं निधया निधापतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत
 हविर्हविष्मो महि सद्य दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।
 राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो बृहत्

२

३

४

५ [८] (७९१)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवस्व देवमादन्नो विचर्षणि—रप्सा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।
 कृधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम—दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम्
 आ यस्तस्थौ भुवन्नान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।
 कृण्वन् त्सृचृतं विचृतमभिष्टय इन्दुः सिपक्युषसं न सूर्यः
 आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्वा देवानां सुप्त इष्यन्नुपावसुः ।
 आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम्
 एष स्य सोमः पवते सहस्रजि—द्विन्वानो वाचमिषिरामुषधुधम् ।
 इन्दुः समुद्रमुदिर्यति वायुभि—रेन्द्रस्य हार्दि कुलशेषु सीदति
 अभि त्यं गावः पर्यसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वविदम् ।
 धनंजयः पवते कृत्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः

१

२

३

४

५ [९] (७९२)

(८५)

१२ वेनो भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोमं सृपुतः परि सुवा—ऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।
 मा ते रसस्य मत्सत द्रयाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्तिवन्दवः
 अस्मान् त्सम्ये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मदः ।
 जहि शत्रूरभ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि

१

२

(७९८)

- अर्द्धं हन्वो पवसे मृदन्तिभ आत्मेन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।
 अभि स्वरन्ति बृहवो मनीषिणो राजानमस्य भुवनस्य निसेते ३
 सुहृत्पणीथः ज्ञतधरो अर्द्धत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।
 जयन् क्षेत्रमभ्यर्षा जयन्त्रप उरुं नो गातुं कृपु सोम मीढुः ४
 कर्निकदत्त कलत्रे गोभिरज्यसे व्ययं समया वारमर्षसि ।
 मृज्यमानो अत्यो न सानसि रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५
 स्वादुः पवस्व विव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहर्वीतुनाम्ने ।
 स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुर्मा अर्द्धाभ्यः ६ [१०]
 अत्यं मृजन्ति कलत्रे दश क्षिपः प्र विप्राणां मतयो वाच ईरते ।
 पवमाना अर्भ्यर्षन्ति सुष्टुतिमेन्द्रं विशन्ति मदिरास इन्द्रवः ७
 पवमानो अर्भ्यर्षा सुवीर्यं सुवीं गव्यूति महि शर्म सप्रथः ।
 मार्किनो अस्य परिपूतिरीशते न्यो जयेम त्वया धनं धनम् ८
 अधि द्यामस्थाद्गवभो विचक्षणो ऽरुरुचद्वि द्विवो रौचिना कविः ।
 राजा प्रवित्रमत्येति रौरुवद् द्विवः प्रीयूषं दुहते नृचक्षसः ९
 द्विवो नाके मधुजिह्वा अस्रश्चतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
 अप्सु वृत्सं वावृधानं संमुद्र आ सिन्धोरुर्मा मधुमन्तं प्रवित्र आ १०
 नाके सुपर्णमुपपत्तिवांसं गिरो वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।
 शिशुं रिहन्ति मतयः पर्निप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद् विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।
 मानुः शुक्लेण शोचिवा व्यद्यौत् प्रारुरुचद्रोदसी मातरा गुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अरुष्टा मावाः, ११-२० सिकता निवाचरी, २१-३० पृथ्वीऽजाः, ३१-४० अरुष्टमापादय-
 ख्यः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

- प्र त आशवः पवमान धीजवो मदा अर्षन्ति रघुजा ईव त्मना ।
 विव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मृदन्तिमासः परि कोशमासते १
 प्र ते मदासो मदिरास आशवो ऽसृक्षत रथ्यासो यथा पृथक् ।
 धेनुर्न वत्सं पर्यसाभि वज्रिण मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः २ (७४०)

- अत्यो न हियांनो अभि वाजर्मर्ष स्वर्वित् कोशं विवो अग्निमातरम् ।
वृषां पवित्रे अधि सानो अव्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धार्यसे ३
- प्र त आश्विनीः पवमान धीजुवो विव्या असृष्टन् पर्यसा धर्मणि ।
प्रान्तर्कष्यः स्थाविरीरसृक्षत ये त्वा मृजन्त्यृषिषाण वेधसः ४
- विश्वा धामानि विश्वचक्ष ऋभ्वसः प्रभोस्ते सतः परि यन्ति केतवः ।
व्यानशिः पवसे सोम धर्मभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ५ [१२]
- उभयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परि यन्ति केतवः ।
यदी पवित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योनां कुलशेषु सीदति ६
- यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतम् ।
सहस्रधारः परि कोशमर्षति वृषां पवित्रमत्येति रोरुवत् ७
- राजा समुद्रं नद्योऽं वि गाहते ऽपामूर्भिं संचते सिन्धुषु श्रितः ।
अध्यस्थात् सानु पवमानो अव्ययं नाभां पृथिव्या धरुणो महो विवः ८
- विवो न सानु स्तनयन्नाचिकवुद् द्यौश्च यस्य पृथिवी च धर्मभिः ।
इन्द्रस्य सख्यं पवते विवेविद्वत् सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ९
- ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु मियं पिता देवानां जनिता विभूवसुः ।
दधाति रत्नं स्वधयोर्ऋषीच्यं मदन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः १० [१३]
- अभिकन्दन् कुलशं वाज्यर्षति पतिर्विवः शतधारी विचक्षणः ।
हरिर्मित्रस्य सदानेषु सीदति मर्मज्ञानोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषां ११
- अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्ष—त्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छति ।
अग्रे वाजस्य भजते महाधनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषां १२
- अयं मतवाञ्छकुनो यथा हितो ऽग्रे ससार पवमान ऊर्मिणा ।
तव क्त्वा रोदसी अन्तरा कवे शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते १३
- द्वापि वसानो यजतो दिविस्पृश मन्तरिक्षप्रा भुवनेष्वर्पितः ।
स्वर्जज्ञानो नभसाभ्यर्कमीत् प्रलमस्य पितरमा विवासति १४
- सो अस्य विशे महि शर्म यच्छति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानशे ।
पदं यदस्य परमे व्योमन् यतो विश्वा अभि सं याति संयतः १५ [१४]
- प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरम् ।
मर्यं इव युवतिभिः समर्षति सोमः कुलशं शतयाज्ञा पथा १६ (५५४)

प्र वो धियो मन्त्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।
 सोमं मनीषा अर्च्यनूपत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यसमशिश्रुः १७
 आ नः सोम संयन्तं पिब्युषीमिष मिन्द्रो पर्वस्व पर्वमानो अस्त्रिधम् ।
 या नो दोहने भिरहजसंश्रुषी क्षुमद्वाजबन्मधुमत् सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीतोषसो विवः ।
 क्राणा सिन्धूनां कलशौ अवीवश दिन्द्रस्य हाद्यांविशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि नृभिर्यतः परि कोशौ अचिक्रदत् ।
 त्रितस्य नाम ज्ञयन् मधु क्षर दिन्द्रस्य वायोः सस्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उपसो वि रोचय द्यं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।
 अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरं सोमो हृदे पवते चारं मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम विव्येषु धामसु सृजान इन्दो कलशौ पवित्र आ ।
 सीवन्दिन्द्रस्य जठरे कर्निकद्वयं धर्मितः सूर्यमारोहयो विवि २२
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र आ इन्द्रविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
 त्वं नृचक्षां अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमानं स्वाध्वो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपर्ण आश्रयद् विवस्वरीन्द्रो विश्वाभिर्मतिभिः परिकृतम् २४
 अव्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते अमि सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि मृतस्य योनां महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्द्रः पुनानो अतिं गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि रत्यो न क्रीळन् परि वारमर्षति २६
 अस्रवतः शतधारा अभिभिषो हरिं नवन्तेऽव ता उद्वन्युवः ।
 क्षिपो मृजन्ति परि गोभिरावृतं तृतीयं पृष्ठे अर्धं रोचने विवः २७
 तवेमाः प्रजा विव्यस्य रेतस स्वं विश्वस्य भुवनस्य राजसि ।
 अयेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धामधा असि २८
 त्वं समुद्रो असि विश्ववित् कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।
 त्वं द्यां च पृथिवीं चार्तिं जमिषे तव ज्योतींषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूरसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृह्णत तुभ्येमा विश्वा भुवनानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

- प्र रेभ एत्यति वारसव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रवृद्धरिः ।
 सं धीतयो धावशाना अनूषत शिशुं रिहन्ति मतसुः पतिप्रतय ३१
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयञ्चूतस्य प्रशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुषं याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्विव क्रतस्य याति पृथिभिः कनिष्कवत् ।
 सहस्रधारः परि पिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पर्वमान महाणो वि धावसि सूर्यो न चित्रो अव्ययानि पच्यया ।
 गर्भस्तिपूतो नृभिरदिभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
 इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मद्यो मदः सुतो विवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]
- सत स्वसारे अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं विध्यं नृचक्षंसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुपुण्यः ।
 तास्ते क्षरन्तु मधुमदृतं पयस्तवं द्रुते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ३७
 त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पर्वमान वृषभ ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्भिरेण्यवद्वयं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोवित पवस्व वसुविन्द्रिण्यविद्वरेतोधा इन्द्रो भुवनेष्वापितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित् तं त्वा विशा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्व ऊर्मिर्वनना अतिष्ठिप वृषो वसानो महिषो वि गाहते ।
 राजा पवित्रस्थो वाजमारुहत् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो बृहत् ४० [१९]
- स भन्दता उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्दिवि ।
 ब्रह्म प्रजावद्वयिमश्वपस्यं पीत इन्दुविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मरुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातर्यन्नन्तरीयते नरा च शंसं दैव्यं च धर्तरि ४२
 अञ्जते व्यञ्जते समञ्जते क्रतुं रिहन्ति मधुनाभ्यञ्जते ।
 सिन्धोरुच्छ्रवासे पुतर्यन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पशुमासु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पर्वमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति ।
 अहिर्न जूणांमति सर्पति त्वच मत्यो न कीळन्नसरद्रुषा हरिः ४४ (७८१)

अग्नेषो राजापर्यस्तविष्यते विमानो अह्नां भुवनेष्वर्पितः ।

हरिर्धृतस्तुः सुहृदीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओदर्यः

४५ [२०]

असर्जि स्कम्भो द्विव उद्यतो मयुः परि त्रिधातुभुवनान्यर्पति ।

अंशुं रिहन्ति स्रतयः पर्निप्रतं गिरा यदि निर्णिजमृग्मिणो वयुः

४६

प्र ते धारा अत्यण्वानि मेघ्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।

यद्गोभिरिन्दो ब्रह्मोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि

४७

पर्वस्व सोम क्रतुविहं वृक्षयो ऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियम् ।

जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अग्निणो बृहद्देम विदधे सुवीराः

४८ [२१] (७८६)

(८७)

९ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु देव परि कोशं नि र्षीव नृभिः पुनानो अभि वाजमर्ष ।

अश्वं न त्वा वाजिनं भर्जयन्तो ऽच्छां बर्ही रक्षनाभिर्नयन्ति

१

स्वायुधः पवते देव इन्दु रशस्तिहा वृजन् रक्षमाणः ।

पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो द्विवो धरुणः पृथिव्याः

२

कषिर्विमः पुरस्ता जनानां भूभुधीरं उशना काव्येन ।

स चिद्विवेदु निहितं यदासा मपीच्यं गुह्यं नास गोनाम्

३

एष स्य ते मधुमो इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः ।

सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिषा वाज्यस्थात्

४

एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।

पवित्रेभिः पवमाना असृध ऋबस्यवो न प्रतनाजो अत्याः

५ [२२]

परि हि ष्मा पुरुहूतो जनानां विश्वासस्त्रोजना पूयमानः ।

अथा भर श्येनभृत प्रयांसि रयिं तुशानो अभि वाजमर्ष

६

एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सृष्टो अदधावृद्धा ।

तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यज्ञाभि शूरो न सत्वा

७

एषा रयौ परमादन्तरद्वेः कूर्चित् सतीरुर्वे गा विवेद ।

द्विवो न विद्युत् स्तनयन्त्यग्नेः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा

८

उत स्म राशिं परि यासि गोनां मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।

पूर्वीरिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपन्दुत्

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।
 त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम् १
- स ई रथो न भुरिषाळयोजि महः पुरुणिं सातये वसूनि ।
 आर्द्री विश्वा नहुण्याणि जाता स्वर्पाता वन ऊर्ध्वा नवन्त २
- वायुर्न यो नियुत्वा इष्ट्यामा नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।
 विश्ववारो द्रविणोदा इव तमन् पूषेव धीजर्वनोऽसि सोम ३
- इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि हन्ता वृत्राणामसि सोम पूभिर्त्त ।
 पैदो न हि त्वमर्हिनाम्ना हन्ता विश्वस्यासि सोम दस्योः ४
- अग्निर्न यो वन आ सृज्यमानो वृथा पाजांसि कृणुते नदीषु ।
 जनो न युध्वा महत उपब्धि रिर्यति सोमः पवमान ऊर्मिम् ५
- एते सोमा अति वाराण्यव्या विव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।
 वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः सुतासो अभि कलशा असृग्रन् ६
- शुष्मी शर्षो न मारुतं पवस्वाऽर्नभिशस्ता विव्या यथा विद्र ।
 आपो न मक्षू सुमतिर्भवा नः सहस्राप्साः पृतनाषाणन यज्ञः ७
- राजो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहदग्भीरं तव सोम धाम ।
 शुचिद्वर्मासि प्रियो न मित्रो वृक्षाप्यो अर्यमेवांसि सोम ८ [२४] (८०१)

(८९)

७ उशाना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

- प्रो स्य वह्निः पृथ्याभिरस्यान् विवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।
 सहस्रवारो असवृत्र्यस्मे मातुरुपस्थे वन आ च सोमः १
- राजा सिन्धूनामवसिष्ठ वास क्रतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।
 अप्सु द्वप्सो वावृधे श्येनजूतो बृह ई पिता बृह ई पितुर्जाम् २
- सिंहं नसन्त मध्वो अयासं हरिमरुषं विवो अस्य पतिम् ।
 शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा अस्य चक्षसा परि पात्यक्षा ३ (८०१)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र ऋण्वम् ।

स्वसारं ईं जाभयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति

४

चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणो निषत्ताः ।

ता ईमर्षन्ति नमसा पुनानास्ता ईं विश्वतः परि षन्ति पूर्वीः

५

विष्टम्भो द्विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।

असंत त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्वो अंगुः पवत इन्द्रियाय

६

बन्धनवातो अभि देववीति मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।

ज्ञानि महः पुरुष्वन्दस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम

७ [२५] (८१०)

(१०)

६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिष्यज्ञयासीत् ।

इन्द्रं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः

१

अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधा माङ्गवाणामवावशन्तु वाणीः ।

वना वसानो वरुणो न सिन्धुन् वि रत्नधा दयते वार्याणि

२

शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा अता पवस्व सनिता धनानि ।

तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्स्व पाळहः साह्वान् पुतनासु शत्रून्

३

उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।

अपः सिपासन्नुषसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान्

४

मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।

मत्सि शर्षो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय

५

एवा राजेव क्रतुमौ अमेन विश्वा धनिमद्भुरिता पवस्व ।

इन्द्रो सुकताय वचसे वयो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [२६] (८१६)

[अनुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]

(११)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असंजिं वक्वा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।

वृत्र स्वसारो अधि सानो अव्ये ऽजन्ति वह्निं सदेनान्यच्छे

१

वीती जनस्य विव्यस्य कव्यै रधि सुवानो नहुष्येमिरिन्दुः ।

प्र यो नृभिर्भृतो मर्त्येभिर्मर्मजानोऽबिभिर्गोभिर्भुद्भिः

२ (८१८)

वृषा वृष्णे रोहवदंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ते पयो गोः ।
 सहस्रमुक्ता पथिभिर्वचोवि दध्वस्प्रभिः सूर्यो अपध्वं वि याति
 रुजा हृत्हा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान इन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।
 वृश्चोपरिष्यात् तुजता वधेन ये अन्ति दूरादुपनायमेवाम्
 स प्रत्नवन्नव्यसे विश्वदार सूक्ताय पथः कृणुहि प्राचः ।
 ये वृष्णहांसो वनुषा बृहन्त स्तास्ते अश्याम पुरुकृत पुरुक्षो
 एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि धूरी ।
 शं नः क्षत्रमुरु ज्योतींश्चि सोम ज्योः सूर्यं हृन्ने रिरिहि

३

४

५

६ [१] (८१)

(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । जिष्णुः ।

परि सुवानो हरिंशुः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।
 आपच्छ्रोकमिन्द्रियं पूयमानः प्रति वेवां अजुषत् प्रयोभिः
 अच्छा नृचक्षा असत् पवित्रे नाम दधानः कविरस्य योनौ ।
 सीदन् होतेव सदेन चमूषू पयसमृच्ययः सप्त विषाः
 प्र सुमेधा गातुविद्विष्वदेवः सोमः पुनानः सव एति नित्यम् ।
 भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता अनु जनान् यतते पञ्च धीरः
 तव त्वे सोम पवमान निण्ये विश्वे देवाद्यय एकादशासः ।
 दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त यहीः
 तन्नु सत्यं पवमानस्यास्तु यन्न विश्वे कारवः संनसन्त ।
 ज्योतिर्यदह्ने अकृणोदु लोकं प्रावन्मनु दस्यवे कर्मीकम्
 परि सद्येव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।
 सोमः पुनानः कलशा अयासीत् सीदन् मृगो न महिषो वनेषु

१

२

३

४

५

६ [२] (८१)

(९२)

५ नोधा गौतमः । पवमानः सोमः । जिष्णुः ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुञ्जीः ।
 हरिः पर्यद्वज्जाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी
 सं मातुभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।
 मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् तं गच्छते कलशं उस्त्रियाभिः

१

२

(८२)

- उत प्र पिप्य ऊधरध्याया इन्दुधारीभिः सचते सुमेधाः ।
 मूर्धानं गावः परसा चयूष्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निक्तेः ३
- स नो देवेभिः पवमान रवेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।
 रथिरायतामुशती पुरंधि रस्यद्रागा वावने वसूनाम् ४
- नू नो रयिसुप मास्व नृवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्वेन्द्रम् ।
 प्र वन्दितुरिन्दो तार्यायुः प्रातर्ग्रहू धियावसुर्जगम्यात् ५ [३] (८३३)

(१४)

५ कण्वो धीरः । पवमानः सोमः । विन्दुप् ।

- अधि यदस्मिन् वाजिनीव गुम्भः स्पर्धन्ते धियः सूर्ये न विशः ।
 अपो वृणानः पवते कवीयन् वृजं न पंगुवर्धनाय मन्म १
- हिता व्यूर्णवन्नमृतस्य धाम स्वविद्वे भुवनानि प्रथन्त ।
 धियः पिन्वानाः स्वसरे न गावः कृतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम् २
- परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुवनानि विश्वा ।
 देवेषु यज्ञो यतीय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूष नव्यः ३
- श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।
 श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्रौ ४
- हयभूर्जमभ्यर्षाश्वं गा मुरु ज्योतिः कृणुहि मत्ति देवान् ।
 विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पवमान वाधसे सोम शत्रून् ५ [४] (८३८)

(१५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । विन्दुप् ।

- कर्निकन्ति हरिरा सुज्यमानः सीवुन् वनस्य जठरे पुनानः ।
 नृभिर्धृतः कृणुते निर्णिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधाभिः १
- हरिः सुजानः पृथ्यामृतस्येयंति चार्चमरितेव नावम् ।
 देवो देवानां गुह्यानि नामाः ऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचे २
- अपामिवेदूर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।
 नमस्पन्तीरुप च यन्ति सं चा ऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम् ३ (८४१)

तं मर्मजानं महिषं न साना वंशं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाद्य ।
तं वावजानं मतयः सचन्ते त्रितो विभर्ति वरुणं समुद्रे
दृष्ट्यन् वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्द्रो वि ष्या मनीषाद्य ।
इन्द्रश्च यत् क्षयथः सौमगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (दश)

(९६)

२४ देवोदासिः प्रतर्दनः । पवमानः लोमः । जिह्वः ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यघ्नोति हर्षते अस्य सेना ।
भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सर्विभ्य आ सोमो वक्षा रभसानि दत्ते
समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य श्वधैरनिशितं नमोभिः ।
आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्रा एना सुमतिं यात्यच्छ
स नो देव देवताते पवस्व महे सोम पसरस इन्द्रपानः ।
कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
अजीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सुवतातये बृहते ।
तदुशन्ति विश्व इमे सखायस्तवृहं वरिम पवमान सोम
सोमः पवते जनिता मर्तिनां जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः
जनिताग्नेर्जनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पकुवीः कवीना मृषिर्षिप्राणां महिषो मुगाणां
श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं न सिन्धु गिरः सोमः पवमानो मनीषाः ।
अन्तः पश्यन् वृजनेमावराण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन्
स मत्सरः प्लुत्स वन्वन्नवातः सहस्रेता अभि वाजसर्प ।
इन्द्रयिन्द्रो पवमानो मनीषा शोरुर्मिमीरय गा इष्यन्
परि प्रियः कलशे देववात इन्द्राय सोमो रण्यो भद्राय ।
सहस्रधारः शतवाज इन्द्रो वाजी न सन्तिः समना जिगाति
स पूर्यो वसुविज्जार्यमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अर्द्ध ।
अमिशस्तिपा मुवनस्य राजा विदद्भानुं ब्रह्मणे पूयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वं कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
वन्वन्नवातः परिधीर्योषु वीरेभिरस्वैर्मघवा मघा नः

११

(१५४)

यथापवस्था मनवे वयोधा अमिञ्जहा वरिवोविन्नुविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्रविषां दधान इन्द्रे सं तिष्ठ जनयायुधानि १२
 पवस्व सोम मधुर्मां कृतावा ऽपो वसानो अधि सानो अय्ये ।
 अव द्रोणानि धृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 दृष्टिं द्विवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्देववीती ।
 सं सिन्धुभिः कुलशे वावज्ञानः समुभ्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४
 एष स्य सोमो मृतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिर सुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५ [८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्षं गुह्यं चारु नाम ।
 अमि वाजं सतिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हर्षतं धृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गुणेन ।
 क्विर्गोभिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 क्रपियमा य क्रषिकृत् स्वर्षाः सहस्रणीथः पद्वीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिषासन् त्सोमो विराजमनु राजति प्लुप् १८
 चमूषच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि बिभ्रत् ।
 अपामूर्मिं सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९
 मर्यो न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव यूथा परि कोशमर्षन् कनिकदच्चम्बोऽरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्दो पवमानो महोभिः कनिकद्वत् परि वाराण्यर्ष ।
 कीलञ्चम्बोऽरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मद्रो ममत्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरसृष्ट-ज्ञको गोभिः कुलशां आ विवेश ।
 सामं कृण्वन् त्सामन्यो विपश्चित् क्रन्दन्नेत्यभि सख्युर्न जामिम २२
 अपन्नैपि पवमान शत्रून् मिषां न जारो अभिगीत इन्द्रः ।
 सीवन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कुलशेषु सत्ता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योपेव यन्ति सुदुवाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अपस्व चिकदत् कुलशे देवयुनाम् २४ [१०] (८६७)

(९७)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
१०-१२ वासिष्ठो मनुयुः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपादः,
१९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
२८-३० वासिष्ठो वसुक्रः, ३१-४४ पराशरः शाकल्यः, ४५-५८ कुत्स
आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समष्टुक्त रसम् ।
सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सदा पशुमान्ति होता १
भद्रा वस्त्रा समन्याः वसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन् ।
आ वंच्यस्व चम्बोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्देववीतौ २
समु प्रियो मृज्यते सानो अव्ये यशस्तरो यशसां क्षेतो अस्म्ये ।
अभि स्वर धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३
प्र गायताभ्यर्चाम देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।
स्थादुः पवाते अति वारमव्यमा सीदाति कुलशं देवयुर्नः ४
इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।
नृभिः तवानो अनु धाम पूर्वमगन्निद्रं महते सौभगाय ५ [११]
स्तोत्रे राये हरिरर्षा पुतान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय ।
देवैर्याहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६
प्र काव्यमुशनैव बुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।
महित्रतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् ७
प्र हंसास्तूपलं मनुमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।
आङ्गयं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् ८
स रंहत उरुगायस्य जूति वृथा क्रीळन्तं मिमते न गावः ।
परीणसं कृणुते लिग्मशृङ्गो विवा हरिर्देहशे नक्तमृजः ९
इन्दुर्वाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।
हन्ति रक्षो बाधते पर्यराती वरिवः कृण्वन् वृजनस्य राजा १० [१२]
अध धारया मध्वा पृचानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।
इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय ११ (८०८)

- अभि मियाणि पवते पुनानो देवो देवान् त्वेन रसेन पृश्नन् ।
इन्द्रोर्ध्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत् सानो अव्यं १२
- वृषा शोणो अभिकर्निकदृक् न द्यंतेति पृथिवीमुत द्याम् ।
इन्द्रस्येव वग्नुरा वृण्व आजौ प्रचेतयन्नपति वाचमेमाम् १३
- रसाय्यः परसा पिन्वमान ईरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
पवमानः संतनिक्षेपि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
- एवा पवस्व मद्विरो मदायो दद्याधस्य नमयन् वधुक्षैः ।
परि दर्णं भरमाणो रुज्ञन्तं गव्युनीं अर्पं परि सोम सिक्तः १५ [१३]
- जुक्षी न इन्दो सुपथा सुगा न्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
वनेव विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नधि ण्णुना धन्व सानो अव्यं १६
- वृष्टिं नो अर्पं द्विव्यां जिगत्सु सिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमां अवरां इन्दो वायून् १७
- गन्धिं न विष्यं ग्रथितं पुनान क्रजुं च गातुं वृजितं च सोम ।
अत्यो न क्रद्वो हरिरा सृजानो मयीं देव धन्व पस्त्यावान् १८
- जुष्टो मदाय देवतात इन्दो परि ण्णुना धन्व सानो अव्यं ।
सहस्रधारः सुरभिरदधुः परि स्रव वाजंसातो नृपह्यं १९
- अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजौ ।
एते गृक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्तां उप याता पिबन्धै २० [१४]
- एवा न इन्दो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूर्पु ।
सोमो अस्मभ्यं काश्यं बृहन्तं रुधिं ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
- तक्षद्यद्वी मनसो वेनतो वाग् ज्येष्ठस्य वा धर्मणि क्षोरनीके ।
आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कलशे गाव इन्दुम् २२
- प्र दानुको द्विव्यो दानुपिन्व क्रतुमृताय पवते सुमेधाः ।
धर्मा भुवद्वृज्यन्स्य राजा प्र रश्मिभिर्दशभिर्भारि भूमं २३
- पवित्रेभिः पवमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
द्विता भुवद्विपती रयीणा मृतं भरत् सुभृतं चार्विन्दुः २४
- अवीं इव श्रवसे सातिमच्छेन्दस्य वायोर्भि वीतिमर्ष ।
स नः सहस्रा बृहतीरिषो वा भवां सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९२)

देवाग्न्यां नः परिषिच्यमानाः	क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।	
आयज्यवः सुसतिं विश्ववारा	होतां न दिविद्यजो मन्त्रतमाः	२६
एवा देव देवताति पवस्व	महे सोमं पसरसे देवपानः ।	
महाश्चिन्धि प्ससिं हिताः सप्तये	कृधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः	२७
अश्वो न क्रदो वृषभिर्युजानः	सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।	
अर्वाचीनैः पृथिभिर्ये रजिष्ठा	आ पवस्व सौमनसं न हन्धो	२८
ज्ञातं धारां देवजाता असृग्रन्	त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।	
हन्धो सनित्रं विव आ पवस्व	पुरएतासि महतो धनस्य	२९
त्रिवो न सर्गा असृग्रमह्नां	राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।	
पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान	आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम्	३० [१६]
प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन्	वारान् यत् पूतो अत्येज्यव्यान् ।	
पर्वमान पवसे धाम गोतां	जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अर्कैः	३१
कर्निकदृदनु पन्थामृतस्य	शुक्रो वि मास्यधृतस्य धाम ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरवान्	हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम्	३२
द्विव्यः सुपर्णोऽव चक्षि सोम	पिन्वन् धाराः कर्मणा देववीती ।	
एन्दो विश कलशं सोमधानं	क्रन्दन्निहि सूर्यस्योप रुद्रिमम्	३३
तिम्रो वाच ईरयति प्र वह्निं	कृतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।	
गावो यन्ति गोपतिं पूच्छमानाः	सोमं यन्ति मृतयो वावशानाः	३४
सोमं गावो धेनवो वावशानाः	सोमं विप्रा मतिभिः पूच्छमानाः ।	
सोमः सुतः पूयते अज्यमानः	सोमं अकांक्षिष्टुमः सं नवन्ते	३५ [१७]
एवा नः सोम परिषिच्यमान	आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।	
इन्द्रमा विश बृहता रवेण	वर्धया वाचं जनया पुरंधिम	३६
आ जागृविर्विषं कृता मतीनां	सोमः पुनानो असदच्छमूषु ।	
सपन्ति यं मिथुनासो निकाया	अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः	३७
स पुनान उप सूरं न धातोमे	अप्रा रोदसी वि ष आवः ।	
प्रिया चिद्यस्य प्रियसासं ऊती	स तू धनं कारिणे न प्र यंसत्	३८
स वर्धिता वर्धनः पूयमानः	सोमो मीढ्वा अभि नो ज्योतिपावीत् ।	
येना नः पूर्वं पितरः पवज्ञाः	स्वर्विदो अभि गा अद्विमृष्णन्	३९ (९०६)

- अज्ञानं त्समुद्रः प्रथमे विधर्मं—अनयन् प्रजा भुवनस्य राजा ।
 वर्षां पवित्रे अधि तानो अग्रे वृहत् सोमो वावृधे सुवान इन्दुः ४० [१८]
- ग्रहत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽषां सदृर्धोऽवृणीत देवान् ।
 अर्द्धधादिन्दु पर्वमान ओजो ऽर्जनघत् सूर्ये ज्योतिरिन्दुः ४१
- मत्सि वायुमिदये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः ।
 मत्सि शर्धो मरुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम ४२
- ऋजुः पर्वस्व वृजिनस्य हन्ता ऽपामीवां वाधमानो मृधश्च ।
 अमिशीणन् एवः पर्यसाभि गोला—मिन्मस्य त्वं तव वयं सखायः ४३
- मधुः सूर्यं पर्वस्व वस्तु उत्सं वीरं च न आ पर्वस्वा भर्षं च ।
 स्वावृधेन्द्राय पर्वमान इन्दो रयिं च न आ पर्वस्वा ससुद्रात् ४४
- सोमः सुतो धारयात्तो न हित्वा सिन्धुर्न निजग्रामि वाज्यक्षाः ।
 आ योमि वन्यमसदत् पुनानः समिन्तुर्गोभिस्सत् समन्दिः ४५ [१९]
- एष स्य ते पवत इन्दु सोम—श्चमूषु धीर उग्रते तवस्वान् ।
 स्वर्चक्षा रथिरः सत्यगुह्यः कामो न यो देवयुतामसजि ४६
- एष प्रतेन वयसा पुनान—स्तिरो वर्षासि दुहितुर्दानः ।
 वसानः शर्म निवर्तयमप्यु होतेव याति समनेषु रेभन् ४७
- नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः ।
 अप्सु स्वादिष्टो मधुमां ऋतावा देवो न यः सविता सत्यमन्सा ४८
- अभि वायुं वीत्यर्षा मृणानोऽं ऽभि मित्रावरुणा पूयमानः ।
 अभी नरं धीजवनं रथेष्ठा—मभीन्धं वृषणं वज्रबाहुम् ४९
- अभि वस्त्रा सुवसुनान्यर्षा—ऽभि धेनूः सुदुधाः पूयमानः ।
 अभि चन्द्रा मर्तवे नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम ५० [२०]
- अभी नो अर्धं विव्या वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः
 अभि येन द्रविणमश्रवासा—ऽभ्यर्षिं जमदग्निवक्त्रः ५१
- अया एवा पर्वस्वैना वसूनि माँश्चत्वं इन्द्रो सरसि प्र धम्ब ।
 ब्रधश्चिदन्न वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात् ५२
- उत न एना पर्वया पर्वस्वा—ऽभि श्रुते श्रवाच्यस्य तीर्थे ।
 षष्टिं सहस्रा नैगूतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्वर्णाय ५३ (१२०)

महीमे अस्य वृषनामं शूषे माँश्चत्वे वा पृश्नि वा वधन्ने ।
 अस्वापयन्निगुतः प्रेहयन्वाऽपामित्रा अपाचितो अचेतः
 सं त्री पवित्रा विरतायेप्य न्वेकं धावसि पुयमानः ।
 असि भगो असि द्वात्रस्य द्वाता ऽसि मघवा मघवन्मघ इन्दो
 एष विश्ववित् पवते मनीषी सोमो विश्वस्य सुवन्स्य राजा ।
 इप्सा ईरयन् विदधेऽपिन्दुर्वि वारुण्यं समयाति याति
 इन्दुं रिहन्ति महिषा अदग्धाः पदे रभन्ति कवयो न गृध्राः ।
 हिन्वन्ति धीरा वृशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन
 त्वया वयं पर्वमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयास्य शश्वत् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मरिचिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

५४

५५ [२१]

५६

५७

५८ [२२] (११५)

(९८)

११ अश्वरीषो वार्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, ११ बृहती ।

अभि नो वाजसातमं रयिमर्षं पुरुस्पृहम् ।
 इन्दो सहस्रभर्णसं तुविद्युन्नं विश्वासहम्
 परि प्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्माव्यत ।
 इन्दुरभि दुणां हितो हियानो धाराभिरक्षाः
 परि प्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।
 धारा य ऊर्ध्वो अध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः
 स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय वृशुर्षे ।
 इन्दो सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि
 वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।
 नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुम्रस्याग्निगो
 द्विर्यं पञ्च स्वयंशंसं स्वसारो अद्रिसंहतम् ।
 प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्नापर्यन्त्यूर्मिणाम्

१

२

३

४

५

६ [२३]

परि त्वं हर्यंतं हरिं बभुं पुनन्ति वारेण ।
 यो देवान् विश्वो इत् परि मदेन सह गच्छति
 अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसाधनम् ।
 यः सूरिषु श्रवो बृहद्वधे स्वर्णं हर्यतः

७

८

(१११)

स वां यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ट रोदसी ।

देवो देवी गिरिष्ठा अत्रैधन् तं तुविष्वणि १

इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने परि पिच्यसे ।

नरे च दक्षिणावते देवाय सदनासदे १०

ते प्रतासो व्युष्टिषु सोमाः प्रवित्रे अक्षरन् ।

अप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्रितः प्रातस्ताँ अप्रचेतसः ११

तं संखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः ।

अइयाम् वार्जगन्ध्यं सजेम वार्जपस्त्यम् १२ [२४] (९३७)

(९९)

८ रेभस्नू काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ वृहती ।

आ हर्यताय धृष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौर्यम् ।

शुक्तां वयन्त्यसुराय निर्णिजं विपामघ्रे महीयुवः १

अध क्षपा परिष्कृतो वाजौ अभि प्र गाहते ।

अक्षी विवस्वतो धियो हरिं हिन्वन्ति यातवे २

तमस्य मर्जयामसि मवो य इन्द्रपातमः ।

यं गार्ध आसभिर्दधुः पुरा नूनं च सूरयः ३

तं गार्धया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत ।

उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम विभ्रतीः ४

तमुक्षमाणमव्यये वारं पुनन्ति धर्णसिम् ।

दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः ५ [२५]

स पुनानो मदिन्तमः सोमश्चमुपुं सीदति ।

पशौ न रेत आबधत् पतिर्बचस्यते धियः ६

स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः ।

विदे यदासु संदुवि महीरपो वि गाहते ७

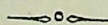
सुत इन्दो पवित्र आ नृभिर्द्यतो वि नीयसे ।

इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि वीदसि ८ [२६] (९४५)

(१००)

१ रेभसूनु काश्यपो । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्भुहः	प्रियमिन्द्रस्य काश्यम् ।	
वत्सं न पूर्व आरुनि	जातं रिहन्ति मातरः	१
पुनान इन्दुवा भर	सोमं द्विवर्हसं रयिम् ।	
त्वं वसूनि पुष्यसि	विश्वानि व्राशुषो गृहे	२
त्वं धियं मनोयुजं	सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।	
त्वं वसूनि पार्थिवा	दिव्या च सोम पुष्यसि	३
परि ते जिग्युषो यथा	धारा सुतस्य धावति ।	
रंहमाणा व्युद्ययं	वारं वाजीव सानसिः	४
कत्वे दक्षाय नः कवे	पवस्व सोम धारया ।	
इन्द्राय पातवे सुतो	मित्राय वरुणाय च	५ [२७]
पवस्व वाजसातमः	पवित्रे धारया सुतः ।	
इन्द्राय सोम विष्णवे	देवेभ्यो मधुमत्तमः	६
त्वां रिहन्ति मातरो	हरिं पवित्रे अद्भुहः ।	
वत्सं जातं न धेनवः	पवमानं विधर्मणि	७
पवमानं महि श्रव-	श्चित्रेभिर्यासि रुद्रिमाभिः ।	
शर्धन् तमांसि जिघ्रसे	विश्वानि व्राशुषो गृहे	८
त्वं यां च महिवत	पृथिवीं चार्ति जश्निषे ।	
प्रति द्वापिर्ममुश्चथाः	पवमानं महित्वना	९ [२८] (९५४)



[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः द्यावाभिवः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः, १३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, २-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः	सुताय मादयित्वेव ।	
अप स्वानं श्रथिष्टन	सखायो दीर्घजिह्वयम्	१
यो धारया पावकया	परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्यः	२
तं दुरोपमभी नरः	सोमं विश्वाच्या धिया । यज्ञं हिन्वन्त्यद्विभिः	३ (९५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।	
पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः	४
इन्द्ररिन्द्राय पवत इति देवासो अनुवन् ।	
वाचरुपतिर्गन्धर्वस्य विश्वरूपेशान ओजसा	५ [१]
सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीडुयः ।	
सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य त्रिवेदिवे	६
अयं पूषा रचिर्यमः सोमः पुनानो अर्धति ।	
पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यस्यद्भोदसी उभे	७
समुं प्रिया अन्नूपत गावो मदाय वृष्यः ।	
सोमासः कृण्वते पथः पर्वमानास इन्द्रवः	८
य ओजिष्ठस्तमा भर पर्वमान श्रवाय्यम् ।	
यः पञ्च चर्षणीरभि रयिं येन वनामहै	९
सोमाः पवन्त इन्द्रवो ऽस्मभ्यं गात्रुवित्तमाः ।	
मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्वः स्वविदः	१० [२]
सुष्वाणासो व्यद्विभि श्विताना गोरधिं त्वचि ।	
इषमस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः	११
एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।	
सूर्यासो न दर्शतासो जिगन्तवो भ्रुवा घृते	१२
प्र छुन्वानस्यान्धसो मर्तो न वृत तद्वचः ।	
अप श्वानमराधसं हुता मुखं न भृगवः	१३
आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः	
सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम्	१४
स वीरो दक्षसाधनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी ।	
हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम्	१५
अव्यो वारिभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ।	
कनिष्ठवृद्धा हरि रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम्	१६ [३] (९७०)

(१०२)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् । विश्वा परि प्रिया भुवदधं द्विता १
उप त्रितस्य पाण्योऽरभक्तं यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरधं प्रियम् २
त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठेज्वरया रयिम् । मिमीते अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
जज्ञानं सप्त मातरो वेधामशासत श्रिये । अयं भुवो रयीणां चिकेत यत् ४
अस्य व्रते सजोषसो विश्वे देवासो अद्रुहः । स्पार्हा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधो हृशे चारुमर्जीजनन् । क्विं महिष्ठमध्वरे पुरुस्पृहम् ६
समीचीने अभि त्मना यही क्रतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषगयदञ्जते ७
कत्वा शुकेभिरक्षभिर्ऋणोरप ब्रजं द्विवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ८ [५] (९९८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच उद्यतम् । भृतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते १
परि वाराण्यव्यया गोभिरञ्जानो अर्पति । त्री पृथस्था पुनानः कृणुते हरिः २
परि कोशं मधुश्रुतं मव्यये वारं अर्पति । अभि वाणीर्ऋषीणां सप्त नूपत ३
परि णेता मतीनां विश्वेदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्वोविशद्वरिः ४
परि दैवीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाघद्वाघद्विरमर्त्यः ५
परि सप्तिर्न वाजयुर्वेवो वेवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (९९४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावप्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि पीदत पुनानाय प्र गांयत । शिशुं न यज्ञे परि भूषत श्रिये १
समी वत्सं न मातृभिः सृजतां गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशवसम् २
पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्पाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदं मभि वाणीरनूपत । गोभिष्टे वर्णीमभि वासयामसि ४
स नो मदानां पत् इन्दो देवप्सरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तं भव ५
सनेमि कृध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्विर्णम् । अपादेवं ह्ययमंहो युयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदो काण्वो । पयमानः सोमः । उणिक् ।

तं वः सखायो मदीय पुनानमभि गांयत । शिशुं न यज्ञैः स्वदयन्त गुतिभिः ?
 सं वत्स इव मातृभिः—रिन्दुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिकृतः २
 अयं दक्षाय सार्धलोऽयं शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्द्रो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमधि गोषु दीधरम् ४
 स नो हरीणां पतु इन्द्रो देवप्तेरस्तमः । सखेव सख्ये नर्यो रुचे भव ५
 सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं कं चिद्विर्णम । साह्याँ इन्द्रो परि बाधो अपद्भ्युमद् [८] (९९६)

(१०६)

(१४) १-३, १०-१४ अग्निश्वाश्रुषः, ४-६ चक्षुर्मनिवः, ७-९ मनुराप्सवः । पयमानः सोमः । उणिक् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्दवः स्वर्विदः १
 अयं भराय सानसि—रिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृष्णीत सानसिम् । वज्रं च वृषणं भरत् समप्सुजित् ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि—रिन्द्रायिन्द्रो परि स्रव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं भवुं पर्वस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पृथिभिः कनिक्कदत् ६
 पर्वस्व देववीतय इन्द्रो धाराभिरोजसा । आ कुलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
 तव इप्सा उवृषुत इन्द्रं मदीय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्दवः पुनाना धावता रुयिम् । वृष्टिद्यावो रित्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणाऽन्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पयमानः कनिक्कदत् १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम् । अभि त्रिपृष्ठं मतयुः समस्वरन् ११
 असर्जि कुलशाँ अभि मीळहे सप्तिर्न वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् १२
 पर्वते हर्षतो हरि—रति ह्वारंसि रंहा । अभ्यर्षन् त्तोतृभ्यो वीरव्यशः १३
 अया पर्वस्व देवयु—र्मधोधराँ असृक्षत । रेभन् पवित्रं पर्येषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सतर्पयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गोतमो राष्ट्रगणः, ४ औमोऽभिः,
५ विश्वामित्रो गार्ग्यः, ६ जमदग्निर्मार्गवः, ७ मैत्रावरुणिवर्षिष्ठः) । पवमानः सोमः ।
प्रमाणः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहती; २, ५, ७, ११, १३,
१५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ द्विषदा विराट्; १९-२६ मत्स्यः=

(विषमा बृहती, सम्य सतोबृहती) ।

परीतो विञ्चता सुतं सोमो य रत्नसं हविः ।

बृधन्वाँ यो नयौ अप्सवन्तरा सुवान सोममग्निभिः ।

नूनं पुनानोऽग्निभिः परि सुवा-ऽदग्धः सुरभिर्तरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मदासो अन्वसा श्रीणन्तो गोभिर्कृत्तरम् ।

परि सुवानश्चक्षसे देवमार्दनः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ।

पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्षसि ।

आ रत्नधा योनिमृतस्य सीव-स्युत्सो देव हिरण्ययः ।

ब्रह्मन् ऊर्ध्विष्यं मधु प्रियं प्रत्वं सुधरुथमास्तदत् ।

आपृच्छयं धरुणं वाज्यं वति नृभिर्धृतो विचक्षणः ।

पुनानः सोम जागृषि-रव्यो वारे परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अश्ववोऽङ्गिरस्तमो यध्वाँ यज्ञं मिमिक्ष नः ।

सोमो मीढान् पवते गातुवित्तम् ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं कुनिरभवो देववीतम् आ सूर्यं रोहयो द्विवि

सोम उ पुवाणः सोतृभि-रधि ण्णुभिर्वीनाम् ।

अश्वेयव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया

अनूपे गोमान् गोभिर्क्षाः सोमो दुग्धामिर्क्षाः ।

समुद्रं न संवरणान्ममन् मन्वी मन्वाय तोशते

आ सोम सुवानो अद्रिमि-स्तिरो वाराण्यव्या ।

जनो न पुरि चम्बोविशद्धरिः सवो वनेषु दधिषे

स मामृजे तिरो अण्वानि मेव्यो मीळ्हे सप्तिर्न वाजयुः ।

अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो विप्रैर्मिर्कःकभिः ।

प्र सोम देववीतये सिन्धुर्न पिप्ये अर्षसा ।

अंशोः पर्यसा मविरो न जागृषि-रक्षा कोशं मधुश्रुतम्

१

२

३

४

५ [१२]

६

७

८

९

१० [१३]

११

१२ (१०२१)

आ ह॑र्यतो अ॒र्जुने अ॒त्के अ॒व्यत प्रियः स॒नुनं म॒र्यः ।

तमीं हि॒न्वन्त्य॒पतो यथा रथं न॒दीष्वा ग॒मस्त्योः

१३

अ॒भि सोमो॑स आ॒यवः प॒र्वन्ते म॒द्यं म॒दय॑ ।

स॒मुद्र॒स्याधि॑ वि॒ष्टपि॑ म॒नीषि॒णो म॒त्सरा॑सः स्व॒विदः

१४

त॒रत्र स॒मुद्रं प॒र्वमान॑ ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒वः क॒ृतं बृ॒हत् ।

अ॒र्षेन्मि॒त्रस्य॑ व॒रुण॑स्य ध॒र्मणा॑ प्र हि॒न्वान॑ क॒ृतं बृ॒हत्

१५ [१४]

नृ॒भिरे॒मानो॑ ह॑र्यतो वि॒चक्ष॑णो राजा॑ दे॒वः स॒मुद्रि॒यः

१६

इ॒न्द्राय॑ प॒वते॑ म॒वुः सोमो॑ म॒रुत्व॑ते सु॒तः ।

स॒हस्र॑धा॒रो अ॒त्यव्य॑म॒र्षति॑ तमीं मृ॒जन्त्या॒यवः

१७

पु॒नान॑श्च॒मू जन॑येन् म॒तिं क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ र॒ण्यति॑ ।

अ॒पो व॒सानः॑ परि॒ गोभि॑रु॒त्तरः॑ सी॒वून् व॒नेष्व॑व्यत

१८

त॒थाहं॑ सोम॑ रा॒रण स॒ख्य इ॒न्द्रो वि॒वेदि॑वे ।

पु॒रुषि॑ ब॒ध्नो नि च॑रन्ति॒ भाम॑व॒ परिधी॑रन्ति॒ तां ई॒हि

१९

उ॒ताहं॑ न॒क्तंभु॑त सोम॑ ते दि॒वा स॒ख्याय॑ व॒भ्र उ॒र्धनि॑ ।

घृ॒णा त॑प॒न्तम॑ति॒ भूर्य॑ प॒रः शं॒कुना॑ इ॒व प॒सिम॑

२० [१५]

यु॒ज्यमा॑नः सु॒हस्त्य॑ स॒मुद्रे॑ वाच॑मि॒न्वसि॑ ।

र॒यि पि॒शङ्गं॑ ब॒हुलं॑ पु॒रुस्पृ॑हं प॒र्वमा॑नाभ्य॑र्ष॒सि

२१

भृ॒जानो॑ व॒रे प॒र्वमानो॑ अ॒व्यये॑ वृषा॑व॒ चक्र॑वो व॒ने ।

दे॒वानां॑ सोम॑ प॒वमान॑ निष्कृ॒तं गो॒भिरे॒ज्जानो॑ अ॒र्षसि॑

२२

प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तये॒ अभि॑ वि॒श्वानि॑ का॒व्या ।

त्वं स॒मुद्रं॑ प्र॒थमो॑ वि॒ धार॑यो दे॒वेभ्यः॑ सोम॑ म॒त्सराः

२३

स तू प॒र्वस्व॑ परि॒ पार्थि॑वं र॒जो वि॒व्या च॑ सोम॑ ध॒र्मभिः॑ ।

त्वां वि॒मांसो॑ म॒तिभिर्वि॑चक्ष॒ण शु॒भ्रं हि॒न्वन्ति॑ धी॒तिभिः॑

२४

प॒र्वमा॑ना अ॒सृक्ष॑त॒ पवि॑त्रम॒ति धा॑रया ।

म॒रुत्व॑न्तो म॒त्सरा इ॒न्द्रिया॑ ह॒या भे॒धाम॑भि॒ प्रया॑सि च

२५

अ॒पो व॒सानः॑ परि॒ कोश॑म॒र्षती॑ न्दु॒हि॒यानः॑ सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑ञ्छोति॑र्भ॒न्दना॑ अ॒वीव॑शद् गाः कृ॒ण्वानो॑ न नि॒र्णिज॑म्

२६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिबीतिः शाक्यः; ३, १४-१६ शक्तिर्वसिष्ठः; ४-५ ऊरुराक्षिरसः;
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसथा आक्षिरसः, १०-११ कृतयशा आक्षिरसः;
१२-१३ ऋणचयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः = (विषमा
ककुप्, समा सतोपृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

- पवस्व मधुमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वर्दिदः ।
स सुप्रकेतो अर्भ्यक्रमीदिषो ऽच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग दैव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतत्वाय घोषयः ३
येना नवग्यो वृध्यङ्गुपोर्णते येन विप्रास आपिरे ।
देवानां सुम्ने अमृतस्य चारुणो येन श्रवस्याननुः ४
एष स्य धारया सुतो ऽव्यो वारंभिः पवते मदिन्तमः । क्रीळन्नुमिरिपामिव ५ [१७]
य उस्मिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदोर्जसा ।
अभि व्रजं तन्निषे गव्यमश्व्यं वर्मवि धुष्णवा रुज ६
आ सीता परि पिञ्चता ऽश्वं न स्तोममप्युतं रजस्तुरम् । वनक्रक्षभुवृपुतम् ७
सहस्रधारं वृषभं पश्येवृधं धियं देवाय जन्मने ।
ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव ऋतं बृहत् ८
अभि द्युम्नं बृहद्यश इर्षस्पते दिव्रीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ९
आ वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निर्न विरपतिः ।
वृष्टिं द्विवः पवस्व रीतिमपां जिन्वा गविष्ये धियः १० [१८]
एतमु त्पं मवृच्युतं सहस्रधारं वृषभं दिवो बृहुः । विश्वा वसूनि बिभ्रतम् ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्यः प्रतपन्ज्योतिषा तमः ।
स सुपुतः कुविभिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्व इंससा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळानाम् । सोमो यः सुक्षितेनाम् १३
यस्य न इन्द्रः पिनाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा कामह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पार्वे नृमिर्यतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय करुणाय वायवे विषो विष्टम्भ उत्तमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिषण्या ऐश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धुन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः क्रत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षाय स शुक्रो अर्प विन्यः प्रीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम विवे पृथिव्यै शं च प्रजायै	५
दिवो धृतांसि शुक्रः प्रीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्यमानो जज्ञानः पूतः क्षरद्विश्वानि मन्द्रः स्ववित्	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामुराणः कश्चिद्विश्वानि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम क्रत्वे दक्षायः—ऽश्वो न निकतो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिशुं जज्ञानं हरिं मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्ट चारुर्मदाया—ऽपामुपस्थे कविर्भगाय	१३
बिर्भर्ति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्रा जवान्	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रीतस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार—स्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररिता अद्भिर्मृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्यमानो अद्भिभिः सुतः	॥९॥ १८
असंजि वाजी तिरः पवित्र—मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अश्वन्त्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्द्रमिन्द्राय मोशते नि तोशते श्रीणन्नुग्रो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७४)

(११०)

११ व्यरुणस्त्रैवृष्णः, अस्रवस्युः पौरुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ अश्विबृहती, १०-१२ विराट् ।

पर्यु पु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सुक्षणिः ।

द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे

१

अनु हि त्वां सुतं सोम मदांसि महे तमयराज्ये ।

वाजा अभि पवमान प्र गाहसे

२

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शकमना पर्यः ।

गोजीरया रहमाणः पुरंध्या

३

अजीजनो अमृत मर्त्येष्वं क्रतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।

सदांसरो वाजमच्छा सनिष्यदत्

४

अभ्यमि हि श्रवसा ततार्विथो त्सं न कं विजिनपानमक्षितम् ।

शर्याभिर्न भरमाणो गर्भस्त्योः

५

आर्वा के चित् पश्यमानास आप्यं वसुरुचो विव्या अभ्यनूपत ।

वारं न देवः संविता व्युणुते

६ [२२]

त्वे सोम प्रथमा वृक्तवर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।

स त्वं नो वीर वीर्याय चोदय

७

विवः पीयूषं पूर्यं यदुक्थ्यं महो गाहाद्विव आ निरधुक्षत ।

इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन्

८

अध यक्षिमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा भुवनाभि मज्मना ।

यूथे न निःष्ठा वृषभो वि तिष्ठसे

९

सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।

सहस्रधारः शतवाज इन्दुः

१०

एष पुनानो मधुमां क्रतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरुमिः ।

वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः

११

स पवस्व सहमानः पृतन्यून त्सेधन् रक्षांस्यपं दुर्गहाणि ।

स्वायुधः सासहान् त्सोम शत्रून्

१२ [२३] (१०६६)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अथा रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति स्वयुग्वाभिः सूरौ न स्वयुग्वाभिः ।
धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।

विश्वा यद्वपा परियात्युक्रभिः सतास्येभिर्क्रभिः १
त्वं त्यत् पणीनां विद्वो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं क्रतस्य धीतिभिर्दमं ।
परावतो न साम तद् यज्ञा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुभिररुषीभिर्वयो दधे रोचमानो वयो दधे २
पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत्वं सं रुदिमभिर्द्यतते दर्शतो रथो देव्यो दर्शतो रथः ।
अग्नेन्नुक्तानि पौंस्ये—न्नुं जैत्राय हर्वयन् ।

वज्रश्च यद्ववथो अनेपच्युता समत्स्वनपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराक्षिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।
तक्षा रिष्टं रुतं भिषग् ब्रह्मा सुवन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव १
जर्तुभिरोषधीभिः पर्णेभिः शकुनानाम् ।

कार्मारो अश्मभिर्द्युभिर्हरिण्यवन्तमिच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव २
कारुरहं ततो भिषग्गुपलप्रक्षिणीं नना ।

नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रायिन्वो परि स्रव ३
अश्वो वोळ्हा सुखं रथं हसनामुपमन्त्रिणः ।

शेपो शमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूकं दृच्छतीन्द्रायिन्वो परि स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यणावति सोम—मिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।
बलं दधान आत्मनि करिष्यन् वीर्यं मह—दिन्द्रायिन्वो परि स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जिकात् सोम मीढुः ।
क्रतवाकेन सत्येन अन्द्रया तपसा सुत इन्द्रायिन्वो परि स्रव २

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत ।
तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमादधु—रिन्द्रायिन्वो परि स्रव ३ (१०९६)

ऋतं वर्दधृतद्युम्न सत्यं वर्दन् तस्यकर्मन् ।

अन्धां वर्दन् त्सोम राजन् धाम्ना सोमं परिष्कृत इन्द्रायिन्वो परि स्रव ४

सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।

सं यन्ति रसिनो रसाः पुनानो ब्रह्मणा हर इन्द्रायिन्वो परि स्रव ५ [२६]

यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां वाचं वर्दन् ।

ग्राण्या सोमं महीयते सोमैर्नानन्दं जनय चिन्द्रायिन्वो परि स्रव ६

यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्वंहितम् ।

तास्मिन् मां धेहि पवमानाऽधृते लोके अक्षित इन्द्रायिन्वो परि स्रव ७

यत्र राजा वैवस्वतो यत्रावरोधनं विवः ।

यत्रामूर्यहतीरापस्तत्र मामधृतं कृधी न्द्रायिन्वो परि स्रव ८

यत्रानुक्रामं चरणं त्रिजाके त्रिविवे विवः ।

लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र मामधृतं कृधी न्द्रायिन्वो परि स्रव ९

यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।

स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र मामधृतं कृधी न्द्रायिन्वो परि स्रव १०

यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुव आसते ।

कामस्य यत्राप्ताः कामास्तत्र मामधृतं कृधी न्द्रायिन्वो परि स्रव ११ [२७] (११०)

(११४)

४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पशुकिः ।

य इन्वोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत् ।

तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन् इन्द्रायिन्वो परि स्रव १

कथं मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोद्धर्षयन् गिरः ।

सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायिन्वो परि स्रव २

सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।

देवा अदित्या ये सप्त तेभिः सोमामि रक्ष न इन्द्रायिन्वो परि स्रव ३

यत् ते राजच्छ्रुतं हविस्तेन सोमामि रक्ष नः ।

अरातीवा मा नस्तारी न्मो च नः किं चनाममिन्द्रायिन्वो परि स्रव ४ [२८] (११०)

॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०८

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । विष्टुप् ।

- अग्ने बृहन्नृपसांमूर्ध्वो अस्था—स्त्रिजगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।
 अग्निर्मानुना रुशता स्वद्वः आ जातो विश्वा सवान्यप्राः १
 स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रमे चारुर्विभृत ओषधीषु ।
 चित्रः शिशुः परि तर्मास्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कनिकदद्वाः २
 विष्णुरिथा परमस्य विद्वा—आतो बृहन्नभि पाति तृतीयम् ।
 आसा यदस्य पयो अकृतं स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र ३
 अत उ त्वा पितृभृतो जनित्री—रह्नावृधुं प्राति चरन्त्यन्नैः ।
 ता इ प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विश्व मानुषीषु होता ४
 होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।
 प्रत्यर्षिं देवस्यदेवस्य मूहा श्रिया त्वग्निमतिथि जनानाम् ५
 स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।
 अरूपो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान् ६
 आ हि द्यावापृथिवी अग्र उमे सदा पुत्रो न मातरा ततन्थ ।
 प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—स्था बह सहस्येह देवान् ७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । विष्टुप् ।

- पिपीहि देवा उशतो यविष्ठ विद्वाँ ऋतूँकृतुपते यजेह ।
 ये देव्या ऋत्विजस्तेभिरमे त्वं होतृणामस्यायजिष्ठः १
 वेपि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा कृतावा ।
 स्वाहा वयं कृणवामा हवीषि देवो देवान् यजत्वग्निर्हन् २
 आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोह्वुम् ।
 अग्निर्विद्वान् त्स यजात सेदु होता सो अध्वरान् त्स क्रतून् कल्पयाति ३ (१०)

यद्वो वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विधमा पृणाति विद्वान् येभिर्देवाँ ऋतुभिः कल्पयति
 यत् पाकृत्रा मनसा वृन्दक्ष न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्वोतां ऋतुविद्विजानन् यजिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजाति
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान् ।
 स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पर्हा इषः क्षुमतीर्विश्वजन्त्याः
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वां सुजनिमा जजान् ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि

४

५

६

७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।
 चिकिद्धि भाति भासा बृहता ऽसिक्लीमेति रुशतीमपाजन्
 कृष्णां यदेनीममि वर्षसा भूज्जनयन् योषां बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् द्विवो वसुभिररतिर्वि भाति
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जागो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकेतैर्द्युभिरग्निवितिष्ठन् रुशन्निर्वणैरभि राममस्थान्
 अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ।
 ईड्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्नक्तवैश्विकित्रे
 स्वना न यस्य भामासः पर्वन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठेभिर्विस्तेजिष्ठैः क्रीळुमन्निर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षत्रि द्याम्
 अस्य शुष्मासो दृष्टशानपवे जेहमानस्य स्वनयन् नियुद्धिः ।
 प्रत्नेभिर्यो रुशन्निर्व्वतमो वि रेभन्निन्नरतिभाति विश्वा
 स आ वक्षि माहि न आ च सत्सि द्विवस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः ।
 अग्निः सुतुकैः सुतुकैर्मिरश्चै रभस्वद्वी रभस्वो एह गम्याः

१

२

३

४

५

६

७ [३१] (११)

(४)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र त इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।
 धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्ष्वे पूरवे प्रत्न राजन्

१

(११)

यं त्वा जनांसो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव ब्रजं यविष्ठ ।

दूतो देवानामसि मर्याना मन्तर्बह्वर्षसि रोचनेन २

शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता विभर्ति सचनस्यमाना ।

धनोरधि भवता यासि हर्यं अग्निर्गीपसे पशुरिवावसृष्टः ३

भूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्ने त्वमङ्ग वित्से ।

शयं वविश्वरति जिह्यादन् रेगिह्यते युवतिं विष्पतिः सन् ४

कूचिज्जायते सनयासु नव्यो वने तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।

अस्नातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मतीः ५

तनूत्यजेत् तस्करा वनगू रशनाभिर्दृशभिर्भ्यधीताग्र ।

इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्ष्वा रथं न शुचयद्भिरङ्गैः ६

बह्वं च ते जातवेदो नमश्चे यं च गीः सदृमिद्वर्धनी भूत् ।

रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नस्तन्वोऽ अप्रयुच्छन् ७ [३२] (२८)

(५)

७ जित आप्यः । अग्निः । विष्टुप ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा मस्मद्भूदो भूरिजन्मा वि चण्टे ।

सिषक्त्यूर्धनिर्णयोरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः १

समानं नीलं वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अर्धतीभिः ।

ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि २

ऋतायिनीं आयिनीं सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।

विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कवेश्चित् तन्तुं मनसा विपन्तः ३

ऋतस्य हि वर्तनयः सुजात मिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।

अधीवासं रोदसी वावसाने घृतैरङ्गैर्वावृधाते मधूनाम् ४

सप्त स्वसूरुपीर्वावृशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा हृशे कम् ।

अन्तर्यमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वन्निमविदत् पूषणस्य ५

सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षु स्तासामेकामिवृभ्यंहरो गाव ।

आयोर्हं स्कम्भ उपमस्यं नीले पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ६

असच्च सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मन्नादितेरुपस्थे ।

अग्निर्हं नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्व आयुनि वृषभश्च धेनुः ७ [३३] (३५)

[पञ्चोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२८]

(६)

७ जित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- अयं स यस्य शर्मन्नवोभि—रग्रेरेधते जहिताभिर्धै ।
 ज्येष्ठैर्भिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पुर्येति परिवीतो विभावा १
 यो भानुभिर्विभावा विभा—त्यग्निर्देवेभिर्ऋतावाजसः ।
 आ यो विवायं सख्या सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः २
 ईशे यो विश्वस्या देववीति—रीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ ।
 आ यस्मिन् मना हवींष्यग्रा—वरिष्ठरथः स्तुभ्राति शूषैः ३
 शूषेभिर्वृधो जुषाणो अकै—र्देवा अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।
 मन्द्रो होता स जुह्वा—यजिष्ठः संमिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान् ४
 तमुस्मामिन्द्रं न रेजमान—मग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।
 आ यं विप्रासो मतिभिर्गृणन्ति—जातवेदसं जुह्वं सहानाम् ५
 सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मु—र्वाजे नाश्वाः सर्तीवन्त एवैः ।
 अस्मे ऊतीरिन्द्रवातमा—अवाचीना अग्न आ कृणुष्व ६
 अथा ह्यग्ने महा निषद्यां—सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।
 तं ते देवासो अनु केतमाय—न्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः ७ [१] (४२)

(७)

७ जित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

- स्वस्ति नो त्रिवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।
 सचेमहि तव दस्म प्रकृतै—रुरुष्या ण उरुभिर्देव शंसैः १
 इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं—जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।
 यदा ते मर्ते—अनु भोगमान्द्व—वसो दधानो मतिभिः सुजात २
 अग्निं मन्वे पितरमग्निमापि—मग्निं भ्रातरं सवृमित सखायम् ।
 अग्नेरनीकं बृहतः संपर्यं—त्रिवि शुक्रं यजतं सूर्यस्य ३
 सिधा अग्ने धियो अस्मे सनुत्री—यं त्रायसे दम आ नित्यहोता ।
 क्रतावा म रोहिदश्वः पुरुक्षु—द्युभिररमा अहर्भिवाममस्तु ४ (४३)

शुभिर्हितं सिन्नमिव प्रयोगं प्रतमृत्विजमध्वरस्य जारम ।
 बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विदुः होतारं न्यसादयन्त ५
 स्वयं यजस्व द्विवि देव देवान् किं ते पार्कः कृणवदप्रचेताः ।
 यथार्यज ऋतुभिर्देव देवा देवा यजस्व तन्वं सुजात ६
 भवा नो अग्नेऽचितोत्त गोषा भवा वयस्कृदुत नो ज्योधाः ।
 रास्वा च नः सुमहो हव्यदतिं ज्ञास्वोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

९ विशिरास्त्वाष्ट्रः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्निं रा रोदसी वृषभो रोरवीति ।
 विवश्चिदन्तो उपमां उदानं लषामुपस्थे महिषो ववर्ध १
 मुमोदु गर्भो वृषभः कुकुक्षां नक्षेमा वृत्सः शिमीवां अरावीति ।
 स देवतात्पुष्टतानि कृणवन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २
 आ यो मूर्धानं पित्रोररब्ध न्यध्वरे दधिरे सूर्यो अर्णः ।
 अस्य पत्यन्नरुपीरश्वबुध्ना ऋतस्य योनौ तन्वो जुपन्त ३
 उषउषो हि वंसो अग्रुषेपि त्वं यमयोरभवो विभावा ।
 ऋतार्य सप्त दधिषे पृथानि जनयन् मित्रं तन्वेऽस्वार्य ४
 भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोषा भुवो वरुणो यहुताय वेपि ।
 भुवो अपां नपांजातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यजस्य रजसश्च जेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ६
 अस्य त्रितः कर्तुना वने अन्त-रिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।
 सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि बुवाण आयुधानि वेति ७
 स पित्र्याण्यायुधानि विद्वा निन्द्रेपित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।
 त्रिशीषाणं सतरश्मिं जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चिन्निः संसृजे त्रितो गाः ८
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षन्तमोजो ऽर्वाभिनत् सत्पतिर्मन्यमानम् ।
 त्वाष्ट्रस्य चिद्धिश्चरुपस्य गोना माचक्राणस्त्रीणि शीषां परा वर्क ९ [४] (५८)

(९)

२ विश्विरास्त्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आश्वरीपो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्षमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि णा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणां चक्षसे	१
यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनवथा च नः	३
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि सवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्वर्षणीनाम् । अपो याचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अब्रवी दुन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पूणीत भेषजं वरुथं तन्वेडं मम । ज्योक् स सूर्यं दृशे	७
इदमापः प्र वहत यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिणं रसेन समगस्महि ।	
पर्यस्वानम आ गहि तं मा सं सृज वर्चसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां पण्ड्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । षष्ठीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विरादस्थाना ।

ओ चित् सखायं सख्या ववृत्यां तिरः पुरु चिदर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीर्घानः	१
न ते सखा सख्यं वण्टयेत सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवति ।	
महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा द्विवो धर्तार उर्विया परि ख्यन्	२
उशन्ति वा ते अमृतांस एत देकस्य चित् त्यजसं मर्त्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धायुस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चकुमा कन्द नूनमृता वदन्तो अनृतं रेपे ।	
गन्धर्वो अस्वप्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तन्नौ	४
गर्भे नु नो जनिता दंपती कर्व्वस्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र मिनन्ति वतानि वेद नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७९)

को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत ।	
बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कर्तुं नव आहनो वीच्या नृन्	६
यमस्य वा यर्य्यं काम आगन् त्समाने योनौ सहश्रेयाय ।	
जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा	७
न तिष्ठन्ति न नि सिपन्त्येते देवानां स्पर्श इह ये चरन्ति ।	
अन्येन मदाहनो याहि तूर्य तेन वि बृह रथ्येव चक्रा	८
रात्रीभिरस्मा अहभिर्दशस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मसीयात् ।	
विवा पृथिव्या मिथुना सर्वन्धू यमीर्यमस्य विभृयादजांसि	९
आ वा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।	
उप बर्हि वृषभार्य बाहु—मन्यमिच्छस्व सुभगे पति मत्	१० [७]
किं भ्रातास्यदन्तार्थं भवति किमु स्वस्वा यन्निर्कतिर्निगच्छात् ।	
कार्यमूता बृह्तेतद्रपांसि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि	११
न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पिपृच्यां पापमाहुयः स्वसारं निगच्छात् ।	
अन्येन मत् प्रसुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वष्टयेतत्	१२
बुतो वतांसि यम् नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।	
अन्या किल त्वां कक्ष्येव युक्तं परि ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम्	१३
अन्यम् ए तु त्वं यम्यन्य उ त्वां परि ष्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।	
तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवा—धर्मा कृणुष्व संविदं सुभद्राम्	१४ [८] (८१)

(११)

१ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोर्हसा विवः पयांसि यद्दो अदितिरदाभ्यः ।	
विश्वं स वैव वरुणो यथा धिया स यजियो यजतु यजियौ ऋतून्	१
रपेन्नधर्वीर्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु मे मनः ।	
इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति	२
सो चिन्नु भद्रा क्षुमती यशस्व—त्युषा उवास मनवे स्वर्वती ।	
यवीमुशन्तमुशतामन् क्रतु—मग्निं होतारं विदथाय जीजनन्	३ (८४)

- अध त्वं द्रुप्सं विभ्रं विचक्षणं विराभरद्विषितः श्येनो अध्वरे ।
यदी विशो वृणते वृस्ममार्था अग्निं होतारमध धीरजायत ४
सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्ने यनुषः स्वध्वरः ।
विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्यं वाजं सस्रवां उपयासि सूरिभिः ५ [९]
उदीरय पितरां जार आ भगमियक्षति हर्यतो हृत्त ह्वयति ।
विवक्ति वाहिः स्वपस्यते मस्वस्तविण्यते असुरो देयते मती ६
यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो अक्षत् सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।
इषं दधानो वहमानो अश्वे रा स द्युमौ अश्वान् भूपति द्यून् ७
यदग्न एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।
रतां च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अन्न वसुमन्तं वीतात् ८
श्रुधी नो अग्ने सद्ने सधस्थे युक्ष्वा रथमघृतस्य द्रवितुम् ।
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामप भूरिह स्याः ९ [१०] (१०)

(१२)

९ आहिर्हविर्धानः । अग्निः । विष्टुप् ।

- द्यावां ह क्षामां प्रथमे ऋतेनाऽभिश्वावे भवतः सत्यवाचा ।
देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीवृद्धोतां प्रत्यङ्ग स्वमसुं यन् १
देवो देवान् परिभूकतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिकित्वान् ।
धूमकेतुः समिधा माक्रजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान् २
स्वावृग्वेवस्यामृतं यदी गो रतो जातासो धारयन्त उर्वी ।
विश्वे देवा अनु तत् ते यजुर्गुर्दुहे यदेनीं दिव्यं घृतं वाः ३
अर्वाभि वां वर्धयापो घृतस्नू द्यावांभूमी शृणुतं रोदसी मे ।
अहा यद् द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वा नो अन्न पितरां शिश्रीताम् ४
किं स्विज्ञो राजा जगृहे कवुस्याऽतिं व्रतं चक्रमा को वि वेद ।
मित्रश्चिद्धि ष्मा जुहुणो देवाऽङ्घ्र्योको न यातामपि वाजो अस्ति ५ [११]
दुर्मन्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवाति ।
यमस्य यो मनवते सुमन्वग्रे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन् ६ (११)

यस्मिन् देवा विदुषे मादयन्ते विवस्वतः सदेने धारयन्ते ।	
सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्युक्तान् परि द्योतनि चरतो अजस्रा	७
यस्मिन् देवा मन्मनि संचरेन्त्यपीच्येदे न वयमस्य विद्म ।	
मित्रो नो अत्रादितिरनागान् त्सविता देवो वरुणाय वोचत	८
भुधी नो अग्ने सदेने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् ।	
आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किर्देवानामपे भूरिह स्याः	९ [१२] (९९)

(१३)

५ आङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धाने । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां बह्व्यं पूर्य नमोभिर्वि श्लोक एतु पथयेव सूरः ।	
शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि द्विव्यानि तस्थुः	१
यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः ।	
आ सीदतं स्वमु लोके विदनि स्वासस्थे भवतमिन्द्वे नः	२
पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि व्रतेन ।	
अक्षरेण प्रति मिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि	३
देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं प्रजायै कममृतं नावृणीत ।	
बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत् कषिं प्रियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत्	४
सप्त क्षरन्ति शिश्वि मरुत्वन्ते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतचतुम् ।	
उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतेते उभयस्य पुण्यतः	५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रयवैभृगुलोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा, १०-१२ भवानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४-१६ अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेषिवासं प्रवतो महीरनु बहुभ्यः पन्थामनुपस्पृगा म॥	
वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य	१
यमो नो गातुं प्रथमो बिबेक् नैषा गव्यतिरपभर्तवा उ ।	
यत्रा नः पूर्वे पितरः परेषु रेना जज्ञानाः पथ्याडे अनु स्वाः	२
मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभि बृहस्पतिर्कक्रभिर्वावृधानः ।	
यौध्वं देवा बावृधुर्यं च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति	३ (१०७)

इमं यमं प्रस्तरमा हि सीदा—ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविद्वानः ।

आ त्वा मन्त्राः कविश्रस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व

४

अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञियेभि—र्यमं वैरूपैरिह मादयस्व ।

विवस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे ब्रहिण्या निघद्य

५ [१४]

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।

तेषां वयं सुमनौ यज्ञियानां—मपि भद्रे सौमनसे स्याम

६

प्रेहि प्रेहि पथिभिः पूर्वैभि—र्यत्रा नः पूर्वं पितरः परेयुः ।

उभा राजाना स्वधया मर्दन्ता यमं पश्यासि वरुणं च देवम्

७

सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने—ष्टापूतेन परमे व्योमन् ।

हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः

८

अपेतं वीतं वि चं सर्पतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमकन् ।

अहोभिरन्दिश्वक्तुभिर्यद्वक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै

९

अतिं द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुनां पथा ।

अथा पितृन् त्सुविदत्रां उपेहि यमेन ये संधमादु मर्दन्ति

१० [१५]

यो ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षौ नृचक्षसी ।

ताभ्यामिनं परिं देहि राजन् त्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि

११

उरूणसावसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।

तावस्मभ्यं हशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम्

१२

यमाय सोमं सुनुत यमार्य जुहुता हविः ।

यमं ह यज्ञो गच्छ त्यग्निदूतो अरंकृतः

१३

यमार्य घृतवद्धविर्जुहोत प्र चं ति शृणुतं रा

स नो देवेष्वा यमद् कृधमायुः प्र आवस

१४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।

इदं नम कपिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृज्यः

१५

त्रिकं दुकेभिः पतति षड्वीरेकमिदुहत् ।

त्रिपुङ्गायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आहिता

१६ [१६] (११०)

(१५)

१४ शङ्खो यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

- उदीरतामवरं उत परांस उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु १
 इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वांसो य उपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निर्वत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्व २
 आहं पितृन् त्वुविद्वो अविस्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषवो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ३
 बर्हिषदः पितर अत्यर्वा—गिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शंतमेना—स्था नः शं योररूपो दधात ४
 उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्वेषु निधिषु प्रियेषु ।
 त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त धिं जुवन्तु तेऽवन्त्वस्मान् ५ [१७]
- आच्या जानु दक्षिणतो निपद्ये—मं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आगः पुरुषता काराम ६
 आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त द्वाशुषे मर्त्याय ।
 पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ७
 ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।
 तेभिर्धर्मः संरराणो हवींष्यु—शत्रुशान्तिः प्रतिकाममंतु ८
 ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदुः स्तोमं तष्टासो अर्केः ।
 आग्ने याहि सुविद्वेत्रेभिरवाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसन्दिः ९
 ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण देवैः सरथं दधानाः ।
 आग्ने याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वेः पितृभिर्धर्मसन्दिः १० [१८]
- अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदैःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
 अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्य—था रयिं सर्ववीरं दधातन ११
 त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मन्यानि सुरभीणि कृत्वी ।
 प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्ष—न्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि १२
 ये चेह पितरो ये च नेह यँश्च विद्म यँ उ च न प्रविद्म ।
 त्वं वैत्य यति ते जातवेदः स्वधाभिर्धर्मं सुकृतं जुषस्व १३ (१३३)

ये अग्निवृधा ये अग्निदग्धा मध्ये विवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (११६)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहो माभि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिणो मा शरीरम् ।

यदा शृतं कृष्णवो जातवेदो ऽथेभेनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः

१

शृतं यदा करसि जातवेदो ऽथेभेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।

यदा गच्छात्यसुनीतिमेतां मथा देवानां वज्रनीर्भवाति

२

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वार्तमात्मा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तत्र ते हितमोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः

३

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहेनं सुकृतासु लोकम्

४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधाभिः ।

आयुर्वसान् उप वेतु शेषः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः

५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आनुतोदं पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।

अग्निदह्विश्वादगदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो आविवेश

६

अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्वयस्व सं प्रोणुष्व पीवसा मेदसा च ।

नेत् त्वा धृष्णुर्हरसा जह्वाणो वृधृग्विधृक्ष्यन् पर्यङ्कयति

७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामृत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते

८

कृष्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिपवाहः ।

इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्

९

यो अग्निः कृष्यात् प्रविवेश वो गृहमिमं पर्यञ्जितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सुधस्थे

१० [२१]

यो अग्निः कृष्यावाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।

प्रेतुं हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ

११

उशन्तस्त्वा नि धीमद्युशन्तः सभिधीमहि ।

उशन्तुशत आ वह पितृन् हविषे अन्तवे

१२

(११६)

यं त्वमग्निं समदहं स्तुतुं निर्वोपया पुनः ।

क्रियाम्बवन्न रोहतु पाकदुर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकारति ह्यादिके ह्यादिकारति ।

मण्डूकपात्रं तु सं गम्य इमे स्वर्गिणि हविष्य

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवश्वा यामायनः । १-२ सरण्युः ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,
११-१३ सोमो वा । त्रिष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृहती वा ।

त्वष्टां कुहिमे बहनुं कृणोती तीदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विर्वस्वतो ननाश

१

अपांगूहन्मृतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सर्वणामददुर्विर्वस्वते ।

उताम्बिनावभरद्यत तदासी दर्जहादु द्वा मिथुना सरण्युः

२

पूषा त्वेतश्चर्यावयतु प्र विद्वा ननष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वैतेभ्यः परि ददत पितृभ्यो ऽग्निर्वैवेभ्यः सुविकृत्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परि पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यन्नासति सुकृतो यन्न ते युयुस्तत्र त्वा देवः संविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु देवु सर्वाः सो अस्मां अभ्रयतमेन नेषत् ।

स्वस्तिदा आघृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथार्जनिष्ट पूषा प्रपथे द्विवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उमे अमि प्रियतमे सुधस्थे आ च परां च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमानि ।

सरस्वतीं सुकृतो अहयन्त सरस्वतीं कृशुषे वार्यं दात

७

सरस्वति या सरथं युयार्थं स्वधार्मिर्देवि पितृभिर्मर्दन्ती ।

आसद्यास्मिन् ब्रह्मिर्षि मादयस्वा ऽनमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिलो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवी रुदिर्दाम्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

- द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु द्यूनिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
 समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ११
- यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशुर्बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थान् ।
 अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रुतम् १२
- यस्ते द्वप्सः स्कुन्नो यस्ते अंशुर्ववश्च यः पुरः सुचा ।
 अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे १३
- पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मास्रकं वचः ।
 अपां पर्यस्वदित् पयस्तेन मा सह शुन्धत १४ [२५] (१६)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ धाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधा, १४ प्रजापतिर्वा ।
 त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

- परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।
 चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरियो मोत वीरान् १
- मृत्योः पदं योपयन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।
 आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यजियासः २
- इमे जीवा वि मृतैराववृत्रं न भून्नाद्रा देवहूतिर्नो अद्य ।
 प्राश्त्रो अगाम नृतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ३
- इमं जीवभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।
 शतं जीवन्तु शरदः पुरुची रन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन ४
- यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथं क्रताव क्रतुभिर्यन्ति साधु ।
 यथा न पूर्वमपरो जहात्येवा धातरायूषि कल्पयैषाम् ५ [२६]
- आ रोहतायुर्जसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।
 इह त्वष्टां सुजनिमा सजोषां वीर्यमायुः करति जीवसे वः ६
- इमा नारीरविध्रुवाः सुपत्नी रास्त्रनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।
 अनश्वोऽनभीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्ने ७
- उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमितमुषं शेष एहि ।
 हस्तग्रामस्य दिधिषोस्तेवेदं पत्युर्जनित्वमाभि सं बभूध ८

धनुर्हस्ताद्वा ददानीं मृतस्याऽऽस्मे क्षत्राय वर्चसे वलाय ।

अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीर्यम

९

उप सर्प सातरं भूमिभृताः मरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।

ऊर्णज्जदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निर्रक्तेरुपस्थात

१० [२७]

उच्छ्रश्चस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपवश्चना ।

माता पुत्रं यथा सिचा ऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि

११

उच्छ्रश्चमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।

ते गृहासो घृतश्चुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र

१२

उत् तै स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परीमं लोमं निदधन्मो अहं रिपम् ।

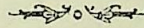
एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु तेऽत्रा यमः सादना ते मिनेतु

१३

प्रतीचीने मामहनीष्वाः पूर्णसिवा दधुः ।

प्रतीचीं जग्रभा वाचमश्वं रक्षनया यथा

१४ [२८] (१७६)



[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्वाहणिवी, भार्गवश्च्यवनो वा । आपः, गावो वा,

१ उत्तरार्धर्चस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

नि वर्तध्वं मानु गाताऽऽस्मान् त्सिपक्त रेवतीः ।

अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयतं रयिम्

१

पुनरेता नि वर्तय पुनरेता न्या कुरु ।

इन्द्र एणा नि यच्छ त्वमिरेता उपाजतु

२

पुनरेता नि वर्तन्तामस्मिन् पुण्यन्तु गोपती ।

इहैवाग्ने नि धारयेह तिष्ठतु या रयिः

३

यज्ञियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परारणम् ।

आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे

४

य उदानद् व्ययनं य उदानद् परारणम् ।

आवर्तनं निवर्तनमपि गोपा नि वर्तताम्

५

आ निवर्त नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवामिर्भुनजामहे

६

(१८२)

परि वो विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यसा ।

ये देवाः के च यज्ञियास्ते रय्या सं सृजन्तु नः ।

आ निर्वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तय ।

भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभ्य एना नि वर्तय

७

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
(एष मन्त्रः शान्त्यर्थः) २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो अपि वातय मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शासा मित्रं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्वरेनीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कूपनीळं भासाकेतुं वर्धयन्ति

। ध्राजते श्रेणिदन्

३

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानं द्विवो अन्तान् । कविरभ्रं दीद्यानः

४

जुषद्भुव्या मानुषस्योर्ध्वस्तस्थावृभ्वा यज्ञे । मिन्वन् त्सन्नं पुर एति

५

स हि क्षेमो हविर्यज्ञः श्रुष्टीदस्य गातुरेति । अग्निं देवा वाशीमन्तम् ६ [२]

यज्ञासाहं दुर्व ह्ये ऽग्निं पूर्वस्य शेवस्य । अद्वेः सूनमायुमाहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः । अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरुषो यामो अस्य ब्रध्न क्रञ्ज उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा तै अग्ने विमदो मनीषा मूर्जो नपावृमृतेभिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षत् सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः

१० [३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

आग्निं न स्ववृक्षिताभिर्होतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय स्तीर्णवर्हिषे वि वो मदे शीरं पावकशोचिषं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मद् कर्जीतिरम् आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वे धर्माण आसते जुहुभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मदे विश्वा अधि भ्रियो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

सम्यक् मन्यसे रुचिं सहसावज्ञमर्त्य ।	
तथा नो वाजसतये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा मरा विवक्षसे	४
अग्निर्जातो अथर्वणा विद्विश्वा नि कान्या ।	
भुवद्भूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे	५ [४]
त्वां यज्ञेष्वीकृते ऽग्नें प्रयत्यध्वरे ।	
त्वं वरूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि वाशुषे विवक्षसे	६
त्वां यज्ञेष्वुत्विजं चारुमग्ने नि पेंद्रे ।	
घृतभृतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षमिविवक्षसे	७
अग्नें शुक्लेण शोचिषो—र प्रथयसे बृहत् ।	
अमिकन्दं वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे	८ [५] (२०२)

(२२)

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुको वसुरुद्ध । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृहती; ५, ७, ९ अनुष्टुप्; १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नथ जने मित्रो न श्रूयते ।	
कर्षीणां वा यः क्षये गुहां वा चक्रेषे गिरा	१
इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्रयुर्वीपमः ।	
मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चक्रे असाभ्या	२
महो यस्पतिः शर्वसो असाभ्या महो नृम्णस्य तूनुजिः ।	
मर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम्	३
युजानो अश्वा वातस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः ।	
स्पन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः	४
त्वं त्या चिद्वातस्याश्वागां क्रज्जा त्मना वहध्ये ।	
योर्विद्वो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदार्यः	५ [६]
अध गमन्तोशनां पृच्छते वां कदर्या न आ गृहम् ।	
आ जग्मथुः पराकाद् द्विवश्च गमश्च मर्त्यम्	६
आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं ब्रह्मोद्यंतम् ।	
तत् त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यद्वन्नमानुषम्	७ (२०९)

अकृमा दस्युरभि नो असन्तु रन्ध्रव्रतो अवाप्तुषः ।

त्वं तस्यामित्रहन् वधदुसस्य दम्भय

त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्वोतासो बर्हणा ।

पुरुत्रा ते वि पुतयो नवन्त क्षोणयो यथा

त्वं तान् वृत्रहत्ये चोदयो नृन् कार्पाणे शूर वज्रिवः ।

गृहा यदी कवीनां विशां नक्षत्रशवसाम्

मक्षु ता त इन्द्र दानाप्रस आक्षणे शूर वज्रिवः ।

यन्द्र शुष्णस्य दुम्भयो जातं विश्वं सयावभिः

माकुर्ध्वगिन्द्र शूर वस्वीरस्मे भूवन्नभिष्टयः ।

व्ययवयं त आसां सुन्ने स्याम वज्रिवः

अस्मे ता त इन्द्र सन्तु सत्या ऽहिंसन्तीरुपस्पृशः ।

विद्याम् यासां भुजो धेनूनां न वज्रिवः

अहस्ता यदुपदी वर्धत क्षाः शर्चीभिर्वेद्यानाम् ।

शुष्णं परि प्रदक्षिणिद् विश्वार्यवे नि शिश्रथः

पिबांपिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो वसवान् वसुः सन् ।

उत त्रायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कुधी नः

(२३)

७ ऐन्द्रो घिमदः प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृदा । इन्द्रः । जगती, १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अमिसारिणी ।

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथ्यं विव्रतानाम् ।

प्र श्मश्रु दोधुवदुध्वथा भूद् वि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा

हरी न्यस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मधैर्मघवा वृत्रहा भुवत् ।

ऋभुवार्ज ऋभुक्षाः पत्येत शवो ऽव क्षणौमि दासस्य नाम चित्

यदा वज्रं हिर्ण्यमिदथा रथं हरी यमस्य वहतो वि सूरिभिः ।

आ तिष्ठति मघवा सनश्चुत इन्द्रो वार्जस्य दीर्घश्रवसस्पतिः

सो चित्रु वृष्टिर्यथा स्वा सच्च इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि प्रुष्णते ।

अव वेति सुक्षयं सुते मधूदिद्धनोति वातो यथा वनम्

यो वाचा विवाचो मृधवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान ।

तत्तदिदस्य पौंस्यं गृणीमसि पितेव यस्तर्विषी वावृधे शवः

(२२२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजनन्नपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोजनसिनस्य यदा पुंशं न गोपाः करामहे

६

माकिर्न एना सख्या वि यौपुस्तव चेन्द्र विमदस्य च क्रयैः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिव वृस्मे तं सन्तु सख्या शिवानि

७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अभिनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप् ।

इन्द्र सोममिभं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मे रयिं नि धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवक्षसे

१

त्वां यज्ञेभिरुक्थैरुप हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो वेहि वार्यं विवक्षसे

२

यस्पतिर्वार्याणां मसि रधस्य चोद्विता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विषो नः पाह्यंहसो विवक्षसे

३

युवं शक्ता मायाविनां समीची निर्ममन्थतम् ।

विमदेल यदीळिता नासत्या निर्ममन्थतम्

४

विश्वे देवा अकृणन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावन्नुवन् देवाः पुनरा वहतादिति

५

मधुमन्मे परारयणं मधुमत् पुनरायनम् ।

ता नो देवा कुवतया युवं मधुमतस्कृतम्

६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

मद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।

अथा ते सुख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवसे विवक्षसे

१

द्विस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अथा कासा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसूयवो विवक्षसे

२

उत धृतानि सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ।

अथा पितेव सूनवे वि वो मदे मुळा नो अभि चिद्विधाद्विवक्षसे

३

(२३३)

- समु प्र यन्ति धीतयः सर्गासोऽवताँ इव ।
 कर्तुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसाँ इव विवक्षसे ४
 तव त्ये सोम शक्तिभिर्निकामासो वृषिबरे ।
 गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे ५ [११]
 पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगत् ।
 समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे ६
 त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।
 सधं राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे ७
 त्वं नः सोम सुकतुर्वयोधेयाय जागृहि ।
 क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे ब्रुहो नः पाह्यंहसो विवक्षसे ८
 त्वं नो वृत्रहन्तभेन्द्रस्येन्द्रो शिवः सखा ।
 यत् सीं हवन्ते समिथे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातौ विवक्षसे ९
 अयं घ स तुरो मवृ हन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।
 अयं कक्षीर्वतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे १०
 अयं विप्राय वाशुषे वाजौ इयति गोमतः ।
 अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे ११ [१२] (२४१)

(२६)

१ पेन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुषो वसुरुद्धा । पूषा । अनुष्टुप्, १, ४ उज्जिह्व ।

- प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।
 प्र वृक्षा नियुदथः पूषा अविष्टु माहिनः १
 यस्य त्यन्महित्वं वातापर्यमयं जनः ।
 विप्र आ वंसद्भीतिभिश्चिकेत सुष्टुतीनाम् २
 स वेद सुष्टुतीना मिन्दुर्न पूषा वृषा ।
 अमि प्सुरः प्रुपायति व्रजं न आ प्रुपायति ३
 मंसीमाहिं त्वा वय मस्माकं देव पूषन् ।
 मतीनां च साधनं विप्राणां चाध्वम् ४
 प्रत्यर्धिर्यज्ञानां मश्वहयो रथानाम् ।
 ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सुखः ५ [१३] (२४६)

अधीषमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वालोवायोऽर्वाणां मा वासांसि मर्षजत्

६

इनो वाजानां पतिरिनः पुंष्टीनां सखा ।

प्र इमं हृष्यतो दूषोद् वि वृथा यो अदाभ्यः

७

आ ते रथस्य पूषं लूजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्यार्थिनः सखा सजोजा अनेपच्युतः

८

अस्माकंमूर्जा रथं पूषा अविष्णु माहिनः ।

सुवह्वाजानां वृध इमं नः गृणवद्वयम्

९ [१४] (२५०)

(२७)

१४ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असत् सु मे जरितः साधिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।

अनाशीदीमहमस्मि प्रहन्ता संत्यध्वतं वृजिनायन्तमाभुम्

१

यदीदृहं शुधये संनया न्यदेवयून् तन्वांश्च शुशुजानान् ।

अगा ते तुष्टं वृषभं पंचानि तीव्रं सुतं पञ्चवृशं नि पिञ्चम्

२

नाहं तं वेदु य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।

यदावाख्यत् समरणमृधाव दादिह मे वृषभा प्र कुवन्ति

३

यदज्ञातिषु वृजनेष्वासं विश्वे सुतो मघवानो म आसन् ।

जिनामि वेत् क्षेम आ सन्तमाभुं प्र तं क्षिणां पर्वते पावृगृह्य

४

न वा तु मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यदृहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो भयात् एवेदन् धून् किरणः समेजात्

५ [१५]

दर्शन्वत्रं गृतपां अनिन्दान् बाहुक्षदुः शरवि पत्यमानान् ।

घृष्टं वा ये निनिदुः सखाय मध्यू न्वेषु पवयो ववृत्युः

६

अमूर्वोक्षीत्युः आयुरानद् वर्षन्तु पूर्वं अपरो नु दर्षत् ।

द्वे पवस्ते परि तं न मूतो यो अस्य पारे रजसो विवेष

७

गावो यवं प्रयुता अयो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।

हवा इवयो अमितः समायन् किर्यदासु स्वपतिश्छन्दयाते

८

(२५८)

सं यद्वयं यवसादो जनानां—महं यवाद् उर्वज्जे अन्तः ।

अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा—दथो अयुक्तं युनजद्वन्वान्
अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानि ।
स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या—दयुद्धो अस्य वि भंजानि वेदः

१

१० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वात् कस्तां विद्वां अभि मन्याते अन्धाम् ।

कतरो मेनि प्रति तं मुचाते य ई वहति य ई वा वरेयात्

कियती योषा मयतो वधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।

भद्रा वधूर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित्

पुतो जंगार प्रत्यश्चमसि शीर्ष्णा शिरः प्रति दधौ वरूथम् ।

आसीन ऊर्ध्वामुपासं क्षिणाति न्यडुत्तानामन्वेति भूमिम्

बृहन्नच्छायो अपलाशो अवीं तस्थौ माता विषितो अत्ति गर्भः ।

अन्यस्या वृत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुरूधः

सप्त वीरासो अधरादुदाय—ब्रूष्योत्तरात्तात् समजग्मिरन्ते ।

नव पश्वातात् स्थविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्वः

कुशानामेकं कपिलं समानं तं हिन्वन्ति कृतवे पार्याय ।

गर्भं माता सुधितं वक्षणा—स्ववेनन्तं तुषयन्ती विभर्ति

पीवानं मेपमपचन्त वीरा न्युप्ता अक्षा अनु वीव आसन् ।

द्वा धनुं बृहतीमप्स्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता

वि क्रोशनासो विष्वश्च आयन् पर्चाति नेमो नहि पक्षदुधः ।

अयं मे देवः संविता तदाह दृष्ट इद्वनवत् सर्पिरन्नः

अपश्यं ग्रामं वहमानमारा—दचकया स्वधया वर्तमानम् ।

सिषक्त्युर्यः प्र युगा जनानां सद्यः शिक्षा प्रमिनानो नवीयान्

एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो पु प्र संधीमुद्धुरिन्ममन्धि ।

आपश्चिदस्य वि नशन्त्यर्थं सूरश्च मर्क उपरो बभूवान्

अयं यो वज्रः पुरुषा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।

श्रव इदेना परो अन्यदस्ति तदव्यथी जरिमाणस्तरन्ति

वृक्षेवृक्षे निर्यता मीमयद्वौ—स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुषादः ।

अथेदं विश्वं भुवनं भयात् इन्द्राय सुन्वदृषये च शिक्षत्

११

१२

१३

१४

१५ [१७]

१६

१७

१८

१९

२० [१८]

२१

२२

(१७९)

वेवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कृन्तन्नदिषामुपगं उदायन् ।

त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनुषा द्वा वृषूकं बहत् पुरीषम्

२३

सा ते जीवार्तुस्त तस्य चिद्धि मा स्मेताद्वगर्प गूहः समर्थे ।

आत्रिः स्वः कृणुते गूहते ब्रुसं स पादुरस्य निजिजि न मुच्यते

२४ [१७] (२७७)

(२८)

(१२) १ इन्द्रस्तुषा वसुकपत्नी ऋषिकाः २, ६, ८, १०, १२ इन्द्र ऋषिः ३, ४, ५, ७, ९, ११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।
२, ६, ८, १०, १२ ऐन्द्रो वसुको देवताः १, ३, ४, ५, ७, ९, ११ इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् ।

विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम समेदह श्वशुरि ना जगाम ।

जक्षीयान्द्वाना उत सोमं पपीयात् स्वाशितः पुनरस्तं जगायात्

१

स रोरुवद्वृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्ष्मन् तस्थौ वरिमन्ना पृथिव्याः ।

विश्वेध्वेनं वृजनेषु पाप्मि यो मे कुक्षी सुतसोमः पूणाति

२

अद्रिणा ते मन्दिनं इन्द्र तूयान् त्सुन्वन्ति सोमान् पिबंसि त्वमेपाम् ।

पचन्ति ते वृषभा अस्मि तेषां पृक्षेण यन्मघवन् ह्वयमानः

३

इदं सु मे जरितरा चिकिद्धि प्रतीपं शपं नद्यो बहन्ति ।

लोपाशः सिंहं प्रत्यश्रमत्साः क्रोष्टा वराहं निरतक्त कक्षात

४

कथा त एतद्गृहमा चिकेत गृत्सस्य पार्कस्तवसो मनीषाम् ।

त्वं नो विद्वो कृतुथा वि वोचो यमर्धं ते मघवन् क्षेम्या धूः

५

एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति द्विवश्विन्मे बृहत उत्तरा धूः ।

पूरु सहस्रा नि शिशामि साकमशत्रुं हि मा जानिता जजान

६ [२०]

एवा हि मां तवसं जजुरुयं कर्मन्कर्मन् वृषणामिन्द्र वेवाः ।

वधीं वृजं वजेण मन्दसानो ऽप वृजं महिना दाशुपे वम्

७

वेवास आयन् परशूरविभ्रन् वना वृश्चन्तो अभि विद्धिरायन् ।

नि सुद्वं दधतो वक्षणासु यत्रा कृपीटमनु तदहन्ति

८

शशः क्षुरं प्रत्यश्रं जगारा ऽद्रिं लोगेन व्यभेदमारात् ।

बृहन्तं चिदहते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शशुवानः

९

सुपुर्ण इत्था नखमा सिषाया वरुद्धः परिपदं न सिंहः ।

निरुद्धश्चिन्महिपस्तर्षावान् गोधा तस्मा अयथं कर्षेत्तत्

१० (२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षयेत्—ये ब्रह्मणः प्रतिषीधन्त्यन्नैः ।

मिम उक्ष्णोऽवसृष्टां अदन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः

११

एते शमीभिः सुशमीं अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः । सोमं उक्थैः ।

नृबद्धदन्तुषं नो माहि वाजान् द्विवि भवो दधिषे नाम वीरः

१२ [२१] (२८)

(२९)

८ ऐन्द्रो वस्तुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधाधि चाक—उच्छुचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।

यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्

१

प्र ते अस्या उषसः प्रापरस्या नृतौ स्यास नृतमस्य नृणाम् ।

अनु त्रिशोकः शतमावहन्तु कुत्सेन रथो यो असत् ससवान्

२

कस्ते मद इन्द्र रत्न्यो भू—दुरो गिरो अम्युगो वि धाव ।

कद्वाहो अवांगुपं मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः

३

कदु द्युन्नमिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया करसे कन्न आगन् ।

मित्रो न सत्य उरुगाय भूत्या अन्नै समस्य यदसेन् मनीषाः

४

प्रेर्य सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव गमन् ।

गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वा—नर इन्द्र प्रतिशिक्षन्त्यन्नैः

५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्जमा पृथिवी काव्येन ।

वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाद्वान् भवन्तु पीतये मधूनि

६

आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्र मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।

स वावृधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि क्रत्वा नर्यः पौर्यैश्च

७

व्यानलिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्याय पूर्वीः ।

आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयसि

८ [२३] (२९)

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४२]

१५ कषय ऐलूषः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गातुरे—त्वयो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।

मही मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुजयसे रीरधा सुवृत्तितम्

१

(२९)

अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि भूता—ऽच्छाप इतोऽगतीरुशन्तः ।
 अब याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः २
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रमपां नपांतं हविषा यजध्वम् ।
 स वो ददुर्मुर्मिमद्या सुपर्णं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत ३
 यो अग्निधमो दीदयकुप्स्वन्तयं विम्रांस ईळते अध्वरेषु ।
 अपां नपान्मधुमतीरपो वा याभिरिन्द्रो वावृध वीर्याय ४
 याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्धुवतिभिर्न मयः ।
 ता अध्वर्यो अपो अच्छा परेहि यदामिन्द्रा ओषधीभिः पुनीतात ५ [२४]

एवेद्युने युवतयो नमन्त यदीमुशच्छातीरित्यच्छ ।
 सं जानते मनसा सं चिकिन्ने अध्वर्यवो धिषणापश्च देवीः ६
 यो वो वृताभ्यो अकुंजोतु लोकं यो वो मद्या अभिशस्तेरमुश्रत ।
 तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मिं देवमादनं प्र हिणोतनापः ७
 प्रास्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मिं गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उताः ।
 घृतघृष्टमीडयमध्वरेष्वा—ऽऽपो रेवतीः गृणुता हवं मे ८
 तं सिन्धवो मत्सरमिन्द्रपानं मूर्मिं प्र हेत य उभे इर्यति ।
 मद्रुच्युतमौजानं नम्रोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सं ९
 आवर्ततीरध नु द्विधारा गोपयुधो न नियवं चरन्तीः ।
 ऋषे जनित्रीर्भुवनस्य पत्नीरपो वन्दस्व सवृधः सयोनीः १० [२५]

हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनये धनानाम् ।
 ऋतस्य योगे वि प्यध्वमूर्धः श्रुष्टीवरीभूतनास्मस्यमापः ११
 आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः क्रतुं च भद्रं विभृथाष्टतं च ।
 रायश्च स्थ स्वप्तस्य पत्नीः सरस्वती तद्रूणते वयो धात । १२
 प्रति यदापो अहश्मयातीरुतं पर्यासि विश्रुतीर्मधूनि ।
 अध्वर्युभिर्मनसा संविद्वाना इन्द्राय सोमं सुपर्णं भर्गन्तीः १३
 एमा अगमन् रेवतीर्जीवधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।
 नि ब्रिहिषि धत्तन सोम्यासो ऽपां नत्त्रां संविद्वानास एनाः १४
 आगमन्नाप उशतीर्विहिरेदं न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
 अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोममभुदु वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३०)

(३१)

११ कवच पेल्लपः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैरवसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुप्रस्वायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम १
 परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
 उत स्वेन क्रतुना सं वदेत श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृध्यात् २
 अधायि धीतिरसंसृग्रमंशा स्तीर्थे न दुस्मसुषं युन्धूमाः ।
 अभ्यानरम सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम ३
 नित्यश्चाकन्यात् स्वपतिर्दमना यस्मा उ देवः संविता जजान् ।
 भगो वा गोभिर्यम्यमनज्यात् सो अस्यै चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उपसामिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समायन् ।
 अस्य स्तुतिं जेतुभिर्क्षमाणा आ नः शरमास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अस्येदेवा सुमतिः पप्रधाना ऽभवत् पूर्वा भूमन्ता गौः ।
 अस्य सनीळा असुरस्य योनौ समान आ भरणे बिभ्रमाणाः ६
 किं स्विद्रनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्पत्तुक्षुः ।
 संतस्थाने अजरे इतर्जती अहानि पूर्वीरुपसो जरन्त ७
 नैतावदेना पुरो अन्यद स्तुक्ष्मा स द्यावापृथिवी बिभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यवीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वी मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोर्कम् ९
 स्तरीर्यत् सूतं सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वः पित्रोर्जनिष्ट शम्यां गौर्जगार यद्ध पृच्छान् १०
 उत कण्वं नृपदः पुत्रमाहु रूत श्यावो धनुमादत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुद्रादपिन्वतोर्धं कृतमत्र नकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३२०)

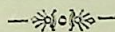
(३२)

१ कवच पेल्लपः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

प्र सु रमन्ता धियसानस्य सक्षणि वरेभिर्वरा अभि पु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्धसो बुबोधति १ (३२१)

वीन्द्र यासि द्विव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुषतु ।
 ये त्वा वहन्ति सुहृदध्वरो उप ते सु वन्वन्तु वग्वन्ता अराधसः २
 तदिन्मे छन्सद्वपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोर्धीर्यति ।
 जाया पतिं वहति वग्वन्ता सुप्रत पुंस इन्द्रो वहतुः परिष्कृतः ३
 तदित् सधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुयूथस्य पूर्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिजन्तः ४
 प्र वोऽच्छा रिरिचे देवयुपदमेको रुद्रेभिर्वाति तुर्वणिः ।
 जरा वा येष्वमृतं पु द्वावने परि व ऊर्मेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपंगूळहमम्सु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्रां अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिप्नु आगाम ६
 अक्षेत्रवित् क्षेत्रविदुं ह्यप्रात् स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्योत सुतिं विन्दत्यञ्जसीनाम् ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृता अधयन्मातुरुधः ।
 एमेनमाप जग्निमा युवानमहेच्छन् वसुः सुमना बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण ददतो मयानि ।
 वान इहो मध्वानः सो अस्त्वयं च सोमो हृदि यं विमर्भि ९ [३०] (३२९)



[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

१ कवप पेल्लवः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमश्रवा मैत्रातिथिः ।

१ त्रिष्टुप् प्रगाथः = (२ वृहती, ३ सतोवृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मां युयुज्जे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुरागादिति वोप आसीत १
 सं मां तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।
 नि बाधते अमतिर्नम्रता जसुर्वेन वैवीयते मतिः २
 मूषो न शिश्रा व्यदन्ति माध्वः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सक्नुत सु नो मधवन्निन्द्र मृळया ऽधा पितेव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । मंहिष्ठं वाघतामृषिः ४
 यस्य मा हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वांसो गिरं उपमश्रवसः पितुः । क्षेत्रं न रणवमुचुषे ६
अधि पुत्रोपमश्रवो नपान्मित्रातिथेरिति । पितुष्टे अस्मि वन्विता ७
यदीशीयामृतानां—मृत वा मर्त्यानाम् । जीवेद्विष्मच्चवा भ्रमं ८
न देवानामतिं ब्रतं ज्ञातात्मा च न जीवति । तथा युजा वि वारुते ९ [२] (३८)

१४ कषय पेलूयः अक्षो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षः, १३ कृषिः, २-६, ८, १०, ११, १४ अक्ष-कितव-निन्दा । शिष्टपृ. ७ जगती ।

प्रावेपा मां बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा हरिणे वृद्धतानाः ।
सोमस्येव मौजवतस्य अक्षो विभीर्दको जागृविर्मह्यमच्छान् १
न मां मिमेथ न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत् ।
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो रनुब्रतामप जायामरोधम् २
द्वेष्टि श्वश्रुरप जाया रुणद्धि न नाथितो विन्दते मर्द्धितारम् ।
अश्वस्येव जरतो वस्यस्य नाहं विन्वामि कितवस्य भोगम् ३
अन्ये जायां परि भृशान्त्यस्य यस्यागुधद्वेदेन वाज्यक्षः ।
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम् ४
यवादीध्ये न दविषाण्येभिः परायद्भ्योऽव हिये सखिभ्यः ।
न्युताश्च बभ्रवो वाचमर्कत एमीदेषां निष्कृतं जारिणीव ५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो ज्ञेयामीति तन्वाद्ये शूशुजानः ।
अक्षासो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदीन्ने दधत् आ कृतानि ६
अक्षास इदं कुशिनो नितोदिनो निकृत्वानस्तर्पनास्तापयिष्णवः ।
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणा मध्वा संपृकताः कितवस्य बर्हणा ७
त्रिपञ्चाशः कीळति वार्त एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजां चिदेभ्यो नम इत् कृणोति ८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्य हस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।
दिव्या अङ्गारा हरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्दहन्ति ९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः कं स्वित् ।
ऋणावा बिभ्यद्भनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति १० [४] (३८)

क्षियं हृद्धार्य कितव ततापाः—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम् पूर्वाह्निं अश्वान् युजुजे हि बभूवुः तस्य अग्रेरन्ते वृषलः पपाद यो वः सेनानीर्बृहतो गणस्थ राजा वातस्थ प्रथमो बभूव ।	११
तस्मै कृणोमि न धनं रुणधिम दशाहं प्राचीस्तद्वत् वदामि अक्षैर्मा दीन्यः कृषिसित कृषस्व वित्ते रसस्व बहु मन्यमानः ।	१२
तन्न गावः कितव तन्न जाया तन्मे वि चण्टे सवितायमयः मित्रं कृणुध्वं खलु मृळता नो मा नो घोरेण चरताभि धृष्णु ।	१३
नि वो नुः मन्युर्विशतामराति—ऽन्यो बभूणां प्रसितो न्वस्तु	१४ [५] (३५९)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती. १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुधम त्व इन्द्रवन्तो अग्नयो ज्योतिर्भरन्त उपसो व्युष्टिषु । मही द्यावापृथिवी चेततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे	१
दिवस्पृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन् त्सिन्धून् पर्वताञ्छर्यणावतः । अनागास्त्वं सूर्यमुपासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो अद्या कृणोतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही त्रयितां सविताय मातरां । उषा उच्छन्त्यर्प बाधतामघं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	३
इयं न उन्ना प्रथमा सुदुव्यं रेवत् सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु । आरे मन्युं दुर्विदत्रस्य धीमहि स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	४
प्र याः सिद्धन्ति सूर्यस्य रुश्मिभिर्ज्योतिर्भरन्तीरुषसो व्युष्टिषु । भद्रा नो अद्य भवसे व्युच्छत स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	५ [६]

अनमीवा उपस आ चरन्तु न उबुधयो जिहतां ज्योतिषा बृहत । आयुक्षातामश्विना तृतीजि रथं स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असिं । रायो जनित्री धिषणामुप बुवे स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	७
पिपेतु मा तहतस्य प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याः अमन्महि । विश्वा इदुम्राः स्पृष्ट्वेति सूर्यः स्वस्त्य॑ग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

- अद्वेपो अद्य बर्हिष्ठः स्तरीमणि ग्राव्यां योगे मन्मनः सार्धं ईमहे ।
 आदित्यानां शर्मेणि स्था मुरण्यसि स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे १
 आ नो बर्हिः सधसादे बृहद्वि वि देवा ईळे सादया मत्त होतृन् ।
 इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे १० [७]
 त आदित्या आ गता सर्वतातये वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः ।
 बृहस्पतिं पूषणमश्विना भगं स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे ११
 तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं हृदिर्वादित्याः सुभरं नृपाय्यम् ।
 पश्वे तोकाय तनयाय जीवसे स्वस्त्यग्निं समिधानमीमहे १२
 विश्वे अद्य मरुतो विश्वं ऊती विश्वे भवन्त्वग्रयः समिन्द्राः ।
 विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे १३
 यं देवासोऽवथ वार्जसातो यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।
 यो वो गोपीथे न भयस्य वेदु ते स्याम देववीतये तुरासः १४ [८] (३६)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

- उपासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वतो अप आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः १
 द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामहंसो रिषः ।
 मा दुर्विदत्रा निर्रक्तिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे २
 विश्वस्मान्नो अदितिः पात्वहंसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।
 सर्ववृज्योतिरिवृकं नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ३
 ग्रावा ववृन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्प्वभ्यं निर्रक्तिं विश्वमत्रिणाम् ।
 आदित्यं शर्मं मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ४
 एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वंतामिच्छा बृहस्पतिः सामभिर्रक्तो अर्चतु ।
 सुप्रकेतं जीवसे मन्मं धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ५ [९]
 दिविस्पृशे यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुस्रमिष्टये ।
 प्राचीनं गश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ६ (३७)

उप ह्वये सुहृवं मारुतं गुणं पावकमुध्वं सखायं शंभुवम् ।	
रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	७
अपां पेरुं जीवधन्यं भरामहे देवाय्यं सुहृवमध्वरश्रियम् ।	
सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	८
सनेम तत् सुसनितां सनित्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः	
ब्रह्माद्विषो विध्वगेनो भरेरत तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	९
ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते ऋणोतन यद्वा देवा ईमहे तद् दानतन ।	
जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यज्ञस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	१० [१०]
महदुद्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनवर्णाम् ।	
यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	११
महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।	
अष्टे स्याम सवितुः सर्वामनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे	१२
ये सवितुः सत्यसंवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।	
ते सौभगं वीरवद्गोमदन्नो दधातन द्रविणं चित्रस्रस्मे	१३
सविता पश्वातात् सविता पुरस्तात् सवितोत्तरात्तात् सविताधरात्तात् ।	
सविता नः सुवतु सर्वताति सविता नो रासतां दृढमायुः	१४ [११] (३८०)

(३७)

१२ सौम्योऽभितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वत् संपर्यत ।	
दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत	१
सा मा सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावां च यत्र ततनन्नहानि च ।	
विश्वमन्यन्नि विंशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहोदेति सूर्यः	२
न ते अदेवः प्रदिवो नि वांसते यदेतेशभिः पतरै रथर्यासि ।	
प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य	३
येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुद्विषि भानुना ।	
तेनास्मद्विश्वामनिंरामनाहुति मपामीवामप दुष्पवन्त्यं सुव	४
विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रत महेळयन्नुच्चरसि स्वधा अनु ।	
यद्वद्य त्वा सूर्योपब्रवांमहे तं नो देवा अनु मसीरत क्रतुम्	५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवं वचः ।
मा शूने भूम सूर्यस्य संहशि भद्रं जीवन्तो जग्णामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सुचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।
उद्यन्तं त्वा मित्रमहो द्विवेदित्रे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य ७
महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।
आरोहन्तं बृहतः पाजसस्परि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य ८
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना प्र चरन्ति नि च विज्ञान्ते अस्तुभिः ।
अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्या—ऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोदिहि ९
शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं वृणेन ।
यथा शमध्वच्छमसद् दुरोणे तत सूर्य द्रविणं धेहि चित्रम् १०
अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शर्म यच्छत द्विषद्वं चतुष्पदे ।
अदत् पिबदूर्जयमानमाशितं तदुस्मे शं योररपो दधातन ११
यद्वा देवाश्चकृम जिह्वाया गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेलनम् ।
आवा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन १२ [१३] (११)

(३८)

५ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतौ यशस्वति शिमीवति क्रन्दसि प्राव सातये ।
यत्र गोपाता धृषितेषु खादिषु विध्वक् पतन्ति विद्यवो नृपाहो १
स नः क्षुमन्तं सदेने व्यूणुहि गोअर्णसं रयिभिन्द्र श्रवाय्यम् ।
स्याम ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुश्मसि तद्वसो कृधि २
यो नो दास आयो वा पुरुषुता—ऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।
अस्माभिर्गृष्टे सुषहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान वनुयाम संगमे ३
यो वृधेभिर्हव्यो यश्च भूरिभि—र्यो अभीकं वरिवोविन्नृपाहो ।
तं विखादे सन्निमद्य श्रुतं नर—मर्वाश्चमिन्द्रमवसे करामहे ४
स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शुश्रवा—नानुदं वृषभ रध्चोदनम् ।
प्र मुश्वस्व परि कुत्साविहा गन्धि किमु त्वावान् मुष्कपौबिन्द्र आसते ५ [१४] (११०)

(३९)

१४ काशीवती घोषा । अश्विनो । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

- यो वा पारंज्या सुवृद्धिना रथो वृषामुपासो हव्यो हविष्मता ।
 श्वत्तमास्तु वासिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
 चोदयतं सृनुताः पिन्वतं धिय उत पुरंधीरीरयतं तदुर्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारं मघवत्सु नस्कृतम् २
 अमाजुराश्विद्वथो युवं भगो ऽनाशोश्चिद्वितारापमस्य चित ।
 अन्धस्य चिन्नास्तया कृशस्य चिन्नुवामिदाहुर्मिषजा रुतस्य चित ३
 युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्पृष्टयमूहथुरन्ध्रस्पृष्टि विश्वेत् ता वां सर्वनेपु प्रवाच्या ४
 पुराणा वां वीर्याः प्र ब्रवा जने ऽथो हासथुभिषजा मयोभुवा ।
 ता वां नु नव्यावर्से करामहे ऽयं नास्तया श्रुतिर्यथा दधत् ५ [१५]
- इयं वामहे गृणुतं मे अश्विना पुत्रायैव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
 अनापिरजा असजात्यासतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरव स्पृतम् ६
 युवं रथेन विमदायं शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम् ।
 युवं हवं वधिमत्या अगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये ७
 युवं विप्रस्य जरणामुपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।
 युवं वन्दनमृश्यादुद्वृपथु—युवं सद्यो विष्पलामेतेवे कथः ८
 युवं हं रेभं वृषणा गुहां हित—मुदैरयतं ममृवांसमश्विना ।
 युवमृवीसंभुत तप्तमत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सप्तवधये ९
 युवं श्वेतं प्रेद्वेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजैर्नवती च वाजिनम् ।
 चकृत्यं ददथुर्द्राव्यत्सखं भगं न नृशो हव्यं मयोभुवम् १० [१६]
- न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिंभयम् ।
 यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
 आ तेन यातं मनसो जर्वायसा रथं यं वामुभवश्चक्रुरश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते विव उभे अहंती सुदिने विवस्वतः १२
 ता वर्तिर्यातं जयुषा वि पर्वत—मपिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्या—द्युवं शचीभिर्गमिताममुश्वतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकर्मा—तक्षाम भृगवो न रथम् ।
न्यमृक्षाम योषणां न मर्ये नित्यं न सूनं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अदिवनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूपति ।
प्रातर्यावाणं विभ्वं विशेषिशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि १
कुह स्विद् घोषा कुह वस्तोर्श्विना कुहाभिपित्वं करतुः कुहोषतुः ।
को वां शयुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषां कृणुते सधस्थ आ २
प्रातर्जरेथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।
कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ३
युवां मृगव वारणा मृगण्यवो घोषा वस्तोर्हविषा नि ह्वयामहे ।
युवं होत्रामृतुथा जुह्वते नरे—पुं जनाय बहथः शुभस्पती ४
युवां ह घोषा पर्यश्विना यती राज्ञ ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा ।
भूतं मे अहं उत भूतमक्तवे श्वावते रथिने शक्तमर्षते ५ [१८]

युवं कवी ष्टः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जरितुर्नशायथः ।
युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा ६
युवं ह भुज्यं युवमश्विना वशं युवं शिञ्जारमुशनामुपारथुः ।
युवो ररावा परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुन्नमा चके ७
युवं ह कृशं युवमश्विना शयुं युवं विधन्तं विधवांमुख्यथः ।
युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना स्पे व्रजमूर्णुथः सप्तास्यम् ८
जनिष्ठु योषां पतयन्त कनीनको वि चारुहन् वीरुधो वृंसना अनु ।
आस्मै रीयन्ते निवनेव सिन्धवो स्मा अहं भवति तत् पतित्वनम् ९
जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे वीर्यामनु प्रसिति दीधियुनरः ।
वामं पितृभ्यो य इदं संमेरिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे १० [१९]

न तस्य विद्म तदु पु प्र वोचत युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।
प्रियोस्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमिमाश्विना तदुश्मसि ११
आ वामगन् त्सुनतिर्वाजिनीवसू न्यश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।
अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अयम्णो दुर्या अशीमहि १२

(४११)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे ।	
कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथिष्ठामप दुर्मतिं हतम्	१३
क्वै स्विदुद्य कतमास्वश्विना विक्षु दुस्त्रा मादयेते शुभस्पती ।	
क ई नि येमे कतमस्य जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम्	१४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सुहस्यो घोषेयः । अश्विनौ । जगती ।

समानमु त्वं पुरुहूतमुक्थ्यं । रथं त्रिचक्रं सर्वना गनिगमतम् ।	
परिजमानं विदुथ्यं सुवृक्तिभिर्वयं व्युष्टा उपसां हवामहे	१
प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।	
विशो येन गच्छथो यज्वरीनरा कीरश्चिद्यज्ञं होतुमन्तमश्विना	२
अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्यं मग्निं वा धृतदक्षं दमूनसम्	
विप्रस्य वा यत् सर्वनानि गच्छथो स्तु आ यातं मधुपेयमश्विना	३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेषु सु प्रतरं लायमस्यन् भूपन्निव प्र भरा स्तोममस्मे ।	
वाचा विप्रास्तरतु वाचमर्यो नि रामय जस्तिः सोम इन्द्रम्	१
दोहेन गामुप शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जरमिन्द्रम् ।	
कोशं न पूर्णं वसुना न्युष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम्	२
किमुङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मां शिशयं त्वां शृणोमि ।	
अप्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः	३
त्वां जना ममस्येर्ष्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।	
अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सुस्थं वष्टि शूरः	४
धनं न स्पन्दं धेनुलं यो अस्मे तीवान् त्सोमो आसुनोति प्रयस्वान् ।	
तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरहो नि स्वष्टान् युवति हन्ति वृत्रम्	५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसामिन्द्रे यः शिश्रायं मघवा काममस्मे ।	
आराच्चित सन् भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै शुभ्रा जन्यां नमन्ताम्	६ (४३४)

आराच्छन्नमप वाधस्व दूरमुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।	
अस्मे धेहि यवमद्गोमदिन्द्र कृधी धियं जरित्रे वाजरत्नाम्	७
प्र यमन्तवृषसवासो अरमन् तीव्राः सोमा बहुलान्तास इन्द्रम् ।	
नाह व्रामानं मघवा नि यंसन्नि सुन्वते वहति शूरिं वामम्	८
उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुभी विचिनोति काले ।	
यो देवकामो न धनां रुणद्धि समित् तं राया सृजति स्वधावान्	९
गोमिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धनां न्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः पारि पातु पश्चाद्भुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।	
इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२३] (४११)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छां म इन्द्रं मतयः स्वविदः सधीचीर्विश्वा उशतीरनूषत ।	
पारि प्वजन्ते जनयो यथा पतिं मयं न शुन्धुं मघवान्मृतये	१
न घां त्वद्विगप वेति मे मनुस्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।	
राजैव दस्म नि षदोऽधि बर्हिष्यस्मिन् त्सु सोमैऽवपानमस्तु ते	२
विषुवदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इद्रायो मघवा वस्व ईशते ।	
तस्येक्विमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शुष्मिणः	३
वयो न वृक्ष सुपलाशमासदन् त्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।	
प्रेषामनीकं शर्वसा दविद्युत द्विदत् स्वर्गमेनवे ज्योतिरार्यम्	४
कृतं न श्वभी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मघवा सूर्यं जयत् ।	
न तत् तै अन्यो अनु वीर्यं शक्नोति पुराणो मघवन् नोत नूतनः	५ [२४]

विशंविशं मघवा पर्यशायत् जनानां धेनां अवचाकशदृषा ।	
यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पुनन्यतः	६
आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमास इन्द्रं कुल्या इव हृदम् ।	
वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सार्दने यत् न वृष्टिर्दिव्येन दानुना	७ (४४६)

वृषा न कुन्धः पतयद्भजःस्वा यो अर्यपत्नीरकृणोदिमा अपः ।	
स सुन्वते म्रघवा जीरदानवे ऽबिन्दुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते	८
उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया कृतस्य सुदुघा पुराणवत ।	
वि रोचतामरूपो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत सत्पतिः	९
गोभिण्टरेमामतिं दुरेवां यथेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।	
वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम	१०
बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।	
इन्द्रः प्रस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु	११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।	
प्रत्वक्षाणो अति विश्वा सहास्यपारेण महता वृष्ण्येन	१
सुष्टामा रथः सुयमा हरीं ते म्रिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।	
शीमं राजन् त्सुपथा याह्यवाङ् वर्धाम ते पुपुषो वृष्ण्यानि	२
एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रंवाहु मुग्रमुग्रासस्तत्रिषास एनम् ।	
प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्मभेर्मस्मत्त्रा सध्रुमादौ वहन्तु	३
एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जः स्कृभं धरुण आ वृषायसे ।	
ओजः कृष्वं सं गृभाय त्वे अप्यसो यथा केनिपानामिनो वृधे	४
गमन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।	
त्वमीशिषे सास्मिन्ना संत्सि ब्रह्मिण्यनाधृष्या तव पात्राणि धर्मणा	५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा ब्रह्महृतयो ऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरां ।	
न ये शेकुर्यज्ञियां नावमारुहमीमेव ते न्यविशन्तु केपयः	६
एवेवापागपरे सन्तु दूढ्यो ऽश्वा येषां दुर्युज आयुयुञ्जे ।	
इत्था ये प्रागुपरे सन्ति द्वावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना	७
गिरिरञ्जान् रेजमानां अधारयद् द्यौः क्रन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ।	
समीचीने धिषणे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मद उक्थानि शंसति	८ (४५०)

इमं त्रिभिर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवच्छफारुजः ।
 अस्मिन् त्सु ते सर्वेन अस्त्योदयं सुत इष्टौ मघवन् बोध्याधेगः
 गोभिष्टरेमार्मति दुरेवां यवेन शुभं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्वा—दुतोत्तरस्मादधरादघ्रायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु

९

१०

११ [२७] (४१)

(४५)

११ वन्सप्रिभालिन्दनः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

द्विस्परि प्रथमं जज्ञे अग्नि—रस्मद् द्वितीयं परि जातवदाः ।
 तृतीयमप्सु नृमणा अजस्र—मिन्धान एनं जरते स्वाधीः
 विद्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
 विद्वा ते नाम परमं गुहा य—द्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थ
 समुद्रे त्वा नृमणा अप्सवन्त—नृचक्षा इधे द्विवो अग्र ऊधन् ।
 तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवांस—मृषामुपस्थे महिषा अवधन्
 अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
 सद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अरुय—दा रोदसी भानुना भात्यन्तः
 श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रापणः सोमंगोपाः ।
 वसुः सनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उषसामिधानः
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपूणाज्जायमानः ।
 वीळुं चिददिमभिनत पराय—ञ्जना यदग्निमयजन्त पञ्च

१

२

३

४

५

६ [२८]

उशिक् पावको अरतिः सुमेधा मतेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 इयति धूममरुपं भरिभ्र—दुच्छुकेण शोचिषा द्यामिनेक्षन्
 हृज्ञानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
 अग्निरमृतो अभवद्वयोभि—यदेन द्यौर्जनयत् सुरेताः
 यस्ते अद्य कृणवन्मद्रशोचेः स्पृपं देव घृतवन्तमग्ने ।
 प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छा—ऽभि सुभं देवभक्तं यविष्ठ

९

(४७०)

आ तं भज सौधवसेष्वग्निं उक्थउक्थ आ भज शस्यमाने ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवा त्वुज्जातेन भिनदुज्जानित्वेः १०

त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह दधिनिच्छिन्ना भज गोमन्तमुशिजो वि वंशुः ११

अस्ताव्यग्निर्नरा सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेस देवा धृत् यमिस्मे सुवीरम् १२ [२९] (४७३)

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १॥ व० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । अग्निः । चिष्टपु ।

प्र होता जातो महान् नभोवि द्यूपद्वा सीददुपासुपस्थे ।

वधिर्यो धायि स ते वर्यासि यन्ता वसूनि विधत्ते तनूपाः १

इमं विधन्तो अपां सधस्थे पशुं न नष्टे पदैर्नु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोभि रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन् २

इमं त्रितो भूर्यविन्द्विच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यद्रयायाः ।

स शेवुधो जात आ हव्येषु नाभिर्युवा भवति रोचनस्य ३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशर्मकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषिषु ४

प्र भूर्जयन्तं महां विपोथां मूरा अमूरं पुरां दुर्माणम् ।

नयन्तो गर्भं वनां धियं धु हिंरिश्मश्रुं नार्याणां धनं चर्म ५ [१]

नि प्रस्थासु त्रितः स्तम्भयन् परिवीतो ओनौ सीदवन्तः ।

अतः संगृभ्या विशां दमूना विधर्मणायन्त्रैरियते नृन् ६

अस्याजरासो वृषामरित्रा अर्चद्धूमासो अग्रयः पावकाः ।

श्चितीचर्यः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ७

प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम् ८

द्यावा यमग्निं पृथिवी जनिष्ठा मापस्त्वष्टा भृगवो यं सहोभिः ।

ईलेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततक्षुर्मनवे यजत्रम् ९

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नमे स्तुवते वयो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वीः १० [२] (४८३)

(४७)

८ सप्तगुरागिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जगुभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनाम् ।
 विद्वा हि त्वा गोर्षति शूर गोना—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः १
 स्वायुधं स्वर्वसं सुनीथं चतुःसमुद्रं धरुणं रयीणाम् ।
 चक्रेत्यं शंस्यं भूरिवार—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः २
 सुत्रह्माणं देववन्तं बृहन्तं—मुरुं गंभीरं पृथुवृधमिन्द्र ।
 श्रुतक्रपिमुग्रमभिमातिपाहं—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः ३
 सुनद्राजं विप्रवीरं तरुत्रं धनुस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।
 दस्युहन्तं पृभिदमिन्द्र सत्य—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः ४
 अश्ववन्तं रुथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं ज्ञातिनं वार्जमिन्द्र ।
 भद्रवातं विप्रवीरं स्वर्पा—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः ५ [३]

प्र सप्तगुमृतधीति सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।
 य आङ्गिरसो नमसोपसंख्यो अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः ६
 वर्नीवानो मम दूतास इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः ।
 हृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः ७
 यत् त्वा यामि दुद्धि तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसं जनानाम् ।
 अभि तद् द्यावापृथिवी गृणीता—मस्मभ्यं चित्रं वृषणं रुयिं दाः ८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती, ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूव्यस्पतिं—रहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।
 मां हवन्ते पितरं न जन्तवो अहं दाशुपे वि भजामि भोजनम् १
 अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वण—स्त्रिताय गा अजनयमहेरथि ।
 अहं दस्युभ्यः परि नृम्णमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिश्वने २
 मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृज्जपि क्रतुम् ।
 ममानांक्रं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति कृतेन कर्त्वेन च ३ (४९४)

अहमेतं गव्ययमश्वयं पशुं पुरीषिणं सायकेना हिरण्ययम् ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि दाशुषे यन्मा सोमास उक्थिधनो अमन्विषुः ४
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिपाथन ५ [५]

अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वे—न्त्वं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमानां अव हन्मनाहनं हृळ्हा वदुन्ननसस्पुनमस्विनः ६

अभीदेदमेकमेको अस्मि निष्पा—लुभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मां निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७

अहं गुङ्गुभ्यो अतिथिन्वमिष्कर—मिषं न वृत्रतुरं विश्व धारयम् ।
 यत् पर्णयुध उत वा करञ्जहे प्राहं महे वृत्रहृषे अशुश्रुवि ८
 प्र मे नमीं साप्य इषे भुजे भू—द्रवामेषे सखा कृणुत द्विता ।
 विष्टुं यदस्य समिथेषु मंहय—मादिदेनं शस्यमुक्थयं करम् ९

प्र नेमस्मिन् ददृशे सोमो अन्त—र्गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिग्मशृङ्गं वृषभं युयुत्सन द्रुहस्तस्थौ बहुले बद्धो अन्तः १०
 आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शर्वसे ततक्षु—रपराजितमस्तुतमषाळहम ११ [६] (५०३)

(४०)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती । २, ११ त्रिष्टुप् ।

अहं दां गृणते पूर्वं वस्व—हं ब्रह्मा कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोविता—ऽयं ज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १
 मां धुरिन्द्रं नाम देवतां द्विवश्च गमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विवता रघू अहं वज्रं शर्वसे धृष्णवा ददे २
 अहमत्कं कवये शिश्रथं हथै—रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णास्य श्रथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३
 अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुष्टं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यन्द्रे तुजये न प्रियाधृषे ४ (५०६)

अहं रन्धयं मृगयं श्रुतर्वणे यन्माजिहीत वयुनां चनानुपक्व ।
अहं वेशं नम्रमायवेऽकरं—अहं सव्याय पङ्क्तिमिरन्धयम्

५ [७]

अहं स यो नववास्त्वं बृहद्रेथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम् ।
यदूर्ध्वयन्तं प्रथर्यन्तमानुपग—दूरे पारे रजसो रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रेतशेभिर्वहमान ओजसा ।
यन्मा सावो मनुष आहं निर्णिज ऋधक् कृषे दासं कृत्यं हथैः

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्
अहं न्य॑न्यं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयम्

८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।
अहमर्णासि वि तिरामि सुकतु॑र्युधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयदुशत ।
स्पाहं गवामूर्धःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वात्रयं सोममाशिरम्

१०

एवा देवा इन्द्रो विव्ये नृन् प्र च्यौत्नेन मधवा सत्यराधाः ।

विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५११)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ जिष्ठप ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः

१

सो चित्रु सख्या नयं इनः स्तुत—श्चकृत्य इन्द्रो मावते नरे ।

विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सप्तते वृत्रे वाप्स्व॑भि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इषे ये ते सुम्रं सधन्य॑मियक्षान् ।

के ते वाजायामुर्याय हिन्विरे के अण्स्व स्वासूर्वरा॑सु पौर्ये

३

भुवस्त्वर्मिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सवनेषु यज्ञियः ।

भुवो नृ॑श्च्यौतो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्ञवन्सो मही त ओमात्रां कण्टर्यो विदुः ।

असो नु कं मजरो वर्धाश्च विश्वेदेता सर्वना तूतुमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनो सहसो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तनां यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः ६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सत्वा वसूनां च वसुनश्च द्वावने ।

प्र ते सुस्रस्य मरुता पृथा भुवन् मदे सुतस्य सोम्यस्यान्धसः ७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९ देवाः । २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः ।

१, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत् तदुत्सवं स्थविरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविबोधिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्रे जातवेदस्तन्वो देव एकः १

को मां ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।

क्राह मित्रावरुणा क्षियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः २

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्सवोपधीषु ।

ते त्वां यमो अचिक्रेच्चित्रभानो दशान्तरुण्यादतिरोचमानम् ३

होत्रानुहं वरुण विश्वदायं नेदेव मां युनजन्न देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निविष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः ४

एहि मनुर्देवयुर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथेः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः ५ [१०]

अग्नेः पूर्वं भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वानमन्वावरीवुः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्रोरविजे ज्यायाः ६

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिष्याः ।

अथा वहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात ७

प्रयाजान् मे अनुयाजाँश्च केवलानूजस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौपधीनामग्नेश्च दीर्घमायुरस्तु देवाः ८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊजस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्ने यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः ९ [११] (५२१)

(५२)

३ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः शास्तरं मा यथेह होता वृतो मनवे यन्निषद्य ।	
प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि	१
अहं होता न्यसीदुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।	
अहरहरश्चिनाध्वर्यवं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम् ।	२
अयं यो होता किरु स यमस्य कमप्यूहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।	
अहरहरजायते मासिमास्य—था देवा दधिरे हव्यवाहम्	३
मां देवा दधिरे हव्यवाह—मपस्तुक्तं बहु कृच्छ्रा चरेन्तम् ।	
अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम्	४
आ वो यक्षयमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।	
आ बाहोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया—मथेमा विश्वाः प्रतना जयाति	५
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।	
औक्षन् घृतेरस्तृणन् बर्हिर्म्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त	६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्; ६-७, ९-११ जगती ।

यमेच्छाम मनसा सोऽयमागा—द्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वा ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि षत्सुदन्तरः पूर्वी अस्मत्	१
अराधि होता निषदा यजीया—नभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत् ।	
यजामहे यज्ञियान् हन्तं देवाँ ईळांमहा ईड्योँ आज्येन	२
साध्वीमर्कद्वैववीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।	
स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामर्कद्वैवहूतिं नो अद्य	३
तद्वद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुरो अभि देवा असीम ।	
ऊर्जाद उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम्	४
पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यज्ञियासः ।	
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वहसो ऽन्तरिक्षं विव्यात् पात्वस्मान्	५ [१३] (५४०)

तनुं तन्वन् रजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पृथो रक्ष धिया कृतान् ।	
अनुलक्षणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्	६
अक्षानहो नह्यतनोत सोम्या इष्कृणुध्वं रक्षना ओत पिशत ।	
अष्टार्वन्धुरं वहताभितो रथं येन देवासो अनयन्मभि प्रियम्	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तेरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमुत्तरेमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेदपसापस्तसो विभ्रत पात्रा देवपानानि शंतमा ।	
शिशीति नूनं परशु स्वायसं येन वृश्चादेतेशो ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभिर्याभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्रांसः पदा गुह्यानि कर्तन् येन देवासो अमृतत्वमानशुः	१०
गर्भे योषामर्द्धधृवत्समासन्वपीच्येन मनसोत जिह्वया ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिंहासनिर्वनते कार इज्जितिम्	११ [१४] (५४६)

(५४)

६ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । विष्णुश्च ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वा भीति रोदसी अहयेताम् ।	
प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रवृवाणो जनेषु ।	
मायेत सा ते यानि युद्धान्याहुर्नाद्य शत्रुं ननु पुरा विविस्स	२
क उ नु ते महिमनः समस्याऽऽस्मत् पूर्वं ऋषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साकमर्जनयथास्तन्वः स्वायाः	३
चत्वारिं ते असुर्याणि नामाऽदाभ्यानि महिपस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि विस्से येभिः कर्माणि मघवञ्चकथं	४
त्वं विश्वा दधिपे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्मे मघवन् मा वि तारिस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि दाता	५
यो अर्द्धाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्तर्यो असृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अथ प्रियं शूपमिन्द्राय मन्म ब्रह्मकृतो बृहदुक्थाववाचि	६ [१५] (५५२)

(५५)

८ बृहदुक्थो वामदेव्यः । इन्द्रः । निष्ठुप् ।

- दूरे तन्नाम गुह्यं पराचै—यत् त्वा भीते अह्वयेतां वयोधै ।
 उदस्तभ्राः पृथिवीं द्यामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः १
 महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।
 प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च २
 आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ ऋतुशः सप्तसप्त ।
 चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ३
 यदुप औच्छः प्रथमा विभाना—मर्जनयो येन पुष्टस्यं पुष्टम् ।
 यत् तं जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ४
 विधुं दंष्ट्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
 देवस्यं पश्य काव्यं महित्वा दद्या मयार स ह्यः समान ५ [१६]
- शाकर्मना शाको अरूणः सुपर्ण आ यो महः शूरः सनादनीळः ।
 यच्चिकेत सत्यमित् तन्न मोघं वसुं स्फार्हमुत जेतोत दाता ६
 ऐभिर्दंष्ट्रे वृष्ण्या पौस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्यां वृज्जी ।
 ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह्न ऋतेकर्ममुदजायन्त देवाः ७
 युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुरापाद् ।
 पीत्वी सोमस्य दिव आ वृधानः शूरो निर्युधाधमदस्यून् ८ [१७] (५६)

(५६)

७ बृहदुक्थो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

- इदं त एकं पुर ऊं त एकं तृतीयं ज्योतिषा सं विशस्व ।
 संवेशने तन्वश्चरुरेधि प्रियो देवानां परमे जानित्रं १
 तनूष्टे वाजिन् तन्वं नयन्ती वाममस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।
 अहृतो महो धरुणांय देवान् द्विवीच ज्योतिः स्वमा मिमीयाः २
 वाज्यंसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।
 सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् सुवितोऽनु पत्नं ३
 महिम्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।
 समविष्यचुरुत यान्यत्विपु रैषां तनूषु नि विविशुः पुनः ४ (५७)

सहोभिर्विश्वं पारि चक्रमू रजः पूर्वा धामान्यामिता मिमानाः ।
 तनूषु विश्वा भुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुष प्रजा अनु ५
 द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विक्रु मास्थापयन्त तृतीयैः कर्मणा ।
 स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमाततम् ६
 नावा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
 स्वां प्रजां ब्रह्मर्दुक्थो महित्वा ऽऽ वरेष्वदधादा परेषु ७ [१८] (५६७)

(५७)

६ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गां पृथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुर्नो अरातयः १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्वेष्वाततः । तमाहुतं नशीमहि २
 मनो न्वा हुवामहे नाराशंसेन सोमेन । पितृणां च मनमभिः ३
 आ त एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्यौक् च सूर्यं हृशे ४
 पुनर्मः पितरो मनो ददातु देव्यो जनः । जीवं वातं सचेमहि ५
 वयं सोम वृते तव मनस्तनूषु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५७३)

(५८)

१२ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे १
 यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे २
 यत् ते भूमिं चतुर्भृष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ३
 यत् ते चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ४
 यत् ते सभुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ५
 यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ६ [२०]
 यत् ते अपो यदोषधीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ७
 यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ८
 यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ९
 यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे १०
 यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे ११
 यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसी ह क्षयाय जीवसे १२
 [२१] (५८५)

(५९)

१० वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः । १-३ निर्वहतिः, ४ निर्वहतिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,
७ पृथिवी-द्वयन्तरिक्ष-सोम-पूष-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धेऽस्य)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । विष्टुप्, ८ पक्षिः, ९ महापक्षिः, १० पक्ष्युत्तरा ।

- प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयः स्थातरिव क्रतुमता रथस्य ।
अथ च्यवान् उत तवीत्यथ परातरं सु निर्वहतिर्जिहीताम् १
सामन् नु राये निधिमन्वन्तं कारामहे सु पुरुष श्रवांसि ।
ता नो विश्वानि जरिता ममत्तु परातरं सु निर्वहतिर्जिहीताम् २
अभी प्वीयः पौंस्यर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।
ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्वहतिर्जिहीताम् ३
मो पु णः सोम मृत्यवे परा दाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
द्युर्भिर्हितो जरिमा स नो अस्तु परातरं सु निर्वहतिर्जिहीताम् ४
असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः
रारन्धि नः सूर्यस्य संदृशि धृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]
असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।
ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनुमते मूलया नः स्वस्ति ६
पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्विधी पुनरन्तरिक्षम् ।
पुनरेतः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यांश्च वा स्वस्तिः ७
शं रोदसी सुबन्धवे यद्वा क्रतस्य मातरां ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् ८
अव द्वके अव त्रिका द्विवश्वरन्ति भेषजा ।
क्षमा चरिण्वेककं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् ९
समिन्द्रेण गार्मन्नुहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।
भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो पु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९)

(६०)

१२ वन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुर्गौपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पंक्तिः ।

- आ जनं त्वेषसंहं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म बिभ्रतो नमः १
असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथम् । भजेरथस्य सत्पतिम् २

यो जनान् महिषाँ इवा—ऽतितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान् युधा ३
 यस्येक्ष्वाकुरूपं व्रते रेवान् मरुत्येयंते । द्विवीव पञ्च कृष्टयः ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथप्रोष्ठेषु धारय । द्विवीव सूर्यं हृशे - ५

अगस्त्यस्य नन्द्यः सतीं युनक्षि रोहिता ।

एणीन् न्यक्मीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं सातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ७
 यथा युगं वरञ्जया नहन्ति धरुणाय कम् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८

यथेयं पृथिवी मही वाधारेमान् वनस्पतीन् ।

एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९

यथा ब्रह्म वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०

न्यर्थावातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमध्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११

अयं मे हस्तो भगवान्नयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२

[२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नाभानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इदमित्था रौद्रं गूर्तवंचा ब्रह्म कृत्वा शच्यामन्तराजौ ।

क्राणा यदस्य पितरा मंहनेष्ठाः पर्षत पक्थे-अहन्ता सत होतृन् १

स इहानाय दश्याय वन्व-उच्यवान्ः सूदैरमिमीत वेदिम् ।

तूर्वयाणो गूर्तवंचस्तमः क्षोद्रो न रेत इत ऊति सिञ्चत् २

मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।

आ यः शर्याभिस्तुविनुष्णो अस्या-ऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३

कृष्णा यद्वोष्वरुणीषु सीदद् द्विवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।

वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेषमस्मृतधू ४

प्रथिष्ठ यस्य वीरकर्मणिष्ण-दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।

पुनस्तदा वृहति यत् कनायां दुहितुरा अनुभूतमनवा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्तमभ्रवदुभीके कामं कृष्णाने पितरि युक्त्याम् ।

मनानयोतो जहतुर्वियन्ता सानौ निषिक्तं सुकृतस्य योनौ ६

(६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि विश्वत् ।

स्वाध्यांजनयन् बह्वं देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन्

स ई वृषा न फेनमस्यद्वजौ स्मदा परैर्दप वृश्चेताः ।

सरत् पदा न दक्षिणा परावृद्ध न ता नु मे पृशान्यो जग्ध्रे

मक्षू न वह्निः प्रजाया उपव्दि—रग्निं न नग्न उर्प सीवृद्धः ।

सन्तिध्मं सन्तितात वाजं स धर्ता जंजे सहसा यवीयुत्

मक्षू कनायाः सख्यं नवग्वा कृतं वदन्त कृतयुक्तिमगमन् ।

द्विबर्हसो य उर्प गोपमागु—रदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन्

मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो राधो न रेत कृतमित् तुरण्यन् ।

शुचि यत् ते रेक्ण आर्यजन्त सबर्द्धायाः पर्य उस्त्रियायाः

पश्वा यत् पश्वा वियुता बुधन्ते—ति ब्रवीति वक्तरी रराणः ।

वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप शु

तदिह्वस्य परिषद्धानो अगमन् पुरु सदर्न्तो नार्पदं बिंभिस्सन् ।

वि शुष्णस्य संग्रथितमनुर्वा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत्

भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्ये निषेदुः ।

अग्निर्ह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतकृतस्य होताधुक्

उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याविन्द्र गूतये यजध्वे ।

मनुष्वद्वक्तवर्हिषे रराणा मन्दू हितप्रयसा विक्षु यज्यू

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।

स कक्षीवन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमर्वतो रघुदु

स द्विबन्धुर्वतरणो यष्टा सबर्धु धेनुमस्वं दुहध्वै ।

सं यन्मित्रावरुणा वृश्च उक्थै—ज्येष्ठैर्भिर्यमणं वरुथैः

तद्वन्धुः सूरिर्विवि ते धियंघा नाभानेदिष्ठो रपति प्र वेनन् ।

सा नो नाभिः परमास्य वा घा—उहं तत् पश्वा कतिथश्चिदास

इयं मे नाभिर्हि मे सधस्थ—मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।

द्विजा अहं प्रथमजा कृतस्ये—दं धेनुरदुहज्जायमाना

अधासु मन्द्रो अरतिर्विभावा उव स्यति द्विवर्तनिर्विनेपाट् ।

ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्दन् मक्षू स्थिरं शेवृधं सूत माता

७

८

९

१० [२७]

११

१२

१३

१४

१५ [२८]

१६

१७

१८

१९

२० [२९] (६९०)

अधा गाव उपमाति कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित पर्युः ।	
श्रुधि त्वं सुद्रविणो नस्त्वं या लाश्वघ्नस्य वावुधे सूनताभिः	२१
अध त्वमिन्द्र विन्द्र्यस्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।	
रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरि ननेहसस्ते हरिवो अभिष्टौ	२२
अध यद्राजाना गविंष्टौ सरत् सरण्युः कारवे जरण्युः ।	
विप्रः प्रेष्ठः स ह्येषां बभूव परां च वक्षदुत पर्षदेनान्	२३
अधा न्यस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेमन्त ईमहे तदू नु ।	
सरण्युरस्य सूनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ	२४
युवोर्यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुपे नमस्वान् ।	
विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत सूनृतायै	२५
स गृणानो अद्भिर्वैवानिति सुबन्धुर्नमसा सूक्तैः ।	
वर्धदुक्थैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पयस उमियायाः	२६
त ऊ पु णो महो यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोपाः ।	
ये वाजा अनयता वियन्तो ये स्था निचेतारो अमूराः	२७ [३०] (६३४)

— ३३०८५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६२)

११ नाभानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगती;

५, ८, ९ अनुष्टुप्; प्रगाथः= (६ बृहती, ७ सतोबृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमान्श ।	
तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः	१
य उदाजन् पितरो गोमयं वस्व तेनाभिन्दन् परिवत्सरे वलम् ।	
वीर्यायुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः	२
य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्य प्रथयन् पृथिवीं मातरं वि ।	
सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः	३
अयं नाभा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा कषयस्तच्छृणोतान् ।	
सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृष्णीत मानवं सुमेधसः	४
विरूपास इष्टयस्त इद्रम्भीरवेपसः । ते अङ्गिरसः सूनवस्ते अग्नेः परि जज्ञिरे ५ [१]	

ये अग्नेः परि जज्ञिरे विरूपासो दिवस्परि ।

नवगवो नु दशगवो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु महते

६

(६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाचतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।

सहस्रं मे ददतो अष्टकुर्यः । श्रवो देवेष्वकत

७

प्र नूनं जायताम्यं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं ज्ञाताश्वं सद्यो ब्रान्ताय मंहते ८

न तमश्नोति कश्चन दिव इव सान्वारभम् ।

सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे

९

उत वासा परिधिषे स्मद्दिष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्च माग्ने

१०

सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा

सार्वर्ण्यैर्वाः प्र तिरन्वायु—र्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम वाजम्

११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वा; १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विदस्वतः ।

ययातेर्यं नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसते ते अधि ब्रुवन्तु नः

१

विश्व्या हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।

ये स्थ जाता अदितेरज्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम्

२

येभ्यो माता मधुमत् पिबन्ते पर्यः पीयूषं द्यौरदितिरद्रिबर्हाः ।

उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्वप्रस—स्तां आदित्यां अनु मदा स्वस्तये

३

नृचक्षसो अनिमिषन्तो अर्हणा बृहदेवासो अमृतत्वमानगुः ।

ज्योतीरथा अहिमाया अनांगसो द्विवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये

४

सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययु—रपरिहृता दधिरे द्विवि क्षयम् ।

तां आ विवास नमसा सुवृत्तिभिर्महो आदित्यां अदितिं स्वस्तये

५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ष्ठन ।

को वोऽध्वरं तुविजाता अरं कर्द् यो नः पर्पदत्यंहः स्वस्तये

६

येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिन्द्राग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।

त आदित्या अमयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये

७

य ईशिरे भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थानुर्जगतश्च मन्तवः ।

ते नः कृतादकृतादेनसस्पर्य—द्या देवासः पिपृता स्वस्तये

८

(६४३)

भरेष्विन्द्रं सुहृदं हवामहे—ऽहोमुचं सुकृतं देव्यं जनम् ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ९

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यायेनेहसं सुशर्माणमर्दिति सुप्रणीतिम् ।

देवीं नावं स्वरिन्नामनागसु—मस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये १० [४]

विश्वे यजन्ना अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिह्वतः ।

सत्यया वो देवहृत्वा हुवेम गृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये ११

अपामीवायप विश्वामनाहुति—मपाराति दुर्विदत्रामवायतः ।

आरे देवा द्वेपो अस्मद्युपोतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये १२

अरिष्टः स मर्तो विश्वं एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिभि—रति विश्वानि दुरिता स्वस्तये १३

यं देवासोऽवथ वाजसातो यं शूरसाता मरुतो हिते धने ।

प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानसि—मरिण्यन्तमा रुहेमा स्वस्तये १४

स्वस्ति नः पृथ्यासु धन्वसु स्वस्त्यप्सु वृजने स्वर्वति ।

स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन १५

स्वस्तिरिन्द्रि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्षणस्वत्यभि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा १६

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जने विव्यो गयेन १७ [५] (६६२)

(६४)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः । जगतीः १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम गृण्वतां मनामहे ।

को मृच्छाति कतमो नो मयस्करत् कतम ऊती अभ्या ववर्तति १

क्रतुयन्ति क्रतवो हृत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्द्धिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत २

नरा वा शंसं पूषणमगोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं दिवि त्रितं वार्तमुपसंभक्तुमश्विना ३

(६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः ।

अज एकपात् सुहवेभिर्ऋक्भिर्—रहिः शृणोतु बुधयोऽ हवीमनि
दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि ।

अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अयमा सप्तहोता विपुरुषेषु जन्मसु

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे वृण्वन्तु वाजिनो मितद्ववः ।

सहस्रासा मेधसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जश्चिरे
प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सखाय्यं पूषणम् ।

ते हि देवस्य सवितुः सर्वांमनि कर्तुं सचन्ते सचित्तः सचैतसः

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वता अग्निमूतये ।

कृशानुमस्तृन् तिष्यं सुधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे

सरस्वती सरयुः सिन्धुरुमिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सूदयित्वो घृतवत् पयो मधुमन्नो अचंत

उत माता बृहद्दिवा शृणोतु न—स्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा बाजो रथस्पतिर्भगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः

रणवः संहृष्टौ पितुमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः प्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र यूयम् ।

तां पीपयत् पर्यसेव धेनुं कुविद्रिरो अधि रथे वह्नाथ

कुविकुङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमर्दितिर्दधातु नः

ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाश्चर्मना यज्ञिये इतः ।

उमे विभृत उभयं भरीमाभिः पुरू रतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः

वि पा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पर्नीयसी ।

ग्रावा यत्र मधुपुदुच्यते बृह—दवीवशन्त मतिभिर्मनीषिणः

एवा कविस्तुवीरवां क्रतुजा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चकानः ।

उक्थेमिरत्र मतिभिश्च विप्रो—ऽपीपयद्भयो विद्यानि जन्म

एवा प्लुतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो विन्यो गयेन

४

५ [६]

६

७

८

९

१० [७]

११

१२

१३

१४

१५

१६

१७ [८] (१७)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विदेव देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

- अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषसः ।
 आवृत्त्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत् सोमो रुद्रो अर्दितिर्वह्मणस्पतिः १
- इन्द्राग्नी वृत्रहर्त्येषु सत्पती मिथो हिन्वाना तन्वाँ समोकसा ।
 अन्तरिक्षं मह्या पयुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानमीरयन् २
- तेषां हि मद्भा महतामनवणां स्तोमाँ इर्यमृतज्ञा क्रतावृधाम् ।
 ये अप्सवमर्णवं चित्राधसु स्ते नो रासन्तां महये सुमित्र्याः ३
- स्वर्णरभन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमीं पृथिवीं स्कम्भुरोजसा ।
 पूक्षा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुषाय सूरयः ४
- मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राज्ञा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोर्धम धर्मणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नाधंसी वृताँ ५ [९]
- या गौर्वर्तनिं पर्येति निष्कृतं पयो दुहाना व्रतनीरवारतः ।
 सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशद्भविषां विवस्वते ६
- द्विवक्षसो अग्निजिह्वा क्रतावृध क्रतस्य योनिं विमृशन्तं आसते ।
 द्यां स्कम्बित्यप आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनिन्वी तन्वीँ नि मामृजुः ७
- परिक्षितां पितरां पूर्वजावरी क्रतस्य योनां क्षयतः समोकसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
- पर्जन्यावाता वृषभा पुंगिपिणेन्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवाँ आवृत्त्याँ अर्दितिं हवामहे ये पार्थिवासो द्विव्यासो अप्सु ये ९
- त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतारा उपसं स्वस्वतये ।
 बृहस्पतिं वृत्रखादं सुमेधसं मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]
- ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वताँ अपः ।
 सूर्यं द्विवि रोहयन्तः सुदानव आर्या व्रता विसृजन्तो अघि क्षमि ११
- भुज्युमंहसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वध्निमत्या अजिन्वतम् ।
 कमद्युवं विमदायोहथुर्युवं विष्णाप्यं विश्वकायाव सृजथः १२
- पावीरवी तन्यतुरेकपावृजो त्रिवो धृता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवासः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९२)

विश्वे देवाः सह धीमिः पुरंध्या मनोर्यजन्ना अमृतां कृतज्ञाः ।

रातिषाचो अभिषाचः स्वर्विदुः स्वर्गिणि ब्रह्म सुक्तं जुषिरत

१४

देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्दे ये विश्वा भुवन्नामि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः

१५ [११] (६९४)

(६६)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

देवान् हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावुधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठसो अमृतां कृतावृधः

१

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माघेने यज्ञं जनयन्त सूरयः

२

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गर्यमाकृत्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्वैवो मृळयाति न स्वष्टा नो ग्रामिः सुवितार्य जिन्वतु

३

अदितिद्यावापृथिवी कृतं मह दिन्द्वाविष्णू मरुतः स्वर्बृहत ।

देवा आदित्यो अवसे हवामहे वसून् रुद्रान् त्वक्षितारं सुक्षंसम्

४

सरस्वान् धीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विनः ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यसन् त्रिवरुथमंहसः

५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी कृतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुमः

६

अग्नीषोमा वृषणा वाजसातये पुरुप्रज्ञस्ता वृषणा उपं द्वे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः

७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्विवा अध्वराणामभिभ्रियः ।

अग्निहोतार कृतसापो अद्रुहो ऽपो असृजन्तु वृत्रतूर्ये

८

द्यावापृथिवी जनयन्नभि व्रता ऽऽप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वर्गं पप्रुतये वशं देवासस्तन्वीः नि माभृजुः

९

धर्तारो दिव क्रमवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो रातिर्वाजिनो यन्तु मे हवम्

१० [१३] (७०७)

समुद्रः सिन्धु रजो अन्तरिक्ष—सज एकपात तनयिनुरणवः ।	
अहिर्बुध्नयः शृणवद्वचांसि मे विश्वे देवास उत सूर्यो मरु	११
स्याम वो मनवो देववीतये प्राश्नं नो यज्ञं प्र णयत साधुया ।	
आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म हास्यमानानि जिन्वत	१२
देव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पन्थामन्वोमि साधुया ।	
क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेदामीमहे विश्वान् देवाँ अमृताँ अप्रयुच्छतः	१३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमकृत देवाँ ईळांना कषिवत् स्वस्तये ।	
प्रीता इव ज्ञातयः कामयेत्या—ऽस्मे देवासोऽव धूनुता वसुं	१४
देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्ते ये विश्वा भुवन्नाभि प्रतस्थुः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५[१४](७०९)

(६७)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । शिष्टम् ।

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।	
तुरीयं स्विजनयद्विष्वजन्वो ऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन्	१
ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना द्विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।	
विश्वं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त	२
हंसैरिव सखिभिर्वावदन्ति—रहस्यमयानि नहन्ता व्यस्यन् ।	
बृहस्पतिरभिकर्निकदृष्टा उत प्रास्तौदुचं विद्वाँ अंगायत् ।	३
अवो द्वाभ्यां पर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।	
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छ—नुदुस्त्रा आरुर्वि हि तिस्र आवः	४
विभित्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकमुदुधेरकृन्तत् ।	
बृहस्पतिरूपसं सूर्यं गा—मर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः	५
इन्द्रो बलं रक्षितारं दुर्घानां करेणैव वि चकता रवेण ।	
स्वेदाञ्चिभिराशिरमिच्छमानो ऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात्	६ [१५]

स ई सत्येभिः सखिभिः शुचन्ति—गोर्धायसं वि धनसैरददः ।	
ब्रह्मणस्पतिर्वृषाभिर्वराहै—धर्मस्वेदेभिर्द्रविणं व्यानद्	७
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा इयानासं इषणयन्त धीभिः ।	
बृहस्पतिर्मिथो अवद्यपेभि—रुदुसियाँ असृजत स्वयुग्मिः	८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानन्दतं सुधस्थे ।
 बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भेरंभरे अनु मदेम जिष्णुम्
 यदा वाजमसनद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणि सदा ।
 बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो विभ्रतो ज्योतिरासा
 सत्यामाशिषं कृणुता वयोधै कीरिं चिन्द्रचवथ स्वोभिरेवैः ।
 पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रौदसी शृणुतं विश्वमिन्द्वे
 इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य वि भूर्धानमभिनदबुद्धस्य ।
 अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः

९

१०

११

१२ [१६] (७११)

(६८)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । जिष्णुः ।

उदुप्रुतो न वयो रक्षमाणो वावदतो अभ्रियस्येव घोपाः ।
 गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ।
 सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भगं इवेदयमणं निनाय ।
 जने मित्रो न दर्पती अनाक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ
 साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पाहाः सुवर्णा अनव्यरूपाः ।
 बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः
 आपुषायन् मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नर्क उल्कामिव द्योः ।
 बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्रेव वि त्वचं विभेद
 अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुद्गः शीपालमिव वात आजत् ।
 बृहस्पतिरनुमृश्या वलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः
 यदा वलस्य पीर्यतो जसुं भेद बृहस्पतिरामितपोभिरुक्कैः ।
 वृद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमार्द वृविर्निधीरकृणोदुस्रियाणाम्
 बृहस्पतिरमत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सदेने गुहा यत् ।
 आण्डेव भित्त्वा शकुनस्य गर्भं मुदुस्रियाः पर्वतस्य तमनाजत्
 अश्रापिनद्धं मधु पर्यपश्यन्मत्स्यं न व्रीन उदनि क्षियन्तम् ।
 निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विरवेणा विकृत्य

१

२

३

४

५

६ [१७]

७

८ (७११)

सोपार्मविन्दुत् स स्वः । सो अग्निं सो अर्केण वि बंधाधे तमांसि ।

बृहस्पतिर्गोवपुषो बलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९

हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकूपयद्वलो गाः ।

अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासां स्थि उच्चरातः १०

अग्निं श्यावं न कृशनेभिरश्वं नक्षत्रेभिः पितरो द्यामपिंशन् ।

रात्र्यां तमो अदधुज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिनदद्भिं विदद्भाः ११

इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वार्न्वानोनवीति ।

बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः स नृभिर्नो वयो धात् १२ [१८] (७३३)

(६९)

[ऋग्वेदः । मं० १०, सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य संहशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।

यदीं सुमित्रा विशो अग्रं इन्धते घृतेनाहुतो जस्ते दर्विद्युतत् १

घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमघ्नं घृतश्वस्य मेदनम् ।

घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २

यत् ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः संमीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।

स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्पि स इह श्रवो धाः ३

यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः संमीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।

स नः स्तिपा उत भवा तनूपा वृत्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४

भवां युन्नी वाध्यश्वोत गोपा मा त्वां तारीदृभिर्मातिर्जनानाम् ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वीचं वाध्यश्वस्य नाम ५

समग्र्यां पर्वत्याः वसूनि दासां वृत्राण्यार्या जिगेथ ।

शूर इव धृष्णुश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनार्यूरभिः ६ [१९]

वीर्यतन्तुर्बुहदृक्षायमग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ क्रभवा ।

युमान् युमत्सु नृभिर्मज्जमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७

त्वे धेनुः सुदुघा जातवेदो ऽसश्चतेव समना संबर्धुक् ।

त्वं नृभिर्दक्षिणावद्भिरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८

वेवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्व प्र वीचन् ।

यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वावृधेभिः ९ (७४२)

पितेव पुत्रमविभरूपस्थे त्वामग्ने वध्यश्चः संपर्यन् ।
 जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो त पूर्वा अवलोर्धार्धतश्चित्
 शश्वद्विश्विर्ध्यश्चस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
 समनं चिददहाश्चित्रभानो ऽव वार्धन्तमभिनवृधश्चित्
 अयमग्निर्वध्यश्चस्य वृत्रहा संनकात् प्रेङ्क्षो नमसोपवाक्यः ।
 स नो अजामीरुत वा विजामी नभि तिष्ठ शर्धतो वाध्यश्च

१०

११

१२ [२०] (७४५)

(७०)

११ समिधो वाध्यद्वयः । आग्नीसूक्तं = (१ इध्मः समिधोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः,
 ४ बर्हिः, ५ देवीर्हाराः, ६ उवासानक्ता, ७ दैव्यी होतागौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः
 सरस्वतीळामारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । निष्टुप ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे-ळस्पदे प्रातिं हर्या घृतावींश्च ।
 वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना-मूर्ध्वो भव सुकतो देवयज्या
 आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेभिरश्वैः ।
 क्रतस्य पथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः सुषुदत्
 शश्वत्तममीळते द्रुत्याय हविर्षन्तो मनुष्यासो अग्निम् ।
 बर्हिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान् वक्षि नि ष्वेह होतां
 वि प्रथतां देवजुष्टं तिरश्चा वीर्यं द्वाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।
 अहेळता मनसा देव बर्हि-रिन्द्रज्येष्ठो उशतो रक्षि देवान्
 द्विवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
 उशतीद्वीरो महिना महद्भि-र्वैवं रथं रथयुधीरयध्वम्

१

२

३

४

५ [२१]

देवी द्विवो दुहितरा सुगिल्पे उपासानक्तां सदातां नि योनौ ।
 आ वां देवास उशती उशन्तं उरौ सीदन्तु सुभगे उपस्थे
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहवृग्निः समिन्द्रः मिया धामान्यदितेरुपस्थे ।
 पुरोहितावृत्विजा यज्ञे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणमा यजेथाम्
 तिस्रो देवीर्बर्हिर्दिदं वरीय आ सीदत चक्रमा वः स्योनम् ।
 मनुष्वद्यज्ञं सुधिता हवींषी-ळा देवी घृतपदी जुपन्त
 देवं त्वष्टर्यद्ध चारुत्वमान-ज्यदङ्गिरसामभवः सचामूः ।
 स देवानां पाथ उप प्र विद्रा नुशान रक्षि द्रविणोदः सुरतः

६

७

८

९

(७४५)

वर्नस्पते रक्षानया निपूया देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।

स्वदाति देवः कृणवन्नुर्वी व्यवतां द्यावापृथिवी हवं मे १०

आग्ने वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं विवो अरुतो अन्तरिक्षात् ।

सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजन्ताः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिराक्षिरसः । ज्ञानम् । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रेरत नामधेयं दधानाः ।

यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निर्हितं गुहाविः १

सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यन्न धीरा मनसा वाचमक्रत ।

अन्ना सखायः सख्यानि जानते भद्रैषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि २

यज्ञेन वाचः पदवीर्यमायन् तामन्वविन्दुवृषिषु प्रविष्ट्याम् ।

तामाभृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते ३

उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचं सुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।

उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जायेव पर्य उशती सुवासाः ४

उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिवन्त्यपि वाजिनेषु ।

अधेन्वा चरति माययेष वाचं शुश्रुवा अफलामपुष्पाम् ५ [२३]

यस्तित्याज सचिविबुं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।

यदीं शृणोत्यलंकं शृणोति नहि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थाम् ६

अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वासमा बभूवुः ।

आवृणास उपकक्षास उ त्वे हृदा ईव स्नात्वा उ त्वे वृधे ७

हृदा तष्टेषु मनसो जवेषु यद्वाहणाः संयजन्ते सखायः ।

अत्राह त्वं वि जहुर्वेद्यामि रोहब्रह्माणो वि चरन्त्यु त्वे ८

इमे ये नार्वाङ्ग परश्वरान्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।

त एते वाचमभिपद्य प्रापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः ९

सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।

किल्बिषस्पृत् पिपुषणिर्ह्येषा मरं हितो भवति वाजिनाय १०

ऊचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गायन्तं त्वो गायति शकरीषु ।

ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्यां यज्ञस्य मात्रां वि सिमीत उ त्वः ११ [२४] (७५७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८]

(७२)

१ लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपुन्यया ।	
उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे	१
ब्रह्मणस्पतिरिता सं कुमार इवाधमत ।	
देवानां पूर्वे युगे ऽसतः सद्जायत	२
देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सद्जायत ।	
तवाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपवृस्परि	३
भूर्जिज्ञ उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।	
अदितेर्दक्षो अजायत दक्षाददितिः परि	४
अदितिर्हर्जनिष्ट दक्ष या दुहिता तव ।	
तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः	५ [१]
यद्देवा अदः सलिले सुसंरन्धा अतिष्ठत ।	
अत्रा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत	६
यद्देवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत ।	
अत्रा समुद्र आ गूळह मा सूर्यमजभर्तन	७
अष्टौ पुत्रासो अदिते र्ये जातास्तन्व स्परि ।	
देवा उप् प्रैत् सप्तभिः परा मार्ताण्डमास्यत	८
सप्तभिः पुत्रैरदिति रूप प्रैत् पुण्य युगम् ।	
प्रजायै मृत्यवे त्वत् पुनर्मार्ताण्डमाभरत	९ [२] (७७१)

(७३)

११ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।	
अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं वृधनन्द्रनिष्ठा	१
दुहो निरपता पृशनी चिदेवः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।	
अभिवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात् प्रपित्वादुदरन्त गर्भाः	२
ऋष्या ते पात्रा प्र यजिगा स्यवर्धन वाजा उत ये चिदत्र ।	
त्वमिन्द्र सालावृकान् त्सहस्र मासन् दधिषे अश्विना ववृत्याः	३ (७७१)

समना तूष्णीरुपं यासि यज्ञ—मा नासत्या सख्यायं वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विनां शूर ददतुर्मघानि ४
 मन्दमान क्रतावधिं प्रजायै सखिभिरिन्द्र इषिरभिरश्रमम् ।
 आभिर्हि माया उप दस्युमागा—न्निहः प्र तन्ना अवपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिद्धवसयो न्यस्त्रा अवाहन्निन्द्र उपसो यथानः ।
 ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकमिः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।
 त्वं चकथ मनवे स्योनान् पथो देवज्ञाश्चसेव यानान् ७
 त्वमेतानि पपिषे वि नामे—शान इन्द्र दधिषे गर्भस्तौ ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मद—न्त्युपरिदुधान् वनिनश्चकथ ८
 चुक्रं यदस्याप्स्वा निषत्—मुतो तदस्मै मध्विचच्छयात् ।
 पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोष्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वदिशयेति यद्वहु—न्त्योजसो जातसुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नार्धमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णहि पूरि चक्षु—र्मुग्धयस्मान् निधयेव वन्द्वान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । विण्डुः ।

वसुनां वा चकृष इयक्षन् धिया वा यज्ञैर्वा रोदस्योः ।
 अर्धन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत् द्यां श्रवस्यता मनसा निसत् क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुवितार्य देवा द्यौर्न वारंभिः कृणवन्त स्वैः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृणवन्त रत्नम् ।
 धियं च यज्ञं च साधन्त—स्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ३
 आ तत् तं इन्द्राययः पनन्ता—ऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 एकृत्स्वं ये पुरुपत्रां महीं सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन् ४ (७९१)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्व—मनानतं दुमयन्तं पृतन्यून् ।
 ऋभुक्षणं मघवानं सुवृत्तिं भर्ता यो वज्रं नर्यं पुरुक्षुः
 यद्वावानं पुरुतमं पुराषा—ळा वृत्रहेन्द्रो नामान्यथाः ।
 अचेति प्रासहस्पतिस्तुविष्मान् यदीमुशसि कर्तव्ये करत तत्

५

६ [५] (७९३)

(७५)

१ सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः । नद्यः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वीचाति सदर्ने विवस्वतः ।
 प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वंरीणामति सिन्धुरोजसा
 प्र तैरुद्ररुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अभ्यद्रवस्त्वम् ।
 भूम्या अधि प्रवतां यामि सानुना यदेषामग्रं जगतामिरज्यसि
 द्विवि स्वनो र्यतते भूम्येप—र्यनन्तं शुष्ममुदितं भानुना ।
 अम्रादिव प्र स्तनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदेति वृषभो न रोरुवत्
 अभि त्वां सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाश्रा अर्पन्ति पर्यसेव धेनुवः ।
 राजैव युध्वा नयसि त्वमित् सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिनक्षसि
 इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शुतुद्रि स्तोमं सचता परुष्ण्या ।
 असिकन्या मरुद्वधे वितस्तया ऽऽजीकीये शृणुह्या सुपोमया

१

२

३

४

५ [६]

तृष्टामया प्रथमं यातवे सज्जः सुसत्वा रसया श्वेत्या त्या ।
 त्वं सिन्धो कुमेया गोमतीं कुमुं मेहन्त्वा सरथं याभिरीर्यसे
 ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ब्रयांसि भरते रजांसि ।
 अदंश्या सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता
 स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।
 ऊर्णावती युवतिः सीलमाव—त्युताधि वस्ते सुभगा मधुवधम्
 सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषवस्मिन्नाजौ ।
 महान् हांस्य महिमा पनस्यते ऽदंघस्य स्वयंशसो विरुप्तिनः

६

७

८

९ [७] (८०१)

(७६)

८ सर्पं ऐरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ व ऋञ्जस ऊर्जा व्युष्टि—प्विन्द्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।
 उमे यथा नो अहनी सचाभुवा सदेःसदो वरिवस्यात उद्भिदा १
 तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतना—ऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।
 विद्वद्भ्यो यो अभिभूति पौंस्यं महो राये चित् तरुते यदवतः २
 तदिद्वद्भ्यो सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्रेत ।
 गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिर्णिजि प्रेमध्वरेष्वध्वरां अशिष्युः ३
 अप हत रक्षसो भङ्गुरावतः स्कभायत निर्क्रतिं सेधुतामतिम् ।
 आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत श्लोकमद्रयः ४
 विवश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाश्वपस्तरभ्यः ।
 वायोश्चिदा सोमरभस्तरभ्यो ऽग्नेश्चिदचं पितृकृत्तरभ्यः ५ [८]

भुरन्तु नो यशसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा द्विविता द्विवित्मता ।
 नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा—घोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः ६
 सुन्वन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।
 दुहन्त्यूर्ध्वरूपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः ७
 एते नरः स्वपसो अभूतन् य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।
 वामं वामं वो द्विव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते ८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्युमरदिमर्भागवः । मरुतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रपुषो न वाचा प्रुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।
 सुमारुतं न ब्रह्माणमर्हसे गणमस्तोष्येषां न शोभसे १
 श्रिये मर्यासो अर्जो रक्नुषवत सुमारुतं न पूर्विरति क्षपः ।
 विवस्पुत्रास एता न येतिर आदित्यासस्ते अक्रा न वावृधुः २
 प्र ये द्विवः पृथिव्या न बर्हणा त्मना रिरित्रे अभ्रात्र सूर्यः ।
 पाजस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मर्या अभिद्यवः ३ (८१३)

युष्माकं बुध्रे अपां न यामनि विश्वर्यति न मही अर्थयति ।

विश्वस्वर्यजो अर्वागयं सु वः प्रयस्वन्तो न मन्त्राच आ गत

यूयं धूर्धु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु ।

येनासो न स्वयंशसो रिशादसः प्रवासो न प्रसितासः परिश्रुषः

प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः संवरणस्य वस्वः ।

विद्वानासो वसवो राध्यस्याऽऽराच्चिद् द्वेषः सनुतयुयोत

य उदचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत् ।

रेवत स वयो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीधे अस्तु

ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आकित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।

ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषां महश्च यामन्नध्वरे चकानाः

(७८)

८ स्यूमरश्मिर्भागवः । मरुतः । विश्विष्टुषु, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यों देवाव्योऽ न यज्ञैः स्वप्नसः ।

राजानो न चित्राः सुसंहशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः

अग्निं ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः ।

प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा ऋतं यते

वातासो न ये धुनयो जिगत्तवोऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः ।

वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः

रथानां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।

वरेयवो न मर्या घृतप्रुपोऽभिस्वतरिर् अर्कं न सुष्टुभः

अश्वासो न ये ज्येष्ठांस आशवो दिधिषवो न रथयः सुदानवः ।

आपो न निम्नैरुदभिर्जिगत्तवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सामभिः

ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आदङ्गिरासो अद्रयो न विश्वहा ।

शिशूला न क्रीळयः सुमातरौ महाग्रामो न यामभूत त्विषा

उपसां न केतवोऽध्वरभियः शुभंयवो नास्त्रिभिर्यश्वितन् ।

सिन्धवो न ययियो भ्राजहृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे

सुभागात्रो देवाः कृणुता सुरता नस्मान् त्स्तोतृन् मरुतो बावृधानाः ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति

८ [१३] (८११)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा, सप्तिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यन्नस्य महतो महित्वं—समर्त्यस्य मर्त्यासु विश्व ।	
नाना हनू विभृते सं भरेते असिन्वती वप्संती भूर्यतः	१
गुहा शिरो निहितमृधं गक्षी असिन्वन्नति जिह्वया वनानि ।	
अत्राण्यस्मै पृङ्गभिः सं भरे—न्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्व	२
प्र मातुः प्रतरं गुह्यामिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वाः ।	
सुसं न पृक्कर्मविदच्छुचन्तं रिरिह्वांसं रिप उपस्थे अन्नः	३
तद्गामुतं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भो अत्ति ।	
नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेता—ऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः	४
यो अस्मा अन्नं तृष्वाऽदधा—त्याज्यैर्धृतैर्जुहोति पुष्यति ।	
तस्मै सहस्रमक्षभिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मुखि त्वम्	५
किं देवेषु त्यज एनश्चक्रुर्था—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।	
अकीळन् कीळन् हरिरक्ष्वेऽदन् वि पर्वशश्चक्रुर्गामिवासिः	६
विपूचो अश्वान् युयुजे वनेजा कर्जीतिभी रक्षानाभिर्गृभीतान् ।	
चक्षदे मित्रो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः	७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सप्तिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सप्तिं वाजंभरं ददा—त्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिःष्ठाम् ।	
अग्नी रोदसी वि चरत् समञ्ज—न्नग्निर्नारी वीरकुक्षिं पुरंधिम	१
अग्नेरभ्रंसः समिदस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।	
अग्निरेकं चोदयत् सम—त्स्वग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि	२
अग्निहं त्यं जरतः कर्णमावा—ऽग्निरद्भ्यो निरदहज्जकथम् ।	
अग्निरत्रिं घर्म उरुष्यदुन्त—रग्निर्नृभेधं प्रजयांसृजत् सम	३
अग्निर्नुद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्क्षिं यः सहस्रां सनोति ।	
अग्निर्विवि हव्यमा तताना—ऽग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा	४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्कषयो वि ह्वयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधितासः ।
 अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो ऽग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्
 अग्निं विश ईळते मारुतीर्या अग्निं मनुष्यो नहुषो वि जाताः ।
 अग्निर्गान्धर्वी पृथ्यामृतस्याग्नेर्गव्यतिर्युत आ निषन्ता
 अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततश्चुराग्निं महामवोचामा सुवृकितम् ।
 अग्ने प्रावं जरितारं यविष्ठा ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व

५

६

७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड्कृपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन्ति हिता न्यसीदन् पिता नः ।
 स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छद्वरा आ विवेश
 किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत् स्विन् कथासीत् ।
 यतो भूमिं जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः
 विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात ।
 सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रे द्यावाभूमीं जनयन् देव एकः
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
 मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद् यदुध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्
 या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
 शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः
 विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
 मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास इहास्माकं मधवा सुरिरस्तु
 वाचस्पतिं विश्वकर्माणमृतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हवनानि जोषद् विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा

१

२

३

४

५

६

७ [१६] (८४१)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजन्मन्माने ।
 यदेदन्ता अदहन्त पूर्वं आदिद्वावापृथिवी अप्रथेताम्
 विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संहक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् पर एकमाहुः

१

२

(८४१)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।	
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्युन्या	३
त आर्यजन्तु द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वं जरितारो न भूना ।	
अमूर्ते सूर्ते रजसि निपते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि	४
परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।	
कं स्विद्वर्धं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समपश्यन्त विश्वे	५
तमिद्वर्धं प्रथमं दध्न आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।	
अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः	६
न तं विदाथ य इमा जजानाऽन्यद्युष्माक्रमन्तरे वभूव ।	
नीहारेण प्रवृता जल्प्या चाऽसुतुष उक्थशासश्चरन्ति	७ [१७] (८५४)

(८३)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । विष्णुप, ? जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुण्यति विश्वमानुषक ।	
साह्याम दासमार्य त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता	१
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।	
मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः	२
अभीहि मन्यो तवसस्तवीयान् तपसा युजा वि र्जहि शत्रून् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भ्रा त्वं नः	३
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिपाहः ।	
विश्वचर्षणिः सहुरिः सहावा नस्मास्वोजः पुतनासु धेहि	४
अमागः सन्नप परेतो अस्मि तव कृत्वा तविषस्य प्रचेतः ।	
तं त्वा मन्यो अकुरुर्जिहीळा हं स्वा तनूर्बलदेयाय मेहि	५
अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।	
मन्यो वज्रिन्नाभि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः	६
अभि प्रेहि दक्षिणतो भवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव मूरि ।	
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्रमुभा उपांशु प्रथमा पिबाव	७ [१८] (८६१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

- त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।
 तिमेषव आयुधा संशिशाना अभि प्र यन्तु नरो अग्रिरूपाः १
 अग्रिरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हृत एधि ।
 हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेदु ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व २
 सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेहि शत्रून् ।
 उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वशं नयस एकज त्वम् ३
 एको बहूनामसि मन्यवीलितो विशंविशं युधये सं शिशधि ।
 अकृत्तरुक् त्वया युजा वयं द्युमन्तं वोषं विजयाय कृण्महे ४
 विजेषुक्रादिन्द्र इवानवन्नवोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।
 प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्या तमुत्सं यत आवभूथ ५
 आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरम् ।
 कृत्वा नो मन्यो सह मेद्येधि महाधनस्य पुरुहूत संमृजि ६
 संमृष्टं धनमुभयं समाकृत मस्मभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 भियं दर्शाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम् ७ [१९] (८६)

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमाकौ, १९ चन्द्रमाः,
 २०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीः प्रायाः, २९-३० वध्र्वासः संस्पर्शनिन्दा,
 ३१ दम्पनोर्यक्ष्मनाशनं, ३२-४७ सूर्यां सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४,
 २६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्, १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

- मन्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।
 कृतेनावित्यास्तिष्ठन्ति द्विवि सोमो अधि श्रितः १
 सोमेनावित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।
 अथो नक्षत्राणामेषा मुपस्थे सोम आर्हितः २
 सोमं मन्यते पपिवान् यत् संपिपन्त्योर्पाधिम् ।
 सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन ३
 आच्छद्विधानैर्गुपितो बर्हितैः सोम रक्षितः ।
 श्रावणामिच्छन् वन् तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः ४ (८७)

यत् त्वां देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेवीं नाराज्ञंसी न्योचनी । सूर्यायां भद्रमिद्रासो गार्थयेति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हेणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ७
स्तोमां आसन् प्रतिधर्यः कुरीरं छन्द ओपगः ।

सूर्यायां अश्विनां वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

सोमो बधूयुरभवद्भुविनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्ये संसन्तीं मनसा सविताददात् ९

मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदुत् छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयात् सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामिहितौ गावौ ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां विवि पन्थाश्चराचरः

११

शुचीं ते चक्रे यात्वा व्यानो अक्ष आहतः । अनां मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत प्रयती पतिम् १२

सूर्यायां बहनुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अवासु हन्यन्ते गावो ऽजुंयोः पर्युह्यते १३

यदश्विना पृच्छमानावयातं त्रिचक्रेण बहनुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्गामजानन् पुत्रः पितरोववृणीत पूषा

१४

यदयात् शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकै चक्रं वामासीत् क्र वेद्वायं तस्थुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं क्रतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यदुहा तदद्भुताय इद्विदुः १६

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस उदं तेभ्योऽकरं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैती शिशू क्रीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो भुवनामिच्छन् क्रतूरन्यो विदधन्जायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुपसामित्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रमास्तिरते वीर्यमायुः

१९

सुकिंशुकं शलमलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृतं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये बहनुं कृणुष्व

२० [२३]

उदीर्घ्वातः पतिवती ह्येषा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरिळे ।

अन्यामिच्छ पितृपदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उदीर्घ्वातो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुल्लं सं जायां पत्यां सृज

२२

(८९०)

- अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।
समर्पमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयममस्तु देवाः २३
- प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वावध्रात् सविता सुशेवः ।
ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि २४
- प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुवद्भाममुतस्करम् ।
यथेयमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासन्ति २५ [२४]
- पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या—ऽश्विनां त्वा प्र वहतां रथेन ।
गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वंदासि २६
- इह प्रियं प्रजयां ते समृध्यता—मास्मिन् गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।
एना पत्या तन्वं सं संजुस्वा—ऽधा जिह्वी विदथमा वंदाथः २७
- नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।
एधन्ते अस्या जातयः पतिर्वन्धेषु बध्यते २८
- परां देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भंजा वसु ।
कृत्येषा पद्वती भूत्या जाया विशते पतिम् २९
- अश्रीरा तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।
पतिर्यद्वध्वोऽ वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते ३० [२५]
- ये बध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।
पुनस्तान् यज्ञियां देवा नयन्तु यत् आर्गताः ३१
- मा विदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।
सुगेभिर्दुर्गमतीता मर्षं ह्रान्त्वरातयः ३२
- सुमङ्गलीरियं वधू—रिमां समेत पश्यत ।
सौभाग्यमस्ये दुन्वाया—ऽथास्तं वि परेतन ३३
- तुष्टमेतत् कटुकमेत—दपाण्डवद्विषवन्नैतदत्तवे ।
सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इन्द्रार्धयमर्हति ३४
- आशसनं विशसनं—मथो अधिविकर्तनम् ।
सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति ३५ [२६]
- गृभ्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।
भगो अर्यमा सविता पुरंधि—मह्यं त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः ३६ (१०४)

तां पूषञ्छिवतश्चामेरयस्व	यस्यां वीजं मनुष्याऽऽवर्पन्ति ।	
या न ऊरू उशती विश्रयति	यस्यामुशन्तः प्रहराम शेषम्	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन्	त्सूयां वहतुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां	दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पत्नीमग्निरेव	दायुषा सह वर्चसा ।	
वीर्यायुरस्या यः पति	जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे	गन्धर्वो विविव उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्टे पति	स्तुरीयस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददन्नधर्वाय	गन्धर्वो ददन्नग्रये ।	
रयिं च पुत्रांश्चादा	कुर्मिह्यमथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्टं	विश्वमायुर्व्यश्रुतम् ।	
क्रीळन्तौ पुत्रैर्नप्तृभि	र्मोदमानौ स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापति	राजरसाय समनक्तव्यम् ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विंश	शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अघोरचक्षुरपतिष्ठयेधि	शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः ।	
वीरसूर्व्वेवकामा स्योना	शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढुः	सुपुत्रां सुभगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि	पतिमेकावृशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरि भव	सम्राज्ञी श्वश्र्वां भव ।	
ननान्दरि सम्राज्ञी भव	सम्राज्ञी अधि देवेषु	४६
समञ्चन्तु विश्वे देवाः	समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता	समु देप्ता दधातु नौ	४७ [२८] (११५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१]

(८६)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ येन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पङ्क्तिः ।

वि हि सोतोरसृक्षत नेन्द्रं देवममंसत ।

यत्रामददृषाकपि रयः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्व उत्तरः

? (११६)

- परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरिति व्यथिः ।
 नो अह प्र विन्द-स्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २
- किमयं त्वां वृषाकपि-श्रकार हर्तिता मृगः ।
 यस्मा इरस्यसीदु न्वयो वा पुष्टिमद्वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ३
- यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।
 श्वा न्वस्य जम्भिप-दपि कर्णे वराहयु-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ४
- प्रिया तृष्टानि मे कृपि-व्यक्ता व्यद्वदुषत् ।
 शिरो न्वस्य राविपे न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ५ [१]
- न मत् स्त्री सुभसत्तरा न सुयाश्रतरा भुवत् ।
 न मत् प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ६
- उवे अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।
 भसन्मे अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ७
- किं सुबाहो स्वङ्गरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।
 किं शूरपति नस्त्व-मभ्यमीपि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ८
- अवीरामिव मामयं शरारुभि मन्यते ।
 उताहमस्मि वीरिणी-न्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ९
- संहोत्रं स्मं पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।
 वेधा ऋतस्य वीरिणी-न्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १० [२]
- इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवम् ।
 नहस्या अपरं चन जरसा मरते पति-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ११
- नाहमिन्द्राणि रारण सख्युर्वृषाकपेर्कृते ।
 यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १२
- वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुस्तुषे ।
 घसत् त इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्कुर हवि-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १३
- उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।
 उताहमस्मि पीव इ-दुभा कुक्षी पृणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १४
- वृषभो न तिग्मशृङ्गो ऽन्तर्युथेषु रोरुवत् ।
 मन्थस्त इन्द्र शं हृदे यं ते सुनोति भावयु-विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १५ [३] (११०)

- न सेशे यस्य रम्भते ऽन्तरा सक्थ्याऽऽ कपुत् ।
 सेदीशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १६
 न सेशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते ।
 सेदीशे यस्य रम्भते ऽन्तरा सक्थ्याऽऽ कपुत् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १७
 अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हतं विदत् ।
 असिं सूनां नवं चरुमादेधुर्यान् आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १८
 अयमेभि विचाकशद् विचिन्वन् दासमार्यम् ।
 पिबामि पाकसुत्वानो ऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १९
 धन्वं च यत् कृन्तजं च कर्ति स्वित् ता वि योजना ।
 नेदीयसो वृषाकपे ऽस्तमेहिं गृह्णो उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २०
 पुनरोहिं वृषाकपे सुविता कल्पयावहे ।
 य एष स्वप्ननञानो ऽस्तमेहिं पृथा पुन विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २१
 यदुदञ्चो वृषाकपे गृह्मिन्द्राजगन्तन ।
 कः स्य पुल्लघो मृगः कर्मगश्चनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २२
 पशुहे नाम यान्वी साकं संसृव विंशतिम् ।
 भद्रं भलं त्यस्या अभूद् यस्या उदरमामयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २३ [४] (१३८)

(८७)

२५ पायुर्मारुद्वाजः । रक्षोहाग्निः । विष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

- रक्षोहणं वाजिनमा जिघमि मित्रं प्रथिष्ठमुपं यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिन्द्रः स नो दिवा स रिपः पातु नक्तम् १
 अयोदंष्ट्रो अचिषां यातुधाना नुप स्पृश जातवेदः समिन्द्रः ।
 आ जिह्वया मूर्देवान् रभस्व क्रव्यादो वृकृत्यपि धत्स्वान् २
 उभोर्भयाविनुषं धेहि दंष्ट्रा हिंसः शिशानोऽवरं परं च ।
 उतान्तारिक्षे परि याहि राज अश्वमैः सं धेह्याभि यातुधानान् ३
 यज्ञैरिषूः संनममानो अग्रे वाचा श्रुत्या अशनिभिर्दिहानः ।
 तामिर्विध्य हृदये यातुधानान् प्रतीचो बाहून् प्राति भद्रध्येषाम् ४
 अग्रे त्वचं यातुधानस्य भिन्धि हिंसाशनिर्हरसा हन्त्वेनम् ।
 म पवीणि जातवेदः शृणीहि क्रव्यात् कविष्णुर्वि चिनोतु वृक्णम् ५ [५] (१४३)

यत्रेदानीं पर्यसि जातवेद-स्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।	
यद्वा न्तरिक्षे पृथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वा शिशानः	६
उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानादृष्टिभिर्यातुधानात् ।	
अग्ने पूर्वां नि जहि शोशुचान आमावुः क्ष्विङ्मास्तमवुन्वेनीः	७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।	
तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षसश्चक्षुषे रन्धयेनम्	८
तीक्ष्णेनाग्नि चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।	
हिंसं रक्षांस्यग्नि शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधानां नृचक्षः	९
नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति गृणीह्यग्रा ।	
तस्याग्निं पृष्टीर्हरसा गृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च	१० [६]
त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त ए—त्वृतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।	
तमर्चिषां स्फूर्जयन्तातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि	११
तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पर्यसि यातुधानम् ।	
अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष	१२
यदग्ने अद्य मिथुना शर्पातो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।	
मन्योर्मनसः शरव्या इ जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान्	१३
परां गृणीहि तर्पसा यातुधानान् पराग्निं रक्षो हरसा गृणीहि ।	
पराचिषा मूर्देवाञ्च गृणीहि परासुतृपो अग्नि शोशुचानः	१४
पराद्य वेवा वृजिनं गृणन्तु प्रत्यगेनं शपथां यन्तु तृष्टाः ।	
वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन् विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः	१५ [७]
यः पौरुषेयेण कृविषां समङ्के यो अश्व्येन पशुनां यातुधानः ।	
यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च	१६
संवत्सरीणं पर्य उस्त्रियाया—स्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।	
पीयूषमग्ने यतमस्तिवृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मन्	१७
विषं गवां यातुधानां पिबन्त्वा वृश्च्यन्तामदितये दुरेवाः ।	
परानान् वेवः संविता ददातु परां भागमोषधीनां जयन्ताम्	१८
सनादग्ने मृणासि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।	
अनु दह सहमूरान् कृव्याद्वो मा ते हेत्या मुक्षत दैन्यायाः	१९ (१५७)

त्वं नो अग्ने अधरादुदकतात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।

प्रति ते ते अजरास्तपिडा अधशंसं शोशुचतो दहन्तु २० [८]

पश्चात् पुरस्तादधरादुदकतात् ऋविः काव्येन परि पाहि राजन् ।

सखे सखायमजरौ जरिष्णे ऽग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः २१

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धूपद्वर्णं विवेदिवे हन्तारं भङ्गगुरावताम् २२

विषेणं भङ्गगुरावतः प्रति ष्म रक्षसो दह ।

अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुर्ग्राभिर्ऋदिभिः २३

प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधानां किमीदिना ।

सं त्वा शिशामि जागृह्यदब्धं विप्र मन्मभिः २४

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।

यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रुज वीर्यम् २५ [९] (१६३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो भूर्धन्वान्, वामदेव्यो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वविदिं दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।

तस्य भर्मेणे भुवनाय देवा धर्मेणे कं स्वधया पप्रथन्त १

गीर्णं भुवने तमसापगूळहमाविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।

तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो ऽरण्यन्नोषधीः सख्ये अस्य २

देवेभिर्निविषितो यज्ञियेभिर्ऋग्निं स्तोषाण्यजरं ब्रूहन्तम् ।

यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा माततान् रोदसी अन्तरिक्षम् ३

यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाश्नन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतञ्जीत्वरं स्था जगद्यच्छात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ४

यजातवेदो भुवनस्य भूर्धन्ऋतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।

तं त्वहिम मतिभिर्गीर्भिरुक्त्यैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः ५ [१०]

भूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।

मायाम तु यज्ञियानमेता मपो यत् तूष्णींश्चरति प्रजानन् ६

हृशेन्यो यो महिना समिद्धो ऽरोचत विवियेनिर्विभावा ।

तस्मिन्नग्नौ सुक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः ७ (१७०)

सूक्तवाकं प्रथममादितुग्निमादिद्धविरंजनयन्त देवाः ।

स एषां यज्ञो अमवत तनूपास्तं द्यौर्वेदं तं पृथिवी तमापः

यं देवासोऽर्जनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।

सो अर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमा मृजयमानो अतपन्महित्वा

स्तोमेन हि द्विवि देवासौ अग्निं मजीजनच्छक्तिभी रोदसिप्राम् ।

तम अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः

यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो द्विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।

यदा चरिष्णू मिथुनावभूतामादित प्रापश्यन् भुवनानि विश्वा

विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमहामकृण्वन् ।

आ यस्ततानोषसौ विभातीरणोति तमो अर्चिषा यन्

वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो अग्निं देवा अर्जनयन्तजुषम् ।

नक्षत्रं प्रत्यमर्मिनश्चरिष्णु यक्षस्याध्वक्षं तविषं बृहन्तम्

वैश्वानरं विश्वहा दीदृवांसं मन्त्रैर्गुग्निं कविमच्छां वदामः ।

यो महिम्ना पस्विभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः पुरस्तात्

द्वे सुती अङ्गणवं पितृणा महं देवानां सुत मर्त्यानाम् ।

ताभ्यामिदं विश्वमेजत समेति यदन्तरा पितरं मातरं च

द्वे संसीची विभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।

स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्था वप्रयुच्छन् तरणिध्राजमानः

यज्ञा वेदेत अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नौ वि वेद ।

आ शेकुरित संधमावुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचत

कत्युग्रयः कति सूर्यासः कत्युपासः कत्युं स्विदापः ।

नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पृच्छामि वः कवयो विद्वाने कस्य

यावन्मात्रमुपसो न प्रतीकं सुपण्योऽहं वसते मातरिष्वः ।

तावदधात्युप यज्ञमायन् बाह्मणो होतुस्वरो निधीदन्

(८९)

१८ रेणुर्वैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्राखोमो । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नृत्यं यस्य मूढा विबन्धाधे रोचना वि जमो अन्तान् ।

आ यः प्रो चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा

८

९

१० [११]

११

१२

१३

१४

१५ [१२]

१६

१७

१८

१९ [१३] (९८१)

१

(९८२)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो ववत्याद्ध्यैव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तमपस्यं न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अनपावृद्धं क्षमया दिवो असमं बह्म नव्यम ।
 वि यः पृष्ठेव जनिमान्यय इन्द्रश्चिकाय न सखायमीपे ३
 इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सर्गस्य बुध्रात् ।
 यो अक्षेणैव चक्रिया शर्चाभिर्विष्वक् तस्तम्भं पृथिवीमुत ग्राम ४
 आपान्तमन्युस्तृपलप्रभर्मा धुनिः शिमीवाञ्छरुमां ऋजीपी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीघमानः शृणाति वीलु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरदुन्न सिन्धून् ।
 बिभेद गिरिं नवमिन्न कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यहण्या इन्द्र धीरो ऽसिर्न पर्व वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्यमित्रेषु वृधमिन्द्र तुभ्यं वृषन् वृषाणामरुपं शिशीहि ९
 इन्द्रो दिव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिराणां मिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहंभ्यः प्रान्तरिक्षात् प्र समुद्रस्य धासेः ।
 प्र वार्तस्य प्रथमः प्र जमो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिच्ये प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचेत्या उपसो न केतु रसिन्वा ते वरतामिन्द्र हेतिः ।
 अश्मेव विध्य दिव आ सृजानस्तपिष्ठेन हेषसा द्रोघमित्रान् १२
 अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोपधीरनु पर्वतासः । -
 अन्विन्द्र रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत् जार्यमानम् १३
 कर्हि स्वित्र सा त इन्द्र चेत्यास दधस्य यद्विनदो रक्ष एषत् ।
 मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्ततसे महि ब्राधन्त ओगणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि ष्युः १५ (११७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।

इमामाधोपन्नवसा सहीति तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ् १६

एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।

विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत त इन्द्र नूनम् १७

शुनं हुवेमे मघवानिमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।

गृणन्तमुग्रमूतये समत्सु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् १८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

स भूमिं विश्वतो ब्रुत्वा अत्यतिष्ठदशाङ्गलम् १

पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वस्येशानो यदन्नैनातिरोहति २

एतावानस्य महिमा अतो ज्यायँश्च पूरुषः ।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं द्विवि ३

त्रिपादूर्ध्व उद्वैत् पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।

ततो विष्वाङ् व्यक्रामत् साशनानशने अभि ४

तस्माद्विराळजायत विराजो अधि पूरुषः ।

स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।

वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्ध्रुविः ६

तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।

तेन देवा अयजन्त साध्या कर्षयश्च ये ७

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभूतं पृषदाज्यम् ।

पशून् तौश्चके वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये ८

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः कचः सामानि जज्ञिरे ।

छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ९

तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।

गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः १० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पवन् ।

मुखं किमस्य कौ ब्राह्म का ऊरु पादा उच्येते ११

बाह्वणोऽस्य मुखमासीद्बाह्व राजन्यः कृतः ।

ऊरु तवस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत १२

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।

मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत १३

नाभ्यां आसीद्वृन्तरिक्षं शिष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिदिशः श्रोत्रात् तथा लोकाँ अकल्पयन् १४

सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्ब्रह्मा अबधन् पुरुषं पशुम् १५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः १६ [१९] (२०१६)

(११)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ११-१९]

१५ अरुणो वैतद्वयः । अग्निः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

सं जागृवद्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इष्यन्निळस्पदे ।

विश्वंरुम् होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुषखा सखीयते १

स दर्शितधीरतिथिर्युहैर्गृहे वनेवने शिश्रिये तक्ववीरिव ।

जनंजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽं विशांविशम् २

सुवक्षो दक्षेः कर्तुनासि सुकर्तु-र्ये कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद् द्यावां च यानि पृथिवी च पुण्यतः ३

प्रजानन्नग्निं तव योनिमुत्वि-मिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।

आ ते चिकिन्न उपसामिवेतयो ऽरेपसः सूर्यस्येव रुमयः ४

तव त्रियो व्यर्षस्येव विद्युतश्चित्राश्चिकिन्न उपसां न केतवः ।

यदोषधीरभिर्मुष्टो वनानि च परि स्वयं चिनुषे अन्नमास्ये ५ [२०]

तवोषधीर्दधिरे गर्भमुत्वि-तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित संमानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वतीश्च सुवन्ते च विश्वहा ६

वातोपधूत इषितो वशौ अनु तेषु यदन्ना वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रथ्योइ यथा पृथक् शर्धास्यग्ने अजराणि धक्षतः ७

(१०२३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनमग्निं होतारं परिभूतमं सतिष्ण ।

तमिदमं हविष्या समानमित तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत्

त्वामिदन्नं वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।

यदेव्यन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवो वृक्तवर्हिषः

तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विष्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निहतायुतः ।

तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमे

यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्यः समिधा दाशदुत वा हविष्कृति ।

तस्य होता भवसि यासि दूत्यः । मुपं वृषे यजस्यध्वरीयसि

इमा अस्मै मतयो वाचो अस्मदाँ क्रचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।

वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्वर्धनो यासु चाकनत्

इमां प्रत्नाय सुष्टुतिं नवीयसीं वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।

भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्यं उशती सुवासाः

यस्मिन्नश्वासं ऋषभासं उक्षणो वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।

कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनये चारुमृशये

अहव्यग्ने हविशस्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।

वाजसानीं रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं ब्रह्मन्तम्

(१२)

१५ शार्यातो मानवः । विश्वे देवाः । जगती ।

यजस्य वो रथ्यं विश्पातिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।

शोचञ्छुष्कासु हरिणीषु जर्भुरद वृषां केतुर्यजतो द्यामशायत

इममं ज्ञस्पा मुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।

अक्तुं न यद्वसुपसः पुरोहितं तनूनपातमरुपस्यं निसते

वळस्य नीथा वि पुणेश्वं मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवे ।

यदा घोरासो अमृतत्वमाशता दिज्जनस्य दैव्यस्य चकिरन्

ऋतस्य हि प्रसितिद्यौरु व्यचो नमो मद्यार्ममतिः पनीयसी ।

इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः

प्र रुद्रेण युयिनां यन्ति सिन्धवस्तिरो महीमरमतिं दधन्विरे ।

येभिः परिज्मा परियन्तु जयो वि रोहवज्जठरे विश्वंमुक्षते

५ [२३] (१०३६)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो दिवः इयेनासो असुरस्य नील्यः ।
 तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमेन्द्रो देवेभिरवृशेभिरवृशः ६
 इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सूर्यो दृशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 प्र ये न्वस्याहर्णा ततक्षिरे युजं वज्रं नृपदनेषु कारवः ७
 सूरश्चिदा हरितो अस्य रीरम् दिन्द्रादा कश्चिन्द्रयते तवीयसः ।
 भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्वसो द्विवेदिवे सहुरिः स्तन्नवाधितः ८
 स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिकसे क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।
 येभिः शिवः स्ववा एवयावभिर्दिवः सिपक्ति स्वयंशा निकामभिः ९
 ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।
 यज्ञैरथर्वा प्रथमो वि धारय देवा दक्षैर्भृगवः सं चिकित्रिरे १० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽदितिः ।
 देवस्त्वष्टा द्रविणोदा ऋभुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरहिरे ११
 उत स्य न उशिजामुर्विया कवि राहिः शृणोतु बुध्योऽह्वीमनि ।
 सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहुपी अस्य बोधतम् १२
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यो ऽपां नपादवतु वायुरिष्टयं ।
 आत्मानं वस्यो अभि वार्तमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् १३
 विशामासामभयानामधिक्षितं गीभिर्बु स्वयंशंसं गृणीमसि ।
 ग्राभिर्विश्वाभिरदितिमनुर्वणं मुक्तोर्युवानं नृमणा अधा पातिम् १४
 रेभदन्नं जुनुषा पूर्वा अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।
 येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पार्थः सुमेकं स्वाधितिर्वनन्वति १५ [२५] (१०४६)

(९३)

१५ तान्वः पार्थः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः; २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः;
 ११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्वृद्धती ।

महिं द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारी यद्ही न रोदसी सदं नः ।
 तेभिर्नः पातं सहास एभिर्नः पातं शूषणि १
 यज्ञेयं स मर्यो देवान् त्सपर्यति । यः सुनैर्दोषिंश्चुत्तम् आविवासात्येनान् २
 विश्वेवामिरज्यवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३ (१०४९)

ते घा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अयमा मित्रो वरुणः परिजमा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषणवसू सूर्यामासा सदनय सधन्या ।

सचा यत् साद्येषा महिबुधेषु बुधयः

५ [२६]

उत नो देवावश्विनां शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुष्यताम् ।

महः स राय एपते अति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामाश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः ।

ऋभुर्वार्ज ऋभुक्षणः परिजमा विश्ववेदसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मनु आ ते हरीं जजुवानस्य वाजिनां ।

दुष्टं यस्य सामं चिदधरयज्ञो न मानुषः

८

कृधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निभिर्न्येषां चर्षणीनां चक्रं रश्मिं न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं मह दुस्मे वीरिषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पृक्षां वाजस्य सातये पृक्षां रायोत त्वर्णे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुष्टं कूचितं सन्तं सहसावन्नाभिष्टये सदा पाहाभिष्टये ।

मेदतां वेदतां वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्यं द्युतद्यामानं वावुधन्त नृणाम् ।

संवर्तन्तं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येषां राया युक्तैषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौस्या वृथैव विष्टान्तां १३

प्र तद्दुःशीमे पृथ्वाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवन्सु ।

ये युक्त्वाय पञ्च गता स्मयु पथा विश्राव्येषाम्

१४

अधीचवत्रं सप्ततिं च सुप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पाथ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः १५ [२८] (१०६१)

(९४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगती, ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रेते वदन्तु प्र वयं वदाम ग्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यद्वयः पर्वताः साकमाशवः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६१)

एते वदन्ति ज्ञातवत् सहस्रं वृषि कन्वन्ति हरितेभिःसभिः ।
 विष्ठी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत २
 एते वदन्त्यविद्वाना मधु न्यूह्यन्ते अधि पक्व आसिषि ।
 वृक्षस्य शाखामरुणस्य वपुस्तस्ते सूधवा वृषभाः प्रेमराविपुः ३
 वृहद्वदन्ति मदिरेण मन्दिने न्दं क्रोशन्तोऽविद्वाना मधु ।
 संरभ्या धीराः स्वसृभिरनर्तिषु रावोषयन्तः पृथिवीमुपवृद्धिभिः ४
 सुपर्णा वार्चमकृतोप द्यव्या खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।
 न्यः ऋ यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः ५ [२९]

उया इव प्रवहन्तः सभार्यमः साकं युक्ता वृषणो विभ्रतो धुरः ।
 यच्छ्रुसन्तो जग्रसाना अरविपुः कृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव ६
 दशाविनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।
 दशामीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः ७
 ते अद्रयो दशयन्त्रास आशवस्तेषामाधानं पर्यति हर्यतम् ।
 त ऊं सुतरस्य सोम्यस्यान्धसोऽशोः पीयूषं प्रथमस्य भेजिरे ८
 ते सोमाकु हरी इन्द्रस्य निसर्तंऽशुं दुहन्तो अध्यासते गर्वि ।
 तेभिर्दुग्धं पपिवान् सोम्यं मध्विन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते ९
 वृषा वो अंशुर्न किला रिषाथने ळावन्तः सद्रुमित स्थनार्शिताः ।
 रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम् १० [३०]

तृषिला अतृदिलासो अद्रयो ऽश्रमणा अश्रुथिता अमृत्यवः ।
 अनातुरा अजराः स्थारमविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः ११
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासः सर्वसो न युञ्जते ।
 अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां रवेण पृथिवीमश्रुभुः १२
 तदिन्द्रदन्त्यद्रयो विमोचने यामरुअरुपा इव वेदुपवृद्धिभिः ।
 वपन्तो बीजमिव धान्याकृतः पुश्चन्ति सोमं न मिनन्ति वपस्तः १३
 सुते अध्वरे अधि वार्चमकृता ऽऽ क्रीळ्यो न मातरं तुदन्तः ।
 वि पू मुञ्चा सुषुवो मनीषां वि वर्तन्तामद्रयश्चार्यमानाः १४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(९५)

१८ ऐलः पुरूरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरूरवा देवता । विष्णुप् ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिश्रा कृणवावहे नु ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्करन् परंतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिपमुपसामग्रियेव ।
पुरूरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना धात इवाहमस्मि २
इपुर्न श्रिय इपुधेरसना गोपाः शंतुमा न रंहिः ।
अवीरे कतौ वि दविद्युतन्नोरा न मायुं चिंतयन्त धुनयः ३
सा वसु दर्धती श्वशुराय वय उषो यद्वि वण्ट्यन्तिगृहात ।
अस्तं ननक्षे यस्मिञ्चाकन् दिवा नक्तं श्रथिता वैतसेन ४
त्रिः स्म माह्वः श्रथयो वैतसेनोत स्म मेऽन्यत्यै पृणासि ।
पुरूरवीऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वस्त्वदासीः ५ [१]

या सुजृणिः श्रेणिः सुम्रआपि—हृदेचक्षुर्न ग्रन्थिनी चरण्युः ।
ता अश्वयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवन्त ६
समस्मिञ्चायमान आसत् मा उतेमवर्धन् नद्यः स्वगूताः ।
महे यत त्वा पुरूरवो रणाया ऽवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्क—ममानुषीषु मानुषे निपेवं ।
अप स्म मत तरसन्ती न भुज्यु—स्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मतो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः कर्तुभिर्न पृङ्कते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वांसो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दर्वियो—द्भरन्ती मे अप्या काम्यानि ।
जनिष्ठो अपो नर्यः सुजातः प्रोवशीतिरत दीर्घमायुः १० [२]

जज्ञिष इत्था गोपीथ्याय हि दुधाथ तत् पुरूरवो म ओजः ।
अशांसं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कदा सूनुः पितरं जात इच्छा—च्चक्रन्नाश्रुं वर्तयद्विजानन् ।
को दर्पती समनसा वि यूयो—दध यदग्निः श्वशुरेषु दीदयत १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अशु चक्रन् न केन्दुद्वाध्ये गिवायै ।

प्र तव ते हिनवा यत् ते अस्मे परेह्यस्तं नहि भूर मापः १३

सुवेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावतं परमां गन्तवा उ ।

अधा शयीत निर्र्कतेरूपस्थे ऽर्धेन वृका रभसासो अद्युः १४

पुर्व्वेवो मा मृथा मा प्र पन्तो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।

न वै छौणानि सुखयानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता १५ [३]

यद्विरूपाचरं मर्त्ये ऽश्ववसं राज्ञीः श्वदुश्चरतः ।

वृत्तस्य स्तोत्रं सकृद्दह आश्रां तादेवेदं तातृषाणा चरामि १६

अन्तरिक्षायां रजसो विमानि सुषं शिक्षाम्युर्वशी वसिष्ठः ।

उप त्वा श्रुतिः सुकृतस्य तिष्ठति वर्तस्व हृदयं तप्यते मे १७

इति त्वा देवा इम आहुरेत् यथैमेतद्भवसि मृत्युर्वन्धुः ।

प्रजा ते देवान् हविषा यजति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे १८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ बहुराक्षिरसः, सर्वहरिर्वा ऐन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विदथे शंसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यत मदम् ।

धृतं न यो हरिर्मिश्रारु सेचत आ त्वा विशन्तु हरिर्वपसं गिरः १

हरिं हि योनिभ्राभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरी दिव्यं यथा सद्ः ।

आ यं पूणन्ति हरिर्भिर्न धेनव इन्द्राय वृषं हरिर्वन्तमर्चत २

सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गर्भस्त्योः ।

युष्मी सुशिप्रो हरिर्मन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे ३

द्विवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्वज्रो हरितो न रत्ना ।

तुददहिं हरिंशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभरः ४

त्वंत्वंमहर्यथा उपस्तुतः पूर्व्वेभिर्निन्द हरिकेश यज्वभिः ।

त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थय । मसामि राधो हरिजात हर्यतम् ५ [५]

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मद्र इन्द्रं रथे बहतो हर्यता हरी ।

पुरुष्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ६

अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।

अर्व्वेन्द्रियो हरिर्भिर्जेषमीयते सो अस्य कामं हरिर्वन्तमानशे ७ (११००)

हरिश्मशारुहरिकेश आयस—स्तुरस्त्रे यो हरिषा अवर्धत ।
 अर्विन्द्रियो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिषुद्धरीं
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः ।
 प्र यत कृते चमसे मर्षजुद्धरीं पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः
 उत स्म सन्न हर्यतस्य पुस्त्योऽस्त्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत् ।
 मही चिद्धि धिपणाहर्षदोजसा बृहद्वयो दाधिषे हर्यतश्चिदा

८

९

१० [६]

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्येनव्यं हर्यसि मन्म नु प्रियम् ।

प्र पुस्त्यमसुर हर्यतं गो—राविष्कृधि हर्ये सूयीय

११

आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे बहन्तु हरिशिप्रमिन्द्र ।

पिवा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् युजं सधमादे दशोणिम्

१२

अपाः पूर्वेषां हरिवः सुताना—मथो बृदं सर्वलं केवलं ते ।

ममद्वि सोमं मधुमन्तामिन्द्र सन्ना वृषश्चर आ वृषस्व

१३ [७] (११०६)

(१७)

२३ आथर्वणे भिषग् । ओषधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।

मने नु बभूणामहं शतं धामानि सप्त च

१

शतं वो अम्बु धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।

अधा शतकत्वो यूय—मिमं मे अशदं कृत

२

ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।

अश्वा इव सजित्वरी—र्वीरुधः पारयिष्णवः

३

ओषधीरिति मातर—स्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे ।

सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष

४

अश्वत्थे वो निपदं पूर्णे वो वसतिष्कृता ।

गोभाज इत किलासथ यत सनवथ पूरुषम्

५ [८]

यत्रोषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।

विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहामीवचातनः

६ (११११)

अश्वावतीं सोमावती—मूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधी—रस्मा अरिष्टतातये ७

उच्छृप्सा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवरेते । धनं सनिष्यन्तीना—मात्मानं तव पूरुष ८

इष्टकृतिर्नाम वो माता । स्थो यूयं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीः स्थन यदामयति निष्कृथ ९

अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमः । ओषधीः प्राचुच्यवृ—र्यत् किं च तन्वोऽरे रपः १० [९]

यद्विमा वाजयन्तह—मोषधीर्हस्त आबुधे । आत्मा यक्षमस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११

यस्यौषधीः प्रसर्था—ङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्षं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२

साकं यक्षं प्र पत चापेण किकिदीविना ।

साकं वार्तस्य धाज्या साकं नश्य निहाकया १३

अन्या वो अन्यामव—त्वन्यान्यस्या उपावत ।

ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः १४

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः

बृहस्पतिप्रसृता—स्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः १५ [१०]

मुञ्चन्तु मा शपथ्याडे—दथो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पङ्क्तिशान्त सर्वस्मादेवकिल्विपात १६

अवपतन्तीरवदन् द्विव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहे न स रिष्याति पूरुषः । १७

या ओषधीः सोमराजी—ब्रह्मीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्पृत्तमा—रं कामाय शं हृदे १८

या ओषधीः सोमराजी—विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसृता अस्यै सं दत्त वीर्यम् १९

मा वो रिपत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो अस्यै सं दत्त वीर्यम् २१

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कृणोति ब्राह्मण—स्तं राजन् पारयामसि २२

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्मां अभिदासति २३ [११] (११२९)

(१८)

१२ अरिष्टिणो देवापिः (बृष्टिकापः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आदित्यैर्वा यद्वसुभिर्मरुत्वान् त्स पर्जन्यं शतनवे वृषाय

१ (११३०)

आ देवो दूतो अजिरश्चक्रित्वान् त्वदेवापे अभि मामगच्छत् ।	
प्रतीचीनः प्रति मामा ववृत्स्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन्	२
अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवाग्निषिराम् ।	
यया वृष्टिं शतंनवे वनाव द्विवो द्रुप्सो मधुमाँ आ विवेश	३
आ नो द्रुप्सा मधुमन्तो विशन्तिवन्द्रे देहाधिरथं सहस्रम् ।	
नि पीद होत्रमृतुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य	४
आर्ष्टिप्रेणो होत्रमृषिर्निपीदन् देवापिर्देवसुमतिं चिकित्वान् ।	
स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असृजदृष्या अभि	५
अस्मिन् तस्मिन्ने अध्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।	
ता अद्रवन्नार्ष्टिप्रेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषितु मृक्षिणीषु	६ [१२]
यदेवापिः शतंनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत् ।	
देवश्रुतं वृष्टिवनि रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत्	७
यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्रे आर्ष्टिप्रेणो मनुष्यः समीधे ।	
विश्वेभिर्देवैरनुसद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम्	८
त्वां पूर्वं ऋषयो गीर्षीरियन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।	
सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदुश्चोर्प याहि	९
एतान्यग्मे नवतिर्नव त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।	
तेभिर्वधस्व तन्वः शूर पूर्वी द्विवो नो वृष्टिमिषितो रिराहि	१०
एतान्यग्मे नवति सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।	
विद्वान् पथ क्रतुशो देवयाना नव्यौलानं विवि देवेषु धेहि	११
अग्ने बाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा ऽपामीवामप रक्षांसि सेध ।	
अस्मात् समुद्राद्देहतो द्विवो नो ऽपां भूमानमुप नः सृजेह	१२ [१३] (११४१)

(११)

१२ वज्रो वैखानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिपण्यासि चिकित्वान् पृथुगमानं वाशं वावृधर्ध्व ।	
कत तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्वज्रं वृत्रतुरमपिञ्चत्	१
स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुरत्वा संसाद ।	
स सर्वाग्निभिः प्रसहानो अंस्य धातुर्न क्रते सप्तथस्य मायाः	२ (११४१)

- स वाजं यातापमुष्पदा यन् त्वर्षाता परि पदत् सन्धिष्यन् ।
 अनर्वा यच्छततुर्गस्य वेदो मन्त्रिश्चर्षेवाँ अभि वर्षसा भूत् ३
- स यद्वचोऽवनीर्गोष्वर्वा ऽऽजुहोति प्रधन्यासु सभिः ।
 अपादो यन् युज्यासोऽस्था ह्योष्यश्वास ईरते घृतां वाः ४
- स रुद्रेभिरशस्तवार ऋश्वा हित्वा गयस्यरेअवद्य आगात् ।
 वस्रस्य मन्ये मिथुना विवर्त्री अक्षमभीत्यारोदयन्मुपायन् ५
- स इहासं तुवीरवं पतिदन् पञ्चक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ।
 अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन् ६ [१४]
- स दुहणे मनुष ऊर्ध्वसान आ साविपदर्शसानाय शरुम् ।
 स नृत्तमो नहुषोऽस्मत् सुजातः पुरोऽभिन्दहेन् दस्युहत्ये ७
- सो अधियो न यवस उदून्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे ।
 उप यत् सीदुदिन्दु शरीरैः श्येनोऽयोपाप्तिर्हन्ति दस्यून् ८
- स बाधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कृपणे परादात् ।
 अयं कविमनयच्छस्यमानमरुं यो अस्य सन्तितो नृणाम् ९
- अयं दशस्यन् नर्योभिरस्य वृस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी ।
 अयं कनीनं ऋतुपा अवेद्यभिमीतारुं यश्चतुष्पात् १०
- अस्य स्तोमैभिरौशजि ऋजिश्वा व्रजं दूरयद्वृषेण पिप्रोः ।
 सुत्वा यद्यजतो वृिदयद्भिः पुर इयानो अभि वर्षसा भूत् ११
- एवा महो अंसुर वक्षथाय वस्रकः पङ्क्तिरुप सपदिन्दम् ।
 स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः १२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वानन्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

- इन्द्र दृष्ट्य मघवन् त्वावदिन्द्रज इह स्तुतः स्तुता बोधि नो वृधे ।
 देवेभिर्नः सविता प्रावतु श्रुतमा सर्वतातिमदिति वृणीमहे १
- भराय सु भरत भागमृत्विद्यं प्र वायवे ह्युचिपे क्रन्ददिष्ये ।
 गौरस्य यः परसः पीतिमान्श आ सर्वतातिमदिति वृणीमहे २ (११५५)

- आ नो देवः सविता साविषद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ३
- इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुवितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रधितानि संजुधुरा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ४
- इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुदधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यजो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि कुमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ५
- इन्द्रस्य नु सुकृतं देव्यं सतो ऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदधे चारुरन्तम आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ६ [१६]
- न वो गुहां चक्रम भूरि दुष्कृतं नाविष्ट्यं वसथो देवहेळनम् ।
मार्किर्नो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ७
- अपामीवां सविता साविषद्वयं श्वरीय इदं सेधन्त्वद्वयः
ग्रावा यत्र मधुपुदुच्यते बृहदा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ८
- ऊर्ध्वो ग्रावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेपांसि सनुतर्पुयोत ।
स नो देवः सविता पायुरीडय आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ९
- ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सवने कोशे अद्ध्वे ।
तनूरेव तन्वो अस्तु भेषजमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे १०
- कृतुग्रावां जरिता शश्वतामव इन्द्र इन्द्रा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णभूर्दिव्यं यस्य सिकतय आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ११
- चित्रस्ते मानुः कृतुग्रा अभिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिग्रा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्यां पृथ्व आ गोस्तूर्ध्वति पर्यग्रं दुवस्युः १२ [१७] [११६५]
- (१०१)
- १२ बुधः सौम्यः । विश्वे देवाः, कविजो वा । त्रिष्टुप् : ४, ६ गायत्री ; ५ बृहती ; ९, १२ जगती ।
- उदुध्यध्वं समनसः सखायः सममिमिन्ध्वं बृहवः सनीळाः ।
वृधिकामग्निमुषसं च देवीमिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १
- मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नार्वमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इकृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं यज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

- युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।
गिरा च श्रुष्टिः सधरा असंज्ञो नेदीय इत सृण्यः पृक्तमेयात् ३
- सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुमनया ४
- निराहावान् कृणोतन् सं वरुणा दधातन ।
सिञ्चामेहा अवतमुद्दिणं वयं सुपेकुमनुपक्षितम् ५
- इष्कृताहावमवतं सुवत्त्रं सुपेचनम् । उद्दिणं सिञ्चे अक्षितम् ६ [१८]
- प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित कृणुध्वम् ।
द्रोणाहावमवतमश्मवक्रमसंज्ञकोशं सिञ्चता नृपाणाम् ७
- व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो दंहता तम् ८
- आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवा देवीं यंजतां यज्ञियामिह ।
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा पर्यसा मही गौः ९
- आ तू षिञ्च हरिंभीं द्रोणस्थे वाशींभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।
परि व्वजध्वं दश कक्ष्याभिर्ऋमे धुरो प्रति वह्निं युनक्त १०
- उमे धुरो वह्निरपिदमानो ऽन्तर्योनेव चरति द्विजानिः ।
वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि पू दधिध्वमखनन्त उत्सम् ११
- कर्पूरः कपूथमुदधातन चोदयत सुदत वाजसातये ।
निष्टिड्यः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सवार्थ इह सोमपीतये १२ [१९] [११७७]

(१०२)

१२ सुब्रह्मो भार्गवः । द्रुघण, इन्द्रो वा । त्रिष्टुप् १, ३, १२ बृहती ।

- प्र ते रथं मिथुकृतमिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवार्ये धनमक्षेषु नोऽव १
- उत स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत सहस्रम् ।
रथीरभून्मुद्गलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचेदिन्द्रसेना २
- अन्तर्यच्छ जिघांसतो वज्रमिन्द्रामिदासतः ।
दासस्य वा मघवन्नायस्य वा सनुतर्यवया वधम् ३ (११८०)

उद्रो हृदमपिबज्जर्हपाणः कूटं स्म तृहदुभिमातिमेति ।

प्र मुष्कभारः श्रवं इच्छमानो ऽजिरं बाहू अभरत् सिपासिन्

४

न्यकन्दपुन्यन्त एन मर्मेहयन् वृषभं मध्यं आजेः ।

तेन सूर्ध्वं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय

५

ककदवे वृषभो युक्त आसी दवावचीत् सारथिरस्य केशी ।

दुर्धेयुक्तस्य द्रवतः सहानस ऊच्छन्ति ष्मा निष्पदो मुद्गलानीह

६ [२०]

उत प्रधिमुद्गलस्य विद्रा नुपायुनग्वंसंगमत्र शिक्षन् ।

इन्द्र उदावत् पतिमघ्याना मरहत् पद्याभिः ककुद्धान्

७

शुनमपूग्व्यचरत् कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ।

नृम्णानि कृण्वन् ब्रह्मे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्

८

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दुधुणं शयानम् ।

येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु

९

आरे अघा को न्वि॑त्था ददशं यं युञ्जन्ति तद्वा स्थापयन्ति ।

नास्मै तृणं नोदकमा भरन्त्युत्तरो धुरो वहति प्रदेदिशत्

१०

परिवृक्तेर्व पतिविद्यमानद्र पीप्याना कूचक्रेणेव सिञ्चन् ।

एषैप्या चिद्व्या जयेम सुमङ्गलं सिनवदस्तु सातम्

११

त्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यद्वाजिं वृषणा सिपाससि चोदयन् वर्धिणा युजा

१२ [२१] (११८९)

(१०३)

१२ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अप्वा देवी, १३ मरुतो वा । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभगश्वर्षणीनाम् ।

संकन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत् साकमिन्द्रः

१

संकन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्चयवनेन धूष्णना ।

तदिन्द्रेण जयत् तत् सहधुवं युधो नर इपुहस्तेन वृष्णा

२

स इपुहस्तेः स निपङ्गिभिर्वशी संस्पृष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।

संसृष्टजित् सोमपा बाहुशर्धुः प्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता

३

(११९२)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रौ अपबाधमानः ।	
प्रभञ्जन्तेनाः प्रमृणो युधा जयन्तस्माकमेधयविता रथानाम्	४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।	
अभिवीरो अभिसत्त्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित	५
गोत्रमिदं गोविदं वज्रवाहुं जयन्तमजम् प्रमृणन्तमोजसा ।	
इमं संजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु सं रमध्वम्	६ [२२]
अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽद्वयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।	
दुश्च्यवनः पृतनाषाळ्युधोऽहं ऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु	७
इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।	
वेयसेनानामभिमञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्राम्	८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्ध उग्रम् ।	
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात	९
उद्धर्षय मघवन्नायुधा न्युत सत्त्वंनां मामकानां मनांसि ।	
उद्धृहन् वाजिनां वाजिनां न्युदथानां जयतां यन्तु घोषाः	१०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।	
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माकं उ देवा अवता हवेषु	११
अभीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्येष्वे परंहि ।	
अभि प्रेहि निर्दह हंसु शोकै रन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम	१२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।	
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधृष्या यथासंथ	१३ [२३] (१२०२)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूर्यम् ।	
तुर्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य	१
अप्सु धृतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।	
मिमिक्षुर्यमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वधस्व मदमुक्थवाहः	२
भोगां पीतिं वृष्ण इयमि सत्यां प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।	
इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः	३ (११०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं कृतज्ञाः ।
प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः
प्रणीतिमिष्टे हर्यश्व सुष्टोः सुषुक्षस्य पुरुचो जनांसः ।
महिंष्ठासति वितरे दधानाः स्तोतारं इन्द्र तव सूनृताभिः

४

५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
इन्द्रं त्वा यज्ञः क्षममाणमानद् द्वाश्वौ अस्यध्वरस्य प्रकेतः
सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिम् ।
उप भूषन्ति गिरो अप्रतीत—मिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त
सप्तापो देवीः सुरणा अमृक्ता यामिः सिन्धुमतरं इन्द्र पूर्यित ।
नवति स्रोत्या नव च सर्वन्ती—देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः
अपो महीरभिर्शस्तेरमुश्रोः ऽजागरास्वधि देव एकः
इन्द्र यास्त्वं वृत्रतूर्ये चकथ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः
वीरण्यः क्रतुरिन्द्रः सुशस्ति—रुतापि धनां पुरुहूतमीदृ ।
आर्दयद्भूत्रमकृणोदु लोकं ससाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः
गुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
गुणवन्तमुग्रमूतये सुमत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्

६

७

८

९

१०

११ [२५] (१११३)

(१०५)

११ कौत्सो दुमिंशः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक्; १ गायत्री वा; २, ७ पिपीलिकमध्या; ११ त्रिष्टुप् ।

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आव इमशा रुधद्राः । कीर्यं सुतं वाताप्याय १
हरी यस्य सुयुजा विव्रता वे—रुवन्तानु शेपो । उभा रजी न केशिना पतिर्वन २
अप योरिन्द्रः पापज आमर्तो न शश्रमाणो विभीवान् । शुभे यद्युजे तविषीवान् ३
सचायोरिन्द्रश्चकृष आ उपानसः सपर्यन् । नदयोर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः ४
अधि यस्तस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुण्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तोऽह्वीनां ऋषेभि—स्ततश्च शूरः शर्वसा । ऋभुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा ६
वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरर्जुतं न रजः ७
अव नो वृजिना शिशी—हृचा वनेमानुचः । नाब्रह्मा यज्ञ क्रधृगजोषति त्वे ८
ऊर्ध्वा यत ते त्रेतिनी भू—यज्ञस्य धूर्षु सघ्नम् । सज्जनावं स्वयंशंसं सचायोः ९ (११११)

श्रिये ते पृथैरुपसेचनी भू-च्छिद्रे दर्विरेरपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चस उत १०

शतं वा यदस्युर्ग्यं प्रति त्वा सुमित्र इत्यास्ताद्दमित्रं इत्यास्तात् ।

आवो यदस्युहृत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहृत्ये कुत्सवत्सम ११ [२७] (१२२४)

— (१०) —

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ व० १-२७]

(१०८)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनो । त्रिष्टुप ।

- उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव । १
- सध्रीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे २
- उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव श्वाभ्यां शासुरेथः । ३
- दूतेव हि ण्ठो यज्ञा जनेषु मापं स्थातं महिषेवावपानात् ४
- साकुंयुजां शकुनस्येव पक्षा एश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम । ५
- अग्निरेव देवयोर्दीव्वांसा परिज्मानेव यजथः पुरुत्रा ६
- आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो-धेव रूचा नृपतीव तुर्ये । ७
- इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्यै श्रुष्टीवानेव हवसा गमिष्टम ८
- वंसगेव पूष्यां शिम्बाता मित्रेव कृता शतरा शार्तपन्ता । ९
- वाजैवोञ्जा वयसा घर्म्येष्टा मेघेवेषा संपर्यादं पुरीषा १० [१]
- सृण्येव जर्भरीं तुर्फरीतू नेतेशेव तुर्फरीं पर्फरीकां । ११
- उदुन्यजेव जर्मना मवेरू ता मे जराय्वजरं मरायु १२
- पञ्चेव चर्चरं जारं मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा । १३
- ऋभू नापत् खरमज्रा खरजु-र्वायुर्न पर्फरत क्षयद्रयीणाम् १४
- घर्मेव मधु जठरे सनेरू भगेविता तुर्फरी फारिवारम् । १५
- पतरेव चचरा चन्द्रनिणि-ङ्गानकङ्गा मनन्याङ् न जग्मी १६
- बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठा पादेव गाधं तरते विदाथः । १७
- कर्णेव शासुरनु हि स्मराथो-ऽशेव नो भजतं चित्रमग्रः १८
- आरङ्गरेव मध्वरेयेथे सारघेव गवि नीचीनवारै । १९
- कीनारेव स्वेदमासिष्विद्वाना क्षामेवोर्जा स्युवसात् संचेथे २०
- ऋध्याम स्तोमं सनुयाम वाज-मा नो मन्त्रं सुरथेहोपं यातम् । २१
- यशो न पक्वं मधु गोष्वन्त-रा भूतांशो अश्विनोः कार्ममग्राः २२ [२] (१२३५)

(१०७)

११ दिव्य आक्षिरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादासारो वा ।
शिष्टुप्, ४ जगती ।

- आविरभून्महि माघोनमेषां विश्वं जीयं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्वृत्तमागां दुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १
- उच्चा विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्यं अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोमं प्र तिरन्त आयुः २
- दैवीं पूर्तिर्दक्षिणा देवयज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया ब्रह्मः पूणन्ति ३
- ज्ञातधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४
- दक्षिणावान् प्रथमो दूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपतिं जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]
- तमेव ऋषिं तमु ब्रह्माणमाहु र्यजन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
- दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रमुत यन्त्रिरण्यम् ।
दक्षिणान्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्मं कृणुते विजानन् ७
- न भोजा मन्त्रुर्न न्यर्थमीयुर्न रिण्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत् सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ८
- भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्बध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपेयं सुराया भोजा जिग्युर्वै अहूताः प्रयन्ति ९
- भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्याः शुभ्रभमाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीं वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् १०
- भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहन्ति सुवृद्धथो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेणु भोजः शत्रून्समनीकेषु जेता ११ [४] (११४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानं दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
कार्मेहिंतिः का परितक्म्यासीत् कथं रसाया अतरः पर्यासि १
इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।
अतिष्कदो भियसा तन्न आवत् तथा रसाया अतरं पर्यासि २
कीदङ्किन्द्रः सरमे का हंशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा—ऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति ३
नाहं तं वेदुं दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।
न तं गृह्णन्ति स्रवतो गभीरा हुता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४
इसा गावः सरमे या ऐच्छः परिं द्विवो अन्तात् सुभगे पतन्ती ।
कस्त एना अव सृजादयुध्व्यु—तास्माकमायुधा सन्ति त्रिगमा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य—निषव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृज्यात् ६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वैर्भिरसुभिर्न्युष्टः ।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा रेकु पदमलंकृमा जगन्थ ७
एह गमन्नुष्यः सोमं शिता अयास्यो अङ्गिरसो नवरवाः ।
त एतमूर्वं वि भजन्त गोना—मथैतद्वचः पणयो वमन्ति ८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रवाधिता सहसा दैव्येन ।
स्वसारं त्वा कृण्वे मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसुत्व—मिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकामा मे अच्छदयन् यदाय—मपात इत पणयो वरीयः १०
दूरमित पणयो वरीय उद्गावो यन्तु मिनतीर्कृतेन ।
बृहस्पतिर्या अविन्दुन्निगूढहाः सोमो ग्रावाण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (१२५७)

(१०९)

७ जुह्वन्ब्रह्मजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । शिष्टदुष्ट, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषेऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।

वीरुहस्तप उग्रो मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतेन १

सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।

अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीदग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय २

हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेद्वोचन् ।

न दूताय प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ३

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वं सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।

भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन् ४

ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।

तेन जायामन्वविन्दुर्बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वन् न देवाः ५

पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।

राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ६

पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।

ऊर्जं पृथिव्या भ्रक्त्वायो रूगायमुपासते ७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्यो रामो वा । आग्नीलूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, १ तनूनपात् ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानका, ७ देव्यां होतारो प्रचेतसो, ८ तिष्ठो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । शिष्टदुष्ट ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।

आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कुविरसि प्रचेताः १

तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जस्त्वदया सुजिह्व ।

मन्मानि धीभिरुत यजमन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः २

आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वाऽऽ याह्यमे वसुभिः सजोषाः ।

त्वं देवानामसि यह्न होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान् ३

प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।

न्यु प्रथते धितरं वरीयो वृवेभ्यो अदितये स्योनम् ४ (१२६८)

व्यवस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयुः शुभमानाः ।
देवीद्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुध्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्ता सदतां नि योनी ।
द्विष्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशां दधाने
दैव्या होतारा प्रथवा सुवाचा मिमांसा यज्ञं मनुषो यजध्वै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां विगन्तां
आ नो यज्ञं भारती तूर्यमे—त्वित्वा मनुष्वविह चेतयन्ती ।

६

७

८

तिस्रो देवीर्बहिरेदं स्योनं सरस्वती स्वर्पसः सदन्तु
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्
उपावसृज त्वन्या समञ्जन् देवानां पार्थ ऋतुथा हवीषि ।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना वृतेन
सद्यो जातो व्यभिमीत यज्ञं समिद्वेवानामभवत् पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्रदिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः

९

१०

११ [९] (१२७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा सतयुः सन्ति नृणाम् ।
इन्द्रं सत्यैररयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः

१

ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत सं गार्ष्ट्यो वृषभो गोभिरानद ।
उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि

२

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत सूर्याय ।
आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्भोः पतिर्विवः सनजा अप्रतीतः

३

इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गुणानः ।
पुरुषि चिन्ति तताना रजांसि वाधार यो धरुणं सत्यताता

४

इन्द्रो विवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सर्वना हन्ति गुष्णाम् ।
महीं चिद् द्यामातनोत् सूर्येण चास्कम्भं चित् कम्भेन स्कर्भीयान्

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्त—रदेवस्य शूशुवानस्य मायाः ।
वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽर्थाभवो मघवन् बाह्वोजाः

६

(१२८१)

सचन्त यदुपसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।
 आ यन्नक्षत्रं ददंशे दिवो न पुनर्यतो नकिरन्द्वा नु वेद
 दूरं किल प्रथमा जग्मुरासा—मिन्द्रस्य याः प्रसवे ससुरापः ।
 के स्विदग्रं के बुध आसा—मापो मध्यं के वो नूनमन्तः
 सृजः सिन्धूरहिता जग्रसानां आदिदेताः प्र विविजे जवेन ।
 मुमुक्षमाणा उत या मुमुजे ऽधेदेता न रमन्ते नितिकाः
 सधीचीः सिन्धुमुशतीरिवायन् त्सनाज्जार आरितः पुभिदासाम् ।
 अस्तमा ते पार्थिवा वसू—न्यस्मे जग्मुः सूनृता इन्द्र पूर्वीः

७

८

९

१० [११] (११८५)

(११२)

१० वैरूपो नभःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिव प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।
 हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू—नुक्थेभिष्टे वीर्याऽऽ प्र ब्रवाम
 यस्ते रथो मनसो जवीया—नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।
 तूयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः
 हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।
 अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः संधीचीनो मादयस्वा निषद्य
 यस्य त्यत ते महिमानं मदे—ष्विमे मही रोदसी नाविंविक्ताम् ।
 तदोक्त आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ
 यस्य शश्वत् पपिवां इन्द्र शत्रू—ननानुकृत्या रण्यां चकथं ।
 स ते पुरंधिं तविंषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः

१

२

३

४

५

[१२]

६

७

८

इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।
 पूर्ण आहावो मंक्विरस्य मध्वो यं विश्व इदंभिर्हर्यन्ति देवाः
 वि हि त्वामिन्द्र पुरुधा जनासो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।
 अस्माकं ते मधुमत्तमानी—मा भुवन्त्सवन्ता तेषु हर्य
 प्र त इन्द्र पूर्याणि प्र नूनं वीर्यां बोचं प्रथमा कृतानि ।
 सतीनमन्युरशथायो अद्रिं सुवेदनामकृणोर्ब्रह्मणे गाम्

(११९१)

नि षु सीदं गणपते गणेषु त्वाग्नाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।

न कृते त्वत् क्रियते किं चनारे महासकं मधवश्चित्रमर्च

१

अभिरुया नो मधवन् नाधमानान् त्सखे बोधि वसुपते ससीनाम् ।

रणं कृधि रणकृत सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भंजा राये अस्मान्

१० [१३] (१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-१२८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्वैरुनु शुष्ममावताम् ।

यदैत् कृष्णानो महिमानमिन्द्रिय पीत्वी सोमस्य कर्तुमां अवर्धत

१

तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसां ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।

देवेभिरिन्द्रो मधवा स्यावभिर्वृत्रं जघन्वां अभवद्वरेण्यः

२

वृत्रेण यदहिना विश्रदायुधा समस्थिता युधये शंसमाविदे ।

विश्वे ते अत्र मरुतः सह रमना ऽवर्धन्तुम महिमानमिन्द्रियम्

३

जज्ञान एव व्यबाधत् स्पृधः प्रापश्यद्वीरो अभि पौंस्यं रणम् ।

अवृश्चद्विमव सस्यदः सृज दस्तभ्नाज्ञाकं स्वपुस्यया पुथुम्

४

आविन्द्रः सत्रा तविषीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।

अवाभरन्दृषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय वृशुषे

५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यो विरिञ्चिर्न क्रधायतो अरंहयन्त मन्यवे ।

वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो विभ्रतं तमसा परीवृतम्

६

या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।

ध्वान्ते तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मद्वा पूर्वहृतावपत्यत

७

विश्वे देवासो अध वृष्ण्यानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वत्स्यया ।

इन्द्रं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जम्भैस्तृण्वन्नमावयत्

८

मूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्ऋक्भिः सख्येभिः सख्यानि प्र बोधत ।

इन्द्रो धुनि च चुमुरि च वृम्भय ऽच्छ्रद्धामनुस्या शृणुते दुभीतये

९

त्वं पुरुण्या भरा स्वश्या येभिर्मसै निवर्चनानि शंसन् ।

सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो षु ण उर्विया ग्राधमद्य

१० [१५] (१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सध्रिः, तापसो घर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

युर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्जुष्टि मातरिश्वा जगाम ।

विस्वस्यो दिधिषाणा अवेपन् विदुर्देवाः सहसामानमर्कम् १

तिस्रो द्वेष्टाय निरर्कतीरुपांसते दीर्घश्रुतो वि हि जानन्ति वक्ष्यः ।

तासां नि चिक्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु व्रतेषु २

चतुष्कपदा युवतिः सुपेशा वृतपतीका वयुना नि वस्ते ।

तस्यां सुपर्णा वृषणा नि पेंदतु—र्यत्र देवा दधिरे भागधेयम् ३

एकः सुपर्णः स समुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चन्द्रे ।

तं पाकेन मनसापश्यमन्तित—स्तं माता रेळ्हि स उ रेळ्हि मातरम् ४

सुपर्णं विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।

छन्दांसि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्सोमस्य भिमते द्वादश ५ [१६]

षट्त्रिंशोश्च चतुरः कल्पयन्त—छन्दांसि च दधत आद्वावुशम् ।

यज्ञं विमाय कवयो मनीष क्कस्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६

चतुर्दशान्ये महिमानो अस्थ तं धीरा वाचा प्र णयन्ति सप्त ।

आमानं तीर्थं क इह प्र वोच—द्येनं पथा प्रापिबन्ते सुतस्य ७

सहस्रधा पञ्चदशान्युक्ता यावद् द्यावापृथिवी तावदिह तत् ।

सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्टितं तावती वाक् ८

कश्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद् ।

कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—हरी हन्द्रस्य नि चिकाय कः स्विन्त ९

भूम्या अन्तं पर्येकं चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।

अमस्य क्रायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये हितः १० [१७] (११५)

(११५)

१ वाष्टिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकरी ।

चित्र इच्छिशास्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।

अनूधा यदि जीर्जनदधा च नु ववक्ष सद्यो महि दूत्यं चरन् १

अग्निर्ह नाम धायि दक्षपस्तमः सं यो वना युवते भस्मना कृता ।

अभिप्रमुरा जुहा स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा २ (१११०)

तं वो विं न दुषदं देवमग्धसं इन्धुं प्रोथन्तं प्रवर्षन्तमर्णवम् ।
 आत्ता बहिं न शोचिषां विरिणिं महिबतं न सरजन्तमध्वनः ३
 वि यस्य ते ज्यसांनस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्यच्युताः ।
 आ रण्वासो युयुधयो न संत्वनं त्रितं नशन्त प्र शियन्तं इष्टये ४
 स इक्षिः कण्वतमः कण्वसखा ऽर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरि नमिर्ददातु तेषामवो नः ५ [१८]

वाजिन्तमाय सहस्रे सुषिज्य तृषु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
 अनुद्रे चिद्यो धृषता वरं सते महिन्तमाय धन्वनेदविष्टये ६
 एवाग्निमर्तैः सह सूरिभिर्वसुः पृथ्वे सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुधिता क्रतायवो द्यावो न द्युम्नेरभि सन्ति मानुषान् ७
 ऊर्जो नपात् सहसावज्जिति त्वोपस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ८

इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य पुत्रा उपस्तुतास ऋषयोऽवोचन् ।
 तौश्च प्राहि गृणतश्च सूरिन् वषट्पठित्यूध्वासो अनक्षन् नमो नम इत्युध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३०४)

१ स्थारोऽग्निपुतः स्थारोऽग्निपूषो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत् इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शर्वसे हूयमानः पिब मध्वस्तुपद्मिन्दा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वाऽर्वाचीनो रेवते सौमगाय २
 ममत्तु त्वा विव्यः सोमं इन्द्र ममत्तु यः सूयते पार्थिवेषु ।
 ममत्तु येन वरिषश्चक्रथ ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विर्वा अमिनो यात्विन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिषिक्तमन्धः ।
 गध्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि निग्मानि भ्राशयन् भ्राश्या न्यव स्थिरा तनुहि यातुजनाम् ।
 उग्रार्थ ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून् विगदेषु वृष ५ [२०] (१३२९)

व्य॒थं ह॑न्द्र तनुहि श्र॒द्धा॒स्यो-जः स्थिरे॒व ध॑न्व॒नोऽभि॑र्मातीः
 अ॒स्मद्वा॑वृ॒धानः स॒र्होभि॑-रनिभृष्टस्त॒न्वं वावृ॑धस्व
 इदं ह॒विर्म॑घवन् तुभ्यं रा॒तं प्रा॑ति स॒न्नाल॑हृ॒णानो गृ॑माय ।
 तुभ्यं सु॒तो म॑घवन् तुभ्यं प॒क्वोऽ-ऽन्नि॒न्द्र पिब॑ च प्र॒स्थित॑स्य
 अ॒न्दीदि॑न्द्र प्र॒स्थिते॑मा ह॒वीषि॑ च॒नो दधि॑ष्व प॒चतो॑त सोम॒म् ।
 प्रय॑स्वन्तः प्रा॒ति ह॑र्यामसि त्वा स॒त्याः सं॒न्तु य॑ज॒मान॑स्य का॒माः
 प्रे॒न्नाशि॑भ्यां सु॒वच॑स्यामि॒र्यामि॑ सि॒न्धावि॑व प्रेर॒थ नाव॑म॒र्कैः ।
 अया॑ इव परि॒ चर॑न्ति दे॒वा ये अ॒स्मभ्यं॑ धन॒दा उ॒द्भि॑र्दध्व

६

७

८

९ [२१] (१११)

(११७)

१ मिथुराक्षिरसः । धनान्नदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ॒ दे॒वाः क्षु॒धमि॒द्वधं॑ द॒दु-रु॒ताशि॑तमुप॒ गच्छ॑न्ति भू॒त्यवः॑ ।
 उ॒तो र॒यिः पृ॒णतो॑ नोप॒ दस्य॑-त्यु॒तापृ॑णन् य॒द्वितार॑न् न वि॒न्दते॑
 य आ॒धाय॑ च॒कमा॑नाय पि॒त्वो ऽन्न॑वान्त॒सन् र॑फितायो॒पज॑गमु॒षे ।
 स्थि॒रं मनः॑ कृणुते से॒र्वते॑ पुरो-तो चि॒त् स म॑द्वितार॑न् न वि॒न्दते॑
 स इ॒न्द्रो॒जो यो गृ॑हवे द॒दा-त्य॑न्न॒कामा॑य च॒रते॑ कू॒शाय॑ ।
 अ॒रम॑स्मै भवति याम॒हृता॑ उ॒ताप॑रीषु॒ कृणु॑ते सखा॒यम्
 न स सखा॑ यो न द॒दाति॑ सख्ये॒ सचा॑भुवे स॒चमा॑नाय पि॒त्वः ।
 अ॒पा॒स्मात् प्रे॒या॒न्न तदो॑को अ॒स्ति पू॑णन्त॒मन्य॑मरणं चिदिच्छेत्
 पू॒णीया॑दि॒न्नाध॑मानाय त॒व्यान् द्रा॒घीया॑समनु॒ पश्ये॑त् प॒न्थाम् ।
 ओ हि व॑र्तन्ते र॒थेव॑ च॒क्रा ऽन्य॑मन्यमुप॒ तिष्ठ॑न्त रा॒यः

१

२

३

४

५ [२२]

मो॒घम॑न्नं वि॒न्दते॑ अ॒प्रचे॑ताः स॒त्यं ब्र॑वीमि व॒ध इ॒त् स तस्य॑ ।
 ना॒र्यम॑णं पु॒ण्यति॑ नो सखा॒यं के॒वला॑घो भवति के॒वला॑दी
 कृ॒पन्नित् फा॒ल आ॑शि॒तं कृ॑णोति य॒न्नध्वा॑नमप॒ वृद्ध॑क्ते च॒रित्रैः॑ ।
 व॒र्दन् ब्र॑ह्माव॒दतो॑ वनी॒यान् पू॑ण॒न्नापि॑रपू॒णन्त॑मभि॒ष्यात्
 ए॒कपा॑द्भ्यो द्वि॒पदो॑ वि च॒क्रमे॑ द्वि॒पात् त्रि॒पाद॑मभ्येति प॒श्चात् ।
 च॒तुष्पा॑देति द्वि॒पदामि॑स्वरे संप॒श्यन् प॒क्वकी॑रुप॒तिष्ठ॑मानः

६

७

८

(११७)

समौ चिद्वस्तौ न समं विविष्टः संसातरां चित्रं समं ब्रूहते ।
यमयौश्चित्रं समा वीर्याणि ज्ञाती चित् सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२६] (१३४२)

(११८)

१ उरुक्षय आमहीयवः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्य॑त्रिणं दी॒द्यन्मर्त्ये॑ष्वा । स्वे क्षये॑ शुचि॒व्रत १
उत्ति॑ष्ठसि स्वा॒हुतो घृ॒तानि प्र॑ति मोद॒से । यत् त्वा सु॑चः सम॒र्द्धिर॑न् २
स आ॒हुतो वि रो॑चते ऽग्निरी॒लेन्यो गि॑रा । सु॒चा प्र॑तीकमज्यते ३
घृ॒तेनाग्निः स॑मज्यते मधु॒प्रतीक॑ आवृ॒तः । रोच॑मानो वि॒भार॑बुः ४
ज॒रमाणः स॑मि॒ध्यसे दे॒वेश्यो ह॑व्यवाहन । तं त्वा ह॑वन्त॒ मर्त्याः ५ [२४]
तं म॒र्ता अम॑र्त्यं घृ॒तेनाग्निं स॑प॒र्यत । अदा॑भ्यं गृह॒पति॑म् ६
अदा॑भ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्ष॒स्त्वं द॑ह । गो॒पा ऋ॒तस्य॑ दी॒दिहि ७
स त्वम॑ग्ने प्र॒तीकेन॑ प्रत्योष यातु॒धान्यः । उरु॑क्षयेषु दी॒द्यत् ८
तं त्वा गी॑भिर्रु॒क्षया ह॑व्यवाहं स॒मीधिरे॑ । यजि॑ष्ठं मा॒नुषे जने॑ ९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्दो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति॑ वा इति॑ मे मनो॑ गाम॒श्वं सनु॑यामिति । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति १
प्र वा॒ता इव॑ दो॒र्धत् उ॒न्मा पी॒ता अयं॑सत । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति २
उ॒न्मा पी॒ता अयं॑सत रथ॒मश्वा इवा॑शवः । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ३
उप॑ मा म॒तिर॑स्थित वा॒श्रा पु॒त्रमि॑व प्रियम् । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ४
अहं॑ तष्टे॒व ब॒न्धुरं प॑र्यचामि ह॒दा म॒तिम् । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ५
नहि॑ मे आ॒क्षिप॑च्छना—ऽच्छा॒न्सुः प॒ञ्च कृ॑ष्टयः । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ६ [२६]
नहि॑ मे रोद॑सी उ॒भे अ॒न्यं प॑क्षं च॒न प्र॑ति । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ७
अमि॑ द्यां म॒हिना भु॑व—म॒भीर्मां पृ॑थि॒वीं म॒हीम् । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ८
हन्ता॑हं पृथि॒वीमि॑मां नि द॒धानी॑ह वेह वा । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ९
ओ॒पमि॑त् पृथि॒वीमहं॑ ज॒ङ्घना॑नीह वेह वा । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति १०
बि॒बि मे अ॒न्यः प॑क्षो॒र्ध ऽधो॑ अ॒न्यम॑चीकृषम् । कु॒वित॑ सोम॒स्यापामि॑ति ११ (१३६२)

अहमस्मि महामहो ऽभिनभ्यमुदीपितः
गृहो याम्यरंकृतो वेवेभ्यो हव्यवाहनः

। कुवित् सोमस्यापामिति १२

। कुवित् सोमस्यापामिति १३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

९ आथर्वणो बृहद्विः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तदिदांस भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनुष्णः ।

सद्यो जज्ञानो नि रिंगाति शत्रून् ननु यं विश्वे मनुन्त्यूमाः

वावुधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्मुसायं भियसं दधाति ।

अव्यनच्च व्यनच्च सस्मि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु

त्वे क्रतुमपि वृश्चान्ति विश्वे द्विर्यद्वेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।

स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां सृजा स—सदः सु मधु मधुनाभि योधीः

इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदेमदे अनुमदन्ति विप्राः ।

ओजीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधानां दुरेवाः

त्वया वयं शाश्वतहे रणेणु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।

चोदयामि त आरुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वर्यासि

स्तुषेयं पुरुवर्षसमृभ्व—मिनतममाप्यमाप्यानाम् ।

आ दर्पते शर्वसा सप्त दानून् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि

नि तदधिषेऽवरं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।

आ मातरां स्थापयसे जिगत्तू अत इनोपि कर्वरा पुरूणि

इमा ब्रह्म बृहद्विबो विवक्तीन्द्राय शूपमग्रियः स्वर्षाः ।

महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः

एवा महान् बृहद्विबो अथवा ऽवोचत स्वां तन्वन्मिन्द्रमेव ।

स्वसारो मातरिभ्वरीररिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।

यस्य द्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम

१

२

(१३७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इन्द्राजा जगतो बभूव ।	
य ईशे अस्य द्विपद्वश्वर्तुष्ववः कस्मै देवाय हविषा विधेम	३
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रं रसया महाहुः ।	
यस्येमाः भुविशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम	४
येन छौरुमा पृथिवी च हृच्छा येन स्वः स्तमितं येन नाकः ।	
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम	५ [३]
यं कन्दर्वा अर्वासा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।	
यथाधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम	६
आपो ह यद्बृहतीर्विश्वमायन् गर्भं वर्धना जनयन्तीरग्निम् ।	
ततो देवाजां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम	७
यश्चिदापो महिता पर्यपरयद् दक्षं वर्धना जनयन्तीर्यज्ञम् ।	
यो देवेष्वधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम	८
मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।	
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम	९
प्रजापते न त्वेदितान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।	
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम्	१० [४] (१३८३)

(१२९)

८ चित्रमहा वासिष्ठः । अग्निः । जगतीः १, ५ त्रिष्टुप् ।

वसुं न चित्रमहसं गृणीष वामं शेवमतिथिमद्विषेयम् ।	
स रासते शूरुधो विश्वधायसो ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्	१
जुषाणो अग्निं प्रति हर्य मे वचो विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुक्रतो ।	
घृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय तव देवा अजनयन्ननु व्रतम्	२
सप्त धामानि परियन्नमर्त्यो दार्शद्वाशुर्वे सुकृते मामहस्व ।	
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा यस्तु आनन्द समिधा तं जुपस्व	३
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविर्मन्त ईळते सप्त वाजिनम् ।	
गुणवन्तं यमिं घृतपृष्ठमुक्षणीं पूणन्तं देवं पृणते सुवीर्यम्	४ (१३८७)

त्वं दूतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।

त्वां मर्जयन् मरुतो वाशुपो गृहे त्वां स्तोमेभिर्भृगवो वि रुरुचुः

५ [५]

इषं दुहन्सुदुषां विश्वधांसं यजप्रिये यजमानाय सुकतो ।

अग्ने घृतस्नुस्त्रिर्कृतानि दीद्य—द्वर्तिर्यज्ञं परियन्त्सुकृतयसे

६

त्वामिदुर्या उषसो व्युष्टिषु दूतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।

त्वां देवा महयाय्याय वावृधु—राज्यमग्रे निमृजन्तो अध्वरे

७

नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गृणन्तो अग्ने विदथेषु वेधसः ।

रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८ [६] (१३११)

(१२३)

८ घेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।

इमसपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिर्भौ रिहन्ति

१

समुद्राद्दूर्गमुदियति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्यतस्य दर्शि ।

ऋतस्य सानावाधिं विष्टपि भ्राद्र समानं योनिमभ्यनूषत् वाः

२

समानं पूर्वीरभि वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीळाः ।

ऋतस्य सानावाधिं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः

३

जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रा मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।

ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विदद्रन्धर्वो अमृतानि नाम

४

अप्सरा जारमुपसिष्मिषाणा योषां विभर्ति परमे व्योमन् ।

चरन् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः

५ [७]

नाकं सुपर्णमुप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यर्चक्षत त्वा ।

हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्

६

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाकं अस्थात् प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रवृस्यायुधानि ।

वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि

७

वृत्सः समुद्रमभि यजिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधर्मन् ।

भानुः शुकेण शोचिषा चकान—स्तृतीये चक्रे रजसि प्रियाणि

८ [८] (१३११)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः; २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः;

६ सोमः, ९ इन्द्रः । जिह्दुप्, ७ जगती ।

इयं नो अम्र उषं यज्ञमेहि पश्यामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
 असौ हव्यवाद्भुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्घं तम आशपिष्ठाः १
 अर्देवाद्देवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
 त्रिवं यत् सन्तमश्निन्नो जहामि स्वात् सख्यादर्शणीं नामिमेमि २
 पश्यन्त्यस्या अतिथिं वयायां क्रतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
 शंसांमि पित्रे अक्षुराय देवं मयजियाद्यज्ञियं भागमेमि ३
 बह्वीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
 अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्यावर्द्धाष्टं तदेवाभ्यायन् ४
 निर्माया उ त्वे अक्षुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासि ।
 क्रतेन राज्ञानृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इयं स्वर्गिदिदास धामभ्यं प्रकाश उर्वान्तरिक्षम् ।
 हनोष वृत्रं निरोहि सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
 कृषिः कवित्वा द्विवि रूपमासज दप्रभूती वरुणो निरपः सृजत ।
 क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिध्रति ७
 ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं सचन्ते ता इमा क्षेति स्वधया मर्दन्तीः ।
 ता इ विज्ञो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ८
 धीमत्सूनां सयुजं हंसमाहु रपां द्विव्यानां सख्ये चरन्तम् ।
 अनुत्तुमन्तु चर्चुर्यमाणा मिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ वागाभृणी । आत्मा । जिह्दुप्, ९ जगती ।

अहं रुदेभिर्वसुभिश्चराभ्यहमावित्येरुत विश्वेदेवैः ।
 अहं मित्रावरुणोभा विभाम्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा १
 अहं सोममाहनसं विभाम्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
 अहं दधामि ब्रविणं हविष्मते सुप्रान्येयं यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

- अहं राष्ट्रीं संगमनीं वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।
तां मां देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यविशर्यन्तीम् ३
मया सो अन्नमति यो विपर्यति यः प्राणिनि य ईं दृणोत्पुक्तम् ।
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि ४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ५ [११]
अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तुवा उ ।
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश ६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन् मम योनिरप्स्वन्तः संमुद्रे ।
ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वो—तामूं द्यां वर्ष्मणोर्षं स्पृशामि ७
अहमेव वातं इव प्र वास्या—रभमाणा भुवनानि विश्वा ।
परो दिवा पर एना पृथिव्यै—तावती महिना सं बभूव ८ [१२] (१११)

(१२६)

८ शैलपिः कुलमलबर्हिषो, वामदेव्योऽहोमुग्वा । विश्वे देवाः । उपरिष्ठाद्बृहती, ८ त्रिष्टुप् ।

- न तमहो न दुरितं देवांसो अष्ट मर्त्यम् ।
सजोषंसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः १
तद्धि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।
येना निरहंसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमाति द्विषः २
ते नूनं नोऽयमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
नयिष्ठा उ नो नेषणि पर्षिष्ठा उ नः पर्षणयति द्विषः ३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः ४
आदित्यासो अति सिधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
उग्रं मरुद्भीं रुद्रं हुवेमे—न्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः ५
नेतार ऊ पु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः ६
शूनमस्मभ्यमूतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।
शर्मं यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः ७

(१४२१)

यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो प्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यमे प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यस्यदायती पुरुत्रा देव्युक्षभिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १

ओर्वेपा अमृत्या निवतो देव्युक्षतः । ज्योतिषा वाधते तमः २

निरु स्वसारमस्कृतो पसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३

सा नो अद्य यस्या वयं नि ते यामन्नविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४

नि ग्रामासो अविक्षत नि पद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासंश्चिद्वर्धिनः ५

यावया वृक्ष्यं वृक्षं यवय स्तेनमूर्धं । अथा नः सुतरां भव ६

उप मा पेपिशात् तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप ऋणव यातय ७

उप ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितादिवः । रात्रि स्तोमं न जिगृषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आहिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममग्नि वचो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १

मम वेवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुर्गग्निः । २

ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् ३

मयि वेवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहूतिः । ४

देव्या होतशि वनुषन्त पूर्वं ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ५

मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु । ६

एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ७

देवीः पळुर्वीरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीर्यध्वम् । ८

मा होस्महि प्रजया मा तनुभिर्मा रंधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मनुं प्रतिनुदन् परेषां मदब्धो गोपाः पारि पाहि नस्त्वम् ।

प्रत्यञ्चो यन्तु निगुतः पुनस्ते ईमेषां चित्तं प्रबुवां वि नेशत् ६

(१४३८)

धाता धातॄणां भुवनस्य यस्पतिं—कुर्वं ज्ञातारमभिमातिषाहम् ।

इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिं—कुर्वेवाः पान्तु यजमानं न्यर्थात्

उरुव्यवा नो महिषः शर्म यंस—दृस्मिन् हवै पुरुहुतः पुरुक्षुः ।

स नः प्रजायै हर्यश्व मृच्छये—न्द्र मा नो रीरियो मा परा दाः

ये नः सपत्ना अप ते भवन्ति—न्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।

वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं—मोगं चेत्तारमधिराजमक्रन्

७

८

९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥ ११० सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं—नासीद्वज्रो नो व्योमा पुरो यत् ।

किमावरीवः कुह कस्य शर्म—न्नभः किमासीद्बृहन् गभीरम्

न मृत्युरासीद्वृमृतं न तर्हि—न रात्र्या अहं आसीत् प्रकेतः ।

आनीदवात् स्वधया तदेकं—तेस्मान्द्रान्यन्न परः किं चनासं

तम आसीत् तमसा गूळहमग्रं—ऽप्रकेतं संलितं सर्वमा इदम् ।

तुच्छयेनाश्वर्षिहितं यदासीत्—तपसस्तन्महिनाजायतैकम्

कामस्तदग्रे समवर्तताधि—मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।

सतो बन्धुमसन्ति निरविन्दन्—हृदि प्रतीप्या कवयो मनीषा

तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषा—मधः स्विदासीद्दुपरि स्विदासीत् ।

रेतोधा आसन् महिमान् आसन्—त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात्

को अन्द्रा वैकु क इह प्र वोचत्—कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।

अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनेना—ऽथा को वैकु यत आबभूव

इयं विसृष्टिर्यत आबभूव—यदि वा वृधे यदि वा न ।

यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन्—त्सो अङ्ग वैकु यदि वा न वेद

१

२

३

४

५

६

७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्राजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्नुभिस्तु—एकंशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयन्ति पितरो य आययुः—प्र वयाप वयेत्यासते तृते

१

(१४४९)

- पुमाँ एनं तनुत उत कृणत्ति पुमान् वि तत्ने अधि नाकं अस्मिन् ।
 इमे मयूखा उप सेदुरु सङ्गः सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे २
- कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदानं—माज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत् ।
 छन्वुः किमासीत् प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे ३
- अग्नेर्गोयज्यभवत् सुयुवो—ष्णिहया सविता सं बभूव ।
 अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान् बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत् ४
- विराग्मित्रावरुणयोरभिधी—रिन्द्रस्य त्रिष्टुविह भागो अह्नः ।
 विश्वान् देवाश्चगत्या विवेजु तेन चाक्लप् ऋषयो मनुष्याः ५
- चाक्लप्ते तेन ऋषयो मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ।
 पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे ६
- सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त देव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुहस्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्योऽ न रश्मीन् ७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवतः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

- अप प्राच इन्द्र विश्वाँ अमित्रा—नपापांचो अभिभूते नुवस्व ।
 अपोदीचो अप झूराधराचं उरौ यथा तव शर्मन् मदम १
- कुविबृद्धः यवमन्तो यवं चि—द्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूयं ।
 इहेहोषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः २
- नहि स्थूयंतुथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेपु ।
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विपा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ३
- युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।
 विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ४
- पुत्रमिव पितरावश्विनोमे—न्द्रावयुः काव्यैर्वृसनाभिः ।
 यत् सुराम व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ५
- इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमूलीको भवतु विश्ववेदाः ।
 बाधतां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ६ (१४६१)

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद द्वेषः सनुतर्युयोतु

७ [१९] (१४६२)

(१३२)

७ शकपूतो नार्मेधः । मित्रावरुणौ, १ द्युभूम्यश्विनः । विराड्रूपा, १ न्यङ्कुसारिणी,
२, ६ प्रस्तारपङ्क्तिः, ७ महासतोवृद्धती ।

ईजानमिद द्यौर्गुतावसु—रीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

ईजानं देवावश्विना—वभि सुस्रैरवधताम्

१

ता वाँ मित्रावरुणा धारयक्ष्मिती सुषुन्नेषित्वता यजामसि ।

युवोः क्राणाय सख्यै—रभि ज्याम रक्षसः

२

अधा चिन्तु यद्विधिषामहे वा—मभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ।

वृद्धाँ वा यत् पुण्यति रेक्णः सम्भारान् नकिरस्य मघानि

३

असावन्यो अंसुर सूर्यत द्यौ—स्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकुन् नैतावतैनसान्तकुधुक

४

अस्मिन्स्वेतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।

अवोवाँ यद्धात तनूष्ववः प्रियासु यज्ञियास्ववाँ

५

युवोर्हि मातादितिर्विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।

अव प्रिया दिदिष्टन् सूरों निनिक्त रुश्मिभिः

६

युवं ह्यप्नराजावसीदतं तिष्ठद्रथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।

ता नः कणूकयन्ती—र्नृमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः

७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शक्रः, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो प्वस्मै पुरोरथ—मिन्द्राय शूषमर्चत ।

अभीकै चिदु लोककृत संगे समत्सु वृत्रहा स्माकं बोधि चोविता

नर्भन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

१

त्वं सिन्धूरवासुजो ऽधराचो अहन्नहिम् ।

अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुण्यसि वार्यं तं त्वा परि प्वजामहे

नर्भन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

२

(१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो न शान्त नो धियः ।
 अस्तासि शत्रवे वृधं यो न इन्द्र जिघांसति या ते रातिर्दुर्दिवसु
 नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ३
 यो न इन्द्राभितो जनो वृकायुरादिदेशति ।
 अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि—नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४
 यो न इन्द्राभिदासति सनाभिर्यश्च निष्ट्यः ।
 अब तस्य बलं तिर महीव द्यौरध तमना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५
 वृयमिन्द्र त्वायवः सखित्वसा रभामहे ।
 क्रतस्य नः पथा लया—ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्रति वरं जरित्रे ।
 अस्मिन्नोद्गी पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पर्यसा मही गौः ७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धस्य) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)— ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।
 महापत्किः, ७ पंक्तिः ।

उभे यदिन्द्र रोदसी आपप्राथोषा इव ।
 महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन—ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् १
 अब स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।
 अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्मां आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन—ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् २
 अब त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।
 शचीभिः शक्र धूनुही—न्द्र विश्वाभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन—ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ३
 अब यत् त्वं शतक्रतु विन्द्र विश्वानि धूनुषे ।
 रयिं न मुन्वते सचा सहस्रिणीभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन—ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ४
 अब स्वेदा इवाभितो विष्वक् पतन्तु विद्यवः ।
 वृषीया इव तन्तवो व्यस्रस्मेदंतु दुर्मतिर्देवी जनित्र्यजीजन—ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ५
 वृषिं ह्यकुशं यथा शक्तिं बिभर्षि मन्तुमः ।
 पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो वयां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन—ऋद्रा जनित्र्यजीजनत् ६
 नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।
 पक्षेभिरपिक्क्षेभि रत्रामि सं रभामहे ७ [२२] (१४८३)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे कुवैः संपिबते यमः ।
 अत्रा नो विश्रुतिः पिता पुराणं अनु वेनति १
 पुराणं अनुवेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असूयन्नभ्यचाकशं तस्मा असूयन्नं पुनः २
 यं कुमारं नवं रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैषं विश्वतः प्राञ्च मपरयन्नाधिं तिष्ठति ३
 यं कुमारं प्रार्थयथो रथं विभ्रेभ्यस्परि । तं सामानु प्रार्थयत सञ्चितो नाव्याहितम् ४
 कः कुमारमजनय द्रथं को निरवर्तयत् । कः स्वित् तवृद्य नो ब्रूया दनुदेयी यथामवत् ५
 यथामवदनुदेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्बुध आततः पश्चाद्विररणं कृतम् ६
 इदं यमस्य सार्धं देवमानं यदुच्यते ।
 इयमस्य धम्यते नाळी रथं गीर्भिः परिष्कृतः ७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिकतः, ६ पतहाः, ७ कश्यपः
 (एते वातरशना मुनयः) । केशिनः = अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यग्निं केशी विषं केशी विभ्रति रोदसी ।
 केशी विश्वं स्वर्द्धशे केशीदं ज्योतिरुच्यते १
 मुनयो वातरशनाः पिशङ्गं वसते मला ।
 वातस्यानु भाजिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत २
 उन्मदिता मौनेयेन वातां आ तस्थिमा वयम् ।
 शरीरेदस्माकं युयं मर्तासो अमि पश्यथ ३
 अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।
 मुनिर्देवस्यदेवस्य सौकृत्याय सखा हितः ४
 वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो कुवेषितो मुनिः ।
 उभौ संयुद्धावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरः ५
 अप्सरसां गन्धर्वाणां मृगाणां चरणे चरन् ।
 केशी केतस्य विद्वान् तस्मा स्वादुर्मद्विन्तमः ६
 वायुरस्मा उपामन्थत् पिनाष्टि स्मा कुनन्ममा ।
 केशी विश्वस्य पात्रेण यद्वेदेणापिबत सह ७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भग्नाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामित्रः, ६ जमदग्निः,
७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अर्वाहितं देवा उत्तयथा पुनः ।
 उतागश्चकुषं देवा देवा जीवयथा पुनः १
 द्वाविमौ वार्ता वात आ सिन्धोरा परावतः ।
 वक्षं ते अग्न्य आ वातु पराग्न्यो वातु यद्रपः २
 आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।
 त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत इयसे ३
 आ त्वागमं शन्तातिभि—रथो अरिष्टतातिभिः
 वक्षं ते भुद्धमाभ्यां परा यक्षं सुवामि ते ४
 आर्यन्तामिह देवा—आर्यतां मरुतां गुणः ।
 आर्यन्तां विश्वां भूतानि यथायमरुपा असंत ५
 आप हद्वा उं भेषजी—रापो अमीवचातनीः ।
 आपः सर्वस्य भेषजी—स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ६
 हस्ताभ्यां दक्षाशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।
 अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोप स्पृशामसि ७ [२५] (१५०४)

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव न्य इन्द्र सख्येषु बह्वय ऋतं मन्वाना व्यदर्वैरुर्वलम् ।
 यत्रा दक्षस्यश्रुपसो रिणन्नपः कुत्साय मन्मन्त्रह्यश्च दुंसयः १
 अवांसृजः प्रस्वः श्वश्रयो गिरी—नुदाज उसा अपिबो मधु प्रियम् ।
 अर्वाधयो वनिनो अस्य दुंससा शुशोच सूर्य ऋतजातया गिरा २
 वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं द्विवो विदद्वासाय प्रतिमानमार्थः ।
 इच्छानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यश्चकुवां ऋजिर्वना ३
 अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य—त्रिर्षिदेवा अमृणदुयास्यः ।
 मासेष सूर्यो वसु पुष्यमा देवे गृणानः शत्रूरशृणाद्विरुक्मता ४ (१५०८)

अयुद्धसेनो विश्वा विभिन्नुता दाशद्वृत्रहा तुज्यानि तेजते ।
 दन्द्स्व वज्रादविभेदमिश्रथः प्राक्रामच्छुग्ध्यूरजहादुषा अनः
 एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयुजम् ।
 मासां विधानमदधा अधि द्यवि त्वया विभिन्नं भरति प्रथि पिता

५

६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।
 तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् त्संपश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः
 नृचक्षा एष द्विवो मध्य आस्त आपमिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 स विश्वाचीरभि चण्डे धृताचीं रन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चण्डे शचीभिः ।
 देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम्
 विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वृतेना व्यायन् ।
 तद्वन्वैदिन्द्रो राह्वाण आसां परि सूर्यस्य परिधौरपश्यत्
 विश्वावसुरभि तन्नो गृणातु द्विव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
 यद्वा वा सत्यमुत यन्न विद्म धियो हिन्वानो धिय इन्नो अवाः
 सन्निमविन्दुस्वरणे नदीना मर्षावृणोदुरो अश्मव्रजानाम् ।
 प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच दिन्द्रो दक्षं परि जानाबुहीनाम्

१

२

३

४

५

६ [२७] (१५१६)

(१४०)

६ अग्निः पाषकः । अग्निः । सतोवृहती, १-२ बिष्टारपङ्क्तिः, ६ उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

अग्रे तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
 बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं । दधासि काशुषे कवे
 पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।
 पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदसी उभे
 ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिर्महितः ।
 त्वे इषः सं दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः

१

२

३

(१५१९)

इरज्यन्मग्ने प्रथयस्व जन्तुभिर्—रस्मे रायो अमर्त्य ।

स दर्शतस्य वपुषो वि रजसि पूणाक्षि सानसिं कर्तुम् ४

इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।

रातिं वाग्रस्य सुभगां महीमिवं दधासि सानसिं रयिम् ५

ज्ञातावानं महिषं विश्वदर्शत—मग्निं सुमनार्यं दधिरे पुरो जनाः ।

श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा देव्यं मानुषा युगा ६ [२८] (१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्तापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा ववेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।

प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम् १

प्र नो यच्छत्वर्थमा प्र भग्नः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवाः प्रोत सुनुता रायो देवी ददातु नः २

सोमं राजानमवसे ऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।

आवित्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ३

इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असत् ४

अर्यमणं बृहस्पतिं मिन्द्रं दानाय चोदय ।

वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ५

त्वं नो अग्ने अग्निमि—ब्रह्मं युज्ञं च वर्धय ।

त्वं नो वेवतातये रायो दानाय चोदय ६ [२९] (१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणाः, ५-६ सारिस्तकः, ७-८ स्तम्भमित्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अंभूदपि सहसः सूनो नह्य न्यवस्त्याप्यम् ।

मद्रं हि शर्म त्रिवरुथमस्ति त आरे हिंसानामर्षं विद्युमा कृधि १

प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितृयतः साचीव विश्वा भुवना न्यञ्जसे ।

प्र सप्तथः प्र सनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशुपा इव त्मना २ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्सं—द्वहोरेण उलपस्य स्वधावः ।

उत खिल्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविपीं चुकुधाम

यदुद्धतो निवतो यासि बप्सत् पृथगेपि प्रगृध्नीव सेना ।

यदा ते वारो अनुवार्ति शोचि—र्वसेव इमश्रु वपसि प्र भूम

प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्व एकं नियानं ब्रह्मो रथासः ।

बाह्व यदग्ने अनुमृजानो न्यङ्कुत्तानामन्वेपि भूमिम्

उत ते शुष्मा जिहतामुत् ते अर्चि—रुत् ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।

उच्छ्वस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु

अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।

अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वज्ञां अतुं

आयने ते परायणे दूवीं रोहन्तु पुष्पिणीः ।

हृदाश्च पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा इमे

३

४

५

६

७

८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-४९]

(१४९)

६ वाजिः सांख्यः । अश्विनो । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदात्रिमृतजुर्—मर्थमश्वं न यातये ।

कक्षीर्वन्तं यवी पुना रथं न कृणुथो नवम्

त्यं चिदश्वं न वाजिनं मरेणवो यमन्त ।

हृळ्हं ग्रन्थिं न वि प्यत—मत्रिं यविष्ठमा रजः

नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिपासतं धियः ।

अथा हि वां द्विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसे

चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिरोश्विना ।

आ यन्नः सदेनं पुथौ समने पर्यथो नरा

युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईक्षितम् ।

यातमच्छा पतत्रिभिर्—नासत्या सातये कृतम्

आ वां सुमैः शंयु ईव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ।

समस्मे भूषतं नरो—त्सं न पिप्युपीरिषः

१

२

३

४

५

६ [१] (१५४०)

(१४४)

६ नाक्षर्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकृशनो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ बृहती,
५ सत्त्वहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्दुरत्यो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधते	१
अयमस्मासु काव्यं कभुर्वज्रो दास्वते ।	
अयं विश्वार्युर्वधकृशनं मदमृभुर्न कृत्यं मदम्	२
घृषुः श्येनाय कृत्यं आसु स्वासु वंसंगः । अवं दीधेदहीशुवः	३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । ज्ञातचक्रं योऽह्यो वर्तनिः	४
यं ते श्येनश्चारुमद्वकं पदाभर—दुरुणं मानमन्धसः ।	
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जागार बन्धुतां	५
एवा तकिन्नु इन्दुना देवेषु चिन्द्रारयाते महि-त्वर्जः ।	
कृत्वा वयो वि तार्यायुः सुकृतो कृत्वायमस्मदा सुतः	६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीवाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाभ्योषधिं वीरुधं बलवत्तमाम् ।	
यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम्	१
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।	
सपत्नीं मे परां धम पतिं मे केवलं कुरु	२
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।	
अथा सपत्नी या ममा—ऽधरा साधराभ्यः	३
नदास्या नाम गृभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।	
परां मे परावतं सपत्नीं गमयामसि	४
अहमस्मि सहमाना सध त्वमसि सासुहिः ।	
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहे	५
उप तेऽधां सहमाना—मभि त्वाधां सहीयसा ।	
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु	६ [३] (१५५४)

(१४६)

६ ऐरम्भदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्या—न्यसौ या प्रेव नश्यसि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दतीऽ	१
वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्चिकः ।	
आघाटिभिरिव धावर्यन्नरण्यानिर्महीयते	२
उत गाव इवादन्त्युत वेश्मेव दृश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शकटीरिव सर्जति	३
गामद्वैष आ ह्वयति दार्वद्वैषो अपावधीत् ।	
वसन्नरण्यान्यां सायमकुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिर्हन्त्युन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जग्ध्वाय यथाकामं नि पद्यते	५
आश्विनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीवलाम् ।	
प्राहं मृगाणां मातरं मरण्यानिमशंसिषम्	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः शैरीषिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

अन्ते दधामि प्रथमार्यं मन्यवे ऽहन्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।	
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी चिदग्निवः	१
त्वं मायाभिरनवद्य मायिनं श्रवस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गविष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु	२
ऐषु चाकन्धिं पुरुहूतं सुरिषु वृधासो ये मघवन्नानुशर्मधम् ।	
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेधसाता वाजिनमह्वये धने	३
स इक्षु रायः सुभृतस्य चाकनन्मवुं यो अस्य रत्नं चिकेतति ।	
त्वावृधो मघवन् वाश्वध्वरो मक्षु स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धीयं महिना गृणान उरु कृधि मघवञ्छग्धि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न वस्म दयसे विभ्रक्ता	५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वैद्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुधावासां इन्द्र स्तुमसि त्वा संसवांसश्च तुविनृम्ण वाजम् ।	
आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् तमना तना सनुयाम त्वाताः	१
ऋष्वस्वमिन्द्र दूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सहाः ।	
गुहा हितं गुह्यं गूळहमृष्टु बिभ्रमसि प्रसवणे न सोमम्	२
अयो वा गिरो अश्वर्च विद्रा नृषीणां विप्रः सुमतिं चक्रानः ।	
ते स्याम ये रणयन्त सोमै रेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षैः	३
इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शवः ।	
तेभिर्मव सकृत्तुर्येषु चाकन्नुत त्रायस्व गृणत उत स्तीन	४
शुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्या उत स्तवसे वेन्यस्याकैः ।	
आ यस्ते योनिं घृतवन्तमस्वा रुमिर्न निक्षैर्द्रवयन्त वक्राः	५ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् हिरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

सविता यन्त्रैः पृथिवीमरम्णा दस्कम्भने सविता द्यामहंहत् ।	
अश्वमिवाधुक्षन्नुनिमन्तरिक्ष मृतूर्ते बद्धं सविता समुद्रम्	१
यत्रा समुद्रः स्कभितो व्यौन दपां नपात् सविता तस्य वेद ।	
अतो भूरत आ उत्थितं रजो ऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम्	२
पश्चेदमन्यदभवद्यजन्त्र मर्मर्त्यस्य भुवनस्य भूना ।	
सुपर्णो अङ्ग सवितुर्गरुत्मान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धर्मं	३
गाव इव ग्रामं यूयुधिरिवाश्वान् वाश्वेव वत्सं सुमना दुहाना ।	
पतिरिव जायाममि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः	४
हिरण्यस्तूपः सवितुर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजे अस्मिन् ।	
एवा त्वार्चन्नवसे वन्दमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहम्	५ [७] (१५७५)

(१५०)

५ मृत्वीको वासिष्ठः । अग्निः । वृद्धी, ४-५ उपरिष्टाज्ज्योतिः, ४ जगती वा ।

समिद्धश्चित् समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन ।	
आवित्यै रुद्रेर्वसुभिर्न आ गहि मृत्वीकाय न आ गहि	१ (१५७६)

इमं यजमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मर्तासस्त्वा सामिधान हवामहे मृळीकार्यं हवामहे

२

त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृळीकार्यं प्रियव्रतान्

३

अग्निर्देवो देवानामभवत् पुरोहितो ऽग्निं मनुष्याऽऽ कर्षयः सर्षाधिरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृळीकं धनसातये

४

अग्निरग्निं भरद्वाजं गविष्ठिरं प्रार्वन्नः कण्वं असदस्सुमाहवे ।

अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृळीकार्यं पुरोहितः

५ [८] (१५८०)

(१५१)

१ अद्वा कामायनी । अद्वा । अनुष्टुप् ।

अद्वायाग्निः समिधयते अद्वायां हूयते हविः ।

अद्वां भगस्य मूर्धन्ति वचसा वेदयामसि

१

प्रियं अद्वे ददतः प्रियं अद्वे दिदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं मे उक्षितं कृधि

२

यथा देवा असुरेषु अद्वासुग्रेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुक्षितं कृधि

३

अद्वां देवा यजमाना वायुगोषा उपासते ।

अद्वां हवुष्ययाकूत्या अद्वायां विन्दते वसु

४

अद्वां प्रातर्हवामहे अद्वां मध्यदिनं परि ।

अद्वां सूर्यस्य निमुचि अद्वे अद्वापयेह नः

५ [९] (१५८५)

(१५२)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० १५२-१९१]

५ शासो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्या महौ अस्य मित्रसादो अद्भुतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जीर्यते कदा चन

१

स्वस्तिदा निशस्पतिं वृत्रहा विमूधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अमयंकुरः

२ (१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।	
वि मनुमिन्द्र वृत्रह ब्रह्मिन्नस्याभिदासतः	३
वि न हन्तु मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।	
यो अस्माँ अभिदास त्वधरं गमया तमः	४
अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो बुधम् ।	
वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया बुधम्	५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ वेवजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । भेजानासः सुवीर्यम्	१
त्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि	२
त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तम्ना ओजसा	३
त्वमिन्द्र सजोषस मुकं बिभर्षि बाहोः । वज्रं शिशान ओजसा	४
त्वमिन्द्राभिभूरासि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आर्भवः	५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकैभ्यः पवते वृत्तमेक उपासते ।	
येभ्यो मधु प्रधावति तौश्चिदेवापि गच्छतात	१
तपसा ये अनाधुष्यास्तपसा ये स्वयंयुः ।	
तपो ये चक्रिरे महस्तौश्चिदेवापि गच्छतात	२
ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।	
ये वा सहस्रदक्षिणास्तौश्चिदेवापि गच्छतात	३
ये चित् पूर्व क्रतुसाप क्रतावान क्रतावृधः ।	
पितृन् तपस्वतो यम तौश्चिदेवापि गच्छतात	४
सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।	
ऋषीन् तपस्वतो यम तपोजा अपि गच्छतात	५ [१२] (१६००)

(१५५)

५ शिरिम्यतो भारद्वाजः । अलक्ष्मीघ्नम्, २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकीटे गिरिं गच्छ सदान्वे ।	
शिरिम्बिठस्य सत्त्वभिस्तेभिर्द्वा चातयामसि	१
चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारुपी ।	
अराप्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोद्वषन्निहि	२
अदो यदारु पृवते सिन्धोः पारे अपूरुषम् ।	
तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम्	३
यद्ध प्राचीरजगन्तो रौ मण्डूरधाणिकीः ।	
हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्धदयाशवः	४
परीमे गामनिपत् पर्यग्निर्महषत ।	
वेवेष्वकृत भवः क इमां आ दधर्षति	५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सतिमाशुमिवाजिषु	। तेन जेष्म धनं धनम्	१
यया गा आकरामहे सेनयाग्ने तवोत्था	। तां नो हिन्व मघर्त्तये	२
आग्नें स्थूरं रयिं भर पुथुं गोमन्तमश्विनम्	। अङ्घ्रि खं वर्तया पुणिम्	३
अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्यं रोहयो विवि	। दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः	४
अग्ने केतुर्विशामसि प्रेष्ठः प्रेष्ठ उपस्थसत्	। बोधां स्तोत्रे वयो दधत	५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवनं आप्यः, साधनो वा भावनः । विश्वे देवाः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः		१
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चाऽऽदित्यैरिन्द्रः सह चीकृत्पाति	॥ १ ॥	२
आदित्यैरिन्द्रः सर्गणो मरुद्भि रस्माकं भूत्वविता तनुनाम		३
हत्वार्य देवा असुरान् यदार्यन् देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः	॥ २ ॥	४
प्रत्यञ्चमर्कमनयच्छचीमि रादित स्वधामिषिरां पर्यपश्यन्	॥ ३ ॥	५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वरान् ।

सूर्यो नो विवस्पातु वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः १
जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सर्वा अहति । पाहि नो विद्युतः पतन्त्याः २
चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ३
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विरस्यै तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ४
सुसंहशं त्वा वयं प्राति पश्येम सूर्य । वि पश्येम नृचक्षसः ५ [१६] (१६२०)

(१५९)

६ पौलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाव) । अनुष्टुप् ।

उदसौ सूर्यो अगा—दुदुयं मामको भगः । १
अहं तद्विह्वला पति—मभ्यसाक्षि विपासहिः २
अहं केतुरहं मूर्धा ऽहमुग्रा विवाचनी । ३
ममेदनु कर्तुं पतिः सेहानाया उपाचरेत् ४
मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् । ५
उताहमस्मि संजया पत्यां मे श्लोक उत्तमः ६
येनेन्द्रो हविषा कृत्य—मवद् द्युभ्युत्तमः । ७
इदं तदकि देवा असपत्ना किलाभुवम् ८
असपत्ना सपत्न्यौ जयन्त्यभिभूवरी । ९
आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव १०
समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी । ११
यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च १२ [१७] (१६२६)

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीवस्याभिवयसो अस्य पाहि सर्वथा वि हरी इह मुञ्च । १
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः २
तुभ्यं सुतास्तुभ्यम् सोत्वास्—स्त्वां गिरः श्वाद्या आ ह्वयन्ति । ३
इन्वेदमद्य सर्वनं जुषाणो विश्वस्य विद्रो इह पाहि सोमम् ४
य उशता मर्नसा सोममस्मै सर्वहुवा देवकामः सुनोति । ५
न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्छारुमस्मै कृणोति ६ (१६२९)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अंस्य यो अंसं रेवान् न सुनोति सोमस्य ।

निरन्तौ मघवा तं दधाति ब्रह्मद्विषो हन्त्यनानुदिष्टः

४

अश्वायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।

आभूपन्तस्ते सुमती नवायां वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम

५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनः । इन्द्राग्नी, राजयक्ष्मघ्नं वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय क मज्जातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।

गार्हिर्नग्राह यदि वैतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्षतमेनम्

१

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।

तमा हरामि निकृतेरुपस्था दस्पर्धमेनं शतशारदाय

२

सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ।

शतं यथेमं शरदो नयातीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्

३

शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताच्छतमु वसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नी संविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेम पुनर्दुः

४

आहर्षं त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।

सर्वाङ्गः सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम्

५ [१९] (१६३२)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविक्रानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये

१

यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्कृत्यार्दमनीनशत्

२

यस्ते हन्ति पतयन्तं निष्त्सुं यः सरीसृपम् ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

३

यस्त ऊरु विहरत्यन्तरा दंपती शये ।

योनिं यो अन्तरारेब्धि तमितो नाशयामसि

४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसन्ति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः । यक्षमनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां नृबुकादधि ।
यक्षं शीर्षण्यं मस्तिष्काञ्जिह्वाया वि वृहामि ते १
ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् ।
यक्षं दोष्ण्यमंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते २
आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।
यक्षं मत्स्राभ्यां यक्रः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते ३
ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाणिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।
यक्षं श्रोणिभ्यां भासद्वाङ्गसो वि वृहामि ते ४
मेहनाद्वनंकरणां लोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।
यक्षं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ५
अङ्गादङ्गालोस्त्रोलोस्त्रो जातं पर्वणिपर्वणि ।
यक्षं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते ६

६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वमनाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसस्पते ऽपं काम पुरश्चर ।
परो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः १
भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।
भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुधा जीवतो मनः २
यवुशसा निःशसाभिशसो पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।
अग्निर्विश्वान्यपं दुष्कृता न्यजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु ३
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्वोहं चरामसि ।
प्रचेता न आङ्गिरसो द्विषतां पात्वंहसः ४

अजैष्मद्यासनाम् चाऽभूमानागसो वयम् ।

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विषमस्तं स क्रच्छतु यो नो द्वेष्टि तमुच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- देवाः कपोत इषितो यद्विच्छन् द्रुतो निऋत्या इदमाजगाम ।
 तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे १
 शिवः कपोत इषितो नो अस्त्व नागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
 अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणस्तु २
 हेतिः पक्षिणी न दधात्यस्मा नाष्ट्या पदं कृणुते अग्निधाने ।
 शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीद्विह देवाः कपोतः ३
 यदुलूको वदति मोघमेत द्यत् कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
 यस्य द्रुतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
 ऋचा कपोतं नुदत प्रणोदु मिषं मर्दन्तः परि गां नयध्वम् ।
 संयोपर्यन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात् पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः जाकरो वा । सपत्नमम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

- ऋषभं मां समानानां सपत्नानां विषासहिम् ।
 हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
 अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।
 अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
 अत्रैव वोऽपि नह्या म्युभे आत्नीं इव ज्ययां ।
 वार्चस्पते नि पथेमान् यथा मदधरं वदान् ३
 अभिभूरहमार्गं विश्वकर्मेण धाम्ना ।
 आ वंश्चित्तमा वो व्रत मा वोऽहं समितिं ददे ४
 योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो मूर्धानमक्रमीम् ।
 अधस्पदानम् उद्रदत मण्डूका इवोदुका न्मण्डूका उदुकादेव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-
 मघवत्-घाता-विघातारः । जगती ।

तुभ्येदमिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
 त्वं रथि पुरुवीरामु नस्कृधि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः १

(१६६४)

स्वर्जितं महि मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुतां उर्य ।
 इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मधवानमीमहे २
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ गर्मणि ।
 तवाहमद्य मधवन्नुपस्तुतौ धातुर्विधातः कलशौ अभक्षयम् ३
 प्रहृतो भक्षमकरं चरावपि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरुन्मृजे ।
 सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्नी दमे ४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वार्तस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नेति स्तनयन्नस्य घोषः ।
 त्रिविस्पृग्यात्यरूपानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् १
 सं प्रेरति अनु वार्तस्य विष्टा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।
 ताभिः सयुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा २
 अन्तरिक्षे पृथिविरियमानो न नि विंशते कतमच्चनाहः ।
 अपां सखां प्रथमजा ऋतावा क्रं स्वज्जातः कुत आ बभूव ३
 आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।
 घोषा इदस्य शृण्विरे न रूपं तस्मै वार्ताय हविषा विधेम ४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गावः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूवार्तो अभि वातूसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।
 पीवस्वतीर्जीवधन्याः पिबन्त्ववसायं पद्वते रुद्र मृळ १
 याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासांमग्निरिष्ट्या नामानि वेद ।
 या अङ्गिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शमं यच्छ २
 या देवेषु तन्वत्तमैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद ।
 ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रीरीहि ३
 प्रजापतिर्मह्यमिता रराणो विश्वं देवैः पितृभिः संवितानः ।
 शिवाः सतीरूपं नो गोष्ठमाकृस्तासां वयं प्रजया सं संदिम ४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विभ्राद सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्वारपक्षिः ।

विभ्राद् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वापुर्धद्यज्ञपतावविहृतम् ।	
वार्तजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति	१
विभ्राद् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मन् विवो धरुणे सत्यमर्पितम् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिह्वन्नजिह्व्यते बृहत् ।	
विश्वभ्राद् भ्राजो महि सूर्यो हृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम्	३
विभ्राजञ्ज्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं विवः ।	
येनेमा विश्वा भुवन्नान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिदतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवस्	१
त्वं मखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यं मास्त्रबुधाय वेन्यम् । मुहुः भ्रमा मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८१)

(१७२)

४ संवर्त आक्रिरसः । उषाः । द्विपदा धिराद् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तनिं यदूर्धभिः	१
आ याहि वस्व्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः	॥१॥ २
पितुभृतो न तन्तुमित सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तनिं सुजातता	॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आक्रिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्यमुन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ।	
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाङ्ममधि भ्रशत्	१ (१६८८)

इहैवेधि मापं च्योष्ठाः पर्वत इवाविचाचलिः ।

इन्द्र इवेह भुवस्तिष्ठेह राष्ट्रं धारय

२

इममिन्द्रो अदीधरद् भुवं भुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मां उ ब्रह्मणस्पतिः

३

भुवा द्यौर्भुवा पृथिवी भुवासः पर्वतो इमे ।

भुवं विश्वमिदं जगद् भुवो राजा विशामयम्

४

भुवं ते राजा वरुणो भुवं देवो बृहस्पतिः ।

भुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां भुवम्

५

भुवं भुवेण हविषा ऽभि सोमं वृक्षामसि ।

अथो त इन्द्रः केवली विशो बलिहृतस्करत्

६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभीवावृते ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय

१

अभिवृत्य सपत्नां नभि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न इरस्यति

२

अभि त्वां देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृत्त ।

अभि त्वा विश्वा भूता न्यभीवर्तो यथाससि

३

येनेन्द्रो हविषा कृत्य मवद् द्युम्युत्तमः ।

इदं तदकि देवा असपत्नः किलाभुवम्

४

असपत्नः सपत्नहा ऽमिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च

५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्धुदिः । ग्रावाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवत्तु धर्मणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत

१

ग्रावाणो अपं कुच्छुना मप सेधत दुर्मतिम् । उन्नाः कर्तन मेष्टजम्

२

(१७००)

ग्रावाण उर्परिष्वा महीयन्ते सजोषसः । वृष्णे दधतो वृष्ण्यम् ३
ग्रावाणः सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा । यजमानाय सुवते ४ [३३] (१७०१)

(१७६)

४ सूनुराभेवः । १ ऋभवः, २-४ अग्निः । अनुष्टुप्, १ गायत्री ।

प्र सूनव ऋभूणां बृहन्नवन्त वृजना ।
क्षामा ये विश्वधांसो ऽश्नन् धेनुं न मातरम् १
प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसम् ।
हव्या नो वक्षदानुषक् २
अयमु प्य प्र देव्युर्होता यज्ञाय नीयते ।
रथो न योरभीवृतो घृणीवाश्चेतति तमना ३
अयमग्निरुप्यत्यमृतादिव जन्मनः ।
सहसश्चित् सहीयान् देवो जीवार्तवे कृतः ४ [३४] (१७०६)

(१७७)

३ पतङ्गः प्राजापत्यः । मायामेवः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया हृदा पश्यन्ति मनसा विपश्चितः ।
समुद्रे अन्तः कुवयो वि चक्षते मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः १
पतङ्गो वाचं मनसा विभर्ति तां गन्धर्वोऽवदुर्भे अन्तः ।
तां द्योतमानां स्वयं मनीषा मृतस्य पदे कुवयो नि पान्ति २
अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पथिमिश्चरन्तम् ।
स मरीचीः स विषूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३ [३५] (१७०९)

(१७८)

३ अरिष्टनेमिस्तार्क्ष्यः । तार्क्ष्यः । त्रिष्टुप् ।

त्यमू पु वाजिनं देवजूतं सहावानं तरुतारं रथानाम् ।
अरिष्टनेमिं पृतनार्जमाशुं स्वस्तये तार्क्ष्यमिहा हुवेम १
इन्द्रस्येव रातिमाजोहुवानाः स्वस्तये नार्वमिवा रुहेम ।
उर्वी न पृथ्वी बहुले गर्भीरे मा वामेतौ मा परेतौ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्यं हव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रंहिर्न स्मा वरन्ते युवतिं न शयीम

३ [३६] (१७१२)

(१७९)

३ क्रमेण- गिविरौशीनरः, काशिराजः प्रतर्दनः, रौहिदश्वो वसुमताः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्. १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमुत्तियम् ।

यदि श्रातो जुहोतन यद्यश्रातो ममत्तन

१

श्रातं हविरो विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो विमध्यम् ।

२

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न ब्राजपतिं चरन्तम्

श्रातं मन्य ऊधानि श्रातमग्नौ सुश्रातं मन्ये तहतं नवीयः ।

३ [३७] (१७१५)

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य दुधः पिबेन्द्र वञ्चिन् पुरुकृज्जुषाणः

(१८०)

३ जय पेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रू—ज्येष्ठस्ते शुष्मं इह रातिरस्तु ।

१

इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

मृगो न भीमः कुचरो गितिष्ठाः परावत आ जगन्धा परस्याः ।

२

सूक्तं संशायं पविमिन्द्र त्रिमं वि शत्रून् ताळ्हि वि मृधो नुदस्व

इन्द्र क्षत्रमग्नि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्यणीनाम् ।

३ [३८] (१७१८)

अपानुदो जनममित्रयन्तं—मुक्तं वेवेभ्यो अकृणोरु लोकम्

(१८१)

३ क्रमेण- प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, धर्मः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हवियों हविर्यत् ।

१

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

अविन्वन्ते अतिहितं यदासीं—द्युजस्य धाम परमं गुहा यत् ।

२

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्रे अग्नेः

तेऽविन्वन् मनसा दीध्याना यजुः पृक्च प्रथमं देवयानम् ।

३ [३९] (१७२१)

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् धर्ममेते

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गहा तिरः पुनर्नैषदुर्गहासाय मन्म ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—त्रथां करद्यजमानाय शं योः

१

नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—त्रथां करद्यजमानाय शं योः

२

तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये मंह्यद्विषः शरवे हन्तवा उ ।

क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—त्रथां करद्यजमानाय शं योः

३ [४०] (१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यं त्वा मर्नसा चेकितानं तपसो जातं तपसो विमूतम् ।

इह प्रजामिह शयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम

१

अपश्यं त्वा मर्नसा दीध्यानां स्वायां तनू ऋत्वे नाधमानाय ।

उप मामुच्चा युवतिर्बभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे

२

अहं गर्भमदधामोषधीं प्वहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।

अहं प्रजा अजनयं पृथिव्या मंहं जनिभ्यो अपरीपु पुत्रान्

३ [४१] (१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-त्वष्ट-प्रजापति-धातारः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यदिवनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ।

आ सिंश्चतु प्रजापति—र्धाता गर्भं दधातु ते

१

गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।

गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा धत्तां पुष्करस्रजा

२

हिरण्ययीं अरणीं यं निर्मन्थतो अश्विनौ ।

तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे

३ [४२] (१७३०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वारुणिः । आदित्यः (स्वस्थयनम्) । गायत्री ।

महिं त्रीणामवोऽस्तु युक्षं मित्रस्यायिष्णः । दुराधर्षं वरुणस्य

१

नहि तेषाम्मा चन नाध्वंसु वारणेषु । ईशे त्रिपुरघशंसः १
यस्मै पुत्रासो अर्दितेः प्र जीवसे मर्त्यीय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् २ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वांतु मेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयूषि तारिषत् १
उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृधि २
यद्वदो वात ते गृहेऽऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्नये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
यः परस्याः पशवतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
यो रक्षांसि निजूर्वति वृषां शुक्रेण शोचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
यो विश्वाभि विपश्यति भुवनां स च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
यो अस्थ वारे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५] (१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः इयेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसमश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिःसदे १
अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहुषः । महीभिर्यमि सुष्ठुतिम् २
या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । ताभिर्नो यज्ञमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सार्षराक्षी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरकम्नी दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्स्वः १
अन्तश्चरति रोचना अस्य प्राणादपानती । व्यस्यन्महिषो विवम् २
त्रिंशद्भ्याम् वि रजति वाक् पतङ्गान्य धीयते । प्रति वस्तोरह युभिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽधमर्षणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चार्भीद्भात तपसोऽध्यजायत । ततो राज्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
समुद्रादणवादिधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध्व द्विध्वस्य मिषतो वशी २
सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत । दिवं च पृथिवीं चा—ऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आग्निरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिद्युवसे वृष—न्नग्रे विश्वान्युर्य आ ।

इलस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या धर १

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते २

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि ३

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति ४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तिपर्यन्तं ८७९८

दशममण्डलस्य १७५४

(वालखिल्यसहितः) सर्वयोगः १०५५२

वालखिल्यमन्त्राः ८०

(वालखिल्यरहितः) सर्वयोगः १०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४१९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८२
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७२
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४२७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७२	<hr/> ३९४२२१
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५२	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादि छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१९,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शकरी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशकरी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		१०४७२	३,९४,२९१

वाग्विख्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		८०	३०४४

सर्वयोगः १०५५२

३९७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलसूक्तानि ।)

(१) [क्र० अ० १-४-८] [क्र० मं० १५० सूक्तस्यानन्तरम्]

ज्ञानेश्विद्वद्य सूर्येणा—ऽऽवित्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । वीर्यायुत्वस्य हेर्शिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पर्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [क्र० अ० २-५-१६] [क्र० वेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा चिंभेर्न मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक—महिं दण्डेनागतम् १
आवित्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गरुडपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गरुडस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वा सशैलवनकानना ३
गगनं नष्टचन्द्राकं ज्योतिषं न प्रकाशति ।

वेबता भयभीताश्च मारुतो न प्लवार्यति [मारुतो न प्लवार्यत्यो नमः] ४
मो सर्प भद्र भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष । जन्मेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा मिद्यते मूर्ध्नि शिशुवृक्षफलं यथा ६
नर्मदायै नमः प्रातः—नर्मदायै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कार्वा महायशाः । तस्य स्मरामि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८
[असितिं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९
अगस्तिमार्धवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशायिनः १०]

खिलक्षणं = ' परशास्त्रीयं स्वशास्त्रायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । '

[म० भा० शां० ३२३।१० (कुं०) नीलकण्ठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चित्सूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । २ । देहि (तै० ब्रा० ७।६।२२) ।
सू० २ पाठभेदाः— १-०महं दण्डेना० । [१ घनेन० । भयव० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयविश्रस्ता ।
५ महायशाः । जनमेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [* १-१० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्येते ।]
(५-६ महाभारते आदि० ५८।१५-१६ कुं०)—

सर्पपसर्प भद्रं ते गच्छ सर्प महाविष । जनमेजयस्य यजान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा मिद्यते मूर्ध्ना शिशुवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो; जगत्कारुणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।१४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।१३ कुं०)

असितं चार्तिमन्तं च सुनीथं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

(३) [क्र० अ० २-७-१५] [क्र० मं० २-३२ सूक्त्यान्तरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।

त्रिष्टुप्, ५ गायत्री, ३, ४, ७ अनुष्टुप् ।

कुहूमहं सुवृत्तं विद्मनापस—मस्मिन् यज्ञे सुहृत्तां जोहवीमि ।	
सा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम	१
कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।	
सं द्वाशुपे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु	२
अनु नोऽद्यानुमति—यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।	
अग्निश्च हव्यवाहनो भवतं द्वाशुपे मयः	३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि ।	
क्वावे दक्षाय नो हिनु प्र ण आरूषि तारिषत्	४
धाता दधातु नो रुचि—मीशानो जगत्स्पतिः । स नः पूर्णेन वावनत्	५
धाता ददातु द्वाशुपे वसूनि प्रजाकामाय मीळहुपे दुरोणे ।	
तस्मै देवा अमृताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अदितिः सजोषाः	६
धाता ददातु द्वाशुपे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।	
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः	७
धाता प्रजानामृत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।	
धाता कुण्डीरनिमिवाभिचण्डे धात्र इद्धव्यं घृतवज्जुहोत	८

(४) [क्र० अ० २-८-१२] [क्रवेदस्य द्वितीयमण्डलस्यान्ते ।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कृपिंजल	१
भद्रं वद पुत्रै—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद	२
भद्रमधस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्ठान्नो वद । भद्रं भद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद	३
असपन्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे	४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुर्दुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपत्राभि नो वद	५
आवदुस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।	
यदुत्पत्तं वदसि कर्करियंथा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः	६

सू० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंगलः (निरु० ३।४।१८) । २ ऽस्माकं वदः ०भयं कृधि । ४ असपन्नं ।
६ (क्र० २।४।३३) ॥

(५) [क्र० अ० ४-२-२५] [क्र० सं० ५।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यत्र यजते हविष्मान् ।
इदं हविः श्रद्धधानो जुहोमि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम् १

(६) [क्र० अ० ४-३-३] [क्र० सं० ५।४९ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना—विरिणे वोवृकेऽपि वा । यत्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ?
वार्षीकूपतडागानां सुमुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(७) [क्र० अ० ४-३-७] [क्र० सं० ५।५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वस्त्ययनं ताक्ष्यमरिष्टनेमिं महद्भूतं वायसं देवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नावमिवा रुहेम १
अहोमुच्यमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रेयं मनसा च ताक्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पद्ये स्वस्ति संवाधेध्वमयं नो अस्तु २

(८) [क्र० अ० ४-४-२९] [क्र० ५।८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वर्षन्तु ते विभावरि विवो अभ्रस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा—न्यव ब्रह्माद्विपो जहि १

(९) [क्र० अ० ४-४-३४] [क्र० अ० ५।८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

आ ते गर्भो योनिमैतु पुमान् वाण इवेपुधिम् ।
आ बीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः १
कुरोमि ते प्राजापत्य—मा गर्भो योनिमैतु ते २
अनूनः पूर्णो जायता—मश्लोणोऽपिशाचधीतः
पुमैस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् । ३
तानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नौ
यानि भद्राणि बीजा—न्युषभा जनयन्ति नः । ४
तेस्त्वं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूधेनुका भव

सू० ५।१ (क्र० ५।३।३) 'तेन पासि०' । सू० ६ पाठभेदाः— १ [निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेन त्यक्तेऽन्यत्र भयावहम् । (क्रत्रिपाने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् ।] यत् तृणैरध्ययनं तदधीतं तृणानि भव ते भव । सू० ७ पाठभेदाः— १ महाद्भुतं । २ मयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मद्यमपराजितमेव मे ।

यं कामं कामये देव तं मे वायो समृद्धय

५

(१०) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

अग्रिरितु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात्

१

इमामग्निस्त्रायतां गार्हपत्यः प्रजामस्यै नयतु क्रीर्धमायुः ।

अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्धयतामियम्

२

मा ते गृहे निशि घोष उत्थादन्यत्र त्वद्गुह्यः सं विशन्तु ।

मा त्वं विकेश्युर आवाधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना

३

अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानंमृत वाचम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवोन्मुच्य द्विर्पद्मयः प्रतिमुञ्चामि पाशम्

४

देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिपदः पिशाचान् ।

क्रव्यादो मृत्यूनधरान् पातयामि क्रीर्धमायुस्तव जीवन्तु पुत्राः

५

(११) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः— आनन्द-कर्दम-श्रीद-चिह्नीताः श्रीपुत्राः । देवता— श्रीरक्षिभ्यः ।

छन्दः— अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आष्टारपंक्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्यमीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्वं पुरुषानहम् २

अश्वपूर्वा रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । अयं देवीमुप ह्वये श्रीमीं देवी जुषताम् ३

कां सोस्मितां हिरण्यप्राकारामाद्रां ज्वलन्तीं तूतां तर्पयन्तीम् ।

पञ्चेस्थितां पञ्चवर्णां तामिहोप ह्वये अयम्

४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं अयं लोके देवजुष्टामुव्वाराम् ।

तां पञ्चिनीमीं शरणं प्र पद्येऽलक्ष्मीमीं नश्यतां त्वां वृणे

५ [१]

सू० ११ पाठभेदाः— १ ० स्रजम्; ममा वह । ३ अश्वपूर्वा, ० प्रबोधिनीम्, देवीजुं । ५ पञ्चनेमि, पञ्चनेमी । शरणमहं प्र०, वृणोमि ।

आदित्यवर्णे तपसोऽधि जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।
तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः ६
उपैतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृद्धातु मे ७
क्षुत्पिपासामलं ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसमृद्धिं च सर्वां निर्णुद मे गृहात् ८
गन्धद्वासां दुराधर्षा नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोप ह्वये श्रियम् ९
मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्मैव प्रजा भूता मयि संभव कर्मम् । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११
आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिकीर्त वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२
आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३
आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४
तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।
यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो व्रास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम् १५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६
पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।
विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकूले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व १७
पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८
अश्वदायि गोदायि धनदायि महाधने । धनं मे जुपतां देवि सर्वकामाश्च देहि मे १९
पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०
धनमग्निधनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२
न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।
भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजापिनाम् । २३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा। ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि। ऋद्धि, वृद्धि। ११ मे गृहे।
१२ सृजन्तु, सृजन्ति। १३ यष्टकरि०। यष्टीं, पुष्टीं०। पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर०। ममा वद। १४, ०यष्टीं,
पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टिं। १५, लक्ष्मी मलप०। प्रभूतिं।
१६ श्रियः पञ्च०। १८ पद्माक्षने पद्म। पद्मिनि पद्मपात्रे०। १९ अश्वदायै च गोदायै धनदायै, लभतां।
२० हस्त्यश्वादिगवैडकम्। करोतु मां। २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु ते, ० धनमस्तु ते।
२२ मधे। २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत्।

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगंधमाल्यशोभे ।
 भगवति हरिवल्लभे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतबल्लभाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विद्महे विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनन्दः कर्दमः श्रीश्चिक्कीर्ति इति विश्रुताः । ऋषयः श्रियः पुत्राश्च श्रीर्देवीर्देवता मताः २७
 ऋणरोगादिदारिद्र्यपापक्षुद्रपमृत्यवः । भयंशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुष्यमारोग्यमाविधाच्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पुंश्च बहुपुत्रलाभं ज्ञतसंवत्सरं वीर्यमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ x

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रियः ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छुभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीदचि० । २९ रोगशोकः ।

x श्रीसूक्तस्यान्ते एते श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वात्मन् नीलकंठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युंजयाय रुद्राय नीलकंठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापयोगादि किंचन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २
 एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।
 (१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० मं० ६।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गावितं तं मन्ये दशयन्त्रमुत्सम् १
नखश्च पृष्ठश्च करौ च बाहू जंघे चोरू उदरं शिरश्च ।
रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
ध्रुवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ ह्रुवुकस्तथा च ।
ओष्ठौ च कुन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० मं० ६।४८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येक्षणां न्युग्रा—विरिणे वोवुकेऽपि वा । यवस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ?
वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५-३-३०] [क्र० मं० ७।३५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

शंवतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं यमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवं १
मासाकेतुं परिसृतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवं २
इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय—द्येनेमे रोदसी उभे ३
जुषस्वाग्नि अङ्गिरः काणवं मेध्यातिथिम् । मा त्वा सोमस्य ब्रूहत् सुतस्य मधुमत्तमः ४
त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शंतम् शंतमाभि—रभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
शं नः कनिकदद् देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० मं० ७।५५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं नि ध्वापया जन्मम् । आसूर्यमन्यान् त्वापया—व्युषं जाग्रियामहम् ?
अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधित—स्तेनं त्वा स्वापयामसि २
सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धव—स्तस्य गाधर्मशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः— १ उरश्च पृष्ठीश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्टिश्च । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः— १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०; यस्तृणैरध्ययनस्तदधीतं स्तृणानि भवते भव ।
स्तृणान्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यम्रौ ॥ २ ॥ (पदय षष्ठं परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः— १ ०यन्त्येते तं, यन्त्येतेदं । अभ्यारं सं । ब्रवत् । २ पुरुस्पृहं । ३ सरस्वती ।

५ शान्तिं स्वः, शान्तिं स्वः ।

सू० १५ पाठभेदाः— १ स्वप्नः, यामिनं । ० ब्रह्मणं यद्वयूः ० । ३ यस्य शुष्कार्तिस्त्वय ० ।

कालिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनह्रदे ह सो जातोऽ यो नारायणवाहनः ५
 यदि कालिकदूतस्य यदि काःकालिकाद्भयात् ।
 जन्मभूमिमतिक्रान्तो निर्विषो याति कालिकः ५
 आ याहिन्द्र पृथिवीरिखितेभिर्—र्यज्ञमिमं नो भागधेयं जुषस्व ।
 तृतां जह्नुर्मातुलस्येव योषा भागस्ते पैतृष्वसेयी वषामिव ६
 यशस्करं बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।
 संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं दीर्घमायुः ७
 कर्कोटको नाम सर्पो यो हृदीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्पं नमोऽस्तु ते ८
 येऽदो रौचने विवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९
 या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावृष्टेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०
 नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तर्हिंक्षे ये विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११
 उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।
 ये देवानसुराः पराभवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२

(१६) [अ० अ० ५।१।२०] [अ० म० ७।१६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

यस्य व्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य व्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।
 यस्य व्रते पुष्टिपतिर्निविष्ट—स्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १

(१७) [अ० अ० ५।७।४] [अ० म० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

उपप्लवत मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि । मध्ये ह्रदस्य प्लवस्वं निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [अ० अ० ७।२।१८] [अ० म० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुवृषा हि घृतश्रुतः । ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमुतं हितम् १
 पावमानीर्विशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान् त्समर्धयन्तु नो देवीर्देवैः समाहिताः २
 येन देवाः पवित्रेणा—त्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३

४ यामुनह्रदे संजातो ह । ५ काकालिकाद्भयात्, काकालिकाद्भयम्, काःकालिकाद्भयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।
 × १-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [औ० सू० प० अ० ३।८]
 सू० १७ पाठभेदाः— १ उपप्लवद । मण्डूकी । प्लवस्य । विगृह्य । परः ।
 सू० १८ पाठभेदाः— २ म इमं । देवैर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

- प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्यम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे ४
- इन्द्रः पुनीती सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु ५
- ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्रेण पावमानीर्ऋचोऽब्रुवन् ६ [१]
- यन्मे गर्भे वसतः प्रापमुग्रं यज्जायमानस्यं च किञ्चिदन्यत् ।
जातस्य च यच्चापि च वर्धते मे तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि ७
- मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममात्रभूवं ।
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि ८
- गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीविधाद्यच्च किल्बिषम् ।
प्रापकं च चरणेभ्यम् तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि ९
- ब्रह्मवधात् सुरापाप्नात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।
गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि १०
- बालधनान्मातृपितृवधान्द्रुभितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि ११
- करविक्रयाद्योनिदोषाद् भक्षाद्भोज्यात् प्रतिग्रहात् ।
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि १२
- दुर्यष्टं दुरधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।
अयाजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि १३
- अमन्त्रमन्त्रं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताग्ने ।
संवत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि १४
- ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।
ता न आपः प्र वहन्तु प्रापं शुद्धा गच्छामि सुकृतामु लोकं तत् पावमानीभिर्ऋहं पुनामि १५ [२]
- पावमानीः स्वस्त्ययनी र्याभिर्गच्छति नान्वृणम् ।
पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति १६
- पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूवृक्कम् १७

१ सुनीती, पुनीहि । मां । मूर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराभिग० ।
१७ पावमानीः, पावमानीं, पावमानं । ऋषीस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम् । ऋषींस्तस्योषं तिष्ठेत् क्षीरं सर्पिर्मधूवृक्षम् १८
 पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति भनीर्षिणः । सप्त जन्म भवेद्विभो धनाढ्यो वैवृषारंगः १९
 दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि षट् । एतज्जुहुञ्जपेन् मन्त्रं चोरमृत्युमयं हरित् २०
 एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युमयापहम् । पठेतां शृण्वतां चैव बुधातिं परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [अ० अ० ६।७।२०] [अ० मं० १।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम्]

इल्लेव वामनु वस्तां धृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
 घृतपदी शक्ररी सोमपृष्ठो—प यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
 वैश्वदेवी पुनती देव्या गा—यस्यामिमा ब्रह्मयस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तया मदनतः सधमादेषु वयं स्याम परयो रयीणाम् २

(२०) [अ० अ० ७।५।२८] [अथर्ववेदस्य नवममण्डलस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पदं विष्णोर्लोके महीयते ।
 देवैः सुकृतकर्मभि—स्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव १
 यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
 भावभावि च योगीश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव २
 यत्र लोकास्तनूत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः ।
 तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ३
 यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्राणाः ।
 ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ४
 यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सरस्वती ।
 यत्र सोमेश्वरो देव—स्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ५
 यत्र तद्विष्णुर्महीयते नृणामधिपतिम् ।
 यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायेन्द्रो परि स्रव ६

(२१) [अ० अ० ७।६।५] [अ० मं० १०।२ सुक्तस्यानन्तरम्]

समुप्रीस्तदपसो दिवा नक्तं च समुप्रीः । वरेण्यक्रूरहमा देवीरवसे हुवे १

१८ पितृस्तस्योप वर्ते । १९ सप्तजन्मा । २० ऽण्यृचश्चैव; घोरं मृ० । सू० १९ पाठमेवाः— १ इत्येव ।
 पदेषु न । ऽपृष्ठो । सू० २० पाठमेवाः— २ ऽमाव्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः ।
 भावभावि । च योगी च, वयो गीश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।२] [वा० अ० १९।४४]

(२२) [क्र० अ० ८१३६] [क्र० १०७५५ मन्त्रस्यानन्तरम् ।]

मितासिते सरिते यत्र संग्रहे तत्राप्तासो दिवमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वं वि सृजन्ति धीरास्ते जनांसो अमृतत्वं भजन्ते

१

(२३) [क्र० अ० ८१३८] [क्र० सं० १०८५ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं साद्यं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता ?

जनयद्बहुपुत्राणि सा च दुःखं लभेत् कश्चित् । मर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २

अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुर्भ्रातुर्हृदयानंदिनी सदा ३

इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणीं श्रीधरस्य यथा श्रिया । शंकरस्य यथा गौरीं तद्भर्तुरपि भर्तारि ४

अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सती तथा त्वमपि भर्तारि ५

ध्रुवैधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्ब्राह्महृत्पतिः । मया पत्या प्रजावती संजीव शरदः शतम् ६

(२४) [क्र० अ० ८१५२३] [क्र० सं० १०१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गूहत् तमसापवतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात्

१

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय इव ।

तेषां वो अग्निर्दग्धाना अग्निमूलहानामिन्द्रो हन्तु वरवरम्

२

(२५) [क्र० अ० ८१६१२] [क्र० सं० १०१०६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

हविर्धिरके स्वरितः सचन्ते सुवन्त एके सर्वेनेषु सोमान् ।

शचीर्मवन्त उत दक्षिणाभिर्नेज्जिह्वायन्त्यो नरके पताम

१

(२६) [क्र० अ० ८१७१४] [क्र० सं० १०१२७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

॥ अथ रात्रिसूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धर्मभिः ।

दिवः सदांसि बृहती वि तित्पुस आ त्वेयं वर्तते तमः

१

ये ते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रौ प्र पञ्चे जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम ३

सू० २२ पाठभेदाः— १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः— ३ नन्दनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३१२६; वा० य० १७४७;

साम० १८६०] २ [अथ० ६१६७२; साम० १८७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः १ पितुरः

प्रायि, पितरप्रायु, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, १ सन्त्यष्टा । सप्ततिः, सप्तति । ३ दिशां ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहो [भद्रे पारमशीमहो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वचरिण्याम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां मूषिभिः सोमपाश्रिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्नाऽरातीयतो नि दहाति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणा हव्यवार्हनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पर्यदति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विषमे घोरं संग्रामं रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमूर्तिं च नाम च ।

सा मां समा निशा देवीं सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौ रात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिवां भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

१४

सू० १६ पाठभेदाः— ४ संवेशनीं, संयमनीं । गृह० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते । सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ दुष्टग्रहनिवारणे, ०षु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारणे (रिणि) सर्व (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कणु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कण्वो) नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १२ युष्यं । रात्रीसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकं सोमरो रात्रिवां भारद्वाजो रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसोमरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता	
बिल्वपत्रकुंतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः	१५ [३]
सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसुरीसृपैः ।	
दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष मां	१६
या कण्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता ।	
जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवास सोमम्	१७
सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचोरगराक्षसैः ।	
अरातिभय उत्पन्ने अरातीयतो नि दहाति वेदः	१८
गजद्वारेऽपथे घोरे संग्रामेषु च गौतमी ।	
सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदाति दुर्गाणि विश्वा	१९
महाभये संमुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च ।	
सर्वं तारयते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्याग्निः	२० [४]
य इमं दुर्गास्तयं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च ।	
त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम्	२१
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् ।	
अचक्षुर्लभते चक्षुर्बद्धो मुच्येत बन्धनात्	२२
व्याधितो मुच्यते रोगा वृरोगी श्रियमाप्नुयात् ।	
ददाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते	२३ [५]

[उलूकयातुं शुश्रूलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।

सुपर्ण्यातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र

[क्र० मं० ७।१०४।२२] १

पिशङ्गभृष्टिमभ्रूणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्वह्य

[क्र० मं० १।१३३।५] २

(२७) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

११ सनक-सनन्दन-सनाननादयः । हिरण्यम् । अनुष्टुप्, ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशकरी, ११ जगती ।

आयुष्यं वर्चस्वं रायस्पोषमौद्धिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व जौत्राया विशताविमाम्

१

उच्चैर्वाजि घृतनाषाद् संभासाहं धनंजयम् ।

सर्वाः समग्रा क्रद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समाहिताः

२

[उलूकयातुं १-२ इमौ मन्त्रौ क्रतवेष्टयो शिष्ठेषु गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० १७ पाठभेदाः- १ विशताडु मां० । (वा० य० ३४।५०) २ त्समाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जग्रभ । तेन मां सूर्यत्वच मकरं पुरुषं प्रियम्	३
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे ध्रुवा ।	
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज	४
अग्नेः प्रजातिं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे अधि मर्त्येषु ।	
य एनद्वेव स इदेनमर्हति जरासूत्युर्भवति यो बिभर्ति	५ [१]
यद्वेव राजा वरुणो यदु वेवी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेदु तन्मे वर्चस आयुषे	६
न तद्रक्षसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।	
यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ७	
यदाबध्न दाक्षायणा हिरण्यं ज्ञतानीकाय सुमनस्यमाना ।	
तन्न आ बध्नामि ज्ञतशारदाया युष्मान् जरदष्टिर्यथासत्	८
घृतादुर्लुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।	
ऋणक् सपत्नादर्धरांश्च कृण्वदाऽऽरोह मां महते सौमगाय	९
प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजंसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् १०	
अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।	
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु	११ [२]

(२८) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १।१२८ सूक्तस्थानान्तरम्]

(विहव्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अवाञ्चमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिन्द्रं न जिदंश्चजिद्यः ।

इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वाऽऽस्म कुलमो हरिवो मेदिनं त्वा

१

(२९) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्थानान्तरम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः कूरां कृत्यां वधूमिब ।

तां ब्रह्मणार्प निर्णुक्नः प्रत्यक्कर्तारमृच्छतु

१

शीर्षण्वतीं कर्णवतीं विषुरुपां भयंकरीम् ।

यः प्राहिणोविहाय त्वां वि तं त्वं योजयामुभिः

२

[२७] ३ हिरण्यस्य पितुर्मानेव । ०र्मानेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेनमर्हति, इदेनमर्हति, इदेनमर्हति, इदेनमर्हति ।
 ७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्ते, तदा । यथासन्, ०सन्, ० सत् वा,
 यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुर्लुप्तं, घृतादुर्लुप्तं । सपत्नानध० । (अथ० १९।६१।१) १० गोप्त्रेषु ।
 ११ विराज्येन । [तै० सं० ४।७।१४, तै० ब्रा० २।४।३।३]

येन दिष्टेह बहसि	प्रतिकूलमवार्यिनि ।	
तमेवेतो निर्वर्तस्व	मास्मान् मृच्छ्रो अनागसः	३
अमिवर्तस्व कर्तारं	निरस्तास्माभिरोजसा ।	
आयुरस्य निरुन्तस्व	प्रजां च पुरुषादिनि	४
यस्त्वा कृत्ये चकारेह	तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।	
अरातीः कृत्ये नाशय	सर्वाश्च यातुधान्यः	५ [१]
क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व	कर्तुरेव गृहान् प्रति ।	
पशुंश्चैवास्य नाशय	वीरांश्चास्य नि बर्हय	६
यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय	विद्वौ अविदुषो गृहान् ।	
तस्येवेतः परेत्याशु	तनुं कृषि परुष्परुः	७
प्रतीचीं त्वापसेधतु	बह्वं रोचिष्ण्वमित्रहा ।	
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा	रिप्रहा चार्ज एकपात	८
यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वं	भृगवश्चार्प सेधिरि ।	
अन्नयश्च वसिष्ठाश्च	तथैव त्वार्प सेधिम	९
यस्ते परुषि सन्दधौ	रथस्येव विभुर्धिया ।	
तं गच्छ तत्र तेऽयं	मज्ञातस्ते अयं जनः	१० [२]
यो नः कश्चिद्द्वणस्थो वा	कश्चिद्द्वान्योऽभि हिंसति ।	
तस्य त्वं द्रोर्विद्धोऽग्नि	स्तनूमृच्छस्व हेळिता	११
मवांशर्वा वेवहेळि	मस्यत पापकृत्वने ।	
हरस्वती त्वं च कृत्ये	मोच्छिष्टस्तस्य किंचन	१२
यो नः कश्चिद्बुहाराति	मर्नसा प्रतिभूर्षति ।	
बुरस्थो बान्तिकस्थो वा	तस्य हृद्यमसृक् पिब	१३
येनासि कृत्ये प्रहिता	दूढयेनास्मज्जिघांसया ।	
तस्य व्यानच्चाव्यानञ्च	हिनस्तु हरसाशनिः	१४
ये नः शिवासः पन्थानः	परायन्ति परावर्तम् ।	
तेदैवि रात्र्याः कृत्या नो	गमयस्वानुकृत्तये	१५ [३]
यवि वैषि द्विपद्यस्मान्	यदि वैषि चतुष्पदी ।	
निरस्ततो ब्रजास्माभिः	कर्तुंरुपापदी गृहान्	१६.

यो नः शपादशपतो यश्च नः शपतः शपात् ।
 वृक्षमिव विद्युदाशु तमाभूलादनु शोचय १७
 यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपात् ।
 शुने पिष्टमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे १८
 यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपाति नः ।
 ब्रह्मा च यत् क्रुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम् १९
 सबन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्माँ अभि दासति ।
 तस्य त्वं भिन्ध्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः २० [४]

अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।
 शत्रूनन्विच्छती कृत्ये वृकीवाविभ्रतो गृहान् २१
 परि णो वृद्धि शपथान् दहन्नाग्निर्वि ह्वदम् ।
 शत्रूनेवाभितो जहि विन्या वृक्षमिवाशनिः २२
 शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृद्वोऽसुहृत् ।
 जिह्माः श्लक्षणाश्च दुर्हवुः समिद्धं जातवेदसम् २३
 असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।
 अभयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे २४
 परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विद्धस्येव पदं नय ।
 मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति २५ [५]

अघ्न्यास्येव घोररूपे विपुरुषेऽविनाशिनि ।
 जृम्भिता प्रतिगृभ्णीष्व स्वयमादाय चाद्भुतम् २६
 त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निरथानिलः ।
 त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः २७
 आर्वतध्वं निर्वतध्वमृतवः परिवत्सराः ।
 अहोरात्राश्वाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे २८
 त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।
 अत्राहृत्य पशुंश्चैव मुत्पादयसि चाद्भुतम् २९

ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।

कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबद्धं हता एवं पुरुषासो यमस्य ३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्वलङ्कृता सर्वं नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तृन् नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीनि तथैवेष्वा सुकृच्चरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्तु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञाति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा-ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽस्यो विद्म वैव पक्षि ते ।	
तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चित्चतुष्पदम् ।	
मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वेङ्गि प्रतिवेशिनी	३५ [७]
गन्धूयता प्रहितासि दूढ्येनाभि यथायतः ।	
ततस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मयि श्रितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा देवि सर्वशः ।	
यथेतमाश्रिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्भूतो वृक्ष आमूलादनु गुण्यति ।	
एवं स प्रतिगुण्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ठो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म मयान्तरम्	+ ४० [८]
उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुर्वे ते मुखं रौद्रं नन्दिज्ञानन्नुमावह ।	
ज्वरमृत्युभयं घोरं विश नाशाय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रहारे यो गृहे यो निवेशने ।	
यो मे केशनखे कुर्या दृष्ट्वा दन्तधावने	४३
प्रतिसर प्रतिधाव कुसारीव पितुर्गृहान् ।	
सूर्यार्जमेघां स्फोटय पदमेघां कुले कृधि	४४

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्ने जह्नुर्मतीसो अनृतं वर्धन्तः ।

तेषां वपुंष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमग्निं सं दहस्व ४५

कृष्णवर्णे महद्भूये बृहत्कर्णे महद्भये । देविं देविं महादेवि मम शत्रून् विनाशय ४६

खट् फट् जहि महाकृत्ये विधूमाग्निसमप्रभे ।

जहि शत्रून्त्रिगुलेन क्रुध्यस्व पिब शोणितम् ४७

ये दुह्युर्कजवे मह्यमग्ने कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।

आबुधैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सदनं नयस्व ४८ [९]

(३०) [अ० अ० ८।७।३०] [अ० मं० १०।१४२ सूक्तस्यानन्तरम्]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत ह्रदो हिं नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम्*] १

शीतह्रदो हिं नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम् । अन्तिकामग्निसृजनय दूर्वादः शशहागमत् २

अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं बृहत्काशं चर जातवेदः कामाय ३

मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिंगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते ४

अस्मान्निबर्हर्हस्येनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं ददातु वरुणक्षभि पिंचतु ५

शत्रवो निधनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा । ६ [१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥ ७

वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।] ८

साग्रं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च ९

दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय १०

यावदाद्रित्यस्तपति यावद्भाजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्लवायति तावज्जीव जया जय ११

सू० ३०पाठभेदाः- १ जरायुणाग्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतह्रदो, शीतह्रदा । ०जरदूर्वादः, ०जनयदूर्वासाः, ०जनपूर्वादः, ०जनयदूर्वादः, ०जनयदूर्वारः । शिशुरागमत् । ३ धूयते, हूयते । ४ मांश्च । ५ अस्मादि बर्ह स्योनां, अस्याश्विबर्हस्योनां, अस्मान्नि बर्हणस्योनां, अस्याश्विबर्हस्योनां, अस्मान्नि वर्जय स्यान् । इन्द्रः, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्वः, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितातां, ०ताम् । ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

× [३०।१] नैष मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परेषामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवाभ्यमोऽस्तु ते

१२

न चौरभयं न च सर्पभयं न च व्याघ्रभयं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते

१३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।१९] [क्र० मं० १०।१५१ सूक्तस्थानान्तरम्]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त क्रपयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १
मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा वा धत्तां पुष्करस्रजा २
या मेधा अप्सरस्तु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादिमाम ३
यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुब्रुवे ।

निशामतं नि शामहे मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमेमहि ४
शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमद् दुहाम् ।

अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रेजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुपस्व ।

मह्यं मेधां वद मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजरजरिणु ६

सदसस्पतिमज्जुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिपम् ७

यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधयाऽग्ने मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्यहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायज्ञा धारयिष्णुः प्रवक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः-१२ विनामनु, हि नाम न, विनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं, वैश्वानरं देवं सर्वदेव ।
अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदेव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि सू० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः-१ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु ।
माजुषी युगा । सा मायाः मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहे
मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमद्दुहा,
०मद्रहा, ०मद्रहा, मधुमत्तमा । अवृत्तम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि ।
०जरिणुः । ८ ०मेधया मेधा०, ०मामहमेधाने मेधाविनयं ९ ०समनाः, मेधाव्यसगणः, मेधाव्यं
सुमनः । ०मनाः सत्यमुपः सू०, ०मनास्यप्रमति सुवीरः । प्रवक्ता-भूयासमस्ये, ०समये, स्वधया प्रयोगे ।

३१७-८ (वा० य० ३१।१३-१४) २ (वा० य० ३१।१५ सदृशः)

नाशायित्री पलाशस्या—रुषसौ पथिकामस्तु । अथो ततस्य यक्षमाणमपा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं श्रद्धां मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३१) [अ० अ० ८।८।१९] [अ० मं० १०।१६१ सूक्तस्यान्तरम्]

अध्वरेखा प्र दहन्ते विष्णुरिममिन्द्राग्नी असृतं जुषेथाम् ।
मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३२) [अ० अ० ८।८।२४] [अ० मं० १०।१६६ सूक्तस्यान्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिं गृहीतममृतं सर्वम् ।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १
येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विद्वेषु धीराः ।
यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २
यज्याग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३
यत् प्रजानमृत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।
यस्मान्न ऋते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४
यस्मिन्नुचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविवाः
यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५
सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।
हृत्पतिष्ठं यदजिरं यविष्ठं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चार्बुदं च ।
ते यज्ञचित्तेष्टकाटं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७
वेवाहमेतं पुरुषं महान्तं मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरास्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८
येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मनसा कर्मणा वा ।
यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९
ये मे मनो हृदयं ये च देवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।
ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३३।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

- यस्येदं धीराः पुनर्नितं कवयो ब्रह्माणमेतं व्यावृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ११ [२]
- येन द्यौरग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १२
- अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् ।
सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १३
- कैलासशिखरे रम्ये शंकरस्य गृहालयम् ।
देवतास्तत् प्रभोदुन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १४
- आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः ।
शिवरूपं शिवमुदितं शिवालये तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १५
- येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः ।
यद्देवाग्र्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १६ [३]
- गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च ।
प्रजया पशुभिः पुष्करार्थं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १७
- योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पठ्यतेऽनन्द ईश्वरः ।
अकार्यो निर्वणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १८
- यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः ।
तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १९
- प्रयत्नाणां ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् ।
यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २०
- यो वै वेद महादेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।
ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २१ [४]
- ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् ।
सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २२
- तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः ।
परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २३
- य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः ।
ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव हृष्टं ध्रुवम् ।
 अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५
 अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।
 अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [अ० अ० ८।८।४२] [अ० सं० १०।१८४ सूक्तस्थानन्तरम्]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेघः) । विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परां पत् सुपुत्रः पुनरा पत । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १
 यथेयं पृथिवी मद्भुत्ताना गर्भमावृधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २
 विष्णोः श्रष्टेन रूपेणा ऽस्यां नार्यां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [अ० अ० ८।८।४५] [अ० सं० १०।१८७ सूक्तस्थानन्तरम्]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमृतयेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [अ० सं० ८।८।४९] [अग्नेवेदस्य दशममण्डलस्थान्ते]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १
 संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २
 यत् कक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेनोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३
 सं वो मनांसि जानतां सुमाकूतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समार्वर्तयामसि ४
 नैर्हस्त्यं सेनादणं परि वर्मेतु यद्धविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषां शोषयामसि ५
 परिवर्त्मान्येषामिन्द्रः पूषा च सस्रुतः ।
 तेषां वो अग्निदग्धानामग्निमूळहाना मिन्द्रो हन्तु वरं वरम् ६
 ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परौ अमित्रौ ऐष त्वर्वाचीं गौरुपाजतु ७
 प्राध्वराणां पते वसो होतवैरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः- १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदाः- १ वः स्वेभ्यः, वस्वभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ वः संवननो, वः संवननो । ४ सामवे, ० सामवेत् समचीचरन् । ४ नमामसि । ५ जनस्त्वं समार्वर्त० ।

गोर्कामो अन्नकायः प्रजाकाम उत कश्यपः ।	
भूतं भविष्यत् प्रस्तौति सह ब्रह्मैकमक्षरं बहुब्रह्मैकमक्षरम्	९
यदुक्षरं भूतकृतं विश्वेदेवा उपासते । महं कश्मिस्य गोप्तारं जमदग्निर्कुर्वतम्	१०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुर्भुजैः । राजा सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता	११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।	
अजो यत् तेजो दद्वैश्रे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा	१२
यद्वैश्विः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।	
त्रयायुषं जमदग्निः कश्यपस्य त्रयायुषम्—ऽगस्त्यस्य त्रयायुषम्	१३
यद्देवानां त्रयायुषं तन्मे अस्तु त्रयायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् ।	१४
तच्छंयोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।	
दैवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।	
ऊर्ध्वं निर्गातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विरुतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निकर्षः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः सन्निधिः संहितासंज्ञः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(ऋ० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० १७, मं० ११)

(पदच्छेदपूर्वको) मन्त्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पञ्चविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे काश्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ।
१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥
७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा' संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा० सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
१५ १६

[४] पञ्चसन्धिः ।

पञ्चसन्धिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटायान् कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः = १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः = २ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः = २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः = १ + १; २ + २ । संक्रमः = १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१-२	२-२	२-१	१-१	१-२
ओषधयः सं ।	सं सं ।	समोषधयः ।	ओषधय ओषधयः ।	ओषधयः सं ।
१ २	२ २	२ १	१ १	१ २
सं वदन्ते ।	वदन्ते वदन्ते ।	वदन्ते सं ।	सं सं ।	सं वदन्ते ।
२ ३	३ ३	३ २	२ २	२ ३
वदन्ते सोमेन ।	सोमेन सोमेन ।	सोमेन वदन्ते ।	वदन्ते वदन्ते ।	वदन्ते सोमेन ।
३ ४	४ ४	४ ३	३ ३	३ ४
सोमेन सह ।	सह सह ।	सह सोमेन ।	सोमेन सोमेन ।	सोमेन सह ।
४ ५	५ ५	५ ४	४ ४	४ ५
सह राज्ञा ।	राज्ञा राज्ञा ।	राज्ञा सह ।	सह सह ।	सह राज्ञा ।
५ ६	६ ६	६ ५	५ ५	५ ६
राज्ञेति राज्ञा ।				
६ ६				



तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ' (ऋ० अ० ३।४।१०; मं० ३।६।१०) इत्यस्य —

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुस्तत् ।	तत्तत् ।	तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहितीति धीमहि ।				

(एवमग्रेऽपि)

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समाम्नाये व्यालितैव महर्षिणा ।

जटाया विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥

जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथा घनः ।

अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या विकृतयः संभवन्ति । तत्र जटां शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति । घनस्तु जटादण्डावनुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदवत्संधिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।

अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटामिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयस् सं, समोषधय, ओषधयस् सम् ॥
१ २ २ १ १ ०

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
२ ३ ३ २ २ ३

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
४ ५ ५ ४ ४ ५

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ॥
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥
७ ८ ८ ७ ७ ८

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥
८ ९ ९ ८ ८ ९

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥
९ १० १० ९ ९ १०

तं राज्ञन्, राज्ञस्तं, तं राज्ञन् ॥
१० ११ ११ १० १० ११

राज्ञन्पारयामसि, पारयामसि राज्ञन्, राज्ञन्पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२ १२ १२

[२] माला ।

मालाया ह्यौ भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-
क्रम-मालालक्षणम् ।

वृत्ताक्रमविपर्ययावर्धचस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चादि नयेदेवं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
१ २ ६ ६ २ ६ ६ ५ ३ ४ ५ ४
सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
४ ५ ४ ३ ५ ६ ३ २ ६ ६ २ १
यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ ११
ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८
पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
१२ ११

+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ राज्ञेति राज्ञा
सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।
यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादिं नयेत्]		[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादिं नयेत्]	
[१] १ ओषधयः सं — राज्ञेति राज्ञा	६	[२] ७ यस्मै कृणोति — पारयामसीति पारयामसि	१२
२ सं वदन्ते — राज्ञा सह	५	८ कृणोति ब्राह्मणः — पारयामसि राजन्	११
३ वदन्ते सोमेन — सह सोमेन	४	९ ब्राह्मणस् तं — राजैस्तं	१०
४ सोमेन सह — सोमेन वदन्ते	३	१० तं राजन् — तं ब्राह्मणः	९
५ सह राज्ञा — वदन्ते सं	२	११ राजन् पारयामसि — ब्राह्मणः कृणोति	८
६ राज्ञेति राज्ञा — समोषधयः	१	१२ पारयामसीति पारयामसि — कृणोति यस्मै	७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-
मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा- “समोषधयः” इति “सम् ओषधयः” । “ब्राह्मणस्तं”
इति “ब्राह्मणः तम्” । “राजैस्तं” इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	” ”
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	” ”
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	” ”
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	” ”
६ राज्ञेति राज्ञा			
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	” ”
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	” ”
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	” ”
१० तं राजन्	राजैस्तं	तं राजन्	” ”
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[३] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेव शिखामार्याः प्रचक्षते ।

ओषधयः सं, सश्रोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
 १ २ २ १ १ २ ३

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
 २ ३ ३ २ २ ३ ४

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
 ३ ४ ४ ३ ३ ४ ५

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
 ४ ५ ५ ४ ४ ५ ६

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
 ५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ।
 ६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
 ७ ८ ८ ७ ७ ८ ९

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस—तम् ।
 ८ ९ ९ ८ ८ ९ १०

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
 ९ १० १० ९ ९ १० ११

तं राजन्, राजंस्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
 १० ११ ११ १० १० ११ १२

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
 ११ १२ १२ ११ ११ १२

पारयामसीति पारयामसि ।
 १२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-लक्षणम् ।

क्रमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विषयस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य-

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सं ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा ॥

उत्तरार्धस्य-

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सम् ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राजा । राजा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राजा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राजा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा सह ।
 सह राजा ॥

७ (पदसप्तकं) = राजा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राजा । राजा यस्मै ॥
 यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
 पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयाददेः कर्म सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वर्गे च ऋषि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः कर्मः)

(अन्तादुत्तारणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राज्ञा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राज्ञा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राज्ञा ।
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१५ सह राज्ञा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विद्वांसः ।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्कैः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्यैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-षट्-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गादिस्थितस्य पदद्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

ॐ वर्गे वा ऋषि वा यः स्थापठितः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] वण्डः ।

वण्ड-लक्षणम् ।

कममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च कममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं कमवण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य-

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥

राज्ञा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ।

उत्तरार्धस्य-

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचेशो वापि सहोक्त्या दण्डवद्भयः ।

रथविधिः । द्विचक्रश्चक्रश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचेशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपद-
रथायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचेशः)
(पूर्वांशः) (उत्तरार्धः)

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
समोषधयः । कृणोति यस्मै ।

(प्रथम एकपात्क्रमः)
(व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(द्वितीयो द्विपात्क्रमः)
”

वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(तृतीयस्त्रिपात्क्रमः)
”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः)
”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः)
”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

(५) सह राजा । राजन् पारयामसि ।

”

राज्ञेति राजा । पारयामसीति पारयामसि ।

(समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमुत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥

ऋ० १।१।१

अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥

ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

[१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥

ईळेऽग्निं । देवायाय ॥

[२] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥

पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायाय ॥

[३] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥

यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[४] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः ॥

देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमुत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ॥

ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥

[६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।

देवमुत्विजं ॥

अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रेभिः । विप्रेभिरासया ।

ऋत्विजमित्युत्विजं । आसयेत्यासया ॥

[७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥

होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥

रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(ऋ० ११११)	(ऋ० ११२०११)	(ऋ० ११११)	(ऋ० ११२०११)
१ अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	[५](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं	। देवायायं ॥	(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[२](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
पुरोहितमीळेऽग्निं	। जन्मने देवायायं ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
[३](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।	
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं	॥	[६](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥
स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥
[४](१) अग्निमीळे	। अयं देवाय ॥	(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥
(२) ईळे पुरोहितं	। देवाय जन्मने ॥	‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।	
(३) पुरोहितं यज्ञस्य	। जन्मने स्तोमः ॥	(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥
‘पुरोहितमिति पुरःऽहितं’ ।		(५) देवमृत्विजं	। विप्रेभिरासया ॥
(४) यज्ञस्य देवं	। स्तोमो विप्रेभिः ॥	(६) ऋत्विजमित्यृत्विजं	। आसयेत्यासया ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥	
विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः ॥	
		होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥	
		रत्नधातममिति रत्नऽधातमं ।	
		रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥	

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।२२।१९)

इत्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यत्वात्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः)

(द्वितीयः पादः)

(तृतीयः पादः)

[१] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (प्रथमः क्रमः)

कर्माणि विष्णोः । ब्रतानि यतः । युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (द्वितीयः क्रमः)

(२) कर्माणि पश्यत । ब्रतानि पस्पशे । युज्यः सखा । "

पश्यत कर्माणि विष्णोः । पस्पशे ब्रतानि यतः । सखा युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि । कर्माणि पश्यत । पश्यतेति पश्यत । (समासिः)

(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि । ब्रतानि पस्पशे । पस्पश इति पस्पशे । "

(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः । युज्यः सखा । सखेति सखा । "

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः)

(द्वितीयः पादः)

(तृतीयः पादः)

(चतुर्थः पादः)

[१] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (प्रथमः क्रमः)

समोषधयः । सह सोमेन । कृणोति यस्मै । राजन्तं । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (द्वितीयः क्रमः)

(२) सं वदंते । सह राजा । कृणोति ब्राह्मणः । राजन्पारयामसि । "

वदंते समोषधयः । राजा सह सोमेन । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । पारयामसि राजन्तं । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) ओषधयः सं । सं वदंते । वदन्त इति वदन्ते । (समासिः)

(द्वितीयः ") सोमेन सह । सह राजा । राजेति राजा । "

(तृतीयः ") यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मण इति ब्राह्मणः । "

(चतुर्थः ") तं राजन् । राजन्पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[८] घनः ।

घनश्चतुर्विधः । घनो घनबलमश्व । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं घन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं घनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं—
(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।
यस्मै कृणोति—

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं घनलक्षणम् ।

शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं घन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

< ————— शिखापाठः ————— > < ————— तस्य विपर्यासः ————— > < ————— तत्पदानां पुनःपाठः ————— >

ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते॥
सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥
वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	॥	राज्ञेति राज्ञा ॥	

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजस्तं तं राजन् पारयामसि॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

घनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्यान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाठः, २ तस्यविपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गारयन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे ।

(ऋ० १।१०।१)

(१) प्रथमोऽर्थः ।

[१] गारयन्ति त्वा, त्वा गारयन्ति, गारयन्ति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गारयन्ति । गारयन्ति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणो, अर्चन्त्यः—अर्चन्ति गायत्रिणस्त्वा ।
त्वा गायत्रिणोऽर्चन्ति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्चन्त्यः—अर्चन्ति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम्—अर्कमर्चन्ति गायत्रिणो ।
गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम् ॥

[४] अर्चन्त्यर्कम्—अर्कमर्चन्त्यः—अर्चन्त्यर्कम्—अर्किणो; अर्किणोऽर्कमर्चन्त्यः—अर्चन्त्यर्कमर्किणः ॥

[५] अर्कमर्किणो,—अर्किणोऽर्कम्—अर्कमर्किणः ॥ अर्किण इत्यर्किणः ॥

(२) द्वितीयोऽर्थः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रतु, उदुच्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रतु उदु ॥

[३] शतक्रतु उदुच्छतक्रतो, शतक्रतु उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रतु उद्वंशमिव ॥
शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशमऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसंध्युक्तो घनपाठः ।

(घनबहुभः)

पद्मसंध्युक्तं कर्मोक्तमव्युक्तमाभिमसंक्रमैः पञ्चसंध्युक्तो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुक्त्या, विपर्यस्य, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटादण्डाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमेवेतत्पञ्चसंध्युक्ते घनपाठे घनबहुभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंध्युक्तेन अन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनबहुभः सिद्ध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(क्र० १२५।१६)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयों; धीतयों यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयों धीतयः । धीतयों यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयों, धीतयों यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावों धीतयों यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावों धीतयः । धीतयों धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावों धीतयों, धीतयो गावो, न; न गावों धीतयों, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती;—गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीर्—ऽन्व;—ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्व—ऽनुगव्यूती—गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं—मुरुचक्षसमिच्छन्ती—रिच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसन्धियुक्तो जटापाठः ।

← पञ्चसन्धिपाठः ————— → ← जटापाठः ————— →

- [१] परा॑ मे । मे॒ मे । मे॒ परा॑ । परा॒ परा॑ । परा॑ मे ॥ परा॑ मे, मे पशु, परा॑ मे ॥
- [२] मे॒ यंति॑ । यंति॑ यंति॑ । यंति॑ मे । मे॒ मे । मे॒ यंति॑ ॥ मे॒ यंति॑, यंति॑ मे, मे॒ यंति॑ ॥
- [३] यंति॑ धीतयः । धीतयो॑ धीतयः । धीतयो॑ यंति॑ । यंति॑ यंति॑ । यंति॑ धीतयः ॥
यंति॑ धीतयो॑, धीतयो॑ यंति॑, यंति॑ धीतयः ॥
- [४] धीतयो॑ गावः । गावो॑ गावः । गावो॑ धीतयः । धीतयो॑ धीतयः । धीतयो॑ गावः ॥
धीतयो॑ गावो॑, गावो॑ धीतयो॑, धीतयो॑ गावः ॥
- [५] गावो॑ न । न न । न गावः । गावो॑ गावः । गावो॑ न ॥ गावो॑ न, न गावो॑, गावो॑ न ॥
- [६] न गव्यूतीः । गव्यूती॑र्गव्यूतीः । गव्यूती॑र्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूती॑र्गव्यूती॑र्न न गव्यूतीः ॥
- [७] गव्यूती॑रनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूती॑र्गव्यूतीः । गव्यूती॑रनु ॥
गव्यूती॑रन्वनु गव्यूती॑र्गव्यूती॑रनु ॥ अन्वित्यनु ॥
- [८] इच्छंती॑रुरुचक्षंसं । उरुचक्षंस॑समुरुचक्षंसं । उरुचक्षंस॑मिच्छंतीः । इच्छंती॑रिच्छंतीः ।
इच्छंती॑रुरुचक्षंसं ॥
इच्छंती॑रुरुचक्षंस॑समुरुचक्षंस॑मिच्छंती॑रिच्छंती॑रुरुचक्षंसं ।
उरुचक्षंस॑मित्युरुचक्षंसं ॥

[एकमेव पञ्चसन्धियुक्तः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविद्भिः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (ब्राह्मपुराणे)

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अँहुं हुहन्ति स्तनयन्तं १, ७२, ६
 अँसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अँसेष्वाम सन्तः खाद्यो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अँहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभूम ४, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्म दस्युरभि नो अभन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
 अकन्द्यमिस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं. १, ३, १४, २; ४, २, १; २, २, २
 अक्रविहस्ता क्रुक्ते ५, ६२, ६
 अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३; तैत्ति. धार. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न वन्निः समिये ३, १, १२; नि. ६, १७
 अक्षयन्तः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षयमीमदं खय १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य. ३, ५१, तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नक्षतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास इदं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीभ्यां ते बालिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १; २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविश्वेष्टविदं १०, ३२, ७
 अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित्र १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रयोः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्षगश्मिद्रातुवितरा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
 अगच्छदु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगतिन्द्र अत्रो बृहत् ३, ७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगमम माहा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अगम्युति क्षेत्रमागम ६, ४७, २०
 अगस्यः स्वनमानः स्मिन्ने १, १७९, ६
 अगस्त्यस्य नक्षयः १०, ६०, ६

अगोदवाय गविरे ८, २४, २०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग वा याहि वीतवे ६, १६, १०; साम. १, ६६०; तै. सं. २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग वा याहामिभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व. २०, १०३, २
 अग वायुं पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७, १४६४; १५१८; वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १; तै. सं. १, ३, १४, ७, ४, २९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग ह्वा समिध्यसे ३, २४, २
 अग इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग इन्द्रश्च दास्यो ३, २५, ४
 अग ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अगये ब्रह्म ऋभवः १०, ८०, ७
 अग्रा वो मर्यां दुको ६, १४, १
 अग्निं यंतुरमन्तुरं ३, २७, १४
 अग्निं वः पूर्वं हुवे ८, २३, ७
 अग्निं वः पूर्वं गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्निं वर्धन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्निं विश ईकते १०, ८०, ६
 अग्निं विशा अग्नि पृशः १, ७१, ७
 अग्निं विशा युवेपसं ८, ४३, २५
 अग्निं वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १२१९
 अग्निं वो देवयजया ८, ७१, १२
 अग्निं वो ह्यध्वन्तं अध्वरागम् ८, १०२, ७; साम. २१; २४६
 अग्निं सुदीर्ति सुदशं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्निं सुन्माय दधिरे पुरो जनः ३, २, ५
 अग्निं सुतुं सवधृतं ३, ११, ४
 अग्निं सुतुं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्निं सोमेन बोधय ५, १४, १; वा. य. २२, १५; तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्निं शिन्वन्तु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्निं होतारमीकते वसुधितिं १, १२८, ८
 अग्निं होतारं प्र बृगे ३, १९, १
 अग्निं होतारं मन्ये दास्येवं १, १२७, १; साम. ४६५; १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७; तै. सं. ४, ४, ४, ८; निरुक्तं ६, ८

अग्निः पूर्वैर्भिर्कायिभिः १, १, २; ति. ७, १६

अग्निः प्रवेष्टेन सम्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा. ३, ५, ६, १

अग्निः शुचिप्रवततमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३

अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २

अग्निः सति वाजसरे १०, ८०, १

अग्निं घृतेन वाह्युः ५, १४, ६

अग्निनाभिः समिधये १, ११, ६; साम. ८४४; तै. सं. १, ४ ४६, ३; ३, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३

अग्निना तुवंशं यदु १, ३६, १८

अग्निना रयिमश्नवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १; ४, ३, १३, ५

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन ८, ३५, १; ति. ५, ५

अग्निं तं मन्ये यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७; वा. य. १५, ४१

अग्निं दूतं दृणीमहे १, ११, १; साम. ३: ७९०; अथर्व २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३

अग्निं दूतं पुरो दधे ८, ४४, ३

अग्निं दूतं प्रति यद्वज्रवीत न १, १६१, ३

अग्निं देवासो अग्निं ५, १६, ४८

अग्निं देवासो मानुषीषु विष्णु १, ४, ३

अग्निं द्वेयो योतवै नो गुणीमसि ८, ७१, १५

अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९

अग्निं न मा मथितं सं दिवीपः ८, ४८, ६

अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३; ति. ५, १०

अग्निमग्निं वः समिधा ६, १५, ६

अग्निमग्निं वो अग्निं ८, ६०, १७

अग्निमग्निं हवीमभिः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व. २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८

अग्निमयच्छा देववत्ता ५, १, ४

अग्निमस्तोष्युग्मिगं ८, ३९, १; ति. ५, २३

अग्निमिधानो जवसा ८, १०२, २२; साम. १९

अग्निमसीक्ष्वावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व. २०, १०३, १

अग्निमसीक्ष्वाव कवि ५, १४, ५

अग्निमसीक्ष्वाव पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३; ति. ७, १५

अग्निमसीक्ष्वाव सुजां यविष्ठं १०, २०, २

अग्निमुक्थेऽपः १०, ८०, ५

अग्निमुक्थेऽपः ३, २०, १

अग्निं जम्बं पुरुषि ८, ४३, ३१

अग्निं अन्ये पितरमग्निमादि १०, ७, ३

अग्निर्गर्भं भरद्वाजं १०, १५०, ५

अग्निर्गर्भाभ्युदीपहं ६, १४, ४

अग्निरग्निं जम्बदा जातवेदा ३, २६, ७; वा. य. १८, ६६; ति. १४, २

अग्निरग्निं प्रचेता ६, १४, २

अग्निर्गर्भो वरुणो मित्रः १०, ६५, १

अग्निरिव सन्धो त्वितितः १०, ८४, २; अथर्व. ४, ३१, २; ति. १, १७

अग्निर्गर्भो सन्धो ददातु नः ८, ७१, ६३

अग्निर्गर्भो वरुणः क्षत्रियस्य ४, १२, ३

अग्निर्गर्भो वरुणो क्षत्रियस्य ७, ११, ४

अग्निर्गर्भो वसवस्य ४, ५५, ८

अग्निरुक्थे पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८

अग्निर्कविः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य. २, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, २

अग्निर्जज्ञे बुद्धिं रेजमानः ३, ३१, ३

अग्निर्जागातश्रुतः कामवन्ते ५, ४४, १५; साम. १८२७

अग्निर्जाता देवानां अग्निः ८, ३९, ६

अग्निर्जातो अथर्वणः १०, २१, ५

अग्निर्जातो अरोचत ५, १४, ४

अग्निर्गुप्त नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६

अग्निर्देवाभिः सत्यति ५, २५, ६

अग्निर्वाद् त्रविणं १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, ११, ६

अग्निर्देवभिर्मनुष्यश्च जंतुभिः ३, ३, ६

अग्निर्देवेषु राजनि ५, २५, ४

अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३२, ७

अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४

अग्निर्वावायुयिवी ३, २५, ३

अग्निर्धिया स चेत्ति ३, ११, ३

अग्निं ये आजसा १०, ७८, २; ति. ३, १५

अग्निं यो वन आ ९, ८८, ५

अग्निं शुष्कं वनं ६, १८, १०

अग्निं नेता भग हव ३, २०, ४

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया ५, ११, ४

अग्निर्गर्भो विवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७; १५३१

वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं. १, ५, ५; १, ४, ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १

अग्निर्वंशं सुवीर्यमभिः १, ३६, १७

अग्निर्ब्रह्माणि जघनत् ६, १६, ३४, साम. ४; १३९६;
 वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निर्ह त्वं जरतः कर्णम् १०, ८०, ३
 अग्निर्ह त्वाम धामि १०, ११५, २
 अग्निर्हि जामि पृथ्वीः ८, ७, ३६
 अग्निर्हि वाजिनं विधे ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निर्हि विष्मना निवः ६, १४, ५
 अग्निर्होता कविऋतुः १, १, ५
 अग्निर्होता शुद्धपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निर्होता वास्वतः ५, ९, २
 अग्निर्होता नो अध्वरे ४, १५ १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निर्होता न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. ३, ३, १४, १
 अग्निर्होता पुरोहितो ३, १११, १
 अग्निश्च यन्मस्तो ५, ६०, ७
 अग्निश्चो यो मस्तो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निश्वाचाः पितरः १०, १५, ११; अथर्व. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निस्तिग्गमेन क्षोचिषा ६, १६, २८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निस्तुविश्रवस्तमं ५, २५, ५
 अग्निस्त्रीणि त्रिधातुनि ८, ३९ ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपर्जन्याववत् ६, ५२, १६
 अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीषोमा चेति तद् १, २३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा पिष्टुतं १, ९३, २२
 अग्नीषोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा यो अण्वा वां १, ९३, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीषोमावनेन वां १, ९३, १०
 अग्नीषोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीषोमाविमानि नो १, ९३, ११
 अग्नीषोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीषोमा सवेदसा १, २३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य १, २३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अच्छा वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, २;
 वा. य. ९, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अपां समिध्यसे ३, २५, ५
 अग्नेः पूर्वं आतरो १०, ५१, ६
 अग्ने इळा समिध्यसे ३, २४, २

अग्ने कदा स आनुषक् ४, ७, २
 अग्ने कविर्धेवा आसि ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विशामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने वृत्स्य क्षीतिभिः ८, १०२, १६
 अग्ने चिकिद्गृहस्य नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वरस्य आयुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरतिर्विद्वरतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
 अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुषस्व प्रति हव्यं तद्वचः १, १४४, ७
 अग्ने तमवाचं न स्तोमै ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७९; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव स्तुवन्त्यं १, १०५, १३
 अग्ने तव स्वे अजर ८, २३, ११
 अग्ने तव ध्रुवो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने ग्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने त्वं वशा अस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७;
 वा. य. ३, २५, १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमस्यपुत्रोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नव्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. ब्रा. १०, २, १
 अग्ने दा दाक्षुषे रयिं ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने दिवः सुतुरसि ३, २५, १
 अग्ने दिवो अर्णमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, ४, २
 अग्ने देवां इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२;
 अथर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवां इहा वह सादया १, १५, ४
 अग्ने धुम्नेन जागृषे ३, २४, ३
 अग्ने धृतमवाय ते ८, ४४, २५
 अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय सुपया राये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३; १;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ३; तै. ब्रा. १, ८, ८, वात. ब्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पाहि नस्त्वं ८, ४४, ११
 अग्ने नेमिरारं हव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ६

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः ९, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २; ७,
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
 अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वा अनुपतो १, ४४, १०
 अग्ने वाधस्व वि मृष्टो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने भव सुपमिधा ७, १७, १
 अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने आतः सहस्रत ८, ४३, १६
 अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मन्तुं प्रतिनुदन् १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने माकिष्टे देवस्य ८, ७१, ८
 अग्ने मूळ महौ असि ४, ३, १; साम. २३
 अग्ने यं यज्ञमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यजस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने याजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यत्ते दिवि वर्चः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यद्य विप्रो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि द्रुत्वं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुशस्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युक्ष्वा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५; १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा णो अहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्नेरमसः समिदस्तु १०, ८०, २
 अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
 अग्नेर्गायत्र्यभवत् १०, १३०, ४
 अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां १, २४, २
 अग्नेर्वमं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१,
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुपसः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि वार्या ३, ११, ९
 अग्ने विश्वभिः स्वनीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेभिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोडाशं ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, ३
 अग्ने वृषान् आहुतिं ३, २८, ६
 अग्ने शक्रेण ते वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
 अग्ने शर्षतमा गणे ५, ५६, १
 अग्ने शर्षे महते सौमगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्रेण शोचिषोह १०, २१, ८
 अग्ने स क्षेपहतपा ६, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व पृतता ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुखतमे रये १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्तोमं जुवस्व मे ८, ४४, २
 अग्नेः स्तोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि ग्य शिणिं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्रं पिवा अधूनां सुतं ४, ४६, १
 अग्रो राजाप्यस्तुविष्य २, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्ने बृहन्तुपसामृध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्ने सिंघुनां पवमानः २, ८६, १२; साम. १०३३
 अवीरचक्षुरपतिज्येधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अन्नते विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अंगारवाग्लोभोभो १०, १६३, ६; अथर्व. २, ३३, ७;
 २०, २६, २२
 अंगिरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ६; नि. ११, १९
 अंगिरस्वन्ता उत विष्णुवंता ८, ३५, १४
 अंगिरोमिरा गहि १०, १४, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अचिक्रिवास्त्रिकितुषः १, १६४, ६; अथर्व. ९, ९, ७
 अचिक्रद् वृषा हरिः ९, २, ६; साम. ४९७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
 अचित्ती यचक्रमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति दक्षा ऋणकमृणवयः १, १३९, ४
 अचेति दिवो दुहिता मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्यभिप्रिकितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो ऋणन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अष्टयुता चिह्नो अउमसा ८, २०, ५
 अष्ट ऋषे मासुर्व गण ५, ५२, १४
 अष्टा कविं लुमणो गा ४, १६, ९
 अष्टा कोशं मधुव्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अष्टा गिरो नतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अष्टा च खेना नमसा ८, २१, ६
 अष्टा नः शीरशोचिं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अष्टा लुचक्षा अक्षरव ९, ९२, २
 अष्टा नो अंगिरस्तमं ८, २३, १०
 अष्टा नो मित्रमहो देव ६, २, ११
 अष्टा नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अष्टा नो यागा वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अष्टा म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अष्टा मही बृहती संतमा ५, ४३, ८
 अष्टायं वो मरुतः ७, ३६, २
 अष्टा यो गंता नाधमान ४, २९, ४
 अष्टा वदा तना गिरा १, ३८, १३
 अष्टा वद तवसं रीभिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
 अष्टा विवक्षिं रोदसी ३, ५७, ४
 अष्टा वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अष्टा वोचेय शुशुचानं ४, १, १९
 अष्टा वो देवीसुपसं ३, ६१, ५
 अष्टा समुद्रमिदवः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अष्टा सिधुं सानुतमां ३, ३३, ३
 अष्टा हि र्वां सहस्रः सुनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अष्टा हि सोमः कलशात् ९, ८१, २
 अष्टिद्रा शर्मं जरितः ३, १५, ५
 अष्टिद्रा सुनो सहस्रो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यस्य बह्वयः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्ती ५, ३४, १
 अजा वृत्त इन्द्र क्षुरपत्नीः १, १७४, ३
 अजाशः पशुषा वाजपत्योः ५, ५८, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तदप ईयमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आशव ८, ४२, ८
 अजीजनममृतं मर्यादः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान २, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहतये ९, ९६, ४
 अजैष्वाद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैष्वाद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न क्षां दाधार पृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा सं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अजोहवीद्विना तौग्यो १, ११७, १५
 अजोहवीद्विना वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीद्यासत्या करा वां १, ११६, १३
 अज्येष्ठासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अज्रे चिदस्मै कृणुया न्यंचनं ८, २७, १८
 अजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अंजति त्वामध्वरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अंजति यं प्रययंतो न विप्राः १, ४, ४३, ७; तै. आ. ४, ५, २
 अंजत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत उ र्वा पितृभृतः १०, १, ४
 अतः पतिस्मन्ना गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्गतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
 अतप्यमानेऽभवसावंती १, १८५, ४
 अतश्चिद्विद्रं ण उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रयिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिपुंरता गम्यवः सं ३, ३३, १२
 अतारिप्म तमसस्त्वारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिप्म तमसस्त्वारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिप्म तमसस्त्वारमस्योपा १, ९२, ६
 अतिवृद्धं ववक्षिया ३, ९, ३
 अति श्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारमेयो १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. आ. ६, ३, १
 अति नः सश्रतो नय १, ४२, ७
 अति नो विविधा पुरु ८, ८३, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वायो ससतो याहि १, १३५, ७
 अति वारान्पवमानो अक्षिप्यत् ९, ६०, ३
 अतिविद्धा विशुरेणा चिद्व्या ८, ९६, २
 अति विश्वाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति अति तिरश्चता ९, १४, ६
 अतिष्ठतीनामनिवेशनानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीदु शुक्र ओहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदस्त्रिः ५, ५३, १४
 अतीहि मन्तुपाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतुण्वतं विवतम ४, १९, ३
 अतो देवा भवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वयमेतमैभिर्भुजानाः १, १६५, ५
 अतो विश्वान्यनुता १, २५, ११
 अत्सं हविः सचते सच्च धातुः ५, ४४, ३
 अत्सं सृजति कलशे ९, ८५, ७
 अत्यायातमक्षिना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अथा बृधस्त् रोहिता ४, २, ३
 अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्या हियाना न हेतुभिः ९, १३, ६; साम. ११९१
 अस्थू पवित्रमकमीत् ९, ४५, ४
 अत्यूर्मिर्गत्सरो मदः ९, १७, ३
 अत्यो न हियानो अभि ९, ८६, ३
 अत्यो नाजमन्सग्राप्ततः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २९, १८;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३; नि. ६, ८
 अत्रा वि नेमिरेपां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; २१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. वा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्ददेये मध्व आहुतिं १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्ता उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु खराज्यं २, ८, ५
 अत्रिर्यद्वामवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां स्तोममन्त्रिबो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे मंससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेरिव शृणुतं एवंस्तुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नष्टामि १०, १६६, ३
 अथा ते अगिरस्त्रमः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उभयेषां १, २६, ९
 अदत्रया दयते वार्याणि ५, ४९, ३
 अदद्या अर्मा महते वचस्त्वये १, ५१, १३
 अद्वय हृदो पवसे ९, ८५, ३
 अद्वयस्य स्वधावतः ८, ४४, २०
 अद्वयेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. वा. २, ४, ४, ७
 अद्वयोभिल्लव गोपाभिः ६, ८, ७

अदर्वस्त्रमसृजो वि खानि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अदर्शि गातुरवे वरीयसी १, १३६, २
 अदर्शि गातुवित्तमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अदान्मे पौरकुत्स्यः ८, १९, ३६
 अदाभ्यः पुरपुता ३, १३, ५; साम. १५५६; तै. वा.
 २, ४, ८, १
 अदाभ्येन गोविषा १०, ११८, ७
 अदाभ्यो भुवनानि ४, ५३, ४
 अदितिर्घावाष्ट्रिणी ऋतं १०, ६६, ४
 अदितिर्घोरदितिरंरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. य. २५, २३; तै. वा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अदितिर्न उरुवपुता ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अदितिर्नो दिवा ८, १८, ६
 अदितिर्नजनिष्ट १०, ७२, ५
 अदिते मित्र वरुणोत्तर २, ३७, १४
 अदित्संतं विदाद्युने ६, ५३, ३
 अदिद्युतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अदधमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. य. ८, ४०
 अदद्यान्हंस्यायती १, १९१, २
 अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गाः १, ३१, २१
 अदेवादेवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो बहारु प्लवते १०, १५५, ३
 अद्रीदिन्द्र प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अग्निः सोम पृथुचानस्य ९, ७४, ९
 अथा चिन्त् चित्तद्वो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अथा दूतं दृणीमहे १, ४४, ३
 अथा देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४२;
 तै. वा. २, ८, ७, २
 अथाया अश्व इन्द्रः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अथा नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. वा.
 २, १४, ६, ३; तै. वा. १०, १०, २
 अथा सुरीय यदि यातुधानः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अथेदु प्राणीदममक्षिना १०, ३२, ८
 अत्रिणा ते मन्विनः १०, २८, ३
 अत्रिभिः सुतः पवते गमस्त्योः ९, ७१, ३
 अत्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २३
 अत्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोघमा बहोशतो यविष्य ८, ६०, ४
 अद्रोघ सत्यं तव तन्महिम्नं ३, ३२, १.
 अद्रौ सिद्धिमा अन्तर्दुरीणे १, ७०, ४
 अद्रोपो अघ बहिषः १०, ३५, ४
 अद्रोपो नो मरुतो गातुं ५, ८७, ८
 अघः पश्यस्व सोपरि ८, ३३, १९
 अघ कत्वा सचवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अघ क्षपा परिष्कृतः २, ९३, २; साम. १६३१
 अघ ममता ननुषो हयं तुरो १, १२२, ११
 अघ रमतोशना पुच्छतेवां १०, २२, ६
 अघ विद्धा पापतीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अघ उमो अघ वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अघ ते विश्वसनु हासद्विष्ट १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अघ त्वं ब्रह्मं विश्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अघ त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
 अघ त्वष्टा ते महः ६, १७, १०
 अघ त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अघ दिव्यीमौ अम्भोजसा १, २२, २; साम. १४८८
 अघ धुवानः पित्रोः ४, ५, १०
 अघ यौधिते अपसा ६, १७, ९
 अघ द्रुपसो अंशुमस्या उपस्थे ८, २६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अघ धारया सध्वा ९, ९७, ११; साम. १०२०
 अघ प्र जज्ञे तरणिर्ममनु १, १२१, ६
 अघ शिवमिधिराव ८, ४६, २९
 अघ ह्यायोगिरति दासद्वन्मा ८, १, ३३
 अघ वच्चारये गणे ८, ४६, ३१
 अघ यद्विमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अघ यद्ग्राजाना गविष्टो १०, ६१, २३
 अघ ध्रुवं कवर्षं वृद्धं ७, १८, १२
 अघ श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
 अघ श्वेतं कलशं गोभिरक्तम् ४, २७, ५
 अघ स्म यस्याचयः ५, ९, ५
 अघ स्मा ते चर्षणयो ६, २५, ७
 अघ स्मा न उद्वता २, ३१, २
 अघ स्मा नो वृधे भव ६, ४६, ११
 अघ स्मात्प पनयन्ति ६, १२, ५
 अघ स्या योषणा सही ८, ४६, ३३
 अघ स्वनाहुत बिम्बुः १, ९४, ११
 अघ स्वनाग्मस्तां विश्व १, ३८, १०
 अघ स्वमस्य निर्विदे १, १२०, १२
 अघाकृणोः पृथिवीं २, १३, ५

अघाकृणोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
 अघा गाव उपमाति १०, ६१, २१
 अघा चिन्तु याद्विषियामहे १०, १३२, ३
 अघा ते अग्रतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अघा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अघा नरो न्योहतेऽघा ५, ५२, ११
 अघा नो विश्वसीमग १, ४२, ६
 अघा न्वस्य जेन्वस्य १०, ६१, २४
 अघा न्वस्य संदशं जगन्वाद् ७, ८८, २
 अघा मन्वे वृद्धवृद्धं ६, ३०, २
 अघा मन्वे अन्ते अस्मा अघा १, १०४, ७
 अघा मही न आयस्याना ७, १५, १४
 अघा मातृरूपतः सप्त विधा ४, २, १५
 अघा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य. १९, ६९; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अघाचि धीतिरसृष्टं १०, ३१, ३
 अघा यो विश्वा जुवनाधिः २, १७, ४
 अघाच्यनिर्मामुषीषु विष्टु ३, ५, ३
 अघारयतं पृथिवीं ५, ६२, ३
 अघारयतं बह्वयः १, २०, ८
 अघासु मन्त्रो अरतिः १०, ६१, २०
 अघा ह बह्वयस्ये त्वया ४, २, १४
 अघा ह यन्तो अग्निना ७, ७४, ५
 अघा हि काग्या जुवं ५, ६६, ४
 अघा हिन्वान हन्त्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अघा हि विश्वीज्योऽसि ६, २, ७
 अघा हीन्द्र गिर्वेणः ८, ९८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अघा होताग्न्यसीदो ६, १, २; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 अघा ह्यस्य पृथां ५, १६, ४
 अघा ह्यमे क्रतोर्भद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अघा ह्यमे सङ्गा निषद्या १०, ६, ७
 अघि घामस्याद् वृषभो ९, ८५, ९
 अघि ह्योरदधा उक्थ्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अघि न ह्यद्रौपा ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अघि पुत्रोपमभवः १०, ३३, ७
 अघि पेशासि वपते वृद्धि १, ९२, ४
 अघि वृष्टः पणीनां ६, ४५, ३१
 अघि यदस्मिन्वाग्निनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्यो केशवन्ता १०, १०५, ५
 अधि या वृहतो दिवः ८, १५, ७
 अधि श्रियं नि दधुक्षार १, ७२, १०
 अधि श्रिये दुहिता ६, ६३, ५
 अधि सानौ नि जित्ते १, ८०, ६
 अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च १०, ९३, १५
 अधीन यन्त्रिणीं ८, ७, १४
 अधीवासं परि यात् १, १४०, ९
 अधुक्षत श्रियं मधु ९, २, ३; साम. १०३९
 अधुक्षत्पिप्लुषीमिषं ८, ७२, १६
 अधेत्तुं दत्ता स्तर्यं वि पत्ताम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोघरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रवांसो मधूनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा तु हि पिब ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप हता समुद्रं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १; नि. ५, १
 अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ४
 अध्वर्यवो यः शतं शंखस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वर्गं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो भपो वन्निवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो वृषीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशु ७, ९८, १; अधर्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्युं वा मधुपार्णि १०, ४१, ३
 अध्वर्युमिः पंचमिः ३, ७, ७
 अध्वर्यो अग्निमिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९; १२१५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो द्रावया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र मदे ६, ४४, १३
 अनच्छये नुरगातु जीवं १, १६४, ३०; अधर्व. ९, १०, ८
 अनसमप्सु दुष्टं ९, १६, ३
 अनमीवा उपस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इत्यया मदन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनवांश्च वृषभं मद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनवांणो ह्येषां पन्था ८, १८, २
 अनशीराति वसुदामुप स्तुहि ८, ९९, ४; साम. १३२०;
 अधर्व. २०, ५८, १; नि. ६, २३

अनवधैरमि बुधिः १, ६, ८; अधर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवस्ते रथमथाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनस्यो जातो अगभीक्षुर्वा १, १५२, ५
 अनस्यो जातो अनभीक्षु ४, ३६, १
 अनस्त्वन्ता समस्तिमोमहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनापृष्टानि धृतितः १०, १३८, ४
 अनालुदो वृषभो जमिः २, २३, ११
 अनालुदो वृषभो दोधतः २, २१, ४
 अनायतो अनिवद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तदवीरयेया १, ११६, ५
 अनारेण वचसा फलवेन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेयां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधितो जिहाते ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधितो येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, २४
 अनु तस्यो जास्वतिः ७, ३८, ६
 अनु ते दाधि सह हृदिष्याय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, १।
 तै. वा. २, ८, ५, ७
 अनु ते शुभं तुरयंतमीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८;
 अधर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन्नक्तिर्नु १, १६५, ९; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचक्रे १, १२२, ११
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अवन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे क्रक्षमाणं ८, ७६, ११; साम. ९८९;
 अधर्व. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चक्रं ८, ६, ३८
 अनु त्वाहिने अध वेच ६, १८, १४
 अनु धावागृथिषी ६, १८, १५
 अनु द्रप्तास हृदवः ९, ६, ४
 अनु ह्य जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वाण्योक्त्या ८, २५, १७
 अनु प्रनस्योक्तः ८, ६९, १८; अधर्व. २०, ९२, १५
 अनु प्रनस्योक्तः १, ३०, ९; साम. ७४४; अधर्व. २०, ९६, ३
 अनु प्रनास आयवः ९, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन भाजो ६, ३६, २
 अनु यदीं मरुतो मन्दसानं ५, २९, २
 अनु यताय रन्धयन्नपमता १, ५१, ९

अनु सुतामसर्ति वर्षत् ५, ६२, ५
 अनुस्पष्टो भवत्येषः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरघापो १, ३३, ११; तै. भा. २, ८, ३, ४
 अनु हि स्वा सुर्व सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनुनोदय हस्तयतो अदि ५, ४५, ७
 अनुपे गोमानोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
 अनुक्षरा क्षजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो मरुतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हचमानमृतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि वक्ष्णं ८, ४९, ४
 अनेहो दात्रमदितेरनर्व १, १८५, ३
 अनेहो न उरुमजे ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यमन् ८, १८, २१
 अन्तरिक्षां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पवति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षेति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनयाय ६, ६२, १०
 अन्तर्वृत्तो रोदसी दस्म ह्यते ३, ३, २
 अन्तर्वृष्ट जिघांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्होम ह्यसे २, ६, ७
 अन्तश्च प्रागा अदितिर्नैवा ८, ४८, २
 अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३१, २; २०, ४८, ५; वा. य. ३, ७, १; तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अग्निं चित् संवमह ८, ११ ४
 अग्नित्वामा दूरे धमित्रसुष्ठ ७, ७७, ४
 अन्यदध कर्षैरमन्दु ६, २४, ५
 अन्यमस्मन्निधा ह्यम ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्यमू पु एवं यम्यन्याः १०, १०, १४; अथर्व. १८, १, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्यव्रतममानुषं ८, ७०, ११
 अन्यस्या वसं रिहती ३, ५५, १३
 अन्या वो अन्यामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्ये जायां परिश्रुतस्य १०, ३४, ४
 अन्योऽन्यमनु गृह्णाति ७, १०३, ४
 अन्यवो स्म्वतृन्तमोजसा ७, ८२, ३
 अन्यस्य सूर्यं ददसो पुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्यह मासा अन्विद्वानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्यैको वदति वदति २, १३, ३

अपमन्नतो अरावणः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपमन्नये पवमान ९, ९६, २३
 अपमन्नपवते सृष्टः ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपमन्नपवते सृष्टः ९, ६३, २४; साम. ४९२; १२३७
 अपमन्नसोम रक्षसः २, ६३, २९
 अप उज्योतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप एवं वृक्षिनं त्रिषु ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्तुरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्वे तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नः शोशुचद्वं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. भा.
 ६, १, १, ११, १
 अप प्राच ईदृ विश्वान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. भा. १, ४, १, २
 अप योरिन्द्रः पापजे १०, १०५, ३
 अपश्चिदेव विम्बो वसूनाः ३, ३१, १६
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३७, १७;
 तै. भा. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं ग्रामं वहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं स्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं स्वा मनसादीप्मानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्य महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुरुषसो नमिज्जहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो भंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिवः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपागृह्यमृगां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्भं वशंवत् ३, १, १३
 अपाह् प्राकेति स्वधया १, १६४, ३८; ऐ. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपावहसो अदृतन्यत् १, ३२, ७
 अपावित उडु नमिज्जतमः ६, ३८, १
 अपादिन्द्रो अपादिभिः ८, ६२, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपादुशित्यं वसतः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपादेति प्रथमापहृतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपादोन्नादुत पोत्रावमन्न २, ३७, ४
 अपाधमदभिसास्तीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवसे १, २२, ६
 अपां नपादा ह्यस्थानुपस्थं २, ३५, ९; तै. सं. २, ५, १२, १
 अपान्यदेखभ्याः न्यदेति १, १२३, ७
 अपामतिष्ठद्गुरुणह्वरं तमः १, ५४, १०
 अपाम सोमममृता अभूम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिदं न्ययनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिवैवूर्मयस्तुं राणाः ९, ९५, ३; साम. ५४४
 अपामीवां सविता १०, १००, ८
 अपामीवामप विश्वा १०, ६३, १२
 अपामीवाप सिधं ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपामुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्मिमंदक्षिव ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां वेहं जीवधन्यं १०, ३६, ८
 अपां फेनेन नमुचेः ८, १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
 अपां मध्ये तरिधवांसं ७, ८९, ४
 अपाव्यस्यान्धसः २, १३, १
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंथाभगानह्नि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९, तै. सं.
 १, २, ९, १
 अपिषत्कद्रुवः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि वृक्ष पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि धुतः सविता ७, ३८, ३
 अपूर्वा पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सपेतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; तै. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेद्र द्विपतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि मनस्स्पते १०, १६५, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो देवीरुपह्वये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महीरभिवास्तेः १०, १०४, ९
 अपो यदग्निं पुरुहूत ४, २६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिकोशमपति ९, १०७, २६
 अप्रो वृत्रं वध्निवांसं ४, १६, ७; अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोषा अनसः सरसं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो पुण इयं शरुः ८, ६७, १५
 अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्येषामनुपेत देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्णै मरुत आभिः ३, ५१, ९

अप्रस्वतीमहिना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अप्रक्षितं वसु विभक्तिं हस्तयो १, ५५, ८
 अप्रतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अप्रयुच्छस प्रयुच्छद्विसे १, १४३, ८
 अप्रामिसत्य मघवन् ८, ६१, ४
 अप्रसरां गंधर्वाणां १०, १३६, ६
 अप्रसरा जारमुपसिमियाणा १०, १२३, ५
 अप्रसा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
 अप्सु स्वा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
 अप्सु भूतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अप्सु मे सोमो अग्रवीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २, तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अप्सवने सधित्व ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६, तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अप्सवन्तरमृतमप्सु भेषजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अबुध्ने राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
 अबुध्नुस्य इन्द्रवतः १०, ३५, १
 अबोधि जार उपसां ७, ९, १
 अबोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अबोधयमिः समिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अबोधयगिनजमं उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अब्रजामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अभि कण्वा अनुवत् ८, ६, ३४
 अभि क्रवेन्द्र भूरुध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अभि क्रंदनकलशं ९, ८६, ११; साम. १०३९
 अभि क्रंद स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अभि क्षिपः समगमत ९, १४, ७
 अभिख्या नो मघवन् १०, ११२, १०
 अभि गंधर्वमनुगत् ८, ७७, ५
 अभि गव्यानि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गावो अधन्विषुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गावो अनुवत् घोषा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जैत्रीरसचंत स्पृधानं ३, ३१, ४
 अभि तष्टेव दीधया मनीषां ३, ३८, १

अभि ते सधुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
 अभि त्वं वीरं गिर्वणसं ६, ५०, ६
 अभि त्वं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अभि त्वं पूर्यं मदं ९, ६, ३
 अभि त्वं मघं मदं ९, ६, २
 अभि त्वं मेपं पुरुहूतसुमिमयं १, ५१, १; साम. ३७६
 अभि त्रिपृच्छं वृषणं ९, ९०, २; साम. ५२८; १४०८
 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अभि त्वा गोतमा गिरानूषत ४, ३२, ९
 अभि त्वा देवः सविताभिः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अभि त्वा देव सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
 अभि त्वा नक्तीरूपसः १, २, १, २
 अभि त्वा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
 अभि त्वा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अभि त्वा पूर्वपीतये १, १९, ९; नि. १०, ३७
 अभि त्वा योषणो दश ९, ५६, ३
 अभि त्वा वृषभा सुते ८, ४५, २२; साम. १६१, ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अभि त्वा शूर नोनुमः ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अभि त्वा मिथो शिशुमित्र १०, ७५, ४
 अभि धां महिना सुवं १०, ११९, ८
 अभि युष्मं बृहदाशः ९, १०८, ९; साम. ५७९; १०११
 अभि युष्मानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अभि द्रोणानि बभ्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अभि द्विजन्मा त्रिवृद् १, १४०, २
 अभि द्विजन्मा त्री रोचनानि १, १४९, ४; साम. १७७
 अभि न इळा यथस्थ माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४९
 अभि नक्षतो अभि येतं २, २४, ६
 अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
 अभि नो नयं वसु ६, ५३, २
 अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अभि प्र गोपतिं गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ४; ९२, १
 अभि प्र ददुर्जनयो न ४, १९, ५
 अभि प्र भर धृपता धृपत ८, ८९, ४
 अभि प्रयांसि वाहसा ३, ११, ७ साम. १५५७
 अभि प्रयांसि सुधिनानि ६, १५, १५

अभि प्र वः सुराधसः ८, ४९, १; साम. २३५; ८११;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अभि प्रवंत समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अभि प्र स्थाताहेव ७, ३४, ५
 अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
 अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, ९७, १२; साम. १०२१
 अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १२, ८; साम. १२०४
 अभि प्रिया मरुतो या ८, २७, ६
 अभि प्रेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३२, ७
 अभि ब्रह्मोनूषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अभि सुवेदमिमं गाय २, २१, २
 अभिभूरहमगमं १०, १६६, ४
 अभि यज्ञं गुणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
 अभि यं देवी निरुक्तिः ७, ३७, ७
 अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ७
 अभि ये त्वा विभावरी ५, ७९, ४
 अभि ये मिथो वनुषः ७, ३८, ५
 अभि यो महिना दिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अभि वस्त्रा सुवसनानि ९, ९७, ५०; साम. १४२७
 अभि वह्नय ऊतये ८, १२, १५
 अभि वह्निरमल्यः ९, ९, ६
 अभि वां नूनमश्विना ७, ६७, ३
 अभि वायुं वीलयां ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अभि विप्रा अनूषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अभि विप्रा अनूषत सूयन् ९, १७, ६
 अभि विश्वानि वार्यां ९, ४२, ५
 अभिवृक्ष सपत्नान् १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
 अभि वेना अनूषत ९, ६४, २१
 अभि वो अर्चं पोष्यावतो ५, ४१, ८
 अभि वो देवीं धियं ७, ३४, ९
 अभि वो वीरमन्त्रो मदेपु ८, ४६, १४; साम. ९१५
 अभि व्ययस्य खदिरस्य ३, ५३, १९
 अभि व्रजं न तल्लिपे ८, ६, २५
 अभि वृक्षग्या चिद्विषः १, १३३, २
 अभि इयावं न क्रूरानेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, ११
 अभिष्टने ते अद्रिदः १, ८०, १४
 अभिष्टये सदावृषं ८, ६८, ५

अभि सिन्धो अजिगात १, ३३, १३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६

अभि सुवानास इंदवः ९, १७, २

अभि सुवषसं नय १, ४२, ८

अभि सोमास आयवः ९, २३, ४

अभि सोमास आयवः ९, १०७, १४; साम. ५२८; ८५६

अभि स्वर्गुर्मिथः ७, ५६, ३

अभि स्वर्गु ये तव ८, १३, २८

अभि स्वर्गुर्हि मये अस्य युध्य १, ५२, ५

अभि हि सत्य सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, १

अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४

अभीरुदमेकमेकः १०, ४८, ७; नि. ३, १०

अभी न आ ववृत्त्व ४, ३१, ४

अभी नवते अहुहः ९, १००, १; साम. ५५०

अभी नो अग्न उक्थम् १, १४०, १३

अभी नो अग्नो दिव्या ९, १४७, ५१; साम. १४२८

अभीरुममच्या उत ९, १, ९

अभीमवन्वन्त्वमिहिसुतयः १, ५१, २

अभीसुतस्य दोहना अन्वत १, १४४, २

अभीसुतस्य विष्टपं ९, ३४, ५

अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १

अभीवृत्तं कृतनैषिधरूपं १, ३५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, १

अभी पतस्तदाभर ७, ३२, २४; साम. ३०९

अभी पुणः सखीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३

अभी पुणस्त्वं रविं ८, ९३, २१

अभीष्टवयः पौंस्ये १०, ५२, ३

अभीहि सग्यो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३

अभुस्तु प्र देव्या ८, २, १६; अथर्व. २०, १४२, १

अभूदिदं वयुनमो पु भूषत १, १८१, १

अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११

अभूदु भा उ अंशवे १, ४६, १०

अभूदु वो विघते रत्नवेयं ४, ३४, ४

अभूदुपा इंद्रतमा मघोनी ७, ७९, ३

अभूदुपा रुहात्यशुः ५, ७५, २

अभूरेवः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४

अभूदु वीर गिर्वेणः ६, ४४, १३

अभूरेको रविपते ६, ३१, १

अभूर्वांस्त्रीभ्युः आयुः १०, २७, ७

अभ्यासि हि श्रद्धा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४

अभ्यर्च्य नसाकवत् ८, ४०, ४

अभ्यर्च्य सुष्ठुति गव्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;

वा. य. १७, ९८

अभ्यर्च्य बृहद्यशः ९, २०, ४; साम. २७१

अभ्यर्च्य महानां ९, १, ४

अभ्यर्च्य विचक्षण ९, ५१, ५

अभ्यर्च्य सहस्रिणं ९, ६३, १२

अभ्यर्च्य स्वायुध ९, ४, ७; साम. १०५३

अभ्यर्च्य पावनपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४

अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १

अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३

अभ्युर्णोति यज्ञग्नं ८, ७२, २

अभ्युपयो न वाचा १०, ७७, १

अभ्याजि शार्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४

अभ्रातरो न योषणः ४, ५, ५

अभ्रातृव्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;

अथर्व. २०, ११४, १

अभ्रातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५

अमंथिष्टां भारता ३, २३, २

अमंदन्मा मरुत स्तोमः १, १६५, ११

अमंदांस्त्वोमान्प्र भेरम १, १२६, १; नि. ९, १०

अमन्महीदनाशवः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, २;

तांज्यव्रा. ९, १०, १

अमासुरश्चिह्नवयो युवं १०, ३९, ३

अमाजूरिव पित्रोः २, १७, ७

अमादिषां नियसा ५, ५९, २

अमाय वो मरुतः ८, २०, ६

अमित्रहा विचर्षणिः ९, ११, ७; साम. १४४७

अमित्रायुषो मरुतामिव ३, २२, १५

अमिनती देव्यानि व्रतानि १, १२४, २

अमी य ऋक्षानि हितातः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;

नि. ३, २०

अमी ये देवा स्थव १, १०५, ५; साम. ३६८

अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०

अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९

अमीवहा वाक्छोषते ७, ५५, १; नि. १०, १७

अमीषां चित्तं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व.

३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२, ९, ३३

अमूरः कविरदितिः ७, ९, ३

अमूरा विष्वा वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमृतो होषाम्यसादि ४, ६, २
 अमृत्यो उप सूर्ये १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. य. ६, २४
 अमृतकेन स्नाता ९, ६९, ५
 अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
 अम्ययो यम्यध्वनिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्यितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्यत्स त इन्द्र ऋषिरस्मे १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अयं वाः संजये पुरः ४, १५, ४
 अयं यज्ञो देवया अयं ८, १७७, ४
 अयं यथा न जा भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं यो निश्चक्रुमार्थं वयस्ये ४, ३, २
 अयं यो वज्रः पुरुषा १०, २७, २१
 अयं यो होता किरु स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अयं रौचयद्रुचः ६, ३९, ४
 अयं वां कृणो अधिना ८, ८५, ३
 अयं वां धर्मो अधिना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामद्विभिः सुतः ८, २२, ८
 अयं वां परि विच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
 अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मधुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां मित्रावरुणा २, ४११, ४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचरैणिर्हितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विद्विषित्रद्वीकं ६, ४७, ५
 अयं विप्राय दाक्षुये १०, २५, ११
 अयं विष्वा अमि श्रियः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विश्वानि विष्टति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृत्तश्चातयते ४, १७, ९
 अयं वेनश्चोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३२
 अयं वो यज्ञ ऋभवः ४, ३४, ३
 अयं ऋषेः अधजयन्तुत ४, १७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 अयं समह मा तनू १, १२०, ११
 अयं स यस्य शर्मन् १०, ६, १
 अयं स यो विवस्वरि ९, ३९, ४; साम. ९००
 अयं स यो वरिमाणं ६, ४७, ४
 अयं स शिंके १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अयं सहजृष्टविभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
 अयं स होता यो द्विजन्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वाध्वः ७, ८६, ८
 अयं सूर्यं हवोपष्ट ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
 अयं सो अग्निर्यसिस्त ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे ७, २९, १
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्दिने ९, ६७, ११
 अयं सोमश्चमसुतो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वागुरिह मदिष्ठः ६, ४७, २
 अयं ह यद्वां देवया ठ ७, ६८, ४
 अयं ह येन वा हवं ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, १
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कविरकविषु ७, ४, ४
 अयं कृणुयगृभीतः ८, ७९, १; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
 अयं व स तुरो मयः १०, २५, १०
 अयं चक्रमिपणस्सूर्यस्य ४, १७, १४
 अयं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ घृणे सुतः ९, ६७, १२
 अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५,
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तम्वा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हर्यतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्त्युपमेष्टाव् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मातुषे जने ८, ६४, १०
 अयं ते योनिर्ऋतियः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. य.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, १;
 ४, २, ४, ३; ७, १३, ५; तै. ब्रा. १, २, १, १९,
 २, ५, ८, ८
 अयं ते शार्वेणायति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अग्रियः १, १६, ७
 अयं वक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं वक्षस्यस्यैभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव ह्यति विषं ९, ६८, ९
 अयं वीधाव चक्षसे ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपसा १, १६०, ४
 अयं देवाव जग्मते १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
 अयं धावाद्युधिवी ६, ४४, २४
 अयं द्योतयद्युतः ६, ३९, ३
 अहं नामा वदति वरुण वः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुपसः ६, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणिः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्येक्षे ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुह्यति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्यथ्यश्च १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता त्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने त्वे अपि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काभ्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुत्सखा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धायि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयसु ते समवसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९; अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयसु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयसु त्वा विचर्षणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयसु वां पुरुतमो रथीणां ३, ६२, २
 अयसुशानः पर्यङ्गि ६, ३९, २
 अयसु ध्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयसु ध्य सुमहौ ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरुह ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकशत् १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उपसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रथिर्भगः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं भराय सार्वसिः ९, १०६, २; साम. ६९५
 अयं सतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय धातमः १, १३६, ४
 अयं मित्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उदियति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६० १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसमग्ने सुक्षिति २, ३५, १५
 अया चित्तो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने सामिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजिह्विरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
 अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमर्षति ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १९, १२, १; २०, ६३, ३; १२४, ६
 अया वीति परि स्त्राव ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृत्स्नया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया ह स्वं मायया वाटुधानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६
 अयुक्त सप्त शुंध्युवः १, ५८, ९; अथर्व. १३, २, १४
 २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 अयुक्त सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्त सूर एतसं ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८, ६२, २
 अयुज्रत इन्द्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुद्ध ह्युधा वृत्तं ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुद्धसेनो विभ्वा १०, १३८, ५
 अयुयुत्सन्ननवद्यस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो वन्द्यो अविषा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोद्धेव दुर्मद आ हि जुह्वे १, ३२, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि म्मा सुतेषु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृण्वतु वेदिं १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो महे ८, १५, १३
 अरण्यान्यरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अरण्योर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरं त इन्द्र कुक्षये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं दासो न मीकृद्भवे कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनर्घणो ८, ३१, १२
 अरममाणो अत्येति ९, ७९, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमश्वाय गायति ८, २२, २५; साम. ११८
 अरं म उल्लयाग्न ४, ३२, २४
 अरं मे गन्तं हवनायास्मि ६, ६३, २
 अरश्मानो येऽरथा ९, ९७, २०
 अरा हवेदचरमा ५, ५८, ५; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अराधि होता निषदा १०, ५३, २
 अराधि होता स्वनिषत् १, ७०, ८
 अराधि काणे विकटे १०, १५५, १; नि. ६, २०
 अरावीदंशुः सचमानः ९, ७४, ५
 अरित्रं वां दिवस्पृथु १, ४६, ८
 अरिष्टः स मर्तो विष १०, ६३, १३
 अरुणप्पुरुषा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् वृकः १, १०५, १८; नि. ५, २१
 अरुणस्य दुहितरा ६, ४९, ३
 अरुणो जनयन्गिरो २, २५, ५
 अरुहचदुषसः पृष्णिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरवीद् वृणो अरस्य २, ११ १०
 अर्चत प्राचत ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
 अर्चत एके महि साम मन्वत ८, २९, १०
 अर्चतस्त्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्चा दिवे वृहते शृण्यं १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्चामि ते सुमति ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चामि वां वर्धायापो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चो शक्राय प्राक्किने शची १, ५४, २
 अर्णासि चित्पप्रथाना ७, १८, ५
 अर्थमिद्वा उ अर्थिन १, १०५, २
 अर्थिनो यंति चेदर्थं ८, ७९, ५
 अर्थं वीरस्य शृतपां ७, १८, १६
 अर्भको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्थमणं वरुणं मित्रमेपां ४, २, ४
 अर्थमणं वृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, ९
 अर्थमा णो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्थम्यं वरुण मित्र्यं वा ५, ८५, ७
 अर्थो वा गिरो अर्भवर्च १०, १४८, ३
 अर्थो विशां गातुरेति १०, २०, ४

अर्वाङ्गिरसे अर्वातो नृभिः १, ७३, ९
 अर्वाङ्गितो न श्रवसो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्वाग्रयं विश्ववारं ते ६, ३७, १
 अर्वाग्रयं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्वाङ्गिहि सोमकामं स्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, १
 अर्वाङ्गि त्रिचक्रो मधुवाहनी १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्वाङ्गिरा दैव्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्वाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्वाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
 अर्वाची सुभगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. भा.
 ६, ६, २
 अर्वाचं स्वा पुरुष्टुत ८, ६, ४५; ३२, ३०
 अर्वाचं स्वा सुखे रये ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्वाचं दैव्यं जनं १, ४५, १०
 अर्वाचमद्य यरयं नृवाहणं २, ३७, ५
 अर्वाचां वां सप्तयो १, ४७, ८
 अर्वाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्वा हव श्रवसे साति ९, ९७, २५
 अर्वावतो न आ गति परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्वावतो न आ गद्यो शक्र ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्वा णः सोम शं गवे ९, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्वा सोम शुमत्तमो ९, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
 अर्हन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्हन्विभयि सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अलातुणो वळ इन्द्र ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अलायस्य परशुर्ननाश ९, ६७, ३०
 अवंशे घामस्तभायद् २, १५, २
 अवः परेण पर एवा १, १६४, १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अवः परेण पितरं यः १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अवक्रक्षिणं वृषमं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अव क्रन्द दक्षिणतो गुहाणां २, ४२, ३
 अव क्षिप दिवो अहमाव २, ३०, ५
 अव वष्ट ऋचीपमो ८, ६२, ६
 अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अव स्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अव स्या वृहतीरिपो १०, १३४, ३
 अव स्वे इन्द्र प्रवतो ६, ४७, १४
 अवद्यमिव मन्वमाना ४, १८, ५
 अव घुतानः कलशौ ९, ७५, ३; साम. ७०२

अव द्रप्सो अंष्ट्रमतीमतिष्ठ ८, ९६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अव दुग्धानि पित्र्या सृजानो ७, ८६, ५
अव इके अव भिका १०, ५९, ९
अव नो वृजिना शिशिहि १०, १०५, ८
अवन्तमप्रये गृहं ८, ७३, ७
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अवन्तु मासुप्रसो ६, ५२, ४
अवपतन्तीरवदन् १०, ९७, १७; वा. य. ११, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अव यच्छयेनो अस्त्रनीव ४, २७, ३
अव यरवं शतक्रतव १०, १३४, ४
अव यस्वे सदस्ये ८, ७९, ९
अवस्यां गुन आंवाणि ४, १८, १३
अवर्धयन् सुभगं सप्त यज्ञीः ३, १, ४
अवर्मह इन्द्र दादहि श्रुधी नः १, १३३, ६
अवर्षीर्वर्षमुदु ५, ८३, १०
अवविद्धं तौग्यमस्तु १, १८२, ६
अव वेदिं होत्राभिर्यजेत ७, ६०, ९
अव सिधुं वरुणो द्यौरिव ७, ८७, ६
अवसृजन्नुप त्मना १, १४२, ११
अवसृज पुनरग्ने १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अव सृजा वनस्पते १, १३, ११
अवसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
अव सृष्टि पितरं योधि ५, ३, ९
अव स्य दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अव स्य यस्य वेषणे ५, ७, ५
अवस्यते स्तुवते कृष्णिषाय १, ११६, २३
अव स्य शूराध्वनो नान्ते ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अव स्यूमेव चिन्वती ३, ६१, ४
अव स्वयुक्ता दिव आ ह्या १, १६८, ४
अव स्वराति गर्गो ८, ६९, ९; अथर्व. २०, ९२, ६
अव स्वेदा इवामितो १०, १३४, ५
अवा कश्यपे नः पुमः ९, ९, ७
अवा चक्षश्च पदमस्य सखः ५, ३०, २
अवा नु कं ज्यायान् १०, ५०, ५
अवा नो अग्न ऊतिभिः १, ७९, ७; साम. १५१४
अवा नो वाजयुं रथं ८, ८०, ६
अवावस्रव धीरवो ९, १९, ४

अवासां मघवजहि १, १३३, ३
अवासृजः प्रथः शंसयः १०, १३८, २
अवासृजंत विप्रयो न ४, १९, २
अविता नो अजाधः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविदक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्दहिबो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविप्रे चिद्वयो वक्षत् ६, ४५, २
अविप्रो वा यद्विधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीवर्धना ७, ६७, ६; तै. ब्रा. २, ४, ६, ७
अविष्टो अस्मान्विश्वातु ३, ४, १२
अवीक्षो अविर्हव्यान् ७, ३४, १४
अवीरामिव सामर्थं १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीष्टवद्वो अमृता ८, ८०, १०
अवीष्टवन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमचैषुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, १
अवोचाम नमो अस्मा १, १२४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महवे सोमगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रहुगणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरिस्था वां छर्दिषः ६, ६७, ११
अवोर्वा नूनमश्विना सुवाङ्मः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधूयुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि मियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि मियो ९, ७, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अशोच्यग्निः समिधानो ७, ६७, २
अश्नापिनद्धं मधु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, ११
अश्मन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अश्याम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अश्याम ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां १, १०९, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अक्षरी तन्मूर्धवति १०, ८५, ३०; अधर्व. १४, १, २७
 अक्षये वो निषदनं १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अक्षं न गीर्मीं रथ्यं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अक्षं न गृह्णमिना १, ११७, ८
 अक्षं न रवा वारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अक्षमिष्टां रथमां ८, ७४, २०
 अक्षमात्र जमिमास्य २, ३५, ६
 अक्षा इवेदरूपासः ५, ५९, ५
 अक्षादियायति यद्वन्ति १०, ७३, १०
 अक्षा न वा वाजिना ६, ६७, ४
 अक्षावन्तो गव्यन्तो १०, १६०, ५; अधर्व. २०, ९६, ५;
 तै. ब्रा. २, ५, ८, १२
 अक्षावति प्रथमो गोषु १, ८३, १; अधर्व. २०, २५, १
 अक्षावतीं सोमावतीं १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अक्षावतीगोमतीनं ७, ४१, ७; ८०, ३; अधर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. ब्रा. २, ८, २, ९
 अक्षावतीगोमतीर्विश्ववारा १, १२३, १२
 अक्षावतीगोमतीर्विश्वसुविदो १, ४८, २
 अक्षावन्तं रथिनं वीरा १०, ४०, ५
 अक्षासो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
 अक्षासो ये वासुप ७, ७४, ४
 अक्षिना परि वामिषः ३, ५८, ८
 अक्षिना पिबतं मधु १, १५, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 अक्षिना पुबर्दससा १, ३, २
 अक्षिना मधुमत्तमं १, ४७, ३
 अक्षिना मधुपुत्तमो ३, ५८, ९
 अक्षिना यज्वरीरिषः १, ३, १
 अक्षिना यद् कर्हिचित् ५, ७८, १०
 अक्षिना यामहूतमा ८, ७३, ६
 अक्षिना वर्तिरक्षदा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अक्षिना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अक्षिना वायुना युवं ३, ५८, ७
 अक्षिनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अक्षिनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अक्षिना सु विचाकृता ८, ७३, २७
 अक्षिना स्तुषे स्तुहि ८, २६, १०
 अक्षिना हरिणाविष ५, ७८, २
 अक्षिनोरसतं रथं १, १२०, १०

अक्षो रथी सुरूप हव ८, ४, ९; साम. २७७
 अक्षेव चित्राक्षी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अक्षो न क्रदो वृषाभिः २, ९७, २८
 अक्षो न क्रदन्त्रनिभिः ३, २६, ३
 अक्षो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अक्षो वोळ्हा सुलं ९, ११२, ४; नि. ९, २
 अक्षस्य त्मना रथ्यस्य ४, ४१, १०
 अक्ष्यो वारो अमवः १, ३२, १२
 अषाढहो वृत्सु पृतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अषाढहसुमं पृतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अधर्व.
 २०, ९२, १९
 अषाढहो अग्ने वृषभो ३, १५, ४
 अष्टा महो दिवो १, १२१, ८
 अष्टौ पुत्रासो अदिवेः १०, ७२, ८; तै. ब्रा. १, १३, २;
 तांश्व ब्रा. २४, २१, ६
 अष्टौ व्यस्यत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 अस्तच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
 अस्तस्य मे जरितः १०, २७, १
 अस्तन्न सुवीर्यं ८, ३१, १८
 अस्तित्वे आहवनाति ७, ८, ५
 अस्तपत्नः सपत्नहा १०, १७४, ५; अधर्व. १, २९, ६
 अस्तपत्न सपत्नानी १०, १५९, ५
 अस्तमं अन्नमसमा मनीषा १, ५४, ८
 अस्तमातिं नितोसानं १०, ६०, २
 असंमृष्टो जायसे मात्रोः ५, ११, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ३
 असर्जि कलशां अभि ९, १०६, १२; साम. ९४२
 असर्जि रथ्यो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जि वक्त्रा रथ्ये ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जि वां स्थविरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जि वाजी तिरः रथिनं ९, १०९, १९
 असर्जि रक्ष्मो दिव २, ८६, ४६
 अस्तश्रतः शतधारा २, ८६, २७
 अस्तश्रता मधवज्ज्यो हि ७, ६७, ९
 अस्तश्रन्ती भूरिधारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृषो वक्षिः ७, ७, ५
 असाम यथा सुप्रसाय १, १७३, ९
 असाभि हि प्रयज्यवः १, ३१, ९
 असाम्यो ज्यो बिभृषा १, ३२, १०; नि. ६, २३
 असावन्भो अमुर १०, १३२, ४

असावि ते क्षुष्टपाणाय ५, ४३, ५
 असावि देवं गोकृजीक ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७; १०२८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुषो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यंक्षुर्मदायास्तु ९, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिक्न्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुन्वन्तं समं जहि १, १७६, ४
 असुन्वामिन्द्र संसदं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असूत पूर्वो वृषभो ३, ३८, ५
 असूत वृभिमंहते १, १६८, ९
 असूक्ष्मं प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असूक्ष्मदेववीतये ९, ४६, १
 असूक्ष्मदेववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असूक्ष्मिन्द्वः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
 असूक्ष्मिन्द्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
 अरुक्षाद्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं.
 १, २, ८, १
 अरुक्षाधो मन्म पृथ्वी ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अरुक्षाव्यतिनः शिमीवज्रिः १, १४१, ३३
 अरुक्षाव्यतिनैरां सुषोवो १०, ४५, २२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजाव्यं ८, २७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह सोषा ५, ७४, ६
 अस्ति हि यमा मदाय १, ३७, १५
 अस्तीदमभिमन्थनं ३, २९, १
 अस्तु औषद पुरो १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोद्वं स्तोम्या १, १२४, १३
 अस्तुर्धु चित्रा उपसः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रविं ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसू ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसू ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुत्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विवो अज्यः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्विवो दानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृधि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिदंविद्विषुः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इद्वन्धसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इक्ष्वाक्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु रनाभिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु ल्यदतु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु ल्यसुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु ल्यदा तक्षत् १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र मरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु ससिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतरथ ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे ६, १, १०; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उपास आतिरंतं ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभृतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विष्य चैव ६, ३४, ४
 अस्मा एतन्मह्यगूषं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रसुसुमसि १, १२९, ४
 अस्माकं शिपिणीनां १, २०, ११
 अस्माकं सु रथं पुर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोष्यध्वरं ४, ९, ७
 अस्माकं त्वा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुवाँ उप ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उभयाय १०, ३७, ११
 अस्माकं धृष्णुया रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमसं अध्वरं ५, ४, ८

अस्माकमग्रे मघवत्सु दीदिह्य १, १४०, १०
 अस्माकमग्रे मघवत्सु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमघ्र पितरोः ४, ४२, ८
 अस्माकमघ्र पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमघ्र वामयं ८, ५, १८
 अस्माकमघ्रान्तमं ८, ३३, १५
 अस्माकमायुर्वर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमिन्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः ससृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अधर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्रं दुष्टं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्रं श्रुतुं ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृषि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्तो रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावरुणावतस्य २, ३१, १
 अस्माकेभिः सवभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीषमाणः १, १७१, ४
 अस्माँ अवन्तु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्माँ अविद्धि विश्वहेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्माँ हृहा वृणीष्व ४, ३१, ११
 अस्यान्तसमयं पवमान ९, ८५, २
 अस्यान्सु तत्र चोदय १, ९, ६; अधर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन् इन्द्रं पृसुतो १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्पजे अदाभ्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अभ्युत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्वेऽतच्छकपत् १०, १३२, ५
 अस्मे आ वहतं रथं ८, ५, १५
 अस्मे इन्द्रं सचा सुते ८, ९७, ८
 अस्मे इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ४; तै. सं. ३, ३, ११, १
 अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं ७, ८४, ४
 अस्मे इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १०-
 अस्मे ऊ पु वृषणा १, १८४, २
 अस्मे तविन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मे ता त इन्द्रं सन्तु १०, २२, १३
 अस्मे वेहि ह्युमती १०, ९८, ३
 अस्मे वेहि ह्युमघशो ९, ३२, ६
 अस्मे वेहि अत्रो वृहत् १, ९, ८; अधर्व. २०, ७१, १४

अस्मे प्र यं हि मघवन् ३, ३६, १०; नि. ६, ७
 अस्मे रथं न स्वर्गं १, १४१, ११
 अस्मे रायो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मे रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मे वस्तं परि पतं १, ७२, २
 अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मे वसूनि धारय ९, ६३, ३०
 अस्मे वीरो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिः ७, ७७, ५
 अस्मे सा वां माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मे सोमं धियमधि १, ४३, ७
 अस्मे तिस्रो अयध्याय २, ३५, ५
 अस्मे ते प्रतिहर्यते ८, ४३, २
 अस्मे बहूनामवसाय २, ३५, १२
 अस्मे मीमाय नमसा १, ५७, ३; अधर्व. २०, १५, ३
 अस्मे वयं यद्वावान ६, २३, ५
 अस्य क्रत्या विचेतसो ५, १७, ४
 अस्य घा वीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्य ते सख्ये वयमियक्षतः ९, ६६, १४
 अस्य त्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्य त्वेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
 अस्य देवस्य मोढुपः ७, ४०, ५
 अस्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्य विषं क्षुमतः १०, ११६, २
 अस्य पिबतमश्विना ८, ५, १४
 अस्य विषं यस्य जज्ज्ञानं ६, ४०, २
 अस्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्य पीत्वा शतक्रतो १, ४, ८; अधर्व. २०, ६८, ८
 अस्य प्र जातवेदो १०, १८८, २
 अस्य प्रजावती गृहे ८, ३१, ४
 अस्य प्रसामतु सुतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य.
 ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्य प्रेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्य मदे पुरु वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्य मदे स्वयं वा ऋताय १, १२१, ४
 अस्य मदानो मध्वो २, १९, २
 अस्य मे शावापृथिवी २, ३२, १
 अस्य यासासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्य रणवा स्वर्येव इतिः २, ४, ४

अस्य वामस्य पलितस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १;
 नि. ४, २६
 अस्य वासा उ अर्चिषा ५, १७, ३
 अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४
 अस्य वृष्णो वयोदन ८, ६३, ९
 अस्य वो ब्रवसा ९, ९८, ८
 अस्य व्रतानि नाष्टये ९, ५३, ३; साम. १७१६
 अस्य व्रते सजोषलो ९, १०२, ५
 अस्य क्षात्रुरुभयासा १, ६०, २
 अस्य शुष्मासो वृद्धशानपवे १०, ३, ६
 अस्य अश्वो नयः सप्त १, १०२, ६; तै. ब्रा. २, ८, ९, २
 अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५
 अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य ४, १, ६
 अस्य श्रोपत्वा भुवः १, ८६, ५
 अस्य श्लोको दिवीयते १, १९०, ४
 अस्य सुवानस्य मन्दिनः २, ११, २०
 अस्य स्तुपे महिमवस्य राघः १, १२२, ८
 अस्य स्तोमेभिरौशजः १०, ९९, ११
 अस्य स्तोमे मघोनः ५, १६, ३
 अस्य हि स्वयशस्तरः ५, १७, २
 अस्य हि स्वयशस्तरं ५, ८२, २
 अस्या ऊ पुण उप सात्ये १, १३८, ४; नि. ४, २५
 अस्याजरासो दमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, १
 अस्वेदिन्द्रो मदेष्वा ग्रमं ९, १०६, ३; साम. ६९६
 अस्वेदिन्द्रो मदेष्वा विश्वा ९, १, १०
 अस्वेदिन्द्रो वाह्वे वृष्यंश ८, ३, ८; साम. १५७४;
 अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७
 अस्वेदु त्वेषा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११
 अस्वेदु प्र बृहि पूर्याणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३
 अस्वेदु मिषा गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४
 अस्वेदु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;
 नि. ५, ४
 अस्वेदेव प्र रिचि १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अस्वेदेव शवसा शुषन्तं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०
 अस्वेदेवा सुमतिः पमथाना १०, ३१, ६
 अस्वमजस्तरणयः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५
 अस्वापवदनीतये ४, ३०, २१
 अहं रन्ध्रं मृगं १०, ४९, ५
 अहं राजा वृष्णो मर्धं ४, ४२, २

अहं राष्ट्री संगमनी १०, १२५, ३; अथर्व. ४, ३०, २
 अहं रुद्राय धनुता १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५
 अहं रुद्रेभिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १
 अहं सप्त ज्वतो १०, ४९, ९
 अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८
 अहं स यो नववांसं १०, ४९, ६
 अहं सुवे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७
 अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७
 अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७
 अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६
 अहं हि ते हरिचो ब्रह्म ८, ५३, ८
 अहं हुवान आक्षे ८, ७४, १३
 अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २
 अहं केतुरहं मूर्धा १०, १५९, २
 अहं गर्भमदधां १०, १८३, ३
 अहं गुरुभ्यो अतिथिगवं १०, ४८, ८
 अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;
 नि. १, ४
 अहं चन तत्सूरिभिः ६, २६, ७
 अहं तदासु धारयं १०, ४९, १०
 अहं तष्टेव वन्धुरं १०, ११९, ५
 अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६
 अहं वां गृणते पूर्व १०, ४९, १
 अहन्नाहि परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३
 अहन्नाहि पर्वते शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 अहन्निन्द्रो अदहदमि ४, २८, ३
 अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;
 नि. ६, ४
 अहन्वृत्रमृचीपमः ८, ३२, २६
 अहमत्कं कवये १०, ४९, ३
 अहमपो अपिन्वसुक्षमाणा ४, ४२, ४
 अहमस्मि महामहो १०, ११९, १२
 अहमस्मि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २
 अहमस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५
 अहमिद्धि पितृप्पि ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;
 अथर्व. २०, ११५, १
 अहमिन्द्रो न परा जिग्य १०, ४८, ५
 अहमिन्द्रो रोषो बक्षो १०, ४८, २
 अहमिन्द्रो वरुणस्ते महि ४, ४२, ३

अहमेवं गज्ययमश्न्यं १०, ४८, ४
 अहमेतास्त्राश्रितो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेत्तुं १०, ४९, ४
 अहं पुरो संदत्तानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्नेन सम्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २

अहं भुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमद्वामायाव ४, २६, २
 अहं मनुभवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहरर्जुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता यदपदी १०, २२, १४
 अहानि गुप्ताः पर्याव १, ८८, ४
 अहा यद्विन्द्र सुदिना ७, ३०, ३
 अहाह्यमे हविरास्ये १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९,
 तै. ब्रा. १, ४, २, १
 अहितेन चिद्वेता ८, ६२, ३
 अहिरिव भोगैः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ५; नि. ९, १५

अहेकता मनसा श्रुति २, २३, ३
 अहेल्लमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 अहेम यज्ञं पथासुराणां ७, ७३, ३
 अहेयासारं कमपश्यतुं ३, ३२, १४
 आक्रे वसोर्जिरिता ३, ५१, ३
 आ कलशा अनूपत २, ६५, १४
 आ कलशेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ कलशेषु धावति श्वेनः ९, ६७, १४
 आर्क्षीं सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २

आकेनिपासो अहमिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्द्य बलमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७

आक्षिप्तृवास्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्षययावानो वहन्ति ८, ७, ३५
 आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिषण्यत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्देव ऋतुभिर्वर्धतु ४, ५३, ७
 आगन्तृभूणामिह ४, ३५, २

आगन्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अमन्नुत ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्या रयेन ७, ७२, १
 आ रना जग्न इहावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृत्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगामि भारतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने याहि महस्तत्त्वा ८, १०३, १४
 अग्ने घृह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरयाव ७, ११, ५
 आग्ने स्थूरं रयिं भर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आग्नेघ्राय उशतीर्वहिः १०, ३०, ३
 आ प्रावमिरहन्त्येभिः ५, ४८, ३
 आ व त्वावाँ रमना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ धा गमद्यदि श्रवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ धा ता गच्छामुचरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ धा ये अग्निमिन्धते ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३२; तै. ब्रा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ धा योवेव सूतरी १, ४८, ५
 आ च त्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
 आ च नो बहिः सदता ७, ५९, ६
 आ चर्षणिप्रा वृषमो १, १७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 आ च वहासि तौ इह १, ७४, ६
 आ चष्ट आसां पायो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकित्वा न सुकृत् ५, ६६, १
 आच्य आनु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छिन्नचिन्तिगुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिह्वग्नित्वाग्नेवां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ५; नि. ९, २०
 आ जंनं रवेषसं दश १०, ६०, १
 आ जनाय हृद्गुणे ६, २२, ८; अथर्व. २०, ३६, ८
 आ जायुर्विर्विष क्रता ९, ७७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जातिरत्ने अव्यत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आज्ञासः पूर्णं रये ६, ५५, ६
 आजिदुरं सप्ततिं विष ८, ५३, ६

आजिपते नृपते त्वमिह्नि ८, ५४, ६
 आ जुहोता दुवस्यता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आजुहान ईह्यो वंशः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आजुहानो न ईह्यो देवो १, १८८, ३
 माजनगन्धि सुरार्ति १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ त इन्द्रो मदाय कं ९, ६२, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
 आ त एत मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४; तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्यभ्यं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्त दत्तमंतुमः १, ४२, ५
 आ तं भज सौश्रवण १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथः १, १८३, ३
 आ तिष्ठतं परि विष्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृत्रहन्त्रं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो शतदातु ९, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७, ७२८
 आ तू न इन्द्र मख्यं ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू सर मकिरेत ३, ३६, ९; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू पिब कण्वमतं ८, २, २२
 आ तू पिब हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू सुनिप्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अग्न इध्मिहि ५, ६, ४; साम. ४१२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
 आ ते कारो शुण्वामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ ते वक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते वक्षं मयोभुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
 आ ते वधार्मीन्द्रियं ८, ९३, २७
 आ तेन यातं मनसो १०, ३९, १२
 आ ते पितमैरुतां सुन्न २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोऽस्युज ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
 आ ते रुचः पवमानस्य ९, ९६, २४
 आ ते वत्सो मनो यमत् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, ११५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽवो वरेण्य ५, ३५, ३
 आ ते शुण्मो वृषम एतु ६, १९, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपथं जवसे ३, ५०, २
 आ ते सिन्धामि कुदयोः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुपर्णा अभिनन्तं एवैः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हनू हरिवः शुः शिमे ५, ३६, २
 आत्मन्वन्नो दुह्यते ९, ७४, ४
 आत्मा ते वातो रज ७, ८७, २
 आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आत्मानं ते मनसा राज्ञा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आत्मा पितृस्त्वन्वांसः ८, ३, २४
 आत्मा यज्ञस्य रक्षा ९, ६, ८
 आ त्वं य सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ त्वं य सवदुष्टां ८, १, १०; साम. २९५
 आ त्वं य सवदुष्टां गहि ८, ८२, ४
 आ त्वा कण्वा अहूयत १, १४, २
 आ त्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ त्वागमं शन्तातिभिः १०, १३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ त्वा गिरोरथीरिवास्तुः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ त्वा गीर्ममहासुः ८, ६५, ३
 आ त्वा गोमिरिव वज्रं ८, २४, ६
 आ त्वा प्रावा वदन्निह ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ त्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
 आ त्वा वृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ त्वा मय्युजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, २; ३८, २; ४७, ८
 आ त्वा मदयुता हरी ८, ३४, ९

आ स्वा रथं यथोतये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
 नि. ५, ३
 आ स्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३९२
 आ स्वा रथं न जिघ्रये ८, ४५, २०; नि. ३, २१
 आ स्वा वहन्तु हरयो १, १६, १
 आ-स्वा विप्रा अनुच्यते १, ४५, ८
 आ स्वा विसन्वाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
 आ स्वा विसन्वाम्बुवः ८, ९२, २२; साम. १९७; १६६०
 आ स्वा शुक्रा अनुच्यते ८, ९५, २
 आ स्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
 आ स्वा सुतास हन्वो ८, ४९, ३
 आ स्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १२
 आ स्वा हर्यतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
 आ स्वाहापर्मन्तरेषि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
 वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. मा.
 २, ४, २, ८
 आ स्वा होता मनुहिंते ८, ३४, ८
 आ स्वेता नि धीदत १, ५, १; साम. १६४; ७४०; अथर्व.
 २०, ६८, ११
 आत्सोम ह्द्वियो रसो ९, ४७, ३
 आथर्वणायाहिना दधीचे १, ११७, २२
 आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
 आदक्षिराः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
 आ दक्षिणाः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 नि. १०, ३१
 आ दशभिर्विवस्वत ८, ७२, ८
 आदस्य ते ध्वसयंतो १, १४०, ५
 आदस्य शुष्मिणो रसे १, १४, ३
 आ दस्युष्मा मनसा ४, १६, १०
 आदह स्वधामनु १, ६, ४; साम. ८५१, अथर्व. २०, ४०, ३;
 ६२, १२
 आदाय इयेनो अभरत् ४, २६, ७; नि. ११, १
 आदारो वां मतीनां १, ४६, ५
 आदिचे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
 आदिचे विचे क्रतुं १, ६८, ३
 आदित्यश्चा बुधधाना ४, १, १८
 आदिष्पलस्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
 आदित्या अव हि क्यता ८, ४७, ११
 आदित्यानां वसुनां १०, ४८, ११
 आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
 आदित्या रुद्रा वसवः सुनीया ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १२, ११, ४
 आदित्या विचे मस्तद्वच ७, ५१, ३
 आदित्यासो अति जिघो १०, १२६, ५
 आदित्यासो अदितयः ७, ५२, १
 आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
 आदित्यैर्विन्द्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. १११२; अथर्व.
 २०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
 आदित्यासस्य चर्किर्त् ८, ५५, ५
 आदिद्ध नेम ह्द्वियं ४, २४, ५
 आदिद्धोतारं वृणते १, १४१, ६
 आदिन्द्रः सन्ना तविषीर १०, ११३, ५
 आदिन्मातृरविशद् १, १४१, ५
 आ दिवस्पृष्टमश्वयुः ९, ३६, ६
 आदीं शवस्यम्वीद् ८, ७७, २
 आदीं हंसो यया गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
 आदीं के चित्यश्चमानास २, ११०, ६; साम. १४९५
 आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
 आदीमश्वं न हेतारो ९, ६२, ६; साम. १०१०
 आदू मे निवरो सुवत् ८, ९३, १५
 आदू तु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
 आदृज्जोति हविष्कृतिं १, १८, ८
 आ देवानामप्रयावेह १०, ७०, २
 आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
 तै. सं. १, १, १४, ३
 आ देवानामभवः केतुमे ३, १, १७
 आ देवो ददे बुध्या ७, ६, ७
 आ देवो दूतो अजिरः १०, ९८, २
 आ देवो यातु सविता ७, ४५, १; तै. मा. २, ८, ६, १
 आ दैव्यानि पार्थिवानि ५, ४१, १४
 आ दैव्यानि व्रता चिकित्वा १, ७०, २
 आ दैव्या बुणीमहे ७, ९७, २
 आद्य रथं आनुमो ५, १, ११
 आ द्यां तनोपि रश्मिभिः ४, ५२, ७
 आद्रोदसी वितरं विष्कंसा ५, २९, ४
 आ द्वाभ्यां हरिभ्यां १, १८, ४; नि. ७, ६
 आ द्विबहो अमिनो १०, ११६, ४
 आ धर्णसिद्धं हविषो ५, ४३, १३
 आ धावता सुहस्वः ९, ४६, ४; नि. २, ५
 आधीयमाणायाः पतिः १०, २६, ६
 आ धूर्जस्मै दधाता ७, २४, ४
 आ धेनवाः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो धुनयंताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो मामतेयं १, १५२, ६
 आग्नेन चित्तद्वेकं ७, १८, १७
 आ न इन्द्राभिर्विदधे १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४, ४७
 आ न इन्द्रो महीमिषं १, ६५, १३
 आ न इन्द्रो शततृिवनं १, ६७, ६
 आ न इन्द्रो शततृिवनं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न इन्द्रं पृथसे १०, २२, ७
 आ न इन्द्रं महीमिषं ८, ६, २३
 आ न इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ३
 आ न इन्द्रो वृरादा ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
 आ न इन्द्रो हरिभिर्या ४, २०, १; वा. य. २०, ४९
 आ न ऊर्जं वहतमध्विना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १
 आ नः पवस्व वसुमद् ९, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
 आ नः शुष्मं नृपाणं ९, ३०, ३
 आ नः सहस्रतो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास इन्द्रवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किरा ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्रा ९, ६२, २१
 आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुवो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वध्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुजं रयिं ३, ४५, ४
 आ नेस्ते गन्तु मस्तरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ न स्तुत उप बाजेभिः ४, २९, १
 आ न स्तोममुप द्रवत् ८, ५, ७
 आ न स्तोममुप द्रविष्यानो ८, ४९, ५
 आ नामभिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्यस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं हृयते १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
 आ निरेकमुत प्रियं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्तं नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातमध्विना रथेन ८, ८, २
 आ नूनं यातमध्विनाश्वभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातमध्विनेना ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तनि ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमध्विना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १४१, १
 आ नूनमध्विनोर्ऋषिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, १
 आ नो अग्ने रयिं भर १, ७९, ८; साम. १५५
 आ नो अग्ने वयोवृधं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो अग्ने सुचेतन्मा १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. मा. २, ४, ५, ३
 आ नो अद्य समनसो ८, २७, ५
 आ नो अद्यावयुध्विना ८, २२, १७
 आ नो अध्विना त्रिधुवा १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रिशादसो ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोधुवा ८, ८, १९
 आ नो गव्याव्यश्व्या ८, ३४, १४
 आ नो गव्येभिरश्वैः ८, ७३, १४
 आ नो गव्येभिरश्वैर्वसवैः ६, ६०, १४
 आ नो गहि सख्येभिः शिवे ३, १, १९
 आ नो गोत्रा दूर्हहि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तमध्विना ८, ५, १०
 आ नो दुधिकाः पथ्यां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहतः ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता प्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता साविदा १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहृति ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
 आ नो शुम्नैरा अश्वोभिः ८, ५, ३२
 आ नो व्रप्ता मधुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो नियुग्निः शतिनीभिः ७, ९२, ५; वा. य. २७, २८
 तै. मा. २, ८, १, २
 आ नो नियुग्निः शतिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो बहिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्हिः रिशादसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्वा बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्मणि मरुतः २, ३४, ६
 आ नो भज परमेष्ठु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो भद्राः कृतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४
 नि. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनामि ८, ८१, ६
 आ नो भर भगमिद्र ३, ३०, १९; तै. ब्रा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं जुष्टं ६, १९, ८
 आ नो भर व्यंजनं ८, ७८, १
 आ नो मखल्य दावने ८, ७, २७
 आ नो महीभरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा वृष्टिः ३, ६२, १६; साम. २२०; ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टि ७, ६५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं द्विविष्टुतां ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोवृषं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २९, ३३; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यातं दिवस्परि ८, ८, ४
 आ नो यातं दिवो अच्छा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यातसुवधुति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेसते ८, ३४, ७
 आ नो बाहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो बाष्पपधुति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नानि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रयिं मद्व्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्वसूतवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आस्का १, १८६, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वान्यधिना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिर्कृतिभिः सजोषा ७, १४, ४; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिर्कृतिभिराग्निना ८, ८, १
 आ नो विश्वास्तु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषतो ८, ५४, ३
 आ नोऽजोभिर्महतो १, १६७, १
 आग्नेयस्ते १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 आग्नेयं दिवो मातरिश्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इन्द्रा उ भेषजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः पृणीत भेषजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 ६, ६, ३
 आपश्चातो मलानसो ७, १८, ७
 आपयथो विपयथो ५, ५२, १०
 आप्राय महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१
 आपृषी पार्थिवान्युरु ६, ६१, ११
 आपृषी विभावरी ४, ५२, ६
 आप्रौ पार्थिवं १, ८१, ५
 आप्रमाभिरुत ६, ६२, ११
 आप्रतस्य मरुतां ४, ५५, ५
 आप्रमान धाय २, १२, ९; साम. १२०३
 आप्रमान नो भरायो ९, २३, ३
 आप्रमान सुवृष्टि ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आप्रस्व गविष्टे ९, ६६, १५
 आप्रस्व दिशो पत ९, ११३, २
 आप्रस्व मद्विन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आप्रस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आप्रस्व सहस्रिणं रयिं सोम ९, ६३, १; साम. ५०१
 आप्रस्व सहस्रिणं रयिं गोमन्तं ९, ६२, १२
 आप्रस्व सुवीर्यं ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आप्रस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
 आप्रं गांसि वृथिवी ८, २७, २
 आप्रश्चात्तासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आप्रिपिप्यु स्तयो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. य. ३३, १८
 आप्रिद्विस्मै पिन्वन्त ७, ३४, ३
 आप्रिद्वि स्वयशसः ७, ८५, ३
 आप्रानातो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आप्रान्तमभ्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. ब्रा. १०, १, ९; नि. ५, १२
 आप्री नो अस्मै पितरेव १०, १०६, ४
 आप्रानातो न मातरं ७, ४३, ३
 आप्रुणो अस्य कलताः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आप्रश्चित्रवर्हिषं १, २३, १३
 आप्रो अद्यान्वचारिषं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. ब्रा.
 २, ६, ६, ५
 आप्रो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५२, २;
 वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आप्रो न देवीरूप यति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंधुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा हव्येको १, १६१, १
 आपो यं वः प्रथमं ७, ४७, १
 आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् बृहतीर्विंश १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि द्या मयोधुवः १०, ९, १; साम. १८३७, अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आप्यायस्व मद्विन्तम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आप्यायस्व समेत १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 वाङ्म. आ. १, ५, ८
 आप्र ऋव परावतो ८, ८२, १
 आप्र ऋव हरिवो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आप्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
 आपुषायन्मधुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आपुन्दं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आपु मंदमाने उपके १, १४२, ७
 आपु मन्दमाने उपसा ३, ४, ६
 आपु भरतं शिखतं वज्रबाहू १, १०२, ७; तै. आ. ३, ६, ११, १
 आपु भाव्यमिरूपसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आपु भानुना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आपु भारती भारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आपुर्विधिमाग्नये ८, २३, २३
 आपुर्विधिमाग्नये ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आपुर्विधिमाग्नये ६, २५, २; तै. आ. २, ८, ३, ३
 आपुर्विधिमाग्नये १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ५५, ४
 आपुर्विधिमाग्नये १, ११०, २
 आपुर्विधिमाग्नये १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आपुर्विधिमाग्नये १, ११०, ६
 आपुर्विधिमाग्नये ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आपुर्विधिमाग्नये ३, २, ४
 आपुर्विधिमाग्नये ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आपुर्विधिमाग्नये ३, ५८, ४
 आपुर्विधिमाग्नये ६, ४८, १६
 आपुर्विधिमाग्नये ७, ५०, १
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आपुर्विधिमाग्नये ९, ७, ८; साम. ११३५
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ७१, १
 आपुर्विधिमाग्नये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, ११६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आपुर्विधिमाग्नये ८, २६, ८
 आपुर्विधिमाग्नये ८, १०१, ७
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ८५, १
 आपुर्विधिमाग्नये ९, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आपुर्विधिमाग्नये ६, १०, ४
 आपुर्विधिमाग्नये ६, ४८, ६
 आपुर्विधिमाग्नये १, १४९, ३; साम. १७७४
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ३४, २
 आपुर्विधिमाग्नये २, ८, ४
 आपुर्विधिमाग्नये १०, १८९, १; साम. ६३०, १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आपुर्विधिमाग्नये १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आपुर्विधिमाग्नये ५, १७, १
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ३१, १२
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आपुर्विधिमाग्नये ७, ३६, ६
 आपुर्विधिमाग्नये ८, १, ३१
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ३४, १६
 आपुर्विधिमाग्नये ७, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आपुर्विधिमाग्नये १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आपुर्विधिमाग्नये १, १६५, १४
 आपुर्विधिमाग्नये १, ६३, २
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ६७, २
 आपुर्विधिमाग्नये ९, ६४, २०
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ८८, ३
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ९६, ५
 आपुर्विधिमाग्नये ८, ८, १०
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ७३, ५
 आपुर्विधिमाग्नये ५, ६६, ६

आचने ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आचनार्त्तं सति स्थिरं ८, ३२, १४
 आ यक्षः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ वन्मा येना अरुहन्त्युत्तय ८, १००, ५
 आ यन्मे अश्वं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आचमणं सुकृतं प्रातरिच्छ १, १०५, ३
 आ यं पृणन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ ययोऽङ्गिरातं तना ९, ५८, ४; साम. १०६०
 आ यस्तन्म रोदसी ६, १, ११; तै. मा. ३, ६, १०, ५
 आ यस्तस्मै भुवनानि ९, ८४, २
 आ यस्ते अक्ष इधते ७, १, ८
 आ यस्ते सर्पिरासुते ५, ७, ९
 आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
 आ यस्मिन्त्यस रश्मयः २, ५, २
 आ यस्मिन्त्यस्ते नयो ६, २९, २
 आ यस्य ते सहिमानं ८, ४६, ३
 आ यातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ याद्युप श्रूयतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ यातं मित्रावरुणा युषाणा ७, ६६, १९
 आ यातं मित्रावरुणा युषास्ति ६, ६७, ३
 आ यास्विद्रः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ यास्विद्रो दिव आ ४, २१, ३
 आ यास्विद्रोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ याहि कुणवाम त ८, ६२, ४
 आ याहि पूर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ याहि पूर्वति ३, ४३, २
 आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ याहि वरुणा धिया १०, १७२, २
 आ याहि वाक्दुशत ६, ४०, ४
 आ याहि सुमुसा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६, अथर्व.
 २०, ३, १, ३८, १; ४७, ७
 आ याहीम हन्तवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ याक्षसे पथ्या अनु ७, ७, २
 आ याक्षसे समिधानो अर्वा ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ याक्षप्रिमिः सुतं ५, ४०, १
 आ याक्षर्ष आ परि ८, ३४, १०
 आ याक्षर्षा उ ३, ४३, १
 आयुर्विन्वायुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. आ. ६, १, २

आ युवानः कवयो ६, ४९, ११
 आ युधेव क्षुमति पथां ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति रादिभिः १, १९, ८
 आ ये तस्युः पृथीपु ५, ६०, २
 आ ये रजसि तविषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विश्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
 आ ये विश्वा स्वपथ्यानि तस्युः १, ७२, ९; तै. मा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सृज्यत ९, ८४, ३
 आ योनिमस्मिन्तवन्तम् ३, ५, ७
 आ योनिमरुणां रुहत् ९, ४०, २; साम. ९१५
 आ यो मृधनं पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विवाय सचयाय १, १५६, ५
 आ यो विश्वानि वार्या ९, १८, ४
 आरङ्गरेव मध्ये १०, १०६, १०
 आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराच्छनुमप बाधस्त १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. मा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना मह क्रतस्य ७, ६४, २
 आ रिक् किक्किरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुक्मैरा युषा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवतः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अचा को निरया १०, १०२, १०
 आरे अस्मदमतिमारे ४, ११, ६
 आरे ते गोमसुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका इव वेदहो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अपृणद्वा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अपृणा जायमान ३, ६, २
 आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी वृहती वेविदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हर्षमाणो १०, ९६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्चन्त्र मरुतः १, ५२, १५
 आर्हिणेणो होत्रस्य १०, ९८, ५; नि. २, ११
 आर्क्षाया रुहशीर्ष्णा ६, ७५, १५
 आ व हन्तं क्रिदि यया १, ३०, १; साम. २१४
 आ व ऋजस ऊजां १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मववा वीरवचस ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन् १, ३३, १४
 आवः शमं वृषमं तुग्या १, ३३, १५
 आ वक्षि देवो इह विप्र २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वच्यस्व महि प्सरो ९, २, २; साम. १०३८
 आ वच्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवदंस्त्वं शकुने भद्रमा २, ४३, ३
 आवद्रिद्रं यमुना ७, १८, १९
 आवहृत्ततीरघ तु १०, ३०, १०
 आवहन्ती पोष्या वार्याणि १, ११३, १५
 आवहन्त्यरुणीर्जोतिषा ४, १४, ३
 आ वहये पराकात् ८, ५, ३१
 आ वां वेष्टाश्विना ५, ४१, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्यां न्युष्टौ ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोयुव १, ११९, १
 आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
 आ वां रथो नियुत्वावक्षद १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६९, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽश्विनैर् १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽश्वसो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
 आ वां वाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
 आ वां विप्र ब्रूहावसे ८, ८, ९
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः ८, ८७, ३
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः ८, ८, १८
 आ वां श्येनासो अश्विना वह १, ११८, ४
 आ वां सहजं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुन्ने वरिमन् ६, ६३, ११
 आ वां सुन्नेः शंयु इव १०, १४३, ६
 आ वां प्रावाणो अश्विना ८, ४२, ४
 आ वाजा यातोप न ऋभुः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि मेपजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. ब्रा. ४, ४२, १
 आ वातस्य भ्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाय ववृतीय दक्षा १, १८०, ५
 आ वां धियो ववृत्तुरध्वरात् १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोयुजो ५, ७५, ६

आ वामगन्धुसमितिवा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामश्वासः शुचयः १, १८१, २
 आ वामश्वासः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामश्वासो अभिमतिषाह ६, ६९, ४
 आ वामुपत्यमहुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वामृताय केहिनीरनुष १, १५१, ६
 आ वां भूषन्क्षितयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा हव्यं १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूष छुचिषा ७, ९२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विशाखा मित्राता २, १८, ५
 आ विष्णुमज्जिमरुतः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विवाध्या परिषाः २, २३, ३
 आबिरभून्महि मावोर्न १०, १०७, १
 आ विवासन्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
 आविशान्ककशं सुतो ९, ६२, १९; साम. ४८९
 आ विश्वतः प्रत्यक्षा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विश्वदेवं सत्यति ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो वधते चारुता १, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहसिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. २, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुरुवसो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आ वेधसं नीकपृष्ठं बृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो धियं यज्ञियां १०, १०१, ९
 आ वो मक्ष्म तनाय कं १, ३९, ७
 आ वो यक्ष्यस्युतवं १०, ५२, ५
 आ वो यन्मुदवाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्य द्विवर्हसो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अध्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुवण्युमौशिजो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु सप्तयो रघुवयः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो बहंतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्म पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशासनं विशासनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीया नवत्याया २, १८, ६

आशुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
 सधर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
 ४, ६, ४, १; नि. १, १५
 आशुं वधिको वसु वृष्ट ४, ३९, १
 आशुं वृत्तं विवस्वतो ४, ७, ४
 आशुभिर्द्विधास्त्रि २, ३८, ३
 आशुभा यातमश्विना ७, ६८, १
 आशुरर्षे बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
 आश्रुवते अद्विपा ४, ३, ३
 आश्विनस्य जवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
 आश्रुकर्णं श्रुधी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
 आश्विनावशावत्येषा १, ३०, १७
 आश्वेयस्य जंतवो ५, १९, ३
 आस एतु य हृषदा ८, ४६, २१
 आसंयतसिद्ध नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
 आसखायः सधर्वुवां ६, ४८, ११
 आस्यो यातु मवर्वां ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
 आसवं सवितीर्या ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
 आसप्राणासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
 आसहस्रं पथिमिन्द्र ६, १८, ११
 आसां पूर्वासामहसु १, १२४, ९
 आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३;
 वा. य. १९, ६३
 आसीमरोहसुयमा ३, ७, ३
 आसुरम्याय सुरम्यं ८, २२, १५
 आसुते सिंचत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
 ३३, २१
 आसुष्ठुती नमसा वर्तव्यै ५, ४३, २
 आसुष्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
 आसुष्यन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
 २९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
 आसुर्ये न रश्मयो भ्रुवासः १, ५९, ३
 आसुर्यो अरुहच्युक्तं ५, ४५, १०
 आसुर्यो न भातुमन्त्रिः ६, ४, ६
 आसुर्यो यातु सप्ताश्वः ५, ४५, ९
 आसोता परि पिंचता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
 आसोम सुदानो आग्निभिः ९, १०७, १०; साम.
 ५१३; १६८९
 आस्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७
 आस्थापयन्त सुवर्ति युवानः १, १६७, ६
 आशो बृहस्य वर्तिकां १, ११६, १४

आस्मा रथं वृषपाणेषु १, ५१, १२
 आस्मिन्पितृसंगमिन्द्रो ९, २१, ५
 आस्वमथ युवमानो अजरः १, ५८, २
 आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
 आहं पितृन्सुविद्वां १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५;
 वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
 आहरयः सध्वजिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
 २०, २२, ५; ९२, २
 आहर्यताय छणवे ९, ९९, १; साम. ५५१
 आहर्यतो अर्जुने अत्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
 आहार्यं त्वाविदं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
 २०, ९६, १०
 आहि छावापृथिवी अम १०, १, ७
 आहि रुहतमभिना ८, २२, ९
 आहिष्मा याति नयः ४, २९, २
 आहिष्मा सूतवे पिता १, २६, ३
 आहोता मन्द्रो विद्वयानि ३, १४, १
 इच्छन्त रेतो मिथस्तनुषु १, ६८, ८
 इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सत्वा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
 इच्छन्ति देवाः सुन्वतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
 २०, १८, ३
 इच्छन्तश्च यच्छिः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
 २०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
 इक्षामग्ने पुरुदंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
 १५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.
 १२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
 इक्ष्वास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
 ३, ५, ११, १
 इक्ष्वा सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
 इत ऊती वो अजरः ८, ९९, ७; साम. २८३; अथर्व.
 २०, १०५, ३
 इति चिद्धि त्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
 इति चिन्तु प्रजायै ५, ४१, १७
 इति चिन्मन्युमभिजः ५, ७, १०
 इति त्वामे वृष्टिहव्यस्य १०, ११५, ९
 इति त्वा देवा इम १०, ९५, १८
 इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
 इति स्तुतासो असथा ८, ३०, २
 इतो वा साति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
 इत्या धीवन्तमग्निवः ८, २, ४०; नि. ३, १६

हृत्वा यथा त ऊतये ५, २०, ४
हृत्वा हि सोम इन्मवे १, ८०, १; साम. ४१०
हृदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
हृदं वचः पर्जन्याय ७, १०१, ५; तै. आ. १, २९, १
हृदं वचः शतसाः ७, ८, ६
हृदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
हृदं वसो सुतमधः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
हृदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
हृदं वां मदिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
हृदं विष्णुर्वि चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
१, २, १३, १; नि. १२, १९
हृदं श्रेष्ठज्योतिषां ज्योतिरागाच्च १, ११३, १; साम. १७४९;
नि. २, १९
हृदं श्रेष्ठज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
हृदं सु मे जरितः १०, २८, ४; नि. ५, ३
हृदं स्वरदिमिदं १०, १२४, ६
हृदं ह नूनमेषां ८, १८, १
हृदं हविर्मैघवन् १०, ११६, ७; नि. ७, ६
हृदं हि वां प्रदिवि ५, ७६, ४
हृदं ह्यनोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
हृदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
हृदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
१८, ३, ७; तै. आ. ३, ७, १, ३; तै. आ. ६, ३, १, ४, २
हृदं ते पात्रं सनवित्तं १०, ११२, ६
हृदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
हृदं व्यत्याग्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
हृदं धावाप्रथिवी सत्यं १, १८५, ११; तै. आ. २, ८, ४, ८
हृदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
हृदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
हृदममे सुधितं १, १४०, ११
हृदमापः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
वा. य. ६, १७
हृदमित्या रौद्रं १०, ६१, १
हृदसु व्यस्यरुतमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
हृदसु व्यन्महि महां ४, ५, ९
हृदसुवर्कं पिबतेति १, १६१, ८
हृदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
वा. य. १९, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
हृदं पित्रे महतां १, ११४, ६
हृदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६

हृदा हि त उषो अद्विसानो ६, ६५, ५
हृदा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
हृदा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
हृदा हि वो विधत्ते ६, ६५, ४
हृदाहः पीतिं ४, ३३, १११
हृध्मं यस्ते जभर ४, १२, २
हृध्मेनाम हृच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
हृनोत पृच्छ ३, ३८, २
हृनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
हृनो बाजानां पतिः १०, २६, ७
हृन्दविद्राय वृहते ९, ६९, १०
हृन्दं रिहंति महिषा ९, ९७, ५७
हृन्दुः पविष्ट चारुमदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
हृन्दुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
हृन्दुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
हृन्दुः पुनानो ऋति ९, ८६, २६
हृन्दुरग्नो न वाजस्य ९, ४३, ५
हृन्दुरिद्राय तोशते ९, १०९, २२
हृन्दुरिद्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
२०, १३७, ५
हृन्दुर्वैवानासुपसत्यं ९, ९७, ५
हृन्दुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०; १०१९
हृन्दुर्हिन्वानो अर्षति ९, ६७, ४
हृन्दुर्हियानः सोतृभिः ९, ३०, २
हृन्दो यथा तव स्तवो ९, ५५, २; साम. ९७६
हृन्दो यद्विभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
हृन्दो व्यस्यमर्षति ९, ६७, ५
हृन्दो ससुद्रमीत्यय ९, ३५, २
हृन्द्र आशाभ्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७
५७, १०; तै. आ. २, ५, ३, १; नि. ६, १
हृन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व.
१९, १३, ९; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
हृन्द्र ह्यसोमपा एक ८, २, ४
हृन्द्र ह्यस्योः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
२०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. आ. १, ५, ८, २
हृन्द्र ह्यसो महानो ८, ९२, ३; साम. ७१५
हृद्र इषे वदातु नः ८, ९३, ३४; साम. १९९
हृन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
हृन्द्र ऋषुभिर्वाजवन्निः ३, ६०, ५
हृन्द्र ऋषुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
हृन्द्र ऋषुमाग्वाजवान् ३, ६०, ६

इन्द्र ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
इन्द्रं वयं महाधन १, ७, ५, साम. १३०, अथर्व.

२०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १

इन्द्रं वधेतु नो गिर ८, १३, १६

इन्द्रं वधेतो अन्तरः ९, ६३, ५

इन्द्रं वागीरनुत्तमन्मुमेव ७, ३१, १२; साम. १७५

इन्द्रं विन्वा अवीवृधन् १, ११, १; साम. ३४३; ८९७;

वा. य. १२, ५६; १५, ६१, १७, ६१; तै. सं.

४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५

इन्द्रं वृत्राय हन्तवे देवसो ८, १२, २२

इन्द्रं वृत्राय हन्तवे पुरुहन्तं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५

इन्द्रं वो नरः सखाय ६, २९, १

इन्द्रं वो विव्रतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.

२०, ३९, १; ७०, १०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १

इन्द्रं सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४

इन्द्रं सखा नूतमं १०, ८९, १

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य १०, १११, ३

इन्द्रः धर्मिदातिरद् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७

इन्द्रः स दामने कृत ८, २३, ८; साम. १२२३; अथर्व.

२०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३

इन्द्रः समस्तु यजमानं १, १३०, ८

इन्द्रः सहज्जदात्रां १, १७, ५

इन्द्रः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१, ७४६

इन्द्रः सुत्रामा स्वर्वा ६, ४७, १२; १०, १३१, ६; अथर्व.

७, ९१, १, २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;

तै. सं. १, ७, १३, ४

इन्द्रः सु वृषा वृषणा ३, ५७, २

इन्द्रः सुशिरो मघवा ३, ३०, ३

इन्द्रः सूर्यस्य रश्मिभिः ८, १२, ९

इन्द्रः स्वर्षा जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;

तै. ब्रा. २, ४, ३, ६

इन्द्रः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १

इन्द्र ऋतुं न आ मर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;

अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७२, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४

इन्द्र ऋतुविं सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४

इन्द्र क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, १;

तै. सं. १, ६, १२, ४

इन्द्र क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५

इन्द्र गुणीष उ स्तुवे ८, ६५, ५

इन्द्रं कामा वसूयन्तो ४, १६, १५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६

इन्द्र जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४

इन्द्र जामय उत ये ६, २५, ३

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भर्तं ६, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १

इन्द्रज्येष्ठान्हृहन्नयः ४, ५४, ५

इन्द्रज्येष्ठा मरुत्रणा १, २३, ८; २, ४१, १५

इन्द्रतमा हि पिप्पया १, १८२, २

इन्द्र तुभ्यमिद्विद्वो १, ८०, ७; साम. ४१२

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन् ६, ४४, १०

इन्द्र त्रिधातु शरणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १

इन्द्र स्वमवितेदसी ८, १३, २६

इन्द्र स्वा वृषभं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; १, १

इन्द्र स्वोतांस आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, २९

इन्द्र दृष्ट मघवन् १०, १००, १

इन्द्र दृष्ट यामकोशा ३, ३०, १५

इन्द्र दृष्टस्व परति ८, ८०, ७

इन्द्र नेदीय पदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२

इन्द्रं तं श्रुम ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, २२, १७;

१०५, ५

इन्द्रं नरो नेमधिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ६, १२, १

इन्द्रं नो अक्ष वसुभिः ७, १०, ४

इन्द्र पिव तुभ्यं सुतो ६, ४०, १

इन्द्र पिव प्रतिकामं १०, ११२, १

इन्द्र पिव वृषभृतस्य ३, ४३, ७

इन्द्र पिव स्वधया चित्सुतस्य ३, ३५, १०

इन्द्र प्र णः पुरतेव ६, ४७, ७

इन्द्र प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३

इन्द्र प्र णो रथमर ८, ८०, ४

इन्द्रप्रसृता वरुणप्रशिष्टा १०, ६६, २

इन्द्र प्रेहि पुरस्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३

इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा लुपत्स्व ५, २९, १५

इन्द्रमग्निं कविच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७१

इन्द्रमच्छ सुता इमे २, १०६, १; साम. ५६६; ६९४

इन्द्र मरुत इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५; तै. सं.

१, ४, १८, १

इन्द्रमिक्षिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २

इन्द्रमिस्था गितो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३

इन्द्रमिद्राधिनो बृहत् १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.

२०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १२, २;

तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ७, २

इन्द्रमिहेवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिद्वरी वहतो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिद्विमहीना ८, ६, ४४
इन्द्रमिवेदुभये ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोजसामि १, ११, ८; साम. १२५२
इन्द्रमुक्थानि वावुषुः ८, ६, ३५
इन्द्र मृळ मखं ६, ४७, १०
इन्द्रमेव धिपणा ६, १९, २
इन्द्र परेऽवरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रनेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद् आ ३, ३९, १
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १०, २८; नि. ७, १८
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये १, १०६, १
इन्द्र य उ तु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ८, २४, ९
इन्द्र यस्ते नवीयसीं ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र वाजेषु नोऽव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू गृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व. ३, २०, ६;
वा. य. ३३, ८६
इन्द्रवायू गृहस्पति मिश्रामिह १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र गविष्ट सत्यते ८, १३, १२
इन्द्र शुक्रो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुक्रो हि नो रयिं ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृळयाति नः १, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां ४, ४७, २; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिदातद्वकीत् ८, ३३, १७
इन्द्र श्रुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
इन्द्र अष्टानि द्रविणानि २, २१, ३
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिमं पिब १०, १४, १

इन्द्र सोमं पिब कृतुवा १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे ताव ३, ४२, ५; अथर्व. २०, २४, ५
इन्द्रस्तुजो वहणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्यातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पृकृत वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुषि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य कृतीरिपिता १०, १०८, २
इन्द्रस्य तु वीर्याणि प्रबोचं १, ३२, १; साम. ६१२; अथर्व.
२, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ७, २
इन्द्रस्य तु सुकृतं देव्यं १०, १००, ६
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्रस्य सख्यमृभवः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवमानं ९, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हादिं सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यागिरसां चेष्टो १, ६२, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकुंसा ब्रह्माना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्राग्नी अपसर्पयुषं ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इन्द्राग्नी अपादियं ६, ५९, ६; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्राग्नी अवसागतं ७, २४, ७
इन्द्राग्नी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ३१;
तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्राग्नी आहि तन्वते ६, ५९, ७
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा ६, ५९, १०
इन्द्राग्नी अस्या वां ६, ५९, ५
इन्द्राग्नी जसितुः सत्वा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्राग्नी तपंति सावा ६, ५९, ८
इन्द्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, ८; साम. १५७८; १६९५
इन्द्राग्नी नवतिं पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४;
तै. सं. १, १, १४, १

इंद्राक्षी मित्रावरुणादिर्लि ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इंद्राक्षी यमवध उभा ५, ८६, १
 इंद्राक्षी युवं सु नः ८, ४०, १
 इंद्राक्षी युवाभिमे ६, ६०, ७; साम. १९१
 इंद्राक्षी युवोरपि ६, ५९, ९
 इंद्राक्षी रोचना दिवः ३, १०, ९; साम. १६९३; तै. सं.
 ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इंद्राक्षी वृत्रहलेषु १०, ६५, २
 इंद्राक्षी शतदात्रि ५, २७, ६
 इंद्राक्षी शृणुतं हवं ६, ६०, १५
 इंद्राणीमासु नापि १०, ८६, ११; अथर्व. २०, १२६, ११;
 तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इंद्रानु वृषणा वयम् ६, ५७, १; साम. २०२
 इंद्रापर्वता वृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इंद्रावृहस्पती वयं ४, ४०, ५
 इंद्राय गाव आशिर् ८, ६०, ६; साम. १४९१; अथर्व.
 २०, २२, ६; २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इंद्राय गिरो अनिशिन १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. ब्रा.
 २, ४, ५, २
 इंद्राय नूनमर्चनो १, ८४, ५; साम. ९५१
 इंद्राय पयतं मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इंद्राय मरुते सुतं ८, ९२, १९; साम. १५८ ७२२; अथर्व.
 २०, ११०, १
 इंद्राय वृषणं मदं ९, १०६, ५
 इंद्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५;
 अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
 इंद्राय सु मर्दिनं ८, १, १९
 इंद्राय सोम परि पिच्यसे ९, ७८, २
 इंद्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इंद्राय सोम पातवे नृभिः ९, १०८, १५
 इंद्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इंद्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इंद्राय सोम सुपुनः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इंद्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 इंद्राय हि घोरसुरो अनन्नत १, १३१, १
 इंद्रा याहि चित्रभानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व.
 २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इंद्रा याहि तृपुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व.
 २०, ८४, ३; वा. य. २०, ८९
 इंद्रा याहि धियोपिनो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व.
 २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इंद्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इंद्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इंद्राय हं पुनीतनो ९, ६२, २९
 इंद्रायैरो मरुवते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
 इंद्रावरुण नू जु वां १, १७, ८
 इंद्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, ६
 इंद्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इंद्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
 इंद्रावरुणा यद्विमानि चक्रुः ७, ८२, ५
 इंद्रावरुणा यदपिभ्यो ८, ५९, ६
 इंद्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७, ८२, ११; तै. सं. २, ५, १२, २;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ५; नि. ५, २
 इंद्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
 इंद्रावरुणावभ्या तपंति ७, ८३, ५
 इंद्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इंद्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इंद्राविष्णु तत्पनयायं ६, ६९, ५
 इंद्राविष्णु रंहिताः शंबरस्य ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इंद्राविष्णु पिबतं ६, ६९, ७
 इंद्राविष्णु मध्वती ६, ६९, ३
 इंद्राविष्णु हविषा ६, ६९, ६
 इंद्रासोमा तपतं रक्ष उन्नतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इंद्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इंद्रासोमा पक्वामासु ६, ७२, ४
 इंद्रासोमा परि वां भूत वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इंद्रासोमा महि तर्हो ६, ७२, १
 इंद्रासोमा युवमेग ६, ७२, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवस्वरि ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इंद्रासोमा वर्तयतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इंद्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
 इंद्रासोमा वासयय ६, ७२, २
 इंद्रासोमा समघांसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २;
 नि. ६, ११
 इंद्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इंद्रा ह रं वरुणा ४, ४१, ३
 इंद्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २;
 ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इंद्रे अम्ना नमो बृहव ७, ९४, ४; साम. ८००
 इंद्रेण याध सरथं सुते ३, ६०, ४
 इंद्रेण युवा निःसृजत १०, ६२, ७
 इंद्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; ३९, ४

इन्द्रेण सं हि दक्षसे १, ६, ७; साम. ८५०; अथर्व. २०, ४०, १;
७०, ३; नि. ४, १२
इन्द्रैते तृप्तवो ७, १८, १५; नि. ६, ६; ७, २
इन्द्रे भुजं शशमानासः १०, ९२, ७
इन्द्रे विश्वानि धीरां ८, ६३, ६
इन्द्रेयिते प्रसवं भिक्षमाणे ३, ३३, २
इन्द्रेहि मत्स्यंघसो १, ९, १; साम. १८०; अथर्व. २०, ७१, ७;
वा. य. ३३, २५
इन्द्रो अंग महद्भय २, ४१, १०; साम. २००; अथर्व.
२०, २०, ५, ५७, ८
इन्द्रो अश्रापि सुष्यो निरेके १, ५१, १४; नि. ६, ३१
इन्द्रो अस्मां अरद्वद्भवाहुः ३, ३३, ६; नि. १, २६
इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु १०, १००, ४
इन्द्रोतिमिर्बहुलाभिर्नो ३, ५३ २१; अथर्व. ७, ३१, १
इन्द्रो दधीचो अस्थमिः १, ८४, १३; साम. १७९; ९१३;
अथर्व. २०, ४१, १; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इन्द्रो दिव इन्द्र इंसो १०, ८९, १०; नि. ७, २
इन्द्रो दिवः प्रतिमानं १०, १११, ५
इन्द्रो दीधोय चक्षसे १, ७, ३; साम. ७९९; अथर्व.
२०, ३८, ६; ४७, ६; ७०, ९; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रो न यो महा कर्माणि ९, ८८, ४
इन्द्रो नेदिष्ठमवसा ६, ५२, ६
इन्द्रो ब्रह्मद्र ऋषिः ८, १६, ७
इन्द्रो मदाय वाबुधे १, ८१, १; साम. ४११; १००२;
अथर्व. २०, ५६, १
इन्द्रो मधु संभृतसुस्त्रियायां ३, ३९, ६
इन्द्रो महो लिङ्गुमाशय २, ११, ९
इन्द्रो मङ्गा महतो १०, ६७, १२; अथर्व. २०, ९१, १२
इन्द्रो मङ्गा महतो १०, १११, ४
इन्द्रो मङ्गा रोदसी पप्रयच्छव ८, ३, ६; साम. १५८८; अथर्व.
२०, ११८, ४
इन्द्रो यज्वने घृणते ६, २८, २; अथर्व. ४, २१, २; तै. ब्रा.
२, ८, ८, ११
इन्द्रो यातुनामभवत्पराश ७, १०४, २१; अथर्व. ८, ४, २१;
नि. ३, २०, ६, ३०
इन्द्रो यातो वसितस्य राजा १, ३२, १५; तै. ब्रा. २, ८, ४, ३
इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति ५, ३१, १
इन्द्रो राजा जगतः ७, २७, ३; अथर्व. १९, ५, १; तै. ब्रा.
२, ८, ५, ८
इन्द्रो बलं रक्षितारं १०, ६७, ६; अथर्व. २०, ९१, ६
इन्द्रो वसुभिः परि पातु १०, ६६, ३

इन्द्रो वा वेदिष्यन्मव ८, २१, १७
इन्द्रो वाजस्य स्थिरस्य ६, ३७, ५
इन्द्रो विश्वैर्विंः ३, ५४, १५
इन्द्रो वृषमवृणोच्छर्षनीतिः ३, ३४, ३; अथर्व. २०, ११, ३;
वा. य. ३३, २६
इन्द्रो वृषस्य तविषीं १, ८०, १०
इन्द्रो वृषस्य द्योघतः १, ८०, ५
इन्द्रो हरी युयुजे अश्विना रथं १, १६१, ६
इन्द्रो हव्यं तमजुं ३, ४४, ५
इधन्वमिधेनुभिः २, ३४, ५
इधानो अग्निं वनवत् २, २५, १; तै. ब्रा. १, ८, ५, १
इधे राजा समयो ७, ८, १; साम. ७०
इम आ यातमिदवः १, १३७, २
इम इन्द्र भरतस्य ३, ५३, २४
इम इन्द्राय सुमिरे ७, ३२, ४; साम. २९३
इम उ स्वा पुरुशाक ६, २१, १०
इम उ स्वा वि चक्षते ८, ४५, १६; साम. १३६
इमं यज्ञं सहसावन् ३, १, २२
इमं यज्ञं चनो धा ६, १०, ८
इमं यज्ञं त्वमस्माकं ४, २०, ३
इमं यज्ञमिदं वचो १०, १५०, २
इमं यज्ञमिदं वचो १, ९१, १०
इमं यम प्रस्तरमा हि १०, १४, ४; अथर्व. १८, १, ६०;
तै. सं. २, ६, १२, ६
इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः १, १६४, ३; अथर्व. ९, ९, ३
इमं विधंतो अपां सधस्ये द्विता २, ४, २
इमं विधंतो अपां सधस्ये पशुं १०, ४६, २
इमं स्तोमं रोदसी ३, ५४, १०
इमं स्तोमं सक्रतवो २, २७, २
इमं स्तोममभिष्टये ८, १२, ४
इमं स्तोममर्हते जातवेदसे १, ९४, १; साम. ६६; १०६४;
अथर्व. २०, १३, ३
इमं स्वसौ हृद आ सु तष्टं २, ३५, २
इमं कामं मंदया गोभिरश्वैः ३, ३०, २०; ३, ५०, ४;
तै. ब्रा. २, ५, ४, १
इमं घा वीरो अमृतं ८, २३, १९
इमं च नो गवेपणं ६, ५६, ५
इमं जीवेभ्यः परिधिं १०, १८, ४; अथर्व. १२, २, २३;
वा. य. ३५, १५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ३; तै. आ. ६, १०, १
इमं जुषस्व तिरेणः ८, १२, ५
इमं तं पश्य वृषमस्य १०, १०२, ९; नि. ९, २४

ह्रमं त्रितो भूयविन्दव १०, ४६, ३
 ह्रमं नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 ह्रमं नरो मरुतः सध्रतातु ७, १८, २५
 ह्रमं नरो मरुतः सध्रता वृषं ३, १६, २
 ह्रमं तु मायिनं हुव ८, ७६, १
 ह्रमं तु सोममन्त्रितो १, १७९, ५; नि. ६, ४
 ह्रमं नो धम्म उप यजं १०, १२४, १
 ह्रमं नो अग्ने अध्वरं होतः ६, ५२, १२
 ह्रमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
 ह्रमं नो यज्ञममृतपु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 ह्रममग्ने चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 ह्रममंजस्तासुभ्ये १०, ९२, २
 ह्रममिन्द्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 ह्रममिन्द्र सुतं पिव १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 ह्रममिन्द्रो अदीधरन् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 ह्रमसु त्वमथर्ववद ६, १५, १७
 ह्रमसु पु त्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 ह्रमसु पु वो अतिथिं ६, १५, १
 ह्रमं विभामिं सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, ९४, ९
 ह्रमं महे विदध्याय ३, ५४, १
 ह्रमं मे गंगे १०, ७५, ५; तै. आ. १०, १, १३; नि. ९, २६
 ह्रमं मे वरुण क्षुधि १, २५, १९; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 ह्रमं मे सोममन्त्रिना ८, ८५, २
 ह्रमा अग्ने मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
 ह्रमा अभि प्र णोनुमो ८, ६, ७
 ह्रमा अग्ने मतयो वाचो १०, ९१, १२
 ह्रमा अस्व प्रतूयः ८, १३, २९
 ह्रमा इन्द्रं वरुणं मे ४, ४१, ९
 ह्रमा उ स्वा परवृधाना ७, १८, ३
 ह्रमा उ स्वा पुरुतमस्व ६, २१, १
 ह्रमा उ स्वा पुरुषाक ६, २१, १०
 ह्रमा उ स्वा पुरुषलो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 ह्रमा उ स्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 ह्रमा उ स्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 ह्रमा उ वः सुदानवो ८, ७, १९
 ह्रमा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 ह्रमा उ वां भूमयो मन्थमा ३, ६२, १; नि. ५, ५

ह्रमां वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 ह्रमां सुपत्यां धियं ८, ६, ४३
 ह्रमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 ह्रमा गिरं आदिलेभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 ह्रमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 ह्रमां स्नात्प्रयोधि १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 ह्रमां गायत्रवर्तनं ८, ३८, ६
 ह्रमा जुषेयां सवना ८, ३८, ५
 ह्रमा जुह्वाना युष्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 ह्रमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 ह्रमा ते वाजिन्व सार्जनानि १, १६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 ह्रमा धाना घृतस्तुवो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 ह्रमा नारीरविषवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 ह्रमानि श्रीणि विष्टया ८, ९१, ५
 ह्रमानि वां आगधेयानि ८, ५९, १
 ह्रमा तु कं सुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 ह्रमां व इन्द्र सुहृति ८, १२, ३१
 ह्रमां ते धियं प्र अग्ने महोमहीम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 ह्रमां ते वाचं वसुयंत आयवो १, १३०, ६
 ह्रमां त्वमिन्द्र मीध्वः १०, ८५, ४५
 ह्रमां धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 ह्रमां धियं सप्तशीर्ष्णीम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 ह्रमा ब्रह्म बृहद्ब्रह्मो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 ह्रमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 ह्रमा ब्रह्म सरस्वति २, ४१, १८
 ह्रमा ब्रह्मणि वर्धना ५, ७३, १०
 ह्रमा ब्रह्मैव तुभ्यं शंसि १०, १४८, ४
 ह्रमामग्ने शरणि मीमृषः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 ह्रमा तु पु सोमसुविमुप नः ७, ९३, ६
 ह्रमाम् तु कवितमस्व ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 ह्रमाम् तु प्रमृतिं सातये प्राः ३, ३६, १
 ह्रमाम् त्वाधुरस्य ५, ८५, ५
 ह्रमां प्रत्याय सुहृति १०, ९१, १३

इमां म इन्द्र सुष्टुति ८, ६, ३२
 इमां मे अग्ने सामिधं जुषस्व १०, ७०, १
 इमां मे अग्ने समिधमिमां २, ६, १
 इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १; वा. य. १६, ४८;
 तै. सं. ४, ५, १०, १
 इमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८;
 नि. १०, ६
 इमाला इन्द्र पृथ्वी ८, ६, १९; साम. १८७
 इमे चित्तव मन्यवे १, ८०, ११
 इमे चेतारो अनृतस्य भूरे ७, ६०, ५
 इमे जीवा वि सृतिः १०, १८, ३; अथर्व. १२, २, २२; तै. आ.
 ६, १०, २
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुषुत १, ५७, ४; साम. ३७३;
 अथर्व. २०, १५, ४
 इमे त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
 इमे तुहं मरुतो ७, ५६, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ६
 इमे दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
 इमे नरो वृत्रहर्त्यु ७, १, १०
 इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
 इमे मा पीता यथा उरुत्यवः ८, ४८, ५
 इमे मित्रो वरुणो वृद्धभासो ७, ६०, ६
 इमे यामासस्वद्विगभूवन् ५, ३, १२
 इमे ये ते सु वायो बाह्वोजसः १, १३५, ९
 इमे ये नावाँश्च न परः १०, ७१ ९
 इमे रभं चिन्मरुतो ७, ५६, २०
 इमे वाँ सोमा अप्स्वा सुता १, १३५, ६
 इमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
 इमे सोमास इंदवः १, १६, ६
 इमे हि ते कारवो वावशुर्हि ८, ३, १८
 इमे हि ते ब्रह्मकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
 इमो अमे वीततमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 इमो देवो जायमानो जुषंत २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
 इयं या नीच्यर्किणी ८, १०१, १३
 इयं वामस्य मग्मन ७, ९४, १; साम. ९१६
 इयं वामह्ने शृणुतं १०, ३२, ६
 इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिः ७, ९७, ९
 इयं विस्मृतिर्यत आ १०, १२९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, ३५; अथर्व. ९, १०, १४;
 वा. य. २३, ६२
 इयं शुभेभिर्मिमाखा ६, ६१, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८; नि. २, २४

इयं सा भूया उपसामिव क्षाः १०, ३१, ५
 इयं वा वो अस्मे दीधितिः १, १८३, ११
 इयत्तकः कुपुंभकः १, १९१, १५
 इयत्तिका वाकुंतिका १, १९१, ११
 इयं त इन्द्र गिर्यो ८, १३, ४
 इयं त ऋत्विष्यावती ८, १२, १०
 इयं ते नव्यसी मतिः ८, ७४, ७
 इयं ते पूषसा घृणे ३, ६२, ७
 इयं देव पुरोहितिर्जुष्यमां ७, ६०, १२; ६१, ७
 इयं न उचा प्रथमासु १०, ३५, ४
 इयमवदाद्भंसं ६, ६१, १
 इयमिन्द्रं वरुणमष्टमे गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
 इयसु ते भुवुष्टुतिः ८, ६३, ८
 इयमेपा सृतानाम् १०, ७४, ३
 इयं महां प्र स्तूणीते ६, ६७, २
 इयं मनीषा इयमग्निना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
 इयं मनीषा बृहती बृहंतः ७, ९९, ६
 इयं मे नाभिरिह मे १०, ६१, १२
 इरज्यस्तमे प्रथमस्व १०, १४०, ४; साम. १८१९;
 वा. य. १२, १००; तै. सं. ४, २, ७, २
 इरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १६; तै. सं.
 १, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
 इरावतीर्वरुण धेनुवो वां ५, ६९, २
 इषं तोकाय नो दधत ९, ६५, २१; साम. ९९६
 इषं दुहन्सुदुवां १०, १२२, ६
 इषमूर्जं च पिन्वम ९, ६३, २
 इषमूर्जमभ्यर्षा ९, ९४, ५
 इषमूर्जं पवमान ९, ८६, ३५
 इषा मंदस्वाहु ते ८, ८२, ३
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
 इषुनं धन्वम्रति ९, ६९, १
 इषुनं श्रिय इषुधेः १०, ९५, ३
 इषे पवस्व धारया ९, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
 इष्कतारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८२०; वा. य.
 १२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
 इष्कतारमतिष्कृतं सहस्क्रुत ८, ९९, ८
 इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
 इष्कृतिनाम यो माता १०, ९७, ९; वा. य. ११, ८१;
 तै. सं. ४, ५, ६, २
 इष्टा होत्रा अमृक्षत ८, ९३, २३; साम. १५१
 इष्यन्वाचमुप नक्तैव ९, ९५, ५

इह त्या पुढभूतमा देवा ८, २२, ३
 इह त्या पुढभूतमा पुद्ग ५, ७३, २
 इह त्या सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
 इह त्या सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सुनो सहस्रो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमग्रियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व.
 २०, २२, ३
 इह त्वा भूर्यं चरेदुप ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजासिह रयि ४, ३६, ९
 इह प्रमृदि यतमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह प्रियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१;
 नि. ३, २१
 इह प्रवीतु य ईमंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. ९, ९, ५
 इह श्रुत ईदो अस्मै १०, २२, २; नि. ६, २३
 इहागतं हृदयवस् ८, ७३, १०
 इह तिष्ठः परावतः ८, ३२, २२
 ईहंदाहो उप ह्वये १, २१, १
 ईहंदाणीसुप ह्वये १, २२, १२; नि. ९, ३४
 ईहव शृण्व एषां १, ३७, ३; साम. १३५
 ईहेह जाता समवावसीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 ईहेह यद्वां समना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 ईहेह वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ४, ३
 ईहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 ईहेह स्वं मा वि योष्टं १०, ८५, ४२; अथर्व. १४, १, २२;
 नि. १, १६
 ईहेवैधि साप च्योष्टाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २;
 तै. आ. २, ४, २, ८
 ईहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
 ईहे रायः क्षयस्य ४, २०, ८
 ईक्षयंतीरयंस्तुवो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व.
 २०, ९३, ४
 ईजानमिह्यौर्गुतां वसुः १०, १३२, १
 ईजे यज्ञेभिः शशमे द, ३, २
 ईक्षते त्वामवस्यवः १, १४, ५
 ईक्षानायावस्यवे २, ६, ६
 ईक्षितो अग्न आ वह १, १४२, ४
 ईक्षितो अग्न आ वह ५, ५, ३
 ईक्षितो अग्ने मनसा नः २, ३, ३

ईक्षित्वा हि प्रतीव्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईक्षे अग्निं विप्रक्षितं ३, २७, २; तै. आ. २, ४, २, ४
 ईक्षे अग्निं स्ववसं ५, ६०, १ अथर्व. ७, ५०, ३; तै. आ.
 २, ७, १२, ४
 ईक्षे गिरा मनुहितं ८, १९, २१
 ईक्षे च त्वा यजमानो हविभिः ३, १, १५
 ईक्षे छावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
 ईक्षेभ्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईक्षेभ्यः पवमानो ९, ५, ३
 ईक्षेभ्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व.
 २०, १०२, १; तै. आ. ३, ५, २, २
 ईक्षेभ्यो वो मनुष्यो ७, ९, ४
 ईषिवांसमति क्षिप्रः ३, ९, ४
 ईषुरथं न न्ययं ७, १८, ९
 ईषुर्गोवो न ययसाद् ७, १८, १०
 ईषुष्ट ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. सं. १, ४, ३३, १;
 तै. आ. ३, १८, १
 ईमान्तासः सिलिकमध्यमा १, १६३, १०; वा. य. २९, २१;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३
 ईमान्यद्रुपे धावि ५, ७३, ३
 ईशान इमा भुवनानि ९, ८६, ३७; साम. ९५७
 ईशानकृतो धुनयो १, ६४, ५
 ईशानाय प्रहृति यस्त आ न ७, ९०, २
 ईशाना वार्याणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. आ.
 २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४
 ईशानासो ये दधते स्वनः ७, ९०, ६
 ईशिपे वार्यस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईशो यो विश्वस्या देववीतेः १०, ६, ३
 ईशो ह्यग्निरमृतस्य ७, ४, ६
 उक्थ उक्थे सोम इन्द्रं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उक्थं चन शस्यमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
 उक्थभृत् सामभृत् ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शंस्ये १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विष्णवे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरवीगवसे १, ४७, १०
 उक्थेभिर्हृद्वहन्ताम ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेभिरवन्तु शूर येपु २, ११, ३
 उक्षते अर्धो अलो हव २, ३४, ३
 उक्षाज्ञाय वशाज्ञाय ८, ४३, ११; अथर्व. ३, २१, ६;
 २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा महीं अभि ववक्ष एने १, १४६, २
 उक्षा मिमाति प्रति १, ६९, ४; साम. १३७२
 उक्षा समुद्रो अरुपः ५, ४७, ३; वा. य. १७, ६०; तै. सं. ४, ६, ३, ३
 उक्षेव यूथा परियन् ९, ७१, ९
 उक्षो हि मे पंच दश १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
 उग्रं युयुज्म वृत्तानासु सास ८, ६१, १२
 उग्रं व भोजः स्थिरा ७, ५६, ७
 उग्रं न वीरं नमसोप सेदिस ८, ४९, ६
 उग्रबाहुग्रं कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
 उग्रस्तुरापालभि भूलोजा ३, ४८, ४
 उग्रा ह्य प्रवहंतः समा यमुः १०, २४, ६
 उग्रा विघनिता मृध ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. य. ३३, ६१
 उग्रा संता हवामह १, २१, ४
 उग्रैश्च शूर इन्दु २, ११, १७
 उग्रो जज्ञे वीर्याय ७, २०, १
 उग्रो वां ककुहो ययिः ५, ७३, ७
 उच्ये वपुषि यः स्वराद् ८, ४६, २८
 उक्षा ते जातमंधतो ९, ६१, १०; साम. ४६७, ६७२; वा. य. २६, १६
 उक्षा दिवि दक्षिणावतो १०, १०७, २
 उच्छिष्टं चम्बोर्मेर १, २८, ९
 उच्छुम्मा ओपधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२; तै. सं. ४, २, ६, ३
 उच्छोचिषा सहसस्पृश ३, १८, ४
 उच्छ्रयस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. भा. ३, ६, १, १
 उच्छ्रवंचमाना पृथिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१; तै. भा. ६, ७, १
 उच्छ्रवंचस्व पृथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०; तै. भा. ६, ७, १
 उच्छ्रंती या कृणोति मेहना ७, ८१, ४
 उच्छ्रंतीरय चित्तयंत ४, ५१, ३
 उच्छ्रंतां मे यजता ५, ६४, ७
 उच्छ्रन्तुषसः सुदिना अरिमाः ७, ९०, ४
 उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
 उज्जातमिद्र ते शव ८, ६२, १०
 उज्जायतो पराश्रुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, २
 उत ऋतुमिर्ऋतुषाः ३, ४७, ३
 उत कण्वं नृषदः १०, ३१, ११
 उत गाव हवादति १०, १४६, ३; तै. भा. २, ५, ५, ६
 उत मा अक्षिरध्वर ४, ९, ४

उत मा व्यंत देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. भा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
 उत वा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
 उत वा स रथीतमः ६, ५६, २
 उत ते सुहुता हरी ८, १३, २३
 उत त्वं वीरं धनसायुजीविणं ८, ८६, ४
 उत त्वं चमसं नवं १, २०, ६
 उत त्वदा स्वर्ग्यं ८, ६, २४; तै. भा. २, ७, १३, २
 उत त्वद्वां जुरते ७, ६८, ६
 उत त्वयो मारुतं शर्धे ५, ४६, ५
 उत त्वं पुत्रममुषः ४, ३०, १६
 उत त्वं भुज्युमश्विना सखा ७, ६८, ७
 उत त्या तुर्वशायद् ४, ३०, १७
 उत त्या दैव्या भिषजा ८, १८, ८; तै. भा. ३, ७, १०, ५
 उत त्या मे यशसाश्वतनायै १, १२२, ४; नि. ६, २१
 उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता १०, ६१, १५
 उत त्या मे हवमा जगम्यातं ६, ५०, १०
 उत त्या यजता हरी ४, १५, ८
 उत त्या सध आयो ४, ३०, १८
 उत त्या हरितो दश ९, ६३, ९; साम. १२१८
 उत त्वे वेवी सुभगे २, ३१, ५
 उत त्वे मे पर्वतासः सुशक्त ५, ४६, ६
 उत त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
 उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
 उत त्वे मा पौरुकुत्सस्य सुरेः ५, ३३, ८
 उत त्वे मा मारुताश्वस्य ५, ३३, ९
 उत त्वं सव्ये स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८, २०
 उत त्वं सूनो सहस्रो ६, ५०, ९
 उत त्वः पश्यन्न दृशं १, ७१, ४; नि. १, ८, १९
 उत त्वं मघवन्वृणु ८, ४५, ६
 उत त्वाम्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
 उत त्वा भीतयो मम ८, ४४, २२
 उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
 उत त्वा बधिरे वयं ८, ४५, १७
 उत त्वा भृगुवन्धुवे ८, ४३, १३
 उत त्वा मरिषे महि ८, ६७, १०
 उत त्वामरुणं वयं ९, ४५, ३
 उत त्वा स्त्री शशीयसी ५, ६१, ६
 उत दासं कौलितरं ४, ३०, १४
 उत दासस्य वर्चिनः ४, ३०, १५
 उत दासा परिषिषे १०, ६२, २

उत देवा अवहितं १०, १३७, १, अथर्व. ४, १३, १
 उत पावाष्टयिनी क्षत्र ६, ५० ३
 उत पुनस्तुवीर्यं १, ७४, ९
 उत द्वार उशरीः ७, १७, २
 उत न ह त्वष्टा गन्धर्वास्त १, १८६, ६
 उत न ह मययोऽधयोगाः १, १८६, ७
 उत न ह मरुतो बृहसेना १, १८६, ८
 उत न पूषा पवया ९, २७, ५३; साम. ११०५
 उत न पृषु नृषु ७, ३४, १८
 उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पितृमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियास्तु ६, ६१, १०; साम. १४६१; तै. ब्रा.
 २, ४, ६, १
 उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुभ्राह्मो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुषोमा जीराधः १, १४१, १२
 उत नः सुभर्गो भरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं यद्विद्विष ८, ३०, २३
 उत नो गोमतरुक्षि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिष धा बहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिष उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरिषो विधा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविद्वक्षित् ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोषाणि धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या हव ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवावशिना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यद्वितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोभद्राः १, ९०, ५
 उत नो नक्तमपां १०, ९३, ५
 उत नो ब्रह्मविष ३, १३, ६
 उत नो रुद्रा चिन्मूकत १०, ९३, ७
 उत नो राजसावये ९, १३, ४, साम. ११९०
 उत नो विष्णुरुव वातो अस्मि ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. प. ३४, ५३;
 नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽभयस्कः १, १८६, ५
 उत प्रथिमुदहस्य १०, १०२, ७
 उत प्र पिप्य ऊभरन्मवापाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत प्र प्रथामतिदीव्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत ब्रह्मणा वयं ८, ६, ३३

उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्य ५, २९, ३
 उत भुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं.
 ३, ५, ११, ४
 उत भुवंतु नो निवो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म ऋज्ञे पुर यस्य ६, ६३, ९
 उत जन्वे पितुरनुहो १, १५२, २
 उत माता बृहद्विवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्ववेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रथियोर्वैदियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपपुवतिः ५, ६१, ९
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मातृपेध्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत वः शंसमुमिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विष्णु मथास्त्वो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्पिध्वानं ४, ३८, २
 उत वाव पितासि न १०, १८६, १
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
 उत वा यस्य वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत वृष्णस्य घृण्या ४, ३०, १३
 उत सखास्यन्विनोरुत ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिंधुं विवाधयं ४, ३०, १२
 उत सु त्ये पयोबृधा ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते परुष्वा ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स दुर्दुमीयसे ५, ९, ४
 उत स यं शिञ्जं यथा ५, ९, ३
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सद्य हयंतस्य १०, ९६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सद्य हस्पति ४, ३१, ८
 उत सास्तु प्रथमाः सरिष्य ४, २८, ६
 उत सास्य तम्यतोर्वि ४, २८, ८
 उत सास्य व्रतस्तु ४, ४०, ३; वा. प. ९, १५, तै. सं.
 १, ७, ८, ३
 उत सास्य पनवति ४, ३८, ९
 उत सा हि त्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्नेनं वस्त्रमधि नता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
 उत स्य न हृद्रो विश्व २, ३१, ३
 उत स्य न उशिजामुर्विधा १०, ९२, १२
 उत स्य वाजी क्षिपणिं ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्य वाजी सहुरिर्भन्ता ४, ३८, ७
 उत स्य वायस्यः ५, ५६, ७
 उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्या नः सरस्वती जुषाणोप ७, ९५, ४
 उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्या वां रुशतो अयसो १, १८१, ८
 उत स्या वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
 उत स्या श्वेतयावरी ८, २६, १८
 उत स्वया तन्वा ३ सं वदे तत् ७, ८६, २
 उत स्वराजे अदितिः स्त्रोमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो अदितिः ७, ८६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अराध्यः ९, ७२, ३
 उत स्वानासो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उताभये पुरुहूत श्रवोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १; ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं स्पृणुहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति २, २४, १३
 उतासि मैत्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्तमुत सोम वे दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४; वा. य.
 ३४, ३७; तै. ब्रा. ८, ८, ९, ८
 उतेशिषे प्रसवस्य ५, ८१, ५
 उतो या ते पुरुष्या ७, २९, ४
 उतो नो अस्य कस्यचित् ५, ३८, ४
 उतो नो अस्या उपसो जुषेव १, १३१, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमौ ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य यत्पदं ८, ७२, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतो पतिर्ये उष्यते ८, १३, ९
 उतो पितृभ्यां प्रविदातु ३, ७, ६
 उतो स मङ्गमिन्दुभिः १, २३, १५
 उतो सहस्रभर्गसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रत्नधेयानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दाघ्रा संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूर्यां धा विविद्र ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठव पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेपां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठोजसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठसि स्वाहुतो १०, ११८, २
 उते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उते वयश्चिह्नसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उते शतान्मघवन्नुच भूय १, १०२, ७
 उते शुग्मा सिहतां १०, १४२, ६
 उते शुग्मास ईरते ९, ५०, १; साम. १२०५
 उते शुग्मासो अस्थः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उते स्रज्जामि पृथिवीं १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५९;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा मदंतु स्त्रोमाः ८, ६४, १; साम. १९४; १३५४
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्पुरस्तास्यर्व १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्पूषणं युवामहे ६, ५७, ६
 उत्स्यो बृहदचौष्यश्चेत् ७, ६२, १
 उत्स्य वातो वहति १०, १०२, २
 उद्गादयसादित्यो १, ५०, १३; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
 उद्गमे तव तद् वृतात् ८, ४३, १०
 उद्गमे तिष्ठ प्रयातनुव ४, ४४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उद्गमे आरत शुमत ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उद्गमे शुचयस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उद्गपत्तदसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५१, १
 उद्गपत्तद्वरुणा भानवो वृथा १, ९२, २; साम. १७५६
 उद्गमुतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उद्ग्राणीव स्रनयन् ६, ४४, १२
 उद्गसौ सूर्यो भगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, १९, ५

उद्वृत्तभीस्समिधा ३, ५, १०
 उद्वृत्त बाहू शिथिरा ७, ४५, २
 उद्वृत्त क्षुप्ताग्रानुः ७, ३४, ७
 उद्वृत्त शोचिरस्यादाजुह्वा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उद्वृत्त शोचिरस्यादा दीदियुगो ८, २३, ४
 उद्वृत्तनिहिते बृहद् ९, ५, ५
 उदानस्ककुहो दिवं ८, ६, ४८
 उदायता स्वक्षसा ६, १८, ९
 उद्विता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिन्वस्य रिच्यते ७, ३२, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुनृता उत्त १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत्त १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्त वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीरायामृतायते ८, ७३, १
 उदीर्यन्व जिवो असुः १, ११३, १६
 उदीर्यन्व नार्यभि १०, १८, ८; अथर्व. १८, ३, १; तै. आ. ६, १, ३
 उदीर्यन्वः पतिवती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीर्यन्वो विष्ठावसो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, १८
 उदु ज्योतिरमृतं ७, ७६, १; नि. ११, १०
 उदु तिष्ठ सविताः क्षुधि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६१;
 वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, १, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं सुसुमिच नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्वच्छुभंही ६, ५१, १
 उदु त्वं जातवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१; ८, ४१; ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्वहर्गते वयुः ७, ६६, १४
 उदु त्वे अरुणप्सव ८, ७, ७
 उदु त्वे मधुमत्तमा गिरा ८, २, १५; साम. २५१; १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु त्वे सुनवो गिरः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु ब्रह्मापयैरत्त ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २०, १२, १

उदु श्रिय उपसो ६, ६४, १
 उदु प्लुतः समिधा ३, ५, ९
 उदु प्य देवः सविता दम्ना ६, ७१, ४
 उदु प्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
 उदु प्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
 उदु प्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु प्य शरणे दिवो ८, २५, १९
 उदु स्तोमामो अग्निनोः ७, ७२, ३
 उदु स्त्रियाः सृजते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्थानमिरीरत्त ८, ७, १७
 उदु अयौ उपक्तेव ६, ७१, ५
 उदु पु णो वसो महे ८, ७०, ९
 उद्गा आजदङ्गितोभ्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २०, २८, २; ३९, ३
 उद्गातेव शकुने २, ४३, २
 उदेदमि श्रुतामर्ष ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०;
 अथर्व. २०, ७, १
 उदु घामिवेत तृणजो ७, ३३, ५
 उद्वर्षय मधुवृत् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उद्गो हृदमपियज्जह्वाणः १०, १०२, ४
 उदु वृष्यध्वम् १०, १०१, १
 उद्यत् सहः सहस ५, ३१, ३
 उद्यदिन्द्रो महते दानवाय ५, ३२, ७
 उद्यद् ब्रह्मस्य विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उद्यस्य मित्रमह १, ५०, ११; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २२
 उद्यम्यमीति १, ९५, ७
 उद्यस्य ते नवजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उद्ग ऊर्मिः शम्भ्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
 उद्गस्त्वस्मा अरुणोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
 उद्गन्दनमैरत्तम् १, ११८, ६
 उद्गयं तमस्यरि १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१; २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
 उद्गो चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उद्गो वृक्षासो मधुमन्त हरेते ४, ४५, २
 उद्गो वृक्षासो मधुमन्तो असुः ७, ६०, ४
 उद्वृहा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्देति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुमगो विश्वचक्षाः ७, ६३, १
 उनन्ति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मध्व ऊर्मिध्वना ९, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत् १०, ११९, ३
 उन्मा ममंद् वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्त्रा भर ८, ८१, ७
 उप क्षत्रं पृथीत हंति १, ४०, ८
 उप क्षरति सिध्वो मयोभुवः १, १२५, ४; तै. सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेत्तारस्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप च्छायाभिष घृणेः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
 उप ते गा ह्वाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽथां सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पशुपा ह्वाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्वा वह्नी गमतो विश्वज्ञः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पाशयोः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्मृतये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २; ६२, २
 उप त्वासे दिवेदिते १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. ब्रा. १, ८, ८, १
 उप त्वा जुहोरे मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा त्ववक्षेष्टां ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
 उप नः पितृवा चर १, १८७, ३
 उप नः सबना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सुतवो गिरः ६, ५२, १; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
 उप नो वेवा अवसा गमंतु १, १०७, २
 उप नो यातमग्निना ८, २६, ७
 उप नो बाजा अघ्नर ४, ३७, १
 उप नो बाजिनीवस् ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप न जिन्वन्नुवातीः १, ७१, १

उपप्रयतो अघ्नरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११,
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यवां १, १६३, १२; वा. य. २९, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यस्सध्वस्यं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धावि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप प्रियं पतिपततं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाशेतय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप ब्रह्मं वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप ब्रह्मणि हरिवो १०, १०४, ६
 उपसं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा पेषिषुत्तमः १०, १२७, ७
 उप मा सतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा इयावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा षड् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप व एषे नमसा जिगीवा १, १८६, ४
 उप व एषे वंघोभिः शूरैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाप तस्त्रुषः ९, १९, ६; साम. ७६१
 उप श्वासय पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसधाय मीळहुषः ७, १५, १
 उप सर्वं मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. भा. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौचध्यमुत्तये १, १५८, ४
 उपस्तुति प्रथमं रतयेय ५, ४२, ७
 उपस्तुतीतमत्रये ८, ७३, ३
 उपस्थां चरति यस्समातर १, १४५, ४
 उपस्थाया मातरमघ्नं ३, ४८, ३
 उपच्छेत्ते वस्सतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहृताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
 उप ह्वये सुहृवां वेनुमेवां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्वये सुहृवं मावतं १०, ३६, ७
 उपह्वरे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपह्वरे षड्विधं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, ११, ७

उपाजिरा पुष्कृद्वाय सतिः ३, ३५, २
 उपायात् दाशुषे मन्थाय ७, ७१, २
 उपायस्तज्ज सम्या १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 उपासै गायत्रा नरः ९, ११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेक्षुपचर्चनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 उपेक्षं धनदासप्रतीत १, ३३, २
 उपेक्षं सृष्टि वाजसुः २, ३५, १
 उपो अर्धसिं शुन्मुखो न वक्षः १, ११४, ४; नि. ४, १६
 उपो नयस्व वृषणा तमुन्मोतेमव ३, ३५, ३
 उपो मे परा मृग मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 उपो मतिः पृथ्यते ३, ६९, २; साम. १२७१
 उपो रथेषु पृथ्वीरयुष्मन् १, ३९, ६
 उपो रुषे सुचतिर्न योषा ७, ७७, १
 उपो पु जातमप्युर् ९, ६१, १३; साम. ४८७; ७६२,
 १३३५
 उपो पु श्रुण्वी गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
 उपो ह यद्विदं वाजिनो गुः ७, ९३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उपो हरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 उभनं शृणवन् नो ८, ६१, १; साम. २९०; १२३३; अथर्व.
 १०, ११३, १
 उभयतः पयमानस्व ९, ८६, ६; साम. ८८७
 उभयं ते न क्षीयते २, २, ५
 उभयालो जातहेतुः स्वाम २, २, १२
 उभा उ नूनं तद्विदं १०, १०६, १
 उभा शिष्यधुनं परा ३, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा विपि स्त्रिया १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा २, ५, ७
 उभा विषतमभिना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभायां देव सवितः २, ६७, २५; वा. य. १९, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
 उभा वामिन्द्राग्नी बाहुवध्या ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा संसा नयामासविधा १, १८५, ९
 उभा हि दक्षा भिषजामयो ८, ८६, १
 उभे अस्मै पीयगतः २, २७, १५
 उभे चिद्विद् रोदसी ७, २०, ४
 उभे चापापृथिवी विश्वमिन्धे ९, ८१, ५

उभे धुरी वक्षिरा पिच्छमानः १०, १०२, ११
 उभे पुनामि रोदसी ऋतेन १, १३३, १
 उभे भद्रं जोष्यते न मेने १, ९५, ६
 उभे यत्ने सहिता धुमे अंघ ७, ९६, २
 उभे यद्विद् रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९; १०९०
 उभे सुभद्रं सर्पिषो ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
 उभे सोमावचाकसा ९, ३२, ४
 उभोभयाविन्दुपयेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यज्ञाय चक्रयुधि ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उर गन्धूतिरभयानि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गभीरं जनुषा ३, ४६, ४
 उर गन्धस्त्रे ३ तने ८, ६८, १२
 उर ते प्रयः पर्येति शुभ १, ९५, ९
 उरं नृष्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु नेवि ६, ४७, ८; अथर्व. १९, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उर वां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुष्यचसा महिनी जसश्च १, १६०, २
 उरुष्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुष्यचा नो महिषः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुसंसा नमोवृषा ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुष्या णो भनिशस्त्रे १, ९१, १५
 उरुष्या णो मा परा दाः ८, ७१, ७
 उरुणसावस्तुषा १०, १४, १२; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. ब्रा. ६, १, १
 उरोह इन्द्र राखो ५, १८, १; साम. ३६६
 उरो देवा अनिबाधे स्वाम ५, ४२, १७; ४३, १६
 उरो मर्दो अनिबाधे वषर्धे ३, १, ११
 उरो वा ये अतरिक्षे मर्दति ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी वज्रुके बुरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सधनी वृहती ऋतेन १, १८५, ६
 उरुक्पातुं शुशुल्कपातुं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवासीवा उच्छात्र नु १, ४८, ३
 उवे अस्म सुकात्मिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, ११६, ७
 उवोचिध हि मघवन् ७, ३७, ३
 उशना काश्यप्सवा ८, २३, १७

उशाना यत्परावत् ८, ७, २६
 उशाना यत्सहस्यैः ५, २९, ९
 उशंतस्त्वा नि धीमहि १०, १६, १२; अथर्व. १८, १, ५६;
 वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १
 उशंता दूता न दूमाय गोपा ७, ९१, २
 उशंति वा ते अमृतास १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३
 उशन्तु पु णः सुमना उपाके ४, २०, ४
 उशिकपावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४;
 तै. सं. ४, २, २, २
 उशिकपावको वसुमां तु १, ६०, ४
 उष आ माहि भानुना १, ४८, ९
 उष उषो हि वसो अग्रं १०, ८, ४
 उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६२, २
 उषसः पूर्वा अघ यत् ३, ५५, १
 उषसो न केतवो १०, ७८, ७
 उषस्त्वितिभ्रमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य.
 ३४, ३३; नि. १२, ६
 उपस्तमश्वा यशसं सुवीरं १, ९२, ८
 उषा अप स्वसुस्तमः १०, १७२, ४; साम. ४५१; अथर्व.
 १९, १२, १
 उषा उच्छन्ती समिधाने १, १२४, १
 उषासानक्ता बृहती १०, ३६, १
 उषो अघेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२
 उषो देव्यमस्थो वि माहि ३, ६१, २
 उषो न जारः दृष्टुपाजो ७, १०, १
 उषो न जारो विभावो १, ६९, ९
 उषो भद्रेभिरा गहि १, ४९, १
 उषो मघोन्या बह सृते ४, ५५, ९
 उषो यदग्निं समिधे चक्रे १, ११३, ९
 उषो यदघ भानुना १, ४८, १५
 उषो ये ते प्र यामेषु १, ४८, ४
 उषो वाजं हि वंस्त्र १, ४८, ११
 उषो वाजेन वाजिनी मघेता ३, ६१, १
 उष्टारेव फर्वरेषु १०, १०६, २
 उस्ता वेद वसूनां ९, ५८, २; साम. १०५८
 ऊती देवानां वयमिन्द्रवतः १, १३६, ७
 ऊती शचीवस्तव १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३
 ऊरुभ्यां ते अष्टीवज्रयो १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
 २०, ९६, २०
 ऊर्जं गावो यवसे १०, १००, १०

ऊर्जं नो पौंश्च पृथिवी ६, ७०, ६
 ऊर्जा देवां अवस्योजसा स्वां ८, ३६, ३
 ऊर्जो नपाजातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
 १२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २
 ऊर्जो नपातं स हिनायं ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
 २७, ४४
 ऊर्जो नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४
 ऊर्जो नपातमध्वरे ३, २७, १२
 ऊर्जो नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२
 ऊर्जो नपात्सहसावन् १०, ११५, ८
 ऊर्णप्रदा वि प्रथस्त्राभ्य ५, ५, ४
 ऊर्ध्वं ऊषु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
 ११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 ऊर्ध्वं ऊषु णो अध्वरस्य ४, ६, १
 ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो ४, १४, २
 ऊर्ध्वं तुनुमैवतं त ओजसा १, ८५, १०
 ऊर्ध्वं भातुं सविता देवो ४, १३, २
 ऊर्ध्वस्तिष्ठान ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
 २०, ४५, ३
 ऊर्ध्वो धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २
 ऊर्ध्वो यत्ने धेतिनी भूत् १०, १०५, ९
 ऊर्ध्वोसस्त्वान्विबन्धवः ७, ३१, ९
 ऊर्ध्वो हि ते दिवेदिवो ८, ४५, १२
 ऊर्ध्वो अग्निः सुमति ७, ३९, १
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि १०, १२३, ७; साम. १८४४
 ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके ९, ८५, १२
 ऊर्ध्वो प्रावा बृहदग्निः १०, ७०, ७
 ऊर्ध्वो प्रावा वसवो १०, १००, ९
 ऊर्ध्वो नः पाण्डुरसो १, ३६, १४; तै. ब्रा. ३, ६, १, २
 ऊर्ध्वो भव प्रति विष्वा ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
 तै. सं. १, २, १४, २
 ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अंकारि ३, ४, ४
 ऊर्ध्वो वामशिरध्वरेषु ६, ६३, ४
 ऊर्ध्वो ह्यस्त्रादध्यन्तरिक्षे २, ३०, ३
 ऊर्मियैस्ते पवित्र आ ९, ६४, ११
 ऋक्सामाभ्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११
 ऋचा कपोतं तुदत् १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १
 ऋचां स्वः पोपमास्ते १०, ७१, ११; नि. १, ८
 ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् १, १६४, ३९; अथर्व. ९, १०, १८;
 तै. ब्रा. ३, १०, ९, १४; तै. आ. २, ११, १;
 नि. १३, १०

कृजिप्प इमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 कृजिपे परि वृद्धि ६, ७५, १२; वा. य. २९, ४९; तै. सं.
 ४, ६, ६, ४
 कृजीत्वेनी रुगती १०, ७५, ७
 कृजीपी इयेनो ददमानो ४, २६, ६
 कृजीपी वज्री वृषभस्तुरापाद् ५, ४०, ४; अथर्व. २०, १२, ७
 कृजुः पवस्व वृजिनस्य ९, ९७, ४३
 कृजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 कृजुरिच्छतो वनवत् २, २६, १
 कृज्रसुक्षणयाये ८, २५, २२; नि. ५, १५
 कृज्राविन्द्रो आ वदे ८, ६८, १५
 कृतं येमान कृतमिद्वनो ४, २३, १०
 कृतं वदन्तुतुम्न ९, ११३, ४
 कृतं वोचे नमसा वृच्छव ४, ५, ११
 कृतं संसन्त कृदुदीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 कृतज्येन क्षिप्रण २, २४, ८
 कृतं च सत्यं चाभीष्टाव १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 कृतं चिकित्स्व कृतमित् ५, १२, २
 कृतधीतय आ गत ५, ५१, २
 कृतं दिवे तद्वोचं पृथिव्यै १, १८५, १०
 कृतं देवाय कृण्वते २, ३०, १
 कृतवृतेन सपत्नेतिरं ५, ६८, ४; साम. १४६६
 कृतस्य गोपा न दुष्या ९, ७३, ८
 कृतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 कृतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०?
 कृतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 कृतस्य इहहा धरुणानि ४, २३, ९
 कृतस्य देवा अनु व्रता १, ६५, ३
 कृतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 कृतस्य प्रेषा कृतस्य भीतिः १, ६८, ५
 कृतस्य बुध उपसामिपय ३, ६१, ७
 कृतस्य रहिममनुयच्छमाना १, १२३, १३
 कृतस्य वा केशिना योग्याभि ३, ६, ६
 कृतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
 कृतस्य हि धेनवो वावशानः १, ७३, ६
 कृतस्य हि प्रसितिर्घोः १०, २२, ४
 कृतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 कृतस्य हि शुश्रुः सति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 कृतस्य हि सद्वतो १०, १११, २
 कृतायिनी मायिनी १०, ५, ६
 कृतायरी दिवो अर्कैर्बोधा ३, ६१, ६

कृतावान कृतजाता कृतावृवो ७, ६६, १३
 कृतावान यजियं विप्रमुक्थं ३, २, १३
 कृतावानं विचेतसं ४, ७, ३
 कृतावानः प्रतिचक्ष्या २, २४, ७
 कृतावानमृतायवो ८, २३, ९
 कृतावानं महियं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य.
 १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
 कृतावाना नि पेटवः ८, २५, ८
 कृतावा यस्य रोद्वती ३, १३, २
 कृतुर्जनिषी तस्या २, १३, १
 कृतेन कृतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
 कृतेन कृतं नियतमीळ ४, ३, ९
 कृतेन कृतमपिहितं ५, ६२, १
 कृतेन देवः सविता शमायन्त ८, ८६, ५
 कृतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 कृतेन मित्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 कृतेन यावृतावृवा १, २३, ५; साम. ७९४
 कृतेन हि ऋमा वृषभश्चिदक्तः ४, ३, १०
 कृतेनाद्रिं व्यसन्मिद्वन्तः ४, ३, ११
 कृते स विन्दते युधः ८, २७, १७
 कृदूदरेण सख्या सचेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १२, ३,
 नि. ६, ४
 कृधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
 कृधक्सोम स्वस्ये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 कृधगित्था स मर्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 कृधयस्ते सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 कृध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 कृधुक्षणं न वर्तव ८, ४५, २९
 कृधुक्षणाभिद्रमा हुव ऊतये १, १११, ४
 कृधुक्षणो वाजा ७, ४८, १
 कृधुतो रयिः प्रथमश्व ४, ३६, ५
 कृधुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 कृधुसुधुक्षणा रयि ४, ३७, ५
 कृधुसुधुक्षा कृधुर्विधतः १०, ९३, ८
 कृधुसुधुक्षिरमि वः ७, ४८, २; नि. ५, २
 कृधुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 कृधुर्न रथ्यं नवं ९, २१, ६
 कृधुर्भराय सं शिशानु साति १, १११, ५
 कृधुर्विन्वा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
 कृधुश्चक इन्धं चारु नाम ३, ५, ६
 कृधो न नृप्यश्व ८, ४, १०

ऋषभं मा समानानां १०, १६६, १
 ऋषि नरावहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
 ऋषिमना य ऋषिकृत् १, १६, १८; साम. ११७६
 ऋषिर्न स्तुभ्या विष्णु प्रदासः १, ६६, ४
 ऋषिर्दिग्गः पुरस्ता १, ८७, ३; साम. ६७९
 ऋषिर्हि पूर्वजा असि ८, ६, ४१
 ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, २
 ऋष्टयो वो मरुतो ५, ५७, ६
 ऋषस्त्वमिन्द्र शूर जातः १०, १४८, २
 ऋष्या ते पादा म यजिगाती १०, ७३, ३
 एक पवाश्रिर्बहुधा ८, ५८, २
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयस् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १
 एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. आ. ३, ६;
 नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २
 एकं च यो विशति ७, १८, ११
 एकं तु त्या सत्यति पांचजन्यं ५, ३२, ११
 एकपाशुयो द्विपदो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, २, २७; ३, २५
 एकया प्रतिधापिबत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराक्षस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
 एकस्त्वहुरास्यविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विम्बस्त्वोज १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाय १, ११६, २१
 एकाचेतसरस्वती नदीनां ७, ९५, २
 एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
 एको बहूनामसि मन्यवीळि १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ लो अवीवशन् ९, २१, ७
 एत उ ल्ये पतयन्ति श्रया तवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, २०
 एत उ ल्ये प्रत्यहश्नन् १, १९१, ५
 एतं वां स्तोममध्विना १०, ३९, १४
 एतं शंसमिद्रामस्मयुद्धं १०, ९३, ११
 एतं शर्ष धाम यस्य सूरैः १, १२२, १२
 एतश्चन त्वो विधिकेवेषास् १, १५२, २
 एतत्त हन्त्र वीर्यम् ८, ५४, १
 एतस्यत्त हन्त्र कृष्ण उक्थं १, १००, १७
 एतस्यत्त हन्त्रियं ६, २७, ४
 एतस्यत्त योजयमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतत्तस्या धनः वावे ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतद्देवत वीर्यं ४, ३०, ८
 एतद्देवो जरितमोषि शृङ्गाः ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; वै. भा. २, ४, ७, ४
 एतं एवं हस्तिरो दत्ता ९, ३८, ३; साम. १२७९
 एतं गितस्य योषणो ९, ३८, २; साम. १२७५
 एतस्तु त्वं दश क्षियो ९, १५, ८; साम. १२७३
 एतस्तु त्वं दश क्षियः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतस्तु त्वं मद्बभूव सहा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं नृजन्ति मज्यं पवमानं ९, ४६, ६
 एतं नृजन्ति मज्यं सुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. १२६८
 एतं मे क्षोमं तना १०, ९३, १२
 एतं मे क्षोममूर्ध्न्यं ५, ६१, १७
 एता अक्ष धाशुषाणास हृष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्धमिति हृष्टा ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९१;
 १३, ३८
 एता अर्धम्यल्लता भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्या उपसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्याः प्रत्यहश्नन् ७, ७८, ३
 एता चिकित्वा भूमा १, ७०, ६
 एता चीनानि ते कृता ८, ७७, ९
 एता ते अन्न उचयानि वेषो जुष्टानि १, ७३, १०
 एता ते अन्न उचयानि वेषोऽवोचम ४, २, २०
 एता ते अग्ने जनिमा ३, १, २०
 एता त्या ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६
 एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि धीरो निषया चिकेत ७, ५६, ४
 एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९
 एतानि वां श्रवस्या १, ११७, १०
 एतानि वामध्विना वधैरानि १, ३९, ८
 एतानि वामध्विना वीर्याणि १, ११७, २५
 एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
 एता नो अग्ने सौमगा ७, ३, १०; ४, १०
 एताभ्यग्ने नवतिं सहसा १०, ९८, ११
 एताभ्यग्ने नवतिर्नव १०, ९८, १०
 एतायामोप गन्धमन्त १, ३३, १
 एतावताश्चिदेपां सुभ्रं ८, ७, १५
 एतावतस्य ईमह इन्द्र ८, ४२, ९
 एतावतस्ते वसो विद्याम ८, ५०, ९
 एतावद्वा कृष्णवस् ८, ५, २७
 एतावद्देववस् ५, ७९, १०

पतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 एता विश्वा चक्षुर्वा ५, २९, १४
 एता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
 एता विश्वा सवना तृता १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वदम्युद्यता २, ३१, ७
 एति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
 एते अष्टप्रमाणावो ९, ६३, ४
 एते अष्टप्रमिन्द्रवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते त्वे मानवो दर्शतायाः ७, ७५, ३
 एते त्वे वृथगस्य ८, ४३, ५
 एते पुष्टेभिर्विंशं ७, ७, ६
 एते धामान्यायां ९, ६३, १४
 एते धावन्तीन्द्रवः ९, २१, १
 एते नरः स्वपसो १०, ७६, ८
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा १, ३१, १८
 एते पूता विपक्षितः (०) विपा ९, २२, ३
 एते पूता विपक्षितः (०) सूर्यासो ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते शृङ्गानि रोदसोः ९, २२, ५
 एते नृष्टा अमत्स्याः ९, २२, ४
 एते वदन्ति वातवत् १०, ९४, २
 एते वदन्त्यविद्वज्जना १०, ९४, ३
 एते वाता हवोरवः ९, २२, २
 एते विश्वानि वार्या ९, २१, ४
 एते शमीभिः सुशमी १०, २८, १२
 एते सोमा अति वाराण्यव्या ९, ८८, ६
 एते सोमा अभि गव्या ९, ८७, ५
 एते सोमा अभि प्रियं ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा अष्टक्षत ९, ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पवमानास ९, ६२, २
 एते सोमास आशवो ९, २२, १
 एते सोमास हन्तवः ९, ४६, ३
 एते स्तोमा नरा नृत्तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो न्वद्य सुष्यो ५, ४५, ५
 एतो निवन्त्रं खवाम शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०, १४०२
 एतो निवन्त्रं खवाम सख्यायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 एतो निवन्त्रं खवाममेवानं ८, ८१, ४
 एतो मे गावो प्रमरस्य १०, २७, २०
 एदं मरुतो अश्विना ५, २६, ९

एदु मध्वो मदिन्तरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४;
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एनाह्युषेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १२; नि. ५, ११
 एना मन्दातो जहि शूर ६, ४४, १७
 एना वयं पयसा ३, ३३, ४
 एना विश्वान्ययं आ ९, ६१, ११; साम. ५२४; ६७४;
 वा. य. २६, १८
 एना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४९;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एन्दो पार्ष्णिं रविं ९, २९, ६
 एन्द्र नो गधि प्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र याहि पीतवे ८, ३३, १३
 एन्द्र याहि मस्य ८, १, २३
 एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३८८; १८०७
 एन्द्र वाष्पु नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो वृषति १०, ४४, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 एन्द्र सानसि रविं १, ८, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. वा. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्य कुक्षा पवते ९, ८०, ३
 एन्द्रो बर्हिः सीदत १०, ३६, ५
 एभिर्धुभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एभिर्न हन्त्राहभिः ७, २८, ४
 एभिर्नुमिरिन्द्र त्वायुभिः ४, १६, १९
 एभिर्नो अकैर्मेवा ४, १०, ३; साम. १७७९; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एभिर्मेव सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अममेवतीः १०, ३०, १४
 एमाक्षुमाशवे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं सजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 एमेनं प्रसेवत ६, ४२, २; साम. १४४१
 एवाँ अग्निं वसूयवः ५, २५, ९
 एवाँ अग्निमजुर्वसुः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुषीरवाँ १०, ६४, १६
 एवाग्निं सहस्रं ७, ४२, ६
 एवाग्निगोतमेभिर्मेवावा १, ७७, ५
 एवाग्निर्मतेः सह १०, ११५, ७
 एवा च त्वं सारम १०, १०८, ९
 एवा जहानं सहस्रे ६, १८, ५
 एवा त इन्द्रो सुन्वय ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचयमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्रं इन्दुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता विश्वा चक्रवांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमतिं ५, २७, ३
 एवा ते गृत्समदाः २, १९, ८
 एवा ते वयमिन्द्रं भुजतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा ध्वामिन्द्रं वज्रिन्नव ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवां इन्द्रो विष्ये १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ९७, २१
 एवा न इन्द्रं वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रातिभिरव ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मघवा ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिपिच्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिपिच्यमानो वयो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्य ६, ५०, १५
 एवा न स्पृधः सम ६, २३, ९
 एवा नूनसुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृमिरिन्द्रः सुश्रवस्या १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतेषु २, २, ९
 एवा नो अग्ने विद्धा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसावं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदितो ९, ९७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रलया ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रपुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अपः स्वः ९, ९१, ६
 एवा ऋतेः सूरुरवीवृधः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा बभ्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महानृहृद्वो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, १२
 एवा मदो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवामृताय महे क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव ऋतुमां ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुवीमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवारो वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं वृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामह्ण ऊतये (०। इन्द्राग्नी) ८, ३८, ९
 एवा वामह्ण ऊतये (०। नासत्या) ८, ४२, ६
 एवा सत्यं मघवाना युवं ४, २८, ५
 एवा हि ते विभूतयः १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५; ७१, ५
 एवा हि ते शं सवना १, १७३, ८
 एवा हि ध्वामृतया यातयन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वधयन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जज्ञुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयुः ८, ९२, २८; साम. २३२; ८१४।
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्य काम्या १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य सूनृता १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; वा. य.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेप तुविकूर्मिः ८, २, ३१
 एवेदेपा पुरुतमा हतोक्तं १, १२४, ६
 एवेन सद्यः पर्येति १, १२८, ३
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पविवांसा १, १०८, १३
 एवेन्नु कं सिंधुमेभिः ७, ३३, ३
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७, अथर्व. २०, ९४, ७
 एष इन्द्राय वायवे ९, २७, २; साम. १२८७
 एष उ स्य पुरुषतो ९, ३, १०; साम. १२६५
 एष उ स्य वृषारथो ९, ३८, १; साम. १२७४
 एष एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एष कविरभिष्टुतः ९, २७, १२; साम. १२८६
 एष क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एष गन्धर्वचक्रद्व ९, २७, ४; साम. १२८९

एष प्रावेव जरिता ५, ३६, ४
 एष च्छायाः पुरो १, १६२, ३; वा. य. २५, २६; तै. सं.
 ४, ६, ८, १
 एष तुषो अभिद्युतः ९, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यासरत् ९, ३, ८; साम. १२६३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो लमल्यः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथयति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विपन्युभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विपा ह्रतो ९, ३, २; साम. १२६१
 एष द्रप्तो हृपमो ६, ४१, ३
 एष धिया याल्लया ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्नि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्रे अक्षरत् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमौ ९, ११०, ११
 एष पुरु धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष प्र कोशे मधुमौ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रत्नेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रत्नेन मग्मना ९, ४२, २; साम. ७५९
 एष प्रत्नेन वयसा ९, ७७, ४७
 एष प्र पूर्वीरव १, ५६, १
 एष रुक्मिभिरायते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसुनि पिष्टना ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो महत् इयं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो महतो नमत्वा १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अश्विनावकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवावश्विना ४, १५, ९
 एष विमैरभिद्युतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्वविरपवते ९, ७७, ५६
 एष विश्वनि वायो ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिष्ठदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषवतः ९, ६२, ११
 एष शुभ्यदायः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुभ्यसिष्यदत् ९, २७, ६ साम. १२९०
 एष शृङ्गाणि दोधुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमो अशि त्वचि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अचिक्रदत् ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; गे. आ. १, २१
 एष स्तोमो माहन् दार्धो अरुध ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्य कारुर्जरते ७, ६८, ९
 एष स्य ते तन्वो २, ३६, ५; अथर्व. २०, ६७. ६
 एष स्य ते पवत ९, ९७, ४६
 एष स्य ते मधुमौ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्य धारया सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्य परि पिच्यते ९, ६२, १३
 एष स्य पीतये सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्य मानुरुदियति ४, ४५, १
 एष स्य मघो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्य मानुवीर्या ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्य मिश्रावरुणा नृचक्षाः ७, ६०, २
 एष स्य वां पूर्वैरत्वेव सख्ये ७, ६७, ७
 एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६९
 एषा गोभिररुणेभिः ५, ८०, ३
 एषा जन् दर्शता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदशि उवातिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदशि व्यच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राघमः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा ययौ परमादन्तः ९, ८७, ८
 एषा युक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा व्येनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुभ्रा न तन्वो ५, ८०, ५
 एषा स्या नव्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
 एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्या वो महतोऽनुमर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अपूर्वा १, ४६, १; साम. १७८; १७२८
 एष गमनृवयः सोम १०, १०८, ८
 एष देवा मयोमुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एष वां मुपितपसवो ८, ५, ३३

एह हरी ब्रह्मयुजा ८, २, २७; साम. १६५८
 एहि मेहि कनो दिवीवि ८, ६४, ४
 एहि मयुर्देवयुः १०, ५१, ५
 एहि वां विद्युचो ६, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि सोमो अमि स्वराभिः १, १०, ४
 एह्यग्न हह होता नि १, ७६, २
 एह्य पु ब्रवाणि ६, १६, १६; साम. ७, ७०५; वा. य. २६, १३
 ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐताश्रयेषु तस्थुषः ५, ५३, २
 ऐतु पूषा रयिर्भगः ८, ३१, ११
 ऐभिरग्ने हुवो गिरो १, १४, १
 ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐभिर्देवे बृष्ण्या पौस्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकम्पि पुरुकृत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८
 ऐषु धावाष्टिवी १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवध्याः ५, ७९, ६
 ओकिवांसा जुते सर्वा ६, ५९, ३
 ओ वित्सखावं सख्या १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तदस्य पितृवि ८, ६, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओमिहं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 ओ त्यमह आ रथं ८, २२, १
 ओ त्ये नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमापो मानूरी ६, ५०, ७
 ओमासध्वर्णीयतो १, ३, ७; ऐ. आ. १, ४; वा. य.
 ७, ३३, तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्वपा अमर्त्यो १०, १२७, २
 ओ धृष्टिर्विद्व्या ७, ४०, १
 ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदन्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति मातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषमितृधिवीमहं १०, ११९, १०
 ओ पु धृष्टिवराघसो ७, ५९, ७
 ओ पु प्र याहि वाजेभिः ८, २, १९; साम. २२७
 ओ पु बृष्णः प्रयज्यन् ८, ७, ३३

ओ हु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
 ओ यू णो अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७
 ओष्ठाधिब मन्वास्त्रे वदन्ता २, ३९, ६
 ओ सुष्टुत इन्द्र याहि १, १७७, ५
 औच्छत्सा रात्री परितवम्भा ५, ३०, १४
 और्वेष्टुवच्छुचि ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 का ह्यं वो निष्पन्न चिकेत १, ९५, ४
 क ह्यं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई वेद जुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई व्यक्ता नरः सनीळाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवरकः शृणास्को यजाते ६, ४७, १५
 क ई पते तुज्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ जु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
 क उ श्रवत्कतमो यशियानां ४, ४३, १
 कं साधः कं ह राच्छयः का ५, ७४, ३
 कः कुमारमजनयत् १०, १३५, ५
 कः शिवद् बृक्षो निष्ठितो मध्ये १, १८२, ७
 कर्दवे वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
 ककुहं चित्रा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्रं यदकृत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कण्वा इव भृगवः सुवां इव ८, ३, १६; साम. १३६३
 अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
 कण्वास इन्द्र ते यति ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्पृष्ण्या एषत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३
 ५७, १६
 कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कल्पयः कति सुवांसः १०, ८८, १८
 कथा कदस्या उपसो ४, २३, ५
 कथा कविस्तुवीरवाक्कया १०, ६४, ४
 कथा त एतद्दहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अग्ने जुचयन्त आयोः १, १४७, १
 कथा दासोम नमसा सुदान् ५, ४१, १६
 कथा दातोमाग्ने १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य दाम १०, ६४, १
 कथा नूनं वां विगना उपस्तव ८, ८६, ९

कथा महामहृषिकस्य होतुः ४, २३, १
 कथामहे पुष्टि अत्राय पृष्णे ४, ३, ७
 कथामहे स्मिन्वाय ब्रवाम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सखाय १, ४१, ७
 कथा क्षर्षां मरुताश्रुताय ४, ३, ८
 कथा शृणोति ह्ययमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सवाधः शशसानो अर्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्वरुणाय त्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कद्विविषन्त सूरयः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रशियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाध मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३, तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन स्त्रीरसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३३, ४
 ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त इन्द्र गिर्वर्ण ८, १३, २२
 कदा सुवन्नयक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
 कदा मयैमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा बसो स्त्रोत्रं हव्यतः १०, १०५, १; साम. २२८; नि. ५, १२
 कदा वां तौग्यो विषत् ८, ५, २२
 कदा सुनुः पितरं जात इच्छत् १०, ९५, १२
 कथिरथा नैः पात्रं देवयतां १, १२१, १
 कदु बुद्धमिन्द्र त्वावतो नृन् १०, २२, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कदु शिषाय धाक्षे मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कदु मेष्टा विषां रयीणां १, १८१, १
 कदु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कदु न्वस्त्वाकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ७७, ३
 कदु महीरष्टा अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कद नूनं कथमिषः पिता १, ३८, १
 कद नूनं कथमिषो यद् ८, ७, ३१
 कथिष्यासु वृषसानो अग्ने ४, ३, ६
 कद्व्राय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
 कद्व ऋतस्य धर्षसि १, १०५, ६
 कद्वो जघ महानो ८, १४, ८
 कथिकद्वजवृषं प्रमुखागः १, ४२, १; नि. ९, ४
 कथिकद्वकलशे गोभिरुप ९, ८५, ५
 कथिकद्वतु पन्थासूतस्य ९, ९७, ३२
 कथिक्रति हरिरा सृजमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कनीनकेव विद्वधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दाना असन्नत ८, ६४, ९
 कन्न्यो जतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नक्षिप्रमिषयसि १०, २९, १
 कन्या इव बहवु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याश् वारवायवी ८, ९१, १
 कन्येव तन्वाश् शासवाना १, १२३, १०
 कष्टस्रः कष्टयमुद्घातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १३७, २
 कसु शिदस्य सेनयाग्रेः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
 कनेतं त्वं युवते कुमारं ५, २, २
 कया तच्छृण्वे दास्या शविष्ठ २, २०, ९
 कया ते अग्ने अन्निरः ८, ८४, ४; साम. १५४९
 कया त्वं न ऊयाभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नक्षिप्र आ भववृत्ति ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२; अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अन्नं कृतयन्तेन ५, १२, ३
 कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, १
 कया क्षुभा सधसः १, १६५, ३
 करंम लोपधे भव १, ८७, १०
 कर्णगुह्या मघवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्त्रितिन्द्र यजतिमे ६, ३५, ३
 कर्हिस्त्रितिन्द्र यन्मन्त्रिन् ६, ३५, २
 कर्हिस्त्रिता त इन्द्र चेत्यासत् १०, ८९, १४
 कर्षिं क्षाशुः कवयो वन्वा ४, २, १२
 कर्षिः कथिरथा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
 कर्षिं केतुं धारिं भासुमग्रे ७, ६, २
 कविमस्मिमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
 कथिमिव प्रचेतसं ८, ८४, २; साम. १२४५
 कर्षिं सृजन्ति मयर् ९, ६३, २०
 कविर्न निषयम् ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नृचक्षा अभि पीमचष्ट ३, ५४, ६
 कविर्वेषसा पर्येपि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कवी नो मित्रावरुणा १, २, १; साम. ८४९
 कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उपः कथमिषे १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र त्वावसुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते जामिजैनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मानरं विषवामचिह्न ४, १८, १२

कस्त्वा सख्यो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व.
२०, १२४, २; वा. य. २७, ४०; ३६, ५; तै. आ.
४, ४२, ३

कस्मा अद्य सुजाताय ५, ५३, १२

कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १

कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४

कस्य बह्माणि जुहुयुर्बुवा १, १६५, २

कस्य धृपा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. ब्रा. २, ४, ५, १;
७, १३, १

कस्य स्विस्सवनं वृषा ८, ६४, ८

का त उपेतिर्मनसो १, ७६, १

का ते अस्त्वरकृतिः सूक्तैः ७, २९, ३

का मर्यादा वयुना कद्ध वाम. ४, ५, १३

कामस्तदग्रे समवतेताधि १०, १२९, ४; तै. ब्रा. २, ४, १, १०;
८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १

कायमानो वनात्वां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४

का राधदोत्राश्विना १, १२०, १

कारुहं ततोऽभिषक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६

का वां भृदुपमातिः कयानः ४, ४३, ४

काव्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७

कासीधमा प्रतिमा १०, १३०, ३

का सुष्टुतिः शवसः सूनुमिन्द्रः ४, २४, १

किं स ऋधक् कृणवद्य सहस्रं ४, १८, ४

किं सुबाहो स्त्रगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८

किं स्विदासीदधिष्ठानमारांभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८;
तै. सं. ४, ६, २, ४

किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०) मनीषिणो १०, ८१, ४;

वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६

किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस (०) संतस्थाने १०, ३१, ७

किं स्विन्नो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३

कितवासो यद्विरिपुर्न ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६

किं ते कृणवन्ति कीकटेपु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२

किं देवेषु त्यज एतश्चकथं १०, ७९, ६

किं न इन्द्र जिबांससि १, १७०, २

किं नो अस् द्रविणं कद्ध रानं ४, ५, १२

किं नो आतरगस्य १, १७०, ३

किमंग त्वा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३

किमंग त्वा मघवन्भोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३

किमङ्ग रभ्योदतः ८, ८०, ३

किमत्र वृक्षा कृणुधः १, १८२, ३

किमन्ये पर्यासिते ८, ८, ८

किसयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, ३

किमस्य मदे किम्वस्य ६, २७, १

किमाग आस वरुण ज्येष्ठं ७, ८६, ४

किमादमग्रं सख्यं सखिभ्यः ४, २३, ६

किमादुतासि वृत्रहन् ४, ३०, ७

किमिच्छती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५

किमित्ते विष्णो परि चक्ष्यं भूत ७, १००, ६; साम. १६२५;
तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८

किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, ११

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठान आ १, १६१, १

किमु प्विदस्यै निविदो ४, १८, ७

किमू नु वः कृणवामा २, २९, ३

किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. ब्रा.
११, ५, १, ७

किं आतासद्यदानं भवाति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२

किमयः श्विचमस एष आस ४, ३५, ४

कियती योषा मर्यतो वधूयो १०, २७, १२

कियस्त्विन्द्रो अध्येति १, ७७, १२

कियायया यत्समया भवाति १, ११३, १०

कीदृक्छिन्द्रः सरमे का दशीका १०, १०८, ३

कीरिश्चिद्वि त्वामघसे जुहाव ७, २१, ८

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७

कुत्राचिरस्य समृती ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३

कुरसा एते हर्यश्वाय श्रूय ७, २५, ५

कुरसाय शुष्णसश्रुप निवर्ही ४, १६, १२

कुमारं माता युवतिः समुन्धं ५, २, १

कुमारश्चित्तरं २, ३३, १२

कुरुश्रवणमावृण १०, ३३, ४

कुर्मस्त आशुरजं यदग्ने १०, ५१, ७

कुविच्छकृत्कुविरात् ८, ९१, ४

कुविरस देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४

कुविरसस्य प्र हि ध्रजं ६, ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व.
२०, ७८, ३

कुविरसु नो गविष्ठये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं.
२, ६, ११, ३

कुविदङ्ग नमसा ये वृधासः ७, ९१, १

कुविदङ्ग प्रति यथा चिद्वयन १०, ६४, १३

कुविदङ्ग यवमन्तो यवचित् १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, १;
वा. य. १०, ३२; १९, ६; २३, ३८; तै. सं.
१, ८, २२, १; ५, २, ११, २; तै. ब्रा. २, ६, १, ३

कुविद्वृषण्यन्तीभ्यः ९, १९, ५

कुबिगो अमिरुचयस्य १, १४३, ६
 कुबिन्मा गोपां करसे जनस्य ३, ४३, ५
 कुपुंनकस्तद्वयविव १, १९१, १६
 कुह त्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
 कुह यान्ता सुपुति कान्यस्य १, ११७, १२
 कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
 कुह स्वः कुह जग्मथुः ८, ७३, ४
 कुह स्विहोषा कुह वस्तोराशि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 कुविज्जायते सनयासु नद्यः १०, ४, ५
 कुष्ठो देवावशिनाद्या ५, ७४, १
 कृणुष पाज; प्रसिति न प्रथ्वी ४, ४, १; वा. य. १३, २;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कृणोत धूमं लुपणं ३, २९, ९
 कृणोस्वस्यं वरिवो य इत्या ४, २४, ६
 कृण्वतो वरिवो गवे ९, ६२, ३; साम. ८३२
 कृतं चिद्धि म्मा सनेमि द्वेयः ४, १०, ७
 कृतं न शब्दो वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. ५, २२
 कृतं नो यज्ञं विदधेयु चारं ७, ८४, ३
 कृतानीदृश्य कर्त्ता २, ४७, २
 कृते चिदत्र मरुतो रणन्त ७, ५७, ५
 कृधि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
 कृधि रत्नं सुसन्तः ३, १८, ५
 कृषी नो अहयो देव १०, ९३, ९
 कृपश्चिरफाल १०, ११७, ७
 कृष्णः क्षेतोऽरूपो १०, २०, ९
 कृष्णं त एम रुतः ४, ७, ९
 कृष्णं नितानं हरयः सुपर्णो १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९। तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कृष्णपुतौ वेविजे अस्य १, १४०, ३
 कृष्णां यदेनीमनि १०, ३, १; साम. १५४७
 कृष्णा यज्ञोर्वरुणीषु सोम १०, ६१, ४
 कृष्णा रजांसि पस्तुतः ८, ४३, ६
 केतुं यज्ञानां विदधस्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृण्वन्दिहस्परि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृण्वन्केतवे १, ६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२, ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ३, ४, ३
 के ते असे रिपवे ५, १२, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन शर्मस्सचते ८, ६०, १८

के मे मयंकं वि दवन्त ५, २, ५
 केदयामि केनी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के छा नरः श्रेष्ठतमा ५, ६१, १
 को अग्निमीडे हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचत् कृत १०, १२९, ६; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचहेवां ३, ५४, ५
 को अद्य नयौ देवकामः ४, २५, १
 को अद्य युद्धं १, ८४, १६; साम. ३४१; अथर्व. १८, १, ६;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः मधमादमा ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य शुष्मं तविषी ५, ३२, ९
 को ददर्श प्रथमं १, १३४, ४; अथर्व. ९, ३, ४
 को देवयन्मभ्रवत् १, ४०, ७
 को देवानामवो अथा ४, २५, ३
 को नानाम वचसा ४, २५, २
 को नु मर्या अमिथितः ८, ४५, ३७ तै. आ. १, ३, १; नि. ४, २
 को नु वां मित्रावरुणावृतायन् ५, ४१, १
 को नु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को न्वत्र मरुतो १, १६९, १३
 को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
 को मृत्नाति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वस्ता वासवः ४, ५५, १
 को वां दाशस्तुमतये १, १५८, २
 को वामद्या पुरुणां ५, ७४, ७
 को वामद्या करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 को वेद जानमेपां ५, ५३, १
 को वेद नूतमेपां ५, ६१, १४
 को वोऽन्तमरुत १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वरिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुप्रावा जरिता १०, १००, ११
 क्रतूयन्ति क्रतवो १०, ६४, २
 क्रतूयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रत्व हर्षणं सुदं ८, ७८, ७
 क्रत्वः समह दीनता ७, ८९, ३
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो ३, २, ३
 क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
 क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. ब्रा. २, ४, ६, २

कृत्वा महौ अनुवधं १, ८१, ४; साम. ४२३
 कृत्वा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
 कृत्वा शुक्रभिरक्षभिः १, १०२, ८
 कृत्वा हि शोणे अजयसे ६, २, ८
 कृत्वे दक्षाय नः कवे १, १००, ५
 कृत्वाद्मर्षिं प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
 वा. य. ३५, १९
 क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः १, ५८, ३
 क्राणा सिद्धमहीनां १, १०२, १; साम. ५७०, १०१३
 क्रीकं वः शर्षो १, ३७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
 क्रीकंलस्य सुनृता ८, १३, ८
 क्रीकजो रश्म ५, १९, ५
 क्रीकुर्मखो ९, २०, ७; साम. ९७४
 कः स्थानि नौ सख्या ७, ८८, ५
 कवः स्या वल्लु पुकृताय ६, ६३, १
 कवः श्री चक्रा शिष्टो १, ३४, ९
 कव नूनं सुदानवो ८, ७, २०
 कव नूनं कद्रो अर्थ १, ३८, २
 कव वः सुत्रा नर्वांसि १, ३८, ३
 कवः वोऽश्वाः कवाः श्रीशयः ५, ६१, २
 कवः स्य ते रुद्र मृलयाकुः २, ३३, ७
 कवः स्य वीरः को अपश्यत् ५, ३०, १
 कवः स्य वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
 कवः स्य वो मरुतः १, १६५, ६; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५
 कव सिद्धय कतमास्वधिया १०, ४०, १४
 कव खिदस्य रजसो महः १, १६८, ६
 कव खिदासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
 कवेभ्य कवेदसि ८, १, ७; साम. २७१
 क्षत्रं जिवत्सुत ८, ३५, १७
 क्षत्राय रवं श्रवसे १, ११३, ६
 क्षत्राय स्वमवसि ८, ३७, ६
 क्षप उरश्च दीदिदि ७, १५, ८
 क्षपो राजन्नुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५, ३७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ५
 क्षिबन्तं स्वमक्षिबन्तं ४, १७, १३
 क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
 क्षेत्रमिव वि मनुः १, ११०, ५
 क्षेत्स्व पतिना वयं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
 नि. १०, १५

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तं ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
 नि. १०, १६
 क्षेत्रादपश्यं सनुतः ५, २, ४
 क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
 क्षेमो न साधुः १, ६७, २
 स्त्रे रस्यस्य सेऽनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
 शृण्वन्तं दाक्षुषो मृदं ८, ८५, ६
 गगानां स्वा गगपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
 गंता नो यश्च यक्षिणाः ५, ८७, ९
 गम्यारा हि ख्योऽवसे १, १७, २
 गंत्यान्ति सवना हरिभ्यां ६, २३, ४
 गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
 गमद्वाजं वाजयस्मिन् सत्यः ७, ३२, ११
 गमयस्व वसुन्या हि वांसिचं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
 गंभीरां उदधीरिव ३, ४५, ३; साम. १७१०
 गंभीरेण न उरुणामग्निमेवः ६, २४, ९
 गयस्त्वानो अमीवहा १, ९१, २२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गमं धेहि सिनीवाहि १०, १८४, २; अथर्व. ५, ५५, ३;
 शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 गमं तु नौ जनिता वपती कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
 गमं तु सं नन्वेषामवेद ४, २७, १; वे. आ. २, २४
 गमं मातुः विभृषिता ६, १६, ३५; साम. १३२७
 गमं योषामदधुर्वस्मासनि १०, ५३, ११
 गमो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
 गमो वो अपां गमः १, ७०, ३
 गवामिव क्षियसे शृंगसुतमं ५, ५९, ३
 गवाशिरं मन्थिनमिन्द्रं शुक्रं ३, ३२, २
 गवयन्त इन्द्रं सख्याय विप्राः ४, १७, १६
 गवो धु णो यथा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
 गायपतिं मेधपतिं १, ४३, ४
 गायक्षवसं सत्यतिं ८, २, ३८
 गामज्ञेय आ हवति १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 गायत्रेण प्रति मिमीते अकं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, १
 गायस्त्वाम नमन्यं १, १७३, १
 गायन्ति स्वा गायत्रिणो १, १०, १; साम. ३४२; १३४४;
 तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
 गार्हपत्येन संख्य १, १५, २२
 गाव हव ग्रामं यूयुधिरिवावा १०, १४९, ४
 गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
 वा. य. १३, १९; ७१

गावक्षिदा समभ्यवः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न चूपयुप यन्ति ८, ४६, ३०
 गावो सगो गाव इमो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व.
 ४, २१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
 गावो यव प्रभुता अयो अक्षन् १०, २७, ८
 गिरयक्षिति मिहते ८, ७, ३४
 गिरय वास्ते गिर्वाहः ८, १, ३०
 गिरय इदं जोजसा ९, १, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा य एषा पुनजक्षरी ते ७, ३६, ४
 गिरा यदी सवयवः ९, १४, १
 गिरा यज्ञो न संभुतः ८, ९३, २; साम. १२२४; अथर्व.
 २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 गिरिर्न यः श्वतर्वां श्वय इन्द्रः ४, २०, ६
 गिरिराजानजमानां अधारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, ९४, ८
 गिरो ज्येष्ठानप्यरं जुषेयां ८, ३५, ६
 गिर्वजः पाहि नः सुतं ३, ४०, ६; साम. १९५५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्णं बुवन् तमसायगृहं १०, ८८, २
 गीर्भिर्विप्रः प्रसतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 गुहा शिरो निहितमृगक्षी १०, ७९, २
 गुहा सतीत्य समना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुहं गृहं २, ११, ५
 गृहता गुहं तमो १, ८६, १०
 गृणाना जमयमिना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गृणानो आङ्गिरोभिर्वस १, ६२, ५
 गृणे सद्विन्द्र ते श्व ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गृभीतं ते मन इन्द्र द्विर्वाहः ७, २४, २
 गृष्णासि ते सौभगत्वाय इत्यं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गृष्टिः सख्यः श्वविरं वषाता ४, १८, १०
 गृष्टगृष्टमहना वाय १, १२३, ४
 गृष्टमेचात आगत ७, ५२, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गृष्टो वाय्वरं कृतो १०, ११९, १३
 गोक्षिता बाहु अमितकतुः १, १०२, ६
 गोक्षिः सोमो रयजिद् ७, ७८, ४
 गोक्षिदं गोचिदं वज्रबाहुं १०, १०३, ६; साम. १८५४;
 अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोक्षिमिभिर्जुं धरिरे सुपारं ३, ५०, ३
 गोक्षिर्वादीमन्ये अजयत् ८, १, ६; नि. ५, ३
 गोक्षिर्वातो अजयते सोमरी ८, २०, ८

गोमिष्टेसामतिं दुरेवां १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०;
 अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८२, १०; २४, १०
 गोमदवावद्वयवसुवीरं ५, ५७, ७
 गोमव् दु नास्तया २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमक्ष इन्द्रो अमवत् ९, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमक्षः सोम वीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो वच्चुभयम्ते १, ८५, ३
 गोमो अग्नेर्विमो अक्षी यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४;
 ३, १, ११, १
 गोमापुरदावजमापुरदाव् ७, १०३, १०
 गोमापुरेको सजमापुरेकः ७, १०३, ६
 गोमित्ववस्य वसुक्षिदिग्व्य २, ८६, ३९; साम. ९५५
 गोवा इन्द्रो नृवा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोपु प्रशक्षि वनेषु चिरे १, ७०, ९
 गोरीमिन्दु वरसं मिषंते १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६;
 १, ८; नि. ११, ४२
 गोरीमिमाय सल्लिखि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१;
 १३, १, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. ब्रा. १, ९, ४;
 नि. ११, ४०
 गोर्ध्वयति मरुतां ८, ९४, १; साम. १४९
 गोश्च यक्षरश्च वावृधन्त ६, ६८, ४
 ग्रन्थि न वि एव ग्रथितं ९, २७, १८
 ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हिं कं ६, ५१, १४
 ग्रावाणेष तदिदं अरेये २, ३९, १
 ग्रावाणो अप वृष्णुनां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न सूर्यः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वद्वप रक्षासि सैषवः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा गुणो अमि हुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ग्राह्वा युयुजानः सपर्व ५, ४०, ८
 ग्रीवाभ्यस्त उणिग्राह्यः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २;
 २०, ९६, १८
 ह्युनेव विष्मतिव जहा १, ३६, १६
 हर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतः १०, ११४, १
 हर्मेव मधु जरे सनेक १०, १०६, ८
 हुतं न पतं तनूरेपाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 हुतपृष्ठा मनोबुजो १, १४, ६
 हुतप्रतीकं व नातस्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 हुतपृष्ठः सोम्या ८, ५९, ४

घृतमध्वैद्यश्चर्य वर्धनं १०, ६९, २
 घृतं पवस्व धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
 घृतं मिमिक्षे घृतमस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८; तै. आ.
 १०, १०, २
 घृतवती शुवनानामभिभि ६, ७०, १; साम. ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 घृतवन्तः पावक तै. ३, २१, २; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 घृतवन्तस्युप मासि १, १४२, २
 घृताहवन दीदिवः १, १२, ५
 घृताहवन संत्येमा १, ४५, ५
 घृतेन यावाघृथिवी अभीवृते ६, ७०, ४
 घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 घृपुः इयेनाय कृत्वने १०, १४४, ३
 घृपु पावकं वानिनं १, ६४, १२
 गतो वृत्रमतत्रोदसी १, ३६, ८
 ग्रन्थप्राण्यप द्विपो ८, ४३, २६
 चकार ता कृणवन्तु नमन्या ७, २६, ३
 चक्रवांस ऋभवस्तदृच्छत १, १६१, ४
 चक्रं यदस्याप्त्वा निषत्तं १०, ७३, ९; साम. ३३१
 चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते ५, ३६, ३
 चक्राणासः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
 चक्राये हि सधयङ् नाम भद्रं १, १०८, ३
 चक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसः ९, ७७, ५
 चक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो घेहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, २५;
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्र ई घृतदुहः सचते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गव्यस्य ५, ३०, १५
 चतुर्बिद्दमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवति च नाम १, १५५, ६
 चतुष्कपर्दी युवतिः सुपेक्षाः १०, ११४, ३; तै. ब्रा.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५; ७, १४
 चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 चत्तो इतश्चत्तासुतः १०, १५५, २
 चत्वार ई विअति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्दशरथस्य १, १२६, ४
 चत्वारि ते असुर्योणि नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. ब्रा. २, ८, ८, ५; शत. ब्रा.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, ९
 चत्वारि श्रेया श्रयो अस्य पादा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा पेजवनस्य दानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा मयशीरस्य १, १२२, १५
 चनिष्टं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमसि चन्द्ररथं हरिश्चतं ३, ३, ५
 चन्द्रमा अश्वत्तरा १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, २०
 चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूपच्छयेनः शङ्खो ९, ९६, १९; साम. ११७७
 चरन्वसो रुद्राणि ८, ७२, ५
 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदिपणं १, ११६, १५
 चरुर्न यस्तर्मांलय ९, ५२, ३
 चरुंयं मरुतः पृथु १, ६४, १४
 चरुणीष्टं मधवानसुवर्धं ३, ५१, १; साम. ३७४
 चाकल्पे तेन ऋषयो मनुष्याः १०, १३०, ६
 चिकित्स्विमनसं ५, २२, ३
 चिते तद्वा सुराघसा १०, १४३, ४
 चित्तिमचिति चित्तवद् ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरां दमे विश्वायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपवर्णं १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र इन्द्राजा राजका हृदन्यके ८, २१, १८
 चित्रं ह यद्वां ओजसं न्वरित ७, ६८, ५
 चित्रं तद्वा मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानासुद्गादनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४२;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १, २, ४, १४, ४; तै. ब्रा.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६; २, १३, १; नि. १२, १६
 चित्रस्ते भातुः क्रतुग्रा अभि १०, १००, १२
 चित्रा वा येषु वीक्षितः ५, १८, ४
 चित्रैरंजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
 चित्रो यदद्वा द्धेतो न विक्षु १, ६६, ६
 चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सन्तुताः पिन्वतं धिय १०, ३९, २
 चोदयित्री सन्तुतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

कुम्भस्तुभः कुम्भमयः ५, ५२, १२

कुर्विचैतमदाश्वं ८, ८५, ५

कुण्डला सिन्धु दिव्यस्वभाव १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, ३

कुम्भमा ते दक्षिणमिन्द्र हस्ते १०, ४७, १; साम. ३१७;
तै. ब्रा. २, ८, २, ५

कुम्भे चोद पूर्वा ५, ६१, ३

कुम्भ्यां इन्द्र मिथेरुजोदं १, १७४, ६

कुम्भ्यां उ हरिभिः संभृत १, ५२, ८

कुम्भान् कुर्वन् स्वधितिर्यनेव १०, ८३, ७

कुम्भिर्ब्रह्ममिथियं ९, ६१, २०; साम. ८१६

कुम्भान् एव व्यवधत् सृष्टः १०, ११३, ४

कुम्भान् सप्तमावरो ९, १०२, ४; साम. १०१

कुम्भान् सोमं सहसे वपाथ ७, ७८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३

कुम्भानो तु शतक्रतुः ८, ७७, १

कुम्भानो हरितो वृषा ३, ४४, ४

कुम्भि हत्वा गोपीध्वया हि १०, ९५, ११

कुम्भं वस्त्रिन्महि चित्रं ६, १९, १२

कुम्भोचना दिवो २, ४२, १

कुम्भ गोपा अजनिष्ट ५, ११, १; साम. ९०७; आ. य.
१५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २

कुम्भा चित्र इवत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २

कुम्भासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २

कुम्भासो वृकवर्हिषो ८, ५, १७

कुम्भिता दिवो जमिता पृथिव्या ८, ३६, ४

कुम्भिताश्चानां जमिता गवां ८, ३६, ५

कुम्भि वोषा पतयस्कीनक १०, ४०, ९

कुम्भि हि जेन्यो अग्ने अह्ना ५, १, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४

कुम्भि उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४;
तै. ब्रा. २, ८, ३, ४

कुम्भिवा देववीतये ६, १५, १८

कुम्भीयन्तो स्वध्रुवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व.
१४, २, ७१

कुम्भीहो मरुतस्वेत्येण ७, ५८, २

कुम्भे न शेष आहूयः १, ६९, ४

कुम्भो यो मित्रावरुणा १, १२२, ९

कुम्भजन्मसिंहितो जाववेदा ३, १, २१

कुम्भयतममिती १, १८२, ४

कुम्भतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११

कुम्भतामिव तन्मयः १, १३, ११

कुम्भे कति पुरुषास्त कारिणः ८, २१, ११

कुम्भीमिरोषधीभिः ९, ११२, २

कुम्भाणः समिधये १०, ११८, ५

कुम्भावोष तद्विधिर्वि १, २७, १०; नाम. १५; १६३३;
नि. १०, ८

कुम्भवेदसे सुनवाम सोममराति १, ९९, १; तै. आ. १०, २, १;
नि. १४, ३३

कुम्भो अग्नी रोचते ३, २९, ७

कुम्भो जायते सुदिनस्ये ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

कुम्भो यदमे भुवना व्यस्यः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २

कुम्भान् प्रथमस्य १, १२३, ९

कुम्भान् वृष्णो अस्यस्य ३, ७, ५

कुम्भान् रूपमकृपन्त विप्राः १०, १२३, ४

कुम्भिः सिन्धुनां जातये १, ६५, ७

कुम्भतीतये धनुः ८, ७९, ४

कुम्भा तप्यते कितवस्य होना १०, ३४, १०

कुम्भेदस्ते मधवस्तेदयो निः ३, ५३, ४

कुम्भे पत्न्यावधि देव मंहसे ९, ८२, ४

कुम्भ्यांसि हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं.
४, १, २, ४

कुम्भं तुनुहेऽवतं तथा १, ८५, ११

कुम्भे चरितये मघोनी १, ११३, ५

कुम्भिरह नम्रमृद ८, ४३, ८

कुम्भस्तेव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८;
तै. सं. ४, ६, ६, १

कुम्भं हरन्ति वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४६

कुम्भासो अग्निं घेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७

कुम्भो नासत्यो वधि १, ११६, १०

कुम्भस्या मातुष्य १०, २०, ५

कुम्भस्य नः समिधमग्ने अथ ७, २, १

कुम्भस्य सप्रथमं १, ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १

कुम्भस्या इक्ष्वा सजोषाः ५, ४, ४

कुम्भाणो अग्ने प्रति हव्यमेव १०, १२२, २

कुम्भाणो अग्निस्त्वमेवा ८, ४४, ८

कुम्भे यो यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४

कुम्भे यो यज्ञं वोधतं हवस्य मे विधेह ८, ३५, ४

कुम्भे यो यज्ञं वोधतं हवस्य मे सत्तो १, ३६, ६

कुम्भ इन्द्राय मत्सरः ९, १३, ८; साम. ११३४

कुम्भो नरो ब्रह्मणा वः पितृणां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १

कुम्भो द्यूना अतिथिर्दुरीणे ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९;
तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५

कुम्भो मवाय देवतात हव्यो ९, ९७, १९

जुषो हि वृत्तो असि १, ४४, २; साम. १७८१
 जुष्वी न इन्द्रो सुपथा सुगानि ९, ९७, १६
 जुहुराणां चिद्विना ८, २६, ५
 जुहुरे वि चित्तयन्तो ५, १९, २; नि. ४, १९
 जेतानृभिरिन्द्रः वृत्तु शूरः १, १७८, ३
 जोषणदीमत्सूर्या सचक्ष्ये १, १६७, ५
 जोषा सवितर्यस्य ते १०, १५८, २
 जोष्यन्ते समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
 जोहूतो ऋषिः प्रथमः २, १०, १
 जोषा भागं सहसा नो २, १०, ६
 जमया अन्न वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. १२, ४३
 उवायांसमस्य यतुनस्य केतु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
 ज्येष्ठ आह चमसाह्नकरेति ४, ३३, ५
 ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं ८, २, २३
 ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधुमित्रं ९, ८६, १०; साम. १०३१
 ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अन्तु ३, ३९, ८
 ज्योतिर्वृणोत तमसो विज्ञान ३, ३९, ७
 ज्योतिष्मतीमदिति धारयन् १, १३६, ३
 ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३
 त आदिह्या आ गता सर्वतासवे जूत १, १०६, २
 त आदिह्या आ गता सर्वतासवे वृषे नो १०, ३५, ११
 त आदिह्यास उरवो २, २७, ३
 त आयजन्त द्रविणं समस्या १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
 त इन्द्राः शवसा धृष्णषेणाः ६, ६६, ६
 त इन्द्रानां सधमाद आसन् ७, ७६, ४
 त इन्द्रे वि सुभग त आहुति ८, १२, १८
 त इक्षिण्यं हृदयस्य पकेतेः ७, ३३, १
 त इन्द्रवस्य मधुमद्वि त्रिप्र ३, ३२, ४
 त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
 त उग्रस वृषण ८, २०, १२
 त ऊ पु णो मही यजन्ताः १०, ६१, २७
 तं यज्ञं बर्हिषि १०, २०, ७; अथर्व. १२, ६, ११; वा. य.
 ३१, ९, तै. आ. ३, १२, ३
 तं यज्ञसाधमपि १, ११८, २
 तं युजायां मनसो यो १, १८३, १
 तं युवं देवावचिना ४, १५, १०
 तं व इन्द्रं चतिनं ४, १९, ४
 तं व इन्द्रं न सुकृत्तु ६, ४८, १४
 तं वः सार्यं रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः सार्यं रथेषुभम् ५, ५६, ९
 तं वः सार्यं मरुतं २, ३०, ११
 तं वः सखायः सं ६, २३, ९
 तं वः सखामो मरुताम् ९, १०५, १; साम. ५६९; १०६८
 तं वर्धयन्तो मतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 तं वध्रताया १, ६६, ९; नि. १०, २१
 तं वां रथं वयमसा हुवेम वृषुभ्रवम् ४, ४४, १; अथर्व.
 २०, १४३, १
 तं वां रथं वयमसा हुवेम खोमैः १, १८०, १०
 तं वृधन्तं मारुतं ६, ६६, ११
 तं वेधां मेधवाह्नाम् ९, २६, ३
 तं वो दस्मलुतीपदम् ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५;
 अथर्व. २०, २, १; ४३, ४; वा. य. २६, ११
 तं वो दीर्घावुषोचिषं ५, १८, ३
 तं वो धिया नववस्या ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
 तं वो धिया परमया ६, ३८, ८
 तं वो मदी महावस्य ८, ७०, ८
 तं वो वाजानां पति ८, १४, १८; साम. १६८६; अथर्व.
 २०, ६४, ६
 तं वो विं न हृषव्यम् १०, ११५, ३
 तं वामासो अरुथासो ७, ९७, ६
 तं शम्भतीषु मारुतु ४, ७, ६
 तं शिशीना सुहृदिभिः ८, ४०, १०
 तं शिशीना स्वध्वरम् ८, ४०, ११
 तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
 तं सखायः पुरोरुधम् ९, २८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
 तं सध्रीचीरुतयो ६, ३६, ३; तै. आ. १, ४, ५, १
 तं सखायो यतलुच ३, २७, ६; तै. आ. ३, ६, १, ३
 तं सानावपि जामयो ९, २६, ५
 तं सिन्धवो मरुतं १०, ३०, ९
 तं सुप्रतीकं सुदनाम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
 तं सुहृत्वा विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
 तं सोता १ धनस्पतं ९, ६२, १८
 तं खा रथं मधवम् १, १०२, ३
 तं हिन्वन्ति मद्गन्तुं ९, ५३, ४; साम. १७१७
 तं हि शम्भन्त ईळते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 तं हि ख्वरानं वृषमं ८, ६१, १; साम. १२३४; अथर्व.
 २०, ११३, १
 तं हुवेम यतलुचः ८, २३, २०
 तं होतारमध्वरस्य ७, १६, १२; साम. १५१४
 यक्षा न शूर्भिः १, ६६, २

तक्षकश्च उक्षान् १, ५१, १०
 तक्षकदी मल्लो १, १७, २२; साम. ५३७
 तक्षकालत्वाभ्यां १, २०, ३
 तक्षक्यं सुवृत्तं १, १११, १
 तं गायया पुराण्या १, ११, ४; साम. १६३३
 तं गावो जम्बवृषत १, २६, २
 तं गीर्भिवोचमीक्ष्यम् १, ३५, ५
 तं गृह्यो नेमक्षिः १, ५६, २
 तं गृह्यया ८, ११, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोमिष्टुवर्णं रसं १, ६, ६
 तं वेमिस्था (०) अर्थे चिदु ८, ६९, १७; अथर्व. २०, १२, १४
 तं वेमिस्था (०) होत्राभिः १, ३६, ७
 तण्डुदेवदितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तक्षिन्नं राघ आ अरोपो ७, ८१, ५
 तत्तं मे अयः १, ११०, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, २
 तनुतिर्वारी नयौ विचेताः ६, २४, २
 तनुवानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्तं हृन्मयं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तदक्षिणयो दृष्टे ८, ३९, ४
 तत्तद्विद्विन्तोः १, ४६, १२
 तत्तद्विद्वस्य पौत्वं १, १५५, ४
 तनु दे वंलो १, ६९, ८
 तनु प्रयः प्रलया ते १, १३२, ३
 तत्तं अद्रं यत् १, १४, १४
 तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सङ्ख्य ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्ता यामि ब्रह्मणा १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २१, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्ता यामि सुवीर्यम् ८, ३, २; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तन्नो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता वोऽमृतत्वं १, ११०, ३
 तत्सवितुर्वरेण्यम् ३, ६१, १०; साम. १४६१; वा. य. ३, ३५;
 १२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, १
 तत्सवितुर्वृणीमहे अयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तस्य नः शर्म यच्छतां ८, १८, ११
 तस्य नः सविता भगो (०) हृन्मो ४, ५५, १०
 तस्य नः सविता भगो (०) शर्म ८, १८, ३
 तस्य नो नयं सन्यस ८, ६७, १८
 तस्य नो विन्धे (०) वृष्टय ६, ४५, ३३
 तस्य नो विन्धे (०) सवतः ८, २४, ३

तस्य वा मित्रावरुणा ५, ६२, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
 तस्यै रोदसी उमे ८, २५, २१
 तस्यैर्य देवरवं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १०३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तद्वपे चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तद्वम युजमा भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तद्वम वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तद्वया चित्त उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८९; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तद्वज्राय तदपसे ८, ४७, १६
 तद्वस्तु मित्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ६
 तद्वस्मै नय्यमङ्गिस्त्वद् २, १७, १
 तद्वस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, २
 तद्वस्यानीकस्तु चार २, ३५, ११
 तद्वस्येदं पद्वता १, १०३, ५
 तद्विस्तस्यमभि चाच १०, ३२, ४
 तद्विस्तमानमाशाते १, २५, ६
 तदिदास भुवनेषु १०, १२०, १; पे. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तदिद्वयस्य सवनं विवेरपः १०, ७६, ३
 तदिद्वयस्य चेतति ८, १३, २०
 तदिद्वयस्य विमोचने १०, ९४, १२
 तदिन्द्र प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तदिन्द्राय आ भर ८, २४, २५
 तदिन्द्राव तदिवा मष्टमाहुः १, २४, १२
 तदिन्नु ते करणं ५, ३१, ७
 तदिन्वस्य परिपद्मानो १०, ६१, १३
 तदिन्वस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तदिन्वस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तदिन्मे च्छन्नसङ्गुषो १०, ३२, ३
 तदु प्रथक्षतमस्य १, ६२, ६
 तदु श्रेष्ठं सवनं १०, ७६, २
 तद्वृषे माजुषेमा १, १०३, ४
 तद्वृषु वामेना कृतं ५, ७३, ४
 तद्वत्तं वृथिवि वृहत् ५, ६६, ५
 तद्वधाना अवस्यो ८, ६३, १०
 तद्वस्य सवितुर्वीर्यं ४, ५३, १
 तद्ववानां देवतमाय २, २४, ३
 तद्वि वयं वृणीमहे १०, १२६, २
 तद्वन्धुः सूरिर्विदि १०, ६१, १८

तद्भक्तं तव वंशजा ३, १, ७
 तद्वाधो अथ सविदुर्वैर्यं १, १५२, ५
 तद् उषधस्य बर्हणे ६, ४४, ६
 तद्वाः सुजाता भरतो १, १६६, १२
 तद्वां नरा नासत्यावनुष्यात् १, १८२, ८
 तद्वां नरा शंखं राघ्वं १, ११६, ११
 तद्वां नरा शंखं पञ्जियेण १, ११७, ६
 तद्वां नरा सनये १, ११६, १२
 तद्वाश्रुतं रोदसी प्र प्रवीमि १०, ७९, ४
 तद्वायं वृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्विप्रासो विपन्मवो १, २२, २५; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
 तद्विपिह्वि यत् इन्द्रो जुजोषत् ८, १६, १२
 तद्विष्णोः परमं पदं १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व. ७, २६, ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, ३, ६, २; ४, १, २, ३
 तद्वीर्यं वो मरुतो ५, ५४, ५
 तद्वा अथ मनमहे ७, ६६, १२
 तद्वा गाय सुते सखा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६; अथर्व. २०, ७८, १
 तद्वा जामिन्वं मरुतः १, १६६, १३
 तद्वा दिवो बुद्धितरो विभातीः ४, ५१, ११
 तद्वा यामि द्रविणं ५, ५४, १५
 तद्वा वाजा क्षभवः ४, २६, ६
 तन्मूत्यजेव तस्करा १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तन्मूतपापथ क्रतस्य १०, ११०, २; अथर्व. ५, ११, २; वा. य. २९, २६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
 तन्मूतपापवमानः ९, ५, २
 तन्मूतपादुष्यते ३, २९, ११
 तन्मूतपादत्तं यते १, १८८, १
 तन्मूते वाजिन्तन्वं १०, ५६, २
 तं तमिद्राघसे सह ८, ६८, ७
 तन्तुं तन्वमजुसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
 तन्तुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
 तं ते मदे गृणीमसि ८, १५, ४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व. २०, ६१, १
 तं ते यवं यथा गोमिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तं त्रिष्टुप् त्रिबंशुरे ९, ६२, १७
 तं त्वा गीर्मिरुक्षया १०, ११८, ९
 तं त्वा गीर्मिर्गिर्वणसं २, ६, ३
 तं त्वा वृत्तव्य बीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
 तं त्वाजनन्तं सातयः ८, १०२, १७

तं त्वा दूतं कुम्भहे ७, १६, ४
 तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं ९, ८०, ४
 तं त्वा धर्तारसोम्योः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तं त्वा नरो दम जा १, ७३, ४
 तं त्वा वृग्मानि विभक्तं ९, ४८, १; साम. ८३६
 तं त्वा मग्नेषु ८, ४३, २०
 तं त्वा मदाय वृष्वय ९, १, ८; साम. १०४४
 तं त्वा मरुत्वती परि ७, २१, ८
 तं त्वा मर्ता अगृह्यत ३, ९, ६
 तं त्वा वक्षीमिरीमहे ८, ६८, १०
 तं त्वा यवं विष्वावारा १, ३०, १०
 तं त्वा यवं सुधयो ६, १, ७; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 तं त्वा यवं हवामहे ८, ४३, २३
 तं त्वा यवं पतिं १, ६०, ५
 तं त्वा यवं पितो १, १८७, ११
 तं त्वा वाजेषु वाजिनसू १, ४, ९; अथर्व. २०, ६८, ९
 तं त्वा विप्रा वषोधिदः २, ६४, २३; साम. १०७७
 तं त्वा विप्रा विपन्मवो ३, १०, ९
 तं त्वा वोविष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य. ३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 तं त्वा लमिन्द्रिरिरो ६, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३; तै. सं. २, ५, ८, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०; ३, ५, २, १
 तं त्वा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
 तं त्वा सुतेवायुवो ९, ६५, २७
 तं त्वा इविष्मतीः ८, ६, २७
 तं त्वा हस्तिनो मधुमत्तं ९, ८०, ५
 तं त्वा हिम्बन्ति वेधसः ९, २६, ६
 तं दुरोषमनी मरः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तं देवा शुभे रजतः २, १, ३
 तच्च ईश्वरद्वयः १, १०७, ३
 तच्च ईश्वो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
 तच्च प्रनं सकयं ६, १८, ५
 तं नक्षत्री इदं जा १, ६०, ३
 तच्चस्तुरीपमजुतं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं. ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
 तच्चस्तुरीपमघ ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, १
 तं नाकमयो ५, ५४, १२
 तन्नु वोचाम रभसाय १, १६६, १
 तन्नु सखं पवमानस्यास्तु ९, ९२, ५
 तं नेत्रिभ्यो बया ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
 तं नो अजे अभि नरो ५, ९, ७

तमु त्वा दध्यक्ष ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २

तमु त्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २९

तमु त्वा नूनमीमहे ८, २४, २६

तमु त्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४; तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३

तमु त्वा यः पुरासिध ६, ४५, ११

तमु त्वा वाजसातमं १, ७८, ३

तमु त्वा बाजिनं नरो ९, १७, ७

तमु त्वा वृत्रहन्तमं १, ७८, ४

तमु त्वा सत्य सोमपा ६, ४५, १०

तमु धुमः ६, १०, २

तमु नः पूर्व पितरो ६, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २

तमु नूनं तविषीमन्तमेवां ५, ५८, १

तमु व्रवाम य इमा जजान ८, ९६, ५

तमु व्रवाम वं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५

तमु वृहि यः खिषुः सुधम्वा ५, ४२, ११

तमु वृहि यो अभिभूत्योजाः ६, १८, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८

तमु वृहोन्मं यो ह १, १७३, ५

तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानः ६, २१, २

तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४

तमु लोतारः पूर्व १, १५६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९

तमु जामिन्द्रं न १०, ६, ५

तमु तयो रणयन्धूरसातो १, १००, ७

तमू मिमांषो ७, ४७, २

तमू पु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५

तमृत्विवा उप वाचः १, १९०, २

तमेध ऋषि तमु १०, १०७, ६

तमोषधीर्दधि गर्भमृत्विषं १०, ९१, ६; साम. १८२४

तं वृच्छता स १, १४५, १

तं वृच्छन्ति वज्रहस्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५

तं वृच्छन्तोऽवरासः ६, २१, ६

तं प्रलथा पूर्वया ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६

तं मर्जयन्ता सुक्तुम् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५

तं मर्ता अमर्त्य १०, ११८, ६

तं मर्जुजानं महिषं ९, ९५, ४

तम्बमि प्रगायत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४; ६२, ८

तम्बमि प्राच्येन्द्रं ८, ९२, ५

तया पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तया पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६

तयोर्दिदमवच्छवः ५, ८६, ३

तयोर्दिदमसा वयं १, १७, ६

तयोर्दिदं वृत्तवत्पयः १, २२, १४

तरणि वो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४

तरणिरित्तिवासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७

तरणिविंशद्वर्षो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९; २०, ४७, १६; वा. य. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १; तै. ब्रा. ३, १६, १

तरस्स मन्दी भावति १, ५८, १; साम. ५००, १०५७; नि. १३, ६

तरस्सुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७

तरोभिर्वो विद्वक्षुं ८, ६६, १; साम. २३७, ६८७

तव क्रवा तव तदंसनाभिः ६, १७, ६

तव क्रवा तवोत्तिभिः २, ४, ६; साम. १०५२

तव क्रवा सनेवं ८, १९, २९

तव च्याँनानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५

तव स्य इन्द्रो अन्धसो ९, ५१, ३; साम. १२२६

तव स्य इन्द्र सख्येषु वक्ष्यः १०, १३८, १; नि. ४, २५

तव स्यदिन्द्रं वृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५, अथर्व. २०, १०६, १

तव स्यद्यं २, २२, ४, साम. ४६६

तव स्ये अग्ने अर्च्यो आजन्तो ५, १०, ५

तव स्ये अग्ने अर्च्यो महि ५, ६, ७

तव स्ये अग्ने हरितो ४, ६, ९

तव स्ये पितो ददतः १, १८७, ५

तव स्ये पितो रसा १, १८७, ४

तव स्ये सोम पवमान ९, ९२, ४

तव स्ये सोम शक्तिभिः १०, २५, ५

तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४

तव त्वयो जनिम ४, १७, २

तव धुमन्तो अर्च्यो ५, २५, ८

तव धौरिन्द्र पौंसं ८, १५, ८; साम. १६४६; अथर्व. २०, १०६, २

तव द्रप्ता उदमुत ९, १०६, ८; साम. १३२७

तव द्रप्तो नीलवान् ८, १९, ३१; साम. १८२३

तव प्रणीतीन्द्र जोडवाना ७, २८, ३

तव प्रत्येभिरध्वभिः ९, ५२, २

तव प्र यक्षि संशं ६, १६, ८

तव प्रवाजा मनुयाजा १०, ५१, ९; नि. ८, २२

ता लू ते सत्या तुवि ४, २२, ६
 ता ते गृणन्ति वेधसो ४, ३२, ११
 ता न आ वोळ्ङमश्चिना २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
 ता नः शशतं पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५; १४६५
 ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
 ता नव्यसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
 तां आ रुद्रस्य मीळुधो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
 तां आशिरे पुरोळारं ८, २, ११
 तां हयानो महि २, ३४, १४
 तानीदहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
 तां उशतो वि योधय १, १२, ४
 ता नृभ्य आ सीध्रवसा ६, १३, ५
 ता नो अय वनस्पती १, २८, ८
 ता नो रासत्रातिपाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
 ता नो वाजवतीरिव ६, ६०, १२; साम. ११५१
 तान्यर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
 तान्यजत्रां ऋतावृधो १, १४, ७
 तान्वन्दस्व मरुतस्तां ८, २०, १४
 तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
 ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
 ताभिरा गच्छतं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
 ताभिरायातं वृषणोप ८, २२, १२
 ताभिरायातमूतिभिः ८, ५, २४
 ता भुज्युं विभिरद्भ्यः ६, ६२, ६
 ता भूतिपाशावन्तस्य ७, ६५, ३
 ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
 तामने भस्मे द्वयं ७, ५, ८
 ता मन्दलाना मनुषो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
 तामस्य रीतिं ५, ४८, ४
 ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
 ता माता विश्ववेदसा ८, २५, ३
 ता मिश्रस्य प्रशङ्ख्ये १, २१, ३
 ता मे अश्विना सनीनां ८, ५, ३७
 ता मे अश्विनानां ८, २५, २३
 तां पूषन्विषवतमाय १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८
 नि. ३, २१
 तां पूषाः सुमतिं ययं ६, ५७, ६
 ता यज्ञमा भुचिमिश्चरमा ६, ६२, २
 ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
 ता योषिष्टमभि गा ६, ६०, २
 ता राजाना भुविप्रता ६, १६, २४

ता वाजिनं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
 तावयुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
 ता वसिष्ठानं जनुपा १०, ३९, १३
 ता वस्मूदला पुर ६, ६२, ५
 ता वां वास्तुसुदमसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३, १. सं.
 १, ३, ६, १; नि. २, ७
 ता वां विश्वस्य गोपा ८, २५, १
 ता वां सव्यगदुह्वाणे ५, ७०, २; साम. ९८६
 ता वां गीर्भिविपन्यवः ७, ९४, ६; साम. ८०२
 ता वां धियोऽवसे ४, ४१, ८
 ता वां नरा स्ववसे १, ११८, २०
 ता वायल तावपरं १, १८४, १
 ता वामघ हवामहे ८, २६, ३
 ता वामिनाऽवसे ५, ६५, ३
 ता वामेधे रथानां हन्द्वाग्नी ५, ८६, ४
 ता वामेधे रथानां उर्वीन् ५, ६६, ३
 ता वां मित्रावरुणा १०, १३२, २
 ता विमं धैये ६, ६७, ७
 ताविदा विद्वानां ८, २२, १३
 ताविदुशंसं सत्यं ७, ९४, १२
 ताविद्वेषा ता उधसि ८, २२, १४
 ता विद्वां वा हवामहे वां १, १२०, ३
 ता वृषभ्ताजनु पूरू ५, ८६, ५
 ता सत्राणा वृतासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. १, ११
 ता सानसी शवसाना ७, ९३, १
 ता जुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
 ता सुदेवाय वामुषे ८, ५, ६
 ता हव्यद्विर्विद् ६, ६२, ३
 ता हि क्षत्रं चारयेधे ६, ६७, ६
 ता हि क्षत्रमविहृतं ५, ६६, १
 ता हि देवानामसुरा ता ७, ६५, २
 ता हि जयं भराणां ८, ४०, ३
 ता हि शश्वत ईळत ७, ९४, ५; साम. ८०१
 ता हि श्रेष्ठवसेसा ५, ६५, २
 ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
 ता ह्वये ययोरिदं ६, ६०, ४; साम. ८५३
 तिरमजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
 तिरमं चिदेम ६, ३, ४
 तिरममायुधं मरुतां ७, ९६, ९
 तिरममेको विभर्ति ८, २९, ५
 तिरमा यद्वररानिः ४, १६, १७

विष्णुमातुषौ विष्णुहेतौ ६, ७४, ४
 विरः पुत्र विरुचिना ३, ५८, ५
 विरुचिनीनो विततो १०, १२९, ५; वा. य. ३३, ७४; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 विरुचि पुत्रं यजुष्य ३, ५३, २
 विरुचि हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 विरुचिः क्षपाणिः १, ११६, ४; तै. आ. १, १०, ३
 विरुचो देवीर्देहिर्देवि वरीय १०, ७०, ८
 विरुचो देष्टव्य १०, ११४, २
 विरुचो जायः सविनुः १, ३५, ६
 विरुचो जायो निहिला ७, ८७, ५
 विरुचो भूमीर्भोरमन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
 विरुचो मातृलोन्निपतृन् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
 विरुचो यज्ञे धारयः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
 विरुचो यज्ञस्य समिधः ३, २, ९
 विरुचो वाच ईष्यति प्र वसिः ९, ९७, ३४; साम. ५२५;
 ८५९; नि. १४, १४
 विरुचो वाच उद्गीते ९, ३३, ४; साम. ४७१; ८६९
 विरुचो वाचः प्र वद ७, १०१, १
 वीक्ष्येनामो बह्वृषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
 वीक्ष्येनामिष्यसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
 वीक्षाः सोमास आ गहि सुवासो ८, ८२, ८
 वीक्षाः सोमास आ गच्छासीर्गवः १, २३, १
 वीक्षाः सोमासो बह्वृषा ७, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 वीजो वो मधुर्मा अयं २, ४१, १४
 वृक्षो ह वृक्षुमधिनो १, ११६, ३; तै. आ. १, १०, २
 वृषे सचाय सखु नो ८, १८, १८; साम. ३९५
 वृषे यज्ञे पर्वताः ५, ४१, १
 वृषेवृषे व १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
 वृष्यं घाला अमिषिः ९, ३१, ३
 वृष्यं शुक्रासः शुचयस्तु १, १३४, ५
 वृष्यं श्रोतव्यमिषो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 वृष्यं सुवास्तुमधु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
 वृष्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
 वृष्यं खोका वृत्त ३, २१, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 वृष्यं हिम्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
 वृष्यं गावो धृवं ९, ३१, ५
 वृष्यं वेधे अना ८, ४३, २९
 वृष्यं ता अक्षिरक्षम ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६;
 तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १

वृष्यं वक्ष कविष्मतो ३, १४, ७
 वृष्यमग्ने पर्यवदन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
 वृष्यमुवातः शुचयः १, १३४, ४
 वृष्यं पयो यत् १, १११, ५
 वृष्यं ब्रह्मणि गिर ३, ५१, ६
 वृष्यं भगति क्षितयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 वृष्यायं सोमः परिप्लो १, १३५, २
 वृष्यायमग्निभिः सुतो ८, ८२, ५
 वृष्येदमग्ने मधुमक्तं ५, ११, ५
 वृष्येदमिद्र परि विष्यते १०, १६७, १
 वृष्येदिम सख्यते ८, ७६, ८
 वृष्येदिम ख्य लोप्ये ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
 वृष्येदिमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
 वृष्येदेते बह्वृषा १, ५४, ९
 वृष्येदेते मरुतः ५, ३०, ६
 वृष्येमा भुवना कथे ९, ६२, २७; साम. ७७७
 वृष्यवोऽक्षिरसो ७, ५२, ३
 वृष्यवो मधुमक्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व.
 १०, ११९, २
 वृष्यं नाम वसिष्ठं ८, ८०, ९
 वृषिं ते सुष्ठवं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
 वृषिमीवो वयोदरः ८, १७, ८; अथर्व. २०, ५, २
 वृषिमीवो वृषमो बाह्वृषानो ५, २, १२
 वृषिबुध्न वृषिष्मतो ८, ६८, २; साम. १७७२
 वृषुजानो महमेते ८, १३, ११
 वृष्यो जीवाय ६, २०, ३
 वृष्येदं वृष्य वृषिः १, १७२, २
 वृष्ये धानाः सवने ३, ५२, ६
 वृषिका अर्द्धिकासो १०, ९४, ११
 वृषु वदथा वृषुषा ४, ७, ११
 वृष्येत्तत्कटुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
 वृष्याय प्रथमं १०, ७५, ६
 ते अग्नेष्टा अक्षिप्यास ५, ५९, ६
 ते अग्नेवो वृष्यं प्रास १०, ९४, ८
 ते अक्षम्यं धर्मं १, ९०, ३
 ते अक्ष्य सख्य केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
 ते वाचरन्तो समनेव ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१;
 तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
 ते क्षोणीभिरक्षणेभिः ३, ३४, २३
 ते गव्यता मनसा ४, १, १५
 ते वा राजानो अक्ष्यस्य १०, ९३, ४

ते वेदेषु स्वाध्याये स्था ८, १९, १७
 ते वेदेषु स्वाध्यायः विद्या ८, ४३, ३०
 ते चिद्धि पूर्वोरभि ७, ४८, ३
 ते जशिरे दिव ऋष्यास १, ६४, २
 ते ज्ञानत स्वमोक्षं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
 तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
 ते ते अक्षे त्वोता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दाक्षतः ७, १७, ७
 ते त्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते त्वा मदा वृद्धिर्द ६, १७, ४
 ते दक्षः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आसो वृक्षाणां ८, ६७, १४
 ते न इन्द्रः पृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वोत्तरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्रिण रवि ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ९
 तेन नो वाजिनीवस् परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवस् पथे ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतस् १, २१, ६
 तेन त्वोत्स्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नस्त्वाध्वं ते ८, ३०, ७
 ते नूनं नोऽयमृतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्धतो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. ९, १७;
 तै. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गृणाने महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अपाध्वः ८, २८, ३
 ते नो नावमुत्पद्यत ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणो अर्धमा ५, ४१, २
 ते नो रत्नानि धनं १, २०, ७
 ते नो रायो शुभतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसुनि काम्या ५, ६१, १६
 ते नो वृष्टि दिवस्पति २, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रत्नासो व्युष्टि ९, १८, ११
 तेभ्यो गोधा अयं १०, २८, ११
 तेभ्यो शुम्भं वृहस्पतः ५, ७९, ७

ते न आहुयं आच्युः ५, ५३, ३
 ते भवत प्रथमं नाम वेनोः ४, १, १६
 ते मरुतव दृष्टांसो अर्ध ४, १, १४
 ते मायिनो नमिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेभिर्वरुणाः १, ८८, २
 ते रुद्रासः क्षुमसा ५, ८७, ७
 तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवधन्त स्वतवतो १, ८५, ७; तै. सं. ४, १, ११, १
 तेऽसिधुन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विश्वा दाक्षुते वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हृदये मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि चित्रमुख्यं ८, ६७, ३
 तेषां हि मङ्गा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपतिं १०, ६७, ८; अथर्व. १०, ११, ८
 ते सत्येन मनसा दीध्यानाः ७, ९०, ५
 ते सीषपन्त जोषस् ७, ४३, ४
 ते सुतासो मदिन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सुववः स्वपसः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ३; नि. २, ५
 ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ५, ५२, ३
 ते स्याम देव वरुण ७, ६६, ३; साम. १०६९
 ते स्याम ये सन्तये ४, ८, ५
 ते हि धावापृथिवी मूरितसः १०, ९२, ११
 ते हि धावापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि धावापृथिवी विश्व १, १६०, १
 ते हिम्वरे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अभरन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदित्येन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्त्रम् ७, ३९, ४; नि. ६, ११
 ते हि वस्तो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि श्रेष्ठवर्चसः ६, ५१, १०
 ते हि ष्मा वज्रो जरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतस्पृश ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
 तोकै हिते तनय ४, ४१, ६
 तोता वृत्रहणा हुवे ३, १२, ४; साम. १७०२
 तोतासा रथवावाना ८, ३८, १; साम. १७७४
 तमना वहन्तो १, ६९, १०
 तमना समस्तु हिनोत ७, ३४, ६

श्रीणि श्रितस्व धारया १, १०२, ३; साम. १०१५
 श्रीणि एवान्यधिनोः ८, ८, २३
 श्रीणि पदा वि चकन्ते १, १२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 श्रीणि राजाना विदये ३, ३८, ६
 श्रीणि शवा श्री सहाणा ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 श्रीणि शवान्यवैतां ८, ६, ४७
 श्रीणि सरासि पृथगो ८, ७, १०
 श्रीणावृषि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 श्रीण्येक उरगावो ८, २२, ७
 श्री बृहता महिषाणाञ्च ५, २९, ८
 श्री रोचना दिव्या धारयन्त २, २७, ९
 श्री रोचना वरुण ५, ६९, १
 श्री यधस्था सिधवः ३, ५६, ५
 श्रयवकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 श्रयवैसा मनुषो ५, २९, १
 शुक्राय देवहितं ४, ३७, ३
 श्वं यविष्ठ दातुषो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२, १८, ७७
 श्वं रथं प्र सरो ६, २६, ४
 श्वं रथं पुरुषीरं ८, ७१, ६
 श्वं राजेन्द्र ये च १, १७४, १
 श्वं राजेव सुमतो ९, २०, ५; साम. ९७९
 श्वं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 श्वं वरो सुपाण्यो ८, २३, २८
 श्वं वमोसि प्रमथः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 श्वं वरुण गोमनो १, ११, ५; साम. १२५१
 श्वं विष्णु प्रदिचः सीद ६, ५, ३
 श्वं विप्रस्त्वं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 श्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, १२
 श्वं विश्वस्य धनदा ७, ३२, १७
 श्वं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
 श्वं विश्वा दधिषे १०, ५४, ५
 श्वं विश्वेषां वरुणासि २, २७, १०
 श्वं विष्णो सुमर्षि विश्व ७, १००, २
 श्वं वृषा नद्य हन्त १, १३०, ५
 श्वं वृष इन्द्र पृथो ६, २०, ११
 श्वं वृषा जयानां ८, १५, १०

श्वं शवान्यव शम्बरस्य ६, ३२, ४
 श्वं शर्षाव महिना १०, १४७, ५
 श्वं अत्राभिर्मन्त्रवानः ६, २६, ६
 श्वं सत्यं हन्त चण्डुरेता १, ६३, ३
 श्वं सधो जयिवो जयत ३, ३२, १०
 श्वं ससुह्रिवा जपो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 श्वं ससुह्रो जसि विश्वविव ९, ८६, २९
 श्वं सिधुवास्तुजो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 श्वं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 श्वं सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
 श्वं सुत्वाणो आहिभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 श्वं सुकरस्य दृष्टि ७, ५५, ४
 श्वं सुरो हस्तिरो राजयो १, १२१, १३
 श्वं सुर्वे न जा भज ९, ४, ५; साम. १०५१
 श्वं सोम श्नुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 श्वं सोम तनुह्रज्यो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं.
 १, ३, ४, १
 श्वं सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
 श्वं सोम पणिभ्य आ ९, २२, ७
 श्वं सोम पवमानो ९, ५९, ९
 श्वं सोम पितृभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 श्वं सोम प्र विकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 श्वं सोम महे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 श्वं सोम विपश्चितं वना ९, १६, ८
 श्वं सोम विपश्चितं पुनानो ९, ६४, २५
 श्वं सोम तुर पयसोऽरुव ९, ६६, १८
 श्वं सोमासि धारतुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 श्वं सोमासि सप्तपिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 श्वं ह अस्ससम्भो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 श्वं ह अस्मत्प्रतिमानमोजः ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 श्वं ह अस्मिन्द्र कुत्समावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, १
 श्वं ह अस्मिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
 श्वं ह अस्मिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 श्वं ह अस्मिन्द्रा रिपण्यञ्च १, ६३, ५
 श्वं ह अस्मिन्द्रा हन्त १०, ८९, ८

एवं ह त्वद्वृषभ ८, १६, १८
 एवं ह तु त्वद्वृषभो ६, १८, ३
 एवं ह यथाविहय ८, ७५, ३; तै. सं. १, ६, ११, १
 एवं हि वैतवद्यशो ६, २, १; साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, १८, ११; साम. ११७०, अथर्व.
 २०, १०८, २
 एवं हि नखद्वः सोमगोपाः ८, ४८, १
 एवं हि मन्यो अभिमुखो १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३३, ४
 एवं हि मातुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राघव्यते ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विष्वक्तो मुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६;
 तै. जा. ६, ११, २
 एवं हि वृद्धहृष्टो ८, ९३, ३३; साम. १७३२
 एवं हि शकतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४५, अथर्व.
 २०, ६४, ३
 एवं हि वृद्धः सगिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि यमा यथावयवच्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सख्यो मणवज्जनानताः ८, ९०, ४
 एवं हि वृष्ट्युरसि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वधैवम् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवधेन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्ने १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो वह्निः ६, १६, ९
 एवं होता मनुर्हितो ६, ११, २
 एवं ह्यग्ने अक्षिना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३;
 ३, ५, ११, ५
 एवं ह्यग्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १; तै. जा. ३, ६, १०, १
 एवं ह्यङ्ग देव्या ९, १०८, ३; साम. ५८३; ९३८
 एवं ह्यङ्ग इतिषि ४, २२, ७
 एवं ह्येहि खेदे ८, ६१, ७; साम. १४०; १५८१
 एवं कर्णजस्रुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कर्षि चोदयो ६, २६, २
 एवं कुसं कुष्णहृत्पु १, ५१, ६
 एवं कुक्षेनामि कुष्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोऽग्नौ १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वशो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चित्ती तय दक्षैः ८, ७९, ४
 एवं चित्रः क्षम्या ४, ३, ४
 एवं जघन्य नमुर्धि १०, ७३, ७
 एवं जामिर्जनानो १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगेथ न घना १, १०२, १०
 त्वदग्ने काव्या ४, ११, ३
 त्वद्वि पुत्र सहस्रो ३, १४, ६
 त्वद्विषा विश आयक्षसि ७, ५, ३
 त्वद्विषेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
 त्वद्विषी वाजंसरो ४, ११, ४
 त्वद्विषो जायते ६, ७, ३
 त्वद्विषा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुच्यं ह्यम् ६, २६, ५
 एवं तं देव जिह्वा ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने जम्बुतत्त्व १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्वतं न १, ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महा १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमर्त्यं ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र बाह्विषानो १, १३१, ७
 एवं तं ब्रह्मणस्पते १, १८, ५
 एवं तस्य द्वाविनो १, ४२, ४
 एवं तौ अन्न उभयानि १, १८३, ७
 एवं तौ ह्यम्भोभयो ६, ३३, ३
 एवं तान्मृगहृत्वे १०, २२, १०
 एवं तान्सं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तु न ह्यम् तं १, १६९, ४
 एवं त्वत्पणीनां विदो १, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमित्तो रयं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्त्यम् १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्यं १०, १७१, ४
 एवं त्वा चिद्व्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्वा चिद्व्युताग्ना १०, २२, ५
 एवं त्वां न ईदं देव १, ६३, ८
 एवं वोभिरा गहि १, ३०, २२
 त्वत्प्रथमहर्षया १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं दाता प्रथमो ८, ९०, १; साम. १४९३; अथर्व.
 २०, १०४, ४
 एवं दिवो धरुणं विष १, ५६, ६
 एवं दिवो बृहतः सातु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 एवं दूतस्त्वमु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
 एवं देवि सरस्वत्वा ६, ६१, ६
 एवं द्यां च महिमत ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं चिद्यं मनोयुषं ९, १००, ३

त्वं पुनिरिन्द्र १, १७४, ९; ६, २०, १२
 त्वं एतानि वृषता ७, १९, ३; अथर्व. २०, ३७, ३
 त्वं न इन्द्र वरुणः ८, ७०, १०
 त्वं न इन्द्र स्वाभिरुती २, २०, २
 त्वं न इन्द्र राधा तरुणतो १, १२९, १०
 त्वं न इन्द्र राधा परीणता १, १२९, ९
 त्वं न इन्द्र वानयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 त्वं न इन्द्र धूर १०, २२, ९
 त्वं न इन्द्रा सर्वं लोको ८, ९८, १०; साम. ४०५; ११५९;
 अथर्व. २०, १०८, १
 त्वं न इन्द्रासो हस्ते ८, ७०, १२
 त्वं नः पञ्चादधराद् ८, ६१, १६
 त्वं नः पाण्डहसो जातवेदो ६, १६, ३०
 त्वं नः पाण्डहसो द्योवावस्ताः ७, १५, १५
 त्वं नः सोम विश्वतो गोपा १०, २५, ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
 त्वं नः सोम सुक्रतुः १०, २५, ८
 त्वं नक्षिन्न ऊत्था ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 त्वं वृषक्षा अति सोम ९, ८६, ३८; साम. १५६
 त्वं वृषक्षा वृषभायु ३, १५, ३
 त्वं वृषिर्गुमणो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 त्वं नो अग्न आयुषु ८, ३९, १०
 त्वं नो अग्न एवा ५, १०, ३
 त्वं नो अग्ने जसिमिः १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 त्वं नो अग्ने अक्षिर स्तुतः ५, १०, ७
 त्वं नो अग्ने अमृत ५, १०, २
 त्वं नो अग्ने अधराद् १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 त्वं नो अग्ने तव देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१, ९
 त्वं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
 त्वं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 त्वं नो अग्ने सनवे १, ३१, ८
 त्वं नो अग्नि मारताग्ने १, ७, ५
 त्वं नो अग्ना जमतेरुत ८, ६६, १४
 त्वं नो अग्ना इन्द्र दुर्हणायाः १, १२१, १४
 त्वं नो अग्ना उषतो ३, १५, २
 त्वं नो गोपाः पथिक्नु २, २३, ६

त्वं नो वायवेधामपूर्वः १, १३४, ६
 त्वं नो वृत्रहस्तमे १०, २५, ९
 त्वमस इन्द्रो वृषभः २, १, ३
 त्वमस इन्द्रो जातवेदो १०, २५, १२; अथर्व. १८, ३, ४९;
 वा. य. १९, ६६; तै. सं. २, ६, १२, ५
 त्वमस उदसंसाय १, ३१, १४
 त्वमस ऋतुराके २, १, १०
 त्वमस अदितिवेदेव २, १, ११
 त्वमस गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 त्वमस त्वष्टा २, १, ५
 त्वमस पुमिस्त्वसा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७६, १; नि. ६, १, १३, १
 त्वमस द्विगोदा २, १, ७
 त्वमस पुरुषो ५, ८, ५
 त्वमस प्रथमो अक्षिरस्तमः १, ३१, २
 त्वमस प्रथमो अक्षिरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १२
 त्वमस प्रथमो मातरिखन १, ३१, ३
 त्वमस प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 त्वमस प्रथतदक्षिणं १, ३१, १५
 त्वमस वृद्धयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 त्वमस सनवे धाम १, ३१, ४
 त्वमस यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 त्वमस वज्रवे पाणुः १, ३१, १३
 त्वमस राजा वरुणो २, १, ४
 त्वमस रुद्रो अतुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. ब्रा.
 ३, ११, २, १
 त्वमस वलुष्यतो ६, १५, ११; ७, ४, ९
 त्वमस वरुणो जायसे ५, ३, १
 त्वमस वरुणिह १, ४५, १; साम. ९६
 त्वमस वायवे ४, २, १३
 त्वमस वीरवधयो ७, १५, १२
 त्वमस वृजिनवर्तनि १, ३१, ६
 त्वमस वृषभः १, ३१, ५
 त्वमस व्रतपा अति ८, ११, १; अथर्व. १९, ५९, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, १, १
 त्वमस शशमानाय १, १४१, १०
 त्वमस शोचिषा वानः ७, १३, १; तै. सं. १, ५, ११, २
 त्वमस सप्रया अति ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 त्वमस सहसा १, १२७, ९
 त्वमस सुक्रत २, १, १२

स्वमसि सुहवो ७, १, २१
 स्वमस्य जरितारं ५, ३, ११
 स्वमस्य प्र संलियो १, ८४, १३; साम. २४७; १७२३;
 वा. व. ६, ३७, नि. १४, २८
 स्वमस्य मयसं जायमानः ४, १७, ७
 स्वमस्य वसुवत होत्सालि १, ९४, ६
 स्वमस्य विद्याना वृणोरप १, ५१, ४
 स्वमस्य वसुव वसुवसाय ५, ३१, ८
 स्वमस्य वसु वसुं जयन्मान् ३, ३२, ६
 स्वमस्यो वि वुरो ६, ३०, ५
 स्वमस्येना अवसि सत् ५, ३, २
 स्वमसि प्रसक्तो ८, ११, २
 स्वमस्याकमिन्द्र विद्या १, १७४, १०
 स्वमस्य वरि रजसो १, ५१, १२
 स्वमावसं प्रति १, १२१, ९
 स्वमाविथ नयं वसुवसं १, ५४, ६
 स्वमाविथ सुजयसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०
 स्वमिस्त्वया अत्य ८, ६०, ५; साम. ४२
 स्वमिन्धो परि वाय ९, ६१, ९; साम. ९८१
 स्वमिन्द्र नयो वाँ १, १२१, १२
 स्वमिन्द्र मरुत्सि ८. ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.
 २०, १०५, १; वा. व. ३३, ६६
 स्वमिन्द्र वलादधि १०, १५३, १; साम. १२०; अथर्व.
 २०, ९३, ५; नि. ७, २
 स्वमिन्द्र यथा असि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११
 स्वमिन्द्र सजोषसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
 स्वमिन्द्र खविववा अपत्कः ७, २१, ३
 स्वमिन्द्र हव्यस्ता कभुक्षाः ७, ३७, ४
 स्वमिन्द्राभिभूरसि एवं सुव्यं ८, ९८, २; साम. १०२६;
 अथर्व. २०, ६२, ६
 स्वमिन्द्राभिभूरसि विद्या १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
 स्वमिन्द्राव विष्णवे ९, ५६, ४
 स्वमिन्द्रासि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
 स्वमिसा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, १
 स्वमिसा वायां वसु ६, १६, ५
 स्वमीशिपे वसुपते वसुनां १, १७०, ५
 स्वमीशिपे वसुतां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.
 २०, ९३, ३
 स्वसुत्तमावोषधे १०, ९७, २३; अथर्व. ६, १५, १; वा. य.
 १२, १०१

स्वसुत्तमां कतुमिर्वज्रचालां ५, ३२, २
 स्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
 स्वमेतद्वारयः ८, ९३, १३
 स्वमेताज्ञानराज्ञो द्विर्वा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
 स्वमेतानि प्रविषे १०, ७३, ८
 स्वमेतामृदतो जक्षता १, ३३, ७
 एवं पवित्रे रजसो विधर्मणि ९, ८६, ३०
 एवं पाहीन्द्र लहीचसो नृन् १, १७१, ६
 एवं पितुं वृगयं ४, १६, १३
 एवं पुर इन्द्र षिक्वि ८, ९७, १४
 एवं पुरं वरिष्णवं ८, १, २८
 एवं पुष्ण्या भरा १०, ११३, १०
 एवं पुरु सहस्रानि शतानि च ८, ६१, ८; साम. १५८२
 एवं मगो न आ हि ६, १३, २
 एवं भुवः प्रथिमानं पृथिव्या १, ५२, १३
 एवं मस्रस्य दोधताः १०, १७१, २
 एवं मही इन्द्र तुभ्यं ४, १७, १
 एवं मही इन्द्र यो १, ६३, १
 एवं महीमवर्ति विज्वेनां ४, १९, ६
 एवं मागेभ्य इन्द्र विज्वज्या १, १६९, ८
 एवं मायाभिरनवध १०, १४७, २
 एवं मायाभिरप १, ५१, ५
 स्वया मन्यो सरयं १०, ८४, १; अथर्व. ४, ३१, १ तै. ब्रा.
 २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
 स्वया यथा गृत्तमदासो २, ४, ९
 स्वया वयं शाताघहे १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
 २०, १०७, ८
 स्वया वयं सधम्यस्वोताः ४, ४, १४; तै. सं. १, २, १४, ६;
 नि. ५, १५
 स्वया वयं सुवृषा २, २३, २; नि. ३, ११
 स्वया वयमुत्तमं २, २३, १०
 स्वया वयं यवमानेन सोम ९, ९७, ५८
 स्वया वयं मघवधिर १, १७८, ५
 स्वया वयं मघवण्ये १, १३२, १; नि. ५, २
 स्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
 स्वया ह द्विवृषा वयं चोविष्टेन ८, १०२, ३
 स्वया ह द्विवृषा वयं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०२
 स्वया हितमप्यमन्तु २, ३८, ७
 स्वया हि नः पितरः ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 स्वया ह्यमे वरुणो वृत्रतो १, १४१, ९

स्वयेदिन्द्र युजा वचं ८, ९२, ३२
 स्वष्टा दुहित्रे वरुणं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; नि. १२, ११
 स्वष्टा माया वेदपत्ता १०, ५३, ९
 स्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं १, ८५, ९
 स्वष्टारं वायुसुभयो १०, ६५, १०
 स्वष्टारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 स्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 स्वयुर्जामातरं वयं ८, २६, २२
 स्वां यज्ञेभिरुक्थैः १०, २४, २
 स्वां यज्ञेष्वीळते १०, २१, ६
 स्वां यज्ञेष्वाविजं चारुं १०, २१, ७
 स्वां यज्ञेष्वाविजं अग्ने ३, १०, २
 स्वां यज्ञेस्वीवृधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 स्वां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 स्वां वर्धति क्षितयः पृथिव्या ६, १५, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २
 स्वां वाजी हवते वाजिनयो ६, २६, २
 स्वां विश्वे अमृत जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 स्वां विश्वे सजोषतो ५, २१, ३
 स्वां विष्णुर्बृहन्क्षयो ८, १५, ९; साम. १६४७; अथर्व.
 २०, १०६, ३
 स्वां शुचिर्मनुकृत वाजयं ८, ९८, १२; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 स्वां सुतस्य पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 स्वां सोम पवमानं स्वाध्वः ९, ८६, २४
 स्वां स्तोमा जवीवृधन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 स्वां ह ह्यदिन्द्राणसातो १, ६३, ६
 स्वां हि मंत्रतममर्कलोके ६, ४७, ७; वा. य. ३३, १३; नि. १, १७
 स्वां हि भ्मा चर्चगयो ६, १, २
 स्वां हि सत्यमद्रिवो ८, ४६, ९
 स्वां हि सुप्सरस्त्वमं ८, २६, २४
 स्वां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
 स्वां ह्यमे सद्मिस्त्वमग्नयः ४, १, १
 स्वां चित्रश्रवस्त्वम १, ४५, ६; वा. य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 स्वां जना ममसत्येविन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 स्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः २, ३३, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८
 स्वां वृत्तमग्ने अमृतं युगयुगो ६, १५, ८; साम. १५६८
 स्वां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 स्वामग्न आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 स्वामग्न नृतायवः समीधि ५, ८, १

स्वामग्ने अक्षिरसो गुहा हितं ५, ११, ६; साम. १०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 स्वामग्ने अतिथिं पूज्यं विशाः ५, ८, २
 स्वामग्ने दम आ विष्पतिं २, १, ८
 स्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 स्वामग्ने विवरमिष्टिभिः २, १, ९
 स्वामग्ने शुक्लादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. य. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, १, २;
 ४, ४, १
 स्वामग्ने प्रथमं देवचक्षो ४, ११, ५
 स्वामग्ने प्रथमसायुज १, ३१, ११
 स्वामग्ने प्रदिह आहुतं ५, ८, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने मनीषिणः सप्राजं ३, १०, १
 स्वामग्ने मनीषिणस्त्वय ८, ४४, १९
 स्वामग्ने मातुषीरीळते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 स्वामग्ने यजमाना अनुयुज १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८
 तै. सं. ४, २, २, ४
 स्वामग्ने वसुपतिं वसुनां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 स्वामग्ने वाजसातमं ५, २३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 स्वामग्ने समिधानं यविष्ठय ५, ८, ६; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 स्वामग्ने स्वाध्वो ६, १६, ७
 स्वामग्ने हरितो वावसाना ७, ५, ५
 स्वामग्ने हविषमन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
 स्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 स्वामस्या व्युषि देव पूर्व ५, ३, ८
 स्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
 स्वामिदग्ने वृगते स्वायवः १०, ९१, ९
 स्वामिदत्त्या उपसो व्युष्टि १०, १२२, ७
 स्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 स्वामिद्वि स्वावयो ८, ९२, ३३
 स्वामिद्वि सहसस्पुत्र १, ४०, २
 स्वामिद्वि इवामहे साता ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 स्वामिद्वयुर्मम ८, ७८, २
 स्वामिद्व वृत्रहन्तम (०) उग्रम (५, ३५, ६
 स्वामिद्व वृत्रहन्तम (०) हवन्ते ८, ६, ३७
 स्वामिद्व वृत्रहन्तम सुतावन्तो ८, ९३, ३०
 स्वामीळते अक्षिरं ७, ११, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
 स्वामीळते अक्षिरा ६, १६, ४

स्वासुप्रमथस्यै चर्पणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 स्वासु जातवेदस्य १०, १५०, ३
 स्वासु ते दधिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 स्वासु ते स्वाधुवः १०, २१, २
 स्वां पूर्वां ऋषयो १०, २८, ९
 स्वां शृजन्ति दश ९, ६८, ७
 स्वा युजा तव तत्सोम सख्यः ४, २८, १
 स्वा युजा नि सिद्धसूर्यस्य ४, २८, १
 स्वायेन्द्र सोमं सुयुवा सुदक्ष १, १०१, ९
 स्वावतः पुण्ड्रवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 स्वावतो हीन्द्र ऋषे अस्मि ७, २५, ४
 स्वाधीमन्तो अश्वरस्येव हि ६, ६६, १०
 स्वे अग्न आहवनाति ७, १, १७
 स्वे अग्ने विधे अमृतासो २, १, १४
 स्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 स्वे अग्ने स्वाहुत वियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य.
 ३३, १४
 स्वे असुर्य वसवो न्युषवन् ७, ५, ६
 स्वे हव्ये सुभगे १, ३६, ६
 स्वे हन्त्रापभूम विष्णो २, ११, १२
 स्वे क्रतुमपि युजन्ति विधे १०, १२०, ३; साम. १४८५;
 अथर्व. ५, २, ३; २०, १०७, ६; ऐ. आ. १, १२;
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 स्वे धर्माण आसते १०, २१, ३
 स्वे धेनुः सुयुवा जातवेदः १०, ९९, ८
 स्वे पितो महानां देवानां १, १८७, ६
 स्वे राघ हन्त्र तोशतमाः १, १६९, ५
 स्वे वसुनि पुर्वणीक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 स्वे वसुनि संगता ८, ७८, ८
 स्वे विश्वा तविषी सधरिषि १, ५१, ७
 स्वे विश्वा सरस्वती २, ४१, १७
 स्वेयं रूपं कुरुते उत्तरं यत् १, १५, ८
 स्वेयं रूपं कुरुते वर्णां अख्य ९, ७१, ८
 स्वेयं वयं हव्यं यज्ञसाधं १, ११४, ४
 स्वेयं शार्धो न मारुतं तुविष्य ६, ४८, १५
 स्वेयं गणं तवसं ५, ५८, २
 स्वेयमित्या समरणं शिमी १, १५५, २; नि. ११, ७
 स्वेयस्ते धूम ऋषवति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व.
 १८, ४, ५९
 स्वेयासो अग्नेरमवन्तो १, ३६, २०
 स्वे सु पुत्र शवसो ८, १२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

स्वे सोम प्रथमा वृकवर्दिपः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 स्वे ह यष्टितरश्चिन् ७, १८, १
 स्वेतास्तवावसा ९, ६१, २४
 स्वेतासस्त्वा युजासु ८, ६८, ९
 स्वेतासो मघवांश्च विमाः ४, २९, ५
 स्वेतो वाज्यहयो १, ७४, ८
 दुक्षस्य वादिने जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, २३
 दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५, ६
 दक्षिणावानप्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणाश्वं दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा द्वेद्वेदो अजनास ७, ३३, ६
 ददानमित्र ददमन्त १, १४८, २
 ददि रेवणस्तन्वे ददित्सु ८, ४६, १५
 दधन्तं धनयस्य १, ७१, ३
 दधन्वे वा यदीमनु २, ५, ३; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमदधवन् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
 दधिकां वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिकामग्निमुषसं ३, २०, ५
 दधिकामु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिकावाणं बुबुधानो ७, ४४, ३
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवां ७, ४४, ४
 दधिकाण हतु ७, ४०, १
 दधिकाण ह्य ऊजो ४, ३९, ४
 दधिकाणो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व.
 २०, १३७, ३; वा. य. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; तांज्य ब्रा. १, ६, १७
 दधिष्ठा जठरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुष्टा शृगवो मानुषे वा १, ५८, ६
 दध्यह्न ह जनुषं पूर्वो १, १३९, ९
 ददो विशा इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दधं चिद्धि स्वावतः ८, ४५, ३२
 दधंश्चिद्धिच्छरीयांसं ४, ३२, ३
 दधुनसो अपसो वे सुदस्ताः ५, ४२, १२
 दधं तु विश्वदशं १, २५, १८
 दधन्वद्र शृगवो अनिन्द्रान् १०, २७, ६
 दधियुतस्या हवा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दशक्षिपः पूर्वं सोम ३, २३, ३
 दशक्षिपो युजते बाह् ५, ४२, ४
 दश ते कळशानां ४, ३२, १९

दश महां पौतकृतः ८, ५६, २
 दश मासान्च्छशयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रष्टिमतः ६, ४७, २४
 दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
 दश रात्रीराशिवेनानवद्यून् १, ११६, २४
 दश इयावा ऋधद्रव्यो ८, ४६, २३
 दशस्यन्ता मनवे पृथ्वी ८, २२, ६
 दशस्यन्तो नो मरुतो मृच्छन्तु ७, ५६, १७
 दशस्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११, ६
 दशानामेकं कपिलं समानं १०, २७, १६
 दशावनिभ्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, २
 दशाषान्दश कोशान् ६, ४७, २३
 दशेनं स्वष्टुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दस्यो हि द्या वृषणं १, १२९, ३
 दस्युन्निष्ठमूर्ध्वं पुरुहूत पर्वः १, १००, १८
 दद्या युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दद्या हि विश्वमानुषवृ ८, २६, ६
 दाता मे वृषतीनां ८, ६५, १०
 दादहाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेमं १, ६६, ३
 दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व.
 २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावक्ष १, ५५, ७
 दानासः पृथुश्रवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने धिया रथि ७, १, ५
 दा नो अग्ने वृद्धो दाः २, ३, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
 दामानं विश्वचर्षणे ८, २३, २
 दाशराज्ञे परियत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दाशेन कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दामपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; नि. २, १७
 दिदक्षन्त उपसो ३, ३०, १३
 दिदक्षेण्यः पति काशसु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषसुत्तमं २, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पृथ्वी १, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षसो अभिजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षिते वृद्धो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षिदस्य वरिमा १, ५५, १
 दिवक्षिदा ते रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवक्षिदा पृथ्वी ३, ३९, २
 दिवक्षिदा घोऽमवच्छेभ्यो १०, ७६, ५

दिवक्षिद् वा दुहितरं ४, ३०, ९
 दिवक्षिद्वोचनादधि ८, ८, ७
 दिवस्क्रण्वास इन्द्रवो १, ४६, ९
 दिवस्परि प्रथमं जज्ञे आग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, २, १; नि. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अधि अवेन्दो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, ९;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव भा १०, ३५, २
 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा याम्नि मरुतो भूम्यासि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नाभा परमो य ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अन्यः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्त्वष्टा यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
 दिवि स्वनो यतते भूम्योप १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सद्यशीरन्यमर्धं ६, ४७, २१
 दिवो धर्त्वा भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्त्वासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामभिर्वरुण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्विमन् ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो दुवानाः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विधतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा असृष्टममृष्टां २, ९७, ३०
 दिवो न सानु पिप्पुषी ९, १६, ७
 दिवो न सानु स्तनयज्ञविक ९, ८६, ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नाभा विचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो वृद्धिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोत्सदन् ८, ६३, २
 दिवो य स्कम्भो धरुणः २, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुचक्षा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहमरुषं १, ११४, ५
 दिवो वा सानु स्पृशता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्ण वायसं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव बक्षि ९, ९७, ३३
 दिव्यन्यः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अभि यदेनश्च ७, १०३, २
 दिवाः सूर्यो न मिनाति ३, ३०, १२

दीर्घासम्पूर्णं ३, १३, ५
 दीर्घं ह्यङ्कुलं १०, १३४, ६; साम. १०९१
 दीर्घतन्तुर्दुधुक्षायमसिः १०, ६९, ७
 दीर्घतया मासतेयो १, १५८, ६
 दीर्घसे अस्यङ्कुलो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुर्गाष्टो अष्टिर्लिं खेयन्मो ७, १८, ८
 दुरो अश्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, २
 दुर्गोक्तोचिः क्रतुर् १, ६६, ५
 दुर्गे चिह्नः सुगं कृषि ८, १३, १०
 दुर्मन्त्रप्राप्तस्य नाम १०, १२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुष्टन्ति ससंकासुप ८, ७२, ७
 दुष्टान ऊर्ध्वस्य २, १०७, ५; साम. ६७६
 दुष्टानः प्रान्तिष्य १, ४२, ४; साम. ७६०
 दुष्टीयन्मिप्रधितये युवाकुः १, १२०, ९
 दुष्णां सस्यं तव ६, ४५, २६
 दूतं वो विश्वेदेवं ४, ८, १; साम. १२
 दूरं किल प्रथमा १०, १११, ८
 दूरमित पणवो वरीयः १०, १०८, ११
 दूरादिदा वसतो ६, ३८, २
 दूरादिभ्रमनयथा ७, ३३, २
 दूरादिहेव यत्सती ८, ५, १; साम. २१९
 दूरे तन्नाम गुह्यं परावैः १०, ५५, १
 दृक्हा चिद्व्या अनु दूः १, १२७, ४
 दृक्हा चिदा वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 दृष्टेर्वि तेऽष्टकमस्तु ६, ४८, १८
 दृष्टान रुक्म उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४; १, २, ४
 द्रव्येभ्यो वो महिना १०, ८८, ७
 द्रवं वो अद्य सवितारमेव ५, ४९, १
 द्रवं वो देवयज्यया ५, २१, ४
 द्रव्यं त्वष्ट्यं १०, ७०, २
 द्रव्यं देवं राक्षसे चोदयन्ति ७, ७९, ५
 द्रव्यं देवं वोऽवस ह्यष्ट्यं ८, १२, १९
 द्रव्यं देवं वोऽवसे देवं देवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
 द्रवं नरः सवितारं ३, ६२, १२
 द्रवं बहिर्वर्धमानं १, ३, ४
 देवयन्तो यथा मति १, ६, ६; अथर्व. २०, ७०, २
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ३, ५५, १५; नि. १०, ३४
 देवस्य वयं सविदुः सवीमनि ६, ७१, १; नि. ६, ७
 देवस्य सविदुर्वयं ३, ६२, ११
 देवहितं जुगुप्सुर्वावस्य ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त एव १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोत इविनो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 नि. १, १७
 देवानां युगे प्रथमं १०, ७२, ३
 देवानां चक्षुः सुभागा वहन्ति ७, ७७, ३
 देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां सुवयं जाना १०, ७२, १
 देवानामिद्वो सहत् ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां परलीकसीतारवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 तै. मा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्लू १, ८९, २; वा. य. २५, १५;
 नि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमाविह १०, २७, २३; नि. २, २२
 देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यच्छमा १, १८५, ८
 देवान्दुर्वे वृष्ट्यवसः १०, ६६, १
 देवाद्यो नः पतिषिष्यमानाः १, ९७, २६
 देवाश्चिते अमृता जातवेदः १०, ६३, ९
 देवाश्चिते असुर्य २, २३, २
 देवाश्चिते असुर्याय पूर्व ७, २१, ७
 देवास आयन् परस्मैविभञ् १०, २८, ८
 देवास्तगा वरुण मित्रो १, ३६, ४
 देवास्तो हि ष्मा सन्वे ८, २७, १४; वा. य. ३३, ९४
 देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. मा. ३, ४, ३, १०;
 नि. ११, २९
 देवीः पल्लुर्गिरु नः कृणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 देवी विवो हितरा सुवि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य रोदसी जमिनी ७, २७, ८
 देवी देवेभिर्जयते यज्ञैः ४, ५६, ९
 देवी यदि तविषी १, ५६, ४
 देवीर्गानो वि शयष्वय ५, ५, ५
 देवेनो मनसा देव १, ११, २३; वा. य. ३३, २३
 देवेभिर्देव्यविते ८, १८, ४
 देवेभिर्विधितो यज्ञियेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमवृणीत सूर्यु १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं १, ८, ५; साम. ११८२
 देवेभ्यस्त्वा दद्या पाजसे १, १०९, २२
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
 देवेनो देव्यदितिर्नि पाठु (०। तन) १, १०६, ७
 देवेनो देव्यदितिर्नि पाठु (०। महि) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३
 देवो देवानपरिभूक्तेन १०, १२, २; अथर्व. १८, १, ३०;
 ति. ६, ४
 देवो देवाय धारयेन्द्राय ९, ६, ७
 देवो न यः पृथिवीं १, ७३, ३
 देवो न यः सविता १, ७३, २
 देवो भगः सविता राघो ५, ४२, ५
 देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३
 देवी पृथिवी देवयज्वा १०, १०७, ३
 देव्या होतारा प्रथमा न्युजे ३, ४, ७; ७, ८
 देव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३
 देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टा २, ३, ७
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
 वा. य. २९, ३२; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; ति. ८, १२
 दोहेन गामुप शिक्षा सखायं १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २
 यामिन्द्रो हरियायसं ३, ४४, ३
 यावा चिदस्मै पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४
 यावा नः पृथिवी ह्यं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 ति. ९, ३८
 यावा नो अथ पृथिवी १०, ३५, ३
 यावापृथिवी जनयन्नमि १०, ६६, ९
 यावाभूमि अदिते ७, ६२, ४
 यावा यमसि पृथिवी १०, ४६, ९
 यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९
 यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३
 यावो न स्तुभिश्चित २, ३४, २
 शुश्रं सुदारुं तविषीमिरावृत्तं ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
 २०, ९, २; ४९, ५
 सुतयामानं बृहतीमृतेन ५, ८०, १
 सुतानं वो अतिथिं स्वर्गं ३, १५, ४
 सुभिरक्वमुभिः परिवान्त १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
 तै. आ. ४, ४२, ३
 सुभिहितं मित्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५
 सुमत्तमं दक्षं धेनुस्ते ६, ४४, ९
 सुम्नी वां स्त्रोमो अश्विना ८, ८७, १
 सुम्नेषु पृतनाज्ये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १२, ७
 सौमं य इन्द्रासि भूमयः ६, २०, १
 सौमं पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
 ति. ४, २१
 सौर्वः पिता पृथिवी १, १९१, ६
 सौर्वः पृथिवी यमियासः ३, ६, ३

सौर्वः नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २
 सौर्विद्वद्व्यामवां अहः १, ५२, १०
 सौर्विद्वतः पृथिवीमातर ६, ५१, ५; तै. आ. २, ८, ६, ५
 द्रव्यतः समुद्रमभि यजिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८
 द्रव्यसमपश्य विपुणे चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८
 द्रव्यस्यस्कन्द प्रथमो १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
 वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, १, ८, १;
 ९, ५; तै. आ. ६, ६, १
 द्रव्यतान्त उपसा ३, १४, ३
 द्रविणोदाः पिपीपति १, १५, ९; वा. य. २६, २२
 द्रविणोदा ददातु नो १, १५, ८
 द्रविणोदा द्रविणस्तुस्य १, २६, ८
 द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावा १, १५, ७; नि. ८, ९
 द्रापि वसानो यजतो दिवि ९, ८६, १४
 द्रुहं जिघांसं ध्वरसमं ४, २३, ७
 द्रुहो निपत्तापृगनीचिदेवः १०, ७३, २
 द्रव्यतः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
 ४, १, ९, २
 द्रव्यो अस्ते रयिनो विशतिं ६, २७, ८
 द्वादश धूयवगोह्यस्य ४, ३२, ७
 द्वादश प्रधयश्चक्र १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८४; नि. ४, ९७
 द्वादशारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, २७
 द्वाविमौ वातौ वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १
 द्वा सुपर्णां सयुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
 नि. १४, ३०
 द्विता यदौ कीलासो १, १२७, ७
 द्विताय सृक्वाहसे ५, १८, २
 द्विता यो वृषहन्तमो ८, ९३, ३७; साम. १७२, १; तै. ब्रा.
 २, ७, १३, २
 द्विता वि वस्ते सज्जा १, ६२, ७
 द्विता व्युष्वंस्त्रस्य २, ९४, २
 द्विधा सुनोऽसुरं स्वर्गं १०, ५६, ६
 द्विमाता होता विद्येषु ३, ५५, ७
 द्विर्यं पञ्च जीवनस्यं वसा ४, ६, ८
 द्विर्यं पञ्च स्वयशसं ९, ९८, ६; साम. १३३०
 द्विषो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, २३, ७;
 तै. आ. ६, ११, २
 द्वे इदस्य क्रमणे स्वर्गसो १, १५५, ५
 द्वे ते चक्रं सूर्यं १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

हे नक्षत्रैर्बधतः ७, १८, २२
 हे विष्णवे चरतः स्वर्ग १, ९५, १; वा. य. ३३, ५; तै. ब्रा.
 २, ७, १२, २
 हेष्टि बधूरप जाया १०, ३४, ३
 हे समीची विष्णुतक्षतं १०, ८८, १६
 हे सुवी अश्विनं वितुणां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७;
 तै. ब्रा. १, ४, ३, ३; २, ६, ३, ५; वा. ब्रा. १४, २, १, ४
 धुनं न ह्यन्द् बहुलं यो अस्ते १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५
 धनुर्हस्तादाददानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०;
 तै. आ. ६, १, ३
 धन्या विद्धि त्वे धिषणाव ६, ११, ३
 धन्व य यत्कृत्तत्रं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०
 धन्वना गा धन्वनाजि जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९;
 तै. सं. ४, ६, ६, १; नि. ९, १७
 धन्वन्तोतः कृणुते गातुं १, ९५, १०
 धर्ता दिवः पवते कृत्तवोरसः २, ७६, १; साम. ५५८; १२२८
 धर्ता दिवो रजस्सृष्ट ऊ ३, ४९, ४
 धर्तारो दिव जाभवः १०, ६६, १०
 धर्मणा मित्रावरुणा ५, ६३, ७
 धर्ता धातृणां भुवन्त्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 धर्माचन्तं कर्मिणं ३, ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९
 धातन्ते विश्वं भुवनमपि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९
 धातोमिवो वो युज्येमिरकं ६, ३, ८
 धारयन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४
 धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 धासि कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७
 धियं वो अप्सु दधिबे स्वायं ५, ४५, ११
 धियं दृषा जिन्वतु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
 धिया चक्रे वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९
 धिया यदि धिषण्यन्तः ४, २१, ६
 धिष्व वज्रं गमस्यो ६, ४५, १८
 धिष्या शवः शूर ये नः २, ११, १८
 धीभिः सातानि काण्वस्य ८, ४, २०
 धीभिरवश्रिर्वतो ६, ४५, १२
 धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१
 धीरा त्वस्य महिना जर्नपि ७, ८६, १
 धीरासः पदं कवयो नयन्ति १, १४६, ४
 धीरो ह्यस्यस्य ८, ४४, २९
 धुनेतयः सुप्रकेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २

धुतय धां पर्वतां दास्युषे ५, ५७, ३
 धृतमता आदित्या हयिरा २, २९, १
 धृतमताः क्षत्रिया १०, ६६, ८
 धृतमतो धनदाः सोमसूयः ६, १९, ५
 धृतश्रिद्वयन्मनः ८, ६२, ५
 धृष्टपिब कलरो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६
 धेनुः प्रतस्य काम्यं ३, ५८, १
 धेनुं न त्वा सुयवसे हृदुसन् ७, १८, ४
 धेनुष्ट इन्द्रं सृजता ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व.
 २०, २७, ३
 धेनुर्जिन्वतमुत ८, ३५, ८
 ध्रुव ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५
 ध्रुवं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २
 ध्रुवं ध्रुवेण दधिषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, २४, १; वा. य.
 ७, २५; तै. सं. ३, २, ८, ६
 ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे १०, ९४, १२
 ध्रुवा धां ध्रुवा दृष्टिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ८
 ध्रुवासु त्वासु क्षितिषु ७, ८८, ७
 ध्रुवस्त्योः पुरुषस्त्योः ९, ५८, ३; साम. १०५९
 नकिः पतिर्मेधवन् ८, ८८, ६
 नकिः सुदासो रथं ७, ३२, २०
 नकिरस्य शचीनां ८, ३२, १५
 नकिरस्य सहस्य १, २७, ८; साम. १४१६
 नकिरिन्द्रं त्वदुत्तरो ४, ३०, १; साम. २०३
 नकिरेषां निदिता मर्येषु ३, ३९, ४
 नकिरेवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६
 नकिर्होषा जर्नपि ७, ५६, २
 नकिष्ट एता ब्रवा १, ६२, ७
 नकिष्टं कर्मणा नशद्यस् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५;
 अथर्व. २०, ९२, १८
 नकिष्टं कर्मणा नशद्य प्र ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४
 नकिष्टवज्रधीतरो १, ८४, ७; साम. २५०
 नकीं वृषीक इन्द्रं ते ८, ७८, ४
 नकीर्मिन्द्रो निकर्तवे ८, ७८, ५
 नकीरेवन्तं सवयाव विन्वसे ८, २१, १४; साम. १३९०;
 अथर्व. २०, ११४, २
 नक्षोपासा वर्णसामेभ्याने १, ९६, ५; वा. य. १२, २; १७, ७०;
 तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २; ७, १२, ३
 नक्षोपासा सुपेशसामिन् १, १३, ७
 नक्षत्रवमरुणाः पूर्व्यं राद १, १११, ३

नक्षत्रोदा पति सध १, १७३, ३
 नक्षत्र इन्द्रमवसे ८, ५४, २
 न क्षोणीभ्यः परिभवे २, १६, ३
 न वा स्वदिगप १०, ४३, २; अथर्व. २०, १७, २
 न वा राजेन्द्र आ दभक्तः १, १७८, २
 न वा वसुनि वसते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
 २०, ७८, २
 न वा स ग्रामप जीव जभार ४, २७, २
 न घेसमयदा पपन ८, २, १७; साम. ७२०; अथर्व. २०, १८, २
 न ग्रामये तान्यो विषयदा ३, ३१, २; नि. ३, ६
 न त इन्द्र सुमतयो न रावः ७, १८, २०
 न त राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
 न त विदाथ य इमा अजन १०, ८२, ७; वा. य. १७, ३१;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न स जिनन्ति बहवो न दक्षा ४, २५, ५
 न तद्विवा न दृधिष्या ६, ५२, १
 न तं तिरमं चन त्यजो ८, ४७, ७
 न तमहो न दुरितां कुतः २, २३, ५
 न तमहो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
 न तमहो न दुरितामि ७, ८२, ७
 न तमसे अरातयो ८, ७१, ४
 न तमभोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मायवा चन ८, २३, १५; साम. १०४
 न तस्य विश तदु पु १०, ४०, ११
 न ता अवी रेणुकाटो अदुते ६, २८, ४; अथर्व. ४, २१, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता नशन्ति न दभाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता मिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
 न तिष्ठन्ति न नि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, २; नि. ५, २
 न ते अदेवः प्रदिवो निवासते १०, ३७, ३
 न ते अन्तः शयसो घातस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अपि सृज्ये तुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त इन्द्राभ्यवहमदृष ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
 न ते दूरे परमा चिद्रजांसि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
 न ते वर्तास्ति राघव ८, १४, ४; अथर्व. २०, २७, ४
 न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं वष्टयेत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते सख्यं न दक्षिणं ८, २४, ५
 न स्वदोता पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
 न स्वा गभीराः पुरुषास्त सिन्धुः ३, ३२, १६

न स्वा देवास आशत ८, ९७, २
 न स्वा वृद्धन्तो अद्रयो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न स्वा रासीषाभिदास्तये ८, १९, २६
 न स्वा वरन्ते अन्यथा ४, ३२, ८
 न स्वावो अन्यो दिव्यो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
 २०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
 न स्वा शतं चन हुतो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 नदं व ओद्वीतां ८, ६९, २; साम. १५१२; ऐ. भा. १, ११;
 न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 नदं न भिज्जमसुया १, ३२, ८
 नदस्य मा रुधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
 न दुहुती मस्यो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
 न देवानामति व्रतं १०, ३३, ९
 न देवानामपिहृतः ८, ३१, ७
 न द्याव इन्द्रमौजसा ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽधः १, १७०, १; नि. १, ६
 न नूनं ब्रह्मणामृणं ८, ३२, १६
 न पञ्चभिर्दशभिः ५, ३४, ५
 न पर्वता न नद्यो ५, ५५, ७
 नपाता शवसो मरुः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो मनामहे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पूषणं मेधामसि १, ४२, १०
 न सीभियो विवस्वतः ९, १४, ५
 न प्रमियो सवितुर्द्वयस्य ४, ५४, ४
 न भोजा मर्कनं १०, १०७, ८
 नम इदुग्रं नम आ विवासे ६, ५१, ८
 नम इन्द्रेण सख्यं १, १८, ८
 नमः पुरा ते वरुणीत २, २८, ८
 न मखी सुभसत्तरा १०, ८६, ६; अथर्व. २०, १२६, ६
 नमस्तेषुप सीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न भोजसे ८, ७५, १०; साम. ११, १६४८
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्यत हव्यदाति स्वधरं २, २, ८
 न मा गार्ग्यो मातृत्मा १, १५८, ५
 न मा तमन्न अमन्नोत २, ३०, ७
 न मा मिमेध १०, ३४, २
 न सृष्टुरासीदसृष्टं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४
 नि. ७, ३
 न सुषा धाम्ने यद्वन्ति देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे वृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महद्भयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
 नमो मित्रस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५;
 तै. सं. १, १, ९, १
 नमो वाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न य हृषन्ते जनुषोऽया ६, ६६, ४
 न यं शिष्यो न शिष्ययो १, १४८, ५
 न यं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
 न यं कुम्भो न दुरासी ८, १, ५
 न यं हिसन्ति धीतयो ६, ३४, ३
 न यः संघृष्टे न पुनर्हवीतये ८, १०१, ४
 न यजमान रिष्यसि ८, ३१, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न यं जरन्ति शरदो ६, २४, ७
 न यस्मिन् नाम्बर २, ४१, ८; वा. य. २०, ८२
 न यशुरा चक्षुमा कञ्च नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न यं दिप्यन्ति १, २५, १४
 न यं कुम्भा वरन्ते ८, ६६, १; साम. ६८८
 नयसीद्विति द्विषः ६, ४५, ६
 न यस्य ते शवसान ८, ६८, ८
 न यस्य देवा देवता १, १००, १५
 न यस्य धावापृथिवी भुजु १, ५२, १४
 न यस्य धावापृथिवी न ध्वम् १०, ८९, ६; नि. ५, ३
 न यस्य वतो जनुषा न्वस्ति ४, २०, ७
 न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
 न यस्मिन्मो वरुणो २, ३८, ९
 न यातव हृन्द् जनुषुनः ७, २१, ५; नि. ४, १९
 न युष्मे वाजवन्धवो ८, ६८, १९
 न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
 न योरुपक्षिद्वयः १, ७४, ७
 न यो वराय मरुतां १, १४३, ५
 नरा गौरिव विष्णुं तृपाणा ७, ६९, ६
 नरा वंसिष्ठावन्त्रये १०, १४३, ३
 नरा वा वंसं पूषणमगोषं १०, ६४, ३
 नराणां वंसि वानि वान्यविह १, १०६, ४
 नराणां वंसं सुष्टम् १, १८, ९
 नराणां वंसः प्रतिधामानि २, ३, २
 नराणां वंसः सुष्टमि ५, ५, १
 नराणां वंसिह मिथं १, १३, ३; साम १३४९
 नराणां वंस्य महिमानमेषां ७, २, २; वा. य. २९, २७; तै. ब्रा.
 ३, ६, ३, १; नि. ८, ७
 नराणां सो नोऽवतु १०, १८२, २
 न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चास्मदा १०, २०, ८
 नवग्वासः सुतसोमास हृन्द् ५, २९, १२
 नवं नु स्तोमममये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 नव यक्ष्य नवति च भोगान् ५, २९, ६
 नव यो नवति पुरो ८, १३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा अरण्यानिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 न वा उ पृतन्नित्रयसे १, १६२, २१; वा. य. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तम्वा तम्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः क्षुधमिद्वयं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानां नवतीनां १, १९१, १
 नवा नो अन्न आ सर ५, १, ८
 न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि.
 ७, ३; १४, २२
 न वीळधे नमते न स्त्रियाय ६, १४, ८
 न वेपसा न तप्यन्तेन्द्रम् १, ८०, १२
 न वो गुहा चक्षुम १०, १००, ७
 नवीनवो भवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, १; १४, १, २४; तै. सं. २, ३, ५, ३;
 ४, १४, १; नि. ११, ६
 नयं तदुक्त्यं हितं १, १०५, ११
 न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते मरुतो ५, ५४, ७
 न स राजा ह्ययते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सखा यो न ददाति सख्ये १०, ११७, ४
 न स स्वो दक्षो वरुण भुविः ७, ८६, ६
 न सायकस्य चिकिते जनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
 न सीमदेव आपदिवं ८, ७०, ७; साम. २६८
 न सेतो यस्य रम्बते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
 न सेतो यस्य रोमणं १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
 न सोम हृन्द्मसुतो ७, २६, १
 नहि प्रभाषारणः सुतोवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
 नहि ते अग्ने वृषभ ८, ६०, १४
 नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिपय ३, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते शूर राघवो ८, ४६, ११
 नहि तेषाममा यन १०, १८५, १; वा. य. ३, ३२
 नहि रवा रोदसी उमे १, १०, ८
 नहि त्वा शूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि त्वा शूरो न तुरो ६. २५, ५
 नहि देवो न मर्त्यो १, १९, २
 नहि तु ते महिमानः समस्या ६, २७, ३
 नहि नु यादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मन्धुः पीरुषेय ८, ७१, २
 नहि मे अक्षिपच्चन १०, ११९, ६
 नहि मे अस्यज्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उभे १०, ११९, ७,
 नहि व ऊतिः पृतनासु ७, ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विदिदे १, ३९, ४
 नहि वश्चरमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वां वम्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति दूरके १, २२, ४
 नहि वो अस्यर्भको ८, ३०, १
 नहि पस्तव नो मम ८, ३३, १६
 नहि एम यद्व वः पुरा ८, ७, २१
 नहि एमा ते शतं चन ४, ३१, ९
 नहि स्थूर्धुतुया यातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. २०, १२५, ३
 नही नु वो मरुतो अन्यस्ये १, १६७, ९
 नक्षत्रं नृतो त्वत् ८, २४, १२
 नक्षत्रं पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
 नक्षत्रं यज्जकारं ८, ८०, १
 नक्षत्रा नाम गृन्थामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य दृष्टे अधि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णसुपर्णसिवांसं ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णसुपर्णस्यतमं १०, १२३, ६; साम. ३२०, १८४६,
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. आ. ६, ३, १
 नाना चक्राते यम्या ३, ५५, ११
 नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि त्वा हवमाना १, १०२, ५
 नाना ह्यम्रेऽवसे ६, १४, ३
 नानौकांसि दुष्यो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभि न आ ददे ९, १०, ८; साम. ११२६
 नाभा पृथिव्या धरुणो ९, ७२, ७
 नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तर्क्षं १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८,
 वा. य. ३२, १३; तै. आ. ३, १२, ६
 नामानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नावा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नावेव नः पारयन्तं ३, ३९, ४

नासत्याभ्यां बर्हिस्वि १. ११६, १
 नासत्या मे वितरा बन्धुवृष्ट्या ३, ५४, १६
 नासदासीदो १०, १२९, १; तै. ब्रा. २, ८, ९, ३; वा. ब्रा.
 १०, ५, ३, २
 नास्त्राकमस्ति तत्तरः ८, ६७, १९
 नास्त्रे विधुष्ट तन्यतुः १, ३२, १३
 नास्य यतो न तत्ता ६, ६६, ८
 नाहं वेद आतृत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं तं वेद दृश्यं दभस्तः १०, १०८, ४
 नाहं तं वेद य हृति ब्रवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्तुं न वि जानाम्येतुं ६, ९, २
 नाहमतो निरया ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि रायण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, ११,
 तै. सं. १, ७, १३, २; ति. ११, ३९
 नि काव्या वेधसः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२, १
 निक्रमणं निषदं विवर्तनं १, १६२, १४; वा. य. २५, ३८,
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 निस्त्रातं चिधः पुरुषं श्रुतं ८, ६६, ४
 नि गव्यता मनसा सेतुर्द्वैः ३, ३२, ९
 नि गव्यवोऽनवो दुष्टावश ७, १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असद्वत् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामासो अविक्षत १०, १४७, ५
 निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं ७, ५७, २
 नि तद्विधेऽनवं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, २०७, २
 निरिति यो वारणमज्ज ६, ४, ५
 नि तिरममभ्यं ८, ७२, २
 नि तिरमानि आशयन् १०, ११६, ५
 निर्यं न सृजुं मधु विभ्रत १, १६६, २
 निर्यज्ञाकम्यास्त्वपतिर्वत् १०, ३१, ४
 निर्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०९
 निर्ये चिन्तु यं सदनं १, १४८, ३
 नि त्वा दधे वर मा ३, २३, ४
 नि त्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि त्वा मक्ष्य विष्टपे ७, १५, ७; साम. २६
 नि त्वाममे मनुर्वे १. ३६, १९; साम. ५४
 नि त्वा यज्ञस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 नि त्वा वसिष्ठा अह्वत् १०, १२२, ८
 नि त्वा होतारसृष्टिजं १, ४५, ७
 नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां ३, १, १६
 नि दुर्वा इन्द्रं अयिष्ठाभिन्ना ७, २५, २

निधीयमानमपगूढहमप्यु १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साधप्रयुच्छन् २, ११, ८
 नि परस्वास्तु द्रित स्तभूयन् २०, ४६, ६
 निमिषभिन्नजीव्यसा ८, ७३, २
 नि यथामाय वो गिरिः ८, ७, ५
 नि यद्युपेवे नियुतः सुदान् १, १८०, ६
 नि वद् वृणक्ति यसनस्य मूर्धं १, ५४, ५; नि. ५, १६
 निमुत्सम्भो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 निमुत्सम्भावया गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २९
 निमुत्सामा नि युतः स्पाईवी ७, २१, ५
 नि येन मुष्टिहृत्वा १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि वे रिण्यो जसा ५, ५६, ४
 निरग्नयो वरुचुर्निरुस्यः ८, ३, २०
 निराधिपक्षिभिश्च जा ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराहावान्कृणोतन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिजानो वि धावति ९, १४, ४
 निरिम्ह वृहतीभ्यो ८, ३, १९
 निरिम्ह भूम्या अधि १, ८०, ४
 निरि स्तारमस्कृतोपसं १०, १२७, ३
 निर्यमितः क्षुधित जा ३, २३, १
 निर्माया उ त्वे अमुरा अभूवन् १०, १२४, ५
 निर्यत्पूतेव स्वधितिः क्षुधि ७, २, १
 निर्वर्दी गुप्तान्महिषस्य १, १४१, ३
 निर्वुबाणो अशस्तीः ४, ४८, २
 नि वर्तस्वं मातु गाता १०, १९, १
 नि वेवेति पळितो वृत् ३, ५५, ९
 नि वो यामाव मातुषो १, ३७, ७
 नि क्षत्रोः सोम वृष्यं ९, १९, ७
 नि क्षुष्ण इन्द्र चर्षा ८, ६, १४
 नि क्षुष्मभिस्त्वेषां ९, ५२, ४
 निक्षर्मण ऋभवो गामर्षिः १, ११०, ८
 निक्षर्मणो गामर्षिणी १, १६१, ७
 नि पलात एवमवो १, २५, १०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १, ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि बीमिदन्न गुह्या ३, ३८, ३
 नि पु ब्रह्म जनानां ८, ५, १३
 नि पु सीद गणपते गणेषु १०, ११२, ९
 नि पू नमातिमर्षि १, १२९, ५
 निष्कं वा ङ्गणवते ८, ४७, १५

नि ध्वापया मिथुदसा १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 निष्पिध्वरीरोपधीराप ८, ५९, २
 निष्पिध्वरील ओपधीरता ३, ५५, २२
 नि सर्वसेन इषुधीर १, ३३, ३
 नि सामानामिधिरामिन्द्र ३, ३०, ९
 नि होता होतृषवते २, ९, १; वा. य. ११, ३६, तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचातया अभवद् वृत्रपुत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनवारं वरुणः कवचं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीललोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अथवा चिद्विद्वः ८, २४, ११
 नू ह्यथा ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र राये वरिवस्कृवी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र धार स्ववमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गुणानो गुणते प्रनराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सदनं रथीणाम् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स ज्ञेयते जनो नरेपन् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा अस्तो १, ५८, १
 नू चित्स इन्द्रो मघवा ७, २७, ४
 नू चिन्तु ते मन्वमानस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आमिरमिधिमिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्वावसो २, ४, ८
 नूना इतिन्द्र ते वर्षं ८, २१, ७
 नू स्वामस ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७, ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
 नू न इदि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गुणानां ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्यमस्रे ५, १६, ५
 नूनं सा ते प्रति वरं जित्रे २, ११, २१; १५, १०; १६, ९;
 १७, ९; १८, १; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नूनं तदिन्द्र ददि नो ८, १३, ५
 नूनं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
 नूनमर्च विहायसे ८, २३, २४
 नूनं पुनानोऽविमिः परि स्वव ९, १०७, २; साम. १३१४
 नू नम्यसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू नक्षिन्नं पुरुवाजानिक्ली ६, १०, ५
 नू नस्यं रथिरो देवसोम ९, १७, ४८
 नू नो अन्न ऊतये सबाधसा ५, १०, ६
 नू नो अन्नहृकेभिः स्वरित ६, ४, ८
 नू नो गोमदीरवदेहि ७, ७५, ८

नू नो रयि रथ्य चर्षणिमां ६, ४९, १५
 नू नो रयि षप माख ९, ९३, ५; नि. ६, १८
 नू नो रयि पुरुवीरं वृहन्तं ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रयि महाभिन्दो ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो राख सहस्रवत् ३, १७, ७
 नू म आवाचमुप याहि ६, २१, ११
 नू सन्वान एषां ५, ५२, १५
 नू मतो दयते सनिष्यन् ७, १००, १, तै. ब्रा. २, ४, ३, ४
 नू मित्रो वरुणो अयमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नासत्याहिना ८, ८५, ९
 नू मे ब्रह्मापयन् उच्छतापि ७, ६७, १०; २५
 नू मे हवमा शृणुतं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिद्युते वसिष्ठे ७, ३९, ७, ४०, ७
 नू रोदसी अहिना बुध्न्येन ४, ५५, ६
 नू रोदसी वृहज्जिनो ४, ५६, ४
 नू एत इन्द्र नू गृणानः ४, १६, २१; १७, २१, १९, ११;
 २०, ११; २१, ११, २२, ११; २३, ११, २४, ११
 नू छिरं मरुतो वीरवन्तं १, ६४, १५
 नू सघानं दिव्यं ६, ५१, १२
 नू वक्षसं स्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
 नू वक्षसो अनिमिष्यन्तो १०, ६३, ४
 नू चक्षा एष दिवो मध्व १०, १३९, २; बा. ब. १७, ५९;
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नू चक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नू णामु स्वा नू तमं गीर्भिः ३, ५१, ४
 नू षतो अद्रिषुतो बर्हिषि ९, ७२, ४
 नू बाहुभ्यां चोदितो धारया ९, ७२, ५
 नू भिषुतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नू भिर्यमानो जज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
 नू भिर्यमानो हयतो विचक्ष २, १०७, १६; साम. ८५८
 नू वच इन्द्र नू तमाभिरूतो ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नू वक्षसा मनोयुजा ८, ५, २
 नू वक्षसो सदभिदेक्षस्मे ६, १, १२; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 नेता क पु णस्त्रो १०, १२६, ६
 नेमि नमस्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नेशक्तमो दुषितं ४, १, १७
 नेह अद्र रक्षस्त्रिने ८, ४७, १२
 नेतावदप्ये मरुतो यथेमे ७, ५७, ३
 नेतावदेना परो अन्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यक्तून्मथिनो ७, ६, ३

न्यक्तून्मथिनो १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यक्षि जातवेदसं होत्रा ५, २६, ७
 न्यक्षि जातवेदसं दधाता ५, २२, २
 न्यग्ने नव्यसा वचः ८, ३९, २
 न्यग्वालोऽव वाहि १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
 न्यग्मथस्य मूर्धेति १, ३०, १९
 न्यर्तुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
 न्यस्तै देवी स्वधितिर्निर्हीत ५, ३२, १०
 न्याविष्यदिलीविषास्य १, ३२, १२; नि. ६, १९
 न्यु म्रियो मनुषः ७, ७३, २
 न्यु तु वाचं १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
 एष्ट्रेव चर्चरं जारं १०, १०६, ७
 एष्ट्र जना मस होत्रं जुषन्तां १०, ५३, ५;
 एष्ट्र पदानि रुपो अन्वरोहम् १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 एष्ट्रपादं पितरं द्वादशाङ्गतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, १, ११
 एष्ट्रारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, १, ११;
 नि. ४, २७
 एवक्तृमक्तमसुरस्य १०, १७७, १; तै. ब्रा. ३, ११, १०
 एवक्तो वाचं अनसा १०, १७७, २; तै. ब्रा. ३, ११, ११
 एताति कुषुधृणाच्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 एतिर्भेव वृद्धहन्मनुजानां ३, ३१, १८
 एतिर्होत्राराणां १, ४४, ९
 एतो जगार प्रत्यष्टं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 एलीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 एलीव पूर्वहृतिं १, १२२, २
 एष एकः पीपाय तस्करो ८, २९, ६
 एषस्पथः परिपातं ६, ४२, ८; बा. य. ३४, ४२, तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८
 एदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९
 एदं देवस्य मीळहुयो ८, १०२, १५; साम. १५७२
 एदापणीराराधतो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, १
 एदे इव निहिते दक्षं ३, ५५, १५
 एदेपदे मे जरिमा निधापि ५, ४१, १५
 एषा वसे पुरुषाः ३, ५५, १४
 एषाचयं तदधिना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
 एष्य भा वर्धिरच्छता ८, ३२, १८
 एष्य इवुप गायत ८, ३२, १७
 एष्यं एष्यमिस्तोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
 एष्यातं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पृष्ठक्षेपमिन्द्र रवे जोजः ५, ३३, ६
 पमाथ क्षां महि ६, १७, ७
 पयस्वतीरोषधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 पर ऋणा सावीः २, १८, ९
 परः सो अस्तु तन्वा ४, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं मृत्यो अनु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य. ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३, १५, २;
 ६, ७, ३; नि. ११, ८
 परशुं चिद्धि तपति ३, ५३, २२
 परस्मा अधि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकात्ताचिद्धिवः ८, ९२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीर्षा वृष्टुस्व इन्द्र १, ३३, ५
 परा शुद्धस्व मघवजमित्रान् ७, ३२, २५
 परा वैदि शामुख्यं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराण देवा वृजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति ६, ४७, १७
 परा मे यस्मिन् वीतयो १, २५, १६
 परावतीनामग्नेति पाथः १, ११३, ८
 परावतीं मातरं ४, १८, ३
 परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
 परावर्तं नासत्या २, ११३, ९
 परावतो ये द्विषिष्यन्ते १०, ६३, १
 परा वीरास एतन ५, ६१, ४
 परा व्यक्तो अरुयो ९, ७१, ७
 परा बुद्ध्या अयासो १, १६७, ४
 परा श्रुणीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, ३३
 परा ह यस्मिन् १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्थयः १, २५, ४
 परा हीन्द्र घावति १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १
 परि कोसं मधुहयुवं ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ६५, ८
 परि चिन्मतो द्रविणं १०, ३१, २
 परि जः शर्मयन्त्या ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि गेवा मतीनां ९, १०३, ४
 परि गो अश्वमन्त्रविद् ९, ६१, ३; साम. १२११
 परि गो देववीतये ९, ५४, ४
 परि गो बाह्यस्त्रयः ९, ६४, १८
 परि गो वृणमन्त्रा ८, ४७, ५

परि गो हेती रुद्रस्य वृज्याः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि कृन्धि पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिग्युषो यया ९, १००, ४
 परि ते दूळभो रयो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि त्मना मित्रहृरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हर्षतं हरिं ९, ९८, ७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधातुरध्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिष्विष्टयध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 परि त्वा गिरिणी गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि त्वांसं पुरं वयं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मर्त्येभ्यः ९, १४, ८
 परि देवीरनु स्वधा ९, १०३, ५
 परि दुर्धं सहसः ९, ७१, ४
 परि दुक्षः सनद्रयिः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पूषा पुरस्ताद् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, ९, ४
 परि प्रजातः ऋवा १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९, १०९, १; साम. ४२७; १३६७
 परिप्रयन्तं वर्यं सुषंसद् ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रतो ९, ६७, १५
 परि प्राप्तिष्यदकविः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि प्रियः कलशे ९, ९६, ९
 परि प्रिया विवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि यत्कविः काश्या ९, ९४, ३
 परि यत्काश्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि यद्विन्द्र रोदसी उभे १, ३३, ९
 परि यदेवामेको १, ६८, २
 परि यो रश्मिना दिवो ८, २५, १८
 परि यो रोदसी उभे ९, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे न वाजुं ९, ६३, १९
 परि वाराण्यस्यया ९, १०३, २
 परि विद्यानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विद्यानि सुषितामोः ३, ११, ८
 परि विष्टं जाहुषं विवतः १, ११६, २०
 परि वृक्षे वसिष्ठं १०, १०२, ११

परि वो विश्वतो दध १०, १९, ७
 परिषद्यं ह्यरण्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिकृण्वन्निकृन्त ९, ३९, २; साम ८९९
 परिकृतास इन्द्रवो योषेव ९, ४६, २
 परि प्य सुवानो अक्ष इन्द्रुः ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि प्य सुवानो अय्यय ९, ९८, २
 परि सद्येव पञ्चमान्ति ९, ९२, ६
 परि ससिर्न वाजयुः ९, १०३, ६
 परि सुवानश्चक्षसे ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास इन्द्रवो ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो गिरिण्याः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिरंशुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं वृद्धत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि स्पशो वरुणस्य ७, ८७, ३
 परि हि प्मा पुरुहूतो ९, ८७, ६
 परिहृतेदना जने ८, ४७, ६
 परी घृगा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो विश्वता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा.य. १२, २; तै. ब्रा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेवत १०, १५५, ५; अथर्व. ६, २८, २; वा.य.
 ३५, १८
 परेयिवाँसं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. आ.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विप्रमस्तुतं १, ४, ४; अथर्व. २०, ६८, ४
 परो दिवा पर पुना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्राच्छचीषमं ८, ६८, ६
 परो मात्रया तन्वा ७, ९९, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 परो यवर्षं परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि मर्त्यैरसि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पर्जन्यबुधं महिषं ९, ११३, ३
 पर्जन्याय प्र गायत ७, १०२, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५;
 तै. आ. १, २९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, २
 पर्यु पुम धन्व वाजसातये ९, ११०, १; साम. ४२८, १३६४,
 अथर्व. ५, ६, ४
 पर्यंतश्चिमहि वृद्धो विभाय ५, ६०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ५;

पुष्टिर्ह नाम नानधी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६ २३
 पर्वि लोकं तनयं पर्वुभिष्टवं ६, ४८, १०; साम. १६२४
 पर्वि दीने गभीर वाँ ८, ६७, ११
 पवते हर्षतो हरिरसि ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पवते हर्षतो हरिशृणानो ९, ६५, २५
 पवन्ते वाजसातये ९, १३, ३; साम. ११८९; तांत्व ब्रा. ४, १, १५
 पवमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पवमान ऋतं वृद्धत् ९, ६६, २४
 पवमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पवमानः सो अघ्न नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पवमान विषा हितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पवमान नि तोषसे ९, ६३, २३; साम. १२३६
 पवमानमवस्यवो ९, १३, २; साम. ११८८
 पवमान महि श्रवश्चित्रेभिः ९, १००, ८
 पवमान महि श्रवो गाम् ९, ९, ९
 पवमान मङ्गणो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पवमान रसस्तव ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पवमान रुचाहवा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पवमानि विद्या रयिमस्त्र्यं सोम दुष्टरम् ९, ६३, ११
 पवमान विद्या रयिमस्त्र्यं सोम सुप्रियम् ९, ४३, ४
 पवमान सुवीर्यो ९, ११, ९; साम. १४४९
 पवमानस्य जहृवतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पवमानस्य ते कथे ९, ६६, १०; साम. ६५७
 पवमानस्य ते रतो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पवमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पवमानस्य विश्ववित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पवमाना स्वविदो ९, ५९, ४
 पवमाना अक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२१
 पवमाना अक्षत सोमाः ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पवमाना दिवस्परि ९, ६३, २७; साम. १७००
 पवमानास आशवः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पवमानास इन्द्रवः ९, ६७, ७
 पवमानो भेजीजनद् ९, ६१, १६; साम. ४८४, ८८९
 पवमानो अति जिघो ९, ६६, २२
 पवमानो अग्नि स्पृधो ९, ७, ५; साम. ११३९
 पवमानो अय्ययो सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पवमानो असिष्यद्वक्षसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पवमानो रथीतमः ९, ६६, २६; साम. १३११
 पवमानो ग्यश्नवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पवस्व गोविदश्चित्रि ९, ५९, १
 पवस्व जनयस्त्रि ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १; साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमादनो ९, ८४, १
 पवस्व देववीतय इन्द्रो ९, १०६, ७; साम. ५७१; १२२६
 पवस्व देववीरति ९, २, १; साम. १०३७
 पवस्व देवायुष्य ९, ६३, २१; साम. ४८३; १२३५
 पवस्व मधुसूक्तस्य इन्द्राय ९, १०८, १; साम. ५७८; ६९१
 पवस्व वाचो अग्निः ९, ६२, २५; साम. ७७५
 पवस्व धाजसातमः ९, १००, ६; साम. १०१६
 पवस्व धाजसातयेऽभिविश्वानि ९, १०७, २३; साम. ५२१
 पवस्व धाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्यमे ९, ६६, १
 पवस्व वृषहन्तमोक्षयेभिः ९, २४, ६; साम. ९६६
 पवस्व वृष्टिमा सु नो ९, ४६, १; साम. १४३५
 पवस्व सोम क्रतुविन्द ९, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋतवे दक्षाय ९, १०२, १०; साम. ४३०; १२३२
 पवस्व सोम विष्णवे ९, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, १
 पवस्व सोम पुष्टी सुधारो ९, १०९, ७; साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुमो ९, ९६, १३; साम. ५३९
 पवस्व सोम सन्ध्यन् ९, ६७, १६; साम. १८१०
 पवस्व सोम महान्तसमुद्रः ९, १०५, ४; साम. ४२९; १२४१
 पवस्वस्यो अदाभ्यः ९, ५९, २
 पवस्वस्यो पवमानो ९, ९६, २१
 पवस्वस्यो वृषा सुतः ९, ६१, २८; साम. ४७९; ७७८
 पवित्रं ते विततं ९, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; तै. आ. १, ११, १; ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
 पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३; तै. आ. १, ११, १; नि. १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतन ९, ४, ४; साम. १०५०
 पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पशून् चित्रा सुभगा १, ९१, १२
 पश्यादुरासाधरात् १०, ८७, २१; अथर्व. ८, ३, २०
 पश्वेदमभ्यवृषवत् १०, १४९, ३
 पश्यन्त्यस्य अतिथिं १०, १२४, ३
 पश्वा च तार्युं गुहा १, ६५, १
 पश्वा वत्पश्वा विपुता १०, ६१, १२
 पाकः पृच्छामि मनसा १, १६४, ५; अथर्व. ९, १, ६
 पाकना स्वन देवा ८, १८, १५
 पातं नो रुद्रा पाशुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाता वृषदा सुतं ८, २, २६; साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
 पान्तं वा वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७२३
 पान्ति मिश्रावहणावघात १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिषु ८, ३४, १८
 पार्यद्वाणः प्रस्कण्वं ८, ५१, २
 पावकया यश्चिन्तया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं. ४, ६, १, २
 पावकवचोः शुक्रवचोः १०, १४०, १; साम. १८१७; वा. य. १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकसोच्ये तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य. २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११, २६
 पावमानोर्वा अध्येति ९, ६७, ३२; साम. १२९९
 पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तन्वतुरेकपादयः १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
 पाहि गायान्सो मदे ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुहृत् १, १२९, ११
 पाहि नो अग्र एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४; वा. य. २७, ४३
 पाहि नो असे पाशुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो असे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो असे रक्षसो भृशुष्टाव ७, १, १३
 पाहि विश्वसमाग्रक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता यज्ञानामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
 पिता यत्स्वां दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रहस्य जन्मना १, ८७, ५
 पितुं नु क्षोपं मघो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि. ९, २५
 पितृभृतो न तन्तुमिव १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुभृतो ८, १२, २७
 पितुर्न पुत्राः क्रतुं १, ६८, ९
 पितृमांस्तुरपा ये ९, ७३, ५
 पितृश्च गर्भं जमितुश्च ३, १, १०
 पितृश्चिद्वृषर्जुपा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमभिः १०, ६९, १०
 पित्रे विश्वकः सदनं समक्षं ३, ३१, १२
 पित्र्यस्यापो मरुतः सुदान १, ६४, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपतुं नो अविदी राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपतुं मा तदवत्स १०, ३५, ८

पिपीले अंशुर्मेघो न ४ २२, ८
 पिपीहि देवां उशतो १०, २, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. ब्रा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्तं ८, ८७, ४
 पिबतं वर्मं मधुमन्तम् ८, ८७, २
 पिबतं च नृण्युतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अयंसा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 पिबन्त्यस्य विधे देवासो ९, १०९, १५
 पिब स्वयैतवानां ८, ३२, २०
 पिबा स्वस्य गिर्वेणः ८, २, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मधुमन्तं २, ११, ११
 पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा विषयो १०, २२, १५
 पिबा वर्षस्व तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रसिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि यमुप्रतः ६, १७, १
 पिबा सोममिन्द्र मन्थत ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७;
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाय कं ८, ९५, ३
 पिबा सोमं महत १०, ११६, १
 पिबेदिन्द्र मरुसला ८, ७६, ९
 पिबाङ्गमृष्टिममृष्टं १, १३३, ५
 पिबाङ्गरूपः सुमरो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय घेनुदितिः १, १५३, ३
 पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु ६, १०, ३-
 पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेघमपचन्त १०, २७, १७
 पीवोअर्षां रयिबुधः ७, ९१, ३; वा. य. २७, ३३; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 पीवोअर्षाः क्षुचद्रया ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. य.
 १०, ३४; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा सा कुमरिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जातो रण्यो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमभिरवाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्जायमाना १, ९२, १०
 पुनः समव्यहितं १, ३८, ४; नि. ४, ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. य. १९, ३९; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, ३

पुनरेता नि वर्तन्ताम् १०, १९, २
 पुनरेहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्दायि ब्रह्मावां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो अतो १०, ५७, ५; वा. य. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो अस्तु वृषिषी १०, ५९, ७
 पुनर्नो वक्तुः पितरा युवाना ४, ३३, ३
 पुनर्नो देवा अह्युः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनात वक्षसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते परिक्षुतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
 पुनाथ ह्यव्या अर (०) त्वं वक्ष्मिन् ९, १००, २
 पुनात ह्यव्या अर (०) वक्ष्मन् ९, ४०, ६
 पुनात ह्यव्येषां प्रकृष्ट ९, ६४, २७
 पुनातः कलशेषा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनातः सोम जागृमिः ९, १०७, ६; साम. ५१९
 पुनातः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनातः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
 पुनातश्च जनयन् ९, १०७, १८
 पुनानासश्चनुषदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाते तन्वा मिथः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनानो अङ्गमीदृभि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनानो याति हयंतः ९, ४३, ३
 पुनानो ह्ये अच्ये ९, १६, ६
 पुनानो वरिवस्त्रुधि ९, ६४, १४; साम. ८४२
 पुनीये वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुमो पनं तनुत उक् १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४१-४४
 पुनः सद्य ह्यथापिबे ९, ६१, २; साम. १२११
 पुनर्वरा शिष्यतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुनं न घृण्णवा रुज ८, ७३, १८
 पुनाते वृषितेभ्यः ८, ४४, ३०
 पुनातमोः सत्यम् ३, ५८, ६
 पुनातं अनुवेनन्तं १०, १३५, २
 पुनात वां वीर्यां १०, ३९, ५
 पुनां मिन्दुर्बुधा कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०
 पुनात मा. १४, १२, ३
 पुना वस्त्रस्तमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुना संवाचादभ्यावद्वत् १, १६, ८

पुरीष्वासो जज्ञवः ३, २२, ४; वा. य. १२, ५०; तै. सं.
४. २, ४, ३
पुरुक्षस्तानी हि वामदाशत् ४, ४२, ९
पुरुक्षा चिदि वां नरा ८, ५, १६
पुरुक्षा हि सप्तदशसि ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;
तै. ब्रा. २, ४, ४. ४
शुक् त्वा दान्धान्तेवे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७
पुष्ट्यप्सा अजिमन्तः ५, ५७, ५
पुष्टमिषा व कृतये ८, ५, ४
पुष्टमन्त्रा पुष्टस्व ८, ८, १२
पुष्टव एवेदं तर्ष १०, ९०, २; साम. ६१९; अथर्व. १९, ६, ४;
वा. य. ३१, २; तै. ब्रा. ३, १२, १
पुष्टुवस्य धामनिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४
पुष्ट हि वां पुष्टुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९
पुष्टुतं पुष्टुतं ८, ९२, २; साम. ७१४
पुष्टुयो वः पुष्टुतः ६, ३४, २
पुष्टुणि द्युतो नि रिणाति १, १४८, ४
पुष्टुणि हि त्वा सजना १०, ८९, १६
पुष्टुव्ये पुरुषा त्वात्वा ६, १, १३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
पुष्टुतं पुष्टुतं स्तोत्राणां ६, ४५, २२
पुष्टुतं पुष्टुतामीदानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.
२०, ६८, १२
पुष्ट वत्त हन्त्र सन्पुष्टा ५, ३३, ४
पुष्टरतो मा मृया १०, ९५, १५; जत. ब्रा. १२. ५, १, ९
पुष्टरणा चिद्वयसि ५, ७०, १; साम. ९८५
पुष्ट वशास्त्रधना दधाना १, ११७, ९
पुष्टो गा अग्निर्देवानां १, १८८, ११
पुष्टोर्जितो वो अन्धसः ९, १०१, १; साम. ५४५, ६९७
पुष्टोका अक्षे पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६
पुष्टोका ह्युर्वेशो ७, १८, ६
पुष्टोकांशो वो अरुमे सोमं ८, ३१, २
पुष्टोकांशं सन्धुत ३, ५२, ४
पुष्टोकांशं व नो वसो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६
पुष्टोकांशं नो अन्धस ८, ७८, १
पुष्टोकांशं पचत् ३, ५२, २
पुष्टो वो मन्त्रं विर्यं सुहृदि ६, १०, १
पुष्टिर्न रन्वा क्षितिर्न १, ६५, ५
पुष्ट्याक्षेमे अमियोगे ५, ३७, ५
पुष्ट्यापरं चरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;
१४, १, २३; तै. ब्रा. २, ७, १२, २; ८, ९, ३
पुष्ट्यापुष्टं सुहवं पुष्ट्यष्टं ८, २२, २

पुष्ट्यामनु प्रदिनं याति ९, १११, ३; साम. १५९१
पुष्ट्यामनु प्रयतिस्व १, १२६, ५
पुष्ट्यां विष्वास्त्रावनाद १, १२३, २
पुष्ट्याभिर्हि वदासिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५
पुष्ट्यास्य निम्निषो ३, ५१, ५
पुष्ट्यारिहं शरदः शशमाणा १, २७९, १
पुष्ट्यारिद्वय रातयो १, ११, ३; साम. ८२९
पुष्ट्यारुपसः शरदश्च ४, १९, ८
पुष्ट्याधिद्वि त्वे तुविह्वमि ८, ६६, १२
पुष्ट्याष्ट हन्त्रोपमातयः ८, ४०, ९
पुष्ट्या अर्धं रजतो १, १२४, ५
पुष्ट्या देवा भवन् १, ९४, ८
पुष्ट्या होतरस्य नो १, १६, ५
पुष्ट्या न्यवाशं ६, ५५, ४
पुष्ट्यावते ते चक्षुमा ३, ५२, ७
पुष्ट्यावते मरुवते १, १४२, १२
पुष्ट्यावत् व्रते वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य.
३४, ४१; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५
पुष्ट्या प्र गा हृदि ६, ५४, ६
पुष्ट्या गा अन्वेतो नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, १३, २;
तै. ब्रा. २, ४, १, ५
पुष्ट्या त्वेवद्व्यावयत् १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;
तै. ब्रा. ६, १, १, नि. ७, ९
पुष्ट्या त्वेतो नयत् १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०
पुष्ट्या राजानमाहुनिः १, २३, १४
पुष्ट्या विष्णुर्हन्तं मे ८, ५४, ४
पुष्ट्या सुवन्पुष्टिर्व ६, ५८, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
पुष्ट्यामा आशा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;
तै. ब्रा. २, ४, १, ५; तै. ब्रा. ६, १, १
पुष्ट्याश्रमं न सिष्यति ६, ५४, ३
पुष्ट्याप्रयजो ब्रुविणः ३, ७, १०
पुष्ट्यास्य वृष्णो अरुपस्य ६, ८, १
पुष्ट्या ता विद्या भुवना २, ३४, ४
पुष्ट्या वयः पितुमान् १, १४१, २
पुष्ट्याभि त्वा परमन्त्रं १, १६४, ३४; अथर्व. ९, १०, १३;
वा. य. २३, ६१
पुष्ट्या तदेनो वरुण ७, ८६, ३
पुष्ट्यायादिद्याधमानाव १०, ११७, ५
पुष्ट्याप्रायन्प्रयमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, ९४, ६; नि.
५, २५
पुष्ट्याजा अमर्षो ३, २७, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

पृथु करखा बहुला ६, १९, ३
 पृथु रयो दक्षिणाया १, १२३, १
 पृथुकुसामुयैजतो गवेषणः ८, १७, १५
 पृथुश्चा मरुतः पृथि १, ८९, ७; वा. अ. २५, २०
 पृथग्ने मेये मातरिभ्यः ८, ५२, २
 पृष्टो दिवि धार्यभिः ७, ५, २
 पृष्टो दिवि पृष्टो अभिः १, ९८, २; वा. अ. १८, ७५, तै. सं.
 १, ५, ११, १; तै. भा. ३, ११, ६; ४
 पौरं चिह्नयुवमुतं ५, ७४, ४
 पौरो अक्षस्य पुरुकृद् ८, ६१, ६; साम. १५८०; अथर्व.
 २०, ११८, २
 प्र ऋशुभ्यो वृत्तमिव ४, ३३, १
 प्र ऋषिर्विवीतये २, २०, १; साम. १६८
 प्र कारवो मनना ३, ६, १; तै. भा. २, ८, २, ५
 प्र काव्यमुवा नेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृतान्यृजीपिणः ८, ३२, १
 प्र कृष्टिदेव शूष एति ९, ७१, २
 प्र केतुना वृहता वासभिः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व.
 १८, ३, ६५; तै. भा. ६, ३, १
 प्र क्षोदसा धायसा ७, ९५, १
 प्र गायताभ्यर्चाम ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, १
 प्र घा न्वस्य महतो २, १५, १
 प्र चक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
 प्र चर्षणिभ्यः पृथनां १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमकं गृणते ६, ६६, ९; तै. सं. ४, १, ११, ३; तै. भा.
 २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं स्वा कवे ८, १०२, १८
 प्र ष्ववानाज्जुहुर्यो ५, ७४, ५
 प्रजानक्षत्रे तव योनिं १०, ९१, ४
 प्रजापतिमिहमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४;
 ८०, ३; वा. अ. १०, २०; २३, ६५; तै. सं.
 १, ८, १४, १; ३, २, ५, ६; तै. भा. २, ८, १, २;
 ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाभ्यः पुष्टि विभजंत २, १३, ४
 प्रजामृतस्य पिप्रतः ८, ६, २; साम. १३०९; अथर्व.
 २०, १३८, २
 प्रजावता वचसा १, ७६, ४
 प्रजावतीः स्यवसं ६, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. भा.
 २, ८, ८, १२

प्रजा ह त्रिजो अस्यायम् ८, १०१, १४; तै. भा. २, १, जयर्व.
 १०, ८, ३
 प्र जिह्वा चरते वेपो १०, ४६, ८
 प्र ज हृन्तो सहे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र ज हृन्तो सहे रण ९, ६६, १३
 प्रजीतिभिर्दे ह्यैश्च १०, १०४, ५
 प्र णु त्वं विप्रमन्त्रेषु साधुं ५, १, ७
 प्रणेतां वस्यो अष्टा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र णो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 प्र णो घन्वस्विन्द्वो ९, ७९, २
 प्र त आशवः पवसान ९, ८६, १
 प्र त आग्निनीः पवसान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र त ह्यम् पृथ्याणि १०, ११२, ८
 प्र तं विविचिम् १, १६७, ७
 प्र तच्च यथ शिषिदिह ७, १००, ५; साम. १६२६; तै. सं.
 २, २, १२, ५; नि. ५, ९
 प्र तत्ते अथा कारणं कृतं मूल ६, १८, १३
 प्र तद्वहुःपीमे पृथवाने १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्ववते १, १४४, २; अथर्व. ७, २६, २-३;
 तै. भा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्वेदेभ्यं अष्टावे १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्द्र नवीमहि ८, ६, ९
 प्र तय्यसीं नच्यसीं १, १४३, १
 प्र तय्यसो नमर्षितं तुरस्य ५, ४३, ९
 प्र तौ अग्निर्वंसस्य ४, ५, ४
 प्र तार्याधुः प्रतरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रथमा अदम्य ७, ७८, १
 प्रति घोरानामेतानाम् १, १६९, ७
 प्रति चक्ष्व वि चक्षे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते वस्ये वृक ८, ५६, १
 प्रति त्वं चारुमन्त्रं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, १६
 प्रति स्वा नुहितर्षिभः ७, ८१, ३
 प्रति स्वाद्यं धुमनसो ७, ७८, ५
 प्रति स्वा वावसी ववृ ८, ४५, ५
 प्रति स्वा स्तोमैरीकते ७, ७६, ६
 प्रति पुवानामश्वासो ७, ७५, ६
 प्रति धाना भरत ३, ५२, ८
 प्रति व स्तोमं त्वहा जुषेत ७, ३४, २१
 प्रति प्रवाणमसुरस्य विद्वान् ५, ४९, २
 प्रति प्र वाहीन्द्र मीळुयो नृष १, १६९, ६
 प्रति प्राश्रव्यां हतः ८, ३१, ६

प्रति प्रियतमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति प्रावाणि वर्तयते १०, ९५, १३
 प्रति अत्रा अदक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिर्जगृ ५, ४२, २
 प्रति यस्या नीया दधि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति यदापो अरधं १०, ३०, १३
 प्रति वा एना नमसाहमेमि १, १७१, १
 प्रति वां रथं नृपती जरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वां सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वां सूर उदिते सुक्तेः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषदक्षये ८, २०, ९
 प्रति ध्रुताय वो धृपत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति धीमसिर्जते यमिद्धः ७, ७८, २
 प्रति छोमन्ति सिंधवः १, १६८, ८
 प्रति ध्या सुनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रति स्तोमैभिरुपसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्वसो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं. १, २, १४, १
 प्रति स्मरेषां तुजवद्भिरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रतीचीने मामहनी १०, १८, १४
 प्र तु द्वय परि कोषं ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुविषुप्रत्य स्थविरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अन्नयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अन्ने हविष्मती ३, १९, २
 प्र ते अन्तो कुक्षयोः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उपसः १०, २९, २; अथर्व. २०, ७६, २
 प्र ते द्विवो न वृष्टयो ९, ६२, २८
 प्र ते धारा अल्पवाणि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा अस्रवतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नावं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वोणि करणानि विप्रा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वोणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बह्वृचि ४, ३२, २२
 प्र ते मदसो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विद्ये असिर्व १०, ९६, १; अथर्व. २०, ३०, १;
 तै. भा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते यक्षि प्रत इयमिं १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं मिथूकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽरद्वरुणो यातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचाम वीर्यां ४, ३२, १०

प्र ते सोतार ओण्योः ९, १६, १
 प्रत्नं रथोणां युजं दे, ४५, १२
 प्रत्नं होतारमीश्वं ८, ४४, ७
 प्रत्नवज्जनया गिरः ८, १३, ७
 प्रत्नान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
 प्रत्नो हि कमीश्वो अध्वरेषु ८, ११, १०; तै. भा. १०, ६, ६
 प्रत्यग्निरुपसंकेतानो ३, ५, १
 प्रत्यग्निरुपसमग्रम् ४, १३, १
 प्रत्यग्निरुपसो जातवेदा ४, १४, १
 प्रत्यग्ने मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यग्ने हरता हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यङ् देवानां विशः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यङ्मर्कमनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्रत्यर्चोऽश्वादस्या १, ९२, ५
 प्रत्यर्थिविज्ञानां १०, २६, ५
 प्रत्यस्ते पिपीपते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. भा.
 ३, ७, १०, ६
 प्रत्यस्य छेणयो दृष्ट १०, १४२, ५
 प्रत्यु अदश्यायती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. भा.
 ३, १, ३, १
 प्रत्यक्षसः प्रतवसो १, ८७, १
 प्र त्वा वृतं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्वा नमोभित्तिवृ ९, १६, ५
 प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९, ५८
 प्रथमं जातवेदसममि ८, २३, २२
 प्रथमभाजं यशसं वयोधां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथम्य यस्य सप्रथम्य १०, १८१, १
 प्रथिष्ठ यस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिष्ठ यामन्पृथिवी चिदेयां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिदमि गृणन्ति २, ४३, १
 प्र दातुदो दिव्यो दातु ९, ९७, २३
 प्र दीधितिर्विश्ववारा ३, ४, ३
 प्र देवत्रा ब्रह्मणे १०, ३०, १
 प्र देवं देववीतवे ६, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देव्या धिया १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, ११, १
 प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१; १५१७
 प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी अग्राध्या १, १५९, १

प्र वावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र सुह्याय प्र शवसे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र धन्वा सोम जागृविः ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्व क्षुप्मिणो ९, ३०, १
 प्र धारा मध्वो अग्नियो ९, ७, २; साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नव्यसा सहसः सुतुं ६, ६, १
 प्र निक्षेत्रेव सिन्धवो ९, १७, १
 प्र नु यदेपां महिना १, १८६, ९
 प्र नु वयं सुते या ५, ३०, ३
 प्र नु वोचा सुतेषु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महित्वं वृषभस्य १, ५९, ६; नि. ७, २३
 प्र नू स मर्तः शवसा १, ६४, १३
 प्र नेमस्मिन्दृष्टो १०, ४८, १०
 प्र नो यच्छव्यंरमा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्रपथे पथामजनिष्ट १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पर्वतानामुवासी उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान धन्वसि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पस्त्यामदिति सिन्धुम् ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिम्ब वाजानक्षे ३, १५, ६
 प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पूतास्त्रिमशोचिवे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यसोभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १.११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र प्यायस्व प्र स्पन्दस्व ९, ६७, २८
 प्रप्र क्षयाय पयसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्रप्र पूष्णस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रप्र वक्षिषुर्मे ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमग्निर्भरतस्य ७, ८, ४; वा. य. १२, ३४, तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्रप्रा वो अस्ते १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र यज्ञवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र वाहवा सिंखते ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुज्या व ईरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र वीक्षयोः वृणतो १, १२४, १०
 प्र वीक्षयोरो अग्निना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, ९
 प्र ब्रह्मणि नभाकवद् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अग्निरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मैतु सद्गनाएतस्य ७, ३६, १
 प्रभक्त्यं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्रभक्ती शूरो मधवा तुवीमवः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्रभर्ता रथं गव्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूज्यन्तं महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्टाय गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्टाय वृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमद्वर्त्ता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र मात्रासी रिचिरे ३, ४६, ३
 प्र मा सुधुम् प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वैरुणयो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्यम्णे ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
 प्र मे पंथा देवयाना अष्टध्रुव ७, ७६, २
 प्र मे विविक्तां अविदन् ३, ५७, १
 प्र य आरुः शितिपृष्ठस्य ३, ७, १
 प्र यं राये निनीषसि ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र यज्ञ पतु हेरवो न ससिः ७, ४३, २
 प्र यज्ञ एवातुयक् ५, २६, ८
 प्रयज्यवो मरुतो आजहृष्टयः ५, ५५, १
 प्र यत्ते अग्ने सुरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. ब्रा.
 ६, ११, १
 प्र यपितुः परमात्र १, १४१, ४
 प्र यस्मिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र यज्ञेः सहस्वतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. ब्रा.
 ६, ११, १
 प्र यदित्या परावतः १, ३२, १
 प्र यदित्या महिना नृग्यो १, १७३, ६
 प्र यजन्मिदृष्ट पृषां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. ब्रा.
 ६, ११, १

प्र यद्गृहेषु पृथक्तीरसुगन्धं १, ८५, ५
 प्र यद्गृहेषु मरुतः १०, ७७, ६
 प्र यद्गृहेषु महिना रथस्य १, १८०, ९
 प्र यद्गृहेषु मिश्रावरुणा ६, ६७, ४
 प्र यन्ममिष्यति जातं १, १५२, ४
 प्र यन्मि यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७, २१, २
 प्र यन्म वाजास्त्रिविधैः ३, २६, ४
 प्र यन्मममृषसवासो १०, ४२, ८१ अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र याः सिन्धवे सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र या घोषे भृगवाणे १, १२०, ५
 प्र याजाम्ने अनुयाजांश्च १०, ५१, ८१ नि. ८, १२
 प्र या जिगति स्मग्ने ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र यात श्रीभमाश्रुभिः १, ३७, १४
 प्र यागिर्यासि दाश्यासम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७;
 तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र या महिष्ठा महिनासु ६, ६१, १३
 प्र जुजो वाचो जग्निषो ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र जुज्वती दिव पति सुवाणा ५, ४७, १
 प्र ये गाघो न भूर्गयः २, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
 प्र ये गृहादममृषसवासो ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र ये जाता महिना ५, ८७, २
 प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र ये दिवो वृहतः शृण्वरे ५, ८७, ३
 प्र ये आमानि पृथोण्यथो ४, ५५, २
 प्र ये मित्रं प्रार्थयन् १०, ८९, ९
 प्र ये ते वल्ग्वेये ५, ५२, १६
 प्र ये ययुर्गृहासो रया हव ७, ७४, ६
 प्र ये वसुध्व ईवदानमोदुः ५, ४२, ५
 प्र ये शुभ्रमस्ते जनयो १, ८१, १
 प्र यो ननश्चे अभ्योजया ८, ५१, ८
 प्र यो वां मिश्रावरुणाजितो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जनयन् १, ७८, १
 प्र रुद्रेण ययिमा यति १०, ९२, ५
 प्र रेज एष्यति वारं १, ८६, ३१
 प्र व हन्त्राय वृहते ८, ८९, ३; साम. २५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र व हन्त्राय मादने ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व उग्राय निदुरे ८, ३२, २७
 प्र व पृको मिम्यो २, ११, ५
 प्र व एते सुयुजो ५, ४४, ४
 प्र वः पार्ष्णं रघुपथयो १, १०२, १

प्र वः पान्तमन्धसो १, १५५, १
 प्र वः संसाम्यदुहः ८, २७, १५
 प्र वः शर्षाय धृक्वये १, ३७, ४
 प्र वः शुक्राय भानवे ७, ४, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ३
 प्र वः सखायो भग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय २, १६, १
 प्रवता हि कर्तुनां ४, ३१, ५
 प्रवत्ते अग्ने जनिमां १०, १४२, २
 प्रवत्स्वतीयं शृथिवी मरुद्गयः ५, ५४, ९
 प्रवद्यामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वर्तय दिवो अत्रमानामिदं ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १०
 प्र व स्पृकन्सुवि ५, ५९, १
 प्र वां रथो मनोजवा इषति ७, ६८, ३
 प्र वां शरद्धान्पथो १, १८१, ३
 प्र वां स मिश्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
 प्र वां ज्योमाः सुवृकयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्दुरिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०९
 प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र वाच्यं शम्भवा वीर्यं तत् ३, ३३, ७
 प्र वाजमिन्दुरिष्यति ९, ३५, ४
 प्र वाता इव दोचत १०, ११९, २
 प्र वाता वाति पतयति ५, ८३, ४; तै. ब्रा. ६, ६, २
 प्र वां दंसास्त्रिनावदोच १, ११६, २५
 प्र वां निचेरुः कुकुहो वशां १, १८१, ५
 प्र वामन्धांसि मघान्यस्युः ७, ६८, २
 प्र वामर्चन्सुविधियो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामवोचमहिना ४, ४५, ७
 प्र वामभोतु सुवृतिः १, १७, ९
 प्र वां महि षति ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वायुमच्छा वृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. ब्रा.
 १, ८, १, १
 प्र वायुजे सुप्रया बर्हिषो ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४;
 नि. ५, २८
 प्र विषसामन् ५, २२, १४
 प्र विष्णवे शृपमेतु १, १५४, ३
 प्र वीर्यमुप विविधिं ८, ५०, ६
 प्र वीर्या शुक्वयो वृद्धिरे ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७०
 प्र वीरया प्र तवसे गुराय ६, ४९, १९
 प्रवृण्वन्तो अभिभुजः ९, २१, २
 प्र वेष्टसे कवये वेष्टाय ५, १५, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 प्र वेपयति पर्वतात् १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३

प्र वो प्रावाणः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽष्टा रिरिचे देवयुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं चिह्नहसानमस्मि ७, ७, १
 प्र वो देवायामये ३, १३, १; आश्व. श्री. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्त्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो अयन्त इन्द्रवो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्तविषा ५, ५४, २
 प्र वो महीमरमति कृणुष्वं ७, ३६, ८
 प्र वो महे मृतयो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो महे मन्दमानायान्धसः १०, ५०, १; वा. य. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
 प्र वो महे महिबुधे भरध्वं ७, ३१, १०; साम. ३२८; १७९३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
 प्र वो मिषाय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् ७, ४३, १
 प्र वो यज्ञं पुरुणां १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रयि युक्ताश्वं भरध्वं ५, ४१, ५
 प्र वो वाजा अभिषवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 प्र वो वायुं रथयुजं कृणुष्वं ५, ४१, ६
 प्र वो वायुं रथयुजं पुरविस् १०, ६४, ७
 प्र शंसमानो अतिथिर्न ८, १९, ८
 प्र शंसा गोध्वध्वं १, ३७, ५
 प्र शन्तमा वरुणं ५, ४२, १
 प्र शर्ष आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र शर्षाय मारुताय ५, ५४, १
 प्र शुक्रासो वयोभुवो ९, ६५, २६
 प्र शुक्रैतु देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. आ. ४, १७, १;
 तांश्च ब्रा. १, २, ९
 प्र शुन्ध्युवं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र शोशुचस्त्या उपसो १०, ८९, १२
 प्र श्यावाश्वं चणुषा ५, ५२, १
 प्र श्वेनो न मविर् ६, २०, ६
 प्र सक्ष्णो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षयं तिरते ८, २७, १६
 प्र सद्यो अग्ने अलेप्यश्वाय ५, १, ९; तै. ब्रा. २, ४, ७, १०
 प्र सप्तगृह्यतीति १०, ४७, ६
 प्र सप्तविभ्राणासा ८, ७३, ९
 प्र सप्तहोता मनकाद्रोचद् ३, २९, १४

प्र स मित्र मर्तो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सन्नाजं चर्षणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सन्नाजे बृहते मन्मनु ६, ६८, ९
 प्र सन्नाजे बृहदर्चा गर्भोर् ५, ८५, १
 प्र सन्नाजो अश्वरस्य प्रशस्ति ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिचे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनां ७, ५८, ६
 प्र सीमादित्यो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु ज्येष्ठं निचिराम्भा १, १३६, १
 प्र सुन्वानस्यान्धलो ९, १०१, १३; साम. ५५३; ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गातुवित् २, ९२, ३
 प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्द्रुरक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो अक्षाः सहस्र ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ३४, १
 प्र सु विवात्रक्षसो १, ७६, ३
 प्र सु भ्रतं सुराधसं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु ष विभ्यो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवंतं ५, ४३, १४
 प्र सु स्तोमं भरतं वाजयंतं ८, १००, ३
 प्र सु त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्र सुतो भक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सु न एवध्वरो ८, २७, ३
 प्र सुनव ऋभूणां १०, १७६, १
 प्र सु महे सुशरणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः शूरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः ८, १९, ३०; साम. १०८; १८२२;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता जितो अश्वरेषु ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४; ७६७
 प्र सोम मधुमत्समो ९, ६३, १६
 प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६९
 प्र सोमस्य पवमानयोर्मया ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यथवत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो जघन्विषुः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मद्ध्युतः ९, ३२, १, साम. ४७७; ७६०
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १, साम. ४७८; ७६४
 प्र सोमो अति धारया ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेष्णा अनवञ्ज १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्तोक इन्धु राजसस्त इयं ६, ४७, २२
 प्र स्तोत्रपु गासिषत् ८, ८१, ५
 प्र स्वानासो रथा इवावन्तो ९, १०, १, साम. १११९
 प्र हंसासस्तुपलं मन्त्रं ९, ९७, ८; साम. १११७
 प्र हि ऋतुं वृहयो २, ३०, ६
 प्र हि द्या पूषन् १, १३८, २
 प्र हिन्वानास इन्द्रो ९, ६४, १६
 प्र हिन्वानो जनिता ९, ९०, १; साम. ५३६
 प्र हि तिरिक्ष जोजसा ८, ८८, ५; साम. ३१२
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १; साम. ७७
 प्र होत्रे पूषन् वचो ३, १०, ५; साम. ९८; तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र ऋष्टा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्नुभ्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्राज्ञये तवसे भरध्वं ७, ५, १
 प्राज्ञये वृहते यज्ञिषाय ५, १२, १
 प्राज्ञये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
 प्राज्ञये विश्वजुचे धियं ७, १३, १
 प्राप्नुवो नमन्वो ४, १९, ७
 प्राचीनां बर्हिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४;
 वा. य. २९, २९; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ९; नि. ८, ९
 प्राचीनं बर्हिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
 प्राचीमु देवाधिना धियं ७, ६७, ५
 प्राण्यं यज्ञं चक्रम वर्षतां गीः १, १, २
 प्रातः सुतमयिषो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुरुषियो ५, १८, १, साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, १; वा. य. ३४, ३४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७
 प्रातर्जनेये जरणेय १०, ४०, ३
 प्रातर्जितं मगधुमं हुवेम ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, २;
 वा. य. ३४, ३५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७; नि. १२, १४
 प्रातर्बर्हिमयिषि जोहवीमि ५, ६९, ३

प्रातर्यजध्वमधिना ५, ७७, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ५
 प्रातर्योवभिरागतं ८, ३८, ७
 प्रातर्योवाणा प्रथमा यजध्वं ५, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्योवाणा रथेय २, ३६, २
 प्रातर्वाण्यः सहस्कृत १, ४५, ९
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठतः १०, ४१, २
 प्रातर्युजा वि बोधय १, २२, १; तै. सं. १, ४, ७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ४
 प्राता रत्नं प्रातरिवा १, १२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रान्यश्चक्रमनुहः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राव क्षोत्रां मघवज्व ८, ३६, २
 प्रावीविषद्वाच ऊर्मि ९, ९६, ८; साम. ९४५
 प्रावेपा मा वृहयो १०, ३४, १; नि. ९, ८
 प्रास्त्रोहवोजा ऋध्वेभिः १०, १०५, ६
 प्रास्त्रा ऊर्जं वृत्तश्चतुं ८, ८, १६
 प्रास्त्रे गायत्रमंचत ८, १, ८
 प्रास्त्रे हिनोत मधुमन्तं १०, ३०, ८
 प्रास्त्र धारा अक्षरन् ९, २९, १; साम. १७६५
 प्रास्त्र धारा वृहतीः ९, ९६, २२
 प्रियं अग्ने वृदतः १०, १५१, २; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रियं दुग्धं न काम्यं ५, १९, ४
 प्रियमेधवदधिवत् १, ४५, ३; नि. ३, १७
 प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पथो १, ६७, ६
 प्रिया वो नाम हुवे तुराणां ७, ५६, १०; तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास हुते मघवज्वभिष्टो ७, १९, ८; अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विश्वपतिः १, २६, ७; साम. १६१९
 प्रीणीतास्त्राहितं जयाय १०, १०१, ७; नि. ५, २६
 प्रेता यज्ञस्य शम्भुवा १, ४१, १९
 प्रेता जयता नराः १०, १०३, १३; साम. १८६२; अथर्व. ३, १९, ७; वा. य. १७, ४६; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रेतो मुंषामि नामुतः १०, ८५, २५; अथर्व. १४, १, १८
 प्रेतं ब्रह्म वृत्रतर्प्येवाविष ८, ३७, १
 प्रेतो अग्ने वीदिहि पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य. १७, ७६; तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रेक्षिर्वाह्वे लोमेभिः १, ५, १
 प्रेङ्गस्य वोयं प्रथमा कृतानि ७, ९८, ५; अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेङ्गाभिर्वा सुवचस्वां १०, ११६, ९
 प्रेरय स्रो अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेष्ठं वो अतिथिं स्युपे ८, ८४, १, साम. ५; १२४४

प्रेष्टो वो अतिथिं गृणीषे १, १८६, ३
 प्रेष्टु प्रियाणां ८, १०३, १०
 प्रेष्टि प्रेष्टि पथिभिः १०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 प्रेष्टभीहि वृष्णुहि १, ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेनु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. भा. ४, २, २
 प्रेते वदन्तु प्र ह्यं १०, ९४, १; नि. ९, ९
 प्रेष स्त्रोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रेषामग्नेषु विधुरेव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयासीदिन्नुसिन्द्रस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७, ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अखिनाववसे १, १८६, १०
 प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रोप्रां पीतिं वृष्ण ह्यमिं १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोतये वरुण मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 प्रो खे अमयोऽग्निषु ५, ६, ६
 प्रोथदधो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
 प्रोरोमिन्नावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्टशया वयोशया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो प्वस्मि पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. भा. २, ५, ८, १
 प्रो स्य वह्निः पथ्याभिः ९, ८९, १
 ब्रह्म सूर्यं श्रवसा ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 बलस्य नीथा वि १०, ९२, ३
 बलिस्था तद्वपुषे १, १४१, १
 बलिस्था देव निष्कृतां ५, ६७, १
 बलिस्था पवतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 बलिस्था महिमा वां ६, ५९, २
 बल् ऋत्विष्याय धाम्न ८, ६३, ११
 बण्महो अस्मि सूर्यं ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८
 अथर्व. १३, १, २२; २०, ५८, ३; तै. भा. १, ४, ५, ३
 बतो वतासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 बम्हरे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 बभ्राणः सुनो सहसो ३, १, ८
 बम्हरेको विपुणः ८, २९, १
 बर्हिः प्राचीनमोजसा ९, ५, ४

बर्हिर्वो यत्स्वपस्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 बर्हिषवः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २, ६, १२, २; नि. ४, २१
 बलं वेदि तनूषु नो ३, ५३, १८
 बलविज्ञाय स्वविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 बहवः सुरक्षसो ७, ६६, १०
 बह्वीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
 बह्वीनां पिता ६, ७५, ५, वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १४
 बाधसे जनान्मृषमेव अम्यु ६, ४६, ४
 बिभया हि रवावतः ८, ४५, ३५
 बिभति चाविद्वस्य ९, १०९, १४
 बिभ्रद्वापि हिरण्यं १, २५, १३
 बीभर्षुनां सयुजं हंसं १०, १२४, ९
 बृहदुष्यं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 बृहती हव सूनवे रोदसी १, ५९, ४
 बृहत्सुक्ताः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
 बृहत्सुक्तान्द्रमसवध १, ५२, ९
 बृहदिन्द्राय गायत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, ३०; तै. भा. २, ५, ८, ३
 बृहदु गायिषे वचो सूर्यां ७, ९६, १
 बृहन्निरक्षे अर्चिभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 बृहद्वन्ति मदिरेण १०, ९४, ४
 बृहद्वयो बृहते तुभ्यमग्ने ५, ४३, १५
 बृहद्वयो मघवन्नयो ७, ५८, ३
 बृहद्वयो हि भानवे ५, १६, १; साम. ८८
 बृहद्वस्यं मरुतां ८, ८८, २०
 बृहन्त ह्यज्ञानवो ३, १, १४
 बृहन्त हन्तु ये ते १, ११, १६
 बृहन्तेव गम्भरेषु १०, १०६, ९
 बृहन्तृष्ठावो अपलाशः १०, २७, १४
 बृहन्निदिधम पृषां ८, ४५, २; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 बृहस्पत हन्तृ वधेवं ४, ५०, ११
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. भा. २, ८, २, ७
 बृहस्पतिः समजयद्वसुनि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. भा. २, ८, २, ८
 बृहस्पतिरमत हि स्वर् १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

बृहस्पतिर्निः परि पातु १०, ४२, ११; ४३. ११; ४४, ११.

अथर्व. ७, ५१. १; २०, १७, ११; ८९, ११; ९४, ११.

तै. सं. ३, ११, १

बृहस्पतिर्नयतु दुर्गं १०, १८२, १

बृहस्पते अति चक्षुर्वा २, २३, १५; वा. य. २६, ३; तै. सं.

१, ८, २२, २

बृहस्पते सुपत्नो नो ३, ६२, ४; तै. सं. १, ८, २२, २

बृहस्पते तपुषाश्वेव २, ३०, ४

बृहस्पते परि दीया १०, १०३, ४; साम. १८५२; अथर्व.

१९, १३, ८; वा. य. १७, ३६; तै. सं. ४, ६, ४, १

बृहस्पते प्रति मे देवताय १०, २८, १

बृहस्पते प्रथमं वाचो १०, ७१, १; ऐ. आ. १, ११, १४

बृहस्पते या परमा परावत् ४, ५०, ३; अथर्व. २०, ८८, ३

बृहस्पते युवमिन्द्रश्च ७, ९७, १०; १८, ७; अथर्व.

२०, १७, १२; ८७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ६, ३

बृहस्पते सद्धमिषः १, १०६, ५

बोधयन्मा हरिर्वा ४, १५, ७

बोधो मे अस्य वचसो १, १४७, २; वा. य. १२, ४२;

तै. सं. ४, २, ३, ४; नि. ३, २०

बोधो सु मे भयधन्वाचमेमां ७, २२, ३; साम. ९२९;

अथर्व. २०, ११७, ३

बोधिन्मनसा रथे ५, ७५, ५

बोधिन्मना ह्यस्तु नो ८, ९३ १८; साम. १४०

महा गामयं जनयन्त १०, ६५, ११

महा च ते जातवेदो १०, ४, ७

महाचारी चरति १०, १०९, ५; अथर्व. ५, १७, ५

महा जिन्वतस्तु जिन्वतं ८, ३५, १६

महाणस्पतिरेवा १०, ७१, २

महाणस्पते स्वमस्य यन्ता २, २३, १९; २४, १६; वा. य.

३४, ५८; तै. ब्रा. २, ८, ५, १

महाणस्पतेरभवधया २, २४, १४; तै. ब्रा. २, ८, ५, २

महाणस्पते सुयमस्य २, २४, १५; तै. ब्रा. २, ८, ५, २

महाणासिः संविदो नो १०, १६२, १; अथर्व. २०, ९६, ११

महाणा ते अद्युजा ३, ३५, ४; अथर्व. २०, ८६, १

महान्नीर महाकृतिं जुषाण ७, २९, २

महा प्रजावदा भर ६, १६, ३६; साम १३९८

महा कृणोति वरुणो १, १०५, १५

महाण इन्द्रोप याहि ७, २८, १

महाणं महावाहसं ६, ४५, ७

महाणस्वा वयं युजा ८, १७, ३; साम. ६६८; अथर्व.

२०, ३, ३; ३८, ३; ४७, ९

महाणि मे मलयः १, १६५, ४; वा. य. ३३, ७८

महाणि हि चक्रुर्देवैरनामि ६, २३, ६

महा त इन्द्रं गिर्षणः ८, ९०, ३

महा देवानां पदवीः ९, ९६, ६; साम. ९४४; तै. सं.

३, ४, ११, १; तै. आ. १०, १०, १; नि. १४, १३

महाणादिन्द्रं राघसः १, १५, ५; साम. २२९

महाणासः पितरः ६, ७५, १०; वा. य. २९, ४७;

तै. सं. ४, ६, ६, ३

महाणामः सोमिनो वच ७, १०३, ८

महाणासो अतिरात्रे ७, १०३, ७

महाणोऽस्य सुखमानीव १०, ९०, १२; अथर्व. १९, ६, ६;

वा. य. ३१, ११; तै. आ. ३, १२, ५

भृग एव भगवो अस्तु देवाः ७, ४१, ५; अथर्व. ३, १६, ५;

वा. य. ३४, ३८; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८

भगं धियं वाजयन्तः २, ३८, १०; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३

भग प्रणेत्वभग सत्यगधः ७, ४१, ३; अथर्व. ३, १६, ३;

वा. य. ३४, ३६; तै. ब्रा. २, ५, ५, १; ८, ९, ८

भगभक्त्य ते वच १, २४, ५

भगस्य स्वसा वरुणस्य १, १२३, ५

भजन्त विधे देवस्यं १, ६८, ४

भद्रं वै वरं वृणते १०, १६४, २

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम १, ८२, ८; साम. १८७४; वा. य.

२५, २१; तै. आ. १, १, १

भद्रं ते अज्ञे सहसिन् ४, ११, १; तै. सं. ४, ३, १३, १

भद्रं नो अपि वातय मनः १०, २०, १

भद्रं नो अपि वातय मनो १०, २५, १; साम. ४२२

भद्रमिदं रुसाम अज्ञे अक्रुन् ५, ३०, १२

भद्रमिदं ७, ९६, ३

भद्रं भद्रं न आ भर ८, ९३, २८; साम. १७३

भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रहं ८, १९, २०; साम. १५६०;

वा. य. १५, ३९, ४०

भद्रा अश्वं धवस्य १० ६९, १

भद्रा अथा हरितः सुयस्य १, ११५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १

भद्रा ते अथा स्वनीक ४, ६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, १

भद्रा ते हसा सुकृणोत ४, २१, ९

भद्रा वृक्ष उर्विषां ६, ६४, २

भद्रा वक्षा समन्वा ९ २७, २; साम. १४००

भद्रो नो अगिराहुतो ८, १९, १९; साम. ११११; १५५९;

वा. य. १५, ३८-३९

भद्रो भद्रा सचमान १०, ३, ३; साम. १५४८

भरघदि पितरो ४, २६, ५

भरद्वाजाय समथः ६, १६, ३३
 भरद्वाजायाव धुक्षत क्षिता ६, ४८, १३
 भराधेधमं कृणवा १, २४, ४; साम. १०६५
 भराय सु भरत भागं १०, १००, २
 भरेषु इह्यो नमसोप २, २३, १३
 भरेष्विन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा.
 . २, ७, १३, ३
 भर्गो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
 भवा धुम्नी वाऽध्यक्षोत १०, ६९, ५
 भवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
 भवा नो अग्ने सुमना उपेती ३, १८, १
 भवा मित्रो न शेष्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 भवा वरुथं गुणते १, ५८, ९
 भवा वरुथं मधवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारती लो सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य ९, ५, ८
 भास्वती नेत्री सुनुतानां विव १, ९२, ७
 भास्वती नेत्री सुनुतानामवेति १, ११३, ४
 भिनत्पुरो नवति इन्द्र १, १३०, ७
 भिनद्भिर् शवसा ४, १७, ३
 भिनद्भलमङ्गिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिधि विश्वा अपद्विषः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०,
 अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेषायुषेभिरेषां ७, २१, ४
 भुज्युमंहसः पिष्टयो १०, ६५, १२
 भुरन्तु नो यशसः १०, ७६, ६
 भुवस्त्रितस्य मज्यो ९, ३४, ४
 भुवनस्य पितरं गीभिः ६, ४९, १०
 भुवश्शुभं ह क्रतस्य १०, ८, ५
 भुवस्त्वमिन्द्र ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, २
 भुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. य. १३, १५;
 १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 भुवोऽजिता वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूम्या अन्तं पर्येके चरन्ति १०, ११४, १०
 भूय इह्वावृषे वीर्यो ६, ३०, १
 भूयसा वरुनमचरत् ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमतौ ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो पु स्वावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्मणे वृषभाय १, १०३, ६

भूरि चकर्थ युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
 भूरि चक्र मरुतः पिष्ट्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिदा भूरि देहि ४, ३२, २०
 भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुता ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरि द्वे अचरंती चरंतं १, ८८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह क्रयिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मानुषेपु ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नयैषु १, १६६, १०
 भूरीणि हि स्वे दधिरे ३, १९, ४
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षतं १०, ८, ९
 भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूर्जश्च उत्तानपदः १०, ७२, ४
 भूषण योऽधि वधूषु १, १४०, ६
 भूमिश्चिदासि तनुजिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमश्वाः सुषुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जित्युः सुरभिः १०, १०७, ९
 भोजायान्ध सृजन्ति १०, १०७, १०; नि. ७, ३
 भृंसीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; नि. ६, २९
 भृंहि वो मघोनां ५, ३९, ४
 भृंहि वाजसातमेपा ८, ५, ५
 भक्ष कनायाः सख्यं नवरवा १०, ६१, १०
 भक्ष कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
 भक्ष ता त इन्द्र दानामस १०, २२, ११
 भक्ष देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 भक्ष न येषु दोहसे चिदया ६, ६६, ५
 भक्ष न वक्षिः प्रजाया १०, ६१, ९
 भक्ष हि त्मा गच्छथ ईवतोषु ४, ४३, ३
 भक्षस्ते तवियस्य प्रजृतिं ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 मघोन आ पवस्व नो ९, ८, ७; साम. ११८४
 मघोनः स्म वृत्रह्येषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 मतयः सोमपासुं ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 मती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 महि नो वस्य इष्टये १, १७६, १
 महि वायुमिष्टये ९, ९७, ४२; साम. १२५४
 महि सोम वरुणं ९, ९०, ५
 मत्स्यपाथि ते महः १, १७५, १; साम. १४३२
 मत्स्वा सुशिप मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मस्त्वा सुशिप्र हरिवस्वदीम ८, १२, २; साम. ८१४
 मथीषदीं विभृतो १, ७१, ४
 मथीषदीं विष्टो मा १, १४८, १
 मदध्युक्षेति सादने १, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेषितं मदं ८, १, २१
 मदेमेदं हि नो ददिः १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तमुनोषतो १, १०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, १, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, १, ३, १२
 मधु नो चावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपृष्ठं घोरमयासं १, ८९, ४
 मधुमतीरोपघीचां व आपः ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं तनूनपाद् १, १३, २; साम. १३४८
 मधुमन्मे परायणं १०, २४, ६
 मधुमाखो वनस्पतिः १, १० ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, १, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, १, ३, १३
 मधु वाता ऋतायते १, १०, ६; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, १, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, १, ३, ११
 मधोर्धोरामनु क्षर १, १७, ८
 मध्या यस्त्वममवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुरोणे बर्हिषोरा ६, १२, १
 मध्व ऊ पु मधुयुवा ५, ७३, ८
 मध्वः पिबतं मधुरेभिराम ४, ४५, ३
 मध्वः सुदं पवस्व ९, १७, ४४
 मध्वः सोमस्याश्विना १, ११७, १
 मध्वो वो नाम मातुनं ७, ५७, १
 मनीषिणः प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिभिः पवते पृथ्वी ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्वश्वा नि धीनहि ५, २१, १; तै. ब्रा. ३, १११, ६, ३
 मनुष्वदशे अङ्गोस्वदङ्गिः १, ३१, १७
 मनुष्वदिन्द्र सवनं जुषाणः ३, ३२, ५
 मनो अस्मा अन आसीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मध्यु० ८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न वेपु हवनेपु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न योऽध्वनः १, ७१, ९
 मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमस्ववं सुषितं सुपेशासं ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मंयता नराः कविमहयन्तं ३, २९, ५
 मन्दन्तु त्वा मघवस्त्रिन्दवः ८, ४, ४; साम. १७२२
 मन्दन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्दमान ऋतादयि १०, ७३, ५
 मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसः २, ३७, १
 मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्दामहे दशतयस्य १, १२२, १३
 मन्दिष्ट यदुत्तने काश्ये १, ५१, ११
 मन्द्रं होतारं शुचिमद्वया ३, २, १५
 मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः १०, ४६, ४
 मन्द्रं होतारमुशिजो यषिष्टं ७, १०, ५
 मन्द्रं होतारसृष्टिवजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्द्रजिह्वा जुषुर्वणिः १, १४२, ८
 मन्द्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्द्रस्य कवेर्दिवस्य ६, ३९, १
 मन्द्रस्य रूपं विविदुः ९, ६८, ६
 मन्द्रा कृणुष्वं धिय १०, १०१, २
 मन्द्रो होता गृहपतिः १, ३६, ५
 मन्युर्मिन्द्रो मन्युर्वासा १०, ८३, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ११
 मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां ८, ९६, ४
 ममच्चन ते मघवन् ४, १८, ९
 ममच्चन त्वा युवतिः ४, १८, ८
 ममत्तु त्वा दिव्यः सोमः १०, ११६, ३
 ममत्तु नः परिजमा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विह्वे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विता राष्ट्रं अत्रियस्य ४, ४२, १
 मम पुत्राः शत्रुहो १०, १५९, ३
 मम महेन्द्र याज्ञच्छ २, १८, ७
 ममासे वर्षो विह्वेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मया सो अस्मत्ति १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा व्रिषिणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो वृषे मेधिरः पृतदक्षः ३, १, ३
 मयोभूर्वावो अस्मि चातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि. १, १७
 मरुतः पिबत ऋतुना १, १५, २

मरुतो मारुतस्य न ८, २०, २३
 मरुतो यद्द वो दिवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
 मरुतो यद्द वो बलं १, ३७, १२
 मरुतो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २; वा. य.
 ८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
 मरुतो धीकुपाणिभिः १, ३८, ११
 मरुत्वतो अग्रतीतस्य ५, ४२, ६
 मरुत्वन्तं वृषभं ३, ४७, ५; ६, १९, ११; वा. य. ७, ३६;
 तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 मरुत्वन्तं हवामह १, १३, ७
 मरुत्वन्तस्त्वजोषिणं ८, ७६, ५
 मरुत्वाँ इन्द्रमीद्वः ८, ७६, ७
 मरुत्वाँ इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं.
 १, ४, १९, १; नि. ४, ९
 मरुत्सु वो दधीमहि ५, ५२, ४
 मरुत्सोमस्य वृजनस्य १, १०१, ११
 चर्तश्चिह्नो नूतवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
 मतां अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
 ममांणि ते वर्मणा ६, ७५, १८; साम. १८७०; अथर्व.
 ७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४, ५
 मर्मजानास आयवो ९, ६४, १७
 मर्यो न जुअस्तन्वं ९, ९६, २०
 मह उग्राय तवसे सुहृ क्त ८, ९६, १०
 महः स राय एवते १, १४९, १
 महः सु वो अरमिषे स्त्रवाम ८, ४६, १७
 महत्तत्सोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५;
 नि. १४, १७
 महत्तत्तुल्यं स्वयिरं १०, ५१, १; नि. ६, ३५
 महत्तद्दः कवयः ३, ५४, १७
 महत्तन्नाम गुहा पुरुष्टक् १०, ५५, २
 महद्दृष्ट महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
 महश्चैर्म्यवतः क्रतुपाः ४, ३९, २
 महश्चिरवमिन्द्र यत एतान् १, १६९, १
 महश्चिद्वन्न एतलो ४, १२, ५
 महो अमप्रो वृजने त्रिरप्सो ३, ३६, ४; नि. ६, २३
 महो असि महिष ३, ४६, २
 महो असि सोम उवह ९, ६६, १६
 महो अस्यध्वरस्य ७, ११, १
 महो आदित्यो नमोप ३, ५९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 महो इन्द्रः परश्चतु १, ८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महो इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९;
 तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
 महो इन्द्रो य ओजवा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व.
 २०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ४
 महो उग्रो वावृषे वीर्याय ३, ३६, ५
 महो उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
 महो ऋषिदेवजा ३, ५३, ९
 महान्तं कोणमुद्रुचा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
 महान्तं स्वा महीरुगु ९, २, ४; साम. १०४०
 महान्तं महिना वयं ८, १२, २३
 महान्ता मित्रावरुणा ८, २५, ४
 महान्तो मद्वा विश्वो १, १६६, ११
 महान्तस्यस्ये ध्रुव आनिष ३, ६, ४
 महिकेव ऊतये १, ४५, ४
 महि क्षेत्रं पुरुश्चर्षं विविहान् ३, ३१, १५; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 महि उद्योतिर्विहितं वक्षणा ३, ३०, १४
 महि उद्योतिर्विज्ञं स्वा १०, ३७, ८
 महि श्रीणामवोस्तु १०, १८५, १; साम. १९२;
 वा. य. ३, ३१
 महि स्वाष्ट्यूज्यन्तीरजुयं ३, ७, ४
 महि छावापृथिवी भूतं १०, ९३, १
 महि पसरः सुकृतं सोम्यं ९, ७४, ३
 महि महे तवसे दीध्ये नृन् ५, ३३, १
 महि महे दिवे भर्चा ३, ५४, २
 महिज्ञ पृषो पितरः १०, ५६, ४
 महि रावो विश्वजन्मं ६, ४७, २५
 महि वो महतामवो वरुण मित्र दाक्षुपे ८, ४७, १
 महि वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् ८, ६७, ४
 महिपासो माविनश्चित्र १, ६४, ७
 मही अन्न महिना १, १५१, ५
 मही छावापृथिवी इह उग्रहे ४, ५६, १
 मही सौः पृथिवी चनः १, २२, १३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२;
 तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, ३, ३
 मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
 महीमे अस्य वृषनाम ९, ९७, ५४; साम. ११०६
 मही यदि क्षिपणा शिषये ३, ३१, १३
 महीरस्य प्रणीतयः (०।नास्य) ६, २५, ३
 महीरस्य प्रणीतयः (०।विश्वा वसुनि) ८, १२, २१
 मही वामूतिरश्विना मयोभु १, ११७, १९

महो समैरध्या ३, ५५, २०
 महो चन त्वामद्विषः ८, १, ५; साम. २९१
 महो नो अघ बोधयोरो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०
 महो नो अघ सुविताय बोधि ७, ७५, २
 महो यत्पित्र ई रसं १, ७१, ५
 महो पुत्रकाय वरुणस्य ७, ८२, ६
 महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. व. ३३, १७
 महो अर्णः सरस्वती १, ३, १२; वा. व. २०, ८६; नि. ११, २७
 महो देवान्यजसि यदयानु ६, ४८, ४
 महो ब्रुहो अप विद्यानु ६, २०, ५
 महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४
 महो नो राय आ भर ९, ६६, २६; साम. १२१४
 महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६
 महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३
 महो रुजामि वन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४
 महो विद्यां अभि पतो ८, २३, २६
 मह्यं वजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २
 मह्यं त्वष्टा वज्रमतस्तत् १०, ४८, ३
 मह्या ते सस्यं ३, ३१, १४
 मा कस्यै धातमभ्यमित्रिणे १, १२०, ८
 मा कस्य नो अरुह्यो ७, ९४, ८
 मा कस्य यक्षं सद्मिन् ४, ३, १३
 मा कस्यानुतस्तत् ५, ७०, ४
 मा काकम्बीरमुवह्यो ६, ४८, १७
 माकिरेना पया गाव ८, ५, ३९
 माकिनै एना सख्या १०, २३, ७
 माकिर्नेशान्माकी ६, ५४, ७
 माकुध्रपगिन्द्र शूर वस्वीः १०, २२, १२
 मा चिद्वयद्वि शंसत ८, १, १; साम. २४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २
 मा ष्टेष्टा रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 मा जस्वने वृषभ ६, ४४, ११
 मां त्ववार आशवः ८, ७४, १४
 मातली कश्यैर्वमो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५
 माता च यत्र दुहिता ३, ५५, १२
 माता देवानामदिनेः १, ११३, १९
 माता पितरस्तु आ भञ्ज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८
 माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. ब्रा. ६, १२, १

मातुर्विधिवुक् ६, ५५, ५; नि. ३, १६
 मातुष्यं परमे ५, ४३, १४
 मा ते अमात्रो यथा ८, २१, १५
 मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५
 मा ते गोद्वय मिरराम राधसः ८, २१, १६
 मा ते राधासि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७
 मातेव यज्ञस्ते पप्रधानः ५, १५, ४
 मा ते हवि वृषणा वीतवृद्धा ३, ३५, ५
 मात्र पूष्णावृण हरस्यः ७, ४०, ६
 मात्रे तु ते जुमिने १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६
 मा त्वाभिर्ध्वनवीदूमगंधिः १, १६२, १५; वा. व. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २
 मा त्वा तपप्रिय आमापि १, १६२, २०; वा. व. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३
 मा त्वा मूरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २
 मा त्वा रुद्र पुकुषामा नमो २, ३३, ४
 मा त्वा श्वेन उद्वचीन् १, ४२, २
 मा त्वा सोमस्य गव्यूवा ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४
 माद्वयस्य सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५
 माद्वयस्य हरिमिः १, १०१, १०; नि. ६, १७
 माध्यन्विनस्य सपनस्य धानाः ३, १२, ५
 माध्यन्विने सवने जातवेदः ३, २८, ४
 मा न इन्द्र परा वृणक् ८, ९७, ७; साम. २६०
 मा न इन्द्र पीयत्नवे ८, २, १५; साम. १८०६
 मा न इन्द्राभ्यादिषः ८, २२, ३१; साम. १२८
 मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४
 मा नः शंसो अरुह्यो १, १८, ३; वा. व. ३, ३०
 मा नः समस्य वृष्यः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३
 मा नः सेतुः सिषेदयं ८, ६७, ८
 मा नः सोमपरीबाधो १, ४३, ८
 मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २
 मा नः स्तेनेभ्यो ये अमि २, २३, १६
 मा नस्तोके तनये १, ११४, ८; वा. व. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३
 मा निम्बत य इमां ४, ५, १
 मा नो अग्ने दुर्धृतये ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमृतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाता वृजना ७ ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांढ्य ब्रा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीशत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मवचन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै.सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गव्येभिरश्वैः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आयोरहन् २, ३२, २
 मा नो देवानां विशाः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निदे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि द्रुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्धारा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महान्वसुत १, ११४, ७; वा. य. १६, १५; तै.सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो मृचा रिपूणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदाघृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नख्यातु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाय हन्तवे १, २५, २
 मा नो वधीरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधी रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वर्षैर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकाय वृक्ये समस्यै ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीज्जनिता १०, १२१, ९; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधात् ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिवंसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विवस्वत ८, ६७, २०
 मां देव दधिरे हव्यवाह १०, ५२, ४
 मां धुतिन्द्र नाम देवता १०, ४९, २
 मां नराः स्वस्था वाजयन्तः ४, ४२, ५
 मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मा घृणन्तो दुरितस्य १, १२५, ७
 मा प्र गाम पयो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या इवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १;
 तांढ्य ब्रा. ९, १०, १
 मा भेम मा अभिमो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिमं तव ५, ४०, ७
 मायाभिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
 मायाभिरुत्तिष्ठसत ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वां मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मारे अस्मद्भि सुसुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 मार्जाण्यो मृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा च एनो अन्यकृतं सुजेम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदन्परिपंथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो घ्नन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दात्रान्मस्तो ७, ५६, २१
 मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
 मा वो रिषत्त्वानिता १०, ९७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा शूने अग्ने नि पदाम नृणां ७, १, ११
 मा सख्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते अस्मत्सुमतिर्विद १, १२१, १५
 मा सीमवथ आ माग् ८, ८०, ८
 मा स्नेहत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, १११, २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हुवे पुतदक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुष्वं खलु १०, ३४, १४
 मित्रं न यं शिष्या गोषु १, १५१, १; तै. मा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न यं सुधितं ६, १५, २
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्रश्च नो वरुणश्च ५, ७१, ३
 मित्रस्त्वहो वरुणो देवो अर्यः ७, ६४, ३
 मित्रस्त्वहो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
 मित्रस्त्वहो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रस्य चर्षणीधृतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 मित्रा तना न रथा ८, २५, २
 मित्राय पञ्च येमिरे ३, ५२, ८
 मित्राय शिक्ष वरुणाय १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
 मित्रो अहोऽभिदादुरु ५, ६५, ४

मिश्रो अक्षिर्भवति यत् ३, ५, ४
 मिश्रो जलान्यातयति ३, ५९, १। तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मिश्रो देवेष्वायुषु ३, ५९, ९
 मिश्रो नो अत्यहति ८, ६७, २
 मिमाति वहिरेतदा: ९, ६४, १९
 मिमातु घोरदितिर्वीतये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि श्लोकमात्रे १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येपु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येपु सुधिता १, १६७, ३
 मिहः पाषाकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळुष्मतीव पृथिवी ५, ५६, ३
 मुञ्चन्तु मा शपय्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
 मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय १०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १; २०, ९६, ६
 मुनयो वातरक्षः १०, १३६, २
 मुमुक्षो मनवे १, १४०, ४
 मुमोद् गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुपाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्धो दिवो नाभिरक्षिः १, ५९, १
 मूर्धानं दिवो अरक्षि ६, ७, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३ १
 मूर्धो भुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूर्धो न शिक्षा व्यदन्ति १०, ३३, ३
 मृगो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मृजन्ति त्वा दश क्षिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मृजन्ति त्वा सममुवो ९, ६६, ९
 मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मृज्यमानः सुहस्त्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
 मृकत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मृळा नो रुद्रोत १, ११४, १; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मृत्योः पदं योययन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. आ. ६, १०, २
 मेघन्तु ते वह्नयो २, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेघाकां विदयस्व १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. आ.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाह्नंकरणात् १०, १६३, ५; अथर्व. २०, ९६, २१

मैनमशो वि दहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. आ.
 ६, १, ४
 मोघमघं विन्तते १०, ११७, ६; तै. ब्रा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिपन्ये अच्छोक्तिमिः ८, १०३, १३
 मो पु णः परापरा १, ३८, ६
 मो पु णः सोम सृत्यवे १०, ५९, ४
 मो पु त्वा वाघतश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो पु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो पु ब्रह्मेव ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो पु वरुण मुमयं ७, ८९, १
 मो पु वो धर्मदमि तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो पु ण इन्द्राय हस्तु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो पु णो अत्र जुहुरन्त ३, ५५, २
 मो एवघं दुर्हणावान् ८, २, २०

य आत्मदा बडदा यस्य १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १

य आध्राय चकमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. ११७
 य आपिर्निह्यो वरुण प्रियः ७, ८८, ६
 य आयु कुसमतिथिगव ८, ५३, २
 य आर्जकिषु कृत्वसु ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आस्तेष्वथ चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्त्वक्ष आशये ८, ४१, ७
 य इह आविवासति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्यायु ९, ११४, १
 य इन्द्र चमसेष्वा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्र यतयस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्र क्षुण्णो मयवन्ते अस्ति ७, २७, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्र सस्त्वमृतो ८, ९७, ३
 य इन्द्र सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७

य इन्द्रायो विप्रतमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्रायानी सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वचोयुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुनवष सोमं ४, २४, ७
 य इमा विश्वा जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विश्वा सुवनानि शुद्ध १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, २, १

य इमे उभे अहनी ५, ८२, ८
य इमे दावापृथिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
य इमे रोदसी उभे अहं ३, ५३, १२
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं मातरैव ९, १८, ५
य इं राजानावृतुथा ६, ६२, ९
य इं वहन्त आश्रुभिः ५, ६१, ११
य इंस्यन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य इं चकार न सो अस्य १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
य इं चिकेत गुहा १, ६७, ७
य ईशिरे भुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्था केवला दधे ८, ५२, ३
य उक्थेभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र हव शर्वहा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सन्ननिष्ठः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अर्कमानुषुः १, १९, ४
य उग्रेभ्यश्चिदोजियान् ९, ६६, १७
य उदाजन्पितरो १०, ६२, २
य उदानह्न ज्ययनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उदचि यज्ञे अध्वरेष्वा १०, ७७, ७
य उदचोन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उद्रः कलिगं भिनत् ८, ३२, २५
य उशता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, ९६, ३
य उ श्रिया दमेष्वा २, ८, ३
य उस्त्रिया अप्या अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
य ऋक्षाद्रहसो मुचव् ८, २४, २७
य ऋजामहं मामहे ८, १, ३२
य ऋज्रा वातरहसो ८, ३४, १७
य ऋते चिदभिध्रियः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. आ. ४, २०, १; कात्या. श्रौ. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. ब्रा. ९, १०, १
य ऋते चित्तास्पदेभ्यः ८, २, ३९
य ऋतेन सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य ऋध्वः श्रावयस्सत्वा ८, ४६, १२
य ऋध्वा रिष्टिविद्युतः ५, ५२, १३
य एक हृष्यावयती ४, १७, ५

य एक हृत्सु दुहि ६, ४५, १६
य एक हृद्व्यध्वर्षणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इन्द्रियते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकध्वर्षणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति दंसना ८, १, २७
य एनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्तमा भर ९, १०१, ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीती ५, ४२, १०
यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
यं युवं दाश्वध्वराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्षयन्तीहिराः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्य स्वर्भानुः ५, ४०, ९
यं सीमकृण्वन्तमसे ४, १३, ३
यं सीमन् प्रवतेव ब्रवन्तं ४, ३८, ३
यं सुपर्णः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवीं ३, ४६, ५
यं सा पृच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निधायः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तदिहि योन्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्षणीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानोरध्वेति ९, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुषिणीश्च २, १३, ७
यः पूर्याय वेधसे १, १५६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्यथमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
यः पौरुषेयेण कृषिवा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतां निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, १; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शक्रो मृओ अश्व्यः ८, ६६, ३
यः शर्मस्तुविशर्म ते ६, ४४, २
यः शर्मन् पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शशतो मङ्गनो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक्र हव सूर्यो १, ४३, ५
यः शूरेभिर्हन्तो १, १०१, ६

यः खर्ता अधिनिगिजः ८, ४१, १०
 यः संख्ये चिच्छतक्रतुः ८, ३२, ११
 यः सज्जाहा विचर्षणिः ६, ४६, ३; साम. २८६
 यः सतरश्मिद्वयः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा च आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीषो बदाशुपे २, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतसवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुपथ्यः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
 यः स्वविन्दसमक्षीर्णि ८, ३२, २
 यः सोमः कलशेष्वो ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम सख्ये तव १, ९१, १४
 यः स्नीहितीषु पूर्व्यः १, ७४, २; साम. १३८०
 यः स्नाह्मणानो गध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रथं १०, १३५, ३
 यं कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्दसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य. ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्दसी संघती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यष गोपु दुष्टवच्यं ८, ४७, १४
 यष्टित्रमप्य उपसो वहन्ती १, ११३, २०
 यष्टिदि ते अपि व्यधिः ८, ४५, १९
 यष्टिदि ते गणा इमे ५, ७९, ५
 यष्टिदि ते पुरुषा ४, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यष्टिदि ते विशो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यष्टिदि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; नि. ९, २१
 यष्टिदि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यष्टिदि वा पुर ऋषयो ८, ८, ६
 यष्टिदि शश्वता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यष्टिदि शश्वतामसीन्द्र ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 यष्टिदि सत्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्रासि परावति (०। अतस्त्वा) ८, ९७, ४, साम. २६४
 यच्छक्रासि परावति (०। यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छहमलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छुश्रूषा इमं हवं ८, ४५, १८
 यजत्वेन प्रियमेधा ८, २, ३७
 यजन्ते अस्य सख्यम् ७, ३६, ५
 यजमानाय सुन्वत आमे ५, २६, ५
 यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
 यजस्व होतारिपितो ६, ११, १

यजा नो मिश्रावृणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य. ३३, ३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 यजाम इक्षमसा दृढमिन्द्रं ३, ३२, ७
 यजामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यजामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठं त्वा दृढमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यज्जातवेदो सुवनस्य १०, ८८, ५
 यजायथा अपूर्व्यं ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यजायथास्तदहरस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्चयत् ८, १४, ५; साम. १२१; १६३९; अथर्व. २०, २७, ५
 यज्ञं च नक्तम् च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पवते ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, १; साम. ९०९; तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्य विश्विति १०, ९२, १
 यज्ञस्य हि स्य ऋषिजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वः समना तुतर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्नेवे ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य. २७, ४२
 यज्ञसाहं दुव इपे १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो नृपदने दृष्टिभ्या ७ ९७, १
 यज्ञेन गातुमन्तुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६; अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३१, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५; तै. आ. ३, २, ७; वा. ब्रा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवाक् ३, ३२, १३
 यज्ञमिगन्तुक्रतुं ८, २३, ८
 यज्ञमिर्यज्ञवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो १०, ९३, २
 यज्ञैः सस्मिन्नाः पृथतीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञैरथवां प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञैरिष्टः संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रवेति सुखं १, १०७, १; वा. य. ८, ४;
३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत् ३, ३२, १२
यज्ञो हि प्लेम्दं १, १७३, ११
यज्ञो हीळो वो अन्तर ८, १८, १९
यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १५६५
यत् इन्द्र भयामहे ८, ६१, १३; साम. २७४; १३२१;
अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ.
१०, १, १; तां. ब्रा. १५, ४, ३
यता सुवर्णी रातिनी ४, ६, ३
यत्किं वेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं.
३, ४, ११, ६
यत्तुदस्वर एतसं ८, १, ११
यत्तृतीयं सवनं रत्नधेयं ४, ३५, ९
यत्ते अपो यदोषधीः १०, ५८, ७
यत्ते कृष्णः शकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ.
६, ४, २
यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै. सं.
४, ६, ८, ४
यत्ते चतस्रः प्रविशो १०, ५८, ४
यत्ते दिव्यु प्रराध्यं ५, ३९, ३; साम. ११७४
यत्ते दिवं यष्टुधिर्वी १०, ५८, २
यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
यत्ते पर्वतान्मृहतो १०, ५८, ९
यत्ते पवित्रमस्त्रिषत् ९, ६७, २४
यत्ते पवित्रमस्त्रिषत् ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा.
१, ४, ८, २
यत्ते भूतं च अग्नं च १०, ५८, १२
यत्ते भूमिं चतुर्मुष्टिं १०, ५८, ३
यत्ते मनुष्येदनीकं १०, ६९, ३
यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
यत्ते यमं वैवस्वतो १०, ५८, १
यत्ते राजन्मृतं हविः ९, ११४, ४
यत्ते विश्वमिदं जगत् १०, ५८, १०
यत्ते समुद्रमणवम् १०, ५८, ५
यत्ते सादे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं.
४, ६, ९, २
यत्ते सूर्यं यदुपसं १०, ५८, ८
यत्ते सोम गवाक्षिरो १, १८७, ९
यत्ता तुरीयमृतुभिः १, १५, १०

यत्ता देवा प्रदिवन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि.
११, ५
यत्ता पृच्छादीजानः ८, २४, ३०
यत्ता यामि द्धि तस्रः १०, ४७, ८
यत्ता सूर्यं स्वर्मानुः ५, ४०, ५
यत्ता होतारमनजन् ३, १९, ५
यत्तेष्वया मा नदयन्त १, १६६, ५
यत्पजंन्य कनिकदत् ५, ८३, ९
यत्पाकत्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
यत्पाञ्चजन्यया विशेन्द्रे ८, ६३, ७; नि. ३, ८
यत्पुरुषं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य.
३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५
यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य.
३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३
यत्पूर्यं महतो यच्च नूतन ५, ५५, ८
यत्पायासिष्ठ पृषतीभिरथैः ५, ५८, ६
यत्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
यत्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
यत्र प्रावा पृथुमुत्त १, २८, १
यत्र ज्योतिरजस्रं ९, ११३, ७
यत्र देवां ऋषायतो ४, ३०, ५
यत्र द्वाविज जघना १, २८, २
यत्र नार्यपच्यवं १, २८, ३
यत्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य.
१७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
यत्र ब्रह्मा पथमान ९, ११३, ६
यत्र मेधां वि बभूते १, २८, ४
यत्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
यत्र वह्निरभिहितो ५, ५०, ४
यत्र वेद्य वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, २, ५
यत्र शरासस्त्रन्वो वितन्वते ६, ४६, १२
यत्रा चक्रमृता गातुमस्मै ७, ६३, ५; नि. ६, ७
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
यत्रानुकारं चरणं ९, ११३, ९
यत्रा वदेते अवरः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
यत्रा समुद्रः स्कभितो १०, १४९, २
यत्रा सुपर्णा अमृतस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२;
नि. ३, १२
यत्रेदानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यत्रोत वाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यत्रोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६
 यत्रोपधीः समग्रत १०, ९७, ६; वा. य. १०, ८०; तै. सं.
 ४, २, ६, २
 यत्संवत्सम्भवो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यत्सानोः सानुमाकृष्ट १, १०, २; साम. १३४५
 यत्सिन्धौ यदसिन्ध्यां ८, २०, २५
 यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०
 यत्सोम चित्रसुक्थं ९, १९, ९; साम. ९९९
 यत्सोममिन्द्र विष्णवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व.
 २०, १११, १
 यत्सोमो वाजमर्षि ९, ५६, २
 यत्सो धीर्वप्रसृजनि ८, १०, १
 यथा कण्वे मघवन्मसद्व्यवि ८, ४९, १०
 यथा कण्वे मघवन्मघे ८, ५०, १०
 यथा कलां यथा शर्त्तं ८, ४७, १७; अथर्व. ६, ४६, ३;
 १९, ५७, १
 यथा गौरो अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२; १७२१; नि.
 ३, २०
 यथा शिल्पवमावतं ८, ५, २५
 यथा शिवृद्धमतसं ८, ६०, ७
 यथा चिन्मन्यसे हृदा ५, ५६, २
 यथा देवा असुरेषु १०, १५१, ३; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 यथा नो भद्रिषिः करत् १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा नो मित्रो अर्वासा ८, ३१, १३
 यथा नो मित्रो वल्गो १, ४३, ३
 यथापवथा मनवे ९, ९६, १२
 यथा पूर्वैभ्यः शतसा ९, ८२, ५
 यथा पूर्वैभ्यो जतिवृत्तः १, १७५, ६; १७६, ६
 यथाभवदनुदेवी १०, १३५, ६
 यथा मनौ विवस्वति ८, ५२, १
 यथा मनौ सावर्णौ ८, ५१, १
 यथापयो होत्रमग्ने पृथिव्या ३, १७, २
 यथा युगं वरप्रया १०, ६०, ८
 यथा रुद्रस्य सूनवो ८, २०, १७
 यथा वः स्वाहा अग्नये दाशेम ७, ३, ७
 यथा वरो सुपात्रं ८, २४, २८
 यथा वशन्ति देवास्तपेदसत् ८, २८, ४
 यथा वातः पुष्करिणीं ५, ७८, ७; श. ब्रा. १४, ९, ४, २२
 यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, १८; नि. ३, १५
 यथा वामत्रिरश्मिना ८, ४२, ५

यथा विद्वां अरं करत् २, ५, ८
 यथा विप्रस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह त्यद्वसवो ४, १२, ६; १०, १२६, ८; तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनुपूर् १०, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५; तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होतमनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९
 यथोत कृन्त्य धने ८, ५, २६
 यदकन्तः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२;
 तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १
 यदग्न एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६
 यदग्ने अथ मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२
 यदग्ने कानि कानि चित् ८, १०२, २०; अथर्व. १९, ६४, ३;
 वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १
 यदग्ने दिविजा असि ८, ४३, २८
 यदग्ने मर्यत्सवं ८, १९, २५
 यदग्ने स्थामहं त्वं ८, ४४, २३
 यदङ्गा तविषीयवो ८, ७, २
 यदङ्गा तविषीयस ८, ६, २६
 यदङ्गा त्वा भरताः सं तरेषु ३, ३३, ११
 यदङ्गा दाक्षुपे त्वं १, १, ६
 यद्वारस्तन्वा वाङ्मानो १०, ५४, २; श. ब्रा. ११, १, ६, १०
 यद्वज्ञेषु वृजनेषु १०, २७, ४
 यद्व्युपजिह्मिका ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं.
 ४, १, १०, १; नि. ३, २०
 यद्वो दिवो अर्णवं ८, २६, १७
 यद्वो पितो अजगन् १, १८७, ७
 यद्वो वात ते गृहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २
 यद्वज्रिः परिष्वस्ये ९, ६५, ६; साम. ७८५
 यद्वज्र कश्च वृत्रहन् ८ ९३, ४; साम. १२६; अथर्व. २०, ११२, १;
 वा. य. ३३, ३५
 यद्वज्र कर्हि कर्हि चित् ८, ७३, ५
 यद्वज्र त्वा पुरुहत् ६, ५६, ४
 यद्वज्र त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् ३, २९, १६; अथर्व. ७, ९७, १;
 वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २
 यद्वज्र भागं विभज्जासि १, १२३, ३
 यद्वज्र वा नासत्योक्तैः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, ४
 यद्वज्र सूर उदितेनागा ७, ६६, ४; साम. १३५१; वा. य. ३३, २०
 यद्वज्र सूर उदिते यत्र ८, २७, २१

यद्यपि सूर्य उषति ८. २७, ११
यद्यपि सूर्य मवो नागाः ७. ६०, १
यद्यपि स्वः परावति ५, ७३, १
यद्यपि नावावपाक ८. १०, ५
यद्यपि नावावपाक ८. १, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यद्यपि नावावपाक ८. २२, ११
यद्यपि परावति ३, ४०, ९; अथर्व. २०, ६, ९
यद्यपि पतयः पुरुषा ८. १०, ६
यद्यपि यक्षिणि ८. ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यद्यपि यक्षिणि २, ६७, २१
यद्यपि यक्षिणि ३. ५५, १७
यद्यपि यक्षिणि १. १८७, ८
यद्यपि यक्षिणि ८. ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
यद्यपि यक्षिणि १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
यद्यपि यक्षिणि १, ११६, १८
यद्यपि यक्षिणि १. ९४, १०
यद्यपि यक्षिणि ७, ५५, २
यद्यपि यक्षिणि १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२;
तै. सं. ४. ६, ८, ३
यद्यपि यक्षिणि ५, ५५, ६
यद्यपि यक्षिणि १, १६२, १६; वा. य. २५, ३३;
तै. सं. ४. ६, ९, २
यद्यपि यक्षिणि १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
यद्यपि यक्षिणि ८. १, ३२
यद्यपि यक्षिणि ८, ६, १३
यद्यपि यक्षिणि ८, ४५, ७
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, २९
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, २७
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, २८
यद्यपि यक्षिणि १०, ३४, ५; नि. १२, ७
यद्यपि यक्षिणि ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
यद्यपि यक्षिणि ४, ३३, २
यद्यपि यक्षिणि १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
यद्यपि यक्षिणि १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यद्यपि यक्षिणि १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यद्यपि यक्षिणि ८, ४७, १३
यद्यपि यक्षिणि ४, ४२, ४
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, २६
यद्यपि यक्षिणि १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
तै. ब्रा. ३, ७, १२, ४

यद्यपि यक्षिणि ४. २४, ८
यद्यपि यक्षिणि १०, ९५, ९
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, ३०
यद्यपि यक्षिणि १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
२०, ९६, ७
यद्यपि यक्षिणि ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
तात्पर्य ब्रा. १४, ६, ४; नि. ४, ४
यद्यपि यक्षिणि ५, ३५, २
यद्यपि यक्षिणि ५, ४०, ५
यद्यपि यक्षिणि ५, ४६, ७; साम. २६२
यद्यपि यक्षिणि ७, २०, ७
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, २५
यद्यपि यक्षिणि ८, ६५, १
यद्यपि यक्षिणि ८, ४, १; साम. २७९;
१२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यद्यपि यक्षिणि १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यद्यपि यक्षिणि ८, १५, १२
यद्यपि यक्षिणि १०, १८; साम. ३१०; १७९६;
अथर्व. २०, ८२, १
यद्यपि यक्षिणि ८, ५४, ५
यद्यपि यक्षिणि ८, ४६, १३
यद्यपि यक्षिणि १, १०८, ९
यद्यपि यक्षिणि १, १०८, १२
यद्यपि यक्षिणि ८, ४०, ७
यद्यपि यक्षिणि १, १०८, ११
यद्यपि यक्षिणि १, १०८, १०; नि. १२, ३१
यद्यपि यक्षिणि ८, ४०, ७
यद्यपि यक्षिणि १, १०८, ८
यद्यपि यक्षिणि ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
२०, २७, १
यद्यपि यक्षिणि १, ३२, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३
यद्यपि यक्षिणि ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, १
यद्यपि यक्षिणि ८, ५७, ४; साम. १४८
यद्यपि यक्षिणि १, ५२, ११
यद्यपि यक्षिणि ८, १२, ८
यद्यपि यक्षिणि १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
४, २, ६, २; नि. ३, १५
यद्यपि यक्षिणि ८, ३२, ६
यद्यपि यक्षिणि ८, १३, २१
यद्यपि यक्षिणि ८, ४, १४
यद्यपि यक्षिणि ७, ५६, १५
यद्यपि यक्षिणि ८, १, १५

यदीं सुवास इन्द्रोऽग्नि ८, ५०, ३
 यदीं सोमा वरुधूता ५, ३०, ११
 यदीं घृतेभिराहुतो ८, १९, २३
 यदीं गणस्य रत्ननामजीगः ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीयहं युजये १०, २७, २
 यदीं सन्नन्ति बाहुभिः ३, २९, ६
 यदीं मातुरुप त्वसा २, ५, ६
 यदीमिन्द्र श्रवाय ५, ३८, २
 यदीं कृतस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमैर्नो ऽशतो ७, १०३, ३
 यदीवीषाश्रुतानां १०, ३३, ८
 यदीं सुतेभिस्त्रिभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
 यदुद्यमे मरुतो ५, ६०, ६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 यदुदशो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 ति. १३, ३
 यदुदीरत आजयो १. ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुद्रतो निवतो यासि १०, १४२, ४
 यदुद्रुको वदति मोघं १०, १६५, ४
 यदुह्य औच्छः प्रथसा १०, ५५, ४
 यदुषो यासि आनुना ८, २, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यदुधूपसुरस्यापनाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेवेनमद्भुयंशियासो १०, ८८, ११; ति. ७, २९
 यदेभि प्रस्फुराक्षि ७, ८९, २
 यदेवामन्यो अन्यस्य वाचं ७, १०३, ५
 यदेवां वृषवी रये ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यद्वायवे अघि गावश्च १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यद्वागोवावददितिः ७, ६०, ८
 यद्वाषिषे प्रदिवि चावेक्षं ७, ७८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्वाषिषे मनस्वमि ८, ४५, ३१
 यद्वा अदः सलिले १०, ७२, ६
 यद्वावाः शमे गरुणे ८, ४७, १०
 यद्वावानां मित्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 यद्वावाः शंतनवे १०, ९८, ७; ति. २, १२
 यद्वा यतयो यथा १०, ७२, ७
 यद्वायव इन्द्र ते शतस्र ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १; ९२, २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. ब्रा. १, ७, ५; ति. १३, १
 यद्वा त्वद्वां पुरुमीकहस्य १, १५१, २
 यद्वा त्वमिन्द्रावस्था १, १३९, २

यद्वा नूनं यद्वा यजे ८, ४९, ७
 यद्वा नूनं परावति ८, ५०, ७
 यद्वा प्राचीरजगन्तोरो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 यद्वा यान्ति मरुतः १. ३७, १३
 यद्वाविष्यश्रुतो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 यद्वा स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति १, १७८, १
 यद्वाहिष्ठं नातिविधे सुदान् ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 यद्युज्जते मरुतो रत्नमवक्षसाः २, ३४, ८
 यद्युक्षाये वृषणमक्षिता १, १५७, २; साम. १७५९
 यद्युयं वृष्टिमातरो १, ३८, ४
 यद्योद्यया महतो मन्यमानः ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 यद्वादसी प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
 यद्वा ध्यान्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
 यद्वा ऽ विश्वपतिः शितः ८, २३, १३; साम. ११४
 यद्वाग्वदन्त्यविचेतनानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
 ति. ११, २८
 यद्वा कक्षीर्वा उत ८, ९, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 यद्वाग्निरो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 यद्वातजूतो वना १, ६५, ८
 यद्वा तृष्णो मघवं वृत्त्यावाज ६, ४६, ८
 यद्वा दिवि पार्थे सुखिमिन्द्र ६, ३३, २
 यद्वा प्रवृक्ष सत्यते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
 यद्वा प्रचवणे दिवो ८, ६५, २
 यद्वाभिषिष्वे असुरा ८, २७, २०
 यद्वा मरुतः परमे सधस्ये १, १०१, ८
 यद्वा यज्ञ मनवे संमिमिक्ष ८, १०, २
 यद्वा रुमे रुशमे ८, ४, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 यद्वायन्ध पुरुषुत ८, ६६, ५
 यद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
 यद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 यद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
 यद्वासि सुन्वतो वृषो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 यद्वाहिष्ठ तदस्ये ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 यद्विज्ञामन्परुषि ७, ५०, २
 यद्विरूपाचरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; वा. ब्रा. ११, ५, १, १०
 यद्वाकाविन्द्र यत्स्थरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२;
 अथर्व. २०, ४३, २
 यद्वा वृषं तव चागामि १; ८०, १३

यद्वा देवाः श्रुतम् जिह्वा १०, ३७, १२
यद्वा वयं प्रमिनाम् १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४
यं ते इयेनः पदाभरत ८, ८२, ९
यं ते इयेनश्चारुमवुकं १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेघसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेघसातो ८, ७१, ५
यं रवमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवनो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धते ८, ४३, २७
यं त्वा जनास इच्छते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवापिः क्षुत्तुचानो १०, ९८, ८
यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह १, ३६, १०
यं त्वा द्यावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीक्षितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिष्ठाभ्या अभि १, ८०, २
यं देवासास्त्रिहन् ३, ४, २
यं देवासोऽजनयन्ताहिं १०, ८८, ९
यं देवासोऽव्य वाजसातो यं शूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽव्य वाजसातो यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यद्वा इन्द्रो जुष्टे ४, २२, १
यन्नासत्या पराके अर्वाके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यन्नासत्या परावति यद्वा स्त्रो अग्नि तुर्वणे १, ४७, ७
यन्नासत्या परावति यद्वा स्त्रो अघ्यम्बरे ८, ८, १४
यन्नासत्या भुरग्यथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यन्निधानं न्ययनं १०, १९, ४
यन्निजिजा रेणसा १, १६२, २; वा. य. २५, २५; तै. सं.
४, ६, ८, १
यन्नीक्षणं सां स्पचन्या १, १६२, १३; वा. य. २५, ३६;
तै. सं. ४, ६, ९, १
यं नु नकिः घृतवासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्तूनं धीमिरिह्ना ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्तूनमइयां गतिं ५, ६४, ३
यन्मन्यसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मस्तः सरमसः स्वर्गः ५, ५४, १०
यसहि मेघ्यातिभिः १, ३६, ११

यमग्ने पृथु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. य. ६, २९;
तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मन्यसे रथिं १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम् ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमलमिव वाजिनं ९, ६, ५
यमग्निना दधुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमग्नी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्त मा वम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाधिदध्र यमसूरस्तु ३, ३९, ३
यमाहं पैवस्तुतात् १०, ६०, १०
यमाधित्वासो अद्भुतः ८, १९, ३४
यमापो अद्भयो वना ६, ४८, ५
यमाय घृतवह्विः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मधुमत्तम् १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १
यमासा कृपनीकं १०, २०, ३
यमिन्द्र दधिरे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमं त्वं वृषाकपिं १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्मस्तुताद्भयो ९, १०२, ६
यमीं द्वा सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यस्तुविजो बहुधा ८, ५८, १
यमे हव्य यतमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १
यमेन दत्तं त्रित पुनमायुन १ १६३, २; वा. य. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे भृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमेच्छाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुतेव पिप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यः पुरुष्टुहं ५, ७, ६
यं मे दुरिष्टो मस्तः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आकरामहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रथं पारयथास्वहो २, ३४, १५
ययोरिति प्र यज्ञा ८, १०, ४
यवंचवं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. ९७५
यवं वृकेणाग्निना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

यश्चिफेत स सुक्रतुः ५, ६५, १
यश्चिदापो महिना १०, १२१, ८; वा. य. २७, २६; ३२, ७;
तै. सं. ४, १, ८, ६
यश्चिद्धि त ह्यथा भगः १, २४, ४
यश्चिद्धि स्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२; अथर्व.
२०, ६३, ६
यस्त ह्यधमं जभरसि ४, २, ६; तै. आ. ६, २, १
यस्त ह्यन्द्र प्रियो जनो ७, २०, ८
यस्त ह्यन्द्र महीरप ८, ६, १६
यस्त ऊरु विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, ९६, १४
यस्तस्तम्भ सहसा विजमः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
यस्ता चकार स कुह ६, २१, ४
यस्तिरमश्लो वृषमो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
यस्तिस्वाज सचिविद् १०, ७१, ६; ऐ. आ. ३, १०; तै. आ.
१, ३, १; २, १५, १
यस्तुभ्यं दाशाघो १, ६८, ६
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशाद् ४, २, ९
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मयैः १०, ९१, ११
यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीहे ५, १२, ६
यस्ते अग्ने सुमतिं मर्तो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
यस्ते अघ कृणवज्रद्रोचो १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६;
तै. सं. ४, २, २, ३
यस्ते अनु स्वधामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
यस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, ९६, १२;
नि. ६, १२
यस्ते चित्रध्रुवस्तमो ८, ९२, १७
यस्ते ह्यप्स स्कन्दति यः १०, १७, १२; वा. य. ७, २६;
तै. सं. ३, १, १०, १
यस्ते ह्यप्स स्कन्दो यस्ते १०, १७, १२
यस्ते नृवं शतक्रतव ८, ९२, १६; साम. ११६
यस्ते भरादक्षयते ४, २, ७
यस्ते मदः घृतनापाळ ६, १९, ७
यस्ते मद्यो युज्यन्नाहः ७, २२, २; साम. ९२८; अथर्व.
२०, ११७, २
यस्ते मद्यो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
यस्ते मद्यो वरेण्यो य ८, ४६, ८
यस्ते मन्थोऽविचद्रुज १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
यस्ते यज्ञेन समिधा ६, ५, ५
यस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
यस्ते रेवौ अवाहतिः ८, ४५, १५

यस्ते शृङ्गवृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
२०, ५, ७; तै. आ. २, ४, ५, १
यस्ते साधिष्ठोऽवस ह्यन्द्र ५, ३५, १
यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्वा ८, ५३, ७
यस्ते सूनो सहसो गीर्षिः ६, १३, ४
यस्ते स्तनः वाशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; वा. आ.
१४, ९, ४, २८
यस्ते हन्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, ९६, १३
यस्त्वद्योता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
यस्त्वा दोषा य उपसि ४, २, ८
यस्त्वा आता पतिभूत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, ९६, १५
यस्त्वामग्न इनधेत ४, १२, १
यस्त्वामग्ने हविष्यतिः १, १२, ८; साम. ८४५
यस्त्वा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, ९६, १६
यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
यस्त्वा ह्यदा कीरिणा मन्थमानः ५, ४, १०; तै. सं.
१, ४, ४६, १
यस्पतिर्वायानामसि १०, २४, ३
यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
यस्मा भरासत अयं ८, ४७, ४
यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणाम् ८, ५१, ४
यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
यस्मादिन्द्राद् बृहतः २, १६, ६
यस्मादते न सिध्यति १, १८, ७
यस्माद्रेजन्स कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
यस्माज्ज कृते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
यस्मिन्देवा मन्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
यस्मिन्देवा विद्ये १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
यस्मिन्नास ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. य. २०, ७८;
तै. आ. १, ४, २, २
यस्मिन्नुपस्थानि रण्यन्ति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
यस्मिन्वयं दधिसा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
यस्मिन्विष्वा अग्निं श्रियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
२०, ११०, २
यस्मिन्विष्वाणि काव्या चक्रे ८, ४१, ६
यस्मिन्विष्वाणि भुवनानि ७, १०१, ४
यस्मिन्विष्वाश्चर्यणयः ८, २, ३३
यस्मिन्वृक्षे मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
यस्मिन्वृक्षे सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्यै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
यस्यै त्वं वसो दानाय सिद्धसि ८, ५१, ६
यस्यै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
यस्यै त्वं सुद्विणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
यस्यै त्वमायजसे १, ९४, २, नि. ४, २५
यस्यै त्वं मघवस्मिन् ८, ५२, ८
यस्यै धातुरदधा मत्वाय ३, ३०, ७
यस्यै पुत्रासो अदितेः १०, १८५, ३; वा. य. २, ३३
यस्य गा अन्तरहमनो ६, ४३, ३
यस्य गावायक्षा ६, २७, ७
यस्य सीधसुतं मर् ६, ४३, २
यस्य ते अग्ने भन्वे अघ्नय ८, १९, ३३
यस्य ते शुक्लवत्यः ९, ६६, ३०
यस्य ते नू षिदाविशं ८, ९३, ११
यस्य ते पीत्वा कृष्णो ९, १०८, २; साम. ६९३
यस्य ते पूषस्सख्ये १, १३८, ३
यस्य ते मघं रसं ९, ६५, १५
यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
यस्य ते विश्वामातुषो ८, ४५, ४२; साम. १०७१, अथर्व.
२०, ४३, ३
यस्य ते विश्वा भुवनानि केतुना १०, ३७, ९
यस्य ते स्वादु सख्यं ८, ६८, ११
यस्य त्वच्छम्बरं मर् ६, ४३, १; साम. ३९२
यस्य त्वत्ते महिमानं १०, ११२, ४
यस्य त्वन्महिरवं वावाप्यम् १०, २६, २
यस्य त्रिधात्ववृत्तं ८, १०२, १४; साम. १५७१
यस्य त्री पूर्णो मधुना १, १५४, ४
यस्य त्वमग्ने अध्वरम् ४, २, १०
यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु ८, ५२, ४
यस्य त्वमुध्वो अध्वराय ८, १९, १०
यस्य दूतो असि क्षवे १, ७४, ४
यस्य धावापृथिवी पौरुषं १, १०२, ३
यस्य द्विर्हंसो हृहव ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
यस्य न इन्द्रः पिशाचस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
यस्य प्रयाणमन्वम्य ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६; तै. सं.
४, १, १, २
यस्य प्रस्तादसो गिर १०, ३३, ६
यस्य मन्दानो अन्धसो ६, ४३, ४
यस्य मा परुषाः शतं ५, २७, ५
यस्य मा हस्तिनो रये १०, ३३, ५
यस्य वर्णं मधुसुतं ९, ६५, ८

यस्य वा युषं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
यस्य वायोरेव द्रवत् ६, ४५, ३९
यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
यस्य विश्वानि हस्तयोः ६, ४५, ८
यस्य व्रते प्रथिवी नक्षमीति ५, ८३, ५
यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनासः ७, ६, ६
यस्य शस्त्रपिषाँ इन्द्र १०, ११२, ५
यस्य श्रवो रोदसी ७, १८, २४
यस्य खेता विचक्षणा ८, ४१, ९
यस्य संख्ये न कृण्वते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
यस्या अनन्तो अहुतः ६, ६१, ८
यस्यासिर्वर्णवृते ८, १९, ११
यस्याजस्रं शवसा १, १००, १४
यस्याजस्रमस्मिन् ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
यस्या देवा उपस्ये व्रता ८, ९४, २
यस्यानाक्षः दुहिता १०, २७, ११
यस्यानाक्षः सूर्यस्तेव यामः १, १००, २
यस्यामृता गभीरा ८, १६, ४
यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २९, अथर्व. २०, ६५, ३
यस्याव विश्व आयो ८, ५१, ९; साम. १६०९; वा. य. ३३, ८९
यस्या रुक्मन्तो अर्चयः १, ४८, १३
यस्यावधीत्यतरं ५, ३४, ४
यस्यायासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
यस्येक्ष्वाकुरुष व्रते १०, ६०, ४
यस्येमे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. ४, २, ५; वा. य.
२५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
यस्यौषधीः प्रसर्पया १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
या आपो दिष्वा उत वा ७, ४९, २
या इन्द्र प्रस्वस्वासा ८, ६, २०
या इन्द्र भुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
२०, ५५, २
या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५;
तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
या ओषधीः सोमराशीर्बह्वीः १०, ९७, १८; अथर्व.
६, ९६, १; वा. य. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
या ओषधीः सोमराशीर्विन्दिताः १०, ९७, १९; वा. य.
१२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
याः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
याः कलिनीया १०, ९७, १५; वा. य. १२, ८९; तै. सं.
४, २, ६, ४
याः सरूपा विरूपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

वाः सुयो रक्षिमभिरातमान ७, ४७, ४
 वा गुरुपूर्वा सिनीवाली २, ३२, ८
 वा गोमतीरूपसः सर्ववीरा १, १३३, १८
 वा गोवर्धनि पर्येति १०, ६५, ६
 वा आसयो कृष्ण ह्यछन्ति ३, ५७, ३
 वा त ऊतिरमिश्रकृ ६, ४५, १४
 वा त ऊतिरवसा ६, ३५, १
 वा तं चक्षुर्विषा उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व.
 १०, १४१, १
 वासि देवः प्रवसा १, ३५, ३
 वा ते अक्षे पर्वतस्येव ३, ५७, ६
 वा ते अष्टा गोमोषवा ६, ५३, ९
 वा ते काकुत्स्थकुता चावरि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 वा ते जिह्वा मधुसूती ३, ५७, ५
 वा ते दिष्टुवृक्षेष्टा ७, ४६, ३; नि. १०, ७
 वा ते धामानि दिवि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १,
 तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 वा ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७, ११,
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 वा ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 वा ते भीमाभ्यामुधा १, ६१, ३०; साम. ७८०
 वा दम्पती समनसा ८, ३१, ५
 वा दक्षा सिन्धुसातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 वाहगेव दक्षे तादृगुच्यते ५, ४४, ६
 वा देवेषु तन्वमेरयन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 वाध्राप्य वरुणो २, ३८, ८
 वा धर्तारा रजसो रोचनस्यो ५, ६९, ४
 वा धारयन्त देवाः ७, ६६, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 वा नः पीपरवन्तिना १, ४६, ६
 वाँ धामजो मरुय ३, ३५, ९
 वानि स्थानानि अश्विना ७, ७०, ३
 वानीन्द्राप्नो चक्षुर्वीथो १, १०८, ५
 वा नु श्वताववो दिव ८, ४०, ८
 वाँ त्वा दिवो दुहितर्वधैव ७, ७७, ६
 वाज्राये मर्तान्सुधुरो १, ७३, ८
 वावो करो देवयन्तो ३, ८, ६
 वा वृत्तनासु दुष्टरा ५, ८६, २
 वाभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
 वाभिः कण्वं मेधाभिधि ८, ८, १०
 वाभिः कुम्भमाजुनेयं १, ११२, २३

वाभिः कृमानुमसने १, ११२, २१
 वाभिः पक्षधमवधो ८, २२, १०
 वाभिः पट्वा जडरस्य १, ११२, १७
 वाभिः पक्षोर्विमदाय १, ११२, १९
 वाभिः परिजमा तनयस्य १, ११२, ४
 वाभिः शचीभिर्हृपणा १, ११२, ८
 वाभिः शचीभिश्चमसो ३, ६०, २
 वाभिः शताती मवयो १, ११२, २०
 वाभिः शुचन्ति धनसां १, ११२, ७
 वाभिः सिन्धुमवथ वाभि ८, २०, २४
 वाभिः सिन्धुं मधुमन्तं १, ११२, ९
 वाभिः सुदानू औशिताय १, ११२, ११
 वाभिः सुयं परिवाथः १, ११२, १३
 वाभिः सोमो मोदते १०, ३०, ५
 वाभिर्गंगो मनसा १, ११२, १८
 वाभिर्नक्तं जतमानस्य १, ११२, ६
 वाभिर्नरं गोमुधुषं १, ११२, २२
 वाभिर्नरा व्रसद्वत् ८, ८, २१
 वाभिर्नरा शयये वाभिः १, ११२, १६
 वाभिर्महोमतिशिवं १, ११२, १४
 वाभिर्वज्र विपिपानं १, ११२, १५
 वाभिर्विष्णुकां धनसां १, ११२, १०
 वाभीरसां क्षोदसो १, ११२, १२
 वाभी रंभं निवृते १, ११२, ५
 वाभं वेष्टाः क्षुभाशोभिष्टाः ७, ५६, ६
 वामथर्वा मनुष्यता १, ८०, १६; नि. १२, ३४
 वाँ वृषन्नाह्यचोदनीय ६, ५३, ८
 वाँ मे शिवं मरुत १०, ६४, १२
 वा रस्यो जातवेदसो १०, १८८, ३
 वा वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५; तै. ब्रा.
 १, ८, ५, ६
 वावत्तरस्त्राणो ७, ९१, ४
 वावदिद भुवनं विश्व १, १०८, २
 वावन्मातरमुपमो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
 वावयद्देवस्य त्वा ४, ५२, ४
 वावयद्देवा कृतपा कतेजाः १, ११३, १०
 वावया वृक्षं वृक्षं १०, १२७, ६
 वा वां शते नियुनो याः ७, ९१, ६
 वा वां सन्ति पुरुषदः (०१ अश्वं ता) ४, ४७, ४
 वा वां सन्ति पुरुषदः (०१ ह्यन्वाग्नो) ६, ६०, ८;
 साम ९९२

या वां कशा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं. १, ४, ६, १

या वा ते सन्ति दाक्षये ७, ३, ८

यावित्रा श्लोकमादिव १, ९२, १७; साम. १७३६

या विश्वातो जनितारा ६, ६९, २

या वीर्याणि प्रथमानि १०, ११३, ७

या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५

या धो भेषजा मरुतः २, ३३, १३

या वो माया अभिबुद्धे १, २७, १६

या नर्धाय मारुताय ६, ४८, १०

याश्चेदं उपशृण्वन्ति १०, ९७, २१; वा. य. १२, ९४; तै. सं. ४, २, ६, ५

यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २; तै. सं. ५, ६, १, १

यासां तिस्रः पंचाशतो १, १३३, ४

यासि कुसेन सरथं ४, १६, ११; नि. ५, १५

या सुजुहिः श्रेणिः सुजं १०, ९५, ६

या सुनीधे शौचव्रजे ५, ७९, २; साम. १७४१

या सुबाहुः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं. ३, १, ११, ४

या सुरधा रथीतमोभा १, २२, २

यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७

यास्ते धारा मधुच्युतो ९, ६२, ७; साम. २७९

यास्ते पृषन्नावो ६, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५

यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९

यास्ते राके सुमत्तयः २, ३२, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं. ३, ३, ११, ५

युक्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५

युक्ता मातामीदुरि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, २

युक्तो ह यद्वा तौम्याय १, १५८, ३

युक्ष्वा हि केशिना हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४

युक्ष्वा हि खं रथामहा ८, २६, २०

युक्ष्वा हि देवहूतमौ अर्धो ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७; ३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १

युक्ष्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३

युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१

युक्ष्वा हारुपी रथे १, १४, १२

युगेयुगे विदध्यं गृणध्यः ६, ८, ५

युङ्ध्वं हारुपी रथे ५, ५६, ६

युजं हि मामकृषा आद्रिणि ५, ३०, ८

युजा कर्माणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अश्वा वातस्य १०, २२, ४

युजानो हस्तिता रथे ६, ४७, १९

युजे रथं गवेपणं हस्तितां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३; तै. ब्रा. २, ४, १, ३

युजे वां ब्रह्म पूर्णं १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य. ११, ५; तै. सं. ४, १, १, २

युजते मन उत युजते धियः ५, ८१, १; वा. य. ५, १४; ११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १; तै. आ. ४, २, १

युजन्ति ब्रह्मरूप १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४; ४७, १०; ६९, ९; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १

युजन्ति हरी हस्तिता ८, ९८, ९; साम. ७११; अथर्व. २०, १००, ३

युजन्त्यस्य कास्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५; ४७, ११; ६९, १०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १

युजार्थां रासभं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३

युष्वा युष्मप वेदेवि १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७

युष्मद्वो मद्वा वरिचश्चकार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७

युष्म सन्तमनवाणि ८, ९२, ८; साम. १६४३

युष्मस्य ते वृषभस्य २, ४६, १

युष्मो अनर्वा खजकुसम ७, २०, ३

युनक्त सीरा वि युगा १०, १०२, ३; अथर्व. ३, १७, २; वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८

युनक्ति ते ब्रह्मणा १, ८२, ६

युयूतः सवयसा १, १४४, ३

युयोता शरुमस्माँ ८, १८, ११

युयोप नाभिरुपरस्थायो १, १०४, ४

युवं रथेन विमदाय १०, ३२, ७

युवं रेभं परिबृतेरुत्थयः १, ११९, ६

युवं वन्दनं निर्व्रतं जगयसा १, ११९, ७

युवं वरो सुपाणे ८, २६, २

युवं वस्त्राणि पीवसा १, १५२, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६

युवं विप्रस्य जरणां १०, ३९, ८

युवं शक्रा मायाविना १०, २४, ४

युवं इयावाय रुशतीमदन्तं १, ११७, ८; नि. ६, ६

युवं श्रियमश्विना देवताता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २

युवं श्रीमिर्दशताभिः ६, ६३, ६

युवं श्वेतं पदव हन्द्रज्जुतं १, ११८, ९

युवं श्वेतं पदवःश्विना १०, ३९, ४; अथर्व. २०, १२५, ४

युवं सुरामश्विना १०, १३१, ४; तै. सं. १, ४, २, १

वा. य. १०, ३३ २०. ७६; तै. ब्रा. १, ४, २, १

युवं ह कृतं युवमध्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह घर्मं मधुमन्तमघ्नये १, १८०, ४
 युवं ह भुङ्गुं युवमध्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रेभे वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्यो भियजा १, १५७, ६
 युवं हि ध्मा पुरुषुजममेधतुं ८, ८६, ३
 युवं हि स्थः स्वर्पती ९, १९, २; साम. १००१
 युवं ह्यप्तराजाव सीदतं १०, १३२, ७
 युवं ह्यास्ते महो रन्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाय नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी छः पर्यध्विनारयं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं द्दधुमोजं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं ध्यवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
 युवं ध्यवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं ध्यवानमध्विना जरन्तं १, ११७, १३
 युवं तमिन्द्रावर्षता १, १३१, ६; वा.य. ८, ५३
 युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
 युवं तुद्राय ध्वर्येभिरेवैः १, ११७, १४
 युवं दक्षं छतव्रता १, १५, ६
 युवं देवा क्रतुना ८, ५७, १
 युवं धेनुं शयवे १, ११८, ८
 युवं नरा स्तुवते कृष्णिषाय १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्चिषाय १, ११६, ७
 युवं नो येषु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमल्पस्याव नक्षथो १, १८०, २
 युवमघ्नयेऽवनीताय तप्तं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रधुः सिंधुषु ह्रवं १, १८२, ५
 युवमेतानि दिवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 युवं पय उस्त्रियायामधत १, १८०, ३
 युवं पदेव पुरुवारमध्विना १, ११९, १०
 युवं प्रलस्य साधथो महो यत् ३, ३८, ९
 युवं भुङ्गुं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं भुङ्गुमवधिं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं भुङ्गुं भुरमाणं १, ११९, ४
 युवं मित्रेनं जनं ५, ६५, ६
 युवं सृगं जागृवासं ८, ५, ३६
 युवां यज्ञैः प्रथमा १, १५१, ८
 युवां स्तोमेभिर्देवयन्तो १, १३९, ३
 युवां ह जोषा पर्यध्विनायती १०, ४०, ५

युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गीतमः पुरुमीळो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि ध्माध्विनावनु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्ण्या ८, २६, १२
 युवानं विश्पतिं कविं ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा भजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्रय ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाजिनीवसु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी धिष्ण्या १, १८९, ४
 युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिद्धवसे पृथ्वीय ४, ४१, ७
 युवामिधुषु घृतनासु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राप्रो वसुतो १, १०९, ५
 युवां पुषेवाधिवना १, १८१, ९
 युवां सृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स मास्तो गणः ५, ६१, १३
 युवा सुवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो श्रियं परि योषावृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८; नि. ६, ४
 युवो राजांसि युयमासो १, १८०, १
 युवोरग्निश्चिकेतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरध्विना वपुषे युवा युजं १, ११९, ५
 युवो राष्ट्रं वृद्धिन्वतिर्द्यौः ७, ८४, २
 युवोरुषा अनु श्रियं १, ४६, १४
 युवोरुष रथं हुवे ८, २६, १
 युवोर्क्तं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दानीय सुभरा १, ११२, २
 युवोर्यदि सख्यायास्ते १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातादितिः १०, १३२, ६
 युष्माकं ध्मा रथो अनु ५, ५३, ५
 युष्माकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
 युष्माकं बुध्ने अपां १०, ७७, ४
 युष्मादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
 युष्मो उ नक्तं ८, ७, ६
 युष्मे देवा अपि ध्मसि ८, ४७, ८
 युष्मेपितो मरुतो १, ३९, ८
 युष्मोतो विप्रो मरुतः ७, ५८, ४

युन ऊतु नविष्टया ८, २०, १९
युवमस्या ठव ये १, १६२, ६; वा. य. २५, २९; तै. सं.
४, ६, ८ २
यूयं रयिं मरुत ५, ५४, १४
यूयं राजानः कश्चिद्वर्णी ८ १९, ३५
यूयं राजानमियं जनाय ५, ५८, ४
यूयं विखं परि पाथ १०, १२६, ४
यूयं ह रलं मवत्सु धाय ७, ३७, २
यूयं हि द्यौर्ऋतुगुम्भिरथैः ४, ५१, ५
यूयं हि हा सुदानव (०। अथा धिद्) ८, ८३, ९
यूयं हि हा सुदानव (०। कतां) ६, ५१, १५
यूयं हि हा सुदानवो रुद्रा ८, ७, १२
यूयं गावो मेदयथा कृतां ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६;
तै. ब्रा. २. ८, ८, १२
यूयं तत्सप्तधावस १, ८६, ९
यूयं देवाः प्रमतिर्युय २, २९, २
यूयं धूर्तुं प्रयुजो न १०, ७७, ५
यूयं न उग्रा मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०
युवमस्मभ्यं धिषणाभ्यः ४, ३६, ८
युवमस्माद्यत वसो ५, ५५, १०
यूयं मरुतं निव्यपयः ५, ६१, १५
ये अस्या ये अह्वयाः १, १९१, ७
ये अग्नयो न शोष्णुवाधिना ६, ६६, २
ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४; अथर्व.
१८, २, ३५; वा. य. १९, ६०
ये अग्नेः परि जङ्घिरे १०, ६२, ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४
ये अग्ने नेरयन्ति ते ५, २०, २
ये अजिषु ये वासीषु ५, ५३, ४
ये अवाचस्तां १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये आशिना ये पितरा ४, ३४, २
ये के च उग्रा महिनो ६, ५२, १५
ये गव्यता मनसा शत्रुमाद ६, ४६, १०; अथर्व. २०, ८३, २
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४, ३४, १०
ये च पूर्वं ऋपयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चाईन्ति मरुतः सुदानवः ८, २०, १८
ये चिपर्वं ऋतसाप १०, १५४, ४; अथर्व. १८, २, १५
ये चिदि स्वाययः पूर्व १, ४८, १४
ये चिदि पूर्वं ऋतसाप १, १७९, २
ये चिदि मृत्युबन्धव ८, १८, २२

ये वेद पितरो ये च १०, १५, १३; वा. य. १९, ६७
ये तादृपुर्देवता १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;
तै. ब्रा. २, ६, १६, २; नि. ६, १४
ये ते शिरहस्तवितः ४, ५४, ६
ये ते गन्वाः सवितः पूर्व्यासः १, ३५, ११; वा. य. ३४, २७;
तै. सं. ७, ५, २४, १
ये ते पविश्रुर्मयो ९, ६१, ५; साम. ७८८
ये ते विप्र मङ्गकृतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र १, १७७, २
ये ते गृध्रासः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते धूम्रं ये तत्रिदीमवधेय २, ३२, ३
ये ते सन्ति द्वाविधनः ८, १, ९
ये ते सारय ऊर्मयो ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. १०, २४
ये त्रिंशति प्रवश्यो ८, २८, १
ये स्वा देवोर्जिह्वं मय्ये १, १९०, ५; नि. ४, २५
ये स्वाभिन्द्र न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.
२०, ११५, ३
ये स्वाहिह्वले मवयन् ३, ४७, ४; वा. य. ३३, ६३; तै. ब्रा.
३, २०
ये देवानां बहिना यज्ञिया ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५
ये देवास हृह स्यन धिषो ८, ३०, ४
ये देवासो अमवता सुकृत्वा ४, ३५, ८
ये देवासो दिव्येकादश १, ३३९, ११; वा. य. ७, १९;
तै. सं. १, ४, १०, १
ये द्रप्सा ह्य रोदसी ८, ७, १६
ये नः पूर्व पितरः सोम्यासो १०, १५, ८, अथर्व. १८, ३, ४६;
वा. य. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १५८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;
वा. य. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन चष्टे वरुणो मित्रो अयमा ८ १९, १६
येन उयोर्तेन्यायवे ८ १५, ५; साम. ८८१; अथर्व. २०, ६१, २
येन लोकाय तनयाय धान्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४
येन ऋक्मा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व. ४, १, ४।
वा. य. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५
येन मानासञ्चितवन्स उलाः १, १७१, ५
येन वंसास पुतनासु शर्वतः ८, ६०, १२
येन वृद्धो न शवसा ६, ४४, ३
येन सिन्धुं महीरपो ८, १२, ३; अथर्व. २०, ६३, ९
येन सूर्यं उयोतिषा १०, ३७, ४
ये नाकस्याधि रोचने १, १९, ६

येना द्वायवयमधिगुं ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवयवो द्वायवय २, १०८, ४; साम. १३९
 येना पायव चक्षुषा १, ५०, ६; साम. ६३५; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 नि. १२, २२-२५
 येनाच तुर्धषां यदुं ८, ७, १८
 येना ससुद्रमसूत्रो ८, ३, १०; अथर्व. २०, १, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१०. असपत्नः) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्नः) १०, १५९, ४
 येनेमा विश्वा चयवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकपांसं विहरन्त एवैः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातयन्ते अजमिर्गिरी ८, ४६, १८
 ये पायवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १, २, १४, ५
 ये पुवतीभिर्कृष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सुयुधुपसं अन्दसानः ६, १७, ५
 येभिर्क्षिप्तः परावतो ८, ५, ८
 येष्टवो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येष्टवो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
 ये महो रजसो विष्टुः १, १९, ३
 ये क्षूचीनः क्षितीनां ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाक्षतं वदुः ५, १८, ५; तै. ब्रा. २, ७, ५, २
 ये वज्रपा य ईदृषाः १, १४, ८
 ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ताः १०, ६२, १
 ये युष्पन्ते प्रथनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. आ. ६, ३, २
 ये राधांसि ददत्यद्वया ७, १६, १०
 ये वध्वध्वन्त्र वहतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये/वाजिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५,
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वा हंसारुपधिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३९, ३
 ये वायव इन्द्रमायनास ७, ९२, ४
 ये वाह्वन्त पाथिवा ५, ५२, ७
 ये वृक्षानो अघि क्षमि ३, ८, ७
 ये शुभ्रा चोरवर्षसः १, १९, ५
 येवां जिवाधि रोदसी ५, ६१, १२
 येवामग्नेषु पृथिवी १, ३७, ८
 येवामर्गो न सप्रयो ८, २०, १३
 येवामाबाध क्रमिय ८, २३, ३
 येवामिका वृत्तहस्ता ७, १६, ८
 ये सखासो हविरदो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

ये सवितुः सत्यसवत्य १०, ३६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 ये सोमासः परावति (०ये वादः) ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमासः परावति (०। सर्वास्ती) ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११२, ३
 ये स्तोत्रम्बो गोअग्राम् २, १, १६; २, १३
 ये स्या मनोर्यजिवास्ते १०, ३६, १०
 ये ह त्ये ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेघयोवया मन्दन्तः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कश्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः कस्याप्रविशेदा १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७
 यो अग्निः सप्तमायुवः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तन्वो दमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 यो अत्य हव मृज्यते ९, ४३, १
 यो अद्वयाज्योतिषि १०, ५४, ६
 यो अग्निभिर्प्रथमया कृता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अध्वरेषु शन्तम १, ७७, २
 यो अनिधमो दीदवत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 नि. १०, १९
 यो अवाधीने तमसि ७, ६, ४
 यो अप्सु चन्द्रमा हव ८, ८९, ८
 यो अप्सा क्षुधिना दैव्येन २, ३५, ८
 यो अपो मर्तभोजनं १, ८१, ६
 यो अवस्य दक्षिणाग्नो ४, ३९, ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
 यो अश्वेभिर्वहते ८, ४६, २६
 यो अस्मा अघं तृषु १०, ७९, ५
 यो अस्मे ब्रंस उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९
 यो अस्मे हविषाविध्वन् ६, ५४, ४
 यो अस्मे हव्यदातिभिः ८, २३, २१
 यो अस्मे हव्यैष्टुव २, २६, ४
 यो अस्य पारे रजसः १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आवायाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोषधीनां ७, १०२, २; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६;
 तै. आ. १, २९, १
 यो गुणतामियासियापिः ६, ४५, १७
 योगे-योगे तवस्तारं १, ३०, ७; साम. १६३; ७४३; अथर्व.
 २०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, १, १
 यो जनान्महिषां हवा १०, ६०, ३

यो जागर तमूचः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १. ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 यो दंष्ट्रभिर्दंष्ट्रो यश्च १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विश्ववारः श्रवाद्य ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो देवो अनमयद्वयैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 योद्धासि कृत्वा शक्तो ८, ८८, ४
 यो धर्ता भुवनानां ८, ४१, ५
 यो चारया पावकया ९, १०१, २; साम. ६९८
 यो धृतिवो योऽद्भुतो ८, ३३, ६
 यो न आगो अश्वेनो भराति ५, ३, ७
 यो न हृदमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न हन्तुः पितरो हन्तुषांतः ८, ४८, १२
 यो न हन्त्राभितो जनो १०, १३३, ४
 यो न हन्त्राभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्विरिभति ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ.
 १०, १, ४
 यो नः पूषन्नवो वृकः १, ४२, २
 यो नः शश्वपुराविधा ८, ८०, २
 यो नः सनुष्य उत २, ३०, ९
 यो नः सनुष्यो अभिदासद् ६, ५, ४
 यो नः स्त्रो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नः स्वान्यनमन् २, २४, २
 यो नार्मेरं सहस्रं २, १३, ८
 योनिमेक आ ससाद् ८, २२, २
 योनिष्ट हन्त्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
 योनिष्ट हन्त्र सवने ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने अरिर्वो १, १४७, ४
 यो नो अग्ने दुरेव आ ६, १६, ३१
 यो नो अग्नेभिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता वसुनां ८, ५१, ५
 यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
 यो नो दास आर्यो वा १०, ३८, ३
 यो नो देवः परावतः ८, १२, ६
 यो नो मरुतो अभि दुर्हणाः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो मरुतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं दिप्सति पित्रो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो भानुभिर्विभावा १०, ६, २
 यो भूयिष्ठं नासत्याभ्यां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च दयसे २, १३, ६
 यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
 यो म इमं चिदु त्मना ८, ४६, २७
 यो मर्त्येष्वमृतं क्रतावा ४, २, १
 यो सा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो सायातुं यातुचानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मिश्राय वरुणायाविधन् १, १३६, ५
 यो मृळयाति चक्रुवे चिदा ७, ८७, ७
 यो मे धेनूनां शतं ५, ६१, १०
 यो मे राजन्युज्यो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशति च ५, २७, ७
 यो मे हिरण्यसंरुतो ८, ५, ३८
 यो यजाति यजात हन् ८, ३१, १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
 यो यज्ञो विश्वतस्तनुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निजूर्जति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रक्षांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रथस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रथिवो रथिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजस्य ऋतनिभ्यो २, २७, १२
 यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. २७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो राघो अवनिर्महान् (०। तमिन्द्रम्) ८, ३२, १३
 यो राघो अवनिर्महान् (०। तस्मा हन्त्राय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, १०
 यो रेवाभ्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २१
 यो रोहितो वाजिनो ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रसः १०, ९, २; साम. १८३८; अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोत्यभिपित्रे ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीमहो १०, ३४, १२
 योऽवरे वृजने विश्वथाविभु २, २४, ११
 यो वर्षेन ओषधीनां यो अपाः ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वां यज्ञैः शशमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नासत्या ७, ७०, ६
 यो वां राजास्यध्विना ८, ७३, १३
 यो वां रथो नृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
 यो वाघते ददाति सूनुं १, ४०, ४
 यो वां गतं मनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५; अथर्व. १०, ७३, ६
 यो वां नासत्यावृषि ८, ८, १५
 यो वामध्विना मनसो १, ११७, २
 यो वासुदेव्यचक्ष्मं ८, २६, १४
 यो वासुदेवे क्रमणाय ६, ७०, ३
 यो वां परिज्मा सुवृद्ध १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रतीकः १, ९४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वान्यभि व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०) स नः पर्यव १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०) स नः पूषा ३, ६२, ९
 यो वृत्राय सिनमन्त्रा २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अय्यधियु ८, २, २४
 यो वो देवा घृतस्तुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अहृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्यंसं जाह्नवाणेन १, १०१, २
 यो व्यतीरफाणयत् ८, ६९, १३; अथर्व. १०, ९२, १०
 यो हस्वाहिमरिणात् २, ११, ३; अथर्व. १०, ३४, ३
 यो ह वां मधुनो दतिः ८, ५, १९
 यो हस्वान्यैरयता मनुर्हितः ८, १९, २४
 यो ह स्य वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 यो होता सीत्यधमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यो ते श्वानौ यम रक्षितारौ १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, ११,
 तै. भा. ६, ३, १

रक्षा णो अग्ने तव ४, ३, १४
 रक्षा सु नो अरुहः २, २९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षि १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, ११
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, १, १; साम. ६९०; वा. य. २६, २६
 रणवः संदष्टौ पितृमान् १०, ६४, ११
 रथं याम्तं कुह १०, ४०, १

रथं युज्यते मरुतः क्षुभे ५, ६३, ५; तै. भा. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९
 रथं ये चक्रुः सुवृत्तं नरेष्ठां ४, ३३, ८
 रथं ये चक्रुः सुवृत्तं सुचेतमो ४, ३६, २
 रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीक्षुम् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं हृन्द्वायु ४, ४६, ४
 रथं नु मास्तं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
 रथबाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; वा. य. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न वेऽगाः १०, ७८, ४
 रथाय नावसुतनो १, १४०, १२
 रथिरासो हरयो ये ते अस्ति ८, ५०, ८
 रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २
 रथीव कक्षायाश्चो ५, ८३, ३
 रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. य. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, १; नि. ९, १६
 रथेन-पृथुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्टायाध्वयैवः ८, ४, १३
 रथो न यातः शिखिभिः १, १४१, ८
 रथो वो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
 रद्वत्पथो बह्णः सुवीय ७, ८७, १
 रपत्कविनिन्द्रार्कसातो १, १७४, ७
 रपद्गन्धर्वीरप्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १९
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
 रयिं सुभ्रं स्वपत्यं १, ११६, १९
 रयिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
 रयिं नञ्जिन्नमधिनं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रयिनं चित्रा स्रो १, ६६, १
 रयिनं यः पितृवित्तो १, ७३, १
 ररे हृष्यं मतिभिर्यज्ञियानां ७, ३९, ६
 रश्मीरिव यच्छतमध्वरौ ८, ३५, २१
 रसं ते मित्रो अयमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रसाद्यः पयसा पित्र्यमान ९, ९७, १४; साम. ८०७
 राकामहं सुहवां सुवृत्ती हुवे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१
 राजन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. य. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 राजानावनभिदुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 राजानो न प्रशस्तिभिः ९, १०, ३; साम. ११११
 राजा मेधाभिरिवते ९, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्राणां पेशो नदीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नलो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धुनामवासिष्ठ ९, ८९, २
 राजा सिन्धुनां पवते पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिमिः ७, १८, २
 गङ्गो नु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 राति यद्गामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 राप्तीभिरस्मा अहमिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १, १०
 राप्ती ग्यल्यदायती १०, ११७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रायः ससुद्रांश्चतुरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
 रायस्कामो वज्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्पृषिं स्वधावो १, ३६, १२
 राया वयं ससवांसो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यथा मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 राये नु यं जस्रु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. ब्रा. २, ८, १, १
 रायो धाराव्याघ्रगे ६, ५५, ३
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य १, ९६, ६
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६, तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रारिचि सवनेषु ण ३, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रासि क्षयं रासि मित्र २, ११, १४
 रिशादसः सत्यतौरद्वधा ६, ५१, ४
 रुत्रा रुद्रा चिद्रक्षसः ९, ९१, ४
 रुद्रस्य ये भीकृद्बुधः सन्ति ६, ६६, ३
 रुद्राणामेति प्रदिशा १, १०१, ७
 रुचति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
 रुद्राया रुद्राती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ६, ४७, १८
 रूपं रूपं मधवा बोमवीति ३, ५३, ८
 रेभद्वज्र जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
 रेवतीनां सधमाद १, ३०, १३; साम. १५३; १०८४, अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८, ४.
 १४, ४
 रेवद्रथो वधाये १, १५१, ९
 रेवां ह्रदेवत स्तोता ८, २, १३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रेव्यासीदनुदेवी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदती आ वदता १, ६४, ९
 रोहिठयावा १, १००, १६

रोहितं मे पाकस्यामा ८, ३, २२
 रंसगेव पृषयो १०, १०६, ५
 रंख विश्वा वायाणि ७, १७, ५
 रंखा नो वायां पुष्ट ८, २३, २७
 रक्षन्तीवेष्टा ६, ७५, ३; वा. य. २९, ४०; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १८
 रघो दीर्घप्रसङ्गानो ८, २५, २०
 रघोषिदं वाचसुदीरयन्ती ८, १०१, १६
 रघ्यन्ते वां ककुहासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 रघं यज्ञस्ते सुहनाय १०, १०५, ७
 रघ्नमेको बिभति ८, २९, ४
 रघ्नेण हि वृषहा वृत्रं १०, १११, ६
 रघा सुनो सहसो ६, १३, ६
 रघा हि सुनो अथ्व प्रसहा ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 रघीं वृत्रं मरुत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 रघीहिन्द्रो वरमिच्छस्य ६, ५७, ५
 रघीहिं दस्युं धनिनं धनेन १, ३३, ४
 रघुतिथं पतिमिच्छन्त्येति ५, ३७, ३
 रघेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 रघेर्दुःशांसो वप १, ९४, ९
 रघस्पतिं पवमान ९, ५, १०
 रघस्पतिरवसृजन्नुप २, ३, १०
 रघस्पते रघनया नियुयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 रघस्पतेऽवसृजोप देवान् ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 रघस्पते वीरुवंगो हि भूयाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. २, ५; ९, १२
 रघस्पते शतवधसो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 रघीवानो मम दूतास १०, ४७, ७
 रघे न वा यो न्यधायि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 रघेन तद्धोत्रया १, १३९, ७
 रघेन रघीरयो १, ७०, १
 रघेषु जातुर्मनषु १, ६७, १
 रघेषु रघतर्क्ष ततान ५, ८५, २; वा. य. ४, ३१; तै. सं.
 १, २, ८, १
 रघोति हि सुमन्त्र १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 रघ्यस्य मासुतं गणम् १, ३८, १५
 रघ्यववातो अभि ९, ८९, ४
 रघन्ति मरुतो मिहं ८, ७, ४
 रघुर्जु ताचिकितुष ६, ६६, १

वज्रोभिः पुत्रमयुर्वो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 वयं वो वृक्षवर्हिषो ८, २७, ७
 वयं वृषभिरस्तुभिः १, ८, ४; अधर्व. २०, ७०, २०
 वयं सोम जने तव १०, ५७, ६; वा. य. ३, ५६; तै. भा.
 १, ४, १, ७; १, ७, १४, ३
 वयं हि ते अमन्महि १, ३०, ४१
 वयं हि स्वा वज्रधुमन्तं ८, २१, ४
 वयं हि वां हवामह वक्ष्यमन्तो ८, २६, ९
 वयं हि वां हवामहे विपन्ववो ८, ८७, ६
 वयः क्षुपणां उप लेदुः १०, ७३, ११; साम. ३१९; तै. भा.
 १, ५, ८, ३; तै. भा. ४, ४०, ३; नि. ४, ३
 वयं व स्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६९; ८६४;
 अधर्व. १०, ५२, १; ५७, १४
 वयं वा ते अग्नि प्मसि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वयं वा ते अपूर्वैश्च ८, ६६, ११
 वयं वा ते स्वे ह्य ८, ६६, १३
 वयं विद्धि वां जयितारः १, १८०, ७
 वयं ज्येष्ठस्ववा सुजा वृत् १, १०२, ४; अधर्व. ७, ५०, ४
 वयं त इन्द्र लोमेषिः ८, ५४, ८
 वयं त यज्ञिः पुरुहूत सज्यैः १, १९, १३
 वयं तवः सज्जात ८, ७३, २२
 वयं ते अक्ष उपयैर्विधेम ५, ४, ७
 वयं ते अक्ष समिधा विधेम ७, १४, २
 वयं ते अघ रसिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वयं ते अस्व वृत्रहन् यतो ९, ९८, ५; साम. १२३९
 वयं ते अस्व वृत्रहन् विद्याम ८, २४, ८
 वयं ते अस्वामिन्द्र वृत्रहृतो ६, २६, ८
 वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वयं ते वय इन्द्र विद्धि २, २०, १
 वयं माम प्र प्रवामा वृत्रस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०;
 तै. भा. १०, १०, २
 वयमस्मै अर्वाता २, २, १०
 वयमस्मै वज्रवाम स्त्रोता ५, ३, ६
 वयमघेन्द्रस्य प्रेष्टा १, १६७, १०
 वयमिन्द्रः सुदानवः ८, ८३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवः सखितं १०, १३३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवोऽभि प्र गोमुमां ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अधर्व. २०, १८, ४
 वयमिन्द्र स्वायवो हविष्मन्तो ३, ४१, ७; अधर्व. २०, २३, ७
 वयमिन्द्र स्वे सवा ४, ३२, ४

वयस्य स्वा गृहपते जनानां ६, १५, १९; तै. भा. ३, ५, १२, १
 वयस्य स्वा तदिदृयां ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अधर्व. २०, १८, १
 वयस्य स्वा दिवा सुते ८, ६४, ६
 वयस्य स्वा अथस्थते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वयस्य स्वापूर्यं ८, २१, १; साम. ४०८; ७०८; अधर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 वयस्य स्वा सतकृतो ८, २२, १२
 वयमेनमिथा ह्यो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अधर्व.
 २०, ९७, १
 वयं मित्रस्यावसि ५, ६५, ५
 वयं मित्रे पतयिषो १, ४९, ३; साम. ३६७
 वया हृदसे अघ्नयस्ते १, ५९, १
 वयो न ये अग्नीः ५, ५९, ७
 वयो न वृक्षं सुपलासं १०, ४३, ४; अधर्व. २०, १७, ४
 वरा इन्द्रैवतासो हिरण्यैः ५, ६०, ४
 वरिषो धातमो नव १, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्व दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रिशादसं ५, ६४, १
 वरुणः प्राविता वृत्र १, २३, ६; साम. ७९५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मित्रो अयंसा ८, २८, २
 वरेथे अग्निमातपो ८, ७३, ८
 वर्धन्तीमापः पन्त्रा १, ६५, ४
 वर्धस्वा सु पुरुहूत ८, १३, २५
 वर्धाम्यं यज्ञ उत ६, ३८, ४
 वर्धाम्यं विश्वं मरुतः ६, १७, ११
 वर्धाम्यं पूर्वाः क्षपो १, ७०, ७
 वर्धिष्ठ क्षत्रा उरुवक्षसा ८, १०१, २
 ववक्ष इन्द्रो अमितं ४, १६, ५; अधर्व. २०, ७७, ५
 ववक्षुरास्य केतवो ८, १२, ७
 वव्राजा सीमनवतीः ३, १, ६
 वव्रातो न ये खजाखतवसः १, १६८, २
 वपट् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वसां राजानं वसतिं ५, २, ६
 वसिष्ठ ह वरुणो ७, ८८, ४
 वसिष्ठामः पित्रवत् १०, ६६, १४
 वसिष्ठा हि मियेध्य १, २६, १
 वसुं न चित्रमहसं १०, १२२, १

वसुरभिर्वसुधवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य.
३, २५; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
वसुर्वसुपतिर्हि कं ८, ४४, २४; तै. सं. १, ४, ४६, २
वसुर्ना वा चक्रे १०, ७४, १
वसु रुद्रा पुरुमन्तु १, १५८, १
वसोनिम्नं वसुपतिं १, ९, ९; अथर्व. २०, ७१, १५
वसुर्वा इन्द्रासि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९१
वस्वी ते अग्ने संहृदिः ६, १६, २५
वह क्रुत्समिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
वहन्ति सीमरुणातो ६, ६४, ३
वहन्तु र्वा मनोयुजो ४, ४८, ४
वहन्तु र्वा रथेष्ठां ८, ३३, १४
वहिष्ठेभिर्विहरन् ४, १३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वाङ्मि यशसं विदधस्य १, ६०, १
वाचं सु मित्रावरुणाविराव ५, ६३, ६; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वाचमष्टापदीमहं ८, ७६, १२; साम. ९९०; अथर्व.
२०, ४२, १
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं १०, ८१, ७; वा. य. ८, ४५; १७, २३;
तै. सं ४, ६, २, ५
वाचो जन्तुः कवीनां २, ६७, १३
वाजयन्त्रि नू र्वायन् २, ८, १
वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
वाजिन्तमाय सङ्गसे १०, ११५, ६
वाजी वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
वाजिभिर्नो वाजसातां १, ११०, ९
वाजेवाजेऽवत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. ९, १८;
२१, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
वाजेषु सासहिर्भव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
वाजो तु ते शबलस्यात्पन्तं ५, १५, ५
वाजस्य वाजिनैना १०, ५६, ३
वात आ वातु मेधजं १०, १८६, १; साम. १८४; १८४०;
तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. ब्रा. ४, ४२, २; नि.
१०, ३५
वातशिवो मरुतो वर्षति ५, ५७, ४
वातस्य तु महिमानं १०, १६८, १
वातस्य परमजीविता ५, ५, ७
वातस्य युक्तान्सुषुप्तश्चिद् ५, ३१, १०
वातस्याश्वो वायोः सजा १०, १३६, ५
वातासो न वे ध्रुवो १०, ७८, ३
वातेवाङ्मयी नक्षेत्रीतिः २, ३९, ५
वातोपपत् इषिणो १०, ९१, ७; साम. ९८३

वामं वामं त आधुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
वामं नो अस्त्वयमन्त्र ८, ८३, ४
वाममण सवितर्वामस्य ८, ७१, ६; वा. य. ८, ६; तै. सं.
१, ४, २३, १; २, २, १२, २
वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
वामी वामस्य भूतयः ६, ४८, २०
वाय उफ्येभिर्जगन्ते १, २, २
वायवा याहि दशतेसे १, २, १; नि. १०, २
वायवा याहि वीतये ५, ५१, ५
वायविन्द्रश्च चेतसः १, २, ५
वायविन्द्रश्च शुष्मिणा ४, ४७, ३; साम. १६३०
वायविन्द्रश्च सुन्वत १, २, ६
वायुरस्मा उपामन्धत् १०, १३६, ७
वायुर्न यो नियुर्वा १, ८८, ३
वायुर्युक्ते रोहिता १, १३४, ३
वायो तव प्रपुंवती १, २, ३
वायो याहि शिवा दिवो ८, २६, २३
वायो ये ते सहज्जिणो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
वायो शवं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
वायो शुक्रो अयामि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. य.
२७, ३०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
वार्णं र्वा वय्यामिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व.
२०, १००, २
वार्गहत्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. य.
१८, ६८; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
वावर्त. एषां राया १०, ९३, १३
वावसाना विवस्वती १, ४६, १३
वावृधान उप ध्वि ८, ६, ४०
वावृधानः शवसा भूयोजाः १०, १२०, २; ऐ. आ. १, ११;
साम. १४८४; अथर्व. ५, २, २; २०, १०७, ५
वावृधानस्य ते वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
वावृधानाय त्वये ९, ४२, ३
वावृधाना शुभस्पती ८, ५, ११
वावृधानो मरुत्सलेन्द्रो ८, ७६, ३
वासीमंत ऋष्टिमंतो ५, ५७, २
वासीमेको विभर्ति ८, २९, ३
वाश्वा अर्धेन्तीन्वो ९, १३, ७; साम. ११९३
वाश्वे विष्टुष्मिमाति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
वासयसीव वेधसस्त्वं नः ७, ३७, ६
वाक्कोप्यते भुवा स्थूणा ८, १७, १४; साम. ९७५
वाक्कोप्यते प्रतरणो ७, ५४, २

वास्तोष्पते प्रति जानीहि ७, ५४, १। तै. सं. ३, ४, १०, १
 वास्तोष्पते शग्मया संसदा ७, ५४, २; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाहिष्ठो वां हवानां ८, २६, १६; नि. ५, १
 वि ऋतनासो १०, २७, १८
 वि स त्वावो ऋतजात १, १८९, ६
 विज्ञन्तो दुषिता पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
 वि चक्रमे वृषिवीमेप ७, १००, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 वि चिद् वृत्रस्य दोषतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व.
 २०, १०७, ३
 वि चेदुच्छन्त्यस्मिना ७, ७२, ४
 वि जनाच्छयावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि जमुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 वि जानीह्यार्यान् १, ५१, ८
 वि जिह्वीव वनस्पते ५, ७८, ५
 विजेषकृदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व ४, ३१, ५; नि. ६, २९
 वि उयोतिषा वृहता आति ५, २, ९; अथर्व ८, ३, २४;
 तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८
 वि तद्ययुररुणयुरिभरथैः ६, ६५, २
 वि तन्त्रते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
 वि तर्हन्ते मघवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५, ४
 वि तिष्ठन् मरुतो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
 वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
 वि ते विश्वग्वातजूतासो ६, ३, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
 विश्वक्षणः समृता चक्रमाम ५, ३४, ६
 वि त्वापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
 वि त्वा ततस्ते मिथुना १, १३१, ३; अथर्व २०, ७२, २; ७५, १
 वि त्वा नरः पुरुषा १, ७०, १०
 विदध्यात्स्यं नष्टं ८, ७९, ६
 विदधती सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 विदन्तीमत्र नरो १, ६७, ४
 विद्या चिन्तु महान्तो ५, ४१, १३
 विद्या दिवो विष्पत्तिमुक्त्यैः ५, ४५, १
 विद्या देवा भवानां ८, ४७, २
 विद्यानासो जन्मनो ४, ३४, २
 विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांभ्य ब्रा. १, २, ९
 वि दुर्गा वि द्विपः पुरः १, ४१, ३
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ४; अथर्व. २०, ७५, २
 विदुष्टे विषा भुवनानि ४, ४२, ७
 विद्वद्भानि चित्रदिवो ६ ४५, ९

विद्या ते अग्ने देवा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं.
 ४, २, १, १
 विद्या सखित्वसुर ८, २१, ८; नि. ६, १७
 विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, ११, ४
 विद्या हि त्वा तुविष्मि ८, ८१, २; साम. ७२९
 विद्या हि त्वा धनंज्यं वाजेषु ३, ४२, ६; अथर्व. २०, २४, ६
 विद्या हि त्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
 विद्या हि त्वा वृषन्तम १, १०, १०
 विद्या हि यस्ते अद्विपः ८, ९२, १८
 विद्या हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
 विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
 विद्यामादिद्या अवयो २, २७, ५
 वि द्यामेवि रजस्पृथु १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १९; नि. १२, २३
 विद्यतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
 विद्युदस्ता अभिषवः ८, ७, २५
 विद्युदथा मरुत ३, ५४, १३
 विद्युद्यथा पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ३६
 विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 विद्वां अग्ने वयुनानि १, ७२, ७
 विद्वांसाविदुः पृच्छेत् १, १२०, २
 वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
 वि द्वेरांसीनुहि वर्षयेळां ६, १०, ७
 विष्णुं वद्वान समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२;
 अथर्व. ९, १०, ९; तै. ब्रा. ४, २०, १; नि. १४, १८
 विषेमे ते परमे जन्मक्षमे २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ६, ५, ४
 वि न इन्द्रमृधो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८;
 अथर्व. १, २१, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २
 वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 वि नः सहस्रं शुरुधो ७, ६२, ३
 वि नो देवासो अद्भुतो ८, २७, ९
 वि नो वाजा ऋभुक्षणः ४, ३७, ७
 वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
 विपाञ्जिते पवमानाय ९, ८६, ४४; साम. १६१५; तै. ब्रा.
 ३, १०, ८, १
 वि पाजसा पृथुना ३, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. सं.
 ४, १, ५, १
 वि पिरोरहिमास्य रङ्गहाः ६, २०, ७
 वि पृषत्तारया ६, ५३, ६

वि पृक्षो अग्ने मघवानो १ ७३, ५
 वि वृक्षामि पाक्वा न देवाः १. १२०, ४
 विप्रं विप्रासोऽवसे ८, ११, ६; नि. १४, ३२
 विप्रं होतारमदुहं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवशुष्टं १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुवतः सहस्रो ८, १९, १
 विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु ७, २, ७
 विप्रासो न मन्मभिः १०, ७८, १
 विप्रैर्विप्रं सन्य ५, ५१, ३
 विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ.
 १०, १०, २
 विभक्तसि चित्रमानो १, २७, ६; साम. १४९८
 विभावा देवः सुरणः ३, ३, ९
 विभिन्ना पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. १०, ९१, ५
 विभिन्नो चरत ८, २९, ८
 विभु प्रभु प्रथमं मेहनां २, २४, १०
 विभूतरातिं विप्रं ८, १९, २; साम. १६८८
 विभूषणं उभयो ६, १५, ९; साम. १५६९
 विभ्राजजोतिषा स्वः (० देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. १०, ६२, ७
 विभ्राजजोतिषा स्वः (० येनेमा) १०, १७०, ४
 विभ्राजमान उषसामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विभ्राद् वृद्धपिबतु सोम्यं १०, १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३; वा. य. ३३, ३०
 विभ्राद् वृद्धमुष्टं १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मच्छपाय रशनाम् २, २८, ५
 वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पतयतो विचक्षुः ६, ९, ६
 वि मे पुरुषा पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यत्तिरो धरुणमच्युतं १, ५६, ५
 वि यदस्याद्यजतो १, १४१, ७
 वि यद्वेदेरध त्विषो ८, २३, १४
 वि यद्वांसि पर्वतस्य ४, २१, ८
 वि यद्वावं कीक्षासो भरन्ते ६, ६७, १०
 वि यस्य ते ज्ञयसानस्यां १०, ११५, ४
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३, ४
 वि या जानाति जसुर्नि ५, ६१, ७
 वि या सृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये चतुस्त्रया सपन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्ने अजिरे अनीकं ७, १, ९
 वि ये दधुः शरदं मासमाहः ७, ६६, ११

वि ये भ्राजन्ते सुमन्त्रास १, ८५, ४
 वि यो ममे यस्या संयती २, ६८, ३
 वि यो राज्ञ्यामिमीत ६, ७, ७
 वि यो ररथा ऋषिभिः ४, २०, ५
 वि यो वीर्यसु रोध १, ६७, ९
 वि रथो वि मृधो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सन्नाह्विभ्रीः १, १८८, ५
 विरागिमन्त्रावरुणयोः १०, १३०, ५
 वि राय जीर्णोदुरः १, ६८, १०
 विरूपास हृषयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातशूलो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षान्द्रस्युत हन्ति ५, ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृत्रं पर्वतो ययुः ८, ७, २३
 विविध यन्मा विषणा जजान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विव्यक्त्य महिना हृषम् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विशंविं प्रधवा परि १०, ४३, ६; अथर्व. १०, १७, ६
 विशां रायानमसुतं ८, ४३, २४
 विशां कविं विशपतिं शश्वतीनां ६, १, ८; तै. प्रा.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कविं विशपतिं मानुषीणाम् ५, ४, ३
 विशां कविं विशपतिं मानुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्य चरन्ति १, ९४, ५
 विशामासामभयानां १०, २२, १४
 विशो यद्वेदे नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश इक्ष्ममध्वरेषु ६, ४९, २
 विशोविशो वो अतिथिं ८ ७४, १; साम. ८७; १५६४
 विशपतिं यक्ष्ममतिथिं नरः ३, ३, ८
 वि अयन्तासुर्विया २, ३, ५
 वि अयन्तामृतावृषः प्रये १, १४२, ६
 वि अयन्तामृतावृषो दारो १, १३, ६
 विश्वं सत्यं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्म्मं हविषा वावृषानः १०, ८१, ६; साम. १५८२;
 वा. य. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मा विमना १०, ८२, १; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते धनजिते २, २१, १
 विश्वतश्चक्रुः १०, ८१, ३; अथर्व. १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९, १; तै. सं. ४, ६, २ ४; तै. आ. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्याम ६, ५२, ५
विश्वमत्या नानाम चक्षसे १, ४८, ८
विश्वमित्यवनं सुतं १, १६, ८
विश्वं पश्यतो विश्व्या ८, २०, २६
विश्वं प्रतीची सप्रथा ७, ७७, २
विश्ववेदसो रविभिः १, ६४, १०
विश्वस्या अहिं भुवनाय १०, ८८, १२
विश्वस्या ह्यस्वर्गस्ये ९, ४८, ४; साम. ८४०
विश्वस्यारसीमघनौ ४, २८, ४
विश्वस्यारो अदितिः १०, ३६, ३
विश्वस्य केतुमुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
तै. सं. ४, २, २, २
विश्वस्य राजा पवते ९, ७६, ४
विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
विश्वस्य हि प्रेषितो १०, ३७, ५
विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
विश्वो अग्नेऽप दहाराती ७, १, ७
विश्वो उत स्वया वयं २, ७, ३
विश्वोः पृतना अभिमृतरं ८, ७७, १०; साम. ३७०; ९३०;
अथर्व. २०, ५४, १
विश्वो द्वेपांसि जहि ८, ५३, ४
विश्वो धामानि विश्वचक्ष ९, ८६, ५; साम ८८८
विश्वानरस्य वस्यति ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १०, २६
विश्वो अयो विपश्चिन्तो ८, ६५, ९
विश्वानि देव सवितर्दुहितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
विश्वानि देवो भुवना १, ९२, ९
विश्वानि नो दुर्गहा जानवेदा ५, ४९, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
तै. आ. १०, २, १
विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
विश्वानि शुक्रो नर्याणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
विश्वान्देवो आ वह १, ४८, १२
विश्वान्देवान्हवामहं १, २३, १०
विश्वान्यग्नो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
विश्वामिर्धोभिमुवनस्य ८, ३५, २
विश्वामित्रा अरासत ३, ५३, १३
विश्वो रूपानि प्रति मुञ्चते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
विश्वो रूपान्यविशान् ९, २५, ४

विश्वो रोधांसि प्रवतश्च ४, २२, ४
विश्ववावसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
विश्ववावसुरभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
विश्वो वसुनि संजयन् ९, २९, ४
विश्वोसां गृहपतिर्विशाम् ६, ४८, ८
विश्वोसां स्वा विशो १, १२७, ८
विश्वो सोम पवमान ९, ४०, ४
विश्वोहा स्वा सुमनसः १०, ३७, ७
विश्वो हि मर्त्यस्वना ८, ९२, १३
विश्वो हि नो नमस्यानि १०, ६३, २
विश्वोहिन्द्रो अविष्का नो १, १००, १९; १०२, ११
विश्वे अघ मरुतो विश्वे १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१;
३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
विश्वे अस्या इयुषि माहिना ५, ४५, ८
विश्वे चनेदना स्वा ४, ३०, ३
विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
विश्वता ते सवनेषु ८, १००, ६
विश्वता विष्णुरामरत् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
विश्वदनु रोचना २, १३, १०
विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
विश्वे देवा अकृपन्त १०, २४, ५
विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
विश्वे देवा क्रतावृष ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
विश्वे देवाः शास्तन मा १०, ५२, १; शा. ब्रा. १, ५, १, २६
विश्वे देवाः शृणुतेमम् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३;
तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
विश्वे देवाः स्वाहाकृति २, ५, ११
विश्वे देवा नो अथा स्वस्त्ये ५, ५१, १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु ६, ५२, १४
विश्वे देवास आ गतः ४१, १३, ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३४
विश्वे देवासो अघ वृष्ण्यानि १०, ११३, ८
विश्वे देवासो अप्यतुः १, ३, ८; नि. ५, ४
विश्वे देवासो अस्त्रिध १, ३, ९
विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
विश्वेभिर्मित्रे अग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
विश्वेभ्यो हि स्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
विश्वे यजत्रा अधि १०, ६३, ११
विश्वे यदो मंहना मन्दमानाः ६, ६७, ५
विश्वेषो वः सतो उपेहता ६, ६७, ६
विश्वेषो ह्यवराणामनीकं १०, २, ६

विश्वामितिर्यजिष्यानां ४, १, २०; वा. य. ३३, १६;
 तै. ब्रा. २, ७, ११, ५
 विश्वेयामिरज्यन्तं वसुनां ८, ४६, १६
 विश्वेयामिरज्यवो १०, ९३, ३
 विश्वेयामिह स्तुहि ८, १०२, १०
 विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १
 विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, १३, ३
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८
 विश्वे हि विश्ववेदसो ५, ६७, ३
 विश्वे हि वमा मनवे ८, २७, ४
 विश्वे ह्यस्य यजताय २, १६, ४
 विश्वेदेवोस्त्रिमिरैकादशैः ८, ३५, ३
 विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. य. ४, ८; ११, ६७;
 २२, २१; तै. सं. १, २, २, १; ४, १, ९, १
 विश्वो यस्य मते जनो ९, ३५, ६
 विश्वो विहाया भरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ४
 विश्वो ह्यन्यो भरिः १०, २८, १
 विश्वं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६
 वि वा होत्रा विश्वमश्नोति १०, ६४, १५
 वि पाछमे गृणते ४, ११, २
 वि पु द्वेषो न्यंहति ८, ६७, २१
 वि पु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८
 वि पु विश्वा अरातयो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व.
 २०, २५, ४
 वि वृ चर स्वधा अनु ८, ३२, १९
 विवृवो अश्वाभ्युयुजे १०, ७९, ७
 वि वृ सृषो जनुषा ५, ३०, ७
 विवृवृदिन्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३
 विशेषेण भङ्गुरावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३
 विष्टभो दिवो धरुणः ९, ८९, ६
 विष्टवो शमी तरणिवेन १, ११०, ४; नि. ११, १६
 विष्णुं स्तोमासः पुरुषस्य ३, ५४, १४
 विष्णुरिथा परममस्य १०, १, ३
 विष्णुर्गोपाः परमं ३, ५५, १०
 विष्णुर्गोमिं कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.
 ७, २६, ६; वा. य. ६, ४; १३, ३३; तै. सं. १, ३, ६, २
 विष्णोर्नुतं च वीर्याणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. य.
 ५, १८; तै. सं. १, २, १३, २
 विश्वपर्वसो नरां न शंसिः १, १७३, १०

वि सवो विश्वा एंहितानि ७, १८, १३
 विसर्माणं कृणुहि विचमेषां ५, ४२, ९
 वि सुपर्णो अन्तरिक्षायस्य १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि सूर्यो अमर्ति न क्षिप्तं ५, ४५, २
 वि सूर्यो मध्ये जसुच्य १०, १३८, ३
 वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा १०, ११२, ७
 वि हि सोतीरसृक्षत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;
 नि. १, ४, १३, ४
 विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १
 वि ह्यस्य मनसा १, १०२, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 वीक्षु विदाहजस्तुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १
 वीक्षु शिव् एह्यश पितरो १, ७१, २
 वीक्षुपरमभिराजुहेमभिर्वा १, ११६, २
 वीक्षुपविर्मिरुत ८, २०, २
 वीक्षो सतीरभि धीरा ३, ३१, ५
 वीतिहोत्रं त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३
 वीतिहोत्रा कृतवृक्ष ८, ३१, ९
 वीती जनस्य दिव्यस्य ९, २१, २
 वीती यो देवं मर्तो वृक्षस्येव ६, १६, ४६
 वीन्द्र यासि विष्णानि १०, ३२, २
 वीरस्य नु स्वभ्यं ३, ५५, १८
 वीरेण्यः क्रतुरिन्द्रः १०, १०४, १०
 वीरेभिर्वीराण्यवनवद् २, २५, २
 वृक्षद्विदस्य वारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व.
 २०, ९७, २; नि. ५, २१
 वृकाय चिज्जसमानाय ७, ६८, ८
 वृक्षाश्विन्मे अभिषिष्वे ८, ४, २१
 वृक्षेवृक्षे नियता १०, २७, २२; नि. २, ६
 वृक्षयाम ते परि द्विषो ८, ४५, १०
 वृक्षे ह यक्षमसा वहिरिहो ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २
 वृतेव यन्तं बहुभिवेस्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १
 वृक्षमादो वलम्बुजः ३, ४५, २; साम. १७१९
 वृक्षस्य त्वा इवसपादीपमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; ऐ. ब्रा. ३, २०
 वृक्षाण्यभ्यः समिधेषु ७, ८३, ९
 वृत्रेण यदहिना विभ्रत १०, ११३, ३
 वृथा क्रीकन्त इन्द्रवः ९, २१, ३
 वृषणं त्वा वयं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.
 २०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृषणं वीभिरधुरं ९, ६३, २१
 वृषणद्वेन मरुतो ८, २०, १०

वृषणस्ते अभीशवो ८, ३३, ११
 वृषाचिन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषभं चर्षणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो व विग्मश्चक्रो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९
 वृषा ग्रावा वृषा मशो (०। वृषाचिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा ग्रावा वृषा मशो (०। वृषा यशो) ८, १३, ३२
 वृषा अजान वृषणं रणाय ७, २०, ५
 वृषाणं वृषभिर्यत ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा त्वा वृषणं वर्धतु ५, ३६, ५
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वाक्चन्द्र) ८, १३, ३३
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वृषाचिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्व धारया २, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनान आबुधु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मतीनां ववते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८
 वृषा मद हन्त्रे श्लोक उक्था ६, २४, १
 वृषा यशो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषायन्ते महं अस्याय पूर्वीः ३, ७, ९
 वृषायमाणोऽवृणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषायमिन्द्र ते रथ ८, १३, ३१
 वृषा यूयेव वंसगाः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४
 वृषा रवाय वयते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि जज्ञे जनयन् ९, १०८, ११
 वृषा वृषभि चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे हुहुहे दोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोहवद् ९, ९१, ३
 वृषा धो अंशुर्न किंसा १०, ९४, १०
 वृषा शोणो अभिकनिकरद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि दिवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोमं पुमो अंसि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३
 वृषा ह्यमे अजरो ६, ४८, ३
 वृषा ह्यसि भानुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा ह्यसि राषसे ५, ३५, ४

वृषेव यूथा परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, ८
 वृष्टिघावा रीत्यापेयः ५, ६८, ५; साम. १४६७
 वृष्टि दिवः परि खव ९, ८, ८; साम. १६८६
 वृष्टि दिवः शतधारः ९, ९६, १४
 वृष्टि नो अयं दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
 वृष्णस्ते वृष्णयशवो ९, ६४, २; साम. ७८९
 वृष्णे यते वृषणो अर्कमर्चा ५, ३६, ५; तै. सं. १, ६, १२, ६
 वृष्णे शर्चाय सुमन्त्राय १, ६४, १
 वृष्णो अस्तोपि भूम्यस्य ५, ४६, १०
 वेरथा हि निर्जतीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३
 वेरथा हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्सुमुर्जनिवान्वा ५, ४४, ७
 वेत्सध्वयुः पथिभी रजिष्ठः ८, १०१, १०
 वेद मासो यतमवतो १, २५, ८
 वेद यक्षीणि विदथान्येषां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तनिं १, २५, ९
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदिवदे प्रियधामाय १, १४०, १
 वेधा अस्तो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि त्वा पूषन्तु असे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य दूत्यानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेपि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, १
 वेपि ह्यध्वरीयतामसे ६, २, १०
 वेपी ह्यध्वरीयतामुपवक्ता ४, ९, ५
 वेपी ह्यस्य दूषं ४, ९, ६
 वैश्वरस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः परमया नाकम् ३, २, १२; तां. ब्रा. १, ७, ३
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तत्सथमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर तव तानि ब्रतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामाभ्या ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसासि ३, २६, १
 वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. १, ५, ११, १
 वैश्वानरस्य विमिलानि ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम १, ९८, १; वा. य. २६, ७; तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय धिषणां ३, २, १
 वैश्वानराय पृथुयाजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीळहुपे ४, ५, १
 वैश्वानरो महिष्ठा १, ५९, ७
 वोचेमदिन्द्रं मघवानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 व्यकृणोत चमसं चतुर्धा ४, ३५, ३
 व्यक्त्वरुद्रा व्यहानि ५, ५४, ४
 व्यचस्वतिरुर्विया १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२, ५; वा. य.
 २९, ३० तै. प्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 व्यजते दिवो अंतैष्वक्त्तु ७, ७९, २
 व्यभिनिर्दिक् आतास्व १, ११३, १४
 व्यनितस्य धनिनः १, १५०, २
 व्यन्तरिक्षमतिरन् ८, १४, ७; साम. १६४०, अथर्व. २०, २८, १,
 ३९, २
 व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानः २, ११ १५
 व्ययं इन्द्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
 व्ययमा वरुणश्चेति पन्थां ४, ५५, ४
 व्यश्वस्वा वसुविदम् ८, २३, १६
 व्यस्राष्ट्रोदसी मित्रो ६, ८, ३
 व्यस्मे अग्नि शर्म तत् ८, ४७, ३
 व्यानक्षिन्द्रः पृतनाः १०, २२, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 व्युच्छन्ती हि रश्मिभिः १, ४९, ४
 व्युच्छा दुहितर्दिवो ७, ७९, ९
 व्युषा भावः पथ्या जनां ७, ७९, १
 व्युषा भावो दिविजा क्रते ७, ७५, १
 व्युष्वती दिवो अमर्तो १, ९२, ११
 व्येतु दिवुद् द्विषाम् ७, ३४, १३
 व्रजं कृणुष्वं १०, १०१, ८
 व्रता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 व्रतेन स्थो भुवश्चेमा ५, ७९, २
 व्रातं-व्रातं गणं-गणं सुधास्ति ३, २६, ६
 व्रां रोदसी सुबन्धवे १०, ५९, ८
 व्रासा महाभिन्द्रं ३, ४९, १
 व्रासा मित्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 व्रासावाध्वर्यो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 व्रासेदुष्यं सुदानव ७, ३१, १; साम. ७१७
 व्राकमयं भूममाराधपथ्यं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 व्राकम रवा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 व्राधि पूर्धि प्र वंसि १, ४२, ९
 व्राधि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

व्राधी न इन्द्र यश्वा ८, ३, ११
 व्राधी नो अस्य यद्वा ८, ३, २२
 व्राध्युषु वा शचीपत ८, ६१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 शचीभिर्नः शचीवस्व १, १३९, ५; साम. २८७
 शचीव इन्द्र पुरुकृद् धुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 शचीव इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
 शचीवतस्ते पुरुशाक ६, २४, ४
 शक्याकर्तं पितरा युवाना ४, ३५, ५
 शतं राशो नाधमानस्य १, १२६, २
 शतं वा यः क्षुचीनां १, ३०, २
 शतं वा यदसुर्य १०, १०५, ११
 शतं वा यस्य दश साकं २, १३, ९
 शतं वेणुच्छतं ध्रुवः ८, ५५, ३
 शतं वो अग्न्य धामानि १०, ९७, २; वा. य. १२, ७६; तै. सं.
 ४, २, ६, १
 शतं श्वेतास उक्षणो ८, ५५, २
 शतक्रतुमर्णवं शाकिनं ३, ५१, २
 शतं जीव शरदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 शतधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 शनधारमुत्समक्षीयमाणं २, २६, ९
 शतं ते राजन् मिषजः सहस्रम् १, २४, ९; तै. सं. १, ४, ४५, १
 शतं ते शिपिन्त्यः सुशसे ७, २५, ३
 शतं दासे बल्युपे ८, ४६, ३२
 शतं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 शतं न इन्द्र ऊतिभिः ९, ५२, ५
 शतपवित्राः स्वधया मदे ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 शतव्रज इषुस्व ८, ७७, ७
 शतभुजिभिल्लमभिहृते १, १६६, ८
 शतमङ्गममयीनां ४, ३०, २०
 शतमङ्गं तिरिग्द्वे ८, ६, ४६
 शतमिन्नु शरदो १, ८९, ९; वा. य. २५, २२
 शतं मे गर्दमानां ८, ५६, ३
 शतं मेघाम्बुव्ये चक्षदानं १, ११६, १६; नि. ५, ११
 शतं मेघाम्बुव्ये मामहानं १, ११७, १७
 शतानीका हेतयो अस्य ८, ५०, २; अथर्व. २०, ५१, ४
 शतानीकेव प्र जिगाति ८, ४९, १; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 शतेना नो अभिष्टिभिः ४, ४६, २
 शतैरपद्रव्यणय ६, २०, ४

शत्रुयन्त्रो अभि ये नः १०, ८९, १५
 शत्रैर्मिथ्यन्त्रो अभिवो ८, ४५, ११
 शं न हन्नाक्षी भवतामवो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १
 वा. य. ३६, ११
 शं न हन्तो वसुभिर्धेवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, १
 शं नः करत्यर्धे १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, १०, १
 शं नः खूर्वं उरुचक्षा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवन्तु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, १
 शं नो ञ्जिष्म्योश्चिरनीको ७, ३५, ४; अथर्व. १९, १०, ४
 शं नो अज एकपाद्भो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो अयिदिभं वतु प्रतेभिः ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, २
 तै. भा. २, ८, ६, ३
 शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३, अथर्व. १६, १;
 वा. य. ३६, १२; तै. भा. १, २, ११; २, ५, ८, ५
 तै. भा. ४, ४२, ४
 शं नो धावायुधिर्वो ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो धाता शम्भु धर्तवो ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः शम्भु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. भा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ७, ३८, ७; वा. य. ९, १६;
 २१, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. य. ३६, ९
 शमस्त्रिभिभिः करत् ८, १८, ९; तै. भा. ३, ७, १०, ५
 शम्भु वा मधुधुवा ५, ७४, ९
 शम्भुः परस्तादध ३, ५५, ६
 शरस्य विद्याचक्रस्या १, ११६, २२
 शरासः कुशरासो १, १११, ३
 शर्धक्षर्ध व एषां ५, ५३, ११
 शर्धो माहृत्युच्छंस ५, ५२, ८
 शर्वणावति सोमं हन्तः ९, ११३, १
 शवसा हसि श्रुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 शविष्ठं न आ भर ६, १९, ६
 शशाः क्षुः प्रसज्य १०, २८, ९
 शशमावस्य वा नरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 शशक्तमसीकते दूत्याय १०, ७०, ३
 शश्वत्परोषा प्युवास देव्य १, ११३, १३

शश्वत्प्रिष्ठयश्वस्य शत्रु १०, ६९, ११
 शश्वदिन्द्रः पोमुयन्त्रिः १, ३०, १६
 शश्वदि वः सुदानव ८, ६७, १६
 शश्वन्त हि प्रचेतमः ८, ६७, १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
 शाकमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. ७७८३
 शचिगो शचिपुजना ८, १७, १२; साम. ७२६; अथर्व.
 २०, ५, ६; नि. ३, १०
 शास इथा महो असि १०, १५२, ६; अथर्व. १, २०, ४
 शासद्वाङ्महिषुर्नप्यङ्गात् ३, ३१, १; नि. ३, ४
 शिक्षा ण हन्त राय ८, ९२, ९; साम. १६४४
 शिक्षा विभिन्वो अस्मि ८, २, ४१
 शिक्षेयमस्मै दिस्सेयं ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.
 २०, २७, २
 शिक्षेयमिन् महयते दिवेदिवे ७, ३२, १९; साम. १७९७;
 अथर्व. २०, ८२, २
 शिभिन्वाजानां पते १, २९, २; अथर्व. २०, ७४, २; तै. भा.
 २, ४, ४, ८
 शिवः कपोत इषितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, ७
 शिवस्त्वष्टरिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८
 शिशानो वृषभो यथाभिः ८, ६०, १३
 शिशुं जज्ञानं हरि ९, १०९, १२; साम. १३३४
 शिशुं जज्ञानं हर्षय ९, ९६, १७; साम. ११७५
 शिशुं न खा जेय्यं वर्धयन्ति १०, ४, ३
 शिशुर्न जातोऽव चक्रदत् ९, ७४, १
 शीविष्ठे वीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, ६०;
 तै. भा. ६, ४, १
 शीरं पावकशोचिषत् ८, १०२, ११
 शीष्नीःशीष्नीं जगतः ७, ६६, १५
 शुकेषु मे हरिमाणं १, ५०, १२; अथर्व. १, २२, ४; तै. भा.
 ३, ७, ६, २२
 शुक्रः पवस्व देवेभ्यः ९, १०२, ५; साम. १२४२
 शुक्रः शुक्राङ्गो उपो न १, ६९, १
 शुक्रं ते अम्यद्यजन्ते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं.
 ४, १, ११, २; तै. भा. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;
 नि. १२, १७
 शुक्रस्याध गवाशिर २, ४१, ३
 शुक्रभिरर्क्ष रज आ ततन्वा ३, १, ५
 शुचिः पावक उच्यते ९, २४, ७; साम. ९६७
 शुचिः पावक वन्धोमे २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
 शुचिः पावको अजुतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तनं ९, ७०, ८
 शुचिः धम यस्मा अश्रित ५, ७, ८
 शुचि न यामक्षिर् ३, २, १४
 शुचि नु स्तोमं नवजातम् ७, ९३, १; तै. सं. १, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ८, ३
 शुचिमनैर्बृहस्पतिं ३, ६२, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, ३
 शुचिरपः स्यवसा २, २७, १३; तै. सं. २, १, ११, ४
 शुचिमि पुरुनिष्ठाः ८, २, ९
 शुचिर्देवेषु अपिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रे १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १२
 शुची वो हव्या मरुतः ७, ५६, १२; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 शुनं बाहाः शुनं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ६; तै. आ.
 ६, ६, २
 शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रं ३, ३०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९, अथर्व.
 २०, १६, ११; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३
 शुनःशोषो ह्यह्म शुमीतः १, २४, १३
 शुनं नः फाला ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तै. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमह्यसा १, ११७, १८
 शुनमष्टा व्यचरत् १०, १०२, ८
 शुनमस्त्रभ्यमृतये १०, १२६, ७
 शुनश्चिच्छेप ५, २, ७
 शुनासीराविमां वाचं जुषे ४, ५७, ५; तै. आ. ६, ६, २;
 नि. ९, ४१
 शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्षयन्तः २, ११, ४
 शुभ्रमन्धो देववातं ९, ६२, ५; साम. १००९
 शुभ्रो वः शुष्मः कुष्मी ७, ५६, ८
 शुभमान क्रतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभमाना क्रतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुभ्रवांसाचिदक्षिणा ७, ७०, ५
 शुष्णं पिप्पुं कुयवं वृषमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मासो ये ते अद्रिवो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्तमं न ऊनये ३, ३७, ८; अथर्व. २०, २०, १, ५७, ४
 शुष्मिन्तमो हि ते मदो १, १७५, ५
 शुष्मी शर्धो न माहवते ९, ८८, ७; साम. १४७३
 श्रुप्रामः सर्ववीरः ९, ९०, १; साम. १४०९
 श्रुस्येव युध्यतो ३, ५५, ८
 श्रुता इवेषुयुषयो १, ८५, ८

श्रुतं न घत्त आयुधा ९, ७६, २; साम. १२२९
 श्रुतो वा श्रुतं वनते शरारैः ६, २५, ४
 श्रुतेभिर्बुधो जुषाणो १०, ६, ४
 श्रुणावेच्छकृष्णां ३, ८, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ११
 श्रुतं नः प्रथमा २, ३९, ३
 श्रुतं जरितुर्हव कृष्णस्य ८, ८५, ४
 श्रुतं जरितुर्हवमिन्द्राग्नी ७, ९४, २; साम. २१७
 श्रुतं न ऊर्जा पतिगिरः ५, ४१, १२
 श्रुतवत् पूषणं वयं ६, ५४, ८
 श्रुतवत् नो वृषणः ३, ५४, २०
 श्रुतवन्तु स्तोमं मरुतः १, ४४, १४
 श्रुतवो वी उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ६, २२
 श्रुतवो वृष्टिं व स्वतः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 श्रुतं यदा वसि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५; तै. आ. ६, १, ४
 शिवारे वायो ८, १, २२
 शेषन्तु त इह सस्मिन्धोतो १, १७४, ४
 शेषे वनेषु मागोः ८, ६०, १५; साम. ४६
 शोचा शोचिष्ठ दीदिहि ८, ६०, ६
 शनध्वंश्रुतमुत स्तोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४, २, ११, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा ८, ३७, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतोऽग्नीनां ८, ३८, ८
 श्येन आसामदितिः रुद्रयो ५, ४४, ११
 श्येनाविष पतथो ८, ३५, ९
 श्येनो न रोतिं सदन् ९, ७१, ६
 श्रुते दधामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३७१
 श्रुतयानिः समिध्यते १०, १५६, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्रद्धा देवा यजमाना १०, १५१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रद्धा प्रातर्हवामहे १०, १५६, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्रवः सुरिभ्यो अश्रुतं ७, ८१, ६
 श्रवश्चक्षुर्कणं ह्यते वसुनां ७, ३२, ५
 श्रवो वाजमिषमृजं वहन्ती ६, ६५, ३
 श्रातं हविरोषिविन्द्र प्र याहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७९, २
 श्रातं मय्य ऊचति १०, १७९, ३; अथर्व. ७, ७९, ३
 श्रायन्त इव सूर्यं ८, ९९, ३; साम. २६७, १३११;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्रावयेदस्य कर्णां ४, २९, ३
 श्रियसे कं भाजुभिः १, ८७, ६; तै. सं. २, १, ११, २;
 ४, २, ११, २; नि. ४, १६

श्रिये कं वो अधि तन्पु १, ८८, ३
 श्रिये जातः श्रिय आ १, ९४, ४
 श्रिये ते पादा दुव आ ६, २२, ३
 श्रिये ते पृथिव्यस्येचनी १०, १०५, १०
 श्रिये पूषन्निपुक्रतेव देवाः १, १८४, ३
 श्रिये मर्यासो अङ्गी १०, ७७, २
 श्रिये सुहृत्परस्व वास्यः ५, ४४, २
 श्रीणन्नुप स्वाहिवं १, ६८, १
 श्रीणामुदारो १०, ४५, ५; वा. य. १२, २०; तै. सं. ४, २, २, ३
 श्रुतं वो वृत्रहन्तमं ८, ९३, १६; साम. २०८
 श्रुतं गायत्रं तक्वानस्याहं १, १२०, ६
 श्रुतं मे मित्रावरुणा १, १२२, ६
 श्रुषि श्रुकर्णं वह्निभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 शुधी न इन्द्र ह्वयामसि ६, २६, १
 शुधी नो अग्ने सद्ने १०, १११, ९; अथर्व. १८, १, २५
 शुधी हव्यं विपिपानस्याद्रः ७, २२, ४; साम. १७९८
 शुधी हव्यं तिरश्च्या ८, ७५, ४; साम. ३४६: ८८३
 शुधी हवमिन्द्र मा रिषण्यः २, ११, १
 शुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
 शुधी वां यज्ञ उषतः सजोवा ६, ६८, १
 शुधीवानो हि दाशुषे १, ४५, २
 शुष्यसे नवस्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
 श्रया अग्निश्चित्रभानुः २, १०, २
 श्रेष्ठं यविष्ठ भारताग्ने २, ७, १; तै. सं. १, ३, १४, ३
 श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं १, ४४, ४
 श्रेष्ठं वः पेनो अधि धायि दशंतं ४, ३६, ७
 श्रेष्ठं नो अथ सवितः १०, ३५, ७
 श्रेष्ठो जातस्य रुद्रा श्रियांसि २, ३३, ३
 श्रोणामेक उदकं गामवाज १, १३१, १०
 शसिल्यप्सु हंसो न १, ६५, १
 शिव्यञ्जो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 उवेतं रूपं कृणुते यत् ९, ७४, ७
 सृष्ट्रिशाश्च चतुरः १०, ११४, ६
 सृष्ट्वाणो एको अचरन् ३, ३३, २
 सृष्ट्वा आतिथियव ८, ६८, १७
 सृष्टिं सहस्राश्वस्य ८, ४६, २२
 स आगमदिन्द्रो यो वसुनां ५, ३६, १
 स आ नो योनिं सदतु प्रेष्टो ७, ७७, ४
 स आ वह्निं महि न आ च १०, ३, ७; नि. ४, १८

स आहुतो वि रोचते १०, ११८, ३
 स इज्जनेन स विशा २, २६, ३; तै. सं. २, ३, १४, ३;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ३
 स इक्षेति सुषितं ४, ५०, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 स इत्तनुं स वि जानात्योतुं ६, ९, ३
 स इत्तमोऽवयुनं ततन्वत ६, २१, ३; नि. ५, १५
 स इत्सुदातुः स्वर्वा ६, ६८, ५
 स इत्स्वपा सुवनेष्वास ४, ५६, ३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 स इन्द्रभिः कण्वतमः १०, ११५, ५
 स इन्द्रस्त्वै प्रति पाद ६, ३, ५
 स इहानाय दम्बाय १०, ६१, २
 स इहासं तुवीरवं १०, ९९, ६
 स इज्जो यो गृहवे १०, ११७, ३
 स इन्द्राजा प्रतिजन्वानि ४, ५०, ७
 स इदने नमस्यभिवंचस्यते १, ५५, ४
 स इधान उपसो राग्या २, २, ८
 स इधान वसुकविः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३६; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 स इन्नु रायः सुनुवस्य १०, १४७, ४
 स इन्महाति समिधानि १, ५५, ५
 स इवृदस्तेः सनिषङ्गभिः १०, १०३, ३; साम. १८५१;
 अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै. सं. ४, ६, ४, १
 स इं रथो न भुरिपात् १, ८८, २; साम. १४७२
 स इं रेभो न प्रति वस्त उन्नाः ६, ३, ६
 स इं वृषा जनयत्तासु गमं २, ३५, १३
 स इं वृषा न फेनमस्य १०, ६१, ८
 स इं सत्वेभिः सविभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ९१, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स इं सृष्टो वनने अपनीतः ६, २०, १
 स इं पाहि य ऋजोवी ६, १७, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 स इं महीं धुनि २, १५, ५
 स इं मृगो अय्यो १, १४५, ५
 सं यं स्तुभोऽवययो न १, १९०, ७
 सं यज्जनात् क्रतुभि १, १३२, ५
 सं यज्जनी सुधनी विश्वनां ५, ३४, ८
 सं यत्त इन्द्र मन्यवः ४, ३१, ६
 सं यद्विषो वनामहे ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ११, ३
 सं यद्वन्त मन्युभिज्जना ७, ५६, २२
 सं यद्वयं यवसादो १०, २७, १
 सं यन्मदाय शुचिमणः १, ३०, ३
 सं यन्मही मिथनी ७, ९३, ५
 सं यन्मिथः पश्यतानासो १, ११९, ३

सं यस्मिन्निद्या वसुनि १०, ६, ६
 सं वा दानूनि येमधुः ८, २५, ६
 सं वस इव मातृभिः ९, १०५, २; साम. १०९९
 संवत्सरं शशायानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवत्सरीणं पय उल्लिखायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां शतानासत्वा सहस्रा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मणा समिवा ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृक्तचण्ड्युमुक्थं ९, ४८, २; साम. ८३७
 सं वो मदासो अगमते १, १०, ५
 संसमिषुवसे वृषन् १०, १११, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ४
 सं सीदस्व मह्यं असि १, ३६, ९; वा. य. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं घनमुमयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ३१, ७
 संहोमं स्म पुरातनारीः १०, ८६, १०; अथर्व. १०, १२६, १०
 सङ्कृद्ध पौरजायत ६, ४८, २२
 स केतुरध्वराणां ३, १०, ४
 सस्तुमिष तितउना १०, ७१, २; नि. ४, १०
 स क्षयः परि पस्वजे ८, ४१, ३
 सखाय आ नि वीदत पुनानाय ९, १०४, १; साम. ५६८;
 ११५७
 सखाय आ नि वीदत सविता १, २२, ८
 सखाय आ शिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सखायः ऋतुमिच्छत ८, ७०, १३
 सखायः सं वः सम्यञ्च ५, ७, १; वा. य. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सखायस्य हन्द् विध्व ह्वाय ७, २१, ९
 सखायस्ते विपुण ५, १२, ५
 सखायस्त्वा ववृमहे ३, ९, १; साम. ६२
 सखायो मङ्गवाहसे ६, ४५, ४
 सखा सख्ये अपचक्षुयमग्निः ५, १२, ७
 सखा इ यत्र सखिभिर्नववे ३, ३९, ५
 सखीपितामविता वोधि ४, १७, १८
 सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 सखे सखायमम्या ४, १, ३
 सख्ये त हन्द् वाजिनो १, ११, १; साम. ८२८
 स गुणानो अग्निर्वैववान् १०, ६१, २६
 स गुप्तो अग्निस्वरुणश्चिद् ७, ४, २
 स गोमघा जरिरे ६, ३५, ४

स गोमघस्य वि नजं ८, ३२, ५
 स श्रामेभिः सविता रये १, १००, १०
 स वा तं वृषणं दयमधि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स घा नः सुतुः क्षवसा १, १७, २; साम. १६३५
 स घा नो रेवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
 स घा नो योग आ शुवत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स घा वस्ते वदासति ३, १०, ३
 स घा राजा सत्यतिः १, ५४, ७
 स घा वीरो न रिष्यति १, १८, ४
 स वेदुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
 संक्रन्दनैरानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छन्वं सं वद्ध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने युवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व मित्रभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, २
 सं गोभिरङ्गिरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन्द्र वाजवत् १, ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं घोषः शृग्वे वमैरमित्रैः ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निरुः ५, ८७, ४
 सचन्त यदुपसः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्थो १, १५०, ३
 सचस्व नायमवसे अभीके ६, २४, १०
 सचा यवास्तु जहतीषु १०, ९५, ८
 सचायोनिन्द्रक्षर्येण १०, १०५, ४
 सचा सोमेषु पुरुहूत ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीयसाग्निः ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितयन्तमस्मे ६, ६, ७
 स चेतयन्मनुषो ४, १, २
 स जादुमर्मा अदधाने १, १०३, ३
 स जातेमिहृन्हा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो असि १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिमिर्वसमजाति १, १००, ११
 स जायत प्रथमः पस्वास्तु ४, १, ११
 स जायमानः परमे व्योमनि भवति ६, ८, २
 स जायमानः परमे व्योमन्याविः १, १४३, २
 स जायमानः परमे व्योमन् वायुर्न ७, ५, ७

स जिम्बते जठरेषु प्रजहि ३, २, ११
 स जिह्वा चतुरनीक ५, ४८, ५
 सज्जुगदित्यैर्वसुभिः ५, ५१, १०
 सज्जुर्वेभिरपां नपातं ७, ३४, १५
 सज्जुमिप्रावहणाभ्यां ५, ५१, ९
 सज्जुर्वेभिरवेभिः ५, ५१, ८
 सजोषस आदित्यैर्मोक्ष ४, ३४, ८
 सजोपस्रवा दिवो नरो ६, २, ३
 सजोषा इन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सजोषा इन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७; तै. सं.
 १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
 सजोषा धीराः पवैरसु १, ६५, २
 सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र ६, ३४, १
 सं चोदय धित्रमर्वाक १, ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जग्मुराणस्तदभिः सुते ५, ४४, ५
 सं जागुवज्जिर्गमाण १०, ९१, १
 संजानाना उप सीदन् १, ७२, ५
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स तत्कृषीषितस्तूपममे ६, ५, ६
 स तुर्वणिमैर्हां अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वक्ष्यमधपेनानि १०, १, ६
 स तु भुषि भुष्या यो ६, ३६, ५
 स तु भुषीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
 स तु नो अग्निर्नयतु ४, १, १०
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजा क्षोमे ९, ७२, ८
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं यच्छि ४, ४, ६; तै. सं. १.२.१४, २
 स तेजीयसा मनसा त्वातः ३, १९, ३; तै. सं. १.३.१४, ६
 सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
 सतो होता न ऋतवियः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सतो होता मनुष्यदा १, १०५, १४
 सत्वं तज्जुर्वेभो यदौ ८, ४५, २७
 सत्वं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५९, ३
 सत्वं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सद्यमित्तत्वावां ६, ३०, ४; तै. आ. २, ६, ९, १
 सद्यमित्वा महेनदि ८, ७४, १५
 सद्यमित्वा वृषेवसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सद्यमित्वा उ अश्विना ५, ७३, १
 सद्यमित्वा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्यमुग्रस्य बृहन्तः ९, ११३, ५

सत्यसूनुर्नर एवा हि चक्रुः ४, ३३, ६
 सत्यामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्या सत्यमिर्महती ७, ७५, ७
 सत्येनोत्तमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्रा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्रा त्वं पुरुष्टुं ८, १५, ११
 सत्रा मदासक्त्य ६, ३६, १
 सत्रा यदीं भावैरस्य ४, २१, ७
 सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्रासाहो जनभक्षो २, २१, ३
 सत्रा सोमा अभवन् ४, १७, ६
 सत्राहणं दाष्टिं ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानदि ९, ३७, ४; साम. १२५
 स त्रे ह जाताविषिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विश्राय दाष्टुपे ८, ४३, १५
 स त्वं वक्षस्यावृको ६, १५, २
 स त्वं न इन्द्र धियसानो अर्कः ५, ३३, २
 स त्वं न इन्द्र वाजिभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न इन्द्र सूर्यो सो अण्डु १, १०४, ६
 स त्वं न इन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जां पते ८, २३, १२
 स त्वं नश्चित्र वज्रदत्त धृणु ६, ४६, २; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेष्वसो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वाणिदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशोहि ३, १६, ३
 स त्वमग्ने प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २, ५, १२, ५
 स त्वमग्ने विभावसुः ८, ४३, ३२
 स त्वमग्ने सौभाग्यस्य १, ९४, १६
 स त्वमस्यदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्या भरियो गविषो दुव ४, ४०, २
 स त्वामदद् वृषा मदः १, ८०, १
 स दशैतश्चरतिभिः १०, ९१, २
 सदसत्पतिमनुतं १, १८, ६; साम. १७१, वा. य. ३२, १३;
 तै. आ. १०, १, १४
 सदस्य मरे सहस्य ६, २७, २
 सदा कवी सुमतिमाचके १, ११७, २३
 सदाष्टुणो यजतो विद्विषो ५, ४४, १२
 सदाभि २५नो यवसेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुगः पितृमाँ ३, ५४, २१
 सद्विद्वि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
 स वृत्तो विश्वेदमि वष्टि ४, १, ८
 स दृढहे चिदमि तृणति ८, १०३, ५
 सरशीरथ सरसी १, १२३, ८
 स देवः कविनेषितो १, ३७, ६; साम. १२९७
 सद्यो द्वा चक्राते उप ८, २९, ९
 सद्येव प्राचो विमिमाय २, १५, ३; तै. सं. २, ३, १४, ५
 सद्यश्चिः शवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
 सद्यश्चिद्यस्य चर्कृतिः ६, ४८, २१
 सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त ७, ७, ४
 सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्य दृष्टानं ४, ७, १०
 सद्यो जातो व्यमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. य. २९, ३६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, ४१
 सद्योऽनुवस्ते वाजा ८, ८१, ९
 सद्यो ह जातो वृषभः ३, ४८, १
 स दृष्टगो मनुष १०, ९९, ७
 स द्विबन्धुर्वर्तरणो १०, ६१, १७
 स धारयत्पृथिवीं पप्रथ १, १०३, २
 सध्रीचीः सिन्धुसुगतीरिवा १०, १११, १०
 सध्रीमा यन्ति परि २, १३, २
 स न इन्द्रः शिवः सखा ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न इन्द्र खयताया हृषेयाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न इन्द्र यज्यवे ९, ६१, १२; साम. ५९२; ६७३;
 वा. य. २६, १७
 स न ईळानया सह ८, १०२, २
 स न ऊर्जे व्यव्ययं ९, ४९, ४; साम. १४३८
 स नः क्षुमन्तं सन्ने १०, ३८, २
 स नः पमिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्व वाजसुः ९, ४४, ४
 स नः पवस्व शं गवे ९, १११, ३; साम. ६५३
 स नः पावक दीदिवो १, १२, १०; वा. य. १७, ९;
 तै. सं. १, ३, १४, ८, ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
 स नः पावक दीदिवि ३, १०, ८
 स नः पितेव सूनवे १, १, ९; वा. य. ३, २४; तै. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनान आ भर रथिं वीरवतीम् ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनान आ भर रथिं खोत्रे ९, ४०, ५
 स नः वृषु श्रवायं ६, १६, १७; साम. ६६२; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्श्विदाशकन् ८, ३२, १२
 स नः शर्माणि वीतये ३, १३, ४
 स नः शिष्टुमिव नावयाति १, ९७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 तै. आ. ६, ११, २
 स नः सोमेषु सोमपाः ८, ९७, ६
 सनत्साश्व्यं पशुं ५, ६१, ५
 सनद्वाजं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नश्चित्राभिरद्विवो ४, ३२, ५
 स न स्तवान आ भर गायत्रेण १, १२, ११
 स न स्तवान आ भर रथिं ८, २४, ३
 सना च सोम जेषि च ९, ४, १; साम. १०४७
 सना ज्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिद्वुवना २, २४, ५
 सना ता त इन्द्र नव्या १, १७४, ८
 सना ता त इन्द्र भोजनानि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनात्सनीळा अवनीरवा १, ६२, १०
 सना दक्षसुत ऋतुं ९, ४, ३; साम. १०४९
 सनादमे मृणसि यातुधानान् १०, ८७, १९; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रायो १, ६२, १२
 सनाद्विं परि भूमा १, ६२, ८
 सना पुराणमध्येमि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद् पवस्यो १०, ७३, ६
 सनायेत गोतम इन्द्र १, ६२, १३
 सनायुवो नमसा नव्यो १, ६२, ११
 सनितः सुसनितरुम ८, ४६, २०
 सनिता विप्रो अर्वाङ्गिः ८, २, ३६
 सनितासि प्रवतो दाक्षये ७, ३७, ५
 सनिर्मित्रस्य पप्रथः ८, १२, १२
 स नीध्याभिर्जैरितारः ६, ३२, ४
 सनेम तस्युसनिता १०, ३६, ९
 सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र ६, २०, १०
 सनेम ये त ऊतिभिः १, ११, १९
 सनेमि कृष्यास्मदा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्रमजरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
 सनेमि त्वमस्मदाँ अदेवं ९, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सख्यं स्वपस्वमानः १, ६२, ९
 सनेम्यस्मद्युपोत दिष्टुं ७, ५६, ९

स नो अथ वसुचये ९, ४४, ६
 स नो अर्घ्यं पवित्र आ ९, ६४, १२
 स नो अर्षाभि वृत्वं ९, ४५, २
 स नो ज्योतीषि पूर्य ९, ३६, ३
 स नो दूराचासाच १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो धीती वसिष्ठया ५, २५, ३
 स नो नव्येभिरुपकर्मन् १, १३०, १०
 स नो नियुज्जिः पुरुहूत ६, २०, ११; अथर्व. २०, ३६, १६
 स नो नियुज्जिना पृण ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृत्वमो १, ७७, ४
 स नो नैदिष्ठं दृष्टान १, १२७, ११
 स नो बोधि पुरस्ता सुगेयुत ६, २१, १२
 स नो बोधि पुरोक्षां ६, २३, ७
 स नो बोधि धृषी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बोधि सहस्व २, १, ११
 स नो भगाय वायवे पूज्ये ९, ६१, ९; साम. १०८३
 स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो मदानां पत ९, ४४, ५
 स नो मन्त्राभिरध्वरे ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो महौं अनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्व ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोहृत्रः २, २०, ३
 स नो राधास्या भरे ७, १५, ११
 स नो रेवत्समिधानः २, २, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७६, ९
 स नो वाजाय भ्रवस ह्ये च ६, १७, १४
 स नो वाजेध्वविता पुरुव ८, ४६, १३
 स नो विभावा चक्षणिर्नव ६, ४, ०
 स नो विश्वा दिवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विश्वान्वा भर सुविता ८, ९३, २९
 स नो विश्वाहा सुक्रतुः १, २५, १२
 स नो विश्वेभिर्देवेभिः ८, ७१, ३
 स नो वृषजमुं चर्चं १, ७, ६; साम. १६२१; अथर्व.
 २०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषस्यसनिष्ठया ८, ९२, १५
 स नो वृष्टिं दिवस्पति २, ६, ५
 स नो वेवो भमाख्यं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
 स नित्त ह्यर्घ्यं आशिष ८, ५४, ७

सं ते पर्यासि समु १, ९१, १८; वा. य. १२, ११३; तै. सं.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा व्रिततानि ९, ९७, ५५
 सं वृक्षेण मनमा जायते ९, ६८, ५
 सं देवैः शोभने वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 सं नः शिशिहि सुविजो ८, ४, १६
 सं तु वोचावहे पुनः १, २५, १७
 सं नो राया वृष्टता विश्वपश १, ४८, १६
 स पव्यत उभयोर्नृग्नमयोः ६, २५, ६
 स पप्रधानां अभि पञ्च ७, ६७, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 स पर्ययो भरमाणा अभिजु ७, २, ४
 स पर्येषणः स प्रियो विद्व ६, १, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 स पर्वतो न धरुणेध्वच्युतः १, ५२, ०
 स पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
 स पवस्व मदाय च ९, ४५, १
 स पवस्व मदिन्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
 स पवस्व य अविधेम्न ९, ६१, २०; साम. ४९४
 स पवस्व विचर्षण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 स पवस्व सहमानः ९, ११०, १२
 स पवित्रे विचक्षणो ९, ३७, २; साम. १२९३
 स पिश्यापायायुधानि १०, ८, ८
 स पुनान उप स्रे न ९, ९७, ३८; साम. १३५८
 स पुनानो मदिन्तमः ९, ९९, ६
 स पूर्वया निविदा १, ९६, ०
 स पूर्यः पवते ९, ७७, ०
 स पूर्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 स पूर्यो वसुविज्जायमानो ९, ९६, १०
 सप्त क्षरन्ति शिखरे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
 सप्त त्वा हरितो रथे १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३;
 २०, ४७, २०; तै. सं. २, ४, १४, ४
 सप्त दिशो नानासूर्याः ९, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सप्त धामानि पथियन् १०, १२२, ३
 सप्तभिः पुत्रैरदितिः १०, ७२, ९; तै. आ. १, १३, ३
 सप्त मर्यादाः कवयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सप्त मे सप्त शाकिनः ५, ५२, १७
 सप्त युज्जित रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सप्त वीरासो अश्वरा १०, २७, १५
 सप्त स्वसागो अभि मातरः ९, ८६, ३६
 सप्त स्वसुरस्वीर्वावसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सप्त होतारस्त्वमिदीकते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सप्तानां सप्त ऋषयः ८, २८, ५
 सप्तपो देवीः सुरणा १०, १०४, ८
 सप्ताधर्मा भुवनस्य रेतः १, १६४, ३६; अथर्व. ९, १०. १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्यासन्परिधयः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. ३, १२, ३
 सप्तिं सृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्तिं चिद्धा मद्ध्युता ८, ३३, १८
 स प्रकृत उभयस्य प्रविष्टान् ७, ३३, १२
 स प्रत्यया कविवृध ८, ६३, ४
 स प्रत्यया सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रत्यवह्वीयसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १२, १;
 तै. आ. २, ४ ८, १
 स प्रत्यवह्वीयसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे ध्योमनि ८, १३, २; साम. ७४७
 स प्रथोऽहर्षपरिगया २, १५, ४
 स प्राचीनान्पर्वतान् २, १७, ५
 सबाधो यं जना ह्मे ८, ७४, ६
 स बोधिं सुस्मिन्धवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भन्त्वा उद्विषति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 सभामेति कितवः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणो अमृतस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स भूतु यो प्रथमाय २, १७, २
 स भ्रातरं वरुणमस ४, १, २
 स भ्रूयमिमा अहं १०, १५९, ६
 स भ्रमना जनिम मानुषाणाम् ६, १८, ७
 स भ्रूया पर्वत्या वसुनि १०, ६९, ६
 स भ्रूयन्ति विश्वे देवाः १०, ८५, ४७
 स भ्रूय गावोऽभितो ५, ३०, १०
 स भ्रूयः पृथु वन्वन् ९, ९६, ८
 स भ्रूय स्वा शूर सतासुराणं १, १७३, ७
 स भ्रूयन्तिमवसे ८, ११९, ९; साम. ११६८; तै. आ. २, ४, ४, ४
 स भ्रूय रायोपसो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. आ. २, ८, ९, ९
 स भ्रूय तृणिरुप यासि १०, ७३, ४
 स भ्रूय वपुष्यतः ८, ६२, ९
 स भ्रूय स्वा जपाम् ६, २३, ८
 स भ्रूय स्वा ह्यन्वसो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७, अथर्व.
 १०, २३, ६

स भ्रूय च जिह्वा ७, १६, ९
 स भ्रूय यन्मुप यन्ति २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स भ्रूयुमीः समन्वयक १, १००, ६
 स भ्रूयु मथ्यानां ८, ७८, ६
 स भ्रूयु मथ्यानां ७, १, २३
 स भ्रूयुजान आयुभिः प्रयत्नान् ९, ६६, २३
 स भ्रूयुजान आयुभिः ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स भ्रूयुजान हृन्मियाय ९, ७०, ५
 स भ्रूयुजानोरवसा ५, ४२, १८; ४३. १७; ७६. ५; ७७, ५
 स भ्रूयुजानोरवसा आसत् १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 स भ्रूयु मन्वयं विशो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अथर्व. २०, १०७, १
 स भ्रूय हरिं हरयो ९, ९६, २
 स भ्रूय विश्वा दुरितानि ७, १२, २; साम. १३०५
 स भ्रूय न दृष्टान ९, ७०, ६
 स भ्रूय विचरन् वात्रयन् ९, ६८, ४
 स भ्रूय सुर्वेणा ६, ३२, २
 स भ्रूय पुरुवार १, ९६, ४
 स भ्रूय ऊर्वे अधि संगताः ७, ७६, ५
 स भ्रूय वस्समभि १, १४६, ३
 स भ्रूय वां सजात्यं ८, ७३, १२
 स भ्रूय नीळं वृषणो १०, ५, १
 स भ्रूय मन्वयेवा ८, २०, ११
 स भ्रूय अनपावत् १०, ८९, ३
 स भ्रूय सुं पुरुहूतं १०, ४१, १
 स भ्रूय मेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५; नि.
 ६, २२; ७, २३
 स भ्रूय पूर्वाभि वाचशाना १०, १२३, ३
 स भ्रूय योजनो हि वां १, ३०, १८
 स भ्रूय व आकृतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 स भ्रूयुषी वृद्धो ४, ९, २
 स भ्रूयु वृजने शन्तमो १, १२८, ७
 स भ्रूय अहन्त्रिवधगोहना १, ३४, ३
 स भ्रूय अध्वा स्वस्वोरनन्त १, ११३, ३; साम. १७५१
 स भ्रूय मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६, ६४, २;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 स भ्रूय राजा विश्रुतः ३, ५५, ४
 स भ्रूय विपुते वृते ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स भ्रूय तिरो अण्वानि ९, १०७, ११; साम. १६६०

समावर्ति विहितो २, ३८, ६
 स माहिन इन्द्रो अर्णो २, १९, ३
 समित्तमघमश्वत् ८, १८, १४
 समित्तान्धुग्रहाखिद्द ८, ७७, ३
 समित्समित्सुभना ३, ४, १
 समिद्धमसि समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समिद्धासित्समित्ससे १०, १५०, १
 समिद्धस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समिद्धस्य श्रयमाणः ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समिद्धासिर्देनवस्तीर्णो ५, ३७, २
 समिद्धो अमौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समिद्धेव्वसिन्वानजाना १, १०८, ४
 समिद्धो अन्न आ वह १, १४२, १
 समिद्धो अन्न आहूत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिद्धो अग्निर्दिधि ५, २८, १
 समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां २, ३, १
 समिद्धो अघ मनुषो दुरोगे १०, ११०, १; अथर्व. ५, १२१, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समिद्धो अघ राजसि १, १८८, १
 समिद्धो विश्वतस्पतिः ९, ५, १
 समिधासि दुवस्यत् ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, २०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधान उ सन्ध ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा यत्न आहुतिं निशितं ६, २, ५
 समिधा यो निशितो दाशत् ८, १९, १४
 समिधमानः प्रथमातु ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समिधमानो अध्वरोऽसिः ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिधमानो अमृतस्य ५, २८, २
 समिन्द्र गर्दभं १, २२, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्र गो मनसा नेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ९७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र राया समिषा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २१, ५
 समिन्द्रेणोत् वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समिन्द्रेण गामनद्वाहं १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गा अजयत् ४, १७, ११
 समिन्द्रो रायो बृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समी रेभसो अस्वरत् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०. ५४. २

समीचीना अनुपत् ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अभि रमना यद्गो ९, १०२, ७
 समीं पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न भुरिजोः ९, ७१, ५
 समी वधं न मानुभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी सखायो अस्वरत् ९, ४५, ५
 समु त्वे महतीरपः ८, ७, २२
 समु त्वा भीमिरस्वरत् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धु रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासामव तस्ये अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रादर्णवादधि १०, १९०, २; तै. ब्रा. १०, १, १४
 समुद्रादूर्मिसुदियतिं १०, १२३, २
 समुद्रादूर्मिमधुमं ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. ब्रा.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः वायत् ८, १००, ९
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नृमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मासृजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु पृणा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्र यन्ति धीतयः १०, २५, ४
 समु प्रिया अनुपत् ९, १०१, ८; साम. ८१९
 समु प्रियो सृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ४२, ३
 स सृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स सृज्यमानो दवाभिः ९, ७०, ४
 समेनमहता हमा ९, ३४, ६
 स मे व पुश्छदयदन्धिनोर्यः ६, ४९, ५
 समोहे वा य आशत् १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समी चिद्धसो १०, ११७, ९
 सं पश्यमाना अमदन्नमि ३, ३१, १०
 सं पृषन्नध्वनस्त्रि १, ४२, १
 सं पृषन्विदुषा नय ६, ५४, १
 सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
 सं मानुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूम्या अन्ता ७, ८३, ३

सं माग्ने वर्षसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
१, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
सं मा तपस्वमितः (०। नि बावते) १०, ३३, २
सं मा तपस्वमितः (०। मूयो) १, १०५, ८; नि. ४, ६
सं मातृमर्न सिद्धः २, ९३, २; साम. १४१९
संमिक्षो जह्वो भव २, ६१, २१; साम. ८१७
संमीह्य बभ्रुवना १, १६१, १२
सम्पत्सम्पद्यो मधिया १, ७३, २
सम्पत्सवन्ति सतिषो न ४, ५८, ६; धा. व. १३, ३८;
१७, १४; तै. सं. ४, २, ९, ६
सं वज्रवाक्नुमिः १, १३२, ५
सन्नाजा उम्रा वृषमादिषु ५, ६३, ३
सन्नाजा वा द्रुतयोनी ५, ६८, १; साम. ११४४
सन्नाजावस्य भुवनस्य ५, ६३, २
सन्नाजो ये सुवृषो यज्ञं १०, ६३, ५
सन्नाशी श्रुते भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सन्नालम्बः स्वराळम्ब ७, ८१, २
स यन्ता विप्र एवा ३, १३, ३
स यङ्गयोऽवनीगोष्ववी १०, ९९, ४
स युधमः सखा स्वजङ्गलसम ६, १८, २
स योजते अरुषा विश्वभोज ७, १६, २; साम. ७५०; धा. व.
१५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
स यो न मुदे न मिथू ६, १८, ८
स यो वृषा नरो न १, १४९, २
स यो वृषा वृष्ण्येभिः १, १००, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
स यो व्यख्यादभि २, ४, ७
स रंहत उरुगायस्व ९, ९७, ९; साम. १११८
स रत्नं मर्षो वसु १, ४१, ६
स रथेन रथीतमो ६, ४५, १५
स रन्धयस्तदिवः २, १९, ६
सरस्वति त्वमस्यो २, ३०, ८
सरस्वति देवनिषो नि ६, ६१, ३
सरस्वति या सरयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
सरस्वती यो पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
सरस्वती देवयन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
सरस्वती सरपुः सिद्धः १०, ६४, ९
सरस्वती साधयन्ती २, ३, ८
सरस्वत्याभि नो नेभि ६, ६१, १४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
सरस्वतीभिर्वरुणः १०, ६६, ५
स राजसि पुरुषुर्गै एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ६, ६२, १०
स रायस्वाम्युप सजा ६, ३६, ४

स रुदेभिरक्षस्त्रवार १०, ९९, ५
स रुदेभिरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रेतोषा वृषभः ७, १०१, ६
स रेतो हव विश्वपतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोचवज्जनुषा रोदसी ३, २, २
स रोचवदभिपूर्वा ९, ६८, २
स रोचवद वृषभः १०, २८, २
सर्गा हव सृजतं सुहृतीरुप ८, ३५, २०
सर्वं परिक्लोषं जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
सर्वं नन्दन्ति यशसा १०, ७१, १०
स वज्रवृद्धसुहा १, १००, १२
स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स वह्निः सोम जागृतिः २, ३६, २
स वह्निभिर्ऋक्वभिः ६, ३२, ३
स वह्निरप्सु दुष्टो ९, २०, ६; साम. ९७३
स वां यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
स वाजं यातापवृष्णदायन् १०, ९९, ३
स वाजं विश्वचर्षणिः १, २७, ९; साम. १४१७
स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स वाज्यक्षाः सहस्रेताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स वाज्यर्वा स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
स वाह्वे नयो योषणासु ७, ९५, ३
सविता पश्चात्तास्तविता १०, ३६, १४
सविता यन्त्रैः पृथिवी १०, १४९, १; नि. १०, ३२
सवितारमुपसमञ्चिता १०, १४९, ८
स विह्वो अङ्गिरोभ्य हन्मो ८, ६३, ३
स विह्वो अपगोहं २, १५, ७
स विह्वो आ च विप्रयो २, ६, ८
स विप्रधर्षणीनां ४, ८, ८
स विश्वा दाक्षुषे वसु ९, ३६, ५
स वीरो अत्रितिष्ठत ७, ३२, ६
स वीरो वृक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स वृत्रहले हव्यः स ४, २४, २
स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स वृत्रहेन्द्र ऋक्षोः ८, ९६, २१
स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः २, २०, ७
स वृत्रहेन्द्रधर्षणीष्ट ८, ९६, २०
स वेतसुं क्षमायं दशोणि ६, २०, ८
स वेद देव आनमं ४, ८, ३
स वेद सुहृतीनां १०, २६, ३

स वायुमिन्द्रमखिना ९, ७, ७; साम. ११३४
 स वावशान इष्ट पाहि ३, ५१, ८
 सव्यामनु स्तिरवं जावसे ८, ४, ८; साम. १६०६
 स बाधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
 स बाधतो नहुषो १, १२२, १०
 स शुचमी कलशेष्वा ६, १८, ७
 स शेवुचमधि धाः युक्त मस १, ५४, ११; तै. भा. २६, ९, १
 स श्रुधि यः स्मः पृतनासु १, १२९, २
 स शितानखन्यत् ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संस्तिरो विष्टरः १, १४०, ७
 स सधतिः शवसा हगति ६, १३, ३
 स सधसखन्महते ६, ३१, ५
 स सध परिणीयते ४, ९, ३
 ससन्तु त्या अरातयो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स विनयः १, २४, ९
 स सप्त धीतिभिर्हितो ९, ९, ४
 स सयुद्धो अपीच्यः ८, ४१, ८
 स संगेण वाक्सा तल्लो ६, ३२, ५
 ससर्परीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्परीरमति ३, ५३, १५
 स सधेन यमति बाधतः १, १००, ९
 ससस्य यद्विपुला ४, ७, ७
 ससनात्वा उत सूर्य ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुक्रतुः पुरोहितो १, १२८, ४
 स सुक्रतुर्जतचिदस्तु ७, ८५, ४
 स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुक्रद् रणिता यः सुनेषु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये वृषा ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुवत हन्त्रः सूर्य २, १९, ५
 स सुव्ये यो वसूनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुवृषा स जलभा गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुवृषा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुवृभिर्न हरेभिर्जम्बा १, १००, ५
 स सुवृमातरा सुधिः ९, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पर्युक्त वरांसि १०, ८९, २
 स सूर्य प्रति पुरो न उद्राः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रदिमभिः परि व्यत ९, ८६, ३२
 ससृवांसिभिव त्मना ३, ९, ५
 स सोम आभिस्तमः ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स सोम्यः स हव्यः ८, १६, ८
 सस्यावाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमित्रव्याणे १०, १३९, ६; तै. भा. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्मा कृणाति केतुपा ५, ७, ४
 सस्वश्रिद्धि तन्त्रः ७, ५९, ७
 सस्वश्रिद्धि सन्निहितव्ये ७, ६०, १०
 सहस्रानु पुरुषान् क्षियन्तं ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उपो १, ४८, १
 स हव्यवाक्यमयः ३, ११, २; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स ह क्षुत इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्रोनाः सहस्रहृदस १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
 सहस्र ध्वनीनाम् ४, ३२, १७
 सहस्रं माक्रमचत १, ८०, ९
 सहस्रणीयः शतधारो ९, ८५, ४
 सहस्रणीयाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
 सहस्रवा ग्रामणीः १०, ६२, ११
 सहस्रवा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; तै. भा. १, १६
 सहस्रधारं वृषभं ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधारः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारेऽव ता असन्नतः ९, ७४, ६
 सहस्रधारेऽव ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सहस्रं त हन्त्रोतयो १, १६७, १
 सहस्रराजमभिमामिपहम् १०, १०४, ७
 सहस्रशीर्षो पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. भा. ३, ११, १
 सहस्रश्लो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सदस्रसामाक्षिवेति ५, ३४, ९
 सहस्राक्षेण शतधारवेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, ९६, ८
 सहस्राक्षो विचरणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते शता वयं ४, ३२, १८
 सहस्रगेव सत्ये यवीयुषा ८, ४, ६
 सहस्रं प्रवतीनां ८, ६५, ११
 सहस्रोतिः शतामघो ९, ६२, १४
 सहस्र मयो अभिमामि १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ११, ३
 सहावा प्रस्तु तरणिः ३, ४९, ३

स हि क्रतुः स मर्यः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावाँ अग्नी १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षम्यस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्यज्ञः १०, २०, ६
 स हि रवं देव शश्वते ९, ९८, ४
 स हि पुत्रा विष्णुता १०, ९९, २
 स हि लुभिर्जनानां ५, १६, २
 स हि द्रोरो द्रुगिषु १, ५२, ३
 स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ६, १८, ६
 स हि पुरु विदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रत्नानि दाक्षिणे ५, ८२, ३
 स हि विश्वाति पार्थिवा ६, १६, २०
 स हि विश्वानि पार्थिवौ एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुधितिं ४, ८, २
 स हि शर्षो न मारुतं १, १२७, ६
 स हि क्षुचिः शतपत्रः ७, ९७, ७; तै. भा. २, ५, ५, ४
 स हि श्रवस्त्युः सद्गानि १, ५५, ६
 स हि व्मा जरितृभ्य आ ९, २०, १; साम. ९६९
 स हि व्मा धन्वाक्षितं ५, ७, ७
 स हि व्मा विश्वचर्षणिः ५, २३, ४
 स हि सत्यो यं पूर्व ५, २५, २
 स हि स्वसृष्टृषद्व्यो १, ८७, ४
 स होता यस्य रोदसी ३, ६, १०
 स होता विश्वं परि १, २, ५
 स होता सेदु ४, ८, ४
 महोभिर्विश्वं परि चक्रम् १०, ५६, ५
 सहो पु णो वज्रहस्ते ८, ७, ३२
 तार्कं यक्षम प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२, ८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
 साकंयुजा गङ्गुल्येव १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो ९, ७२, २
 साकं हि क्षुचिना क्षुचिः १, ५, ४
 साकं जातः क्रतुना १, २२, ३; साम. १४८७
 साकं जाताः सुभ्यः ५, ५५, ३
 साकंजानां सप्तयमाहुः १, १६४, १५, अथर्व. ९, ९, १६; तै. भा. १, ३, १, नि. १४, १९
 साकमुष्मो मर्जयन्त ९, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
 सातिर्न वोऽमवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने संतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुरुन तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १९
 सा युष्मैयुष्मिनी वृहन् ८, ७४, ९
 साधुर्न युष्टुरस्तेव १, ७०, ११
 साध्वर्पांसि सनता २, ३, ३
 साध्वर्वा अतिथिनीः १८, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकद्वेवतीति १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अथा भरद्वाजः ५, ७९, ३; साम. १७४९
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सांतपना हृदं ढविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३
 साम द्विर्वा सहि ४, ५, ३
 सामन्तु राये निधिमत् १०, ५९, २
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु दक्षती क्षत्राय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विट् सुवीरा मरुद्भिरस्तु ७, ५६, ५
 सासा अरं प्रथमं २, १८, २
 सासा अरं वाहुभ्यां २, १७, ६
 सासाकेभिरेतरी न श्रूयेः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति सुष्टिद्वय हव्यः ८, २०, २०
 साह्वान्विषा अभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिधं नसन्त मध्वो ९, ८९, ३
 सिंहा हव नानदति १, ६४, ८
 सिध्वन्ति नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिध्ना अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवालि पृथुष्टुके २, ३२, ६; अथर्व. ७, ७६, १; वा. य. ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. ११, ३२
 सिधुर्न श्रौदः १, ६६, २०
 सिधुर्न श्रौदः सिमीर्वा २, २५, ३
 सिधुर्न वा रमया ४, ४३, ६
 सिधुर्विष प्रवण आशुया ६, ४६, १४
 सिधुर्विष प्रवणे निष्ठा ९, ६९, ७
 सिधुर्विष प्राध्वने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिध्विति सा वा सुमतिश्चानि ७, ७०, २
 सिध्वन्तु न ऊर्जेष्यस्य पुष्टः ५, ४६, २०; नि. ११, ४९
 सिपासत् रयीणां ९, ४७, ५
 सीदन्तस्ते वयो यथा ८, ७१, ५; साम. ४०७
 सीद होतः स्व उ लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५; तै. सं. ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३

मीरा पुत्रान्ति कवयो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १;
वा. य. १२, ६७; तै. सं. ४२, ५, ५.
सुकर्मायः सुसुतो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २२
सुकिंशुकं वाक्यमलि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
नि. १२, ८
सुकुम्भपाणिः स्वर्वा ३, ५४, १२
सुनेत्रिया सुगातुया १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. आ.
६, ११, १
सुचं रथं युयुजे सिन्धुः १०, ७५, ९
सुगः पन्था अनुक्षरः १, ४१, ४
सुगव्यं नो वाजी स्वस्व्यं पुंसः १, १६२, २०; वा. य. २५, ४२;
तै. सं. ४, ६, ९, ४
सुगले अग्ने सनवित्तो ७, ४२, २
सुगुरसस्तुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १९
सुगोव ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४
सुगो हि वो अयमन् २, २७, ६
सुग्योतिषः सूर्यं दक्षपितृन् ६, ५०, २
सुत इत्वं निमिष्ठ इन्द्र ६, १३, १
सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८
सुत इन्द्राय वायवे ९, १४, २
सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
सुतः सोमो अमुतादिन्द्र ६, ४१, ४
सुतपात्रं सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३
सुतंभरो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३
सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६
सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५
सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७३६
सुता इन्द्राय वायवे सोमामां ५, ५१, ७
सुतावत्तस्या वयं ८, ६५, ६
सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०१, ४; साम. ५४७ ८७२;
अथर्व. २०, १३७, ४
सुते अथर्वे अधि वाचं १०, ९४, १४
सुतेसुते न्योक्ते १, ९, १०; अथर्व. २०, ७६, १६
सुत्रामाणं पृथिवीं शां १०, ३३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
२१, ६; तै. सं. १, ५, १६, ५
सुदक्षो दक्षैः क्रतुना १०, ९१, ३
सुदासि दक्षा वसु विभ्रता १, ४७, ६
सुदेवः समहासति ५, ५३, १५
सुदेवा स्थ कागवायुना ८, ५५, ४

सुदेवो अथ प्रपतेद् १०, ९५, १४; ग. मा. ११, ५, १, ८;
नि. ७, ३
सुदेवो असि वरुण ८, ६९, १२; अथर्व. २०, ९०, ०;
नि. ५, ७७
सुनिमथा निमथितः ३, २९, १२
सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे २, २३, ४
सुनीथो वा स मर्थो ८, ४६, ४; साम. २०६
सुनोता मधुमन्तमं सोमं ९, ३०, ६
सुनोता सोमपात्रं सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; नयन.
६, १, ३
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७
सुपर्ण इथा नखमासि १०, २८, १०
सुपर्णं वल्ले सुगो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
४, ६, ६, ४; नि. २, ५; ९, १९
सुपर्णं विप्राः कवयो १०, ११४, ५
सुपर्णो एत आसते १, १०५, ११
सुपर्णा वाचमक्रतोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
सुपेक्षं सुचं रथं १, ४९, २
सुपेक्षं माव सृजन्स्वस्तं ५, ३०, १३
सुप्रतीके वयोवृथा ५, ५, ६
सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११
सुप्रवागं सुवीर्यं ८, २२, १८
सुप्रवीरस्तु स अयः ७, ६३, ५; साम. १३५२
सुप्राशयः प्राशुपाठ ४, २५, ६
सुप्रेतुः स्रवसो १, १९०, ६
सुमह्याणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. मा. २, ५, ६, २
सुभगः स प्रयज्यवो १, ८६, ७
सुभगः स व ऊतिषु ८, २०, १५
सुभगास्तो देवाः कृणुत १०, ७८, ८
सुमह्गलीरियं वयः १०, ८५, ३; अथर्व. १४, ०, २८
सुधुमिरभयः सुधुता ३, ५८, ३
सुधुवहन्ति प्रति ३, ५८, २
सुरथो आतिथिर्वे ८, ६८, १६
सुरुक्मे हि सुपेशमाधि १, १८८, ६
सुरुपकृतुसुतवे १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
२०, ५७, १; ६८, १
सुविज्ञानं चिकितुषे ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, १०
सुवितस्य मनोमहोऽति ९, ४१, २; साम. ८९३
सुविद्वत् सुनिरजं १, १०, ७
सुवीरं रथिमा भर ६, १६, २९
सुवीरस्ते जजिता मन्यत ४, १७, ४

सुवीरासो वयं धना ९, ६१, २३
 सुवीर्यं ह्यश्च सुगन्ध ८, १२, ३३
 सुवृद्धयो वसन्ते यन् १, १८३, २
 सुशसो बोधि गृणते १, ४४, ६
 सुशिर्ये वृहती मही ९, ५, ६
 सुशोवो नो मृळयाङ्कः ८, ७९, ७
 सुषहा सोम तानि ९, २९, ३; साम. १७६७
 सुषुप्तांसं ज्ञानवस्तुदृष्ट १, १६१, १३
 सुषुप्तांसं न निष्कन्तेरुपस्थे १, ११७, ५
 सुषुमा यातमद्रिभिः १, १३७, १
 सुषोमे शर्यणावति ८, ७, २९
 सुषुभो वा वृषणवत् ५, ७५, ४
 सुष्ठामा रथः सुयमा १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
 सुष्वाणास हन्द्र स्तुमसि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुष्वाणासो व्यद्रिभिः ९, १०१, ११; साम. ११०३
 सुसंकाशा मानुसष्टेव १, १२३, ११
 सुसंरक्ते स्वनीक प्रतीकं ७, ३, ६
 सुसंरक्षं त्वा वयं प्रति पश्येम १८, १५८, ५
 सुसंरक्षं त्वा वयं मघवन् १, ८२, ३; वा. य. ३, ५२, तै सं.
 १, ८, ५, १
 सुसमिद्धाय शोचिषे ५, ५, १; वा. य. ३, २
 सुपमिद्धो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
 सुक्काकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सुक्तेमिर्वो वचोभिः ५, ४५, ४
 सुनोमानेनाहिना गृणाना १, ११७, ११
 सूयवसाङ्गावती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११;
 ९, १०, २०; नि. ११, ४४
 सुर उपाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
 सुरभक्तं प्र बृहत् १, १३०, ९
 सुरभिदा हरितो अस्य १०, ९२, ८
 सुरभिद्रयं परितकम्पाम् ५, ३१, ११
 सुरो न वस्य दशतिररेषाः ६, ३, ३
 सुर्वं चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७, तै. आ.
 ६, १, ४, ७, ३
 सुर्वरिदमहंतिक्ताः १०, १३९, १; वा. य. १७, ५८, तै. सं.
 ४, ६, ३, ३
 सुर्वस्थेव रहमयो द्रावयिष्यो ९, ६९, ६; साम. १३७०;
 नि. ७, १
 सुर्वस्थेव वक्ष्यो ज्योतिरेषो ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सुर्व्यचन्द्रमसौ धारा १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सुर्व्यावा वहसुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सुर्व्यासि देवभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सुर्व्यं विषमा सज्जामि १, १९१, १०
 सुर्व्यो देवीसुर्वसं रोचमानां १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५;
 तै. आ. २, ८, ७, १
 सुर्व्यो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
 सुर्व्यो रश्मि यथा सृजा ८, ३२, २३
 सृजः सिद्धिं हिता १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीरिन्द्र वा २, ११, २
 सृष्टेव जर्भरी १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सेदभिर्गोस्त्यस्त्वन्वा ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सेदभिर्वो वसुधयो ७, १, १५
 सेदभे अस्तु सुभगः ४, ४, ७; तै. सं. १, १, १४, ३
 सेदुभो अस्तु महतः ७, ४०, ३
 सेदभवो यमवध ४, ३७, ६
 सेनेव सृष्टां दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेनं नः काममा युग १, १६, ९
 सेनं नः स्तोमसागहि १, १६, ५
 सेनां वेतु वषट्कुनिम् ७, १५, ६
 सेनामविद्धि प्रभृति २, २४, १
 सेनान उग्र घृतना ८, ३७, २
 सेनानीकेन सुविद्भो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्न इजि शशमे च मर्वः ६, १, ९; तै. आ. ३, ६, १०४
 सो अग्न एना नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्नर्वो वसुर्गुणे ५, ६, २; साम. १७३९; वा. य. १५, ४२
 सो अग्ने अह्ना हरिः ९, ८६, ४२
 सो अङ्गिरसां उचथा २, १०, ५
 सो अङ्गिरोभिः १, १००, ४
 सो अह्ना दाक्षधवरो ८, १९, ९
 सो अमतीनि मनवे २, १९, ४
 सो अभिर्वो न यवसः १०, ९९, ८
 सो अर्णवो न नद्याः १, ५५, २
 सो अर्षेन्द्राय पीतये ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अस्य वज्रो हरितो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सो अस्य बिहो मडि शर्म ९, ८६, १५
 सो चिन्तु भद्रा क्षुमती १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो चिन्तु वृष्टिर्ध्या १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो चिन्तु सख्या नर्व हनः १०, ५०, २
 सोता हि सोममद्रिभिः ८, १, १७
 सोदक्ष सिन्धुमणिनाम् २, १५, ६
 सोम इहः सुवो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उ पुत्राणः सोमभिः १, १०७, ८; साम. ५१५; ११७
 सोम ऋक्ष्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
 तै. ब्रा. ६, ३, २
 सोमं राजानमथले १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
 ३, २०, ४; वा. य. १, २६; तै. सं. १, ७, १०, ३
 सोमः पवते जनिता १, १६, ५; साम. ५१७; १४३;
 नि. १४, १२
 सोमः पुनान ऊर्मिणावो १, १०६, १०; साम. ५७२; १४०
 सोमः पुनानो अर्षति १, १३, १; साम. ११८७
 सोमः पुनानो अग्नये १, ११०, १०
 सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३
 सोमः सुतो धारयात् १, १७, ४५
 सोम गीर्मिष्टा वयं १, ११, ११; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १;
 तांछ्य ब्रा. १, ५, ७
 सोमं गावो घेनवो १, १७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५
 सोममन्य उपासद्व ६, ५७, २
 सोममिन्द्रा वृत्पती ४, ४९, ६
 सोमं मन्वते पयिवात् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
 नि. ११, ४
 सोम यास्ते मयोधुव १, ११, २; तै. सं. ४, १, ११, १
 सोम राजन्मुक्या नः ८, ४८, ८
 सोम रागन्धि नो हृदि १, ११, १३; तांछ्य ब्रा. १, ५, ६
 सोमस्य धारा पवते १, ८०, १
 सोमस्य मा तवसं वक्ष्यसे ३, १, १
 सोमस्य मित्रावरुणादिता ८, ७२, १७
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
 सोमा अस्तुप्रमाशवो ९, २३, १
 सोमा अस्तुप्रमिन्द्रवः १, १२, १; साम. ११९६
 सोमाः पवन्त इन्द्रवो १, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१
 सोमानं स्वरणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
 ३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. ब्रा. १०, १, ११; नि. ६, १०
 सोमापुषणा जनना रवीणां २, ४०, १; तै. सं. १, ८, १२, ५
 सोमापुषणा रजसो विमानं २, ४०, ३; तै. सं. १, ८, १२, ५;
 तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 सोमाकृदा धारयेथाम् ६, ७४, १
 सोमाकृदा युवमेतान्मसं ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
 तै. सं. १, ८, १२, ५
 सोमाकृदा वि वृत्तं ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
 १, ८, १२, १
 सोमासो न ये सुताः १, १६८, ३
 सोमेनादिष्वा बलिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्षति वर्णभिः १, २३, ५
 सोमो अहमस्य द्विपदे ३, ६२, १४
 सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १
 सोमो वदद्गन्धर्वाय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४
 सोमो देवो न सूर्यां १, ६३, १३
 सोमो घेजुं सोमो १, ११, २०; वा. य. ३४, ११; तै. ब्रा.
 २, ८, ३, १
 सोमो न वेधा ऋतं १, ६५, १०
 सोमो मीद्वाम्यवते १, १०७, ७
 सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मं १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २
 सोमो वधयुरभवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९
 सोममिन्द्रस्त स्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
 सन्धीद्वि धां १, १२१, २
 स्तरीह स्वन्नवति ७, १०१, ३
 स्तरीयंस्तु १०, ३१, १०
 स्तवा तु त इन्द्र पुरयो २, ११, ६
 स्तविष्यामि त्वामहं १, ४४, ५
 स्तीर्णं ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७
 स्तीर्णं बर्हिरूप नो याहि १, १३५, १
 स्तीर्णा अस्य संहतो ३, १, ७
 स्तीर्णं बर्हिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो ४, ६, ४
 स्तीर्णं बर्हिषि समिधाने अग्रा सुक्तेन ६, ५२, १७
 स्तुत इन्द्रो मघवा यद् ४, १७, १९
 स्तुतश्च यास्त्वा वर्षन्ति ८, २, २९
 स्तुतासो नो महतो १, १७१, ३
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३
 स्तुपे जनं सुव्रतं नव्यसीभिः ६, ४९, १
 स्तुपे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १
 स्तुपेयं पुरुवर्यं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
 २०, १०७, ९; नि. ११, २१
 स्तुपे सा वां वरुण मित्र १, १२२, ७
 स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य ५, ५३, ६६
 स्तुहि भुवं विपश्चितं ८, १३, १०
 स्तुहि भुवं गवैतदं युवानं २, ३३, १६; अथर्व. १८, १, ४०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ३
 स्तुहि स्तुहिदेवे वा ते ८, १, ३०
 स्तुष्टीम्ह व्यक्षवद् ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १
 स्तुणानासो यत्सुवो १, १४२, ५
 स्तुणीत बर्हिर्वायुक् १, १३, ५
 स्तंगो न आमसेति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
 स्तेनं राय सारमेय ७, ५५, ३

स्तोता यत्ते अनुव्रत ८, १३, १९
 स्तोता यत्ते विचर्षणिः ८, १३, ६
 स्तोत्रं राधानां पते १, ३०, ५: साम. १६००, अथर्व. २०, ४५, २
 स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे राये हरिषां ९, २७, ६
 स्तोमं वो अण रुद्राय १०, १२, ९
 स्तोमं जुषेयां युवशेव कन्ये ८, ३५, ५
 स्तोमं त इन्द्र विमदा १०, १३, ६
 स्तोमा आसन् प्रतिघवः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमासखा गौरीवीतेरवधेन् ५, २९, ११
 स्तोमासखा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, १, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवानो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 स्त्रियः सतीर्त्ता १, १६४, १६; अथर्व. ९, २. १५; तै. आ. १, ११, ४; नि. ५. १. १४, २०
 स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं १०, ३४, ११
 स्त्रियो हि दास लायुधानि ५, ३०, ९
 स्थिरं हि जानमेधां १, ३७, ९
 स्थिरं मनश्चक्रे ५, ३०, ४
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा १, ३९, २
 स्थिरभिरङ्गैः पुरुष २, ३३, ९
 स्थिरां गावो भवतां ३, ५३, १७
 स्थूरां राधः शताश्वं ८, ४, १९; नि. ६, २२
 स्थूराय रायो बृहतो ४, २१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
 स्थधेन्ते वा उ देवहूये ७, ८५, २
 स्वाहां यस्य श्रियो दशे ७, १५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 स्वायुसंभिर्न आ गहि ८, ३४, ६
 स्वदभीष्टू कषावन्ता ८, २५, २४
 स्वदेतया सुकीर्त्या ८, २६, १९
 स्वाम ते त इन्द्र ये त २, ११, १३
 स्वाम वो मनवो देववीतये १०, ६६, १२
 स्वामना वाच उदियति १, ११३, १७
 स्वाना पृथिवि भवा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
 वा. व. ३५, २१, ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. २, ३२
 स्वके वृषस्य धमतः ९, ७३, १
 सुवेध वस्य हरिणी १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३१, ४
 स्व आ दमे सुवृषा यस्य २, ३५, ७
 स्व आ पस्तुभ्यं दम १, ७१, ६

स्वः स्वाय धायसे २, ५, ७
 स्वन्नयो वो अक्षिभिः ८, १९, ७
 स्वाद्यो हि वार्य १, २६, ८
 स्वदस्य हृष्या समिपो ३, ५४, २२
 स्वधामनु श्रियं नरो ८, २०, ७
 स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
 स्वध्वरालो मधुमन्वो ४, ४५, ५
 स्वना न यस्य आमासः १०, ३, ५
 स्वनो न वोऽमवाग्नेजयद्वृषा ५, ८७, ५
 स्वनेनाभ्युष्या सुसुरि २, १५, ९
 स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
 स्वयं कविर्विधर्तरि ९, ४७, ४
 स्वयं चिरस मन्यते ८, ४, १२
 स्वयं दधिध्वे तविर्षी यथा ५, ५५, २
 स्वयुस्मिन् स्वराळसि ३, ४५, ५
 स्वरन्ति त्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व. २०, ५२, २; ५७, १५
 स्वर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
 स्वर्जेषे भर आपस्य १. १३२, २
 स्वर्णरमन्तर्क्षिणा १०, ६५, ४
 स्वर्णवस्त्रोरुपसाम् ७, १०, २
 स्वर्भानोरध यदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
 स्वयं द्वेहि सुदतीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 स्ववृष्टं हि श्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
 स्वश्वा यशसा यातमवाङ् ७, ६९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 स्वश्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
 स्वसा स्वसे जयायस्ये १, १२४, ८
 स्वस्ये वाजिमिश्र ३, ३०, १८
 स्वस्ये वासुसुप ब्रवामहे ५, ५१, १२
 स्वस्तिदा विनास्पतिः १०, १५२, २; अथर्व. १, २१, १;
 तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
 स्वस्ति न इन्द्रो बृहदवाः १, ८९, ६; साम. १८७५;
 वा. व. २५, १९; तै. आ. १, १, १: २१, ३;
 १०, १, ९
 स्वस्ति नः पथ्यास्तु १०, ६३, १५
 स्वस्ति नो दिवो अश्वे १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 स्वस्ति नो मिमीतामश्विना ५, ५१, ११
 स्वस्ति पन्थामनु चरेम ५, ५१, १५
 स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
 स्वस्तिरिद्धि प्रपये अष्टा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 स्वादवः सोमा आ याहि ८, २, २८

स्वादिहवा मदिहवा ९, १, १; साम. ४६८; ६८९; वा. य.

२६, २५; नि. ११, ३

स्वाहुः पवस्व दिह्या ९, ८५, ६

स्वाहुषतः पितरो वयो ६, ७५, ९; वा. य. २९, ४६;

तै. सं. ४, ६, ६, ३

स्वाहुषिलायं मधुमां ६, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८

स्वाहुषे अस्तु संस्तु ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३

स्वादो पितो मधो पितो १, १८७, २

स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १

स्वादोरिया विधूवतो १, ८४, १०; साम. ४०९; १००५;

अथर्व. २०, १०९, १

स्वाध्वो दिव आ सस १, ७२, ८; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०

स्वाध्वो वि दुरो देवयन्तो ७, २, ५

स्वाधुषं स्ववसं सुनीयं १०, ४७, २

स्वाधुषः पवते देव हन्तुः ९, ८७, २; साम. ६७८

स्वाधुषः सोतुभिः पूयमानो ९, ९६, १६

स्वाधुषस्य ते सतो ९, ३१, ६

स्वाधुवास हविमणः ७, ५६, ११

स्वाधुगदेवत्यामृतं यदी १०, १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२

स्वाहा कृतस्य तृप्तं ८, ३५, २४

स्वाहा कृतान्या गन्धु १, १४२, १३

स्वाहास्ये वरुणाय ५, ५, ११

स्वाहा यज्ञं कृणोतने १, १३, १२

स्विधमा यद्गनाधितिः १, १२१, ७

हंसः क्षुचिपद्म ४, ४०, ५; वा. य. १०, २४, १२; १४;

तै. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; तै. आ.

१०, १०, २

हंसा हव कृणुय श्लोकं ३, ५३, १०

हंसा हव शोणितो ३, ८, ९

हंसावि पतथो ८, ३५, ८

हंसातो वे वां मधुमन्तो ४, ४५, ४

हंसैरिव सन्निभिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३;

तै. सं. ३, ४, ११, ३

हंतं च शत्रून्पतते च ८, ३५, १२

हत ह्रंशं सुदानव १, २२, ९

हतो वृद्धाग्यार्या ६, ६०, ६; साम. ८५५

हत्वाय देवा असुरान्यदाय १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २

हनामर्नो हति त्वष्टा १, १६१, ५

हस्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः ८, २, ३२

हस्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २

हस्ताहं पृथिवीमिमां १०, ११९, ९; नि. १, ४

हन्तो नु किमाससे ८, ८०, ५

हये जाये मनसा १०, ९५, १; श. ब्रा. ११, ५, १, ६

हये देवा यूयमिदं २, २९, ४

हये नरो महतो मृकता ५, ५७, ८; ५८, ८

हयो न विद्वान् अयुजि ५, ४६, १

हरयो धूमकेतवो ८, ४३, ४

हरिं हि योनिमभि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २

हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २

हरित्वा वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३

हरिं मृजन्त्यरुणो न २, ७२, १

हरिश्मताहर्हि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३२, ३

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३

हरी नु त इन्द्र वाजयन्ता २, ११, ७

हरी न्वस्य या वने १०, २३, २

हरी यस्य सुयुजा विमता १०, १०५, २

हर्यन्नुपसमर्चयः ३, ४४, २

हर्यं सत्यं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६३, ४

हव्यं एषामसुरो १०, ७४, २

हवं त इन्द्र महिमा ७, २८, २

हवन्त उ त्वा हव्यं ७, ३०, २

हविर्हविर्धनो महि ९, ८३, ५

हविषा जारो अपां १, ४६, ४; नि. ५, २४

हविष्कृण्वमा गमत् ८, ७२, १

हविष्पान्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५

हवीमभिर्हवते यो हविभिः २, ३३, ५

हवे त्वा सृग् उदिते ८, १३, १३

हव्यवाकम्रिजरः ५, ४, २; तै. सं. ३, ४, ११, १

हस्कारादिपुतस्येतो १, २३, १२

हस्तायुतेभिरग्निभिः ९, ११, ५; साम. १४४५

हस्ताभ्यां दशगालाभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७

हस्ते दधानो नृण्या १; ६७, ३

हस्तेनैव प्राङ् १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३

हस्तेन शक्तिमभि २, ३९, ७

हारिद्रवेव पतथो वनेदुप ८, ३५, ७

हिक्कृवतो वसुपत्नी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८;

२, १०, ५; नि. ११, ४५

हितो न सस्मिन् ९, ७०, १०

हितोता नो अपहरं १०, ३०, ११; नि. ६, २२

हिन्वन्ति सुरमुख्यः पवमान ९, ६७, ९

हिन्वन्ति सुरमुख्यः स्वरातो ९, ६५, १; साम. ९०४

हिम्बानातो रथा इव ९, १०, २; साम. ११२०
 हिम्बानो वाचमिष्यसि ३, ६४, ९; साम. ९६०
 हिम्बानो हेतुभिर्द्यत ९, ६४, २९; साम. ६५५
 हिमेनाग्निं प्रसमवारयेथां १, ११६, ८; नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णां मुषिता वनानि १०, ६८, १०; अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्णं मणिप्रीवं १, १२२, १४
 हिरण्यकेशो रजसो १, ७९, १; तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १; अथर्व. ४, २७; वा. य.
 १३, ४; २३, १; २५, १०; तै. सं. ४, १, ८, ३; २, ८, १;
 ताण्ड्य ब्रा. ९, ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यवल्गुमधुवर्णो ५, ७७, ३
 हिरण्यवन्तं सुचिर्वर्णं ५, २, ३
 हिरण्यमिनिंगयो अख्य ५, ६२, ७
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिः १, ३५, ९; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुखिहः ३, ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १; २, २, १२, २
 हिरण्ययी अरणी १०, १८४, ३; वा. ब्रा. १४, २, ४, २१
 हिरण्ययी वां रभिः ८, ५, २९
 हिरण्ययेन पुरुष ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्ययेन रयेन द्रवत् ८, ५, ३५
 हिरण्ययेभिः पविभिः १, ६४, ११
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसंघ २, ३५, १०; नि. ३, १६
 हिरण्यरूपमुपसो ग्युष्टौ ५, ६२, ८; वा. य. १०, १६; तै. सं.
 १, ८, १२, ३; नि. ३, ५
 हिरण्यशृङ्गो अरय १, १६३, ९; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यरूपः सवितर्यया १०, १४९, ५; नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमधिना रराणा १, ११७, २४
 हिरण्यहस्तो जसुरः १, ३५, १०; वा. य. ३४, २६
 हुवे वः सुयोत्मानं २, ४, १
 हुवे वः सुतुं सहसो ६, ५, १
 हुवे वातस्वनं कवि ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो दुधीमदिति ६, ५०, १
 हृणीयमानो अप हि मद् ५, २, ८
 हृस्वु पीतालो युध्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हृदा तद्वृष मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
 हृदिष्टुग्नस्त आसते १०, २५, २
 हेतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 होताजनिष्ट चेतनः २, ५, १
 होता देवो भ्रमत्यः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 होताध्वर्जुरावया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, २
 होता निषतो मनोरपये १, ६८, ७
 होतायक्षद्विनिनो १, १३९, १०
 होतारं विश्वेदसं १, ४४, ७
 होतारं सप्तशुद्धो यज्ञिष्ठं १, ५८, ७
 होतारं चित्ररथं १०, १, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 होतारं त्वा हृणीमहे ५, २०, ३
 होत्रादहं वरुण विश्वदाय १०, ५१, ४
 इदं न हि त्वाम्युपन्यूसवः १, ५२, ७
 इदा इव कुक्षयः सोमधानाः ३, ३६, ८
 इयामसि त्वेन्द्र याहि ६, ४१, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 इयामि देवा अयातुः ७, ३४, ८
 इयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये १, ३५, १

